جلد سوم

اُصول کافی

تألیف: مرحوم ثقة الاسلام کلینی (ره)

با اعراب گذاری و علامت وقف

ترجمه، توضیح، تصحیح و ویرایش از:

سید مهدی آیت اللهی

اُصولِ کافی

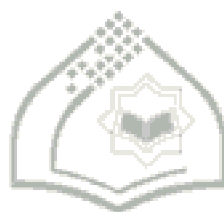

تألیف:

مرحوم ثقة الاسلام کلینی (ره)

ترجمه، توضیح، تصحیح و ویرایش از: سید مهدی آیت اللهی

جلد سوم

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

کلینی، محمد بن یعقوب - ۳۲۹ ق
[الکافی، اصول، فارسی - عربی]
اصول کافی / [محمدبن یعقوب کلینی] ترجمه و شرح سید مهدی آیت اللهی،
-- تهران، جهان آرا، ۱۳۸۵
۴ ج.
ISBN064-8387-05-2 (ج ۳)
ISBN064-8387-07-9 (دوره)

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا،
۱. احادیث شیعه -- قرن ۴ ق، الف، آیت اللهی، سید مهدی ۱۳۱۷ -، مترجم و شارح. ب. عنوان، ج. عنوان؛ الکافی. اصول. فارسی - عربی.
BP ۱۲۹/ ک ۸ک ۲۲۰۴۱   ۲۹۷/۲۱۲   ۱۳۸۶
کتابخانه ملی ایران   ۸۵/۱۵۲۱۰م

شناسنامه

نام کتاب: اصول کافی (جلد ۳)

ترجمه و شرح: سید مهدی آیت اللهی (دادور)

تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

چاپ: یاران

نوبت چاپ: دوم - ۱۳۸۷

ناشر: انتشارات جهان آرا

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

تهران/ ناصرخسرو - کوچه حاج نایب - پاساژ حفظی - کتابسرای عادل

تلفن ۰۲۱-۳۳۹۰۷۳۱۳-۳۳۹۴۹۹۰۵

فهرست

کتاب ایمان و کفر

اصول کافی- ج ۳

الجزء الثاني كتاب الإيمان و الكفر

بَابُ طِينَةِ الْمُؤْمِنِ وَ الْكَافِرِ

۱۴۴۱-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ النَّبِيِّينَ مِنْ طِينَةِ عِلِّيِّينَ - قُلُوبَهُمْ وَ أَبْدَانَهُمْ - وَ خَلَقَ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ تِلْكَ الطِّينَةِ - وَ جَعَلَ خَلْقَ أَبْدَانِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ - وَ خَلَقَ الْكُفَّارَ مِنْ طِينَةِ سِجِّينٍ قُلُوبَهُمْ وَ أَبْدَانَهُمْ - فَخَلَطَ بَيْنَ الطِّينَتَيْنِ - فَمِنْ هَذَا يَلِدُ الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ وَ يَلِدُ الْكَافِرُ الْمُؤْمِنَ - وَ مِنْ هَاهُنَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنُ السَّيِّئَةَ - وَ مِنْ هَاهُنَا يُصِيبُ الْكَافِرُ الْحَسَنَةَ - فَقُلُوبُ الْمُؤْمِنِينَ تَحِنُّ إِلَى مَا خُلِقُوا مِنْهُ - وَ قُلُوبُ الْكَافِرِينَ تَحِنُّ إِلَى مَا خُلِقُوا مِنْهُ.

۱۴۴۲-۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ عَبْدِ الْغَفَّارِ الْجَازِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنَ مِنْ طِينَةِ الْجَنَّةِ - وَ خَلَقَ الْكَافِرَ مِنْ طِينَةِ النَّارِ - وَ قَالَ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِعَبْدٍ خَيْراً طَيَّبَ رُوحَهُ

کتاب ایمان و کفر

در سرشت مؤمن و کافر

۱۴۴۳-۱-علی بن الحسین علیه السلام فرمود: به راستی خدای عز و جل پیامبران را از گل و سرشت آسمانی آفرید و دل‌های مؤمنان هم نیز از همان سرشت خلق کرد و پیکر آنان را از پائین‌تر از آن و پیکر دل‌های کافران را از سرشت سیاه چال جهنم آفرید، آنگاه این دو سرشت را (به هنگام خلقت آدم) به هم در آمیخت از اینرو مؤمن از کافر و کافر از مؤمن متولد شود و به همین خاطر به مؤمن گناه و بدی می‌رسد و به کافر ثواب و نیکی (زیرا طینت و سرشت هر یک با دیگری مخلوط است) و از اینجاست که دل‌های مؤمنان متمایل است به آنچه که از آن آفریده شده‌اند و دل‌های کافران نیز همین طور

توضیح: علیین بالاترین مرحله قرب و نزدیکی به خداوند است که گل و سرشت پیامبران و مؤمنان از آنجا آورده شده و سجین جهنم و پست‌ترین مراتب و دورترین درجه از خداوند است که طینت و سرشت کافران از گل آنجا ساخته شده است.

۲-امام صادق علیه السلام فرمود: براستی خدای عز و جل مؤمن را از سرشت بهشتی آفریده و کافر را از سرشت دوزخی و فرمود: چون خدای عزو جل خیر بنده‌ای را بخواهد جان و تنش را پاک کند و خیری را نشنود جز

وَ جَسَدَهُ- فَلَا يَسْمَعُ شَيْئاً مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا عَرَفَهُ- وَ لَا يَسْمَعُ شَيْئاً مِنَ الْمُنْكَرِ إِلَّا أَنْكَرَهُ- قَالَ وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ الطِّينَاتُ ثَلَاثٌ- طِينَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُؤْمِنُ مِنْ تِلْكَ الطِّينَةِ- إِلَّا أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ هُمْ مِنْ صَفْوَتِهَا- هُمُ الْأَصْلُ وَ لَهُمْ فَضْلُهُمْ- وَ الْمُؤْمِنُونَ الْفَرْعُ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ- كَذَلِكَ لَا يُفَرِّقُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ شِيعَتِهِمْ- وَ قَالَ طِينَةُ النَّاصِبِ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ- وَ أَمَّا الْمُسْتَضْعَفُونَ فَمِنْ تُرَابٍ- لَا يَتَحَوَّلُ مُؤْمِنٌ عَنْ إِيمَانِهِ وَ لَا نَاصِبٌ عَنْ نَصْبِهِ- وَ لِلَّهِ الْمَشِيئَةُ فِيهِمْ.

۱۴۴۴-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؑ جُعِلْتُ فِدَاكَ- مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- طِينَةَ الْمُؤْمِنِ فَقَالَ مِنْ طِينَةِ الْأَنْبِيَاءِ- فَلَمْ تَنْجَسْ أَبَداً.

۱۴۴۵-۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ غَيْرُهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ غَيْرِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَلَفٍ عَنْ أَبِي نَهْشَلٍ قَالَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ؑ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ خَلَقَنَا مِنْ أَعْلَى عِلِّيِّينَ- وَ خَلَقَ قُلُوبَ شِيعَتِنَا مِمَّا خَلَقَنَا مِنْهُ- وَ خَلَقَ أَبْدَانَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ- وَ قُلُوبُهُمْ تَهْوِي إِلَيْنَا- لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِمَّا خُلِقْنَا مِنْهُ- ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ- كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ- وَ مَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ- كِتَابٌ مَرْقُومٌ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ وَ خَلَقَ عَدُوَّنَا مِنْ سِجِّينٍ- وَ خَلَقَ قُلُوبَ شِيعَتِهِمْ مِمَّا خَلَقَهُمْ مِنْهُ- وَ أَبْدَانَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَقُلُوبُهُمْ تَهْوِي إِلَيْهِمْ لِأَنَّهَا خُلِقَتْ

آن که آن را بداند و بفهمد و هیچ بدی و زشتی را نشنود جز آن که آن را بد بدارد، گوید: شنیدم که آن حضرت می‌فرمود: سرشت بر سه گونه است:

۱ - سرشت انبیاء: مؤمن هم از همان سرشت باشد جز آنکه پیامبران از برگزیده آنهاست و در آن اصل باشند و برتری دارند و مؤمنان فرع آنند و هر دو از خاک نرم و مرطوب ساخته شده‌اند، از این رو خدای عز و جل میان پیامبران و پیروانشان جدایی نیندازد.

۲ - سرشت ناصبی از رنگ سیاه و بدبو است

۳ - مستضعفان که از سرشت خاک معمولی باشند، مؤمن از ایمان خود برنگردد و ناصبی از بد کیشی خود و مستضعفان وابسته به خواست خداوندند.

۱۴۴۶-۳- صالح بن سهل گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: قربانت خدای عز و جل سرشت مؤمن را از چه آفریده است؟

فرمود: از سرشت پیامبران، و هرگز پلید نگردد.

۱۴۴۷-۴- ابی حمزه ثمالی گوید: از امام باقر علیه السلام شنیدم می‌فرمود:

به راستی خدای عز و جل ما را از أعلیٰ علّیّین آفرید و دل شیعه را از آن آفرید که ما را آفرید و تن آنها را ازدرجه نازل‌تر، دل در هوای ما دارند زیرا دل آنها با ما هم سرشتند، سپس این آیه را خواند: «نه، هرگز، به راستی کتاب نیکان در علّیّین است تو ندانی که علّیّین چیست، کتابی نوشته شده که مقرّبان بر آن گواهند (مطففین / ۱۸ - ۲۱)» فرمود: دشمن ما را، از سجّین آفرید و دل پیروان آنها را از آن آفرید که خویشان را

مِمَّا خُلِقُوا مِنْهُ- ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ -كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ- وَ مَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ-كِتَابٌ مَرْقُومٌ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ.

۱۴۴۸- ۵ -عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ جَمِيعاً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ كَيْسَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ: قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنَا مَوْلَاكَ- عَبْدُ اللَّهِ بْنُ كَيْسَانَ قَالَ أَمَّا النَّسَبُ فَأَعْرِفُهُ- وَ أَمَّا أَنْتَ فَلَسْتُ أَعْرِفُكَ- قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنِّي وُلِدْتُ بِالْجَبَلِ - وَ نَشَأْتُ فِي أَرْضِ فَارِسَ - وَ إِنَّنِي أُخَالِطُ النَّاسَ فِي التِّجَارَاتِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ- فَأُخَالِطُ الرَّجُلَ فَأَرَى لَهُ حُسْنَ السَّمْتِ- وَ حُسْنَ الْخُلُقِ وَ كَثْرَةَ أَمَانَةٍ- ثُمَّ أُفَتِّشُهُ فَأَتَبَيَّنُهُ عَنْ عَدَاوَتِكُمْ- وَ أُخَالِطُ الرَّجُلَ فَأَرَى مِنْهُ سُوءَ الْخُلُقِ- وَ قِلَّةَ أَمَانَةٍ وَ زَعَارَّةً- ثُمَّ أُفَتِّشُهُ فَأَتَبَيَّنُهُ عَنْ وَلَايَتِكُمْ - فَكَيْفَ يَكُونُ ذَلِكَ فَقَالَ لِي- أَمَا عَلِمْتَ يَا ابْنَ كَيْسَانَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- أَخَذَ طِينَةً مِنَ الْجَنَّةِ وَ طِينَةً مِنَ النَّارِ -فَخَلَطَهُمَا جَمِيعاً- ثُمَّ نَزَعَ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ وَ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ- فَمَا رَأَيْتَ مِنْ أُولَئِكَ مِنَ الْأَمَانَةِ- وَ حُسْنِ الْخُلُقِ وَ حُسْنِ السَّمْتِ- فَمِمَّا مَسَّتْهُمْ مِنْ طِينَةِ الْجَنَّةِ - وَ هُمْ يَعُودُونَ إِلَى مَا خُلِقُوا مِنْهُ- وَ مَا رَأَيْتَ مِنْ هَؤُلَاءِ مِنْ قِلَّةِ الْأَمَانَةِ وَ سُوءِ الْخُلُقِ وَ الزَّعَارَّةِ- فَمِمَّا مَسَّتْهُمْ مِنْ طِينَةِ النَّارِ -وَ هُمْ يَعُودُونَ إِلَى مَا خُلِقُوا مِنْهُ.

آفرید و تن آنها را از آنچه جز آن است و دلشان در هوای آنهاست، زیرا با آنها هم سرشت باشند، سپس این آیه را خواند، «نه، هرگز، به راستی هرزه کاران در سجّین باشند و تو ندانی که سجّین چیست، کتابی است نوشته، وای در این روز بر دروغگویان (مطففین / ۷ - ۱۰)»

۱۴۴۹-۵- عبدالله بن کیسان می‌گوید به امام صادق علیه السلام گفتم: قربانت، من عبد الله بن کیسان چاکر شما هستم، فرمود: نژاد تو را می‌شناسم ولی خود تو را نمی‌شناسم (یعنی شیعه بودنت را نمی‌دانم) گوید: به آن حضرت گفتم: من در کوهستان زائیده شدم و در سرزمین فارس (شیراز) بزرگ شدم، من در بازرگانی و کارهای دیگر با مردم آمیزش دارم، با مردی در آمیزم و ببینم که خوش رفتار و نیکو کردار است و خوش اخلاق و امانت دار است و او را وارسم و بفهمم با شما دشمن است، و با مردی آمیزش کنم و از او بدرفتاری و بی پروائی در امانت و درندگی و کج خلقی (فساد و تبهکاری) بینم و او را وارسم و بدانم که دوست شما است، این چگونه می‌شود؟ به من فرمود، ای پسر کیسان، به راستی خدای عزو جل از سرشت بهشت و سرشت دوزخ برگرفت و آنها را با هم در آمیخت و این دو از هم به خود برگرفتند، تو در آنها هر چه امانت داری و خوش رفتاری و خوش روشی بینی از آن است که با سرشت بهشتی آفریده شده‌یی و آنها به آنچه که از آن آفریده شده‌اند برگردند (و یکسره بهشتی شوند) و آنهایی که در آنها از بی پروائی در امانت و بدخلقی و درندگی و تباهی بینی آن است که سرشت دوزخی با آنها ترکیب شده (و آنها یکسره دوزخی شده‌اند) و آنها برگردند بدانچه که از آن آفریده شده‌اند.

۱۴۵۰-٦- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام الْمُؤْمِنُونَ مِنْ طِينَةِ الْأَنْبِيَاءِ قَالَ نَعَمْ.

۱۴۵۱-٧- عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ يَزِيدَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ عليه‌السلام بَعَثَ جَبْرَئِيلَ عليه‌السلام فِي أَوَّلِ سَاعَةٍ- مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَقَبَضَ بِيَمِينِهِ قَبْضَةً- بَلَغَتْ قَبْضَتُهُ مِنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا- وَ أَخَذَ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ تُرْبَةً- وَ قَبَضَ قَبْضَةً أُخْرَى مِنَ الْأَرْضِ- السَّابِعَةِ الْعُلْيَا إِلَى الْأَرْضِ السَّابِعَةِ الْقُصْوَى فَأَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ كَلِمَتَهُ- فَأَمْسَكَ الْقَبْضَةَ الْأُولَى بِيَمِينِهِ- وَ الْقَبْضَةَ الْأُخْرَى بِشِمَالِهِ- فَفَلَقَ الطِّينَ فِلْقَتَيْنِ- فَذَرَا مِنَ الْأَرْضِ ذَرْواً- وَ مِنَ السَّمَاوَاتِ ذَرْواً- فَقَالَ لِلَّذِي بِيَمِينِهِ- مِنْكَ الرُّسُلُ وَ الْأَنْبِيَاءُ وَ الْأَوْصِيَاءُ- وَ الصِّدِّيقُونَ وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ السُّعَدَاءُ- وَ مَنْ أُرِيدُ كَرَامَتَهُ فَوَجَبَ لَهُمْ مَا قَالَ كَمَا قَالَ- وَ قَالَ لِلَّذِي بِشِمَالِهِ مِنْكَ الْجَبَّارُونَ وَ الْمُشْرِكُونَ وَ الْكَافِرُونَ وَ الطَّوَاغِيتُ- وَ مَنْ أُرِيدُ هَوَانَهُ وَ شِقْوَتَهُ فَوَجَبَ لَهُمْ مَا قَالَ كَمَا قَالَ- ثُمَّ إِنَّ الطِّينَتَيْنِ خُلِطَتَا جَمِيعاً- وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللهَ فالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوى فَالْحَبُّ طِينَةُ الْمُؤْمِنِينَ الَّتِي أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهَا مَحَبَّتَهُ- وَ النَّوَى طِينَةُ الْكَافِرِينَ الَّذِينَ نَأَوْا عَنْ كُلِّ خَيْرٍ

۱۴۵۲-۶- صالح بن سهل گوید:
از امام صادق﵇ پرسیدم: مؤمنان از سرشت پیامبرانند؟ فرمود: آری.

۱۴۵۳-۷- امام صادق﵇ فرمود: چون خدای عز و جل خواست آدم را بیافریند، جبرئیل را در نخستین ساعت روز جمعه فرستاد و با دست راست خود که از آسمان هفتم به آسمان دنیا می‌رسید مشتی خاک برداشت و از هر آسمان خاکی برداشت و مشتی دیگر برداشت از زمین هفتم بالا تا زمین هفتم دور، سپس خدای تعالی به جبرئیل دستور داد که مشت اوّل را به دست راست و مشت دوم را به دست چپ خود نگه بدارد. و آنچه در مشت داشت دو بار شکافت و از آنچه از زمین بود پاشید و از آنچه هم از آسمان بود پاشید، پس بدانچه در دست راست داشت گفت: از توست رسولان و پیامبران و اوصیاء و صدیقان و مؤمنان و سعادتمندان و هرکس ارجمندی او را خواستم از توست و آنچه گفت برایشان چنانچه گفت ثابت و لازم شد و نسبت به آنچه که در دست چپ داشت گفت: از توست جبّاران و مشرکان و کافران و سرکشان و هرکس خواری و بد بختی او را بخواهم و برایشان آنچه که گفت چنانچه گفت ثابت و لازم شد سپس هر دو سرشت در هم آمیختند و این است تفسیر قول خدای عزّوجل «به راستی خداونده شکافندهٔ دانه و هسته است(انعام/۹۵)» مقصود از دانه سرشت مؤمن است که خدا دوستی خود را در آن افکنده و هسته سرشت کافر است که از هر خیری بدورند و از این رو هسته «نوی» نامیده شد برای آنکه از هر خیری بدورند و از آن دوری جویند و خدای عزّوجلّ فرموده: «زنده را از مرده و مرده را از زنده برآورد».

توضیح: حَبّ بمعنی دانه و نوی بمعنی هسته است ریشه حب از محبت است و نای بمعنی دوری و قرآن هر دو واژه را آورده و می‌فرماید فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوى خدائی که شکافندهٔ دانه و هسته است دانه مثل گندم و نخود و هسته مثل زردآلو

زنده مؤمنی است که سرشتش از سرشت کافری برآید، و مرده که از زنده برآید همان کافری است که از سرشت مؤمن درآید، زنده مؤمن است و مرده کافر و این است تفسیر قول خدای عزّوجلّ «و آیا کسی که مرده است و او را زنده کردیم (انعام / ۱۲۲)» (چون کسی است که در

وَ إِنَّمَا سُمِّيَ النَّوَى مِنْ أَجْلِ - أَنَّهُ نَأَى عَنْ كُلِّ خَيْرٍ وَ تَبَاعَدَ عَنْهُ - وَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ - وَ مُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ فَالْحَيُّ الْمُؤْمِنُ الَّذِي تَخْرُجُ طِينَتُهُ مِنْ طِينَةِ الْكَافِرِ - وَ الْمَيِّتُ الَّذِي يَخْرُجُ مِنَ الْحَيِّ - هُوَ الْكَافِرُ الَّذِي يَخْرُجُ مِنْ طِينَةِ الْمُؤْمِنِ - فَالْحَيُّ الْمُؤْمِنُ وَ الْمَيِّتُ الْكَافِرُ - وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ - أَوَ مَنْ كَانَ مَيْتاً فَأَحْيَيْنَاهُ فَكَانَ مَوْتُهُ - اخْتِلَاطَ طِينَتِهِ مَعَ طِينَةِ الْكَافِرِ - وَ كَانَ حَيَاتُهُ حِينَ فَرَّقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بَيْنَهُمَا بِكَلِمَتِهِ - كَذَلِكَ يُخْرِجُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمُؤْمِنَ - فِي الْمِيلَادِ مِنَ الظُّلْمَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ فِيهَا إِلَى النُّورِ - وَ يُخْرِجُ الْكَافِرَ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلْمَةِ - بَعْدَ دُخُولِهِ إِلَى النُّورِ - وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ (لينذر من كان حيّاً وَ يحقّ القول على الكافرين).

بَابُ آخَرُ مِنْهُ وَ فِيهِ زِيَادَةُ وُقُوعِ التَّكْلِيفِ الْأَوَّلِ

۱۴۵۴-۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ؈ قَالَ:

لَوْ عَلِمَ النَّاسُ كَيْفَ ابْتِدَاءُ الْخَلْقِ مَا اخْتَلَفَ اثْنَانِ - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ - قَالَ كُنْ مَاءً عَذْباً أَخْلُقْ مِنْكَ جَنَّتِي - وَ أَهْلَ طَاعَتِي وَ كُنْ مِلْحاً أُجَاجاً - أَخْلُقْ مِنْكَ نَارِي وَ أَهْلَ مَعْصِيَتِي - ثُمَّ أَمَرَهُمَا فَامْتَزَجَا - فَمِنْ ذَلِكَ صَارَ يَلِدُ الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ وَ الْكَافِرُ الْمُؤْمِنَ - ثُمَّ أَخَذَ طِيناً مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ - فَعَرَكَهُ عَرْكاً شَدِيداً - فَإِذَا هُمْ كَالذَّرِّ

تاریکیهاست) پس مراد از مردن مؤمن آمیختگی طینت او با طینت کافر است و زندگی او زمانی است که خداوند به وسیلهٔ جبرئیل آنها را از یکدیگر جدا کرد، همچنین خدای عزّوجلّ مؤمن را درهنگام زایش از آن تاریکی که در آن بود به سوی روشنی آورد و کافر را از نوری که در آن قرار داشت به تاریکی آورد و این است تفسیر قول خدا عزّوجلّ «تا بیم دهد هرکس که زنده است و پا بر جا شود فرمان حق بر کافران(یس/۷۰)»

توضیح: ظاهر اخبار و احادیث مربوط به اختلافات در سرشت و طینت چنین نشان می‌دهند که گروهی بهشتی و گروهی جهنمی را در آغاز آفریده شدند در اینصورت ایراد شد که در اینصورت کیفر و پاداش بندگان خلاف عدالت خداوند است مرحوم مجلسی در پاسخ راههای مختلفی پیموده، که خلاصه آن چنین است:

۱ - اخباریها این روایات را به خود ائمه ارجاع می‌کنند.

۲ - این اخبار حمل بر تقیّه شود که چون امام در حال تقیه بوده است مسائلی را بر اساس اعتقاد اشعریها و اهل سنت بیان کرده است.

۳ - خداوند چون از اول انتخاب راه بندگان را می دانسته که گروهی راه حق و گروهی راه باطل انتخاب می‌کنند آنها را آنگونه که می خواستند باشند آفریده است

۴ - اخبار نشان دهنده و کنایه از اختلاف استعدادها و قابلیت‌های افراد بشر است بدیهی است که قابلیت و برداشت پیامبر اسلام با ابوجهل مثلاً خیلی متفاوت است.

۵ - خداوند ابتدا آنها را در عالم زر آفرید و مکلف ساخت و درآنجا گروهی فرمان بردند و گروهی مخالفت کردند پس اختلاف در طینت و سرشت از ناحیه اطاعت و عصیان خود آنها بود در مرتبه نخست

برقراری تکلیف نخست

۱ - امام باقر (ع) فرمود: اگر مردم بدانند که آفرینش چگونه آغاز شده است دو کس باهم (در مسائل دینی) اختلاف نداشتند، به راستی خدای عزّوجلّ پیش از آنکه مخلوقات را بیافریند فرمود: آبی خوش گوار پدید شو تا من بهشت و فرمانبرانم را از تو بیافرینم، و آب شور و تلخ پدید آی تا من دوزخ و نافرمانانم را از تو بیافرینم. این دو باهم آمیختند و از این رو مؤمن کافر را نزاید و کافر مؤمن را، سپس سرشتی از روی زمین

يَدِبُّونَ - فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ إِلَى الْجَنَّةِ بِسَلَامٍ - وَ قَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ إِلَى النَّارِ وَ لَا أُبَالِي - ثُمَّ أَمَرَ نَاراً فَأُسْعِرَتْ - فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ ادْخُلُوهَا فَهَابُوهَا - فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ادْخُلُوهَا فَدَخَلُوهَا - فَقَالَ كُونِي بَرْداً وَ سَلَاماً فَكَانَتْ بَرْداً وَ سَلَاماً - فَقَالَ أَصْحَابُ الشِّمَالِ يَا رَبِّ أَقِلْنَا - فَقَالَ قَدْ أَقَلْتُكُمْ فَادْخُلُوهَا - فَذَهَبُوا فَهَابُوهَا - فَثَمَّ ثَبَتَتِ الطَّاعَةُ وَ الْمَعْصِيَةُ - فَلَا يَسْتَطِيعُ هَؤُلَاءِ أَنْ يَكُونُوا مِنْ هَؤُلَاءِ - وَ لَا هَؤُلَاءِ مِنْ هَؤُلَاءِ.

١٤٥٥ - ٢ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَارَةَ أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام:

عَنْ قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ - وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ - ذُرِّيَّتَهُمْ وَ أَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ - أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى إِلَى آخِرِ الْآيَةِ - فَقَالَ وَ أَبُوهُ يَسْمَعُ عليه السلام - حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - قَبَضَ قَبْضَةً مِنْ تُرَابِ التُّرْبَةِ - الَّتِي خَلَقَ مِنْهَا آدَمَ عليه السلام - فَصَبَّ عَلَيْهَا الْمَاءَ الْعَذْبَ الْفُرَاتَ - ثُمَّ تَرَكَهَا أَرْبَعِينَ صَبَاحاً - ثُمَّ صَبَّ عَلَيْهَا الْمَاءَ الْمَالِحَ الْأُجَاجَ - فَتَرَكَهَا أَرْبَعِينَ صَبَاحاً - فَلَمَّا اخْتَمَرَتِ الطِّينَةُ أَخَذَهَا فَعَرَكَهَا عَرْكاً شَدِيداً - فَخَرَجُوا كَالذَّرِّ مِنْ يَمِينِهِ وَ شِمَالِهِ - وَ أَمَرَهُمْ جَمِيعاً أَنْ يَقَعُوا فِي النَّارِ - فَدَخَلَ أَصْحَابُ الْيَمِينِ - فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ بَرْداً وَ سَلَاماً - وَ أَبَى أَصْحَابُ الشِّمَالِ أَنْ يَدْخُلُوهَا.

برگرفت و سخت به هم مالید بناگاه مردمی پدیدار شدند و چون مورچه بجنبیدند، به اصحاب یمین فرمود: با سلامتی به سوی بهشت روید، و به اصحاب شمال فرمود: به سوی دوزخ روانه گردید و من باکی ندارم، سپس به آتش فرمان داد تا بیفروزد و به اصحاب شمال فرمود: در آن وارد شوید، از آن هراس کردند، به اصحاب یمین فرمود: در آن وارد شوید و در آن وارد شدند و فرمود: سرد و سلامت باش، و آن آتش بر آنها سرد و سلامت شد، پس اصحاب شمال گفتند: پروردگارا قرارگاه ما را تجدید کن، فرمود: تجدید کردم اکنون در آن وارد شوید، رفتند که در آیند و باز در هراس شدند و سپس طاعت و معصیت ثبت شد و نتوانستند اینان از آنان باشند و نه آنان از اینان.

توضیح: مراد از آب و خاک باید موادی باشند که استعداد قبول اشکال مختلف داشته باشند و با این دو ماده سرشت و گل انسان برای خلقت آماده گردید و مراد از ترکیب آب شیرین و شور کنایه از ترکیب خیر و شر و عقل و رشد در سرشت انسان است

۲ - زراره گوید: مردی دربارهٔ امام باقر دربارهٔ این آیه پرسید: «و آنگاه که پروردگارت از فرزندان آدم، از پشتهایشان، نژادشان را برگرفت و آنها را بر خودشان گواه ساخت که مگر من پروردگار شما نیستم؟ گفتند: چرا» (گواهیم تا نگویید روز قیامت که ما از این، بی خبر و غافل بودیم). حضرت در حالی که پدرش می‌شنید فرمود: به راستی خدای عزّوجلّ مشتی از خاکی که آدم را از آن آفرید برگرفت و از آب گوارای فرات بر آن ریخت و آن را چهل روز به حال خود گذاشت و سپس از آب تلخ و شور بر آن ریخت و آن را چهل روز کنار گذاشت و چون خمیر مایه شد آن را بر گرفت و به شدت به هم مالید و از راست و چپ آن نسل اول را مانند مورچگان از پشتش درآورد و آنها را زنده ساخت و عقل و شعور داد سپس به آنها فرمان داد در آتش روند و اصحاب یمین رفتند و آتش بر آنها سرد و سلامت شد و اصحاب شمال از رفتن در آن سرپیچی کردند.

۱۴۵۶-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ عليه السلام - أَرْسَلَ الْمَاءَ عَلَى الطِّينِ - ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً فَعَرَكَهَا - ثُمَّ فَرَّقَهَا فِرْقَتَيْنِ بِيَدِهِ - ثُمَّ ذَرَأَهُمْ فَإِذَا هُمْ يَدِبُّونَ - ثُمَّ رَفَعَ لَهُمْ نَاراً فَأَمَرَ أَهْلَ الشِّمَالِ - أَنْ يَدْخُلُوهَا فَذَهَبُوا إِلَيْهَا فَهَابُوهَا - فَلَمْ يَدْخُلُوهَا ثُمَّ أَمَرَ أَهْلَ الْيَمِينِ - أَنْ يَدْخُلُوهَا فَذَهَبُوا فَدَخَلُوهَا - فَأَمَرَ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ النَّارَ فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْداً وَ سَلَاماً - فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ أَهْلُ الشِّمَالِ قَالُوا - رَبَّنَا أَقِلْنَا فَأَقَالَهُمْ - ثُمَّ قَالَ لَهُمْ ادْخُلُوهَا فَذَهَبُوا - فَقَامُوا عَلَيْهَا وَ لَمْ يَدْخُلُوهَا - فَأَعَادَهُمْ طِيناً وَ خَلَقَ مِنْهَا آدَمَ عليه السلام - وَ قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - فَلَنْ يَسْتَطِيعَ هَؤُلَاءِ أَنْ يَكُونُوا مِنْ هَؤُلَاءِ - وَ لَا هَؤُلَاءِ أَنْ يَكُونُوا مِنْ هَؤُلَاءِ - قَالَ فَيَرَوْنَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - أَوَّلُ مَنْ دَخَلَ تِلْكَ النَّارَ - فَذَلِكَ قَوْلُهُ جَلَّ وَ عَزَّ - قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ - فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ.

بَابُ آخَرُ مِنْهُ.

۱۴۵۷-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ الْعِجْلِيِّ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى حَيْثُ خَلَقَ الْخَلْقَ - خَلَقَ مَاءً عَذْباً وَ مَاءً مَالِحاً أُجَاجاً - فَامْتَزَجَ الْمَاءَانِ - فَأَخَذَ طِيناً مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ - فَعَرَكَهُ عَرْكاً

۳ـ امام صادق علیه السلام فرمود: براستی خدای عز و جل چون خواست آدم را بیافریند آب را به سوی خاک فرستاد و سپس مشتی از آن راگرفت و مالش داد و با دست قدرت خود از هم جدا کرد و دو قسمت نمود و بشر را از آن بیافرید ناگهان به جنبش درآمدند و سپس آتشی برای آنها برافروخت و به اهل شمال فرمان داد در آن داخل شوند آنها به سویش رفتند و ترسیدند و داخل نشدند سپس به اهل یمین دستور داد تا در آن وارد شوند آنها رفتند و داخل شدند و خدا به آتش دستور داد تا بر آنها گلستان شد و چون اهل شمال چنان دیدند گفتند: پروردگارا برای ما تجدید کن و از ما درگذر، و خدا از آنها درگذشت و سپس فرمود: در آن وارد شوید آنها برفتند و برسر آن ایستادند و در آن داخل نشدند و خداوند آنان را به حال طینت اول بازگرداند و آدم را از آن آفرید، امام صادق علیه السلام فرمود: از این رو آنها هرگز نمی توانند از اینها باشند به همین جهت اهل بیت معتقدند که رسول خدا نخستین کسی بود که داخل آن آتش شد از این رو خدای عز و جل فرمود: «بگو اگر برای خدای رحمان فرزندی بود، من نخستین پرستنده بودم (زخرف / ۸۱)»

بابی دیگر از همین باب

۱ - امام باقر علیه السلام فرمود: براستی خدای تبارک و تعالی چون خواست مخلوقات را بیافریند نخست آبی گوارا و آبی شور و تلخ بیافرید و آن دو را با هم ترکیب کرد سپس از روی زمین گلی برگرفت و آن را سخت مالید و به اصحاب یمین که چون مورچه می جنبیدند فرمود: با سلامتی به

شَدِيداً - فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ وَ هُمْ كَالذَّرِّ يَدِبُّونَ - إِلَى الْجَنَّةِ بِسَلَامٍ وَ قَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ - إِلَى النَّارِ وَ لَا أُبَالِي - ثُمَّ قَالَ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ - قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ - إِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلِينَ ثُمَّ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى النَّبِيِّينَ - فَقَالَ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ وَ أَنَّ هَذَا مُحَمَّدٌ رَسُولِي - وَ أَنَّ هَذَا عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ - قَالُوا بَلَى فَثَبَتَتْ لَهُمُ النُّبُوَّةُ وَ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى أُولِي الْعَزْمِ - أَنَّنِي رَبُّكُمْ وَ مُحَمَّدٌ رَسُولِي - وَ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَوْصِيَاؤُهُ مِنْ بَعْدِهِ وُلَاةُ أَمْرِي وَ خُزَّانُ عِلْمِي عليهم السلام - وَ أَنَّ الْمَهْدِيَّ أَنْتَصِرُ بِهِ لِدِينِي - وَ أُظْهِرُ بِهِ دَوْلَتِي وَ أَنْتَقِمُ بِهِ مِنْ أَعْدَائِي وَ أُعْبَدُ بِهِ طَوْعاً وَ كَرْهاً - قَالُوا أَقْرَرْنَا يَا رَبِّ وَ شَهِدْنَا - وَ لَمْ يَجْحَدْ آدَمُ وَ لَمْ يُقِرَّ - فَثَبَتَتِ الْعَزِيمَةُ لِهَؤُلَاءِ الْخَمْسَةِ فِي الْمَهْدِيِّ - وَ لَمْ يَكُنْ لِآدَمَ عَزْمٌ عَلَى الْإِقْرَارِ بِهِ - وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ لَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ - وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً قَالَ - إِنَّمَا هُوَ فَتَرَكَ ثُمَّ أَمَرَ نَاراً - فَأُجِّجَتْ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ - ادْخُلُوهَا فَهَابُوهَا - وَ قَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ادْخُلُوهَا فَدَخَلُوهَا - فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْداً وَ سَلَاماً - فَقَالَ أَصْحَابُ الشِّمَالِ يَا رَبِّ أَقِلْنَا - فَقَالَ قَدْ أَقَلْتُكُمُ اذْهَبُوا فَادْخُلُوا فَهَابُوهَا - فَثَمَّ ثَبَتَتِ الطَّاعَةُ وَ الْوَلَايَةُ وَ الْمَعْصِيَةُ.

سوی بهشت روان شوید، و به اصحاب شمال فرمود: به سوی دوزخ بروید سپس فرمود: «مگر من پروردگار شما نیستم و این محمد مصطفی نیست و این امیر مؤمنان نیست گفتند: آری پس نبوت آنها ثابت شد و از پیامبران اولوالعزم به همین صورت پیمان گرفت و گفت: براستی من پروردگار شمایم و محمد رسول من است و علی امیر مؤمنان است و اوصیائش پس از او والیان امر من و خزانه داران علم من هستند، و به راستی عهدی است که من به وسیلهٔ او دینم را نصرت دهم و دولتم را ظاهر کنم و از دشمنانم انتقام کشم و به وسیله او خواهی نخواهی پرستیده شوم.

گفتند: پروردگارا ما اقرار داریم و گواهیم، آدم نه انکار کرد و نه اقرار آورد و مقام اولوالعزمی برای آن پنج نفر بخاطر مهدی ثابت شد و آدم تصمیم نگرفت که به آن اقرار کند (و به همین خاطر از گروه پیامبران اولوالعزم خارج شد) این است گفتار خداوند عز و جل: «و هر اینه از پیش با آدم عهدی بستیم او فراموش کرد و تصمیمی در او نیافت» فرمود: همانا مقصود از «نَسيَ» در اینجا «ترک» است. (زیرا فراموشی بر پیامبران او نیست) سپس فرمود تا آتشی برافروخته شد و به اصحاب شمال فرمان داد: در آن وارد شوید، و از آن هراسیدند و نرفتند، و به اصحاب یمین فرمود: در آن وارد شوید، در آن وارد شدند و بر آنها سرد و سلامت شد پس اصحاب شمال گفتند: پرودگارا از ما بگذر، فرمود: از شما گذشتم، اکنون بروید و در آن وارد شوید پس از آن هراسیدند، از آنجا است که طاعت و ولایت و معصیت ثبت شد.

* * *

١٤٥٨- ٢- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ حَبِيبٍ السِّجِسْتَانِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- لَمَّا أَخْرَجَ ذُرِّيَّةَ آدَمَ عليه السلام مِنْ ظَهْرِهِ لِيَأْخُذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ بِالرُّبُوبِيَّةِ لَهُ- وَ بِالنُّبُوَّةِ لِكُلِّ نَبِيٍّ- فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ أَخَذَ لَهُ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ- بِنُبُوَّتِهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - ثُمَّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِآدَمَ- انْظُرْ مَا ذَا تَرَى قَالَ- فَنَظَرَ آدَمُ عليه السلام إِلَى ذُرِّيَّتِهِ- وَ هُمْ ذَرٌّ قَدْ مَلَئُوا السَّمَاءَ- قَالَ آدَمُ عليه السلام يَا رَبِّ مَا أَكْثَرَ ذُرِّيَّتِي- وَ لِأَمْرٍ مَا خَلَقْتَهُمْ فَمَا تُرِيدُ مِنْهُمْ- بِأَخْذِكَ الْمِيثَاقَ عَلَيْهِمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئاً- وَ يُؤْمِنُونَ بِرُسُلِي وَ يَتَّبِعُونَهُمْ- قَالَ آدَمُ عليه السلام يَا رَبِّ فَمَا لِي أَرَى بَعْضَ الذَّرِّ- أَعْظَمَ مِنْ بَعْضٍ وَ- بَعْضُهُمْ لَهُ نُورٌ كَثِيرٌ وَ بَعْضُهُمْ لَهُ نُورٌ قَلِيلٌ وَ بَعْضُهُمْ لَيْسَ لَهُ نُورٌ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ كَذَلِكَ خَلَقْتُهُمْ- لِأَبْلُوَهُمْ فِي كُلِّ حَالاتِهِمْ- قَالَ آدَمُ عليه السلام يَا رَبِّ فَتَأْذَنُ لِي فِي الْكَلَامِ فَأَتَكَلَّمَ- قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ تَكَلَّمْ- فَإِنَّ رُوحَكَ مِنْ رُوحِي وَ طَبِيعَتَكَ [مِنْ] خِلَافِ كَيْنُونَتِي- قَالَ آدَمُ يَا رَبِّ فَلَوْ كُنْتَ خَلَقْتَهُمْ- عَلَى مِثَالٍ وَاحِدٍ وَ قَدْرٍ وَاحِدٍ- وَ طَبِيعَةٍ وَاحِدَةٍ وَ جِبِلَّةٍ وَاحِدَةٍ- وَ أَلْوَانٍ وَاحِدَةٍ وَ أَعْمَارٍ وَاحِدَةٍ- وَ أَرْزَاقٍ سَوَاءٍ لَمْ يَبْغِ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ- وَ لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمْ تَحَاسُدٌ وَ لَا تَبَاغُضٌ- وَ لَا اخْتِلَافٌ فِي شَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَا آدَمُ- بِرُوحِي نَطَقْتَ وَ بِضَعْفِ طَبِيعَتِكَ تَكَلَّفْتَ مَا لَا عِلْمَ لَكَ بِهِ وَ أَنَا الْخَالِقُ الْعَالِمُ- بِعِلْمِي خَالَفْتُ بَيْنَ خَلْقِهِمْ

۲ - حبیب سجستانی، گوید: شنیدم امام باقر علیه السلام می‌فرمود: براستی چون خدای عز و جل نژاد آدم را از پشتش خارج ساخت تا از آنها به پروردگاری خود و نبوت هر پیامبر پیمان بگیرد اولین کسی که به نبوت او پیمان گرفت، محمد بن عبدالله بود، سپس خدای عز وجل به آدم فرمود: بنگر چه می‌بینی؟ فرمود: آدم بذریه خود نگاه کرد که مورچه وار فضای آسمان را پرکرده‌اند، آدم گفت: پروردگارا، نژاد من چقدر زیاد است، برای کار بزرگی آنها را آفریدی؟ تو از آنها چه می‌خواهی که از آنها پیمان می‌ستانی؟ خدا فرمود: برای آنکه مرا بپرستند و چیزی را شریک من قرار ندهند و به رسولانم بگروند و از آنها پیروی کنند، آدم گفت: پروردگارا چه شده است که بعضی از آنها را، بزرگ‌تر از دیگری می‌بینم؟ چرا بعضیها پر نور و بعضیها کم نور و بعضی‌ها بی نورانند؟ خدای عز و جل فرمود: چنین آنها را آفریدم تا آنها را آزمایش نمایم، آدم عرض کرد: پروردگارا به من اجازه سخن می‌دهی تا سخنی گویم؟ خدای عز و جل فرمود: سخن بگو که روحت از روح من است (زیرا آن روح را من آفریدم) و طبیعتت بر خلاف هستی من است، آدم گفت: پرودگارا کاش همه را یکسان آفریده بودی با یک نمونه و یک اندازه و یک طبع و یک خو و یک رنگ و با عمرهای برابر و روزی‌های برابر تا بر یکدیگر ستم نکنند و بر یکدیگر حسد نبرند و دشمنی باهم نکنند و در هیچ چیزی اختلاف نورزند، خدای عز و جل فرمود: ای آدم، به نیروی روح من گویا شدی و به سستی طبع خود آنچه را که علم نداری برزبان آوردی، منم آفریدگار جهان به دانش خود آفرینش آنان را مختلف ساختم و به خواست خودم فرمانم را در آنان اجرا کنم و به تدبیر و تقدیر من بگردند، در آفرینشم تبدیلی نیست، همانا جن و انس را

وَ بِمَشِيئَتِي يَمْضِي فِيهِمْ أَمْرِي - وَ إِلَى تَدْبِيرِي وَ تَقْدِيرِي صَائِرُونَ - لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِي - إِنَّمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ لِيَعْبُدُونِ - وَ خَلَقْتُ الْجَنَّةَ لِمَنْ أَطَاعَنِي وَ عَبَدَنِي مِنْهُمْ - وَ اتَّبَعَ رُسُلِي وَ لَا أُبَالِي - وَ خَلَقْتُ النَّارَ لِمَنْ كَفَرَ بِي وَ عَصَانِي - وَ لَمْ يَتَّبِعْ رُسُلِي وَ لَا أُبَالِي - وَ خَلَقْتُكَ وَ خَلَقْتُ ذُرِّيَّتَكَ مِنْ غَيْرِ فَاقَةٍ بِي إِلَيْكَ وَ إِلَيْهِمْ - وَ إِنَّمَا خَلَقْتُكَ وَ خَلَقْتُهُمْ لِأَبْلُوَكَ وَ أَبْلُوَهُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً - فِي دَارِ الدُّنْيَا فِي حَيَاتِكُمْ وَ قَبْلَ مَمَاتِكُمْ فَلِذَلِكَ خَلَقْتُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ - وَ الْحَيَاةَ وَ الْمَوْتَ وَ الطَّاعَةَ وَ الْمَعْصِيَةَ وَ الْجَنَّةَ وَ النَّارَ - وَ كَذَلِكَ أَرَدْتُ فِي تَقْدِيرِي وَ تَدْبِيرِي - وَ بِعِلْمِيَ النَّافِذِ فِيهِمْ خَالَفْتُ - بَيْنَ صُوَرِهِمْ وَ أَجْسَامِهِمْ وَ أَلْوَانِهِمْ - وَ أَعْمَارِهِمْ وَ أَرْزَاقِهِمْ وَ طَاعَتِهِمْ وَ مَعْصِيَتِهِمْ - فَجَعَلْتُ مِنْهُمُ الشَّقِيَّ وَ السَّعِيدَ وَ الْبَصِيرَ وَ الْأَعْمَى وَ الْقَصِيرَ وَ الطَّوِيلَ - وَ الْجَمِيلَ وَ الذَّمِيمَ وَ الْعَالِمَ وَ الْجَاهِلَ - وَ الْغَنِيَّ وَ الْفَقِيرَ وَ الْمُطِيعَ وَ الْعَاصِيَ - وَ الصَّحِيحَ وَ السَّقِيمَ وَ مَنْ بِهِ الزَّمَانَةُ - وَ مَنْ لَا عَاهَةَ بِهِ - فَيَنْظُرُ الصَّحِيحُ إِلَى الَّذِي بِهِ الْعَاهَةُ - فَيَحْمَدُنِي عَلَى عَافِيَتِهِ - وَ يَنْظُرُ الَّذِي بِهِ الْعَاهَةُ إِلَى الصَّحِيحِ - فَيَدْعُونِي وَ يَسْأَلُنِي أَنْ أُعَافِيَهُ - وَ يَصْبِرُ عَلَى بَلَائِي فَأُثِيبُهُ جَزِيلَ عَطَائِي - وَ يَنْظُرُ الْغَنِيُّ إِلَى الْفَقِيرِ - فَيَحْمَدُنِي وَ يَشْكُرُنِي وَ يَنْظُرُ الْفَقِيرُ إِلَى الْغَنِيِّ - فَيَدْعُونِي وَ يَسْأَلُنِي - وَ يَنْظُرُ الْمُؤْمِنُ إِلَى الْكَافِرِ فَيَحْمَدُنِي عَلَى مَا هَدَيْتُهُ - فَلِذَلِكَ خَلَقْتُهُمْ لِأَبْلُوَهُمْ فِي السَّرَّاءِ وَ الضَّرَّاءِ - وَ فِيمَا أُعَافِيهِمْ وَ فِيمَا أَبْتَلِيهِمْ - وَ فِيمَا أُعْطِيهِمْ وَ فِيمَا أَمْنَعُهُمْ

آفریدم تا مرا بپرستند و بهشت را برای کسانی آفریدم که مرا اطاعت کنند و بپرستند و پیروی از رسولانم کنند - و باکی ندارم - دوزخ را آفریدم برای هر کس که به من کافر شود و نافرمانی کند و پیروی از رسولانم ننماید و باکی ندارم که تو را و نژادت را آفریدم در حالی که نیازی به تو و فرزندانت را نداشتم همانا تو و آنها را آفریدم تا تو و آنان را بیازمایم که کدام یک از شما در زندگی و پیش از مردن خود، کردار بهتری دارید. دنیا و آخرت، و زندگی و مرگ، و طاعت و گناه را و بهشت و دوزخ را آفریدم و همچنین اراده کردم در تقدیر و تدبیر خودم و به دانش نافذم دربارهٔ آنها میان صورت و جسم و رنگ و عمر و رزق و طاعت و معصیت آنان اختلاف انداختم و از آنها شقی و سعید و بینا و کور و کوتاه و بلند و زیبا و زشت و دانا و نادان و توانگر و درویش و مطیع و عاصی و تندرست و بیمار و زمین گیر و بی عیب قرار دادم تا تندرست به بیمار بنگرد و بر سلامتی خود مرا حمد گوید و بیمار به تندرست نگاه کند و به درگاهم دعا کند و از من بخواهد که او را سلامتی بخشم و به بلایم صبر کند تا عطای شایان ثوابم را به او دهم، و توانگر به درویش بنگرد و مرا سپاس گوید وشکر کند، و درویش به توانگر نگاه کند و به درگاهم دعا کند و از من خواهش کند، ومؤمن به کافر بنگرد ومرا سپاس گوید که او را رهنمائی نمودم؛ برای اینکه آنها را آفریدم که در خوشی و ناخوشی آنها را بیازمایم، و هم در آنچه آنان را سلامتی دهم و هم در آنچه گرفتار سازم و در آنچه به آنها بدهم و در آنچه از آنها دریغ دارم، و منم خدای ملک توانا و حق من است که هرچه مقدر کردم طبق تدبیر خودم اجراء کنم و حق من است که هرچه را از آن خواهم تغییر دهم، هر چه از آن

وَ أَنَا اللَّهُ الْمَلِكُ الْقَادِرُ- وَ لِي أَنْ أَمْضِيَ جَمِيعَ مَا قَدَّرْتُ عَلَى مَا دَبَّرْتُ وَ لِي أَنْ أُغَيِّرَ مِنْ ذَلِكَ مَا شِئْتُ إِلَى مَا شِئْتُ- وَ أُقَدِّمَ مِنْ ذَلِكَ مَا أَخَّرْتُ وَ أُؤَخِّرَ مِنْ ذَلِكَ مَا قَدَّمْتُ- وَ أَنَا اللَّهُ الْفَعَّالُ لِمَا أُرِيدُ- لَا أُسْأَلُ عَمَّا أَفْعَلُ- وَ أَنَا أَسْأَلُ خَلْقِي عَمَّا هُمْ فَاعِلُونَ.

۱۴۵۹-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيِّ وَ عُقْبَةَ جَمِيعاً عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْخَلْقَ- فَخَلَقَ مَنْ أَحَبَّ مِمَّا أَحَبَّ- وَ كَانَ مَا أَحَبَّ أَنْ خَلَقَهُ مِنْ طِينَةِ الْجَنَّةِ- وَ خَلَقَ مَنْ أَبْغَضَ مِمَّا أَبْغَضَ- وَ كَانَ مَا أَبْغَضَ أَنْ خَلَقَهُ مِنْ طِينَةِ النَّارِ- ثُمَّ بَعَثَهُمْ فِي الظِّلَالِ- فَقُلْتُ وَ أَيُّ شَيْءٍ الظِّلَالُ- فَقَالَ أَ لَمْ تَرَ إِلَى ظِلِّكَ فِي الشَّمْسِ شَيْئاً- وَ لَيْسَ بِشَيْءٍ ثُمَّ بَعَثَ مِنْهُمُ النَّبِيِّينَ- فَدَعَوْهُمْ إِلَى الْإِقْرَارِ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللهُ ثُمَّ دَعَوْهُمْ إِلَى الْإِقْرَارِ بِالنَّبِيِّينَ- فَأَقَرَّ بَعْضُهُمْ وَ أَنْكَرَ بَعْضٌ- ثُمَّ دَعَوْهُمْ إِلَى وَلَايَتِنَا فَأَقَرَّ بِهَا وَ اللَّهِ مَنْ أَحَبَّ وَ أَنْكَرَهَا مَنْ أَبْغَضَ- وَ هُوَ قَوْلُهُ فَما كانُوا لِيُؤْمِنُوا- بِما كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه‌السلام كَانَ التَّكْذِيبُ ثَمَّ.

خواهم جلو ببرم و هر چه را خواهم به تأخیر اندازم، و منم خدای فعّال مایشاء، از آنچه کنم بازپرسی ندارم، و خلق خود را از هر چه کنند بازپرسی کنم.

* * *

۳- از امام باقرؑ فرمود: براستی خدای عزّ و جل مخلوقات را آفرید و هرکس را دوست داشت از آن چیزی که دوست داشت بیافرید، و آنچه را دوست داشت این بود که او را از سرشت بهشت آفرید و هرچه را دشمن داشت از آنچه که بد داشت بیافرید و آنچه را که بد داشت این بود که از سرشت دوزخ آفرید، سپس آنها را به سایه‌ای فرستاد، من گفتم: سایه چیست؟، در پاسخ فرمود: تو سایه خود را در برابر خورشید نمی‌بینی که چیزی است و در حقیقت چیزی نیست؟. سپس پیامبران را از میان آنها برانگیخت و آنان را به اقرار به خدای عز و جل دعوت کرد و این است تفسیر قول خدای عز و جل: «و اگر از آنها بپرسید، چه کسی شما را آفریده گویند: خدا (زخرف / ۸۷).

سپس مردم را دعوت کرد تا به پیامبران اقرار کنند و برخی اقرار کردند و برخی انکار نمودند، سپس آنان را به ولایت ما دعوت کرد، به خدا هرکس را دوست داشت اقرار کرد و هرکس را دشمن داشت انکار کرد و این است تفسیر قول خداوند: «آنها به آنچه که قبلاً تکذیب کرده بودند ایمان نخواهند آورد(اعراف / ۱۰۱)» سپس امام باقرؑ فرمود: در آنجا انجام گرفت (یعنی کسانی که امروز ولایت را تکذیب می‌کنند ابتدا در عالم مثال تکذیب کرده بودند.)

بَابُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ أَوَّلُ مَنْ أَجَابَ وَ أَقَرَّ لِلّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِالرُّبُوبِيَّةِ

۱۴۶۰-۱-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ صَالِحِ ابْنِ سَهْلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللّٰهِ عليه السلام:

أَنَّ بَعْضَ قُرَيْشٍ قَالَ لِرَسُولِ اللّٰهِ ﷺ - بِأَيِّ شَيْءٍ سَبَقْتَ الْأَنْبِيَاءَ وَ أَنْتَ بُعِثْتَ آخِرَهُمْ وَ خَاتَمَهُمْ - فَقَالَ إِنِّي كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ آمَنَ بِرَبِّي وَ أَوَّلَ مَنْ أَجَابَ - حَيْثُ أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ - وَ أَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ - فَكُنْتُ أَنَا أَوَّلَ نَبِيٍّ قَالَ - بَلَى فَسَبَقْتُهُمْ بِالْإِقْرَارِ بِاللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۱۴۶۱-۲-أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللّٰهِ عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي لَأَرَى بَعْضَ أَصْحَابِنَا يَعْتَرِيهِ النَّزَقُ وَ الْحِدَّةُ وَ الطَّيْشُ - فَأَغْتَمُّ لِذَلِكَ غَمّاً شَدِيداً - وَ أَرَى مَنْ خَالَفَنَا فَأَرَاهُ حَسَنَ السَّمْتِ - قَالَ لَا تَقُلْ حَسَنَ السَّمْتِ - فَإِنَّ السَّمْتَ سَمْتُ الطَّرِيقِ - وَ لَكِنْ قُلْ حَسَنَ السِّيمَاءِ - فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ قَالَ قُلْتُ فَأَرَاهُ حَسَنَ السِّيمَاءِ - وَ لَهُ وَقَارٌ فَأَغْتَمُّ لِذَلِكَ - قَالَ لَا تَغْتَمَّ لِمَا رَأَيْتَ مِنْ نَزَقِ أَصْحَابِكَ - وَ لِمَا رَأَيْتَ مِنْ حُسْنِ سِيمَاءِ مَنْ خَالَفَكَ - إِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا أَرَادَ - أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ خَلَقَ تِلْكَ الطِّينَتَيْنِ - ثُمَّ فَرَّقَهُمَا فِرْقَتَيْنِ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ كُونُوا خَلْقاً بِإِذْنِي - فَكَانُوا خَلْقاً بِمَنْزِلَةِ الذَّرِّ يَسْعَى - وَ قَالَ لِأَهْلِ الشِّمَالِ - كُونُوا خَلْقاً بِإِذْنِي - فَكَانُوا خَلْقاً بِمَنْزِلَةِ

رسول خداﷺ اولین کسی بود که پاسخ گفت
و به خداوند اقرار کرد

۱ - امام صادقؑ فرمود: یکی از قریش به رسول خدا ﷺ گفت: به کدام چیز توبر پیامبران پیشی گرفتی و در رتبه و مقام جلو افتادی، در صورتی که در آخر و انتهای آنها مبعوث شدی؟ در پاسخ فرمود: من نخستین کسی بودم که پاسخ گفتم، آنگاه که خدا از پیامبران پیمان گرفت و آنها را بر خودش گواه ساخت که: «آیا من پروردگار شما نیستم؟» پس من نخستین پیامبری بودم که گفتم: بلی، و در اقرار به خدای عز و جل بر آنها پیش دستی کردم.

۲ - عبد الله بن سنان، می‌گوید: به امام صادقؑ گفتم: قربانت گردم می‌نگرم که برخی هم مذهبان ماگرفتار خشم و کج خلقی می‌شوند و از این جهت به سختی غمگین می‌شوم و مخالف خود را نیکو روش می‌بینم فرمود: خوش روش مگو زیرا مقصود از روش راه و مذهب است ولی بگو: خوش سیما، زیرا خدای عزّ و جل فرماید: «سیمای آنان در رخسارشان از اثر سجده است (فتح / ۲۹)، گوید: گفتم: او را خوش سیما و با وقار می‌بینم و از این جهت اندوهگین می‌شوم، در پاسخ فرمود: غمگین مباش از آنچه در هم مذهبان خود بد خلقی دیدی و در مخالفان خود خوش خلقی، براستی خدای تبارک وتعالی خواست آدم را بیافریند این هر دو سرشت را آفرید و آنها را دوبخش کرد و به اصحاب یمین فرمود: شما به اذن من آفریده شوید آنها مخلوقی شدند مانند مورچگان که می‌شتافتند، و به اهل شمال فرمود به اجازه من آفریده شوید آنها مخلوقی

الذَّرِّ- يَدْرُجُ ثُمَّ رَفَعَ لَهُمْ نَاراً فَقَالَ- اُدْخُلُوهَا بِإِذْنِي فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ دَخَلَهَا- مُحَمَّدٌ ﷺ ثُمَّ اِتَّبَعَهُ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ- وَ أَوْصِيَاؤُهُمْ وَ أَتْبَاعُهُمْ ثُمَّ قَالَ- لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ اُدْخُلُوهَا بِإِذْنِي- فَقَالُوا رَبَّنَا خَلَقْتَنَا لِتُحْرِقَنَا- فَعَصَوْا فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ- اُخْرُجُوا بِإِذْنِي مِنَ النَّارِ- لَمْ تَكْلِمِ النَّارُ مِنْهُمْ كَلْماً- وَ لَمْ تُؤَثِّرْ فِيهِمْ أَثَراً- فَلَمَّا رَآهُمْ أَصْحَابُ الشِّمَالِ قَالُوا- رَبَّنَا نَرَى أَصْحَابَنَا قَدْ سَلِمُوا- فَأَقِلْنَا وَ مُرْنَا بِالدُّخُولِ قَالَ- قَدْ أَقَلْتُكُمْ فَادْخُلُوهَا- فَلَمَّا دَنَوْا وَ أَصَابَهُمُ الْوَهَجُ رَجَعُوا- فَقَالُوا يَا رَبَّنَا لَا صَبْرَ لَنَا عَلَى الِاحْتِرَاقِ فَعَصَوْا- فَأَمَرَهُمْ بِالدُّخُولِ ثَلَاثاً- كُلَّ ذَلِكَ يَعْصُونَ وَ يَرْجِعُونَ- وَ أَمَرَ أُولَئِكَ ثَلَاثاً- كُلَّ ذَلِكَ يُطِيعُونَ وَ يَخْرُجُونَ- فَقَالَ لَهُمْ كُونُوا طِيناً بِإِذْنِي- فَخَلَقَ مِنْهُ آدَمَ قَالَ- فَمَنْ كَانَ مِنْ هَؤُلَاءِ لَا يَكُونُ مِنْ هَؤُلَاءِ- وَ مَنْ كَانَ مِنْ هَؤُلَاءِ لَا يَكُونُ مِنْ هَؤُلَاءِ- وَ مَا رَأَيْتَ مِنْ نَزَقِ أَصْحَابِكَ وَ خُلُقِهِمْ- فَمِمَّا أَصَابَهُمْ مِنْ لَطْخِ أَصْحَابِ الشِّمَالِ- وَ مَا رَأَيْتَ مِنْ حُسْنِ سِيمَاءِ مَنْ خَالَفَكُمْ وَ وَقَارِهِمْ فَمِمَّا أَصَابَهُمْ مِنْ لَطْخِ أَصْحَابِ الْيَمِينِ.

۱۴۶۲- ۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؑ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ- بِأَيِّ شَيْءٍ سَبَقْتَ وُلْدَ آدَمَ. قَالَ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَقَرَّ بِرَبِّي- إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ- وَ أَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ- قَالُوا بَلَى فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ أَجَابَ.

شدند چون مورچگان می‌لولیدند، سپس آتشی برای آنها برافروخت و فرمود: به اجازه من در آن در آئید، و نخستین کسی که در آتش وارد شد محمد ﷺ بود، سپس رسولان اولوالعزم و اوصیاء و پیروانشان در آن وارد شدند سپس به اصحاب شمال فرمود: به اذن من در آن درآئید، در پاسخ گفتند: پروردگارا ما را آفریدی تا ما را بسوزانی؟ و نافرمانی کردند، پس به اصحاب یمین فرمود به اجازه من از آتش خارج شوید، آتش بر آنها زخمی پدید نیاورد و اثری نکرده بود، و چون اصحاب شمال آنها را دیدند گفتند: پروردگارا ما می‌بینیم اصحاب یمین سالمند، از ما در گذر و به ما اجازه ده از ان خارج شویم.
فرمود: من از شما در گذشتم پس در آن وارد شوید چون نزدیک آن شدند و سوز آتش به آنها رسید، برگشتند و گفتند: پروردگارا ما بر سوختن شکیبا نیستیم و نافرمانی کردند و تا سه بار فرمان وارد شدن در آتش به آنها داد و هر بار نافرمانی کردند و برگشتند و به آنان (یعنی اصحاب یمین) سه بار دستور ورود داد و هر سه بار اطاعت کردند و بیرون شدند، پس به آنها فرمود: همه به اجازهٔ من گل شوید و آدم را از آن آفرید، گفت: هر کس از آنان است از اینان نیست و هر کس از اینان است از آنان نیست، آنچه از سبکی و کج خلقی یارانت بینی از آلودگی آنان با اصحاب شمال است، و آنچه از نیکویی سیمای مخالفان خودتان و وقارشان بینی از برخورد آنها است با اصحاب یمین (احتمال دارد منظور از برخورد همان چسبندگی و آمیختگی اجزای گل اولیه آنها با یکدیگر باشد).

۳- صالح بن سهل از امام صادق علیه‌السلام نقل می‌کند که فرمود: از رسول خدا ﷺ سئوال شد به کدام چیز بر تمامی فرزندان آدم پیشه گرفتی و مقدم شدی؟ فرمود: من نخستین کسی بودم که به پروردگارم اقرار کردم، خدا از پیامبران پیمان گرفت و آنها را بر خود گواه ساخت که: «آیا پروردگار شما نیستم؟» گفتند: چرا، پس من نخستین کسی بودم که پاسخ گفتم.

بَابُ كَيْفَ أَجَابُوا وَ هُمْ ذَرٌّ

۱۴۶۳-۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام كَيْفَ أَجَابُوا وَ هُمْ ذَرٌّ قَالَ جَعَلَ فِيهِمْ مَا إِذَا سَأَلَهُمْ أَجَابُوهُ - يَعْنِي فِي الْمِيثَاقِ.

بَابُ فِطْرَةِ الْخَلْقِ عَلَى التَّوْحِيدِ

۱۴۶۴-۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ فِطْرَتَ اللهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا قَالَ: التَّوْحِيدُ.

۱۴۶۵-۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - فِطْرَتَ اللهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا مَا تِلْكَ الْفِطْرَةُ قَالَ - هِيَ الْإِسْلَامُ فَطَرَهُمُ اللَّهُ - حِينَ أَخَذَ مِيثَاقَهُمْ عَلَى التَّوْحِيدِ - قَالَ: أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ وَ فِيهِ الْمُؤْمِنُ وَ الْكَافِرُ.

چگونه پاسخ دادند با اینکه ذره بودند

۱ - ابی بصیر، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: چگونه پاسخ دادند با اینکه ذره بودند؟
فرمود: در آنها چیزی قرار داد که در عالم میثاق بتوانند پاسخ گویند.

توضیح: بعضی از دانشمندان شیعه گفته‌اند که خداوند افراد بشر را در آغاز و قبل از خلقت آدم بصورت ذره و مورچه بیافرید و به آنها شعور و درک به اندازهٔ شأنشان بداد تا بتوانند آفریدگار خود را بشناسند.

فطرت مخلوق یگانه پرستی است

۱ -هشام بن سالم گوید: از امام صادق علیه السلام راجع به آیهٔ: «فطرت حق است که مردم را بر پایهٔ آن آفریده است(روم / ۳۰)» فرمود: توحید و یگانه پرستی است.

* * *

۲ - عبد الله بن سنان گوید از امام صادق علیه السلام راجع به گفتهٔ خداوند «فطرت خدایی است که مردم بر آن آفریده است (روم / ۳۰)» پرسیدم
فرمود: مقصود از آن اسلام است، خدا آنان را بر آن آفرید هنگامی که از آنها میثاق بر یگانه پرستی گرفت. فرمود: «آیا من پروردگار شما نیستم؟ (اعراف / ۱۷۲)» و در آن بودند مؤمن و کافر.

۱۴۶۶-۳-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فِطْرَتَ اللهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا قَالَ فَطَرَهُمْ جَمِيعاً عَلَى التَّوْحِيدِ.

۱۴۶۷-۴-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- حُنَفاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ قَالَ الْحَنِيفِيَّةُ مِنَ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ النَّاسَ عَلَيْهَا- لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ قَالَ فَطَرَهُمْ عَلَى الْمَعْرِفَةِ بِهِ- قَالَ زُرَارَةُ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ- مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ- وَ أَشْهَدَهُمْ عَلى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ- قالُوا بَلى الْآيَةَ قَالَ- أَخْرَجَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ ذُرِّيَّتَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ - فَخَرَجُوا كَالذَّرِّ فَعَرَّفَهُمْ وَ أَرَاهُمْ نَفْسَهُ- وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمْ يَعْرِفْ أَحَدٌ رَبَّهُ- وَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ- يَعْنِي الْمَعْرِفَةَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَالِقُهُ- كَذَلِكَ قَوْلُهُ وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ- مَنْ خَلَقَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللهُ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فِطْرَتَ اللهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْها قَالَ فَطَرَهُمْ عَلَى التَّوْحِيدِ.

۳- زراره می‌گوید از امام باقر علیه السلام از قول خدای عز و جل «راست رو باشید و به او شرک نورزید (حج / ۳۲)» پرسیدم فرمود: همان فطرت یگانه پرستی است که خدا مردم را بر آن آفریده «در آفرینش خداوند دگرگونی نیست» فرمود: آنان را به معرفت خود هستی داده است،

* * *

۴- زراره گوید: و از آن حضرت پرسیدم از قول خدای عز و جل: «و چون پروردگارت از فرزندان آدم از پشتهایشان نسلشان را برگرفت و برخودشان گواه ساخت که مگر من پروردگار شما نیستم؟ گفتند: چرا (اعراف / ۱۷۲)» فرمود: نژاد آدم را از پشت او تا روز قیامت بر آورد، آنان چون ذره‌ای بیرون شدند تا خود را به آنها بشناسانند و ظاهرشان کرد و اگر این نبود احدی پروردگار خود را نمی‌شناخت، و گوید که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر نوزادی بر همان فطرت متولّد می‌شود یعنی خداوند را خالق خود می‌داند، چنین است قول خداوند: «و اگر از آنان بپرسی که چه کسی آسمان‌ها و زمین را آفریده است؟ می‌گویند: خدا (لقمان / ۳۵)»

از امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عز و جل «فطرت خدائی است که مردم را بر آن آفریده است»

فرمود: آنها را بر توحید و یگانگی آفریده است.

* * *

بَابُ كَوْنِ الْمُؤْمِنِ فِي صُلْبِ الْكَافِرِ

١٤٦٨-١- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَيْسَرَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ نُطْفَةَ الْمُؤْمِنِ لَتَكُونُ فِي صُلْبِ الْمُشْرِكِ - فَلَا يُصِيبُهُ مِنَ الشَّرِّ شَيْءٌ - حَتَّى إِذَا صَارَ فِي رَحِمِ الْمُشْرِكَةِ لَمْ يُصِبْهَا مِنَ الشَّرِّ شَيْءٌ - حَتَّى تَضَعَهُ فَإِذَا وَضَعَتْهُ - لَمْ يُصِبْهُ مِنَ الشَّرِّ شَيْءٌ - حَتَّى يَجْرِيَ عَلَيْهِ الْقَلَمُ.

١٤٦٩-٢- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ إِنِّي قَدْ أَشْفَقْتُ - مِنْ دَعْوَةِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - عَلَى يَقْطِينٍ وَ مَا وَلَدَ فَقَالَ - يَا أَبَا الْحَسَنِ لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ - إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ فِي صُلْبِ الْكَافِرِ - بِمَنْزِلَةِ الْحَصَاةِ - فِي اللَّبِنَةِ يَجِيءُ الْمَطَرُ - فَيَغْسِلُ اللَّبِنَةَ وَ لَا يَضُرُّ الْحَصَاةَ شَيْئاً.

وجود مؤمن در پشت کافر

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود: به راستی نطفهٔ مؤمن در پشت کافر چیزی از بدی به او نمی‌رسد تا آنگاه که در زهدان زن مشرکه قرار گیرد و باز چیزی از بدی به او نرسد تا آن را بزاید، و چون زایید، چیزی از بدی به او نرسد تا به تکلیف رسد.

۲ - علی بن یقطین گوید: با امام کاظم علیه السلام گفتم: من از نفرین امام صادق علیه السلام به یقطین و فرزندانش نگرانم، در پاسخ فرمود: ای اباالحسن چنان نیست که تو گمان می‌بری، همانا مؤمن در پشت کافر چون سنگ ریزه‌ای است میان خشت، باران می‌آید و آن خشت را می‌شوید و می‌برد و به سنگریزه زیانی نمی‌رساند.

توضیح: یقطین بن موسی از طرفداران بنی عباس بود و در دستگاه آنها نفوذ داشت رفتارش نزد امام صادق علیه السلام مورد رضایت نبود و کارش سبب شد که امام به خود و فرزندانش نفرین کرد ولی پسرش علی در زمان امام هفتم مقامی بزرگ داشت و در بسیاری از موارد به یاری امام می‌شتافت و وقتی نگرانی خود را از نفرین امام صادق علیه السلام نسبت به یقطین و فرزندانش ابراز داشت امام هفتم به او اطمینان داد که نگران مباش.

* * *

بَابُ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَخْلُقَ الْمُؤْمِنَ

۱۴۷۰-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُسْلِمٍ الْحُلْوَانِيِّ عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ الصَّيْقَلِ الرَّازِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَشَجَرَةً- تُسَمَّى الْمُزْنَ فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ- أَنْ يَخْلُقَ مُؤْمِناً أَقْطَرَ مِنْهَا قَطْرَةً- فَلَا تُصِيبُ بَقْلَةً وَ لَا ثَمَرَةً- أَكَلَ مِنْهَا مُؤْمِنٌ أَوْ كَافِرٌ - إِلَّا أَخْرَجَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ صُلْبِهِ مُؤْمِناً.

بَابٌ فِي أَنَّ الصِّبْغَةَ هِيَ الْإِسْلَامُ

۱۴۷۱-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

صِبْغَةَ اللهِ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ صِبْغَةً -قَالَ الْإِسْلَامُ وَ قَالَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقىٰ قَالَ هِيَ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ.

هرگاه خداوند بخواهد مؤمن را بیافریند

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود:
در بهشت درختی است به نام (مزن) که هرگاه خدا بخواهد مؤمنی را بیافریند قطره‌ای از آن بچکاند آن قطره به هر سبزی و میوه‌ای برسد و مؤمن یا کافر از آن بخورد خداوند از پشت او مؤمن را خارج می‌سازد

باید دانست صبغه همان اسلام است

۱ - عبد الله بن سنان از امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عز و جل: «رنگ آمیزی خدا است و چه کسی رنگ آمیزیش از خداوند بهتر است؟ (بقره / ۱۳۸)»
فرمود: مقصود اسلام است. و در تفسیر قول خدای عز و جل: «رنگ بهتر» فرمود: مقصود اسلام است.
و در تفسیر خدای عز و جل: «به تحقیق که به دست آویزی محکم دست زده است (بقره / ۲۵۶)» فرمود:
مقصود از آن ایمان به خدای یگانه و بی شریک است.

* * *

۱۴۷۲-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

صِبْغَةَ اللهِ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ صِبْغَةً قَالَ الصِّبْغَةُ هِيَ الْإِسْلَامُ.

۱۴۷۳-۳- حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا ۸ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

صِبْغَةَ اللهِ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ صِبْغَةً قَالَ الصِّبْغَةُ هِيَ الْإِسْلَامُ وَ قَالَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَ يُؤْمِنْ بِاللهِ- فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقىٰ قَالَ هِيَ الْإِيمَانُ.

بَابُ فِي أَنَّ السَّكِينَةَ هِيَ الْإِيمَانُ

۱۴۷۴-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ قَالَ- وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ.

۲ - از امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدا عز وجل «رنگ آمیزی خداست و چه کسی رنگ آمیزیش از خداوند بهتر است» فرمود:
مقصود از رنگ آمیزی همان اسلام است.

* * *

۳- امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدا عزّوجلّ: «رنگ آمیزی خداوند که کیست که رنگ آمیزی او از خداوند بهتر باشد؟» فرمود:
مقصود از رنگ آمیزی اسلام است.
و در تفسیر قول خدای عز و جل: «هر کس از طاغوت ببرید و به خدا گروید به ریسمان محکم الهی چنگ زده است (بقره / ۲۵۶)» فرمود: آن ایمان است.

آرامش در سایهٔ ایمان به خداست!

۱ - أبی حمزه گوید: از امام باقر علیه السلام پرسیدم از قول خدای عز و جل: «آرامش را در دل مؤمنان قرار داد(فتح / ۴) »
فرمود: مقصود از آن ایمان است. گوید: و از او پرسیدم از قول خدای عزّوجلّ: «آنان را به روحی از سوی خدا تأیید کرد(مجادله / ۲۲)». فرمود: آن ایمان است.

* * *

۱۴۷۵-۲- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ فُضَيْلٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أُولئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمانَ هَلْ لَهُمْ فِيمَا كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمْ صُنْعٌ قَالَ لَا.

۱۴۷۶-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

السَّكِينَةُ الْإِيمَانُ.

۱۴۷۷-۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ وَ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَ غَيْرِهِمَا عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ.

۱۴۷۸-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ جَمِيلٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ- هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ قَالَ- وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ قَالَ- هُوَ الْإِيمَانُ وَ عَنْ قَوْلِهِ- وَ أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوى قَالَ هُوَ الْإِيمَانُ.

۲ - فضیل گوید: به امام صادقعليه‌السلام عرض کردم: این که خدا وفا ببرد «آنها کسانی‌اند که خداوند ایمان را در دلشان قرار داده است(مجادله / ۲۲)» آیا در آنچه در دل آنها نوشته است خودشان دستی دارند؟ فرمود: نه.

* * *

۳- امام باقرعليه‌السلام فرمود: آرامش در سایه ایمان است.

* * *

۴- امام صادقعليه‌السلام در تفسیر قول خدا عز و جل: «او است آنکه آرامش را در دل مؤمنان فرستاده (فتح / ۲۶)» فرمود: مقصود از آن ایمان است

* * *

۵- جمیل گوید: امام صادقعليه‌السلام را از قول خدای عز و جل: «او است آنکه آرامش را در دل مؤمنان فرستد (فتح / ۲۶)»
فرمود: مقصود از آن، ایمان است. سپس فرمود: «آنان را به روحی از خود تأیید کند (مجادله / ۲۲)» باز فرمود: «و آنها را به تقوا پایبند سازد» فرمود: آن هم ایمان است.

* * *

بَابُ الْإِخْلَاصِ

۱۴۷۹-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

حَنِيفاً مُسْلِماً قَالَ خَالِصاً مُخْلِصاً - لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ.

۱۴۸۰-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا هُوَ اللَّهُ وَ الشَّيْطَانُ - وَ الْحَقُّ وَ الْبَاطِلُ - وَ الْهُدَى وَ الضَّلَالَةُ - وَ الرُّشْدُ وَ الْغَيُّ - وَ الْعَاجِلَةُ وَ الْآجِلَةُ - وَ الْعَاقِبَةُ وَ الْحَسَنَاتُ وَ السَّيِّئَاتُ - فَمَا كَانَ مِنْ حَسَنَاتٍ فَلِلَّهِ - وَ مَا كَانَ مِنْ سَيِّئَاتٍ فَلِلشَّيْطَانِ لَعَنَهُ اللَّهُ.

۱۴۸۱-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام:

أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَانَ يَقُولُ طُوبَى لِمَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ الْعِبَادَةَ وَ الدُّعَاءَ - وَ لَمْ يَشْغَلْ قَلْبَهُ بِمَا تَرَى عَيْنَاهُ - وَ لَمْ يَنْسَ ذِكْرَ اللَّهِ بِمَا تَسْمَعُ أُذُنَاهُ - وَ لَمْ يَحْزُنْ صَدْرَهُ بِمَا أُعْطِيَ غَيْرُهُ.

باب اخلاص

۱ - امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عز و جل: «حنیفاً مسلماً» فرمود: یعنی خالص و با اخلاص که در آن، چیزی از پرستش بت‌ها نباشد.

* * *

۲- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: همانا خداست و شیطان، و حق است و باطل، هدایت است و گمراهی و رشد است و غَیّ، دنیاست و آخرت، و حسنات است و سیئات، آنچه حسنه و خوبی است از خداست، و آنچه که زشتی و پلیدی است از شیطان است.

* * *

۳- امیر المؤمنین فرمود: خوشا به حال کسی که عبادت و دعایش برای خدا خالص گرداند و دلش به آنچه که چشمش می‌بیند خود را مشغول نسازد و به آنچه که گوشش می‌شنود یاد خدارا فراموش نکند و به آنچه که به دیگری داده شده ناراحت نشود.

* * *

١٤٨٢ - ٤ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً قَالَ لَيْسَ يَعْنِي أَكْثَرَ عَمَلاً - وَ لَكِنْ أَصْوَبَكُمْ عَمَلاً - وَ إِنَّمَا الْإِصَابَةُ خَشْيَةُ اللَّهِ - وَ النِّيَّةُ الصَّادِقَةُ وَ الْحَسَنَةُ - ثُمَّ قَالَ الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ حَتَّى يَخْلُصَ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ وَ الْعَمَلُ الْخَالِصُ الَّذِي لَا تُرِيدُ أَنْ يَحْمَدَكَ عَلَيْهِ أَحَدٌ - إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ النِّيَّةُ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ - أَلَا وَ إِنَّ النِّيَّةَ هِيَ الْعَمَلُ - ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ عَزَّ وَ جَلَّ - قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلىٰ شاكِلَتِهِ يَعْنِي عَلَى نِيَّتِهِ.

١٤٨٣ - ٥ - وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - إِلَّا مَنْ أَتَى اللهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ قَالَ:

الْقَلْبُ السَّلِيمُ الَّذِي يَلْقَى رَبَّهُ - وَ لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ سِوَاهُ قَالَ - وَ كُلُّ قَلْبٍ فِيهِ شِرْكٌ أَوْ شَكٌّ - فَهُوَ سَاقِطٌ وَ إِنَّمَا أَرَادُوا الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا لِتَفْرُغَ قُلُوبُهُمْ لِلْآخِرَةِ.

١٤٨٤ - ٦ - بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنِ السِّنْدِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَا أَخْلَصَ الْعَبْدُ الْإِيمَانَ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - أَرْبَعِينَ يَوْماً أَوْ قَالَ - مَا أَجْمَلَ عَبْدٌ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَرْبَعِينَ يَوْماً - إِلَّا زَهَّدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الدُّنْيَا - وَ بَصَّرَهُ دَاءَهَا وَ دَوَاءَهَا - فَأَثْبَتَ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ - وَ أَنْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ ثُمَّ تَلَا - إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ - سَيَنالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ

۴- امام صادق(علیه السلام) در تفسیر قول خدا عزو جل: «تا شما را بیازماید که کدامیک از شما کردار بهتری دارید (ملک / ۲)».
فرمود: مقصود از کردار بهتر، کردار بیشتر نیست بلکه کردار درست‌تر است، درستی کردار نتیجه ترس از خداست به نیتی پاک، سپس فرمود: کرداری را تا به آخر پاک و با اخلاص نگه داشتن از خود آن کردار سخت‌تر است، کردار پاک آن است که مقصودت از آن ستایش احدی جز خداوند عز و جل نباشد، نیّت بهتر است از کردار، همانا خود نیّت هم کرداری است.
سپس قول خدای عز و جل را خواند: «بگو همگی طبق روش خود عمل می‌کنند (اسراء / ۸۴)» یعنی بر اساس نیت خود.

توضیح: معنی نیت الهی آن است که انسان کارش را تنها برای رضا و خشنودی خداوند انجام دهد نه آنکه برای خود یا کسی باشد و یا بخاطر فرار از مشکلات این کار را بنام خداوند انجام دهد.

۵- گوید: از او پرسیدم که از تفسیر قول خدا عز و جل: «جز کسی که با دلی سالم نزد خدا آید (شعراء / ۸۹)»
فرمود: دل سالم آن دلی است که نزد خدای آید و جز او در آن نباشد، فرمود: هر دلی شرک و شک دارد ساقط است، و همانا زهد در دنیا را خواستند برای آنکه دلشان برای آخرت فارغ باشد.

۶- امام باقر(علیه السلام) فرمود: هیچ بنده‌ای چهل روز ایمان خالص نیاورد یا فرمود: خدا را چهل روز به نیکی یاد نکند جز آنکه خدا او را نسبت به دنیا زاهد سازد و درد و داروی دنیا را به او بنماید و حکمت را در دلش پا برجا کند و زبانش را بدان گویا سازد، سپس خواند: «براستی آن کسانی که

وَ ذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا - وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ فَلَا تَرىٰ صَاحِبَ بِدْعَةٍ إِلَّا ذَلِيلاً - وَ مُفْتَرِياً عَلَى اللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ عَلَىٰ رَسُولِهِ ﷺ وَ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتِهِ -: إِلَّا ذَلِيلاً.

بَابُ الشَّرَائِعِ

۱۴۸۵-۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ مَرْوَانَ جَمِيعاً عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللّٰهِ ؑ قَالَ:

إِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَىٰ - أَعْطَىٰ مُحَمَّداً ﷺ - شَرَائِعَ نُوحٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ ؑ - التَّوْحِيدَ وَ الْإِخْلَاصَ وَ خَلْعَ الْأَنْدَادِ - وَ الْفِطْرَةَ الْحَنِيفِيَّةَ السَّمْحَةَ - وَ لَا رَهْبَانِيَّةَ وَ لَا سِيَاحَةَ - أَحَلَّ فِيهَا الطَّيِّبَاتِ وَ حَرَّمَ فِيهَا الْخَبَائِثَ - وَ وَضَعَ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ - ثُمَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِ فِيهَا الصَّلَاةَ - وَ الزَّكَاةَ وَ الصِّيَامَ وَ الْحَجَّ وَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ - وَ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ وَ الْمَوَارِيثَ وَ الْحُدُودَ وَ الْفَرَائِضَ وَ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ - وَ زَادَهُ الْوُضُوءَ وَ فَضَّلَهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ - وَ بِخَوَاتِيمِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَ الْمُفَصَّلِ - وَ أَحَلَّ لَهُ الْمَغْنَمَ وَ الْفَيْءَ - وَ نَصَرَهُ بِالرُّعْبِ وَ جَعَلَ لَهُ الْأَرْضَ مَسْجِداً وَ طَهُوراً وَ أَرْسَلَهُ كَافَّةً إِلَى الْأَبْيَضِ وَ الْأَسْوَدِ - وَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ أَعْطَاهُ

گوساله را پرستیدند بزودی به خواری در زندگی دنیا رسند و همچنین افتراء بندان را کیفر دهیم (اعراف / ۱۵۱)» هیچ بدعت گذاری را نبینیم جز اینکه خوار است و هر کس به خدای عز و جل و بر رسولش و بر خاندان او افتراء بندد خوار خواهد شد.

شرایع

۱- امام صادقؑ فرمود: براستی خدای تبارک و تعالی به محمد ﷺ شرایع نوح و ابراهیم و موسی و عیسیؑ را داد که توحید و اخلاص و ترک بت پرستی است با فطرت حنیف ساده و اسلام (که همان روش اسلام است) بر کنار از گوشه گیری و خانه به دوشی (کنارگیری از گروه مسلمانان)، هر چیز پاکیزه را حلال کرد و هر چیز بد و نفرت‌انگیز را حرام نمود و بارهای سنگین را از دوش مردم برداشت و زنجیرهای (اسارت) که بر گردن آنها بود به دور انداخت سپس دستورهای اسلامی نماز و زکات و روزه و حج و امر به معروف و نهی از منکر و حلال و حرام و ارث و حدود و واجبات را برای آنها معین کرد و جهاد در راه خدا و وضوء را بر آن افزود و آن را به فاتحة الکتاب برتری داد و به آیات سورهٔ بقره و سوره‌های پر فصل قرآن (از سورهٔ محمد تا آخر قرآن) غنیمت وقتی را برای او حلال کرد (آنچه که از کفار با نبرد بدست آید غنیمت و آنچه که بدون جنگ به دست می‌آید فیء نام دارد) و با ایجاد هراس در دل دشمن او را یاری کرد و همهٔ زمین را برای او طاهر و سجده‌گاه ساخت و او را رسول همه ساخت از سفید و سیاه و جن و انس، به او جزیه را (سرانه‌ای که از کفار اهل کتاب دریافت شود) بخشید

وَ أَسْرَ الْمُشْرِكِينَ وَ فِدَاهُمْ- ثُمَّ كُلِّفَ مَا لَمْ يُكَلَّفْ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَ أُنْزِلَ عَلَيْهِ سَيْفٌ مِنَ السَّمَاءِ- فِي غَيْرِ غِمْدٍ وَ قِيلَ لَهُ- فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللهِ لاَ تُكَلَّفُ إِلاَّ نَفْسَكَ.

۱۴۸۶-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﵇ - قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فَاصْبِرْ كَمٰا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ فَقَالَ نُوحٌ وَ إِبْرَاهِيمُ وَ مُوسَى وَ عِيسَى - وَ مُحَمَّدٌ ﷺ قُلْتُ كَيْفَ صَارُوا أُولِي الْعَزْمِ- قَالَ لِأَنَّ نُوحاً بُعِثَ بِكِتَابٍ وَ شَرِيعَةٍ وَكُلُّ مَنْ جَاءَ بَعْدَ نُوحٍ -أَخَذَ بِكِتَابِ نُوحٍ وَ شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ- حَتَّى جَاءَ إِبْرَاهِيمُ ﵇ بِالصُّحُفِ - وَ بِعَزِيمَةِ تَرْكِ كِتَابِ نُوحٍ لاَ كُفْراً بِهِ- فَكُلُّ نَبِيٍّ جَاءَ بَعْدَ إِبْرَاهِيمَ ﵇ - أَخَذَ بِشَرِيعَةِ إِبْرَاهِيمَ وَ مِنْهَاجِهِ وَ بِالصُّحُفِ - حَتَّى جَاءَ مُوسَى بِالتَّوْرَاةِ وَ شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ- وَ بِعَزِيمَةِ تَرْكِ الصُّحُفِ - وَكُلُّ نَبِيٍّ جَاءَ بَعْدَ مُوسَى ﵇ - أَخَذَ بِالتَّوْرَاةِ وَ شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ- حَتَّى جَاءَ الْمَسِيحُ ﵇ بِالْإِنْجِيلِ - وَ بِعَزِيمَةِ تَرْكِ شَرِيعَةِ مُوسَى وَ مِنْهَاجِهِ- فَكُلُّ نَبِيٍّ جَاءَ بَعْدَ الْمَسِيحِ - أَخَذَ بِشَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ- حَتَّى جَاءَ مُحَمَّدٌ ﷺ فَجَاءَ بِالْقُرْآنِ - وَ بِشَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ- فَحَلاَلُهُ حَلاَلٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ - وَ حَرَامُهُ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ - فَهَؤُلاَءِ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ.

و اسیران مشرکان را و فدائی که دهند (مالی که برای آزاد کردن اسیر می‌دادند)برایش مقرر کرد سپس به او تکلیفی متوجّه شد که به هیچ کدام از پیامبران متوجّه نشده بود و شمشیری بی جلد از آسمان برایش فرود آمد و به او گفته شد که: «باید در راه خدا نبرد کنی و جز خودت را در درجۀ اول مکلف ندانی (نساء / ۸۴) (یعنی پیش جنگ باشی)

۲- سماعة بن مهران گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم چه معنی دارد قول خدای عز و جل را؟ «شکیبا باش چنانچه رسولان اولوالعزم شکیبا بودند»
فرمود: مقصود از آنها نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و آله است.
گفتم: چگونه اولوالعزم شدند
فرمود: زیرا نوح با کتاب و شریعتی مبعوث شد و هر کس پس از او آمد به کتاب و شریعت و روش او عمل کرد تا حضرت ابراهیم صحف را آورد و فرمان ترک کتاب حضرت نوح علیه السلام را داد، نه از راه کافر شدن به آن، (زیرا زمان مناسب اجرای احکام نوح نبود) و هر پیامبری بعد از ابراهیم به شریعت و روش و صحف ابراهیم عمل کرد تا موسی علیه السلام تورات را آورد با شریعت و روش خود و فرمان ترک صحف را داد و هر پیامبری بعد از موسی آمد به تورات و شریعت و روش او عمل کرد تا آنکه مسیح انجیل را آورد و فرمان ترک شریعت موسی و روش او را داد، و هر پیامبری بعد از مسیح آمد به شریعت و روش او عمل کرد تا محمد صلی الله علیه و آله آمد و قرآن را آورد و شریعت و برنامه اسلام را، پس حلال او تا روز قیامت حلال است و حرام او تا روز قیامت حرام است پس اینها پیامبران اولوالعزم‌اند.

بَابُ دَعَائِمِ الْإِسْلَامِ

١٤٨٧-١- حَدَّثَنِي الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ الزِّيَادِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبَانُ بْنُ عُثْمَانَ عَنْ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ - عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ - وَ الْحَجِّ وَ الْوَلَايَةِ وَ لَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ - كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ.

١٤٨٨-٢- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَجْلَانَ أَبِي صَالِحٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - أَوْقِفْنِي عَلَى حُدُودِ الْإِيمَانِ - فَقَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ - وَ الْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ - وَ صَلَوَاتُ الْخَمْسِ وَ أَدَاءُ الزَّكَاةِ - وَ صَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ حِجُّ الْبَيْتِ - وَ وَلَايَةُ وَلِيِّنَا وَ عَدَاوَةُ عَدُوِّنَا - وَ الدُّخُولُ مَعَ الصَّادِقِينَ.

١٤٨٩-٣- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ - عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ - وَ الْحَجِّ وَ الْوَلَايَةِ وَ لَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ - كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ - فَأَخَذَ النَّاسُ بِأَرْبَعٍ وَ تَرَكُوا هَذِهِ يَعْنِي الْوَلَايَةَ.

ستونهای اسلام

۱ - امام باقر علیه السلام فرمود:
اسلام بر پنج پایه استوار است: نماز زکات روزه حج ولایت، و برای هیچ کدام فریاد زده نشد جز برای ولایت (که در روز غدیر خم پیامبر حضرت علی علیه السلام را به خلافت خویش برگزید)

۲- عجلان ابی صالح گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: مرا به حدود ایمان آگاه فرما
در پاسخ فرمود: شهادت به اینکه شایستهٔ پرستشی جز خدا نیست و محمد صلی الله علیه و آله رسول خداست و اقرار به آنچه که از نزد خدا آورده است و نماز پنج گانه و پرداخت زکوة و روزه ماه رمضان و حج خانهٔ خدا (کعبه) و دوستی با دوست ما و دشمنی با دشمن ما همراه با راستگویان (همانطور که خداوند فرماید: با راستگویان همراه باشید (توبه / ۱۱۹))

* * *

۳- امام باقر علیه السلام فرمود: اسلام بر پنج پایه استوار است: نماز - زکات - روزه - حج - ولایت و فریاد زده نشده است جز برای ولایت مردم چهار تا از آن گرفتند و این یکی را (ولایت حضرت علی علیه السلام) را رها کردند.

۱۴۹۰-۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ الْعَرْزَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَثَافِيُّ الْإِسْلَامِ ثَلَاثَةٌ- الصَّلَاةُ وَ الزَّكَاةُ وَ الْوَلَايَةُ- لَا تَصِحُّ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ إِلَّا بِصَاحِبَتَيْهَا.

۱۴۹۱-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الصَّلْتِ جَمِيعاً عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ- عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ- وَ الْحَجِّ وَ الصَّوْمِ وَ الْوَلَايَةِ- قَالَ زُرَارَةُ

فَقُلْتُ- وَ أَيُّ شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ أَفْضَلُ- فَقَالَ الْوَلَايَةُ أَفْضَلُ- لِأَنَّهَا مِفْتَاحُهُنَّ وَ الْوَالِي هُوَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِنَّ-

قُلْتُ ثُمَّ الَّذِي يَلِي ذَلِكَ فِي الْفَضْلِ- فَقَالَ الصَّلَاةُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - قَالَ الصَّلَاةُ عَمُودُ دِينِكُمْ- قَالَ

قُلْتُ ثُمَّ الَّذِي يَلِيهَا فِي الْفَضْلِ- قَالَ الزَّكَاةُ لِأَنَّهُ قَرَنَهَا بِهَا- وَ بَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَهَا- وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - الزَّكَاةُ تُذْهِبُ الذُّنُوبَ-

قُلْتُ وَ الَّذِي يَلِيهَا فِي الْفَضْلِ- قَالَ الْحَجُّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ -مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا- وَ مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ -وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لَحَجَّةٌ مَقْبُولَةٌ- خَيْرٌ مِنْ عِشْرِينَ صَلَاةً نَافِلَةً- وَ مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ طَوَافاً أَحْصَى فِيهِ أُسْبُوعَهُ وَ أَحْسَنَ رَكْعَتَيْهِ- غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَ قَالَ فِي يَوْمِ عَرَفَةَ - وَ يَوْمِ الْمُزْدَلِفَةِ مَا قَالَ

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: اسلام بر سه پایه استوار است نماز - زکات - ولایت ائمه، هیچ یک از آنها درست نباشد مگر با آن دوتای دیگر (بدیهی است که نماز و زکات بدون ولایت قبول نخواهد بود)

۵- امام باقر علیه السلام فرمود:
اسلام بر پنج پایه سازمان دهی شده نماز - زکات - حج - روزه و ولایت. زراره گوید: گفتم: کدام یک از اینها برتر است؟
فرمود: ولایت برتر است، زیرا کلید آنهاست و شخص والی راهنمای آنهاست گفتم: سپس کدامشان برتری دارد؟
فرمود: نماز، براستی که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: نماز پایهٔ دین شما است.
گفتم: سپس کدامیک در برتری دنبال آن است؟
فرمود: زکوة، زیرا که خدا آن را هم دوش نماز قرار داد و پیش از نماز آورده و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: زکات، گناهان را می‌برد، گفتم: آن که در برتری آن است؟ فرمود: حج است، که خدای عز و جل فرموده است: «و برای خدا است بر گردن مردم حج خانهٔ کعبه برای کسی که توانائی دارد و هر کس کفر ورزد به راستی که خدا از جهانیان بی نیاز است (آل عمران / ۹۷)» و رسول خدا صلی الله علیه و آله هم فرمود: هر آینه یک حج مقبول بهتر است از بیست نماز نافله و هر کس بر گرد این خانه کعبه طواف کند و هفت دورش را بشمارد و دو رکعت نمازش را نیکو انجام دهد خداوند او را بیامرزد و راجع به روز عرفه و روز مشعر مطالبی فرموده است (مثل وجود ثوابها در اعمال این دو روز و ثواب توقف در مشعر و عرفه)، گفتم: دنبال آن چیست؟ فرمود: روزه، گفتم: چرا روزه در فضیلت، آخر همه است؟ فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده: روزه سپر آتش است.

قُلْتُ- فَمَا ذَا يَتْبَعُهُ قَالَ الصَّوْمُ

قُلْتُ وَ مَا بَالُ الصَّوْمِ صَارَ آخِرَ ذَلِكَ أَجْمَعَ- قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ- الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ- قَالَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ أَفْضَلَ الْأَشْيَاءِ- مَا إِذَا فَاتَكَ لَمْ تَكُنْ مِنْهُ تَوْبَةٌ- دُونَ أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ فَتُؤَدِّيَهُ بِعَيْنِهِ- إِنَّ الصَّلَاةَ وَ الزَّكَاةَ وَ الْحَجَّ وَ الْوَلَايَةَ- لَيْسَ يَقَعُ شَيْءٌ مَكَانَهَا دُونَ أَدَائِهَا- وَ إِنَّ الصَّوْمَ إِذَا فَاتَكَ أَوْ قَصَّرْتَ- أَوْ سَافَرْتَ فِيهِ أَدَّيْتَ مَكَانَهُ أَيَّاماً غَيْرَهَا وَ جَزَيْتَ ذَلِكَ الذَّنْبَ بِصَدَقَةٍ- وَ لَا قَضَاءَ عَلَيْكَ وَ لَيْسَ مِنْ تِلْكَ الْأَرْبَعَةِ- شَيْءٌ يُجْزِيكَ مَكَانَهُ غَيْرُهُ- قَالَ ثُمَّ قَالَ ذِرْوَةُ الْأَمْرِ وَ سَنَامُهُ- وَ مِفْتَاحُهُ وَ بَابُ الْأَشْيَاءِ وَ رِضَا الرَّحْمَنِ- الطَّاعَةُ لِلْإِمَامِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ- إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ- مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللهَ وَ مَنْ تَوَلَّى فَما أَرْسَلْناكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظاً -أَمَا لَوْ أَنَّ رَجُلاً قَامَ لَيْلَهُ وَ صَامَ نَهَارَهُ- وَ تَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَالِهِ وَ حَجَّ جَمِيعَ دَهْرِهِ- وَ لَمْ يَعْرِفْ وَلَايَةَ وَلِيِّ اللَّهِ فَيُوَالِيَهُ- وَ يَكُونَ جَمِيعُ أَعْمَالِهِ بِدَلَالَتِهِ إِلَيْهِ- مَا كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ- حَقٌّ فِي ثَوَابِهِ وَ لَا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ- ثُمَّ قَالَ أُولَئِكَ الْمُحْسِنُ مِنْهُمْ- يُدْخِلُهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ.

۱۴۹۲-۶- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عِيسَى بْنِ السَّرِيِّ أَبِي الْيَسَعِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ - أَخْبِرْنِي بِدَعَائِمِ الْإِسْلَامِ الَّتِي- لَا يَسَعُ أَحَداً

سپس فرمود: براستی بهترین چیزها آن است که چون از دست تو رفت توبه و جبران ندارد و بدان باز گردی و خود آن را انجام دهی، براستی نماز و زکات و حج و ولایت چون از دست رفتند، چیزی جای آن را نگیرد جز ادای خود آنها و چون روزه از تو فوت شد یا دربارۀآن کوتاهی کردی یا در آن سفر کردی و افطار نمودی در جای آن چند روز از غیر ماه رمضان روزه می‌گیری و یا به جای روزه، کفاره می‌دهی و یا قضاء آن را بجا می‌آوری ولی هیچکدام از آن چهار تا، چیزی جایگزینش نخواهد شد سپس فرمود: بالاترین امر دین و بلندترین کار آن و کلید آن و خشنودی خداوند در کارها، اطاعت از امام و شناخت اوست، زیرا خدای عز و جل می‌فرماید: «هر کس از رسول اطاعت کند حتماً خدا را اطاعت کرده و هر کس پشت کند ما تو را نسبت به او نگهبان نفرستادیم (نساء / ۸۰)» اما اگر مردی همه شب عبادت و هر روز روزه دارد و همه مالش را صدقه دهد و عمرش حج کند و ولایت ولی خدارا نپذیرد تا راهنمای او باشد نزد خداوند برایش ثوابی نخواهد بود و از اهل ایمان نباشد، سپس فرمود: آنان هر کدام خوش کردار باشند، خدا به فضل و رحمتش او را در بهشت در آورد.

* * *

٦- عیسی بن سری می‌گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: ارکان اسلام را برایم توضیح دهید که آن ارکانی کوتاه در یادگیری از آن برای هیچ کس روا نیست و هر کس کوتاهی کند دین خود را تباه ساخته است و خدا عملی

التَّقْصِيرُ عَنْ مَعْرِفَةِ شَيْءٍ مِنْهَا- الَّذِي مَنْ قَصَّرَ عَنْ مَعْرِفَةِ شَيْءٍ مِنْهَا- فَسَدَ دِينُهُ وَ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ عَمَلَهُ- وَ مَنْ عَرَفَهَا وَ عَمِلَ بِهَا صَلَحَ لَهُ دِينُهُ- وَ قَبِلَ مِنْهُ عَمَلَهُ وَ لَمْ يَضِقْ بِهِ- مِمَّا هُوَ فِيهِ لِجَهْلِ شَيْءٍ مِنَ الْأُمُورِ جَهْلُهُ

فَقَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- وَ الْإِيمَانُ بِأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ الْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ- وَ حَقٌّ فِي الْأَمْوَالِ الزَّكَاةُ- وَ الْوَلَايَةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَا- وَلَايَةُ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ قَالَ

فَقُلْتُ لَهُ هَلْ فِي الْوَلَايَةِ شَيْءٌ- دُونَ شَيْءٍ فَضْلٌ يُعْرَفُ لِمَنْ أَخَذَ بِهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا- أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ- وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ- مَنْ مَاتَ وَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ- مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً- وَ كَانَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ- وَ كَانَ عَلِيّاً ؑ وَ قَالَ الْآخَرُونَ- كَانَ مُعَاوِيَةَ ثُمَّ كَانَ الْحَسَنَ ؑ- ثُمَّ كَانَ الْحُسَيْنَ ؑ وَ قَالَ الْآخَرُونَ- يَزِيدَ بْنَ مُعَاوِيَةَ وَ حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ- وَ لَا سَوَاءَ وَ لَا سَوَاءَ قَالَ ثُمَّ سَكَتَ- ثُمَّ قَالَ أَزِيدُكَ

فَقَالَ لَهُ حَكَمٌ الْأَعْوَرُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ- ثُمَّ كَانَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ- ثُمَّ كَانَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ أَبَا جَعْفَرٍ- وَ كَانَتِ الشِّيعَةُ قَبْلَ أَنْ يَكُونَ أَبُو جَعْفَرٍ- وَ هُمْ لَا يَعْرِفُونَ مَنَاسِكَ حَجِّهِمْ- وَ حَلَالَهُمْ وَ حَرَامَهُمْ- حَتَّى كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ فَفَتَحَ لَهُمْ- وَ بَيَّنَ لَهُمْ مَنَاسِكَ حَجِّهِمْ- وَ حَلَالَهُمْ وَ

را از او نپذیرد و هرکس آنها را بداند و به آن عمل کند، دینش شایسته و عملش پذیرفته گردد و د رآن روشی که دارد (آشنائی به ارکان اسلام و عمل به آنها) ندانستن هر کار دیگر برای او تنگی و فشار نیاورد.

در پاسخ فرمود: آنها شهادت به یگانگی خدا و ایمان به رسالت محمدﷺ و اقرار به این است که هرچه از جانب خدا آورده حق است و در عهده داشتن حقی از فقرا در اموال که زکوة است و قبول ولایتی که خدا بدان فرمان داده یعنی ولایت آل محمد ﷺ. گوید: به آن حضرت گفتم: آیا در ولایت شرط مخصوصی است و فضیلتی که مستحق آن بدان شناخته شود؟

فرمود: آری، خدای عزّوجلّ فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید خدا و پیامبرش و صاحب فرمان را اطاعت کنید (نساء / ۵۹)» و رسول خداﷺ فرموده است: هر کس بمیرد و امام خود را نشناسد، به مرگ جاهلیت مرده است، رسول خدا بود و علی امام و دیگران در برابر او معاویه را امام دانستند، سپس حسنؑ بود و سپس حسین و دیگران گفتند یزید بن معاویه و حسین بن علیؑ برابراند و در اینها برابری نبود (علی کجا و معاویه کجا حسین بن علی کجا و یزید کجا؟) سپس سکوت نمود و باز فرمود: آیا برایت توضیح بیشتر دهم؟

حکم أعور گفت: آری قربانت گردم

فرمود: سپس علی بن حسینؑ بود و پس از او محمد بن علی اباجعفر، شیعه پیش از ابی جعفر مناسک حج و حلال و حرام خود را هم نمی‌دانستند و علم آنها به جایی رسید که مردم به آنها نیازمند شدند، پس از این که آنها نیاز به مردم داشتند و همچنین است امروز، زمین بی امام نباشد و هر کس بمیرد و امام خود را نشناسد به مرگ جاهلیت مرده و تو

حَرَامَهُمْ - حَتَّى صَارَ النَّاسُ يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِمْ - مِنْ بَعْدِ مَا كَانُوا يَحْتَاجُونَ إِلَى النَّاسِ - وَ هَكَذَا يَكُونُ الْأَمْرُ - وَ الْأَرْضُ لَا تَكُونُ إِلَّا بِإِمَامٍ - وَ مَنْ مَاتَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ - مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً - وَ أَحْوَجُ مَا تَكُونُ إِلَى مَا أَنْتَ عَلَيْهِ - إِذْ بَلَغَتْ نَفْسُكَ هَذِهِ - وَ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى حَلْقِهِ - وَ انْقَطَعَتْ عَنْكَ الدُّنْيَا تَقُولُ - لَقَدْ كُنْتُ عَلَى أَمْرٍ حَسَنٍ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عِيسَى بْنِ السَّرِيِّ أَبِي الْيَسَعِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِثْلَهُ.

۱۴۹۳ - ۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَجْلَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ - الْوَلَايَةِ وَ الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ - وَ صَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ الْحَجِّ.

۱۴۹۴ - ۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبَانٍ عَنْ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ - الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ وَ الْوَلَايَةِ وَ لَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ - مَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ يَوْمَ الْغَدِيرِ.

از همه وقت به معرفت امام محتاج تری همان وقت که جانت به گلویت رسید (با دست اشاره به گلویش نمود) و دنیا از دست برود بگویی که: هر آینهٔ من بر مذهب خوبی بودم (که اقرار به امام بر حق و پیروی از او داشتم)

۷- امام باقر علیه السلام فرمود: اسلام بر پنج پایه استوار است: ولایت و نماز و زکات و روزه ماه رمضان و حج.

۸- امام باقر علیه السلام فرمود: اسلام بر پنج پایه استوار است: نماز و زکات و روزه و حج و ولایت، و برای هیچ چیز آنچنان فریاد نشد که برای ولایت در روز غدیر شد.

توضیح: روز غدیر در حقیقت عید پیوند امت با ولایت و ادامه راه رهبری است از این رو مورخینی همچون ابن خلکان و ثعالبی و ابوریحان بیرونی این عید را یکی از اعیاد بزرگ اسلامی نام نهاده و زید بن ارقم می‌گوید در روز هیجدهم ذیحجه رسول خدا پس از بازگشت از مکه در سرزمین غدیر همه را متوقف کرد و پیام خداوند را به مردم ابلاغ کرد و حضرت علی علیه السلام را به جانشینی خود برگزید و رسول خدا پس از تمام کردن خطبه دستور داد که همگی با حضرت علی علیه السلام بیعت کنند و به او تبریک بگویند و ازجمله بیعت کنندگان ابوبکر و عمر و عثمان و طلحه و زبیر بودند. این واقعه بزرگ تاریخی را حدود یکصد و بیست صحابی نقل کرده‌اند.

۱۴۹۵-۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عِيسَى بْنِ السَّرِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ - حَدِّثْنِي عَمَّا بُنِيَتْ عَلَيْهِ دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ - إِذَا أَنَا أَخَذْتُ بِهَا زَكَى عَمَلِي - وَ لَمْ يَضُرَّنِي جَهْلُ مَا جَهِلْتُ بَعْدَهُ - فَقَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - وَ الْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ - وَ حَقٌّ فِي الْأَمْوَالِ مِنَ الزَّكَاةِ - وَ الْوَلَايَةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - بِهَا وَلَايَةُ آلِ مُحَمَّدٍ ﷺ - فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ - مَنْ مَاتَ وَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ - مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً - قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَطِيعُوا اللهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ - وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَكَانَ عَلِيٌّ ﷺ ثُمَّ صَارَ مِنْ بَعْدِهِ - الْحَسَنُ ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ الْحُسَيْنُ - ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ - ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ - ثُمَّ هَكَذَا يَكُونُ الْأَمْرُ - إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَصْلُحُ إِلَّا بِإِمَامٍ - وَ مَنْ مَاتَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً - وَ أَحْوَجُ مَا يَكُونُ أَحَدُكُمْ إِلَى.

۱۴۹۶-۱۰- عَنْهُ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ ﷺ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ هَلْ تَعْرِفُ مَوَدَّتِي لَكُمْ - وَ انْقِطَاعِي إِلَيْكُمْ وَ مُوَالَاتِي إِيَّاكُمْ - قَالَ فَقَالَ نَعَمْ قَالَ - فَقُلْتُ فَإِنِّي أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةً - تُجِيبُنِي فِيهَا فَإِنِّي مَكْفُوفُ الْبَصَرِ - قَلِيلُ الْمَشْيِ وَ لَا أَسْتَطِيعُ زِيَارَتَكُمْ كُلَّ حِينٍ - قَالَ هَاتِ حَاجَتَكَ قُلْتُ - أَخْبِرْنِي بِدِينِكَ

۹- عیسی بن سری گوید: به امام صادق ﷺ گفتم: برای من بازگو از هر آنچه ارکان اسلام بر آن استوار است که چون من به آنها عمل کنم، کردارم پاک و درست باشد و ندانستن چیزی بعد از آن برایم زیان بار نباشد.
در پاسخ فرمود: آن شهادت به این است که شایسته پرستشی جز خدا نیست و محمد ﷺ رسول خدا است و اقرار به آنچه او از طرف خداوند آورده است و حق فقرا که زکات است و قبول ولایت ائمه‌ای که خدا عزّوجلّ به آن فرمان داده یعنی ولایت آل محمد ﷺ زیرا رسول خدا فرمود: هرکس بمیرد و امام خود را نشناسد، چون مردن جاهلیت مرده، خدای عز و جل فرموده: «خدا و رسول و صاحب فرمان خود را فرمان برید (نساء / ۵۲)» که صاحب الامر علي بود وپس از وی حسن و سپس بعد از او حسین و پس از او علی بن الحسین و سپس دنبال او محمد بن علی سپس کار بر این روش است، زمین اصلاح نشود جز به وجود امام، هرکس بمیرد و امام زمان خود را نشناسد، چون مردن جاهلیت مرده است و بیشتر از همه وقت شما و معرفت امام، حاجت دارید وقتی که نفس به اینجا رسد -گوید با دست خود اشاره به سینه‌اش کرد - در این هنگام است که می‌گوید: من در مذهب خوبی بودم.

* * *

۱۰- ابی الجارود، گوید: به امام باقر ﷺ گفتم: یا ابن رسول الله، شما دوستی من و دلدادگی و پیروی مرا نسبت به خود می‌دانید؟ فرمود: آری، گوید: پس گفتم: من از شما پرسشی دارم باید پاسخ مرا بدهید، من نابینایم و کم رفتار و نمیتوانم هر وقت شما را دیدار کنم فرمود: حاجت خود را بگو،

الَّذِي تَدِينُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - بِهِ أَنْتَ وَ أَهْلُ بَيْتِكَ لِأَدِينَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ - قَالَ إِنْ كُنْتَ أَقْصَرْتَ الْخُطْبَةَ - فَقَدْ أَعْظَمْتَ الْمَسْأَلَةَ - وَ اللَّهِ لَأُعْطِيَنَّكَ دِينِي وَ دِينَ آبَائِيَ - الَّذِي نَدِينُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ - شَهَادَةَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - وَ الْإِقْرَارَ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ - وَ الْوَلَايَةَ لِوَلِيِّنَا وَ الْبَرَاءَةَ مِنْ عَدُوِّنَا - وَ التَّسْلِيمَ لِأَمْرِنَا وَ انْتِظَارَ قَائِمِنَا - وَ الِاجْتِهَادَ وَ الْوَرَعَ.

۱۴۹۷ - ۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَسْأَلُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ؑ فَقَالَ لَهُ - جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي عَنِ الدِّينِ - الَّذِي افْتَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى الْعِبَادِ - مَا لَا يَسَعُهُمْ جَهْلُهُ وَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُمْ غَيْرُهُ - مَا هُوَ فَقَالَ أَعِدْ عَلَيَّ فَأَعَادَ عَلَيْهِ - فَقَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - وَ إِقَامُ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءُ الزَّكَاةِ - وَ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً - وَ صَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ ثُمَّ سَكَتَ قَلِيلاً ثُمَّ قَالَ - وَ الْوَلَايَةُ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ قَالَ - هَذَا الَّذِي فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْعِبَادِ - وَ لَا يَسْأَلُ الرَّبُّ الْعِبَادَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - فَيَقُولَ أَلَّا زِدْتَنِي عَلَى مَا افْتَرَضْتُ عَلَيْكَ - وَ لَكِنْ مَنْ زَادَ زَادَهُ اللَّهُ - إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَنَّ سُنَناً - حَسَنَةً جَمِيلَةً يَنْبَغِي لِلنَّاسِ الْأَخْذُ بِهَا.

گفتم: مرا از آن دیانتی که خود و خاندانت با آن برای خدای عز وجل دین داری می‌کنید مطلع کن تا من هم با همان روش، برای خدای عز و جل دین داری کنم.

فرمود: اگرچه سخنرانی را مختصر کردی ولی پرسش مهمّی کردی، به خدا من دین خود و پدرانم را که ما خدا را بدان دین داری کنیم به تو عطاء کنم، آن شهادت به این است که نیست شایسته پرستشی جز خدا و محمّد رسول خدا ﷺ است و اقرار به آنچه که او از طرف خدا آورده و دوستی دوستان ما، و بیزاری از دشمنان ما و تسلیم به امر خدا و انتظار قائم از خاندان ما وکوشش و اجتهاد و ورع.

۱۱- علی ابن ابی حمزه گوید: من شنیدم که ابی بصیر از امام صادق علیه السلام می‌پرسید، وی گفت: قربانت، به من خبر ده از دینی که خدای عز و جل بر مردم واجب کرده، آنچه که برایشان روا نیست ندانند و جز آن، از آنها پذیرفته نیست آن دین چیست؟ در پاسخ فرمود: دوباره بگو، دوباره برای او گفت.

در پاسخ فرمود: شهادت به اینکه جز خدا شایسته پرستشی نیست و محمد رسول خداست و بر پا داشتن نماز و پرداخت زکات و حج خانه کعبه برای هرکس که بتواند به آن راه یابد و روزه ماه رمضان، سپس اندکی خاموش شد و دوباره فرمود: و ولایت، سپس فرمود: این است که خدا به بنده‌ها فرض کرده است پروردگار در روز رستاخیز بازپرسی نکند و بفرماید بر آنچه بر شما فرض کردم نیفزودی، ولی هرکس بر آن افزاید، خدا به پاداشش بیفزاید، به راستی رسول خدا روش‌های نیکو و زیبا نهاد که شایسته است مردم به آنها عمل کنند.

۱۴۹۸-۱۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ فَضَالَةَ ابْنِ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي زَيْدٍ الْحَلَّالِ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ الْأَزْدِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَرَضَ عَلَى خَلْقِهِ خَمْساً- فَرَخَّصَ فِي أَرْبَعٍ- وَ لَمْ يُرَخِّصْ فِي وَاحِدَةٍ.

۱۴۹۹-۱۳-عَنْهُ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجُعْفِيِّ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ - وَ مَعَهُ صَحِيفَةٌ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ - هَذِهِ صَحِيفَةُ مُخَاصِمٍ- يَسْأَلُ عَنِ الدِّينِ الَّذِي- يُقْبَلُ فِيهِ الْعَمَلُ فَقَالَ- رَحِمَكَ اللَّهُ هَذَا الَّذِي أُرِيدُ- فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ - شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ- وَ أَنَّ مُحَمَّداً ﷺ عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ- وَ تُقِرَّ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ- وَ الْوَلَايَةُ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ الْبَرَاءَةُ مِنْ عَدُوِّنَا وَ التَّسْلِيمُ لِأَمْرِنَا وَ الْوَرَعُ وَ التَّوَاضُعُ- وَ انْتِظَارُ قَائِمِنَا فَإِنَّ لَنَا دَوْلَةً- إِذَا شَاءَ اللَّهُ جَاءَ بِهَا.

۱۵۰۰-۱۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ جَمِيعاً عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ - وَ هُوَ فِي مَنْزِلِ أَخِيهِ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ - فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ- مَا حَوَّلَكَ إِلَى هَذَا الْمَنْزِلِ قَالَ- طَلَبُ النُّزْهَةِ فَقُلْتُ- جُعِلْتُ فِدَاكَ أَلَا أَقُصُّ عَلَيْكَ دِينِي- فَقَالَ بَلَى قُلْتُ أَدِينُ اللَّهَ بِشَهَادَةِ- أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ- وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ

۱۲- عبدالحمید بن أبی العلاء أزدی، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: به راستی خدای عز وجل بر خلقش پنج وظیفه واجب کرده است و نسبت به چهار تا از آنها (که نماز و روزه و زکوة و حج است) رخصتی داده ولی در یکی از آنها (یعنی ولایت) رخصتی نداده است.

توضیح: شاید علّت این باشد که آن چهار تا در بعضی اوقات بخاطر عذری ساقط شود مثل نماز از حایض و زکات از مالی که به حد نصاب نرسیده و حج از غیر مستطیع و روزه از مسافر و مریض ولی ولایت در هیچ حال و هیچ شرایطی ساقط نمی‌شود زیرا عدم قبول ولایت مساوی است با نفی حکومت و ادامه رهبری و این اعتقاد به کفر بازگشت خواهد کرد.

۱۳- اسماعیل جعفی گوید: مردی نزد امام باقر علیه السلام آمد و دفتری با خود داشت، امام علیه السلام فرمود: این دفتر مردی است که برای مناظره آمد و سؤال دارد از دینی که عمل در آن پذیرفته است، آن مرد گفت: خدایت رحمت کند، همین را می‌خواهم.
امام باقر علیه السلام فرمود: گواهی به اینکه نیست شایسته پرستشی جز خدا، یگانه است، شریک ندارد و اینکه محمد بنده و رسول اوست و اقرار کنی بدانچه از طرف خدا آورده است و ولایت ما خانوداه و بیزاری از دشمن ما و تسلیم به امر ما و ورع و تواضع و انتظار قائم ما زیرا برای او حکومتی است که وقتی خدا بخواهد آن را بیاورد.

۱۴- عمرو بن حُریث گفت: خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم و آن حضرت در خانه برادرش عبدالله بن محمد بود، به او گفتم: قربانت، برای چه به این خانه آمدی؟ فرمود: برای تفریح، به او عرض کردم: قربانت، من دین

رَسُولُهُ- وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا- وَ أَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ- وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءِ الزَّكَاةِ- وَ صَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ حِجِّ الْبَيْتِ -وَ الْوَلَايَةِ ۱لِعَلِيٍّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ -بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ الْوَلَايَةِ لِلْحَسَنِ -وَ الْحُسَيْنِ وَ الْوَلَايَةِ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ -وَ الْوَلَايَةِ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ -وَ لَكَ مِنْ بَعْدِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ- وَ أَنَّكُمْ أَئِمَّتِي عَلَيْهِ أَحْيَا وَ عَلَيْهِ أَمُوتُ- وَ أَدِينُ اللَّهَ بِهِ فَقَالَ يَا عَمْرُو -هَذَا وَ اللَّهِ دِينُ اللَّهِ وَ دِينُ آبَائِيَ -الَّذِي أَدِينُ اللَّهَ بِهِ فِي السِّرِّ وَ الْعَلَانِيَةِ- فَاتَّقِ اللَّهَ وَ كُفَّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ-وَ لَا تَقُلْ إِنِّي هَدَيْتُ نَفْسِي بَلِ اللَّهُ هَدَاكَ- فَأَدِّ شُكْرَ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ عَلَيْكَ- وَ لَا تَكُنْ مِمَّنْ إِذَا أَقْبَلَ طُعِنَ فِي عَيْنِهِ- وَ إِذَا أَدْبَرَ طُعِنَ فِي قَفَاهُ- وَ لَا تَحْمِلِ النَّاسَ عَلَى كَاهِلِكَ- فَإِنَّكَ أَوْشَكَ إِنْ حَمَلْتَ النَّاسَ عَلَى كَاهِلِكَ- أَنْ يُصَدِّعُوا شَعْبَ كَاهِلِكَ.

۱۵۰۱-۱۵ -مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

أَ لَا أُخْبِرُكَ بِالْإِسْلَامِ أَصْلِهِ وَ فَرْعِهِ- وَ ذِرْوَةِ سَنَامِهِ قُلْتُ بَلَى جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ -أَمَّا أَصْلُهُ فَالصَّلَاةُ وَ فَرْعُهُ الزَّكَاةُ- وَ ذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ ثُمَّ قَالَ إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُكَ بِأَبْوَابِ الْخَيْرِ- قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ -وَ الصَّدَقَةُ تَذْهَبُ بِالْخَطِيئَةِ- وَ قِيَامُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ بِذِكْرِ اللَّهِ- ثُمَّ قَرَأَ ﷺ تَتَجافى‏ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضاجِعِ.

خودم را برای شما نقل نکنم؟ فرمود: چرا، گفتم، برای خدا دین داری کنم به شهادت ان لا اله الّا الله وحده لا شریک له و به اینکه محمد ﷺ بنده و رسول اوست و به اینکه قیامت خواهد آمد و شکی در او نیست و خدا هرکس که در گور است زنده خواهد کرد و برای برپاداشتن نماز و دادن زکات و روزه در ماه رمضان و حج خانه کعبه و ولایت علی امیرالمؤمنین علیه السلام پس از رسول خدا ﷺ و ولایت برای حسن و حسین و ولایت علی بن الحسین و ولایت محمد بن علی و برای شما بعد از او و به اینکه شما امامان من هستید بر این عقیده زنده باشم و بر آن بمیرم و خدا بدینصورت دینداری کنم فرمود: ای عمرو، سوگند به خدا که این دین خداست و دین پدران من است که خدا را در نهان و عیان بدان دین داری کنم، از خدا بپرهیز و زبانت را جز از سخن خیر نگهدار و مگو که من از طرف خود راهنمایی و هدایت شدم بلکه خداوند تو را هدایت فرموده است پس خدارا بخاطر آن نعمت‌ها را که به تو داده شکر کن و از آنها نباش که چون حاضر باشند مردم رو برو او را سرزنش کنند و در پشت سرش از او بدگویند و مردم را بر دوش خود مگیر (بر خود مسلط مکن بخاطر ترک تقیّه) که اگر بر دوش خود بگیری بسا که استخوان آن را خرد کنند (یعنی تو را وادار به کارهای خلاف کنند)

۱۵- سلیمان بن خالد از امام باقر علیه السلام نقل می‌کند که: آیا به تو خبر ندهم به اصل و فرع و کنگره نیروی اسلام؟
گفتم: قربانت، چرا، فرمود: اصل آن نماز است و فرع آن زکات و کنگره نیروی آن جهاد، سپس فرمود: اگر بخواهی به تو خبر بدهم از همه ابواب خیر؟ گفتم: آری قربانت، فرمود: روزه سپر است از دوزخ؛ و صدقه و ذکر خداوند که گناه را از بین می‌برند، سپس این آیه را را خواند: «پهلوهایشان ار بستر خواب دوری گزیند و پروردگار خود را بخاطر بیم و امید بخوانند و به آنچه که به آنها روزیشان دادیم انفاق کنند (سجده / ۱۶)»

بَابُ أَنَّ الْإِسْلَامَ يُحْقَنُ بِهِ الدَّمُ وَ تُؤَدَّى بِهِ الْأَمَانَةُ وَ أَنَّ الثَّوَابَ عَلَى الْإِيمَانِ

۱۵۰۲-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ عَنِ الْقَاسِمِ الصَّيْرَفِيِّ شَرِيكِ الْمُفَضَّلِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ الْإِسْلَامُ يُحْقَنُ بِهِ الدَّمُ- وَ تُؤَدَّى بِهِ الْأَمَانَةُ- وَ تُسْتَحَلُّ بِهِ الْفُرُوجُ- وَ الثَّوَابُ عَلَى الْإِيمَانِ.

۱۵۰۳-۲- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا ﷺ قَالَ:

الْإِيمَانُ إِقْرَارٌ وَ عَمَلٌ- وَ الْإِسْلَامُ إِقْرَارٌ بِلَا عَمَلٍ.

۱۵۰۴-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ -عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا- قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لٰكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا - وَ لَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ -فَقَالَ لِي أَلَا تَرَى أَنَّ الْإِيمَانَ غَيْرُ الْإِسْلَامِ.

اسلام حفظ جان و اداء امانت کند
ولی ثواب آخرت مربوط به ایمان است

۱- امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
به وسیله اسلام، جان محفوظ می‌ماند و ادای امانت شود و زناشوئی حلال گردد ولی ثواب آخرت مربوط به ایمان است.

۲- امام باقر یا امام صادق علیه السلام فرمود:
ایمان، اقرار است همراه عمل ؛ و اسلام، اقرار است بدون عمل

توضیح: بین اسلام و ایمان فرق و تفاوت است اسلام ایمان زبانی و اقرار به شهادتین است و ایمان قلبی اعتقاد قلبی و عملی است در اینصورت قبول ولایت از شرایط اسلام است ولی از شرایط ایمان نیست خداوند در قرآن درباره قبیله (بنی اسد) که به مدینه آمدند و به پیامبر گفتند ما بر خلاف قبایل دیگر جنگ نکردیم و ایمان آوردیم آنها می خواستند بر پیامبر منّت گذارند خداوند آیه نازل کرد و فرمود: ای پیامبر به آنها بگو نگوئید ایمان آوردیم بلکه بگوئید اسلام آوردیم چون ایمان اعتقاد قلبی و عملی است که شما ندارید (قالت الاعراب آمنا قل لم تؤمنوا ولکن قولوا اسلمنا) اعراب (قوم بنی اسد) می گفتند ما ایمان آوردیم به آنها بگو نگوئید ایمان آوردیم بلکه بگوئید اسلام آوردیم (حجرات / ۱۴)».

۳- جمیل بن درّاج گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم از قول خدای عز و جل: «اعراب گفتند ما ایمان آوردیم بگو شما ایمان نیاوردید ولی بگوئید مسلمان شدیم و هنوز ایمان در دل شما قرار نگرفته است» پس به من فرمود: نمی‌بینی که ایمان غیر از اسلام است.

* * *

۱۵۰۵ - ٤ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ السِّمْطِ قَالَ:

سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنِ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ - مَا الْفَرْقُ بَيْنَهُمَا فَلَمْ يُجِبْهُ - ثُمَّ سَأَلَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ - ثُمَّ الْتَقَيَا فِي الطَّرِيقِ - وَ قَدْ أَزِفَ مِنَ الرَّجُلِ الرَّحِيلُ - فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام كَأَنَّهُ قَدْ أَزِفَ مِنْكَ رَحِيلٌ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ فَالْقَنِي فِي الْبَيْتِ - فَلَقِيَهُ فَسَأَلَهُ - عَنِ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ مَا الْفَرْقُ بَيْنَهُمَا فَقَالَ - الْإِسْلَامُ هُوَ الظَّاهِرُ الَّذِي عَلَيْهِ النَّاسُ - شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ إِقَامُ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَ حِجُّ الْبَيْتِ - وَ صِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ فَهَذَا الْإِسْلَامُ - وَ قَالَ - الْإِيمَانُ مَعْرِفَةُ هَذَا الْأَمْرِ - مَعَ هَذَا فَإِنْ أَقَرَّ بِهَا وَ لَمْ يَعْرِفْ هَذَا الْأَمْرَ - كَانَ مُسْلِماً وَ كَانَ ضَالًّا.

۱۵۰۶ - ٥ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ قٰالَتِ الْأَعْرٰابُ - آمَنّٰا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لٰكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنٰا فَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُمْ آمَنُوا - فَقَدْ كَذَبَ وَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُمْ - لَمْ يُسْلِمُوا فَقَدْ كَذَبَ.

۴- سفیان بن سمط گوید: مردی از امام صادقؑ درباره اسلام و ایمان و فرق میان آنها پرسید حضرت به او پاسخ نداد، باز پرسید و به او پاسخ نداد و آن مرد در راه به امام صادقؑ برخورد و نزدیک به کوچ کردن بود، امام صادقؑ به او فرمود: مثل اینکه کوچ کردنت نزدیک است؟ گفت: آری، فرمود: در خانه، مرا دیدار کن.

مرد به خدمت آن حضرت رسید و از فرق میان اسلام و ایمان پرسید، حضرت فرمود: اسلام همان اقرار به زبان است که مردم مسلمان بر آنند. شهادت بر اینکه شایسته پرستش جز خدای یگانه نیست اوست که شریک ندارد و اینکه محمد بنده و رسول اوست و نیز برپا داشتن نماز و دادن زکوة و حج خانه خدا و روزه ماه رمضان، این است اسلام، و فرمود:

ایمان، معرفت این امر است بدینصورت که به آنها اعتراف کند و چنانچه امر (امامت) را نشناسد، مسلمان گمراهی است.

۵- ابوبصیر گوید: شنیدم امام باقرؑ می‌فرمود: «اعراب گفتند ما ایمان آوردیم بگو شما ایمان نیاوردید ولی بگوئید مسلمانیم» هر کس گمان برد که ایمان آورده محققاً دروغ گفته و هرکس هم گمان برد که مسلمان نبوده، دروغ گفته است.

۱۵۰۷-٦- أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ حَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ عَنْ قَاسِمٍ شَرِيكِ الْمُفَضَّلِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ الْإِسْلَامُ يُحْقَنُ بِهِ الدَّمُ- وَ تُؤَدَّى بِهِ الْأَمَانَةُ- وَ تُسْتَحَلُّ بِهِ الْفُرُوجُ- وَ الثَّوَابُ عَلَى الْإِيمَانِ.

بَابُ أَنَّ الْإِيمَانَ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ وَ الْإِسْلَامَ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ

۱۵۰۸-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ- أَهُمَا مُخْتَلِفَانِ فَقَالَ- إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ- وَ الْإِسْلَامَ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ- فَقُلْتُ فَصِفْهُمَا لِي فَقَالَ- الْإِسْلَامُ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ التَّصْدِيقُ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِهِ حُقِنَتِ الدِّمَاءُ- وَ عَلَيْهِ جَرَتِ الْمَنَاكِحُ وَ الْمَوَارِيثُ- وَ عَلَى ظَاهِرِهِ جَمَاعَةُ النَّاسِ- وَ الْإِيمَانُ الْهُدَى وَ مَا يَثْبُتُ فِي الْقُلُوبِ- مِنْ صِفَةِ الْإِسْلَامِ وَ مَا ظَهَرَ مِنَ الْعَمَلِ بِهِ- وَ الْإِيمَانُ أَرْفَعُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ- إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ فِي الظَّاهِرِ وَ الْإِسْلَامَ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ فِي الْبَاطِنِ- وَ إِنِ اجْتَمَعَا فِي الْقَوْلِ وَ الصِّفَةِ.

۶- قاسم شریک مُفَضّل، گفت: شنیدم امام صادق﷣ می‌فرمود: با قبول اسلام، خون محفوظ و محترم می‌شود و امانت پرداخت می‌گردد با آن زناشوئی حلال خواهد شد همانا ثواب در برابر ایمان است.

توضیح: ارتباط بین اسلام و ایمان به اینصورت است که هر مسلمانی مؤمن نیست ولی هر مؤمنی مسلمان است از این رو خداوند در قرآن کلمه ایمان را دو بار تکرار کرده فرموده است، یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله و رسوله «ای کسانی که ایمان آورده‌اید ایمان بیاورید مفسرین بر این باورند که تکرار ایمان به این خاطر است که ایمان اول یعنی اسلام و اقرار به زبان و ایمان دوم اقرار و ایمان به قلب است که به دنبالش عمل است و بیان خداوند بر این است که‌ای کسانی که با زبان ایمان آورده‌اید با قلب خود هم ایمان بیاورید و به دستورات الهی عمل کنید.

هرجا ایمان است اسلام هم هست ولی اسلام همراه با ایمان نیست

۱- سماعه، گوید: به امام صادق﷣ گفتم: به من خبر ده از اسلام و ایمان، که آیا این دو جدا هستند؟ فرمود: ایمان همه جا همراه اسلام است ولی اسلام همراه ایمان نیست، گفتم: آنها را برای من شرح دهید، فرمود: اسلام شهادت به یگانگی خدا و تصدیق رسول خدا ﷺ است و به وسیله آن خون‌ها محفوظ می‌ماند و زناشوئی وارث برپا می‌گردد و مسلمانان به ظاهر اسلام توجه کنند ولی ایمان: هدایت معنوی و عقیده‌ای است که در دل نسبت به اسلام ثابت است و عملی که بدان انجام می‌شود بدینصورت ایمان یک درجه برتر از اسلام است به راستی ایمان از نظر ظاهر با اسلام شریک است ولی اسلام در باطن با ایمان شریک نیست گرچه در بیان و شرح با هم جمع می‌شوند.

۱۵۰۹ - ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

الْإِيمَانُ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ - وَ الْإِسْلَامُ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ

۱۵۱۰ - ۳ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ؑ يَقُولُ إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ - وَ لَا يُشَارِكُهُ الْإِسْلَامُ - إِنَّ الْإِيمَانَ مَا وَقَرَ فِي الْقُلُوبِ - وَ الْإِسْلَامَ مَا عَلَيْهِ الْمَنَاكِحُ وَ الْمَوَارِيثُ وَ حَقْنُ الدِّمَاءِ - وَ الْإِيمَانَ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ - وَ الْإِسْلَامَ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ.

۱۵۱۱ - ۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ الْإِيمَانُ أَوِ الْإِسْلَامُ - فَإِنَّ مَنْ قِبَلَنَا يَقُولُونَ - إِنَّ الْإِسْلَامَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِيمَانِ - فَقَالَ الْإِيمَانُ أَرْفَعُ مِنَ الْإِسْلَامِ - قُلْتُ فَأَوْجِدْنِي ذَلِكَ - قَالَ مَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحْدَثَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مُتَعَمِّداً - قَالَ قُلْتُ يُضْرَبُ ضَرْباً شَدِيداً - قَالَ أَصَبْتَ قَالَ فَمَا تَقُولُ - فِيمَنْ أَحْدَثَ فِي الْكَعْبَةِ مُتَعَمِّداً - قُلْتُ يُقْتَلُ قَالَ أَصَبْتَ أَلَا تَرَى - أَنَّ الْكَعْبَةَ أَفْضَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ - وَ أَنَّ الْكَعْبَةَ تَشْرَكُ الْمَسْجِدَ وَ الْمَسْجِدُ لَا يَشْرَكُ الْكَعْبَةَ - وَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ وَ الْإِسْلَامُ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: ایمان شریک با اسلام است، و اسلام شریک با ایمان نیست.

* * *

۳- فضیل بن یسار گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
براستی ایمان شریک با اسلام است و اسلام با او شریک نیست برای آنکه ایمان آن چیزی است که در دلها نشسته و اسلام پذیرش ظاهری است که با آن زناشویی و حفظ میراث و خون، حاصل می‌شود پس اسلام همراه ایمان نیست

* * *

۴- ابی الصباح کنانی، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: کدام برتر اند، ایمان یا اسلام؟ زیرا کسانی که نزد ما هستند می گویند: اسلام برتر از ایمان است در پاسخ فرمود: ایمان بالاتر از اسلام است. گفتم: این مطلب را به من بفهمانید.
فرمود: چه می‌گویی دربارهٔ کسی که عمداً در مسجد الحرام حدثی از خود خارج کند؟ گفتم: به سختی او را بزنند، فرمود: درست گفتی. پس چه می‌گویی دربارهٔ کسی که در خانهٔ کعبه حدثی عمداً صادر کند؟ گفتم: او را بکشند، فرمود: درست گفتی، نبینی که خانهٔ کعبه برتر از مسجد است و خانهٔ کعبه در احترام شریک مسجد است و مسجد شریک خانهٔ کعبه نیست همچنین ایمان شریک و ملازم اسلام است و اسلام شریک ایمان نیست.

۱۵۱۲-۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْإِيمَانُ مَا اسْتَقَرَّ فِي الْقَلْبِ- وَ أَفْضَى بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ صَدَّقَهُ الْعَمَلُ بِالطَّاعَةِ لِلَّهِ وَ التَّسْلِيمِ لِأَمْرِهِ- وَ الْإِسْلَامُ مَا ظَهَرَ مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ- وَ هُوَ الَّذِي عَلَيْهِ جَمَاعَةُ النَّاسِ مِنَ الْفِرَقِ كُلِّهَا- وَ بِهِ حُقِنَتِ الدِّمَاءُ- وَ عَلَيْهِ جَرَتِ الْمَوَارِيثُ- وَ جَازَ النِّكَاحُ وَ اجْتَمَعُوا عَلَى الصَّلَاةِ- وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ- فَخَرَجُوا بِذَلِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَ أُضِيفُوا إِلَى الْإِيمَانِ- وَ الْإِسْلَامُ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ- وَ الْإِيمَانُ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ - وَ هُمَا فِي الْقَوْلِ وَ الْفِعْلِ يَجْتَمِعَانِ- كَمَا صَارَتِ الْكَعْبَةُ فِي الْمَسْجِدِ - وَ الْمَسْجِدُ لَيْسَ فِي الْكَعْبَةِ - وَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ - وَ الْإِسْلَامُ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ- وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ

قَالَتِ الْأَعْرابُ آمَنَّا- قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنا - وَ لَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمانُ فِي قُلُوبِكُمْ فَقَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَصْدَقُ الْقَوْلِ- قُلْتُ فَهَلْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ - فِي شَيْءٍ مِنَ الْفَضَائِلِ وَ الْأَحْكَامِ وَ الْحُدُودِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ

فَقَالَ لَا- هُمَا يَجْرِيَانِ فِي ذَلِكَ مَجْرَى وَاحِدٍ- وَ لَكِنْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ - فِي أَعْمَالِهِمَا وَ مَا يَتَقَرَّبَانِ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- قُلْتُ أَ لَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ- مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها وَ زَعَمْتَ أَنَّهُمْ

۵- حمرا بن اعین گوید: شنیدم امام باقرؑ می‌فرمود:
ایمان چیزی است که در دل قرار می‌گیرد و بنده را به خدای عز و جل می‌کشاند و اطاعت و تسلیم فرمان خداوند در او باشد و اسلام گفتار و کردار ظاهر است که همه مسلمانان برآنند از همهٔ دستجات و مسلمین و به وسیلهٔ همین اسلام ظاهری است که جان‌ها محفوظ و میراث تقسیم و زناشویی برپا می‌گردد و همه اتفاق دارند بر نماز و زکات و روزه و حج به همین جهت از کفر بیرونند و به ایمان نسبت دارند
اسلام شریک و ملازم ایمان نیست ولی ایمان شریک و ملازم اسلام است و این هر دو در گفتار و کردار باهم جمع می‌شوند چنانچه خانهٔ کعبه در مسجد است ولی همه مسجد در خانهٔ کعبه نیست
و همچنین ایمان شریک و ملازم اسلام و در حریم اسلام است ولی اسلام شریک و ملازم ایمان نیست و خدای عزّوجلّ هم فرموده است: «اعراب گفتند ما ایمان آوردیم بگو ایمان نیاوردید بگویید مسلمان شدیم و هنوز ایمان در دلتان جای نگرفته است (حجرات / ۱۴) فرمود: کلام خداوند راست ترین گفتار است،
گفتم: آیا مؤمن برتری دارد بر مسلمان در چیزی از فضائل و احکام و حدود و غیر آنها؟
فرمود: نه، آنها در این باره یکسانند ولی مؤمن به مسلم برتری دارد در کردار و رفتار و نزدیک شدن به خداوند، گفتم: مگر همین نیست که خدای عزّوجلّ فرماید: «هر که حسنه آورده ده برابر دارد» و تو معتقدی که همه اتفاق دارند بر نماز و زکات و روزه و حج با مؤمن؟

مُجْتَمِعُونَ عَلَى الصَّلَاةِ- وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ مَعَ الْمُؤْمِنِ

قَالَ أَلَيْسَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- فَيُضاعِفَهُ لَهُ أَضْعافاً كَثِيرَةً فَالْمُؤْمِنُونَ هُمُ الَّذِينَ يُضَاعِفُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- لَهُمْ حَسَنَاتِهِمْ لِكُلِّ حَسَنَةٍ سَبْعُونَ ضِعْفاً- فَهَذَا فَضْلُ الْمُؤْمِنِ وَ يَزِيدُهُ اللَّهُ فِي حَسَنَاتِهِ عَلَى قَدْرِ صِحَّةِ إِيمَانِهِ أَضْعَافاً كَثِيرَةً- وَ يَفْعَلُ اللَّهُ بِالْمُؤْمِنِينَ مَا يَشَاءُ مِنَ الْخَيْرِ- قُلْتُ أَ رَأَيْتَ مَنْ دَخَلَ فِي الْإِسْلَامِ - أَلَيْسَ هُوَ دَاخِلاً فِي الْإِيمَانِ. فَقَالَ لَا وَ لَكِنَّهُ قَدْ أُضِيفَ إِلَى الْإِيمَانِ- وَ خَرَجَ مِنَ الْكُفْرِ وَ سَأَضْرِبُ لَكَ مَثَلاً- تَعْقِلُ بِهِ فَضْلَ الْإِيمَانِ عَلَى الْإِسْلَامِ - أَ رَأَيْتَ لَوْ بَصُرْتَ رَجُلاً فِي الْمَسْجِدِ - أَ كُنْتَ تَشْهَدُ أَنَّكَ رَأَيْتَهُ فِي الْكَعْبَةِ - قُلْتُ لَا يَجُوزُ لِي ذَلِكَ.

قَالَ فَلَوْ بَصُرْتَ رَجُلاً فِي الْكَعْبَةِ - أَ كُنْتَ شَاهِداً أَنَّهُ قَدْ دَخَلَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ - قُلْتُ نَعَمْ

قَالَ وَ كَيْفَ ذَلِكَ- قُلْتُ إِنَّهُ لَا يَصِلُ إِلَى دُخُولِ الْكَعْبَةِ حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ - فَقَالَ قَدْ أَصَبْتَ وَ أَحْسَنْتَ- ثُمَّ قَالَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ وَ الْإِسْلَامُ.

فرمود: مگر نیست که خدای عز و جل فرماید: «خداوند چندین برابر بر او بیفزاید» پس مؤمنان باشند که خدای عز و جل برایشان حسنات را چند برابر کند برای هر حسنه هفتاد برابر، این است فضل مؤمن و خداوند به اندازهٔ درستی ایمانش حسنات او را چند برابر کند و خداوند با مؤمن هر چه خواهد خوبی می‌کند گفتم: بفرمایید هرکس مسلمان شود مگر نه این است که در ایمان هم وارد شده است؟

فرمود: نه، ولی منسوب به ایمان شده و از کفر خارج گشته است اکنون برای تو مثلی بیاورم که فضل ایمان را در اسلام بفهمی.

اگر دیدی مردی در مسجد الحرام است، آیا گواهی می‌دهی که او را در کعبه دیده ای؟ گفتم: این شهادت برایم روا و جایز نیست، فرمود: اگر مردی را در خانهٔ کعبه دیدی، آیا گواهی می‌دهی که وارد مسجد الحرام شده؟ گفتم: آری، فرمود: این چگونه است؟ گفتم: او نتواند وارد کعبه شود تا در مسجد در آید، فرمود: درست فهمیدی و خوب گفتی، سپس فرمود: ایمان و اسلام هم چنین است.

بَابٌ آخَرُ مِنْهُ وَ فِيهِ أَنَّ الْإِسْلَامَ قَبْلَ الْإِيمَانِ

١٥١٣-١-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْقَصِيرِ قَالَ:

كَتَبْتُ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ - إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنِ الْإِيمَانِ مَا هُوَ - فَكَتَبَ إِلَيَّ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ - سَأَلْتَ رَحِمَكَ اللَّهُ عَنِ الْإِيمَانِ - وَ الْإِيمَانُ هُوَ الْإِقْرَارُ بِاللِّسَانِ - وَ عَقْدٌ فِي الْقَلْبِ وَ عَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ - وَ الْإِيمَانُ بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ وَ هُوَ دَارٌ - وَ كَذَلِكَ الْإِسْلَامُ دَارٌ وَ الْكُفْرُ دَارٌ - فَقَدْ يَكُونُ الْعَبْدُ مُسْلِماً - قَبْلَ أَنْ يَكُونَ مُؤْمِناً - وَ لَا يَكُونُ مُؤْمِناً حَتَّى يَكُونَ مُسْلِماً - فَالْإِسْلَامُ قَبْلَ الْإِيمَانِ - وَ هُوَ يُشَارِكُ الْإِيمَانَ - فَإِذَا أَتَى الْعَبْدُ كَبِيرَةً مِنْ كَبَائِرِ الْمَعَاصِي - أَوْ صَغِيرَةً مِنْ صَغَائِرِ الْمَعَاصِي - الَّتِي نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْهَا - كَانَ خَارِجاً مِنَ الْإِيمَانِ سَاقِطاً عَنْهُ اسْمُ الْإِيمَانِ - وَ ثَابِتاً عَلَيْهِ اسْمُ الْإِسْلَامِ - فَإِنْ تَابَ وَ اسْتَغْفَرَ عَادَ إِلَى دَارِ الْإِيمَانِ - وَ لَا يُخْرِجُهُ إِلَى الْكُفْرِ - إِلَّا الْجُحُودُ وَ الِاسْتِحْلَالُ أَنْ يَقُولَ لِلْحَلَالِ هَذَا حَرَامٌ - وَ لِلْحَرَامِ هَذَا حَلَالٌ وَ دَانَ بِذَلِكَ - فَعِنْدَهَا يَكُونُ خَارِجاً مِنَ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ - دَاخِلاً فِي الْكُفْرِ وَ كَانَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ دَخَلَ الْحَرَمَ ثُمَّ دَخَلَ الْكَعْبَةَ - وَ أَحْدَثَ فِي الْكَعْبَةِ حَدَثاً - فَأُخْرِجَ عَنِ الْكَعْبَةِ وَ عَنِ الْحَرَمِ - فَضُرِبَتْ عُنُقُهُ وَ صَارَ إِلَى النَّارِ.

باب دیگری است از این باب به اینکه اسلام پیش از ایمان است

۱- عبد الرحیم قصیر، می‌گوید: به همرا عبد الملک بن اعین به امام صادق عليه‌السلام نوشتم و از آن حضرت پرسیدم که ایمان چیست؟ در پاسخ من نوشت که: - خدایت رحمت کند - از ایمان پرسیدی؟ ایمان همان اقرار به زبان و دل است،

ایمان اجزایی دارد به هم پیوسته و وابسته، همچون منزل (که سقف و دیوارش به هم پیوسته است) و همچنین اسلام مانند خانه‌ای و کوه هم مانند خانه‌ای است گاهی بنده‌یی مسلمان است پیش از آنکه مؤمن باشد ولی مؤمن بدون اسلام نمی‌شود، اسلام پیش از ایمان است و مقدمهٔ آن و شریک با ایمان است، چون بنده‌یی گناه کبیره یا صغیره می‌کند که خداوند از آن نهی کرده است، از ایمان بیرون است و نام ایمان از او برداشته شود و نام اسلام بر او بماند و اگر توبه کرد و آمرزش خواست، به خانهٔ ایمان برگردد و او را به سوی کفر نبرد جز انکار و تغییر حلال و حرام که حلال را حرام گرداند و حرام را حلال و به آن معتقد شود که در اینصورت است که از اسلام و ایمان بیرون رفته و در کفر وارد شده است، و چون کسی است که به حرم وارد شود و به درون کعبه برود و در آن حدثی از خود خارج سازد و از آنجا بیرونش آورند و گردنش را بزنند و به دوزخ رود.

۱۵۱۴ - ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ ابْنِ مِهْرَانَ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ - قُلْتُ لَهُ أَفَرْقٌ بَيْنَ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ - قَالَ فَأَضْرِبُ لَكَ مَثَلَهُ - قَالَ قُلْتُ أَوْرِدْ ذَلِكَ قَالَ - مَثَلُ الْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ - مَثَلُ الْكَعْبَةِ الْحَرَامِ مِنَ الْحَرَمِ - قَدْ يَكُونُ فِي الْحَرَمِ وَ لَا يَكُونُ فِي الْكَعْبَةِ وَ لَا يَكُونُ فِي الْكَعْبَةِ حَتَّى يَكُونَ فِي الْحَرَمِ - وَ قَدْ يَكُونُ مُسْلِماً وَ لَا يَكُونُ مُؤْمِناً - وَ لَا يَكُونُ مُؤْمِناً حَتَّى يَكُونَ مُسْلِماً - قَالَ قُلْتُ فَيُخْرِجُ مِنَ الْإِيمَانِ شَيْءٌ - قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَيُصَيِّرُهُ إِلَى مَا ذَا - قَالَ إِلَى الْإِسْلَامِ أَوِ الْكُفْرِ - وَ قَالَ لَوْ أَنَّ رَجُلاً دَخَلَ الْكَعْبَةَ - فَأَفْلَتَ مِنْهُ بَوْلُهُ - أُخْرِجَ مِنَ الْكَعْبَةِ وَ لَمْ يُخْرَجْ مِنَ الْحَرَمِ - فَغَسَلَ ثَوْبَهُ وَ تَطَهَّرَ - ثُمَّ لَمْ يُمْنَعْ أَنْ يَدْخُلَ الْكَعْبَةَ - وَ لَوْ أَنَّ رَجُلاً دَخَلَ الْكَعْبَةَ فَبَالَ فِيهَا مُعَانِداً - أُخْرِجَ مِنَ الْكَعْبَةِ و من الحرم و ضربت عنقه.

بَابٌ

۱۵۱۵ - ۱ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ آدَمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ؑ قَالَ:

إِنَّ أُنَاساً تَكَلَّمُوا فِي هَذَا الْقُرْآنِ بِغَيْرِ عِلْمٍ - وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ - هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ - مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ - هُنَّ

۲- سماعة بن مهران گوید: از او ایمان و اسلام را پرسیدم، گفتم: میان اسلام و ایمان فرقی هست؟ فرمود: آیا می‌خواهی برایت مثالی بزنم؟
به او گفتم: برایم بیاور، فرمود: مثل ایمان و اسلام کعبة الحرام است نسبت به حرم، گاهی در حرم است و در کعبه نیست و در او وارد نشود مگر آنکه در حرم وارد شود و گاهی مسلمان باشد و مؤمن نیست و مؤمن نیست مگر آنکه مسلمان باشد، گفتم: چیزی از ایمان بیرون برد؟
فرمود: آری، گفتم: او را به کجا برد؟
فرمود: به اسلام یا کفر و فرمود: اگر مردی در خانه کعبه وارد شود و بی اختیار ادرار کند از کعبه بیرونش کنند ولی از حرمش بیرون نکنند جامه‌اش بشوید و تطهیر کند و مانعش نشوند که به کعبه وارد شود و اگر مردی در خانه کعبه رود و عمداً در آن ادرار کند از کعبه و حرم هر دو بیرونش کنند و گردنش را بزنند.
توضیح: از این حدیث چنین استفاده می‌شود که عمل در ایمان دخیل است حال اگر انسان گناهی را بدون عمد انجام دهد از ایمان بیرون است ولی مسلمان است و با توبه، دامنش پاک خواهد شد و دوباره در ایمان وارد می‌شود ولی اگر گناهی را عمداً انجام دهد از اسلام و ایمان هر دو خارج است و مرتد می‌گردد که در اینصورت مرتد فطری محکوم به مرگ می‌شود.

باب دیگر

۱- امام باقر علیه السلام فرمود: براستی مردمی درباره قرآن ندانسته سخن‌ها گفته‌اند و این است که خدای تبارک و تعالیٰ می‌فرماید: «اوست آن کسی که قرآن را بر تو نازل فرموده بعضی از آن آیات محکمات اند که اصل و پایه قرآن تشکیل می‌دهند و بعضی متشابهات اند کسانی که کج دلند پیرو آنند که متشابه است و برای فتنه جویی تأویل تراشی می‌کنند در حالی که تأویل آن را جز خدا نمی‌داند» تا آخر آیه «و راسخان در علم که گویند

أُمُّ الْكِتابِ وَ أُخَرُ مُتَشابِهاتٌ - فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ - فَيَتَّبِعُونَ ما تَشابَهَ مِنْهُ ابْتِغاءَ الْفِتْنَةِ - وَ ابْتِغاءَ تَأْوِيلِهِ - وَ ما يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللهُ الْآيَةَ فَالْمَنْسُوخَاتُ مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ - وَ الْمُحْكَمَاتُ مِنَ النَّاسِخَاتِ - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - بَعَثَ نُوحاً إِلَى قَوْمِهِ - أَنِ اعْبُدُوا اللهَ وَ اتَّقُوهُ وَ أَطِيعُونِ ثُمَّ دَعَاهُمْ إِلَى اللَّهِ وَحْدَهُ - وَ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَ لَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً - ثُمَّ بَعَثَ الْأَنْبِيَاءَ: - عَلَى ذَلِكَ - إِلَى أَنْ بَلَغُوا مُحَمَّداً ﷺ فَدَعَاهُمْ إِلَى أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً - وَ قَالَ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ - ما وَصَّى بِهِ نُوحاً - وَ الَّذِي أَوْحَيْنا إِلَيْكَ - وَ ما وَصَّيْنا بِهِ إِبْراهِيمَ وَ مُوسى وَ عِيسى - أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ - كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ ما تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ - اللهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشاءُ - وَ يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ - فَبَعَثَ الْأَنْبِيَاءَ إِلَى قَوْمِهِمْ - بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ الْإِقْرَارِ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ - فَمَنْ آمَنَ مُخْلِصاً وَ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ - أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِذَلِكَ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ - وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُنْ يُعَذِّبُ عَبْداً حَتَّى يُغَلِّظَ عَلَيْهِ فِي الْقَتْلِ وَ الْمَعَاصِي - الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا النَّارَ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا - فَلَمَّا اسْتَجَابَ لِكُلِّ نَبِيٍّ - مَنِ اسْتَجَابَ لَهُ مِنْ قَوْمِهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ - جَعَلَ لِكُلِّ نَبِيٍّ مِنْهُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجاً - وَ الشِّرْعَةُ وَ الْمِنْهَاجُ سَبِيلٌ وَ سُنَّةٌ -.

وَ قَالَ اللَّهُ لِمُحَمَّدٍ ﷺ إِنَّا أَوْحَيْنا إِلَيْكَ - كَما أَوْحَيْنا إِلى نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ - وَ أَمَرَ كُلَّ نَبِيٍّ بِالْأَخْذِ بِالسَّبِيلِ وَ السُّنَّةِ - وَ كَانَ مِنَ

ما بدان ایمان داریم همه از نزد پروردگار ماست و یادآور نشوند جز صاحبان خرد (آل عمران / ۷)» پس آیاتی که نسخ شدند از متشابهات هستند و آیات محکمه از نسخ کننده‌ها، براستی خدای عز و جل نوح را بر قومش برانگیخت که خدارا بپرستید و از او بپرهیزید و مرا اطاعت کنید، سپس آنها را به پرستش خدای یگانه خواند و این که برای او شریکی نگیرید و سپس پیامبران را بر این روش مبعوث کرد تا به محمد ﷺ رسیدند و آنان را دعوت کرد که خدا را بپرستند و شریک برای او نگیرند و فرمود: «در امور دین به شما همان سفارش را کردیم که به نوح و ابراهیم و موسی و عیسی سفارش نمودیم به این که دین را بر پا دارید و متفرّق نشوید دعوت شما بر مشرکین گران خواهد بود خداوند هرکس را بخواهد به سوی خود برگزیند و هرکس به سوی او باز گردد به سوی خویش رهبری اش کند (شوریٰ / ۱۳)» و پیامبران به سوی حرم خود مبعوث کرد براساس شهادت به یگانگی خدا و اقرار بدانچه از نزد خدا آورند و هرکس با اخلاص گروید و بر آن مُرد خدا او را به بهشت برد زیرا خداوند به هیچ وجه به بنده‌ها ستم نمی‌کند و این برای آن است که خدا بنده‌ای را عذاب نکند تا در قتل و هر گناهی که خدا آن را موجب دوزخ دانسته اصرار کند و چون گروهی از مؤمنان قومش دعوت او را پذیرفتند برای هر پیامبری شرعی و برنامه‌ای مقرر کرد برنامه همان راه روش است و به محمد ﷺ فرمود: «به راستی ما به تو وحی کردیم همانطور که به نوح و پیامبران بعد از او وحی کردیم (نساء / ۱۶۳)» و به هر پیامبری فرمان داد تا به راه و روشی کار کند، در ضمن روش و راهی که خدای عز و جل موسی را به آن فرمان داد این است که روز شنبه را برای آنها مقرر ساخت و هرکس شنبه را بزرگ شمرد و روا ندانست که از بیم خدا در آن کاری حلال انجام دهد، خدا او را به بهشت برد و هرکس به حق شنبه بی‌توجّهی کرد و در آن آنچه را خدا حرام کرده بود حلال دانست

السُّنَّةِ وَ السَّبِيلِ الَّتِي - أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَا مُوسَى ﷺ أَنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ السَّبْتَ - وَكَانَ مِنْ أَعْظَمِ السَّبْتِ - وَ لَمْ يَسْتَحِلَّ أَنْ يَفْعَلَ ذَلِكَ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ - أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَ مَنِ اسْتَخَفَّ بِحَقِّهِ - وَ اسْتَحَلَّ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ - مِنَ الْعَمَلِ الَّذِي نَهَاهُ اللَّهُ عَنْهُ فِيهِ - أَدْخَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ النَّارَ - وَ ذَلِكَ حَيْثُ اسْتَحَلُّوا الْحِيتَانَ - وَ احْتَبَسُوهَا وَ أَكَلُوهَا يَوْمَ السَّبْتِ - غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا - أَشْرَكُوا بِالرَّحْمَنِ وَ لَا شَكُّوا فِي شَيْءٍ - مِمَّا جَاءَ بِهِ مُوسَى ﷺ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ لَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ - فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ عِيسَى ﷺ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ الْإِقْرَارِ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ - وَ جَعَلَ لَهُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجاً - فَهَدَمَتِ السَّبْتَ الَّذِي أُمِرُوا بِهِ - أَنْ يُعَظِّمُوهُ قَبْلَ ذَلِكَ - وَ عَامَّةَ مَا كَانُوا عَلَيْهِ مِنَ السَّبِيلِ وَ السُّنَّةِ الَّتِي جَاءَ بِهَا مُوسَى - فَمَنْ لَمْ يَتَّبِعْ سَبِيلَ عِيسَى أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ - وَ إِنْ كَانَ الَّذِي جَاءَ بِهِ النَّبِيُّونَ جَمِيعاً - أَنْ لَا يُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئاً.

ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّداً ﷺ وَ هُوَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ - فَلَمْ يَمُتْ بِمَكَّةَ فِي تِلْكَ الْعَشْرِ سِنِينَ أَحَدٌ - يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً ﷺ رَسُولُ اللَّهِ - إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِإِقْرَارِهِ - وَ هُوَ إِيمَانُ التَّصْدِيقِ وَ لَمْ يُعَذِّبِ اللَّهُ أَحَداً - مِمَّنْ مَاتَ وَ هُوَ مُتَّبِعٌ لِمُحَمَّدٍ ﷺ عَلَى ذَلِكَ - إِلَّا مَنْ أَشْرَكَ بِالرَّحْمَنِ وَ تَصْدِيقُ ذَلِكَ - أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ - فِي سُورَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَكَّةَ - وَ قَضى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ - وَ بِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً

از کاری که خدا او را در آن نهی کرده بود خدای عز و جل او را به دوزخ برد و این برای آن بود که صید ماهی‌ها را در روز شنبه حلال شمردند و آنها را حبس نموده و خوردند و خدا به آنها خشم کرد بدون آنکه به خدا شرک آورده باشند و یا در چیزی که موسیعليه‌السلام آورده بود شک کرده باشند.

خدای عز و جل فرماید: «و محققاً شما شناختید آن کسانی را از شما که در شنبه تعدی کردند و ما به آنها گفتیم که میمون‌های رانده شده باشید (بقره / ۶۲)» سپس خدا عیسی را مبعوث کرد به شهادت لا اله الا الله و اقرار به آنچه از جانب خدا آورده و برای آنها شرع و برنامه‌ای معیّن کرد و قانون شنبه را که پیش از آن مأمور بودند احترام کنند از میان برداشت و همینطور آنچه را که بر عهده آنها بود از راه و روش که موسیٰ برای آنها آورده بود همه را از میان برداشت و هرکس از راه عیسیعليه‌السلام پیروی نکرد، خدا او را به دوزخ برد و آنچه را که همه پیامبران آورده بودند این بود که برای خدا شریک نگیرید سپس خدا محمد صلى‌الله‌عليه‌وآله را مبعوث کرد و او ۱۰ سال در مکه زیست و در این ۱۰ سال هرکس که گواهی به یگانگی خدا و رسالت محمدصلى‌الله‌عليه‌وآله داد خدا او را به خاطر اقرارش به تصدیق خداوند و پیامبر به بهشت برد و عذاب نکند مگر آنکه مشرک به خدای رحمان بود و تصدیق این مطلب را خدای عز و جل در سوره بنی اسرائیل در مکه بر آن حضرت نازل کرد: «و پروردگارت چنین مقرّر کرد که جز او را نپرستید و به پدر و مادر خود احسان کنید و تا آنجا که فرمود: به راستی او آگاه و بینا است (اسراء / ۲۳)» و در این آیات ادب و اندرز و آمرزش و نهی سبک و بر آنها وعده نداد و تهدیدی نسبت به آنچه که نهی کرده بود نفرمود و نسبت به چیز هایی نهی کرد وبر حذر نمود و سخت نگرفت و تهدید نکرد و فرمود: «فرزندان خود را از بیم

إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيراً بَصِيراً أَدَبٌ وَ عِظَةٌ وَ تَعْلِيمٌ وَ نَهْيٌ خَفِيفٌ- وَ لَمْ يَعِدْ عَلَيْهِ وَ لَمْ يَتَوَاعَدْ عَلَى اجْتِرَاحِ شَيْءٍ- مِمَّا نَهَى عَنْهُ وَ أَنْزَلَ نَهْياً عَنْ أَشْيَاءَ- حَذَّرَ عَلَيْهَا وَ لَمْ يُغَلِّظْ فِيهَا- وَ لَمْ يَتَوَاعَدْ عَلَيْهَا وَ قَالَ وَ لاٰ تَقْتُلُوا أَوْلاٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلاٰقٍ- نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَ إِيّٰاكُمْ- إِنَّ قَتْلَهُمْ كٰانَ خِطْأً كَبِيراً- وَ لاٰ تَقْرَبُوا الزِّنىٰ إِنَّهُ كٰانَ فٰاحِشَةً وَ سٰاءَ سَبِيلاً وَ لاٰ تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ- إِلاّٰ بِالْحَقِّ وَ مَنْ قُتِلَ مَظْلُوماً- فَقَدْ جَعَلْنٰا لِوَلِيِّهِ سُلْطٰاناً- فَلاٰ يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كٰانَ مَنْصُوراً- وَ لاٰ تَقْرَبُوا مٰالَ الْيَتِيمِ- إِلاّٰ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ- حَتّٰى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ- إِنَّ الْعَهْدَ كٰانَ مَسْؤُلاً- وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ إِذٰا كِلْتُمْ- وَ زِنُوا بِالْقِسْطٰاسِ الْمُسْتَقِيمِ- ذٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلاً- وَ لاٰ تَقْفُ مٰا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ- إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤٰادَ- كُلُّ أُولٰئِكَ كٰانَ عَنْهُ مَسْؤُلاً- وَ لاٰ تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحاً- إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ- وَ لَنْ تَبْلُغَ الْجِبٰالَ طُولاً- كُلُّ ذٰلِكَ كٰانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهاً- ذٰلِكَ مِمّٰا أَوْحىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ- مِنَ الْحِكْمَةِ وَ لاٰ تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ إِلٰهاً آخَرَ- فَتُلْقىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُوماً مَدْحُوراً وَ أَنْزَلَ فِي وَ اللَّيْلِ إِذٰا يَغْشىٰ فَأَنْذَرْتُكُمْ نٰاراً تَلَظّٰى- لاٰ يَصْلاٰهٰا إِلاَّ الْأَشْقَى الَّذِي كَذَّبَ وَ تَوَلّٰى فَهَذَا مُشْرِكٌ وَ أَنْزَلَ فِي إِذَا السَّمٰاءُ انْشَقَّتْ وَ أَمّٰا مَنْ أُوتِيَ كِتٰابَهُ وَرٰاءَ ظَهْرِهِ- فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُوراً وَ يَصْلىٰ سَعِيراً- إِنَّهُ كٰانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُوراً- إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ بَلىٰ -فَهَذَا مُشْرِكٌ وَ أَنْزَلَ فِي سُورَةِ تَبَارَكَ -كُلَّمٰا أُلْقِيَ فِيهٰا فَوْجٌ- سَأَلَهُمْ

تهی دستی نکشید ما به آنها و شما روزی می‌دهیم زیرا کشتن آنان خطای بزرگی است (۳۲) نزدیک زنا نروید زیرا آن هرزگی بزرگی است و چه بد راهی است (۳۳) و نکشید نفس محترمی را از طرف خدا مگر به حق و حساب و هر کس به ستم کشته شود محققاً به ولی او تسلط (بر قصاص) دادیم او اسراف نکند بر کشتن به راستی که او یاری شده است (۳۴) به مال یتیم نزدیک مشوید مگر به وجهی که برای او بهتر باشد تا برسد به بلوغ، به پیمان خود وفادار باشید زیرا پیمان مسؤلیت دارد (۳۵) و چون کیل کنید پیمانه را پر کنید و با ترازوی درست جنس را بکشید، این بهتر و خوش عاقبت‌تر است (۳۶) دنبال چیزی که ندانی مرو، به راستی گوش و چشم و دل همه آنها مسؤلند (۳۷) روی زمین متکبرانه راه مرو زیرا تو زمین را نتوانی شکافت و به درازی کوه‌ها نتوانی رسید (۳۸) همهٔ اینها نزد خدای تو بد است (۳۹) این است انچه پروردگارت از حکمت به تو وحی کرده و با خدا معبود دیگری قرار مده تا در دوزخ سرزنش شده و مطرود بیفتی (اسراء / ۳۱ تا ۳۹)»، و در سورهٔ واللیل اذا یغشی نازل کرد: «من شما را بیم دهم از آتشی شعله‌ور که در آن در نگیرد جز شقی آنکه تکذیب کند و او را برگرداند» و مقصود از آن مشرک است و در سورهٔ اذا السماء ان شقت نازل کرده: «اما کسی که نامهٔ او را از پشت سرش به او دهند در آینده فریاد وای وای کشد و به دوزخ در افتد زیرا او در میان خاندانش شاد بود براستی او گمان می‌کرد که برگشت نکند، آری» مقصود از آن هم مشرک است، و در سورهٔ تبارک نازل کرد: (۸): «هر آنگاه که فوجی در آن بر آن افکنده شوند خازنان دوزخ از آنها پرسند که بیم دهنده برای شما نیامد (۹) گویند چرا محققاً آمد برای ما بیم دهنده‌ واو راتکذیب کردیم و گفتیم خدا چیزی نفرستاده» مقصود از اینها هم مشرکانند، و در سورهٔ واقعه نازل کرد: (آیه ۲۹ – ۳۰): «و اما اگر از

خَزَنَتُها أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ
قالُوا بَلىٰ قَدْ جاءَنا نَذِيرٌ - فَكَذَّبْنا وَ قُلْنا - ما نَزَّلَ اللهُ مِنْ شَيْءٍ.
فَهٰؤُلاءِ مُشْرِكُونَ وَ أَنْزَلَ فِي الْواقِعَةِ - وَ أَمّا إِنْ كانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضّالِّينَ - فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ وَ تَصْلِيَةُ جَحِيمٍ فَهٰؤُلاءِ مُشْرِكُونَ وَ أَنْزَلَ فِي الْحاقَّةِ وَ أَمّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِشِمالِهِ - فَيَقُولُ يا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتابِيَهْ - وَ لَمْ أَدْرِ ما حِسابِيَهْ - يا لَيْتَها كانَتِ الْقاضِيَةَ - ما أَغْنىٰ عَنِّي مالِيَهْ إِلَى قَوْلِهِ إِنَّهُ كانَ لا يُؤْمِنُ بِاللهِ الْعَظِيمِ فَهٰذا مُشْرِكٌ وَ أَنْزَلَ فِي طسم - وَ بُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغاوِينَ - وَ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ ما كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ - مِنْ دُونِ اللهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ - فَكُبْكِبُوا فِيها هُمْ وَ الْغاوُونَ - وَ جُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ جُنُودُ إِبْلِيسَ ذُرِّيَّتُهُ مِنَ الشَّياطِينِ - وَ قَوْلُهُ وَ ما أَضَلَّنا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ - يَعْنِي الْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ اقْتَدَوْا بِهِمْ هٰؤُلاءِ - فَاتَّبَعُوهُمْ عَلىٰ شِرْكِهِمْ - وَ هُمْ قَوْمُ مُحَمَّدٍ ﷺ لَيْسَ فِيهِمْ مِنَ الْيَهُودِ وَ النَّصارىٰ أَحَدٌ وَ تَصْدِيقُ ذٰلِكَ قَوْلُ اللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ - كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ كَذَّبَ أَصْحابُ الْأَيْكَةِ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ لَيْسَ فِيهِمُ الْيَهُودُ الَّذِينَ قالُوا عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ - وَ لَا النَّصارىٰ الَّذِينَ قالُوا الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ سَيُدْخِلُ اللّٰهُ الْيَهُودَ وَ النَّصارىٰ النّارَ - وَ يُدْخِلُ كُلَّ قَوْمٍ بِأَعْمالِهِمْ - وَ قَوْلُهُمْ وَ ما أَضَلَّنا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ - إِذْ دَعَوْنا إِلىٰ سَبِيلِهِمْ.
ذٰلِكَ قَوْلُ اللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِمْ حِينَ جَمَعَهُمْ إِلَى النّارِ
قالَتْ أُخْراهُمْ لِأُولاهُمْ - رَبَّنا هٰؤُلاءِ أَضَلُّونا - فَآتِهِمْ عَذاباً ضِعْفاً

مکذبان و گمراهان است، با آب جوشیده پذیرایی گردد و به دوزخ رود، اینها همه مشرکانند».

و در سورهٔ الحاقه نازل فرمود: (۲۵): «و اما کسی که نامهٔ عملش را به دست چپش دهند گوید ای کاش نامه به من نمی‌دادند (۲۶) و نمی‌دانستم حسابم چیست (۲۷) ای کاش کارم گذشته بود (۲۸) دارایی‌ام به درد من نخورد تا آن که فرماید به راستی او بود که ایمان به خدای بزرگ نداشت» این هم مشرک است، و در طسم: «دوزخ برای گمراهان آشکار شود(شعرا / ۹۰) (۹۱) به آنها گفته شود آنها را که پرستش می‌کردید کجایند؟ (۹۲) آیا شما را یاری کردند و یا یاوری جستند (۹۳) سپس در جهنم به رو افتاده شوند با هم سپاهیان ابلیس و با گمراهان (۹۴) و با لشگریان ابلیس همگی از نژاد و نسل او هستند» باز فرماید: «ما را جز مجرمینی گمراه نکردند» مقصود از آن همان مشرکانند که اینان به آنان اقتدا کردند و در شرک از آنها پیروی کردند و ایشان همان قوم محمدندﷺ احدی از یهود و نصاری در آنها نیست، مصدق آن، گفته خداوند عز و جل است: «پیش از آنها قوم نوح تکذیب کردند (ص / ۱۲)»: «اصحاب أیکه تکذیب کردند (شوریٰ / ۱۷۶)»: «قوم لوت تکذیب کردند (شعراء / ۱۶۰) در میان آنها نبرد جز قوم یهود که گفت: عزیز پسر خدا است، و نه نصاری که گفتند: مسیح پسر خداست. محققاً خدا یهود و نصاری را به دوزخ خواهد برد و هر قومی را به خاطر کارشان به دوزخ برد، این است گفتهٔ آنها که گمراه نکرد مارا جز مجرمان، زیرا ما را به روش خودشان دعوت کردند. این است معنی قول خدای عز و جل دربارهٔ آنها چون همه را در دوزخ گرد آورد: «دسته‌های بعدی به دسته‌های نخست گویند پروردگارا اینان ما را گمراه کردند آنها را در دوزخ دوچندان کن (اعراف / ۳۶)»

مِنَ النَّارِ وَ قَوْلُهُ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّى إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعاً بَرِئَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ لَعَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً يُرِيدُ بَعْضُهُمْ أَنْ يَحُجَّ بَعْضاً رَجَاءَ الْفَلْجِ فَيُفْلِتُوا مِنْ عَظِيمِ مَا نَزَلَ بِهِمْ وَ لَيْسَ بِأَوَانِ بَلْوَى وَ لَا اخْتِبَارٍ وَ لَا قَبُولِ مَعْذِرَةٍ وَ لَاتَ حِينَ نَجَاةٍ وَ الْآيَاتُ وَ أَشْبَاهُهُنَّ مِمَّا نَزَلَ بِهِ بِمَكَّةَ وَ لَا يُدْخِلُ اللَّهُ النَّارَ إِلَّا مُشْرِكاً فَلَمَّا أَذِنَ اللَّهُ لِمُحَمَّدٍ ﷺ فِي الْخُرُوجِ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ بَنَى الْإِسْلَامَ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً ﷺ عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَ حِجِّ الْبَيْتِ وَ صِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْحُدُودَ وَ قِسْمَةَ الْفَرَائِضِ وَ أَخْبَرَهُ بِالْمَعَاصِي الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا وَ بِهَا النَّارَ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا وَ أَنْزَلَ فِي بَيَانِ الْقَاتِلِ وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِناً مُتَعَمِّداً فَجَزاؤُهُ جَهَنَّمُ خالِداً فِيها وَ غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِ وَ لَعَنَهُ وَ أَعَدَّ لَهُ عَذاباً عَظِيماً وَ لَا يَلْعَنُ اللَّهُ مُؤْمِناً قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللهَ لَعَنَ الْكافِرِينَ وَ أَعَدَّ لَهُمْ سَعِيراً خالِدِينَ فِيها أَبَداً لا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَ لا نَصِيراً.

وَ كَيْفَ يَكُونُ فِي الْمَشِيئَةِ وَ قَدْ أَلْحَقَ بِهِ حِينَ جَزَاهُ جَهَنَّمَ الْغَضَبَ وَ اللَّعْنَةَ وَ قَدْ بَيَّنَ ذَلِكَ مَنِ الْمَلْعُونُونَ فِي كِتَابِهِ وَ أَنْزَلَ فِي مَالِ الْيَتِيمِ مَنْ أَكَلَهُ ظُلْماً إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوالَ الْيَتامى ظُلْماً إِنَّما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً.

وَ ذَلِكَ أَنَّ آكِلَ مَالِ الْيَتِيمِ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ النَّارُ تَلْتَهِبُ فِي

و فرموده خدا که: «چون هر امتی در جهنم وارد شوند همکار خود را لعنت کند تا همگی در آن گرد آیند» و از هم بی زاری جویند و همدیگر را لعنت کنند، برخی می‌خواهند به امید نجات و رستگاری نزد دیگران روند و از بزرگی عذابی که برای آنها رخ داده با دلیل بر آنها غلبه کنند ولی در آن موقع نه دیگر وقت آزمایش است و نه وقت پذیرفتن عذر و پوزش و نه وقت نجات.

و چون خدا به محمد ﷺ اجازه داد که از مکه به مدینه رفت اسلام را بر پنج پایه استوار کرد: ۱ - شهادت به یگانگی خداوند و اینکه حضرت محمد رسول‌ﷺ خداست.

۲ - بر پا داشتن نماز. ۳- دادن زکات.

۴- حج خانهٔ کعبه. ۵- روزه گرفتن در ماه رمضان.

و حدود را بر او نازل کرد و تقسیم ارث را و به او خبر داد از گناهانی که خدا به وسیلهٔ آنها دوزخ را لازم کند برای هر کس که مرتکب آنها شود و در بیان قاتل نازل کرد: «و هر کس عمداً مؤمنی را بکشد سزایش دوزخ است و در آن جاوید است و خدا به او غضب کند و او را لعنت کند و برای او عذاب بزرگی فراهم سازد (نساء / ۹۵) خدا مؤمن را لعنت نکند، خدای عز وجل فرموده است: «براستی خدا کافران را لعنت کند و برای آنها دوزخ را آماده سازد در آن جاوید بمانند و هیچگاه یاوری را نیابند (احزاب / ۶۵ و ۶۶)» و چگونه ممکن است کار قاتل موکول به خواسته‌ضرر باشد (کا اگر بخواهد او را عذاب کند یا او را ببخشد) در حالی که کیفر او جهنم قرار داده است و غضب و لعنت خود را به او رسانده و در کتاب خود او را از جمله لعن شدگان یاد کرده است. و درباره خوردن مال یتیم به ستم فرموه است: «به راستی کسانی که مال یتیمان را به ستم بخورند همانا در شکم خود آتش خورند و به یقین در

بَطْنِهِ- حَتَّى يَخْرُجَ لَهَبُ النَّارِ مِنْ فِيهِ حَتَّى يَعْرِفَهُ كُلُّ أَهْلِ الْجَمْعِ- أَنَّهُ آكِلُ مَالِ الْيَتِيمِ- وَ أَنْزَلَ فِي الْكَيْلِ وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ -وَ لَمْ يَجْعَلِ الْوَيْلَ لِأَحَدٍ حَتَّى يُسَمِّيَهُ كَافِراً

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ وَ أَنْزَلَ فِي الْعَهْدِ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللهِ- وَ أَيْمانِهِمْ ثَمَناً قَلِيلاً أُولٰئِكَ لاٰ خَلاٰقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ- وَ لاٰ يُكَلِّمُهُمُ اللهُ وَ لاٰ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيامَةِ - وَ لاٰ يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِيمٌ -وَ الْخَلاٰقُ النَّصِيبُ- فَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ فِي الْآخِرَةِ- فَبِأَيِّ شَيْءٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ - وَ أَنْزَلَ بِالْمَدِينَةِ الزّٰانِي لاٰ يَنْكِحُ إِلاّٰ زٰانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً- وَ الزّٰانِيَةُ لاٰ يَنْكِحُهٰا إِلاّٰ زٰانٍ أَوْ مُشْرِكٌ- وَ حُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ فَلَمْ يُسَمِّ اللَّهُ الزَّانِيَ مُؤْمِناً- وَ لاَ الزَّانِيَةَ مُؤْمِنَةً-

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْسَ يَمْتَرِي فِيهِ أَهْلُ الْعِلْمِ أَنَّهُ قَالَ- لاَ يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- وَ لاَ يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- فَإِنَّهُ إِذَا فَعَلَ ذٰلِكَ- خُلِعَ عَنْهُ الْإِيمَانُ كَخَلْعِ الْقَمِيصِ- وَ نَزَلَ بِالْمَدِينَةِ وَ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنٰاتِ- ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدٰاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمٰانِينَ جَلْدَةً- وَ لاٰ تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهٰادَةً أَبَداً- وَ أُولٰئِكَ هُمُ الْفٰاسِقُونَ- إِلاَّ الَّذِينَ تٰابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ- وَ أَصْلَحُوا فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ -فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مَا كَانَ مُقِيماً عَلَى الْفِرْيَةِ- مِنْ أَنْ يُسَمَّى بِالْإِيمَانِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- أَفَمَنْ كٰانَ مُؤْمِناً كَمَنْ كٰانَ فٰاسِقاً لاٰ يَسْتَوُونَ

جهنم وارد شوند(نساء / ۱۰)» و این برای آن است که خورنده مال یتیم روز قیامت می‌آید و در شکمش آتش شعله ور است تا زبانه آتش از دهانش خارج شود تا اینکه همه اهل محشر او را بشناسند که مال یتیم خورده است و درباره کیل گفته: «وای بر کم فروشان (مطففین / ۲)» و ویل را متوجه کسی نکرده جز آنکه او را کافر نامیده است، خدای عز و جل فرموده است: «وای بر کافران از حضور آنها در روز بزرگ (مریم / ۳۸)»، و درباره عهد و پیمان فرموده: براستی کسانی که عهد و پیمان خدا را به بهای اندکی بفروشند در آخرت بهره‌ای ندارند و خداوند در روز قیامت با آنها سخن نمی‌گوید و به آنها نگاه نمی‌کند و آنها را پاک نسازد و برایشان عذاب دردناکی است (آل عمران / ۷۱)» و خلاق بمعنی بهره است و کسی که در آخرت بنده‌یی ندارد با چه وسیله‌یی داخل بهشت می‌شود؟ و در مدینه نازل فرمود: «مرد زناکار در نیامیزد جز با زن زناکار یا مشرکه و زن زانیه را در آغوش نکشد جز مرد زانی یا مشرک و این بر مؤمنان حرام است(نور/۴)» خدا مرد زانی را مؤمن نامیده و زن زناکار را مؤمنه نام نداده و رسول خدا فرموده است - اهل دانش در این گفته شک ندارند -که: زناکار هنگام زناکردن، مؤمن نیست، و دزد در هنگام دزدی مؤمن نیست، زیرا چون این کار زشت را مرتکب شود ایمان از او سلب شود مانند بیرون آوردن پیراهن از تن. و در مدینه نازل شده است: «و آنان کسانی که زنان پارسا را به زنا متهم کنند و سپس چهار گواه نیاورند هشتاد تازیانه به آنها بزنید و گواهی آنها را هرگز نپذیرید و آنان فاسقند جز کسانی که پس از آن بازگردند و اصلاح بشوند زیرا خدا آمرزنده و مهربان است (نور / ۵ و ۶)» پس خداوند او را تا زمانی که بر افتراء (و تهمت به آن زن پاکدامن) استوار باشد از ایمان برکنار خواهد بود.

وَ جَعَلَهُ اللّٰهُ مُنَافِقاً

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِنَّ الْمُنافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ وَ جَعَلَهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ أَوْلِيَاءِ إِبْلِيسَ - قَالَ إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ وَ جَعَلَهُ مَلْعُوناً

فَقَالَ - إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ - الْغَافِلاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيا وَ الْآخِرَةِ - وَ لَهُمْ عَذابٌ عَظِيمٌ - يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ وَ لَيْسَتْ تَشْهَدُ الْجَوَارِحُ عَلَى مُؤْمِنٍ - إِنَّمَا تَشْهَدُ عَلَى مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ - فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ - فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتابَهُ بِيَمِينِهِ - فَأُولٰئِكَ يَقْرَؤُنَ كِتابَهُمْ - وَ لا يُظْلَمُونَ فَتِيلاً وَ سُورَةُ النُّورِ أُنْزِلَتْ بَعْدَ سُورَةِ النِّسَاءِ وَ تَصْدِيقُ ذٰلِكَ أَنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ - أَنْزَلَ عَلَيْهِ فِي سُورَةِ النِّسَاءِ وَ اللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسائِكُمْ - فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ - فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ - حَتّٰى يَتَوَفّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيلاً -وَ السَّبِيلُ الَّذِي

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ - سُورَةٌ أَنْزَلْناها وَ فَرَضْناها - وَ أَنْزَلْنا فِيها آياتٍ بَيِّناتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ - الزّانِيَةُ وَ الزّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ واحِدٍ مِنْهُما مِائَةَ جَلْدَةٍ وَ لا تَأْخُذْكُمْ بِهِما رَأْفَةٌ - فِي دِينِ اللّٰهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ - وَ لْيَشْهَدْ عَذابَهُما طائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ.

خدای عز و جل فرموده: «آیا کسی که مؤمن است چون کسی باشد که اصلاً برابر نباشد (سجده / ۱۸)» و خداونـد، مـنافق را فـاسق دانسـته است، خدای عز و جل فرمود: «به راستی منافقان همان فـاسقانند(تـوبه / ۲۷)» و خدای عز و جل او را از دوستان ابلیس شمرده و فـرموده است: «جـز ابلیس که از طایفه جن بود و در امر پروردگار خود فاسق شد (کهف / ۴۸)» و فرموده است و نیز او را ملعونش قرار داد و فرمود: «به راستی آن کسانی که زنان پارسا، و مؤمنه را متهم به زنا می‌کنند در دنیا و آخرت لعن شوند برای آنها عذابی بزرگ است روزی که زبان و دست و پایشان علیه آنها بخاطر کارشان شهادت دهند (نور / ۲۳ و ۲۴)» بدیهی است کـه اعـضاء و جوارح مؤمن علیه او گواهی ندهند بلکه بر کسی که فرمان عذاب برای او ثابت شده گواهی دهند و اما مؤمن نامهٔ عملش را به دست راستش دهند، خدای عز و جل فرماید: «پس اما آن کسانی که نامه عـملشان بـه دست راستشان دهند و نامه خود را بخوانند و به اندازه نخی به آن‌ها ستم نشود (اسراء / ۷۴)» سورهٔ نور بعد از سورهٔ نساء نازل شده است و دلیلش این است که خدای عز و جل در سورهٔ نساء نازل کرده است: «آن زنان که کار بد کنند چهار گواه از خودتان بگیرید و اگر به هرزگی آنها گواهی دادند آنها را در خانه‌ها زندانی کنید تا مرگ آنها را فرا رسد یا خدا بـرای آنـها راه نجاتی فراهم کند (نساء / ۱۴)» و راهی که خدا برای نجات آنها فراهم کرد این است که فرمود: «سوره‌ای است که نازل کردیم و مقرر داشتیم و در آن آیات روشنی نازل کردیم شاید شما اندرزگیرید زن زناکار و مرد زنا کار به هر کدام صد تازیانه بزنید و شما را نسبت به آنها در امر دین خدا، مهربانی دست ندهد اگر شما به خدا و روز قیامت ایـمان داشـته بـاشید جمعی از مؤمنان گواه بر کیفر آنها باشند».

۱۵۱۶ - ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قِيلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ مُؤْمِناً - قَالَ فَأَيْنَ فَرَائِضُ اللَّهِ - قَالَ وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ - كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام يَقُولُ - لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ كَلَاماً لَمْ يَنْزِلْ فِيهِ - صَوْمٌ وَ لَا صَلَاةٌ وَ لَا حَلَالٌ وَ لَا حَرَامٌ - قَالَ وَ قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّ عِنْدَنَا قَوْماً يَقُولُونَ - إِذَا شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَهُوَ مُؤْمِنٌ - قَالَ فَلِمَ يُضْرَبُونَ الْحُدُودَ وَ لِمَ تُقْطَعُ أَيْدِيهِمْ - وَ مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ خَلْقاً - أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنَ الْمُؤْمِنِ - لِأَنَّ الْمَلَائِكَةَ خُدَّامُ الْمُؤْمِنِينَ - وَ أَنَّ جِوَارَ اللَّهِ لِلْمُؤْمِنِينَ - وَ أَنَّ الْجَنَّةَ لِلْمُؤْمِنِينَ - وَ أَنَّ الْحُورَ الْعِينَ لِلْمُؤْمِنِينَ - ثُمَّ قَالَ فَمَا بَالُ مَنْ جَحَدَ الْفَرَائِضَ كَانَ كَافِراً.

۱۵۱۷ - ۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ سَلَّامٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عـن الايمان، فقال: الأيمان ألا يطاع الله فلا يعصى.

۲- امام باقر ؛ فرمود به امیر المؤمنین ؛ عرض شد: آیا هر کس به یگانگی خدا و رسالت محمد ؛ گواهی دهد مؤمن است؟ فرمود: پس واجبات خدا کجا است؟

علی می‌فرمود: اگر ایمان همان کلام بود (کلمهٔ شهادتین) دربارهٔ آن روزه و نماز و حلال و حرامی نازل نمی‌شد،

من به امام باقر ؛ گفتم: براستی نزد ما جمعی هستند که می‌گویند همین قدر کسی به یگانگی خدا و رسالت محمد ؛ گواهی دهد، مؤمن است، فرمود:

چرا به گنهکار حدّ زنند و دستش را ببرند و آفریده‌ای نیست که نزد خدا از مؤمن گرامی‌تر باشد زیرا فرشته‌ها خدمتکار مؤمنان باشند، مؤمنان در پناه خدایند و بهشت از آن مؤمنان است و حور العین از آن مؤمنان است، سپس فرمود: پس چرا کسی که منکر واجبات الهیه است کافر است؟.

* * *

۳- سلام جعفی گوید: از امام جعفر صادق ؛ از ایمان پرسیدم.

فرمود: ایمان، آن است که خدا اطاعت شود و نافرمانی از او به‌عمل نیاید.

* * *

بَابٌ فِي أَنَّ الْإِيمَانَ مَبْثُوثٌ لِجَوَارِحِ الْبَدَنِ كُلِّهَا

١٥١٨-١- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ بُرَيْدٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو الزُّبَيْرِيُّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ أَيُّهَا الْعَالِمُ أَخْبِرْنِي- أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ

قَالَ مَا لَا يَقْبَلُ اللَّهُ شَيْئاً إِلَّا بِهِ- قُلْتُ وَ مَا هُوَ قَالَ- الْإِيمَانُ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ- أَعْلَى الْأَعْمَالِ دَرَجَةً- وَ أَشْرَفُهَا مَنْزِلَةً وَ أَسْنَاهَا حَظّاً- قَالَ قُلْتُ أَلَا تُخْبِرُنِي عَنِ الْإِيمَانِ- أَقَوْلٌ هُوَ وَ عَمَلٌ أَمْ قَوْلٌ بِلَا عَمَلٍ

فَقَالَ الْإِيمَانُ عَمَلٌ كُلُّهُ- وَ الْقَوْلُ بَعْضُ ذَلِكَ الْعَمَلِ- بِفَرْضٍ مِنَ اللَّهِ بَيَّنَ فِي كِتَابِهِ- وَاضِحٍ نُورُهُ ثَابِتَةٍ حُجَّتُهُ- يَشْهَدُ لَهُ بِهِ الْكِتَابُ وَ يَدْعُوهُ إِلَيْهِ

قَالَ قُلْتُ صِفْهُ لِي جُعِلْتُ فِدَاكَ حَتَّى أَفْهَمَهُ

قَالَ الْإِيمَانُ حَالَاتٌ وَ دَرَجَاتٌ وَ طَبَقَاتٌ وَ مَنَازِلُ- فَمِنْهُ التَّامُّ الْمُنْتَهَى تَمَامُهُ- وَ مِنْهُ النَّاقِصُ الْبَيِّنُ نُقْصَانُهُ- وَ مِنْهُ الرَّاجِحُ الزَّائِدُ رُجْحَانُهُ

قُلْتُ إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَتِمُّ وَ يَنْقُصُ وَ يَزِيدُ

قَالَ نَعَمْ قُلْتُ كَيْفَ ذَلِكَ

ایمان به همه اعضاء بدن، پخش است

ابو عمرو زبیری می‌گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ای عالم! به من خبر ده که کدامیک از اعمال برتر است؟ فرمود: آن که خدا هیچ عملی را نپذیرد جز به همراه آن، گفتم: آن چیست؟

فرمود: ایمان به خدایی که شایسته پرستش جز او نیست و بلندترین درجه اعمال و شریف‌ترین مقام و والاترین بهره است،

گفتم: آیا به من نهی فرمایید که ایمان گفتار است با کردار یا گفتار بدون کردار.

فرمود: ایمان همه‌اش کردار است و گفتار هم بعضی از آن کردار است خدایش چنین مقرر داشته و در کتابش بیان فرموده بطور روشن و آشکار و حجتش ثابت و قرآن به آن گواهی دهد و به سوی خود دعوت کند.

گفتم: قربانت گردم آن را برایم شرح ده تا بفهمم،

فرمود: ایمان حالات و طبقات و مراتبی دارد یکی در نهایت و تمامی و دیگری در نقصان روشن و سومی در رجحان فضاینده،

گفتم: ایمان شکل کاملی دارد و کم و بیش می‌شود؟

فرمود: آری،

گفتم: این چگونه است،

قَالَ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - فَرَضَ الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ ابْنِ آدَمَ وَ قَسَّمَهُ عَلَيْهَا وَ فَرَّقَهُ فِيهَا - فَلَيْسَ مِنْ جَوَارِحِهِ جَارِحَةٌ - إِلَّا وَ قَدْ وُكِّلَتْ مِنَ الْإِيمَانِ - بِغَيْرِ مَا وُكِّلَتْ بِهِ أُخْتُهَا - فَمِنْهَا قَلْبُهُ الَّذِي بِهِ يَعْقِلُ وَ يَفْقَهُ وَ يَفْهَمُ وَ هُوَ أَمِيرُ بَدَنِهِ - الَّذِي لَا تَرِدُ الْجَوَارِحُ - وَ لَا تَصْدُرُ إِلَّا عَنْ رَأْيِهِ وَ أَمْرِهِ - وَ مِنْهَا عَيْنَاهُ اللَّتَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا - وَ أُذُنَاهُ اللَّتَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا - وَ يَدَاهُ اللَّتَانِ يَبْطِشُ بِهِمَا - وَ رِجْلَاهُ اللَّتَانِ يَمْشِي بِهِمَا - وَ فَرْجُهُ الَّذِي الْبَاهُ مِنْ قِبَلِهِ - وَ لِسَانُهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ - وَ رَأْسُهُ الَّذِي فِيهِ وَجْهُهُ - فَلَيْسَ مِنْ هَذِهِ جَارِحَةٌ - إِلَّا وَ قَدْ وُكِّلَتْ مِنَ الْإِيمَانِ - بِغَيْرِ مَا وُكِّلَتْ بِهِ أُخْتُهَا - بِفَرْضٍ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ اسْمُهُ - يَنْطِقُ بِهِ الْكِتَابُ لَهَا وَ يَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهَا - فَفَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ - غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ وَ فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ - غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ - وَ فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ - وَ فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ - وَ فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ - وَ فَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ - غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ - وَ فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ - فَأَمَّا مَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ - مِنَ الْإِيمَانِ فَالْإِقْرَارُ وَ الْمَعْرِفَةُ - وَ الْعَقْدُ وَ الرِّضَا وَ التَّسْلِيمُ - بِأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ - إِلَهاً وَاحِداً - لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَ لَا وَلَداً - وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ - صلى الله عليه وآله وَ الْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مِنْ نَبِيٍّ أَوْ كِتَابٍ.

فَذَلِكَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِقْرَارِ - وَ الْمَعْرِفَةِ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ

فرمود: زیرا خدای تبارک و تعالی ایمان را بر همه اعضاء تن آدمی واجب کرده و بر آنها پخش کرده و تفریق نموده و هیچ عضوی نیست جز آنکه گماشته‌ای بر یک وظیفه ایمانی است غیر از آنچه عضو دیگر بر آن گماشته است.

توضیح: مراد سائل این است که آیا ایمان با گفتن شهادتین به دست می‌آید یا آنکه واجبات دیگر هم جزء ایمان است از پاسخ امام بدست می‌آید که گفتن شهادتین علامت اسلام است ولی ایمان همراهش کردار و عمل است و برای هر اعضاء وظیفه ایمانی است که باید انجام گیرد.

از جمله دل او است که با آن خردمندی دارد و می‌فهمد و می‌داند و فرمانده تن اوست و هیچ عضوی کاری نکند جز به رأی و فرمان او.
از آن جمله دو چشم اوست که با آنها ببیند و دو گوشش که با آنها بشنود و دو دستش که با آنها بکوبد و دو پایش که با آنها راه رود و فرجش که با آن عمل جنسی کند و زبانش که با آن سخن گوید وسرش که رویش در آن است، در میان اینها عضوی نیست جز آنکه یک وظیفه ایمانی دارد جز آنچه عضو دیگری وظیفه دارد و آن را خدای تبارک نام او را مقرر کرده و قرآنش بدان گویا و گواه است بر دل واجب شده جز آنچه بر گوش واجب گشته و بر گوش واجب شده جز آنچه بر دو چشم واجب است و بر دو چشم واجب است جز آنچه بر زبان واجب است و بر زبان واجب است جز آنچه بر دو دست واجب است و بر دو دست واجب است جز آنچه بر دو پا واجب است و بر دو پا واجب است جز آنچه بر فرج واجب است بر فرج واجب است جز آنچه بر روی واجب است.
امّا آنچه از ایمان که بر دل واجب است اقرار است و معرفت و عهده داری و رضا و تسلیم به اینکه نیست شایسته ستایشی جز خدای یگانه

هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ - وَ لٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْراً

وَ قَالَ أَلَا بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ وَ قَالَ الَّذِينَ آمَنُوا بِأَفْوَاهِهِمْ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَ قَالَ إِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ - أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللهُ - فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ فَذٰلِكَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِقْرَارِ وَ الْمَعْرِفَةِ - وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ هُوَ رَأْسُ الْإِيمَانِ - وَ فَرَضَ اللَّهُ عَلَى اللِّسَانِ الْقَوْلَ - وَ التَّعْبِيرَ عَنِ الْقَلْبِ بِمَا عَقَدَ عَلَيْهِ - وَ أَقَرَّ بِهِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْناً وَ قَالَ وَ قُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا - وَ أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَ إِلٰهُنَا وَ إِلٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ.

فَهٰذَا - مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى اللِّسَانِ وَ هُوَ عَمَلُهُ - وَ فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ أَنْ يَتَنَزَّهَ عَنِ الِاسْتِمَاعِ - إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَ أَنْ يُعْرِضَ عَمَّا - لَا يَحِلُّ لَهُ مِمَّا نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْهُ - وَ الْإِصْغَاءِ إِلَى مَا أَسْخَطَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - فَقَالَ فِي ذٰلِكَ وَ قَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ - أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللهِ يُكْفَرُ بِهَا وَ يُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ - حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ثُمَّ اسْتَثْنَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَوْضِعَ النِّسْيَانِ - فَقَالَ وَ إِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَ قَالَ فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ - فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ - أُولٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللهُ وَ أُولٰئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ - الَّذِينَ

شریک ندارد، معبود یکتاست همسر و فرزندی نگرفته است و به این که محمد بنده و فرستاده اوست و اقرار به هر آنچه از طرف خدا آورده است از پیامبری یا کتابی، این است آنچه خدا بر دل واجب کرده از اقرار و معرفت و همین کردار وظیفه اوست و همین تفسیر قول خداست: «بجز کسی که مجبور به کفر شود ولی دلش به ایمان اقرار داشته باشد (نحل / ۱۰۶)» و باز فرماید: «و همانا به یاد خدا دل‌ها آرام گیرد(رعد / ۲۸)» و باز فرماید: «کسانی که با زبان خود ایمان آورده و دلشان ایمان نیاورده است (مائده / ۴۱)» (آیه چنین است: آنها که به زبان خود گفته‌اند ایمان داریم و دلشان ایمان ندارد) و فرموده است: «اگر آشکار کنید آنچه در دل دارید یا نهان کنید خدا با آن به حساب شما می‌رسد و بیامرزد هر کسی را که خواهد و عذاب کند هرکسی را که خواهد (بقره/۲۸۴)» چنین است که خدای عز و جل بر دل واجب کرده از اقرار و معرفت و آن است کار دل و آن است سر ایمان و بر زبان واجب شده گفتار و اظهار از طرف دل به آنچه که پایبند و بدان مقرّ است، خدای تبارک و تعالی فرموده است: «به مردم سخن نیکو گوئید (بقره / ۸۳)» و فرموده است: «گفتند به خدا و آنچه به ما و شما نازل شده ایمان آوردیم و خدای ما و شما یکی است و ما تسلیم امر او هستیم (عنکبوت/۴۶)» (این آیه در قرآن به این صورت نیست و در سوره بقره دنبال ما انزل الینا این است که و ما انزل الی ابراهیم و اسمعیل... الخ و درسوره عنکبوت بعد از آمنا - بالله نیست بلکه بالذی الینا است تا آخر - ظاهر این است که نسخه نویسان تغییر داده‌اند یا امام نقل به معنی کرده است یا هر دو آیه را ذکر کرده و از میان انداخته‌اند و در نسخه نعمانی همان آیه سوره بقره ذکر شده است - از مجلسی ره) این است آنچه خدا

هُمْ فِي صَلاٰتِهِمْ خاشِعُونَ- وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ- وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكاٰةِ فاٰعِلُونَ وَ قَالَ وَ إِذٰا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ- وَ قاٰلُوا لَنٰا أَعْمٰالُنٰا وَ لَكُمْ أَعْمٰالُكُمْ وَ قَالَ وَ إِذٰا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِراماً فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى السَّمْعِ مِنَ الْإِيمَانِ- أَنْ لَا يُصْغِيَ إِلَى مَا لَا يَحِلُّ لَهُ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ هُوَ مِنَ الْإِيمَانِ- وَ فَرَضَ عَلَى الْبَصَرِ أَنْ لَا يَنْظُرَ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ- وَ أَنْ يُعْرِضَ عَمَّا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ- مِمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ هُوَ مِنَ الْإِيمَانِ

فَقَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصٰارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ فَنَهَاهُمْ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى عَوْرَاتِهِمْ- وَ أَنْ يَنْظُرَ الْمَرْءُ إِلَى فَرْجِ أَخِيهِ- وَ يَحْفَظَ فَرْجَهُ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهِ

وَ قَالَ وَ قُلْ لِلْمُؤْمِنٰاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصٰارِهِنَّ- وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ مِنْ أَنْ تَنْظُرَ إِحْدَاهُنَّ إِلَى فَرْجِ أُخْتِهَا- وَ تَحْفَظَ فَرْجَهَا مِنْ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهَا وَ قَالَ كُلُّ شَيْءٍ فِي الْقُرْآنِ - مِنْ حِفْظِ الْفَرْجِ فَهُوَ مِنَ الزِّنَا- إِلَّا هَذِهِ الْآيَةَ فَإِنَّهَا مِنَ النَّظَرِ- ثُمَّ نَظَمَ مَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ وَ اللِّسَانِ وَ السَّمْعِ وَ الْبَصَرِ فِي آيَةٍ أُخْرَى

فَقَالَ وَ مٰا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ- سَمْعُكُمْ وَ لاٰ أَبْصٰارُكُمْ وَ لاٰ جُلُودُكُمْ يَعْنِي بِالْجُلُودِ الْفُرُوجَ وَ الْأَفْخَاذَ

وَ قَالَ وَ لاٰ تَقْفُ مٰا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ- إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤٰادَ

بر زبان فرض کرده است و آن کار او است و بر گوش فرض کرده است که خود را از آنچه خدا شنیدنش را حرام کرده برکنار دارد و از آنچه خدا بر او حلال ندانسته روگرداند از نیوشیدن و از توجّه بدانچه خدا عز و جل را به خشم آرد، خود را نگه دارد

و در این باره فرموده است: «و به تحقیق در قرآن بر شما نازل کرده است که هرگاه شنیدید که به آیات خدا کفر ورزند و آنها را به شوخی گیرند با آنها ننشینید تا در گفتگوی دیگری وارد شوند (نساء / ۱۴۰)» سپس خدای عز و جل حال فراموشی را از آن جدا کرده و فرموده است: «و اگر پیشامد که شیطان تو را به فراموشی کشید پس از یادآوری مبادا با ستمکاران همنشین شوی (انعام / ۶۸)» و فرمود: «مژده به بندگانم (۱۹) آن کسانی که می‌شنوند گفتار را و بهتر آن را پیروی می‌کنند، آنانند آن کسانی که خدا آنها را رهبری کند و آنانند همان خردمندان (زمر / ۱۸)» و خدای عز و جل فرموده است: «به تحقیق که رستگار شدند مؤمنان (۲) آن کسانی که در نماز خود خشوع کنند (۳) و آن کسانی که از لغو روگردانند (۴) و آن کسانی که همانها زکات را می‌دهند (مؤمنون / ۱)» و فرموده: «و چون بیهوده شنیدند از آن روگردانیدند و گفتند کردار ماها برای خودمان و کرداهای شما برای خودتان (قصص / ۵۵)»

و فرمود: «و چون گذر کنند به بیهوده، کریمانه و ارجمند گذرند (فرقان/۷۲)» این است آنچه خدا از ایمان به گوش فرض کرده و به دیده فرض کرده است که ننگرد بدانچه خدا بر او حرام کرده است و روگرداند از آنچه خدا بر او روا نکرده است و این کردار ایمانی اوست، و خدای تبارک و تعالی فرماید: «بگو به مردان مؤمن دیده‌های خود را بپوشانند و فروج خود را حفظ کنند (نور / ۳۰)» آنها را نهی کرد از اینکه به

كُلُّ أُولٰئِكَ كٰانَ عَنْهُ مَسْؤُلاً.

فَهٰذٰا مٰا فَرَضَ اللّٰهُ عَلَى الْعَيْنَيْنِ- مِنْ غَضِّ الْبَصَرِ عَمّٰا حَرَّمَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ هُوَ عَمَلُهُمٰا وَ هُوَ مِنَ الْإِيمٰانِ- وَ فَرَضَ اللّٰهُ عَلَى الْيَدَيْنِ أَنْ لاٰ يَبْطِشَ بِهِمٰا- إِلَى مٰا حَرَّمَ اللّٰهُ وَ أَنْ يَبْطِشَ بِهِمٰا- إِلَى مٰا أَمَرَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ فَرَضَ عَلَيْهِمٰا مِنَ الصَّدَقَةِ- وَ صِلَةِ الرَّحِمِ وَ الْجِهٰادِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ- وَ الطَّهُورِ لِلصَّلاٰةِ

فَقٰالَ- يٰا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذٰا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلاٰةِ- فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرٰافِقِ- وَ امْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ

وَ قٰالَ فَإِذٰا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا- فَضَرْبَ الرِّقٰابِ حَتّٰى إِذٰا أَثْخَنْتُمُوهُمْ- فَشُدُّوا الْوَثٰاقَ فَإِمّٰا مَنًّا بَعْدُ وَ إِمّٰا فِدٰاءً- حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزٰارَهٰا -فَهٰذٰا مٰا فَرَضَ اللّٰهُ عَلَى الْيَدَيْنِ- لِأَنَّ الضَّرْبَ مِنْ عِلاٰجِهِمٰا- وَ فَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ أَنْ لاٰ يَمْشِيَ بِهِمٰا- إِلَى شَيْءٍ مِنْ مَعٰاصِي اللّٰهِ- وَ فَرَضَ عَلَيْهِمَا الْمَشْيَ إِلَى مٰا يُرْضِي اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ

فَقٰالَ وَ لاٰ تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحاً- إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ- وَ لَنْ تَبْلُغَ الْجِبٰالَ طُولاً

وَ قٰالَ وَ اقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ- إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوٰاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

وَ قٰالَ فِيمٰا شَهِدَتِ الْأَيْدِي وَ الْأَرْجُلُ عَلَى أَنْفُسِهِمٰا- وَ عَلَى أَرْبٰابِهِمٰا مِنْ تَضْيِيعِهِمٰا- لِمٰا أَمَرَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ- وَ فَرَضَهُ- عَلَيْهِمَا الْيَوْمَ نَخْتِمُ

عورات خود بنگرند و یا مردی به فرج برادر خود نگاه کند و باید فرج خود را از نظر دیگران نگهدارد و فرمود: «بگو به زنهای مؤمنه که دیده‌های خود را فروبندند و فروج خود را از اینکه به فرج همدیگر نگاه کنند حفظ کنند و نیز از اینکه دیگری به فرج آنها نگاه کند، فرمود: هر چه آیه در قرآن دربارهٔ حفظ فرج است منظور از آن حفظ از زنا است جز این آیه که مقصودش حفظ از نگاه است، سپس آنچه در دل و زبان و گوش و چشم فرض شده است در آیهٔ دیگر منظم کرده و فرموده است: «شما پنهان نمی‌دارید به گوش و چشم و پوستتان بر شما گواه شوند(فصلت/۲۲)»، مقصود از پوست فرج و ران است، و فرموده: «دنبال آنچه ندانی مرو زیرا گوش و چشم و دل‌ها همه مسؤلیت دارند(اسراء / ۳۶)» این است آنچه خداوند بر دو چشم فرض کرده از فرو بستن دیده از آنچه خدای عز وجل حرام کرده است و همان کردار اوست از ایمان، و خدا بر دو دست فرض کرده که بر آن چه که خدا حرام کرده دراز نشوند و دراز شوند بدان چه خدای عز و جل فرمان داده است و بر آنها فرض کرده صدقه و صلهٔ رحم و جهاد در راه خدا و وضوء برای نماز و فرموده است: «آیا کسانی که گرویدند، وقتی برخاستید برای نماز بشویید روی خود را و دو دست خود را تا ارنج و مسح بکشید به سرهای خود و پاهای خود تا دو کعب(مائده / ۶)» و فرمود: «چون برخوردی به آن کسانی که کافرند گردن بزنید و چون از کارشان انداختید سخت در بندشان کنید تا پس از آن منت کشند و رها شوند یا فدیه دهند تا اینکه جنگ به پایان رسد(محمد/۴)» این است که خدا بر دو دست فرض کرده است زیرا زدن، کار آنهاست و بر دو پا فرض کرده است که با آنها به سوی هیچ گناهی نروید و بر آنها فرض کرده است رفتن به سوی آنچه

عَلىٰ أَفْواهِهِمْ- وَ تُكَلِّمُنٰا أَيْدِيهِمْ- وَ تَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمٰا كٰانُوا يَكْسِبُونَ.

فَهٰذَا أَيْضاً مِمّٰا فَرَضَ اللّٰهُ عَلَى الْيَدَيْنِ- وَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ وَ هُوَ عَمَلُهُمٰا وَ هُوَ مِنَ الْإِيمٰانِ- وَ فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ السُّجُودَ لَهُ- بِاللَّيْلِ وَ النَّهٰارِ فِي مَوَاقِيتِ الصَّلاٰةِ

فَقَالَ يٰا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا- ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.

فَهٰذِهِ فَرِيضَةٌ جٰامِعَةٌ عَلَى الْوَجْهِ- وَ الْيَدَيْنِ وَ الرِّجْلَيْنِ

وَ قَالَ- فِي مَوْضِعٍ آخَرَ وَ أَنَّ الْمَسٰاجِدَ لِلّٰهِ- فَلاٰ تَدْعُوا مَعَ اللّٰهِ أَحَداً

وَ قَالَ فِيمٰا فَرَضَ عَلَى الْجَوٰارِحِ- مِنَ الطَّهُورِ وَ الصَّلاٰةِ بِهٰا- وَ ذٰلِكَ أَنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ- لَمّٰا صَرَفَ نَبِيَّهُ ﷺ إِلَى الْكَعْبَةِ - عَنِ الْبَيْتِ الْمُقَدَّسِ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ مٰا كٰانَ اللّٰهُ لِيُضِيعَ إِيمٰانَكُمْ- إِنَّ اللّٰهَ بِالنّٰاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ فَسَمَّى الصَّلاٰةَ إِيمٰاناً- فَمَنْ لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ حٰافِظاً لِجَوٰارِحِهِ- مُوفِياً كُلَّ جٰارِحَةٍ مِنْ جَوٰارِحِهِ- مٰا فَرَضَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهٰا- لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ مُسْتَكْمِلاً لِإِيمٰانِهِ- وَ هُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ مَنْ خٰانَ فِي شَيْءٍ مِنْهٰا أَوْ تَعَدَّى- مٰا أَمَرَ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهٰا- لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ نٰاقِصَ الْإِيمٰانِ- قُلْتُ قَدْ فَهِمْتُ نُقْصٰانَ الْإِيمٰانِ وَ تَمٰامَهُ- فَمِنْ أَيْنَ جٰاءَتْ زِيٰادَتُهُ

فَقٰالَ قَوْلُ اللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ إِذٰا مٰا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ- مَنْ يَقُولُ

خدا عز و جل خشنود است و فرموده است: «در روی زمین از روی ناز و تکبّر قدم بر مدار زیرا تو زمین را نشکافی و به بلندی کوه‌ها نرسی(اسراء/۳۷)» و فرمود: «آرام راه رو و آواز خود را فرو گیر زیرا دل خراش ترین آوازها بانگ خران است(لقمان / ۱۹)» و درباره گواهی دادن دستها و پاها بر خودشان و صاحبانشان در موضوع ضایع کردن فرمان خدا عز و جل و فرض متوجه به آنها فرموده است: «امروز بر دهانشان مهر می‌نهیم و دستهایشان با ما سخن گویند و پاهایشان گواهی دهند به آنچه انجام داده‌اند این هم از آن چیزها است که بر دستها و پاها واجب ساخت و همین عمل ایمانی آنهاست و این کردار آنهاست(یس / ۶۵)»

و بر روی فرض کرده که برایش در شب و روز هنگام نماز سجده کند و فرموده است: «آیا آن کسانی که گرویدید! رکوع کنید و سجده کنید و پروردگارتان را بپرستید و کار خوب کنید شاید شما رستگار شوید(حج/۷۷)» این است کلیات فرض بر روی و دو دست و دو پا و در جای دیگر فرموده است: «به راستی مساجد از آن خداست پس با خدا دیگری را نخوانید(جن / ۱۸)» و فرموده است درآنچه بر اعضاء فرض کرده است از وضوء و نماز با آنها، چون که خدا عز و جل پیغمبرش را از بیت المقدس برگردانید به سوی خانهٔ کعبه بر او فرو فرستاد که: «خدا کسی نیست که ایمان شما را تباه کند، زیرا خدا به مردم بسیار دل سوز و مهربان است(بقره / ۱۴۲)» پس نماز را ایمان نامید و کسی که خدای عز و جل را ملاقات کند و وظائف لازم هر عضو خود را انجام داده باشد خدا را با ایمان کامل ملاقات کرده است و از اهل بهشت است و هر کس نسبت به وظیفه‌ای از آنها خیانت کرده باشد یا تعدی کرده باشد نسبت به آنچه خدای عز و جل فرمان داده است (یعنی بر خلاف عمل کرده باشد) خدا

أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هٰذِهِ إِيمَاناً - فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَاناً - وَ هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ - وَ أَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ - فَزَادَتْهُمْ رِجْساً إِلَى رِجْسِهِمْ

وَ قَالَ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ - إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَ زِدْنَاهُمْ هُدىً وَ لَوْ كَانَ كُلُّهُ وَاحِداً لَا زِيَادَةَ فِيهِ وَ لَا نُقْصَانَ - لَمْ يَكُنْ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ فَضْلٌ عَلَى الْآخَرِ - وَ لَاسْتَوَتِ النِّعَمُ فِيهِ وَ لَاسْتَوَى النَّاسُ وَ بَطَلَ التَّفْضِيلُ وَ لَكِنْ بِتَمَامِ الْإِيمَانِ - دَخَلَ الْمُؤْمِنُونَ الْجَنَّةَ - وَ بِالزِّيَادَةِ فِي الْإِيمَانِ - تَفَاضَلَ الْمُؤْمِنُونَ بِالدَّرَجَاتِ.

۱۵۱۹ - ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى جَمِيعاً عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ هَارُونَ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ - كُلُّ أُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلاً قَالَ يُسْأَلُ السَّمْعُ عَمَّا سَمِعَ وَ الْبَصَرُ - عَمَّا نَظَرَ إِلَيْهِ وَ الْفُؤَادُ عَمَّا عَقَدَ عَلَيْهِ.

۱۵۲۰ - ۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ أَوْ غَيْرِهِ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِيمَانِ فَقَالَ - شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ الْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ - وَ مَا اسْتَقَرَّ فِي الْقُلُوبِ مِنَ

را با ایمان ناقص ملاقات می‌کند، گوید: گفتم: من کاستی و درستی ایمان را فهمیدم، از کجا فزودن ایمان پدید آید؟ فرمود: قول خدای عزّوجلّ است: «و چون سوره‌ای نازل شود برخی از آن‌ها گویند این سوره به ایمان کدامیک از شماها افزود اما برای آنها که گرویدند ایمانشان بیافزاید و هم آنها خوش دل شوند (۱۲۷) و اما آن کسانی که دلشان بیمار است برپلیدی آنها بیفزاید» و فرمود: «ما داستان آنها را به درستی برای تو بسرائیم، به راستی آنها جوانانی بودند که به پروردگار خود گرویدند و بر هدایت آنها افزودیم».

اگر همه یکسان بودند و بیش و کمی نبود در ایمان بر یکدیگر برتری نداشتند و نعمت‌های ایمان برابر بود و مردم یکسان بودند و برتری در میان نبود ولی به ایمان درست مردم به بهشت روند وبه فزونی ایمان مؤمنان در درجات نزد خدا بر هم برتری دارند و به کاستی ایمان تقصیر کاران به دوزخ در آیند.

۲- حسن بن هارون، گوید: امام صادق علیه السلام دراین آیه به راستی که گوش و چشم و دل همه مورد باز خواست قرار می‌گیرند فرمود: گوش مسؤل است که چه شنیده و چشم مسؤل است از آنچه بدان نگاه کرده و دل از آنچه عهده دار آن بوده.

۳- محمد بن مسلم گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم از ایمان؟

فرمود: شهادت به یگانگی خدا و رسالت محمد صلی الله علیه و آله و اقرار بدان چه از طرف خدا آورده و آنچه که در دل جا دارد از تصدیق به این معانی.

التَّصْدِيقِ بِذَلِكَ - قَالَ قُلْتُ الشَّهَادَةُ أَلَيْسَتْ عَمَلاً - قَالَ بَلَى قُلْتُ الْعَمَلُ مِنَ الْإِيمَانِ - قَالَ نَعَمْ الْإِيمَانُ لَا يَكُونُ إِلَّا بِعَمَلٍ - وَ الْعَمَلُ مِنْهُ وَ لَا يَثْبُتُ الْإِيمَانُ إِلَّا بِعَمَلٍ.

۱۵۲۱ - ٤ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

قُلْتُ لَهُ مَا الْإِسْلَامُ - فَقَالَ دِينُ اللَّهِ اِسْمُهُ الْإِسْلَامُ - وَ هُوَ دِينُ اللَّهِ قَبْلَ أَنْ تَكُونُوا - حَيْثُ كُنْتُمْ وَ بَعْدَ أَنْ تَكُونُوا - فَمَنْ أَقَرَّ بِدِينِ اللَّهِ فَهُوَ مُسْلِمٌ - وَ مَنْ عَمِلَ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ - فَهُوَ مُؤْمِنٌ.

۱۵۲۲ - ٥ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَيُّوبَ ابْنِ الْحُرِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ ؑ فَقَالَ لَهُ سَلَّامٌ إِنَّ خَيْثَمَةَ ابْنَ أَبِي خَيْثَمَةَ - يُحَدِّثُنَا عَنْكَ أَنَّهُ سَأَلَكَ عَنِ الْإِسْلَامِ - فَقُلْتَ لَهُ إِنَّ الْإِسْلَامَ مَنِ اسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا - وَ شَهِدَ شَهَادَتَنَا وَ نَسَكَ نُسُكَنَا - وَ وَالَى وَلِيَّنَا وَ عَادَى عَدُوَّنَا - فَهُوَ مُسْلِمٌ فَقَالَ صَدَقَ خَيْثَمَةُ - قُلْتُ وَ سَأَلَكَ عَنِ الْإِيمَانِ - فَقُلْتَ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَ التَّصْدِيقُ بِكِتَابِ اللَّهِ - وَ أَنْ لَا يُعْصَى اللَّهُ فَقَالَ صَدَقَ خَيْثَمَةُ.

گوید: گفتم: شهادت عملی نیست؟ فرمود: چرا.
گفتم: عمل هم از ایمان است؟ فرمود: آری، ایمان جز به کردار نیست و کردار از ایمان است و ایمان پا بر جا نمی‌شود جز با کردار.

* * *

۴- یکی از اصحاب امام صادق علیه‌السلام گوید:
به آن حضرت گفتم: اسلام چیست؟
در پاسخ فرمود: نام دین خدا اسلام است و آن دین خدا بوده پیش از آنکه شما به اینجا برسید و پس از آنکه در اینجا هستید، هر کس به دین خدا اقرار کند مسلمان است و هر کس به آنچه خدای عز و جل فرموده است عمل نماید مؤمن است.

* * *

۵- ابی بصیر، گوید: من نزد امام باقر علیه‌السلام بودم که سلام به آن حضرت گفت، خیثمه پسر ابی خیثمه از شما برایمان نقل کرده است که معنی اسلام را از شما پرسیده و در پاسخ او فرمودی: اسلام یعنی هر کسی که به قبلهٔ ما نماز گذارد و شهادتین ما را ادا کند و عبادت ما را انجام دهد و دست ما را دست بدارد و دشمن ما را دشمن بدارد، او مسلمان است، فرمود: خیثمه راست گفته، گفتم: و معنی ایمان را از شما پرسیده و در پاسخ فرمودید: ایمان به خدا و تصدیق به قرآن و ترک نافرمانی خداست، فرمود: خیثمه راست گفته است.

١٥٢٣-٦- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ؑ عَنِ الْإِيمَانِ- فَقَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ- قَالَ قُلْتُ أَلَيْسَ هَذَا عَمَلٌ- قَالَ بَلَى قُلْتُ فَالْعَمَلُ مِنَ الْإِيمَانِ- قَالَ لَا يَثْبُتُ لَهُ الْإِيمَانُ- إِلَّا بِالْعَمَلِ وَ الْعَمَلُ مِنْهُ.

١٥٢٤-٧- بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُيَسِّرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْرٍو النَّصِيبِيِّ قَالَ:

سَأَلَ رَجُلٌ الْعَالِمَ ؑ فَقَالَ- أَيُّهَا الْعَالِمُ أَخْبِرْنِي أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ- قَالَ مَا لَا يُقْبَلُ عَمَلٌ إِلَّا بِهِ- فَقَالَ وَ مَا ذَلِكَ قَالَ- الْإِيمَانُ بِاللَّهِ الَّذِي هُوَ أَعْلَى الْأَعْمَالِ دَرَجَةً- وَ أَسْنَاهَا حَظّاً وَ أَشْرَفُهَا مَنْزِلَةً قُلْتُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ- أَقَوْلٌ وَ عَمَلٌ أَمْ قَوْلٌ بِلَا عَمَلٍ- قَالَ الْإِيمَانُ عَمَلٌ كُلُّهُ- وَ الْقَوْلُ بَعْضُ ذَلِكَ الْعَمَلِ بِفَرْضٍ مِنَ اللَّهِ بَيَّنَهُ فِي كِتَابِهِ وَاضِحٍ نُورُهُ ثَابِتَةٍ حُجَّتُهُ- يَشْهَدُ بِهِ الْكِتَابُ وَ يَدْعُو إِلَيْهِ- قُلْتُ صِفْ لِي ذَلِكَ حَتَّى أَفْهَمَهُ- فَقَالَ إِنَّ الْإِيمَانَ حَالَاتٌ وَ دَرَجَاتٌ- وَ طَبَقَاتٌ وَ مَنَازِلُ- فَمِنْهُ التَّامُّ الْمُنْتَهَى تَمَامُهُ- وَ مِنْهُ النَّاقِصُ الْمُنْتَهَى نُقْصَانُهُ وَ مِنْهُ الزَّائِدُ الرَّاجِحُ زِيَادَتُهُ- قُلْتُ وَ إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَتِمُّ وَ يَزِيدُ وَ يَنْقُصُ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ كَيْفَ ذَلِكَ- قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- فَرَضَ الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ بَنِي آدَمَ - وَ قَسَّمَهُ عَلَيْهَا وَ فَرَّقَهُ عَلَيْهَا- فَلَيْسَ مِنْ

۶- جمیل بن دراج، گوید: از امام صادقعليه‌السلام از ایـمان پـرسیدم، در پـاسخ فرمود: شهادت به یگانگی خدا و رسالت محمد صلى‌الله‌عليه‌وآله. گوید: گفتم: آیا این خود کرداری نیست؟ فرمود: چرا، گفتم: کردار هم از ایمان است؟ فرمود: اینان برای او پا بر جا نشود جز با کردار و کردار هم از ایمان است.

* * *

۷- حماد بن عمرو نصیبی، گوید: مردی از دانشمندعليه‌السلام (گویا مراد موسی بن جعفر) پرسید، گفت: ای عالم بفرما چه عملی نزد خداونـد بـهتر است؟ فرمود: چیزی که هیچ عملی بدون آن پذیرفته نشود آن مرد گـفت: آن چیست؟ فرمود: ایمان به خدا که بالاترین کارهاست در پـایه خـود و از همه بهره ورتر و شرافتمندتر است؟ گفتم: بفرمائید که ایمان گفتار است و کردار یا همان گفتار تنهاست؟ فرمود: همه ایمان کردار است و گفتار هم برخی از آن کردار است، این از طرف خدا مقرر شده و در قرآن آن را بطور واضح و روشن بیان کرده و دلیلش ثابت است، قرآن بـدان گـواه است و به آن دعوت کند، گفتم: آن را برایم شرح دهید تا بفهمم، فرمود: ایمان حالاتی است و درجاتی و طبقاتی و منازلی، یکی از آن در نهایت درستی و دیگری در نهایت کاستی و سومی در حال رجحان و بـرتری، گفتم: ایمان هم زیاد و کم دارد؟ فرمود: آری، گفتم: چگونه؟ فرمود: به راستی خدای تبارک و تعالیٰ ایمان را بر اعضاء تن آدمی واجب ساخته و پخش کرده است و هیچ عضوی نیست جز آنکه بر یک وظیفه ایمانی گماشته شده است غیر از وظیفه‌ای که عضو دیگر دارد.

جَوَارِحِهِمْ جَارِحَةٌ إِلَّا وَ هِيَ - مُوَكَّلَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ بِغَيْرِ مَا وُكِّلَتْ بِهِ أُخْتُهَا - فَمِنْهَا قَلْبُهُ الَّذِي بِهِ يَعْقِلُ وَ يَفْقَهُ وَ يَفْهَمُ - وَ هُوَ أَمِيرُ بَدَنِهِ الَّذِي لَا تُورَدُ الْجَوَارِحُ - وَ لَا تَصْدُرُ إِلَّا عَنْ رَأْيِهِ وَ أَمْرِهِ - وَ مِنْهَا يَدَاهُ اللَّتَانِ يَبْطِشُ بِهِمَا - وَ رِجْلَاهُ اللَّتَانِ يَمْشِي بِهِمَا - وَ فَرْجُهُ الَّذِي الْبَاهُ مِنْ قِبَلِهِ وَ لِسَانُهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ الْكِتَابُ وَ يَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهَا - وَ عَيْنَاهُ اللَّتَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا - وَ أُذُنَاهُ اللَّتَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا - وَ فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ - وَ فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ وَ فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ وَ فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ - وَ فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ - وَ فَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ - وَ فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ - فَأَمَّا مَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ - فَالْإِقْرَارُ وَ الْمَعْرِفَةُ وَ التَّصْدِيقُ - وَ التَّسْلِيمُ وَ الْعَقْدُ وَ الرِّضَا - بِأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ - أَحَداً صَمَداً - لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَ لَا وَلَداً - وَ أَنَّ مُحَمَّداً ﷺ عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ.

۱۵۲۵ - ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ حَفْصِ بْنِ خَارِجَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ - وَ سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ قَوْلِ الْمُرْجِئَةِ فِي الْكُفْرِ وَ الْإِيمَانِ - وَ قَالَ إِنَّهُمْ يَحْتَجُّونَ عَلَيْنَا وَ يَقُولُونَ - كَمَا أَنَّ الْكَافِرَ

از آن جمله است دلش که با آن خردمندی کند و بفهمد و بداند و آن فرمانده تن اوست که هیچ عضوی کاری نکند و نرود و نیاید جز به فرمان او و از آن جمله است دو دستش که با آنها بکوبد و دوپایش که با آنها راه برود و فرجش که با آن عمل جنسی کند و زبانش که قرآن بخواند و گواه او باشد و دو چشمش که با آنها بیند و دوگوشش که با آنها بشنود و واجب شده است بر دل جز آنچه که واجب شده است بر زبان واجب شده است غیر از آنچه واجب شد بر دو چشم واجب شده غیر از آنچه واجب شده بر گوش واجب شده بر گوش غیر از آنچه واجب شده بر دو دست و واجب شده بر دودست غیر از آنچه واجب شده بر دو پا و واجب شده بر دو پا غیر از آنچه واجب شده بر فرج و واجب شده بر فرج غیر از آنچه که واجب شده بر چهره، امّا آنچه از ایمان که بر دل واجب شده اقرار است و معرفت و تصدیق و تسلیم و عهده داری و رضایت به این که نیست شایسته ستایش جز خدای، یگانه‌ای که شریک ندارد، یکتاست و بی نیاز، همسری و فرزندی نگرفته است و به اینکه محمد ﷺ بنده و رسول اوست.

* * *

۸- محمد بن حفص خارجه گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود (در پاسخ اینکه مردی از او درباره گفتار مرجئه نسبت به معنی کفر و ایمان پرسیده

عِنْدَنَا هُوَ الْكَافِرُ عِنْدَ اللَّهِ- فَكَذَلِكَ نَجِدُ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَقَرَّ بِإِيمَانِهِ- أَنَّهُ عِنْدَ اللَّهِ مُؤْمِنٌ فَقَالَ- سُبْحَانَ اللَّهِ وَ كَيْفَ يَسْتَوِي هَذَانِ- وَ الْكُفْرُ إِقْرَارٌ مِنَ الْعَبْدِ فَلَا يُكَلَّفُ بَعْدَ إِقْرَارِهِ- بِبَيِّنَةٍ وَ الْإِيمَانُ دَعْوَى لَا تَجُوزُ- إِلَّا بِبَيِّنَةٍ وَ بَيِّنَتُهُ عَمَلُهُ وَ نِيَّتُهُ- فَإِذَا اتَّفَقَا فَالْعَبْدُ عِنْدَ اللَّهِ مُؤْمِنٌ- وَ الْكُفْرُ مَوْجُودٌ بِكُلِّ جِهَةٍ مِنْ هَذِهِ الْجِهَاتِ الثَّلَاثِ- مِنْ نِيَّةٍ أَوْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ وَ الْأَحْكَامُ تَجْرِي عَلَى الْقَوْلِ وَ الْعَمَلِ- فَمَا أَكْثَرَ مَنْ يَشْهَدُ لَهُ الْمُؤْمِنُونَ بِالْإِيمَانِ- وَ يَجْرِي عَلَيْهِ أَحْكَامُ الْمُؤْمِنِينَ- وَ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ كَافِرٌ وَ قَدْ أَصَابَ مَنْ أَجْرَى عَلَيْهِ- أَحْكَامَ الْمُؤْمِنِينَ بِظَاهِرِ قوله و عمله.

بَابُ السَّبْقِ إِلَى الْإِيمَانِ

۱۵۲۶-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ بُرَيْدٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو الزُّبَيْرِيُّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ إِنَّ لِلْإِيمَانِ دَرَجَاتٍ وَ مَنَازِلَ- يَتَفَاضَلُ الْمُؤْمِنُونَ فِيهَا عِنْدَ اللَّهِ- قَالَ نَعَمْ قُلْتُ صِفْهُ لِي رَحِمَكَ اللَّهُ- حَتَّى أَفْهَمَهُ قَالَ- إِنَّ اللَّهَ سَبَّقَ بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ- كَمَا يُسَبَّقُ بَيْنَ الْخَيْلِ يَوْمَ الرِّهَانِ- ثُمَّ فَضَّلَهُمْ عَلَى دَرَجَاتِهِمْ فِي السَّبْقِ إِلَيْهِ- فَجَعَلَ كُلَّ امْرِئٍ مِنْهُمْ عَلَى دَرَجَةِ سَبْقِهِ- لَا يَنْقُصُهُ فِيهَا مِنْ حَقِّهِ- وَ لَا يَتَقَدَّمُ مَسْبُوقٌ سَابِقاً- وَ لَا مَفْضُولٌ فَاضِلًا- تَفَاضَلَ بِذَلِكَ أَوَائِلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ أَوَاخِرُهَا- وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ

بود و گفته بود: آنها بر ما حجّت می آورند و می گویند: چنانچه کسی که نزد ما کافر است نزد خدا هم کافر است، پس کسی که به حکم اقرارش ما او را مؤمن بدانیم نزد خدا هم باید مؤمن باشد) امام در پاسخ فرمود: سبحان الله چگونه این دو یکسانند؟ کفر به اعتراف خود بنده، محقق می‌شود و پس از اعتراف او به کفر، بیّنه و گواهی از او نخواهند، ولی ایمان دعوی اوست که ثابت نشود جز با بیّنه و دلیل و بیّنه او کردار و نیّت با اقرار موافق باشند، بنده در نزد خدا مؤمن است ولی کفر به هریک از این سه وجه که نیّت و گفتار و کردار است موجود شود، حکم طبق همان گفتار و کردار جاری می‌شود، چه بسیارند کسانی که مؤمنان به حسب ظاهر گواه ایمان آنها باشند و احکام مؤمنان بر آنها جاری است و نزد خدا کافرند و هرکس هم احکام مؤمنین را در ظاهر بر آنها جاری کرده است، درست رفته، به واسطه ظاهر گفتار و کردارش.

پیشی گرفتن در ایمان

۱- ابو عمرو زبیری می‌گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم برای ایمان درجات و مراتبی است که، مؤمنان به واسطهٔ آن‌ها نزد خدا تفاوت دارند؟ فرمود: آری، گفتم: خدا تو را رحمت کند آن را برای من شرح ده تا بفهمم، فرمود: خداوند مؤمنان را در میدان ایمان به مسابقه گرفته است چنانچه در روز اسب دوانی اسب‌ها را به مسابقه برانگیزند و سپس آنها را به نسبت درجاتشان در پیش روی، از نظر ایمان فضیلت بخشیده و هر کدام را به اندازهٔ پایه پیش رویش مقام داده است از حق او نکاسته و مفضول را بر فاضل مقدم ندانسته است در این میدان رقابت این امت

لِلسَّابِقِ إِلَى الْإِيمَانِ فَضْلٌ عَلَى الْمَسْبُوقِ - إِذاً لَلَحِقَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَوَّلَهَا - نَعَمْ وَ لَتَقَدَّمُوهُمْ إِذَا لَمْ يَكُنْ - لِمَنْ سَبَقَ إِلَى الْإِيمَانِ الْفَضْلُ عَلَى مَنْ أَبْطَأَ عَنْهُ - وَ لَكِنْ بِدَرَجَاتِ الْإِيمَانِ قَدَّمَ اللَّهُ السَّابِقِينَ - وَ بِالْإِبْطَاءِ عَنِ الْإِيمَانِ أَخَّرَ اللَّهُ الْمُقَصِّرِينَ - لِأَنَّا نَجِدُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْآخِرِينَ مَنْ هُوَ أَكْثَرُ عَمَلاً مِنَ الْأَوَّلِينَ - وَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَ صَوْماً - وَ حَجّاً وَ زَكَاةً وَ جِهَاداً وَ إِنْفَاقاً - وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ سَوَابِقُ يَفْضُلُ بِهَا - الْمُؤْمِنُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً عِنْدَ اللَّهِ - لَكَانَ الْآخِرُونَ بِكَثْرَةِ الْعَمَلِ - مُقَدَّمِينَ عَلَى الْأَوَّلِينَ - وَ لَكِنْ أَبَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - أَنْ يُدْرِكَ آخِرُ دَرَجَاتِ الْإِيمَانِ أَوَّلَهَا - وَ يُقَدَّمَ فِيهَا مَنْ أَخَّرَ اللَّهُ - أَوْ يُؤَخَّرَ فِيهَا مَنْ قَدَّمَ اللَّهُ - قُلْتُ أَخْبِرْنِي عَمَّا نَدَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - الْمُؤْمِنِينَ إِلَيْهِ مِنَ الِاسْتِبَاقِ إِلَى الْإِيمَانِ

فَقَالَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - سَابِقُوا إِلى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ - وَ جَنَّةٍ عَرْضُها كَعَرْضِ السَّماءِ وَ الْأَرْضِ - أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَ رُسُلِهِ

وَ قَالَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولئِكَ الْمُقَرَّبُونَ

وَ قَالَ وَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهاجِرِينَ وَ الْأَنْصارِ - وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسانٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ فَبَدَأَ بِالْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ عَلَى دَرَجَةِ سَبْقِهِمْ - ثُمَّ ثَنَّى بِالْأَنْصَارِ ثُمَّ ثَلَّثَ بِالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ - فَوَضَعَ كُلَّ قَوْمٍ عَلَى قَدْرِ دَرَجَاتِهِمْ وَ مَنَازِلِهِمْ عِنْدَهُ - ثُمَّ ذَكَرَ مَا فَضَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - بِهِ أَوْلِيَاءَهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ

نسبت به بعدیها برتری دارند امت بر پیشینیان آن.
و بخاطر عقب افتادگان از ایمان کوتاهی کنندگان را مؤخر داشته زیرا بعضی از مؤمنین متأخر را می‌بینیم که نماز و روزه و حج و زکات و جهاد و انفاقشان از پیشینیان بیشتر است و اگر سوابق فضیلتی که مؤمنین بخاطر آن بر یکدیگر ترجیح پیدا می‌کنند نمی‌بود می‌بایست متأخرین بخاطر عمل بسیار خود، بر پیشینیان مقدم باشند ولی خداوند هرگز نخواسته شخصی که در پایین‌ترین درجات ایمان قرار دارد به درجه جلوتر برسد و آنکه خداوند او را مؤخر داشته مقدم شود یا آنکه را مقدم داشته مؤخر شود.
گفتم: به من خبر ده از آنچه خدای عز وجل به مضمون آن مؤمنین را برای مسابقه در ایمان دعوت کرده است، فرمود قول خدای عزّوجلّ: «پیشی گیرید به سوی آمرزش از طرف پروردگارتان و بهشتی که پهنای آن چون پهنای آسمان و زمین است، آماده شده برای کسانی که به خدا و رسولش گرویدند (حدید / ۲۱)». و فرمود: «آنانکه در ایمان پیشی گرفتند آنان مقربان درگاهند(واقعه / ۱۰ - ۱۱)» و فرمود: «پیش روان نخست از مهاجر و انصار و آن کسانی که به احسان پیروی از آنها کردند خدا از آنها خوشنود و آن‌ها هم از خدا خوشنودند(توبه / ۱۰۰)» پس خدا به مهاجرین نخستین امتیاز را داد آنگاه انصار و سپس تا بعضی از آنها را هر جمعی را در پایه و مقام خود مقرر کرد، سپس یادآور شد آنچه را خداوند عز و جل توسط آن دوستانش را بر یکدیگر برتری قرار داد و فرمود: «بعضی از این رسولان بر یکدیگر فضیلت دادیم بعضی از آنها با خدا سخن گفت و درجات بعضی را بلندتر از دیگران قرار داد (بقره / ۲۵۳)» و فرمود:

فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ- تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنا بَعْضَهُمْ عَلىٰ بَعْضٍ - مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللهُ- وَ رَفَعَ بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجاتٍ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ

وَ قَالَ وَ لَقَدْ فَضَّلْنا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلىٰ بَعْضٍ

وَ قَالَ اُنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنا بَعْضَهُمْ عَلىٰ بَعْضٍ- وَ لَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجاتٍ وَ أَكْبَرُ تَفْضِيلاً

وَ قَالَ هُمْ دَرَجاتٌ عِنْدَ اللهِ وَ قَالَ وَ يُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ

وَ قَالَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هاجَرُوا- وَ جاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللهِ بِأَمْوالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللهِ

وَ قَالَ فَضَّلَ اللهُ الْمُجاهِدِينَ- عَلَى الْقاعِدِينَ أَجْراً عَظِيماً- دَرَجاتٍ مِنْهُ وَ مَغْفِرَةً وَ رَحْمَةً

وَ قَالَ لا يَسْتَوِي مِنْكُمْ- مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَ قاتَلَ- أُولٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا- مِنْ بَعْدُ وَ قاتَلُوا

وَ قَالَ- يَرْفَعِ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ- وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجاتٍ وَ قَالَ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ- وَ لا نَصَبٌ وَ لا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللهِ- وَ لا يَطَؤُنَ مَوْطِئاً يَغِيظُ الْكُفّارَ- وَ لا يَنالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلاً- إِلّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صالِحٌ وَ قَالَ وَ ما تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ- مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللهِ وَ قَالَ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ- وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ. فَهٰذا ذِكْرُ دَرَجاتِ الْإِيمانِ- وَ مَنازِلِهِ عِنْدَ اللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

«بعضی از پیامبران بر بعضی دیگر فضیلت دادیم(اسراء / ۵۵)»باز فرمود: بنگر چگونه بعضی را بر بعضی دیگر فضیلت دادیم و درجات آخرت بیشتر و ترجیح آن بالاتر است(اسراء / ۲۱)» و فرموده: «آنان را درجاتی است نزد خدا(آل عمران / ۱۶۳)» و فرموده: «به هر صاحب فضلی بدهد فضل او را(هود / ۳)» و فرموده: «و آن کسانی که گرویدند و هجرت کردند و نبرد کردند در راه خدا به مال و جانشان درجهٔ بزرگتری نزد خدا دارند(توبه/۲۰)» و فرموده است: «خدا برتری داده مجاهدان را بر کناره گیران با مزد بزرگی (۹۷) درجاتی از طرف خود و با آمرزش و رحمت (نساء/۹۶)» و فرموده: «یکسان نیست از شماها کسی که پیش از فتح انفاق کرده و جنگیده آنان درجه بزرگتری دارند از کسانی که پس از آن انفاق کردند و جنگیدند(حدید / ۱۰)» و فرموده: «و بلند کرده است خداوند آن کسانی که از شماها راکه گرویدند و آن کسانی که دانش به آن‌ها داده شده درجاتی(مجادله / ۱۱)» و فرموده: «این برای ایشان آن است که به در راه خدا تشنگی و رنج و گرسنگی نرسد و در جائی که کافران را به خشم آورد قدم نهند و از دشمنی به مقصودی نرسند جز آنکه به سبب آن بر ایشان عمل شایسته‌ای نوشته شود(توبه / ۱۲۰)» و فرموده: «و آنچه پیش فرستید از خوبی برای خود آن را نزد خدا دریابید(بقره / ۱۱۰)»

و فرمود: «پس هر کس ذره‌ای کار خیر کند آن را ببیند و هر کس ذره‌ای کار بد کند آن را ببیند(زلزال / ۷ - ۸)» این است درجات ایمان و مراتب آن نزد خدای عز و جلّ

* * *

بَابُ دَرَجَاتِ الْإِيمَانِ

۱۵۲۷-۱-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي الْأَحْوَصِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَضَعَ الْإِيمَانَ- عَلَى سَبْعَةِ أَسْهُمٍ عَلَى الْبِرِّ وَ الصِّدْقِ وَ الْيَقِينِ وَ الرِّضَا- وَ الْوَفَاءِ وَ الْعِلْمِ وَ الْحِلْمِ- ثُمَّ قَسَمَ ذَلِكَ بَيْنَ النَّاسِ- فَمَنْ جَعَلَ فِيهِ هَذِهِ السَّبْعَةَ الْأَسْهُمِ فَهُوَ كَامِلٌ- مُحْتَمِلٌ وَ قَسَمَ لِبَعْضِ النَّاسِ السَّهْمَ- وَ لِبَعْضٍ السَّهْمَيْنِ وَ لِبَعْضٍ الثَّلَاثَةَ- حَتَّى انْتَهَوْا إِلَى السَّبْعَةِ- ثُمَّ قَالَ لَا تَحْمِلُوا عَلَى صَاحِبِ السَّهْمِ سَهْمَيْنِ- وَ لَا عَلَى صَاحِبِ السَّهْمَيْنِ ثَلَاثَةً- فَتَبْهَضُوهُمْ ثُمَّ قَالَ كَذَلِكَ- حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى السَّبْعَةِ.

۱۵۲۸-۲- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى جَمِيعاً عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ أَبِي الْيَقْظَانِ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ الضَّحَّاكِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا سَرَّاجٍ وَ كَانَ خَادِماً لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

بَعَثَنِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي حَاجَةٍ- وَ هُوَ بِالْحِيرَةِ أَنَا وَ جَمَاعَةٌ مِنْ مَوَالِيهِ- قَالَ فَانْطَلَقْنَا فِيهَا ثُمَّ رَجَعْنَا مُغْتَمِّينَ

قَالَ وَ كَانَ فِرَاشِي فِي الْحَائِرِ - الَّذِي كُنَّا فِيهِ نُزُولًا- فَجِئْتُ وَ أَنَا بِحَالٍ فَرَمَيْتُ بِنَفْسِي- فَبَيْنَا أَنَا كَذَلِكَ إِذَا أَنَا بِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَدْ أَقْبَلَ

درجات ایمان

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:

به راستی خدای عزّوجلّ ایمان را هفت قسم کرد: ۱ - نیکوکاری ۲ - راستگوئی ۳- یقین ۴- رضاء ۵- وفاء ٦- علم ۷- بردباری میان مردم پخش کرده، به هر کس این هفت سهم را داده او کامل است و حامل ایمان و به بعضی مردم یک سهم داده و به بعضی دو سهم و به بعضی سه سهم تا برسند به هفت سهم، سپس فرمود: به آنکه یک سهم داده، دو سهم تحمیل نکنید و نه بر آنکه دو سهم داده سه سهم، تا آنان را سنگین بار کنید سپس فرمود تا رسید به هفت سهم.

توضیح: خداوند به هر کس به اندازه استعداد و تحملش تکلیف کرده و از آنها باز خواست می‌نماید در اینصورت افراد در پذیرش ایمان مختلف اند شما هم باید به اندازه توانش از او توقع داشته باشید زیرا اگر بیش از اندازه به او تحمیل کنید او را خسته و رانده خواهید کرد.

۲- مردی به نام سراج که خدمتکار امام صادق علیه السلام بوده، گوید: زمانی که امام صادق علیه السلام در حیره (در نزدیکی کوفه بوده است) مرا با جمعی از غلامانش برای کاری فرستاد و شب با ناراحتی و خستگی برگشتم و خود را در بستر که در حیاط بود انداختم و دراز کشیدم در این میان امام صادق علیه السلام آمد و فرمود: نزد تو آمدیم، من برخاستم و نشستم و آن حضرت بالای بستر من نشست و از کاری که مرا دنبال آن روانه کرده بود پرسید و من به او گزارش دادم و حمد خدا کرد و ذکر جمعی به میان آورد و من گفتم: قربانت، ما از آنها بیزاریم، آنها معتقد به عقیدهٔ ما نیستند، فرمود: آنها ما را دوست دارند و آنچه شما عقیده دارید، عقیده

قَالَ فَقَالَ- قَدْ أَتَيْنَاكَ أَوْ قَالَ جِئْنَاكَ- فَاسْتَوَيْتُ جَالِساً وَ جَلَسَ عَلَى صَدْرِ فِرَاشِي- فَسَأَلَنِي عَمَّا بَعَثَنِي لَهُ فَأَخْبَرْتُهُ- فَحَمِدَ اللَّهَ ثُمَّ جَرَى ذِكْرُ قَوْمٍ- فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّا نَبْرَأُ مِنْهُمْ- إِنَّهُمْ لَا يَقُولُونَ مَا نَقُولُ

قَالَ فَقَالَ يَتَوَلَّوْنَا وَ لَا يَقُولُونَ مَا تَقُولُونَ تَبْرَءُونَ مِنْهُمْ

قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ- فَهُوَ ذَا عِنْدَنَا مَا لَيْسَ عِنْدَكُمْ- فَيَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَبْرَأَ مِنْكُمْ

قَالَ قُلْتُ لَا جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ- وَ هُوَ ذَا عِنْدَ اللَّهِ مَا لَيْسَ عِنْدَنَا أَفَتَرَاهُ اطَّرَحَنَا

قَالَ قُلْتُ لَا وَ اللَّهِ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا نَفْعَلُ

قَالَ فَتَوَلَّوْهُمْ وَ لَا تَبَرَّءُوا مِنْهُمْ- إِنَّ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَنْ لَهُ سَهْمٌ- وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ سَهْمَانِ- وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ ثَلَاثَةُ أَسْهُمٍ- وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ- وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ خَمْسَةُ أَسْهُمٍ- وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ سِتَّةُ أَسْهُمٍ- وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ سَبْعَةُ أَسْهُمٍ- فَلَيْسَ يَنْبَغِي أَنْ يُحْمَلَ صَاحِبُ السَّهْمِ- عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّهْمَيْنِ- وَ لَا صَاحِبُ السَّهْمَيْنِ- عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الثَّلَاثَةِ- وَ لَا صَاحِبُ الثَّلَاثَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الْأَرْبَعَةِ- وَ لَا صَاحِبُ الْأَرْبَعَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الْخَمْسَةِ- وَ لَا صَاحِبُ الْخَمْسَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السِّتَّةِ- وَ لَا صَاحِبُ السِّتَّةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّبْعَةِ- وَ سَأَضْرِبُ لَكَ مَثَلاً- إِنَّ رَجُلاً كَانَ لَهُ جَارٌ وَ كَانَ نَصْرَانِيّاً فَدَعَاهُ إِلَى الْإِسْلَامِ وَ زَيَّنَهُ لَهُ- فَأَجَابَهُ فَأَتَاهُ سُحَيْراً- فَقَرَعَ عَلَيْهِ الْبَابَ

ندارند و شما از آنها بیزارید؟

گفتم: آری، فرمود: در این صورت نزد ما حقایقی است که نزد شما نیست، پس سزاوار است که ما هم از شما بیزار باشیم، گفتم: نه به خدا، قربانت؟ فرمود: اکنون خدا هم حقایقی می‌داند که ما نمی‌دانیم به نظر تو ما را دور می‌اندازد؟

گوید: گفتم: نه به خدا قربانت گردم، ما این کار را نکنیم؟ فرمود: آنها را دوست بدارید و از آنها بیزار نباشید زیرا بعضی از مسلمانان یک سهم دارند و بعضی دو سهم و بعضی سه سهم و بعضی از آنها چهار سهم و بعضی پنج سهم و بعضی شش سهم و بعضی هم هفت سهم و شایسته نیست آنکه یک سهم عقیده و ایمان دارد به آنکه دو سهم دارد وادار شود و نه آنکه دو سهم دارد بر آنکس که سه سهم دارد وادار شود و نه آنکه سه سهم دارد بر آنکه چهار سهم دارد وادار شود و نه آنکه چهار سهم دارد بر آنکه پنج سهم دارد وادار شود و نه آنکه پنج سهم دارد برآنکه شش سهم دارد وادار شود ونه آنکه شش سهم دارد بر آنکه هفت سهم دارد وادار شود، من برایت مثلی بزنم:

مرد مؤمنی همسایه نصرانی داشت او را به اسلام دعوت کرد و او هم

* * *

فَقَالَ لَهُ- مَنْ هَذَا قَالَ أَنَا فُلَانٌ- قَالَ وَ مَا حَاجَتُكَ

فَقَالَ- تَوَضَّأْ وَ الْبَسْ ثَوْبَيْكَ- وَ مُرَّ بِنَا إِلَى الصَّلَاةِ

قَالَ- فَتَوَضَّأَ وَ لَبِسَ ثَوْبَيْهِ وَ خَرَجَ مَعَهُ- قَالَ فَصَلَّيَا مَا شَاءَ اللَّهُ

ثُمَّ صَلَّيَا الْفَجْرَ- ثُمَّ مَكَثَا حَتَّى أَصْبَحَا- فَقَامَ الَّذِي كَانَ نَصْرَانِيّاً

يُرِيدُ مَنْزِلَهُ

فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ أَيْنَ تَذْهَبُ- النَّهَارُ قَصِيرٌ وَ الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الظُّهْرِ

قَلِيلٌ- قَالَ فَجَلَسَ مَعَهُ إِلَى أَنْ صَلَّى الظُّهْرَ

ثُمَّ قَالَ وَ مَا بَيْنَ الظُّهْرِ وَ الْعَصْرِ قَلِيلٌ- فَاحْتَبَسَهُ حَتَّى صَلَّى الْعَصْرَ-

قَالَ ثُمَّ قَامَ وَ أَرَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ إِلَى مَنْزِلِهِ

فَقَالَ لَهُ إِنَّ هَذَا آخِرُ النَّهَارِ- وَ أَقَلُّ مِنْ أَوَّلِهِ- فَاحْتَبَسَهُ- حَتَّى صَلَّى

الْمَغْرِبَ- ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ إِلَى مَنْزِلِهِ

فَقَالَ لَهُ إِنَّمَا بَقِيَتْ صَلَاةٌ وَاحِدَةٌ

قَالَ فَمَكَثَ حَتَّى صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ- ثُمَّ تَفَرَّقَا فَلَمَّا كَانَ سُحَيْرٌ- غَدَا

عَلَيْهِ فَضَرَبَ عَلَيْهِ الْبَابَ

فَقَالَ مَنْ هَذَا قَالَ أَنَا فُلَانٌ- قَالَ وَ مَا حَاجَتُكَ قَالَ تَوَضَّأْ- وَ الْبَسْ

ثَوْبَيْكَ وَ اخْرُجْ بِنَا فَصَلِّ- قَالَ اطْلُبْ لِهَذَا الدِّينِ مَنْ هُوَ أَفْرَغُ مِنِّي-

وَ أَنَا إِنْسَانٌ مِسْكِينٌ وَ عَلَيَّ عِيَالٌ

فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام أَدْخَلَهُ فِي شَيْءٍ أَخْرَجَهُ مِنْهُ أَوْ قَالَ- أَدْخَلَهُ مِنْ

مِثْلِ ذِهِ وَ أَخْرَجَهُ مِنْ مِثْلِ هَذَا....

پذیرفت، نزدیک سحر نزد آن تازه مسلمان رفت و در خانه‌اش را کوبید گفت: کیست؟ پاسخ داد: من فلانیم، گفت: چه کار داری؟ گفت: وضوء ساز و جامه بپوش تا برویم برای نماز، فرمود: وضوء ساخت و جامه‌های خود را پوشید و با او بیرون شد، فرمود: هر چه خدا خواسته بود نماز خواندند تا آنکه نماز صبح هم خواندند و ماندند تا صبح هم روشن شد، آن مرد مسیحی برخاست تا به خانه‌اش برود، آن مرد گفت: کجا می‌روی؟ روز کوتاه است و به روز چیزی نمانده، فرمود: با او نشست تا نماز ظهر را هم خواند، میان ظهر و عصر اندکی است و او را نگهداشت تا نماز عصر را هم خواند، فرمود: آن تازه مسلمان برخاست تا به منزلش برود، به او گفت: اکنون دیگر پایان روز است و از آغازش کمتر است و او را نگهداشت تا نماز مغرب را هم خواند و سپس خواست به منزلش برگردد باز هم به او گفت: یک نماز دیگر مانده، فرمود: ماند تا نماز عشاء را هم خواند و از هم جدا شدند و سحرگاه دیگر به دنبال او رفت و در خانه او را زد، گفت: کیست؟ پاسخ داد: من فلانیم، گفت: چه کاری داری؟ گفت: وضوء ساز و جامه در بر کن و بیا برویم نماز بخوانیم، گفت: برو برای این دین یک مرد بی کارتری از من پیدا کن، من مرد مستمندی هستم و عیال دارم.

سپس امام صادق علیه السلام فرمود: او را در دینی وارد کرد و از آن بیرونش آورد بخاطر آنکه او را تحت فشار گذاشت و بیش از طاقتش بر او تحمیل کرد و سبب شد که از دین اسلام دست بکشد و به آئین قبلی خود بازگردد.

* * *

بَابٌ آخَرُ مِنْهُ

۱۵۲۹-۱-أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبَانٍ عَنْ شِهَابٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ لَوْ عَلِمَ النَّاسُ كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- هَذَا الْخَلْقَ لَمْ يَلُمْ أَحَدٌ أَحَداً- فَقُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ فَكَيْفَ ذَاكَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- خَلَقَ أَجْزَاءً بَلَغَ بِهَا تِسْعَةً وَ أَرْبَعِينَ جُزْءاً- ثُمَّ جَعَلَ الْأَجْزَاءَ أَعْشَاراً- فَجَعَلَ الْجُزْءَ عَشَرَةَ أَعْشَارٍ ثُمَّ قَسَمَهُ بَيْنَ الْخَلْقِ- فَجَعَلَ فِي رَجُلٍ عُشْرَ جُزْءٍ- وَ فِي آخَرَ عُشْرَيْ جُزْءٍ- حَتَّى بَلَغَ بِهِ جُزْءاً تَامّاً- وَ فِي آخَرَ جُزْءاً وَ عُشْرَ جُزْءٍ- وَ آخَرَ جُزْءاً وَ عُشْرَيْ جُزْءٍ- وَ آخَرَ جُزْءاً وَ ثَلَاثَةَ أَعْشَارِ جُزْءٍ- حَتَّى بَلَغَ بِهِ جُزْءَيْنِ تَامَّيْنِ- ثُمَّ بِحِسَابِ ذَلِكَ حَتَّى بَلَغَ- بِأَرْفَعِهِمْ تِسْعَةً وَ أَرْبَعِينَ جُزْءاً فَمَنْ لَمْ يَجْعَلْ فِيهِ إِلَّا عُشْرَ جُزْءٍ- لَمْ يَقْدِرْ عَلَى أَنْ يَكُونَ مِثْلَ صَاحِبِ الْعُشْرَيْنِ- وَ كَذَلِكَ صَاحِبُ الْعُشْرَيْنِ- لَا يَكُونُ مِثْلَ صَاحِبِ الثَّلَاثَةِ الْأَعْشَارِ- وَ كَذَلِكَ مَنْ تَمَّ لَهُ جُزْءٌ- لَا يَقْدِرُ عَلَى أَنْ يَكُونَ مِثْلَ صَاحِبِ الْجُزْءَيْنِ- وَ لَوْ عَلِمَ النَّاسُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- خَلَقَ هَذَا الْخَلْقَ عَلَى هَذَا- لَمْ يَلُمْ أَحَدٌ أَحَداً.

قسمت دیگری از این باب

۱- شهاب، گوید: امام صادق(ع) فرمود: اگر مردم بدانند خدای تبارک وتعالی چگونه این مردم را آفرید، احدي احدی را سرزنش نمی‌کرد، من گفتم: اصلحک الله، مگر چگونه بوده است؟ فرمود: به راستی خدای تبارک و تعالی اجزائي آفريد تا آنها را به ۴۹ جزء رسانید و هر جزئی را ۱۰ بخش کرد تا جمعاً ۴۹۰ بخش شد.

و سپس آنها را میان مخلوق پخش کرد و به مردی یکدهم جزء داد و به دیگری دودهم تابه یک جزء کامل کند و به دیگری یک جزء و یک دهم داد و به دیگری یک جزء و دودهم و دیگری یک جزء و سه دهم تا رسید به دو جزء و سپس به همین حساب تا رسید به بالاترین که ۴۹ جزء باشد،

کسی که تنها یک دهم جزء دارد نمي‌تواند مانند صاحب دو دهم جزء باشد و نیز کسی که دارای دو دهم جزء باشد نتواند چون صاحب سه دهم جزء باشد و همینطور کسی که یک جزء تمام دارد نتواند مانند دارنده دوجزء باشد

و اگر مردم بدانند که خدای عز و جل مخلوقات را بر این وضع آفریده، کسی دیگری را سرزنش نخواهد کرد (البته مراد از سرزنش در جهت کسب فضائل و ترک مستحبات است نه در ترک واجبات و انجام محرمات)

۱۵۳۰ - ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمَّادٍ الْخَزَّازِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْقَرَاطِيسِيِّ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ ؑ يَا عَبْدَ الْعَزِيزِ إِنَّ الْإِيمَانَ عَشْرُ دَرَجَاتٍ بِمَنْزِلَةِ السُّلَّمِ يُصْعَدُ مِنْهُ مِرْقَاةً بَعْدَ مِرْقَاةٍ - فَلَا يَقُولَنَّ صَاحِبُ الِاثْنَيْنِ لِصَاحِبِ الْوَاحِدِ - لَسْتَ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْعَاشِرِ - فَلَا تُسْقِطْ مَنْ هُوَ دُونَكَ - فَيُسْقِطَكَ مَنْ هُوَ فَوْقَكَ - وَ إِذَا رَأَيْتَ مَنْ هُوَ أَسْفَلُ مِنْكَ بِدَرَجَةٍ - فَارْفَعْهُ إِلَيْكَ بِرِفْقٍ - وَ لَا تَحْمِلَنَّ عَلَيْهِ مَا لَا يُطِيقُ فَتَكْسِرَهُ - فَإِنَّ مَنْ كَسَرَ مُؤْمِناً فَعَلَيْهِ جَبْرُهُ.

۱۵۳۱ - ۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سَدِيرٍ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ ؑ إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَنَازِلَ - مِنْهُمْ عَلَى وَاحِدَةٍ وَ مِنْهُمْ عَلَى اثْنَتَيْنِ - وَ مِنْهُمْ عَلَى ثَلَاثٍ وَ مِنْهُمْ عَلَى أَرْبَعٍ - وَ مِنْهُمْ عَلَى خَمْسٍ وَ مِنْهُمْ عَلَى سِتٍّ - وَ مِنْهُمْ عَلَى سَبْعٍ فَلَوْ ذَهَبْتَ - تَحْمِلُ عَلَى صَاحِبِ الْوَاحِدَةِ ثِنْتَيْنِ لَمْ يَقْوَ - وَ عَلَى صَاحِبِ الثِّنْتَيْنِ ثَلَاثاً لَمْ يَقْوَ وَ عَلَى صَاحِبِ الثَّلَاثِ أَرْبَعاً لَمْ يَقْوَ - وَ عَلَى صَاحِبِ الْأَرْبَعِ خَمْساً لَمْ يَقْوَ وَ عَلَى صَاحِبِ الْخَمْسِ سِتّاً لَمْ يَقْوَ - وَ عَلَى صَاحِبِ السِّتِّ سَبْعاً لَمْ يَقْوَ وَ عَلَى هَذِهِ الدَّرَجَاتُ.

۲-عبدالعزیز قراطیسی، گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: ای عبدالعزیز براستی ایمان ده درجه است چون نردبان پله به پله به پله از آن بالا روند نباید آن که دو پله بالا است به آن که یک پله بالا است بگوید: تو ایمان نداری تا برسد به آن که در پلّه دهم است تو کسی را که از خودت پایین تر است دور نینداز تا آنکه بالاتر از تو است تو را دور بیندازد و چون دیدی کسی از تو یک درجه پایین است با ملایمت و نرمی او را به سوی خود بالا ببر و بر او آنچه که تحمّل ندارد بار مکن تا او را بشکنی زیرا هرکس مؤمنی را بشکند بر او لازم است که آن را جبران کند.

* * *

۳-سدیر، گوید: امام باقر علیه السلام به من فرمود: به راستی مؤمنان درجات مختلفی دارند یکی دارای یک درجه و دیگری دو درجه و یکی سه درجه و یکی چهار درجه و یکی پنج درجه و یکی شش درجه و یکی هفت درجه و اگر تو بخواهی به صاحب یک درجه، دو درجه تحمیل کنی توانائی ندارد و اگر بر صاحب دو درجه سه درجه عرضه کنی توانائی ندارد و صاحب سه درجه چهار درجه را توانائی ندارد و صاحب چهار درجه پنج درجه را توانائی ندارد و صاحب پنج درجه شش درجه را توانائی ندارد و صاحب شش درجه هفت درجه را توانائی ندارد و همه درجات بر این وضع باشند.

۱۵۳۲ - ۴ - عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الصَّبَّاحِ بْنِ سَيَابَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللّٰهِ عليه السلام قَالَ:

مَا أَنْتُمْ وَ الْبَرَاءَةَ - يَبْرَأُ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ - إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ بَعْضُهُمْ أَفْضَلُ مِنْ بَعْضٍ - وَ بَعْضُهُمْ أَكْثَرُ صَلَاةً مِنْ بَعْضٍ - وَ بَعْضُهُمْ أَنْفَذُ بَصَراً مِنْ بَعْضٍ - وَ هِيَ الدَّرَجَاتُ

بَابُ نِسْبَةِ الْإِسْلَامِ

۱۵۳۳ - ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لَأَنْسُبَنَّ الْإِسْلَامَ نِسْبَةً - لَا يَنْسُبُهُ أَحَدٌ قَبْلِي وَ لَا يَنْسُبُهُ أَحَدٌ بَعْدِي إِلَّا بِمِثْلِ ذَلِكَ - إِنَّ الْإِسْلَامَ هُوَ التَّسْلِيمُ وَ التَّسْلِيمَ هُوَ الْيَقِينُ - وَ الْيَقِينَ هُوَ التَّصْدِيقُ - وَ التَّصْدِيقَ هُوَ الْإِقْرَارُ وَ الْإِقْرَارَ هُوَ الْعَمَلُ - وَ الْعَمَلَ هُوَ الْأَدَاءُ - إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَمْ يَأْخُذْ دِينَهُ عَنْ رَأْيِهِ - وَ لَكِنْ أَتَاهُ مِنْ رَبِّهِ فَأَخَذَهُ - إِنَّ الْمُؤْمِنَ يُرَى يَقِينُهُ فِي عَمَلِهِ وَ الْكَافِرَ يُرَى إِنْكَارُهُ فِي عَمَلِهِ - فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا عَرَفُوا أَمْرَهُمْ فَاعْتَبِرُوا إِنْكَارَ الْكَافِرِينَ - وَ الْمُنَافِقِينَ بِأَعْمَالِهِمُ الْخَبِيثَةِ.

۱۵۳۴ - ۲ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ مُدْرِكِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللّٰهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صلى الله عليه وآله الْإِسْلَامُ عُرْيَانٌ - فَلِبَاسُهُ الْحَيَاءُ وَ زِينَتُهُ

۴- صباح بن سیابه، گوید: امام صادق﷣ فرمود:
شما با بیزاری چکار که از یکدیگر بیزاری جوئید همانا مؤمنین بعضی از بعضی دیگر برترند و بعضی از بعضی دیگر نمازش بیشتر است و بعضی نیز تیزبین‌تر است و همینطور است درجات انسان (که خداوند در این مورد فرماید: هُم دَرَجَاتٌ عِندَ اللّهِ)

نسبت اسلام

۱- امیر المؤمنین﷣ فرمود: هر آینه من نسبت و نژاد اسلام را به وجهی بیان کنم که هیچ کس پیش از من و بعد از من جز به مانند آن بیانی نداشته باشد. به راستی اسلام همان تسلیم است و تسلیم همان یقین است و یقین همان تصدیق است و تصدیق همان اقرار است و اقرار هم کردار است و کردار هم انجام وظیفه است، به راستی مؤمن دینش را از رأی خود بدست نیاورده ولی از پروردگار برایش آمده و آن را دریافت کرده، همانا مؤمن یقینش در عملش دیده می‌شود و کافر هم انکارش در عملش دیده می‌شود سوگند به آنکه جانم به (مراد از اسلام در اینجا همان ایمان است زیرا اسلام بمعنی تسلیم و تسلیم به معنی یقین و اقرار کامل به اصول پنجگانه است) دست اوست که آنان امور دین خود را نفهمیدند، شما انکار کافران و منافقان را در کردارهای بد آنان بسنجید و تشخیص دهید.

۲- رسول خدا ﷺ فرمود: اسلام حقیقتی است لخت و برهنه، جامه‌اش حیاء

الْوَقَارُ- وَ مُرُوءَتُهُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ وَ عِمَادُهُ الْوَرَعُ- وَ لِكُلِّ شَيْءٍ أَسَاسٌ- وَ أَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبَدٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ مُدْرِكِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مِثْلَهُ.

۱۵۳۵-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ الْحَسَنِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عليه السلام عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِسْلَامَ فَجَعَلَ لَهُ عَرْصَةً- وَ جَعَلَ لَهُ نُوراً وَ جَعَلَ لَهُ حِصْناً- وَ جَعَلَ لَهُ نَاصِراً- فَأَمَّا عَرْصَتُهُ فَالْقُرْآنُ- وَ أَمَّا نُورُهُ فَالْحِكْمَةُ- وَ أَمَّا حِصْنُهُ فَالْمَعْرُوفُ- وَ أَمَّا أَنْصَارُهُ فَأَنَا وَ أَهْلُ بَيْتِي وَ شِيعَتُنَا- فَأَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي وَ شِيعَتَهُمْ وَ أَنْصَارَهُمْ- فَإِنَّهُ لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا- فَنَسَبَنِي جَبْرَئِيلُ عليه السلام لِأَهْلِ السَّمَاءِ- اسْتَوْدَعَ اللَّهُ حُبِّي وَ حُبَّ أَهْلِ بَيْتِي وَ شِيعَتِهِمْ- فِي قُلُوبِ الْمَلَائِكَةِ- فَهُوَ عِنْدَهُمْ وَدِيعَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ هَبَطَ بِي إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ- فَنَسَبَنِي إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ- فَاسْتَوْدَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ حُبِّي- وَ حُبَّ أَهْلِ بَيْتِي وَ شِيعَتِهِمْ- فِي قُلُوبِ مُؤْمِنِي أُمَّتِي فَمُؤْمِنُو أُمَّتِي يَحْفَظُونَ وَدِيعَتِي- فِي أَهْلِ بَيْتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ- أَلَا فَلَوْ أَنَّ الرَّجُلَ مِنْ أُمَّتِي- عَبَدَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عُمُرَهُ- أَيَّامَ الدُّنْيَا ثُمَّ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- مُبْغِضاً لِأَهْلِ بَيْتِي وَ شِيعَتِي- مَا فَرَّجَ اللَّهُ صَدْرَهُ- إِلَّا عَنِ النِّفَاقِ.

است و زیورش وقار و مردانگیش کار خوب و ستونش ورع و پارسائی، هر چیزی بنیادی دارد و بنیاد اسلام دوستی ما خاندان است.

* * *

۳- رسول خدا ﷺ فرمود: خدا اسلام را آفرید و برای آن میدانی ساخت و چراغی بر افروخت دژی بنا نهاد و یاوری برایش معین کرد اما میزان اسلام قرآن است و چراغ فروزانش حکمت و دژ و حصارش نیکی و یاورانش من و اهل بیت و شیعیانم می‌باشیم پس من و اهل بیتم و مستضعفان و یارانشان را دوست بدارید زیرا چون مرا به نزدیک‌ترین آسمان دنیا بالا بردند و جبرئیل مرا به اهل آسمان به نسب معرفی کرد خدا دوستی من و دوستی خاندانم و شیعیان آنها را در دل فرشته‌ها سپرد و آن در نزد آنان تا روز قیامت محفوظ است سپس مرا نزد اهل زمین فرود آورد و بر اهل زمین به نسب معرفی کرد خدای عز و جل دوستی من و دوستی خاندانم و شیعه آنها را در دل‌های مؤمنان امتم سپرد و مؤمنان امتم تا روز قیامت، سپرده‌ی مرا درباره خاندانم حفظ خواهند کرد همانا اگر مردی از امتم تا دنیا است عمر کند و خدا را بپرستد و عبادت کند ولی با بغض و نفرت و دشمنی با اهل بیت و شیعیان، خدا را ملاقات کند خداوند دلش را جز با نفاق نگشاید (یعنی مردم او را منافق و بی‌ایمان و دورو ببینند)

* * *

بَابُ خِصَالِ الْمُؤْمِنِ

۱۵۳۶-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ غَالِبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ فِيهِ ثَمَانِي خِصَالٍ - وَقُوراً عِنْدَ الْهَزَاهِزِ صَبُوراً عِنْدَ الْبَلَاءِ - شَكُوراً عِنْدَ الرَّخَاءِ - قَانِعاً بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ لَا يَظْلِمُ الْأَعْدَاءَ وَ لَا يَتَحَامَلُ لِلْأَصْدِقَاءِ - بَدَنُهُ مِنْهُ فِي تَعَبٍ وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ - إِنَّ الْعِلْمَ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ - وَ الْحِلْمَ وَزِيرُهُ وَ الْعَقْلَ أَمِيرُ جُنُودِهِ وَ الرِّفْقَ أَخُوهُ وَ الْبِرَّ وَالِدُهُ.

۱۵۳۷-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ الْإِيمَانُ لَهُ أَرْكَانٌ أَرْبَعَةٌ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ - وَ تَفْوِيضُ الْأَمْرِ إِلَى اللَّهِ - وَ الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَ التَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۱۵۳۸-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّكُمْ لَا تَكُونُونَ صَالِحِينَ حَتَّى تَعْرِفُوا - وَ لَا تَعْرِفُونَ حَتَّى

صفات مؤمن

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:

سزاوار است مؤمن دارای هشت خصلت باشد، ۱ - هنگام سختی‌ها با وقار باشد ۲ - هنگام گرفتاری شکیبا باشد ۳- هنگام فراوانی نعمت شکر گزار باشد ۴- بدانچه خدا روزیش کرده قناعت کند ۵- بر دشمنان خود ستم نکند ۶- بار خود را بر دوستان نیفکند (به خاطر دوستان ستم و گناه نکند، برای دوستان فوق طاقت تحمل نکند - از مجلسی ره) ۷- تنش از او در رنج باشد ۸- مردم از طرف او در آسایش باشند همانا دانش دوست مؤمن و بردباری وزیر او و خرد فرمانده اوست، نرمش برادر او و نیکی پدر اوست.

۲- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

ایمان چهار رکن دارد

۱ - توکّل بر خدا

۲ - واگذاشتن کارها به خدا

۳- خشنودی به قضای الهی

۴- تسلیم فرمان خدای عز و جل.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: تا صالح نباشید و تصدیق نکنید معرفت پیدا نکنید و تا معرفت پیدا نکنید باور نکنید تا چهار در را دریافت کنید که نخستشان درست نشود جز با پایانشان، صاحبان سه خصلت دیگر گمراه و بسیار آواره‌اند، به راستی خدای تبارک و تعالی نپذیرد جز کار خوب و

تُصَدِّقُوا- وَ لَا تُصَدِّقُونَ حَتَّى تُسَلِّمُوا أَبْوَاباً أَرْبَعَةً- لَا يَصْلُحُ أَوَّلُهَا إِلَّا بِآخِرِهَا- ضَلَّ أَصْحَابُ الثَّلَاثَةِ وَ تَاهُوا تَيْهاً بَعِيداً- إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يَقْبَلُ- إِلَّا الْعَمَلَ الصَّالِحَ- وَ لَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ إِلَّا بِالْوَفَاءِ بِالشُّرُوطِ وَ الْعُهُودِ- وَ مَنْ وَفَى اللَّهَ بِشُرُوطِهِ- وَ اسْتَكْمَلَ مَا وَصَفَ فِي عَهْدِهِ نَالَ مَا عِنْدَهُ وَ اسْتَكْمَلَ وَعْدَهُ- إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَخْبَرَ الْعِبَادَ بِطَرِيقِ الْهُدَى- وَ شَرَعَ لَهُمْ فِيهَا الْمَنَارَ- وَ أَخْبَرَهُمْ كَيْفَ يَسْلُكُونَ

فَقَالَ وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ- وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدى وَ قَالَ إِنَّما يَتَقَبَّلُ اللهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ فَمَنِ اتَّقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- فِيمَا أَمَرَهُ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مُؤْمِناً- بِمَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ ﷺ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ- فَاتَ قَوْمٌ وَ مَاتُوا قَبْلَ أَنْ يَهْتَدُوا- وَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ آمَنُوا- وَ أَشْرَكُوا مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّهُ مَنْ أَتَى الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا اهْتَدَى- وَ مَنْ أَخَذَ فِي غَيْرِهَا سَلَكَ طَرِيقَ الرَّدَى- وَصَلَ اللَّهُ طَاعَةَ وَلِيِّ أَمْرِهِ- بِطَاعَةِ رَسُولِهِ ﷺ وَ طَاعَةَ رَسُولِهِ بِطَاعَتِهِ- فَمَنْ تَرَكَ طَاعَةَ وُلَاةِ الْأَمْرِ- لَمْ يُطِعِ اللَّهَ وَ لَا رَسُولَهُ- وَ هُوَ الْإِقْرَارُ بِمَا نَزَلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ- خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ- وَ الْتَمِسُوا الْبُيُوتَ الَّتِي- أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ فَإِنَّهُ قَدْ خَبَّرَكُمْ- أَنَّهُمْ رِجالٌ لا تُلْهِيهِمْ تِجارَةٌ وَ لا بَيْعٌ- عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِقامِ الصَّلاةِ- وَ إِيتاءِ الزَّكاةِ يَخافُونَ يَوْماً- تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَ الْأَبْصارُ- إِنَّ اللَّهَ قَدِ اسْتَخْلَصَ الرُّسُلَ لِأَمْرِهِ ثُمَّ اسْتَخْلَصَهُمْ مُصَدِّقِينَ لِذَلِكَ فِي نُذُرِهِ-

وفاء به شرط و پیمان‌ها و هرکس به قرارهای خدا و آنچه را در پیمان خود شرح داده به کمال رسانید، به آنچه نزد اوست برسد و نویدش به حدّ کمال دریابد، به راستی خدای عز و جل بنده‌ها را به راه راست آگاه ساخته و چراغ حق را برای آنها برپاداشته و به آنها دستور داده که چگونه راه را بپیمایند پس فرموده است: «به راستی من آمرزنده کسی هستم که توبه کند و ایمان آورد و کار خوب کند، آنگاه هدایت پذیرد(طه/ ۸۲)» و باز فرموده: «و خدا فقط از پرهیزکاران می‌پذیرد(مائده/۲۷)» هرکس از خدای عز و جل نسبت به آنچه فرمان داده، بپرهیزد خدای عز و جل را ملاقات کند با ایمان به آنچه پیامبر آورده است، هیهات هیهات مردمی از دست رفته و مردند پیش آنکه هدایت شوند و گمان داشتند که گرویدند و مشرک شدند از آنجا که ندانستند، راست مطلب این است که هرکس از در وارد خانه‌ها شود به راه راست رود و هرکس جز آن را پوید، راه نابودی پیماید، خدا طاعت از ولی امر خود را به طاعت رسولش پیوسته و طاعت رسولش به طاعت خود، هرکس اطاعت ولی امر را رها کند، نه خدا را اطاعت کرده و نه رسولش را و همان است اقرار به آنچه از نزد خدا نازل شده است، زیور خود را در هر عبادتگاه برگیرید و بیابید آن خانه هایی که خدا اجازه داده بر افراشته گرداند و نامش در آنها برده شود، زیرا خدا خبر داده که «آنان براستی مردانی هستند که بازرگانی و فروش از یاد خدای عز وجل بازشان ندارد و نه از برپاداشتن نماز و پرداخت زکات، بیم دارند از روزی که دل‌ها و دیده‌ها زیرو رو شوند» براستی خدا رسولان را برای خود ویژه ساخت و سپس برای آنها در ابلاغ بیم هایش مصدق‌ها گماشت و فرمود: «و نیست امتی جز آنکه بیم دهنده‌ای در آن بوده و درگذشته (فاطر / ۲۴) هرکس نادانی کرد گم شد و

فَقَالَ وَ إِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ تَاهَ مَنْ جَهِلَ وَ اهْتَدَى مَنْ أَبْصَرَ وَ عَقَلَ - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ - وَ لَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ وَ كَيْفَ يَهْتَدِي مَنْ لَمْ يُبْصِرْ - وَ كَيْفَ يُبْصِرُ مَنْ لَمْ يُنْذَرْ - اتَّبِعُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ - وَ أَقِرُّوا بِمَا نَزَلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ اتَّبِعُوا آثَارَ الْهُدَى - فَإِنَّهُمْ عَلَامَاتُ الْأَمَانَةِ وَ التُّقَى - وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ لَوْ أَنْكَرَ رَجُلٌ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ؈ وَ أَقَرَّ بِمَنْ سِوَاهُ مِنَ الرُّسُلِ لَمْ يُؤْمِنْ اقْتَصُّوا الطَّرِيقَ بِالْتِمَاسِ الْمَنَارِ - وَ الْتَمِسُوا مِنْ وَرَاءِ الْحُجُبِ الْآثَارَ تَسْتَكْمِلُوا أَمْرَ دِينِكُمْ - وَ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ.

۱۵۳۹ - ٤ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَنْ أَبِيهِ ؈ قَالَ:

رَفَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ - قَوْمٌ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ فَقَالَ - مَنِ الْقَوْمُ فَقَالُوا - مُؤْمِنُونَ يَا ١٤ رَسُولَ اللَّهِ - قَالَ وَ مَا بَلَغَ مِنْ إِيمَانِكُمْ - قَالُوا الصَّبْرُ عِنْدَ الْبَلَاءِ - وَ الشُّكْرُ عِنْدَ الرَّخَاءِ - وَ الرِّضَا بِالْقَضَاءِ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حُلَمَاءُ عُلَمَاءُ - كَادُوا مِنَ الْفِقْهِ أَنْ يَكُونُوا أَنْبِيَاءَ - إِنْ كُنْتُمْ كَمَا تَصِفُونَ - فَلَا تَبْنُوا مَا لَا تَسْكُنُونَ - وَ لَا تَجْمَعُوا مَا لَا تَأْكُلُونَ وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ..

هرکس بینایی و خردمندی کرد هدایت شد، زیرا خدای عز و جل فرماید: «براستی که آنها کور چشم نیستند ولی کوردلند (حج / ۴۶)» چگونه راه یابد کسی که نبیند؟ چگونه ببیند کسی که بیمناک نگردد؟ از رسول خدا ﷺ پیروی کنید و اعتراف کنید به آنچه از نزد خدا رسیده و پیروی کنید از آثار هدایت، زیرا آنان نشانه‌های امانت و تقوایند، و بدان که اگر کسی عیسی بن مریم را منکر باشد و به دیگر رسولان اقرار کند، مؤمن نباشد، راه را باز جوئید به جویاشدن چراغ و از پشت پرده‌ها آثار را جست و جو کنید تا امر دینتان را به کمال رسانید و به خدا پروردگار خود ایمان آورید.

* * *

۴-امام رضا ﷺ فرمود: در یکی از غزوات رسول خدا ﷺ گروهی را نزد آن حضرت بردند، فرمود: این مردم چه کسانی اند؟
در پاسخ گفتند: یک دسته مؤمنان، فرمود: ایمان شما تا به کجا رسیده؟
در پاسخ گفتند: به صبر هنگام بلا، و شکر هنگام فراوانی نعمت و آسایش و رضا و قضاء.
رسول خدا ﷺ فرمود: اینها صفات دانشمندانی است که خویشتن دارند که از زیادی دانش به پیامبران نزدیک شده‌اند اگر چنان باشید که گفتید پس ساختمانی که در آن سکونت نمی‌کنید نسازید و چیزی که نمی‌خورید جمع مکنید و از خدائی که به سویش باز می‌گردید پروا نمائید.

بَابٌ

۱۵۴۰-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ جَمِيعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ بِأَسَانِيدَ مُخْتَلِفَةٍ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ:

خَطَبَنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي دَارِهِ -أَوْ قَالَ فِي الْقَصْرِ وَ نَحْنُ مُجْتَمِعُونَ- ثُمَّ أَمَرَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ -فَكُتِبَ فِي كِتَابٍ وَ قُرِئَ عَلَى النَّاسِ وَ رَوَى غَيْرُهُ أَنَّ ابْنَ الْكَوَّاءِ - سَأَلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنْ صِفَةِ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ- وَ الْكُفْرِ وَ النِّفَاقِ فَقَالَ- أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- شَرَعَ الْإِسْلَامَ وَ سَهَّلَ شَرَائِعَهُ لِمَنْ وَرَدَهُ- وَ أَعَزَّ أَرْكَانَهُ لِمَنْ حَارَبَهُ- وَ جَعَلَهُ عِزّاً لِمَنْ تَوَلَّاهُ- وَ سِلْماً لِمَنْ دَخَلَهُ وَ هُدًى لِمَنِ ائْتَمَّ بِهِ وَ زِينَةً لِمَنْ تَجَلَّلَهُ وَ عُذْراً لِمَنِ انْتَحَلَهُ- وَ عُرْوَةً لِمَنِ اعْتَصَمَ بِهِ- وَ حَبْلاً لِمَنِ اسْتَمْسَكَ بِهِ- وَ بُرْهَاناً لِمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ وَ نُوراً لِمَنِ اسْتَضَاءَ بِهِ وَ عَوْناً لِمَنِ اسْتَغَاثَ بِهِ- وَ شَاهِداً لِمَنْ خَاصَمَ بِهِ- وَ فَلْجاً لِمَنْ حَاجَّ بِهِ- وَ عِلْماً لِمَنْ وَعَاهُ وَ حَدِيثاً لِمَنْ رَوَى- وَ حُكْماً لِمَنْ قَضَى وَ حِلْماً لِمَنْ جَرَّبَ وَ لِبَاساً لِمَنْ تَدَبَّرَ وَ فَهْماً لِمَنْ تَفَطَّنَ- وَ يَقِيناً لِمَنْ عَقَلَ وَ بَصِيرَةً لِمَنْ عَزَمَ وَ آيَةً لِمَنْ تَوَسَّمَ وَ عِبْرَةً لِمَنِ اتَّعَظَ- وَ نَجَاةً لِمَنْ صَدَّقَ وَ تُؤَدَةً لِمَنْ أَصْلَحَ- وَ زُلْفَى لِمَنِ اقْتَرَبَ وَ ثِقَةً لِمَنْ تَوَكَّلَ- وَ رَخَاءً لِمَنْ فَوَّضَ وَ سُبْقَةً

بخش دیگر

۱- اصبغ بن نباته، گفت: امیرالمؤمنین علیه السلام در خانه خود یا در ساختمان حکومتی کوفه در انجمن ما این خطبه را خواند و فرمان داد تا آن را بنویسند و برای مردم بخوانند و دیگری روایت کرده که به این کوّا، از امیرالمؤمنین علیه السلام شرح اسلام و ایمان و کفر و نفاق را پرسید و آن حضرت در پاسخ فرمود: اما بعد، به راستی که خدای تبارک و تعالی اسلام را معین فرمود و دستورهای آن را برای هرکس در آن وارد شود آسان کرد و ارکانش را در برابر هرکس با آن نبرد کند عزیز ساخت، آن را عزت پیروانش قرار داد و صلح و سازش برای هرکس که در آن وارد شود و هدایت برای اقتدا کنندگان و زیور آنان که برای خود برگیرند و عذر برای آنان که بدان در آویزند و حلقه محکم برای هرکس بدان چنگ زند و رشته‌ای برای هرکس بدان بچسبد. برهان برای هرکس که به آن سخن گوید و نور برای هرکس که از آن روشنی خواهد و یاور هرکس که از آن یاری جوید و گواه برای هرکس که با آن بحث کند و پیروزی برای هرکس که آن را حجت خود سازد و دانش برای هرکس که آن را فرا گیرد و حدیث برای هرکس که آن را روایت کند و حکم قاطع برای هرکس که به آن داوری کند و بردباری برای هرکس که تجربه اندوزد و جامه آبرو برای هرکس که تدبّر کند و فهم برای هرکس که زیرک باشد و یقین برای هرکس که خردمندی کند و بینائی برای هرکس که تصمیم گیرد و نشانه برای هرکسی که فراست جوید و عبرت برای هرکس که پند پذیرد و نجات برای هرکس که آن را درست شمرد و آرامش برای هرکس که به اصلاح بخواهد و وسیله نزدیکی به خدا برای هرکس که تقرب خواهد و اعتماد برای هرکس که توکّل دارد و آسودگی برای هرکس که کار خود به خدا واگذارد و جایزه برای هرکس که خوش

لِمَنْ أَحْسَنَ- وَ خَيْراً لِمَنْ سَارَعَ وَ جُنَّةً لِمَنْ صَبَرَ- وَ لِبَاساً لِمَنِ اتَّقَى وَ ظَهِيراً لِمَنْ رَشَدَ- وَكَهْفاً لِمَنْ آمَنَ وَ أَمَنَةً لِمَنْ أَسْلَمَ- وَ رَجَاءً لِمَنْ صَدَقَ وَ غِنًى لِمَنْ قَنِعَ- فَذَلِكَ الْحَقُّ سَبِيلُهُ الْهُدَى- وَ مَأْثُرَتُهُ الْمَجْدُ وَ صِفَتُهُ الْحُسْنَى- فَهُوَ أَبْلَجُ الْمِنْهَاجِ مُشْرِقُ الْمَنَارِ- ذَاكِي الْمِصْبَاحِ رَفِيعُ الْغَايَةِ يَسِيرُ الْمِضْمَارِ جَامِعُ الْحَلْبَةِ- سَرِيعُ السَّبْقَةِ أَلِيمُ النَّقِمَةِ- كَامِلُ الْعُدَّةِ كَرِيمُ الْفُرْسَانِ- فَالْإِيمَانُ مِنْهَاجُهُ- وَ الصَّالِحَاتُ مَنَارُهُ وَ الْفِقْهُ مَصَابِيحُهُ- وَ الدُّنْيَا مِضْمَارُهُ وَ الْمَوْتُ غَايَتُهُ- وَ الْقِيَامَةُ حَلْبَتُهُ وَ الْجَنَّةُ سُبْقَتُهُ- وَ النَّارُ نَقِمَتُهُ وَ التَّقْوَى عُدَّتُهُ- وَ الْمُحْسِنُونَ فُرْسَانُهُ- فَبِالْإِيمَانِ يُسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحَاتِ- وَ بِالصَّالِحَاتِ يُعْمَرُ الْفِقْهُ- وَ بِالْفِقْهِ يُرْهَبُ الْمَوْتُ- وَ بِالْمَوْتِ تُخْتَمُ الدُّنْيَا- وَ بِالدُّنْيَا تَجُوزُ الْقِيَامَةَ- وَ بِالْقِيَامَةِ تُزْلَفُ الْجَنَّةُ - وَ الْجَنَّةُ حَسْرَةُ أَهْلِ النَّارِ - وَ النَّارُ مَوْعِظَةُ الْمُتَّقِينَ وَ التَّقْوَى سِنْخُ الْإِيمَانِ.

بَابُ صِفَةِ الْإِيمَانِ

۱۵۴۱-۱- بِالْإِسْنَادِ الْأَوَّلِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنِ الْإِيمَانِ- فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- جَعَلَ الْإِيمَانَ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمَ- عَلَى الصَّبْرِ وَ الْيَقِينِ وَ الْعَدْلِ وَ الْجِهَادِ فَالصَّبْرُ مِنْ ذَلِكَ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ- عَلَى الشَّوْقِ وَ الْإِشْفَاقِ وَ الزُّهْدِ

رفتاری کند و خیر برای هرکس که نشتابد و سپر برای هرکس که شکیبا باشد و لباس برای هرکس که تقویٰ ورزد و پشت برای هر کس که رشد یابد و پناه برای هرکس که می‌گرود و آسودگی برای هرکس که روی به خدا کند و امیدواری برای هرکس که راست گوید و بی نیازی برای هرکس که قناعت ورزد، پس حق این است، روشش رهبری است، و اثرش بزرگواری، و وصفش خوبی، آن برنامه‌ای است روشن، و چراغ، گاهي تابان است و فروزان، هدفش بسیار بلند است، و میدان مسابقه‌اش (مدت عمر مسلمان) کوتاه و از شرکت کنندگان آمار و مسابقه‌اش باشید که جایزه را زود خواهد داد، انتقامش دردناک، و ساز و برگش کامل، و سواران آن ارجمند، ایمان، برنامه آن است، و اعمال خوب، چراغگاه آن، چراغ هایش، فهم دین است، و دنیا، میدان مسابقه آن و مرگ پایان آن است، و روز رستاخیز انجمن مسابقه گزار دانش و جایزه آن است، و دوزخ انتقام مخالفت آن، تقویٰ ساز و برگش باشد، و نیکوکاران سواران آن، با ایمان به اعمال خود پی برند و با اعمال شایسته و خوب، فهم رسا و آباد شود، و با فهم رسا از مرگ بهراسند و با مرگ، دنیا به پایان رسد و با دنیا (یعني اعمال صالحه در آن) از روز رستاخیز می‌توان گذشت و با گذشت از روز قیامت به بهشت نزدیک می‌توان شد، بهشت مایه افسوس اهل دوزخ است، و دوزخ پند است برای پرهیزکاران و پرهیزکاری و تقویٰ بنیاد ایمان است.

وصف ایمان

۱- امام باقر عليه السلام فرمود: از امیر المؤمنین از ایمان سؤال شد. در پاسخ فرمود: به راستی خدای عز و جل ایمان را بر چهار پایه استوار فرموده: ۱ - صبر ۲ - یقین ۳- عدالت ۴- جهاد - صبردارای چهار شعبه است شوق -

وَ التَّرَقُّبِ- فَمَنِ اشْتَاقَ إِلَى الْجَنَّةِ -سَلَا عَنِ الشَّهَوَاتِ- وَ مَنْ أَشْفَقَ مِنَ النَّارِ رَجَعَ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ- وَ مَنْ زَهِدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ عَلَيْهِ الْمُصِيبَاتُ- وَ مَنْ رَاقَبَ الْمَوْتَ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرَاتِ- وَ الْيَقِينُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ- تَبْصِرَةِ الْفِطْنَةِ- وَ تَأَوُّلِ الْحِكْمَةِ- وَ مَعْرِفَةِ الْعِبْرَةِ وَ سُنَّةِ الْأَوَّلِينَ- فَمَنْ أَبْصَرَ الْفِطْنَةَ عَرَفَ الْحِكْمَةَ- وَ مَنْ تَأَوَّلَ الْحِكْمَةَ عَرَفَ الْعِبْرَةَ- وَ مَنْ عَرَفَ الْعِبْرَةَ عَرَفَ السُّنَّةَ- وَ مَنْ عَرَفَ السُّنَّةَ- فَكَأَنَّمَا كَانَ مَعَ الْأَوَّلِينَ- وَ اهْتَدَى إِلَى الَّتِي هِيَ أَقْوَمُ- وَ نَظَرَ إِلَى مَنْ نَجَا بِمَا نَجَا- وَ مَنْ هَلَكَ بِمَا هَلَكَ- وَ إِنَّمَا أَهْلَكَ اللَّهُ مَنْ أَهْلَكَ بِمَعْصِيَتِهِ- وَ أَنْجَى مَنْ أَنْجَى بِطَاعَتِهِ- وَ الْعَدْلُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ- غَامِضِ الْفَهْمِ وَ غَمْرِ الْعِلْمِ- وَ زَهْرَةِ الْحُكْمِ وَ رَوْضَةِ الْحِلْمِ فَمَنْ فَهِمَ فَسَّرَ جَمِيعَ الْعِلْمِ- وَ مَنْ عَلِمَ عَرَفَ شَرَائِعَ الْحُكْمِ- وَ مَنْ حَلُمَ لَمْ يُفَرِّطْ فِي أَمْرِهِ- وَ عَاشَ فِي النَّاسِ حَمِيداً- وَ الْجِهَادُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ- عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ- وَ الصِّدْقِ فِي الْمَوَاطِنِ وَ شَنَآنِ الْفَاسِقِينَ- فَمَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظَهْرَ الْمُؤْمِنِ- وَ مَنْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ- أَرْغَمَ أَنْفَ الْمُنَافِقِ وَ أَمِنَ كَيْدَهُ- وَ مَنْ صَدَقَ فِي الْمَوَاطِنِ قَضَى الَّذِي عَلَيْهِ- وَ مَنْ شَنِئَ الْفَاسِقِينَ غَضِبَ لِلَّهِ- وَ مَنْ غَضِبَ لِلَّهِ غَضِبَ اللَّهُ لَهُ- فَذَلِكَ الْإِيمَانُ وَ دَعَائِمُهُ وَ شُعَبُهُ.

نگرانی - زهد - مراقبت هر کس شوق بهشت دارد از هوس رانی‌ها خودداری کند و هر کس از دوزخ نگران است از هر چه حرام است رو را بگرداند و هر کس در دنیا بی رغبت است، مصیبتها بر او آسان شود و هر کس مراقب مرگ است به کارهای خوب شتابد و یقین دارای چهار شعبه است: ۱ - زیرکی و روشن بینی ۲ - رسیدن به واقعیتها و حقایق ۳- عبرت‌شناسی ۴- توجه به روش پیشینیان هر کس که تیز هوش است سنجش درست را بفهمد و هر کس نسبت به آینده سنجش درستی دارد عبرت گیرد، و هر کس عبرت گیرد روش گذشتگان را بشناسد، و هر کس روش گذشتگان را شناخت گویا با آنها زندگی کرده و به آنچه درست‌تر باشد رهبری و هدایت شود و نگاه کند هر کس نجات یافته به چه وسیله نجات یافته و هر کس هلاک شده برای چه هلاک شده و همانا خدا هر کس را هلاک کرده برای گناه او بوده و هر کس را نجات بخشیده بخاطر اطاعت او بوده است و عدالت چهار شعبه دارد ۱ - دقت در فهمیدن ۲ - رسیدن به حقیقت علم ۳- داوری روشن ۴- شکیبایی - هر کس بفهمد تمام علوم را تفسیر کند و هر کس بداند، دستورهای صدور حکم را بشناسد و هر کس بردبار باشد، در کار خود کوتاهی نکند و میان مردم ستوده زندگی کند. و جهاد دارای چهار شعبه است: ۱ - امر به معروف ۲ - نهی از منکر ۳- راستگویی در دو حال ۴- دشمنی با بدکاران هر کس امر به معروف کند پشت مؤمن را نیرو بخشد و هر کس نهی از منکر کند بینی منافق را به خاک مالد و از نیرنگش آسوده شود و هر کس همه جا راست گوید آنچه به عهدهٔ او بوده انجام داده و هر کس با بدکاران دشمنی ورزد برای خدا خشم نموده و هر کس برای خدا خشم نماید خدا هم بخاطر او خشم نماید این است ایمان و پایه‌ها و شعبه‌های آن

بَابُ فَضْلِ الْإِيمَانِ عَلَى الْإِسْلَامِ وَ الْيَقِينِ عَلَى الْإِيمَانِ

۱۵۴۲-۱-أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَا أَخَا جُعْفٍ إِنَّ الْإِيمَانَ-أَفْضَلُ مِنَ الْإِسْلَامِ وَ إِنَّ الْيَقِينَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِيمَانِ- وَ مَا مِنْ شَيْءٍ أَعَزَّ مِنَ الْيَقِينِ.

۱۵۴۳-۲-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ ﷺ قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْإِيمَانُ فَوْقَ الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ- وَ التَّقْوَى فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدَرَجَةٍ- وَ الْيَقِينُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ- وَ مَا قُسِمَ فِي النَّاسِ شَيْءٌ أَقَلُّ مِنَ الْيَقِينِ.

۱۵۴۴-۳-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَ الْإِيمَانَ عَلَى الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ كَمَا فَضَّلَ الْكَعْبَةَ عَلَى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ.

برتری ایمان بر اسلام و یقین بر ایمان

۱- جابر گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود:
ای برادر جعفر، به راستی ایمان از اسلام برتر است و یقین از ایمان برتر و چیزی کمیاب‌تر از یقین نیست.

۲- وشاء، گوید: از ابی الحسن علیه السلام شنیدم فرمود: ایمان یک درجه بالاتر از اسلام است، و تقویٰ یک درجه بالاتر از ایمان است، و یقین یک درجه بالاتر از تقویٰ است؛ میان مردم چیزی کمتر از یقین پخش نشده است.

توضیح: کلمه تقویٰ به معنی پرهیز از گناه است و تقویٰ دارای دو شاخه است یکی تقویٰ مثبت که انسان وقتی در محیط لغزنده قرار گرفت نلغزد و آلوده به گناه نشود و دیگر تقویٰ منفی که انسان کاری کند که ابزار گناه را در وجود خود از بین ببرد چشم را از بین ببرد تا نبیند و گوش را کر کند تا نشنود و یا رهبانیت را اختیار کند و از مردم کناره گیری نماید که همه اینها در شرع مقدس اسلام حرام و نارواست شاعران به این تقوای مثبت و منفی در گفتار خود اشاره کرده‌اند مثلاً شاعر وقتی از دست دل و دیده خود فریاد می‌کند که چشم هر چه را که بیند دل به دنبال او می‌رود می‌گوید:

بسازم خنجری نیشش ز پولاد   زنم بر دیده تا دل گردد آزاد

یا آنکه سعدی از عابدی سخن می‌گوید که بخاطر دوری از گناه از شهر خارج می‌شود و غاری را برای زندگی انتخاب می‌کند و وقتی به او اعتراض می‌کنند که چرا به شهر نمی‌آیی پاسخ می‌دهد که:

در آنجا چون پری رویان نغزند   چو گل بسیار شد پیلان بلغزند

در حالی که اگر تقوی داشته باشد نمی‌گذارد دل به دنبال چشم برود و یا در برابر زیبا رویان به زانو در آید و خود را ببازد بلکه مانند حضرت یوسف همچنان مقاوم و استوار در برابر خواسته نامشروع نفس خود، می‌ایستد.

۳- حمران بن أعین، گوید: شنیدم امام باقر علیه السلام می‌فرمود: به راستی خدا ایمان را یک درجه بر اسلام برتری داده چنانچه کعبه را بر مسجد الحرام برتری داده.

۱۵۴۵ - ٤ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ الْكَلْبِيِّ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْوَاسِطِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَا أَبَا مُحَمَّدٍ الْإِسْلَامُ دَرَجَةٌ - قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ - وَ الْإِيمَانُ عَلَى الْإِسْلَامِ دَرَجَةٌ - قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ التَّقْوَى عَلَى الْإِيمَانِ دَرَجَةٌ - قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ الْيَقِينُ عَلَى التَّقْوَى دَرَجَةٌ - قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ - فَمَا أُوتِيَ النَّاسُ أَقَلَّ مِنَ الْيَقِينِ - وَ إِنَّمَا تَمَسَّكْتُمْ بِأَدْنَى الْإِسْلَامِ - فَإِيَّاكُمْ أَنْ يَنْفَلِتَ مِنْ أَيْدِيكُمْ.

۱۵۴۶ - ٥ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام - عَنِ الْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ فَقَالَ:-

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّمَا هُوَ الْإِسْلَامُ وَ الْإِيمَانُ فَوْقَهُ بِدَرَجَةٍ وَ التَّقْوَى فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدَرَجَةٍ - وَ الْيَقِينُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ - وَ لَمْ يُقْسَمْ بَيْنَ النَّاسِ شَيْءٌ أَقَلُّ مِنَ الْيَقِينِ - قَالَ قُلْتُ فَأَيُّ شَيْءٍ الْيَقِينُ - قَالَ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ وَ التَّسْلِيمُ لِلَّهِ - وَ الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَ التَّفْوِيضُ إِلَى اللَّهِ - قُلْتُ فَمَا تَفْسِيرُ ذَلِكَ قَالَ - هَكَذَا قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام.

۱۵۴۷ - ٦ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

الْإِيمَانُ فَوْقَ الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ - وَ التَّقْوَى فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدَرَجَةٍ وَ الْيَقِينُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ وَ لَمْ يُقْسَمْ بَيْنَ الْعِبَادِ شَيْءٌ أَقَلُّ مِنَ الْيَقِينِ.

۴- ابی بصیر گوید: امام صادق ﷺ به من فرمود: ای ابامحمد، اسلام خود درجه‌ای دارد؟ گفتم: آری.

فرمود: ایمان یک درجه بالای ایمان است؟ گفتم: آری. فرمود: تقوی یک درجه برتر از ایمان است؟ گفتم: آری. فرمود: یقین یک درجه بالای تقویٰ است؟ گفتم: آری. فرمود: به مردم چیزی کمتر از یقین داده نشده و همانا شما به کمترین مقام اسلام چسبیده‌اید، مبادا از دست شما به در رود.

* * *

۵- یونس گوید: از امام رضا ﷺ پیرامون ایمان و اسلام پرسیدم.

در پاسخ فرمود: امام باقر ﷺ فرموده است: همانا دین فقط اسلام است و ایمان یک درجه بالاتر از آن است و تقویٰ یک درجه بالاتر از ایمان و یقین یک درجه بالاتر از تقویٰ است، میان مردم چیزی پخش نشده که کمتر از یقین باشد. گفتم: یقین چه چیز است؟ فرمود: توکل بر خدا و تسلیم او شدن و رضا به قضای الهی و واگذار کردن کار به او؛ گفتم: تفسیر این چیست؟ فرمود: امام باقر ﷺ چنین فرمود.

توضیح: چون فهم مسائل از درک حقایق ناتوان بوده حضرت شرح مسائل را به او نگفته بلکه تنها به ذکر کلام جد بزرگوارش اکتفا کرده است و وقتی راوی بعید دانسته که این سخنان تفسیر یقین باشد امام در پاسخ فرموده این تفسیر امام باقر ﷺ است.

۶- امام رضا ﷺ فرمود: ایمان یک درجه بالاتر از اسلام است، و تقویٰ یک درجه بالاتر از ایمان، و یقین یک درجه بالاتر از تقویٰ است، و میان مردم چیزی کمتر از یقین تقسیم نشده.

بَابُ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ وَ الْيَقِينِ

۱۵۴۸-۱-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ بَزِيعٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُذَافِرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ- إِذْ لَقِيَهُ رَكْبٌ فَقَالُوا- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ - فَقَالَ مَا أَنْتُمْ- فَقَالُوا- نَحْنُ مُؤْمِنُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ -قَالَ فَمَا حَقِيقَةُ إِيمَانِكُمْ- قَالُوا الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ- وَ التَّفْوِيضُ إِلَى اللَّهِ وَ التَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ- فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عُلَمَاءُ حُكَمَاءُ كَادُوا أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْحِكْمَةِ أَنْبِيَاءَ- فَإِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ- فَلَا تَبْنُوا مَا لَا تَسْكُنُونَ- وَ لَا تَجْمَعُوا مَا لَا تَأْكُلُونَ- وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ.

۱۵۴۹-۲-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْوَابِشِيِّ وَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِهْزَمٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله صَلَّى بِالنَّاسِ الصُّبْحَ- فَنَظَرَ إِلَى شَابٍّ فِي الْمَسْجِدِ- وَ هُوَ يَخْفِقُ وَ يَهْوِي بِرَأْسِهِ- مُصْفَرّاً لَوْنُهُ قَدْ نَحِفَ جِسْمُهُ وَ غَارَتْ عَيْنَاهُ فِي رَأْسِهِ- فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا فُلَانُ- قَالَ أَصْبَحْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُوقِناً- فَعَجِبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مِنْ قَوْلِهِ- وَ قَالَ إِنَّ لِكُلِّ يَقِينٍ حَقِيقَةً- فَمَا حَقِيقَةُ يَقِينِكَ- فَقَالَ إِنَّ يَقِينِي يَا

حقیقت ایمان و یقین

۱- امام باقر علیه السلام فرمود: در این میان که رسول خدا در سفری بود، جمعی شتر سوار به آن حضرت برخوردند و گفتند: درود باد بر تو یا رسول الله، فرمود: شما کیستید؟ گفتند ما مؤمنینیم یا رسو الله، فرمود: حقیقت ایمان چیست؟ گفتند: رضا به قضای خدا، واگذاری خود به خدا، تسلیم به امر خدا، رسول خدا فرمود: (اینها که گفتید) دانشمندان و حکیمانی باشند که به‌خاطر حکمت به پیامبران نزدیک شده‌اند پس اگر شما راست می‌گویید، ساختمانی که در آن نمی‌نشینید مسازید و آنچه را که نمی‌خورید جمع مکنید و از خدایی پروا داشته باشید که به سوی او بر می‌گردید.

۲- اسحق بن عمار، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: براستی رسول خدا نماز صبح را با مردم خواند و به جوانی در مسجد نگاه کرد که چرت می‌زد و سر به زیر داشت، رنگش زرد بود و تنش لاغر و دیده‌هایش به گودی فرو رفته بود، پس رسول خدا به او فرمود: ای فلانی، چگونه صبح کردی؟ گفت: یا رسول الله، در حال یقین صبح کردم، رسول خدا صلی الله علیه و آله از گفتهٔ او در شگفت شد و فرمود: برای هر یقینی حقیقتی است، حقیقت یقین تو چیست؟ در پاسخ گفت: یا رسول الله همان یقین من است که مرا افسرده کرده و شبم را به بیخوابی کشیده و روز گرمم را به تحمل تشنگی (روزه)، جانم از دنیا و آنچه در آن است به تنگ آمده و روگردان است تا آنجا که گویا می‌بینم عرش پروردگارم برای رسیدن به حساب برپاست، و همهٔ مردم برای آن محشور شده‌اند و من در میان آنها هستم،

رَسُولَ اللَّهِ - هُوَ الَّذِي أَحْزَنَنِي وَ أَسْهَرَ لَيْلِي - وَ أَظْمَأَ هَوَاجِرِي فَعَزَفَتْ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا - حَتَّى كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي وَ قَدْ نُصِبَ لِلْحِسَابِ وَ حُشِرَ الْخَلَائِقُ لِذَلِكَ - وَ أَنَا فِيهِمْ وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ - يَتَنَعَّمُونَ فِي الْجَنَّةِ وَ يَتَعَارَفُونَ - وَ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِئُونَ وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ النَّارِ - وَ هُمْ فِيهَا مُعَذَّبُونَ مُصْطَرِخُونَ - وَ كَأَنِّي الْآنَ أَسْمَعُ زَفِيرَ النَّارِ - يَدُورُ فِي مَسَامِعِي - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَصْحَابِهِ - هَذَا عَبْدٌ نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ بِالْإِيمَانِ - ثُمَّ قَالَ لَهُ الْزَمْ مَا أَنْتَ عَلَيْهِ - فَقَالَ الشَّابُّ ادْعُ اللَّهَ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ - أَنْ أُرْزَقَ الشَّهَادَةَ مَعَكَ - فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ خَرَجَ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِ النَّبِيِّ ﷺ فَاسْتُشْهِدَ بَعْدَ تِسْعَةِ نَفَرٍ وَ كَانَ هُوَ الْعَاشِرَ.

۱۵۵۰ - ۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؑ قَالَ:

اِسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَارِثَةَ بْنَ مَالِكِ بْنِ النُّعْمَانِ الْأَنْصَارِيَّ فَقَالَ لَهُ كَيْفَ أَنْتَ يَا حَارِثَةَ بْنَ مَالِكٍ - فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُؤْمِنٌ حَقّاً - فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِكُلِّ شَيْءٍ حَقِيقَةٌ فَمَا حَقِيقَةُ قَوْلِكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَزَفَتْ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا - فَأَسْهَرَتْ لَيْلِي وَ أَظْمَأَتْ هَوَاجِرِي - وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي - وَ قَدْ وُضِعَ لِلْحِسَابِ وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ - يَتَزَاوَرُونَ فِي الْجَنَّةِ - وَ كَأَنِّي أَسْمَعُ عُوَاءَ أَهْلِ النَّارِ

گویا می‌نگرم به اهل بهشت که غرق در نعمتند و با هم تعارف می‌کنند و بر پشتی‌ها تکیه زده‌اند و گویا نگاه می‌کنند و دوزخیان که در آن، زیر شکنجه‌اند و فریاد میکشند، گویا من هم اکنون نعرهٔ آتش دوزخ را می‌شنوم که در گوشم می‌چرخد و می‌چرخد، رسول خدا به اصحابش فرمود: این بنده‌ای است که خدا دلش را با ایمان روشن کرده، سپس به او فرمود: بدان چه برآنی بچسب، عرض کرد یا رسول الله برای من دعا کن که به همراه تو شربت شهادت نوشم، رسول خدا ﷺ برایش دعا کرد و درنگی نکرد که در یکی از غزوات پیامبر به جبهه جهاد رفت و پس از نه تن دیگر شهید شد، و او نفر دهم بود.

* * *

۳- امام صادق﷣ فرمود: رسول خدا ﷺ با حارثة بن مالك بن نعمان انصاری رو به رو شد و به او فرمود: ای حارثة بن مالك، چگونه‌ای؟ گفت: یا رسول الله، مؤمن، رسول خدا ﷺ به او فرمود: هر چیزی حقیقتی دارد، حقیقت گفتار تو چیست؟

گفت: یا رسول الله دلم از دنیا کنده شده، شب رانخوابم و روز گرما را به تشنگی گذرانم و گویا می‌نگرم که عرش پروردگارم برای حساب برپا شده، گویا می‌بینم بهشتیان در بهشت همدیگر را می‌بینند و گویا فریاد

فِي النَّارِ - فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - عَبْدٌ نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ - أَبْصَرْتَ فَاثْبُتْ فَقَالَ - يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ لِي أَنْ يَرْزُقَنِي الشَّهَادَةَ مَعَكَ فَقَالَ - اللَّهُمَّ ارْزُقْ حَارِثَةَ الشَّهَادَةَ - فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا أَيَّاماً حَتَّى بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَرِيَّةً - فَبَعَثَهُ فِيهَا فَقَاتَلَ فَقَتَلَ تِسْعَةً - أَوْ ثَمَانِيَةً ثُمَّ قُتِلَ.

وَ فِي رِوَايَةِ الْقَاسِمِ بْنِ بُرَيْدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ اسْتُشْهِدَ مَعَ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ بَعْدَ تِسْعَةِ نَفَرٍ وَ كَانَ هُوَ الْعَاشِرَ.

۱۵۵۱ - ۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؈ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنَّ عَلَى كُلِّ حَقٍّ حَقِيقَةً - وَ عَلَى كُلِّ صَوَابٍ نُوراً.

بَابُ التَّفَكُّرِ

۱۵۵۲ - ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؈ قَالَ:

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ؈ يَقُولُ نَبِّهْ بِالتَّفَكُّرِ قَلْبَكَ - وَ جَافِ عَنِ اللَّيْلِ جَنْبَكَ - وَ اتَّقِ اللَّهَ رَبَّكَ.

دوزخیان را می‌شنوم، رسول خدا ﷺ فرمود: بنده‌ای است که خدا دلش را روشن کرده، آگاه گشتی و بر آن پا برجا باش، عرض کردم: یا رسول الله، از خدا بخواه که به همراه تو شهادت را روزیم کند فرمود: خدایا، شهادت را روزی حارثه کن، چند روزی درنگ نکرد که رسول خدا دسته‌ای را به جهاد فرستاد و او را با آنها روانه کرد و نبرد کرد، و پس از کشتن هشت نفر خود شهید شد.

در روایت ابی بصیر است که به همراه جعفر بن ابی طالب پس از نه نفر کشته شد و او دهمین شهید بود.

* * *

۴- امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: با هر حقّی، حقیقتی است و با هر چیز درستی، نوری است.

توضیح: ممکن است مراد از حقیقت دلیل عقلی باشد و از نور دلیل نقلی که عبارت از قرآن و سنت است.

تفکر و اندیشه

۱- امیر المؤمنین علیه السلام می‌فرمود: دلت را با اندیشه آگاه ساز، شب هنگام، پهلو را از بستر خواب دور بدار و از خدا و پروردگارت پرهیز کن.

* * *

۱۵۵۳-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبَانٍ عَنِ الْحَسَنِ الصَّيْقَلِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَمَّا يَرْوِي النَّاسُ - أَنَّ تَفَكُّرَ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةٍ - قُلْتُ كَيْفَ يَتَفَكَّرُ قَالَ - يَمُرُّ بِالْخَرِبَةِ أَوْ بِالدَّارِ - فَيَقُولُ أَيْنَ سَاكِنُوكِ أَيْنَ بَانُوكِ - مَا بَالُكِ لَا تَتَكَلَّمِينَ.

۱۵۵۴-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ - فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ.

۱۵۵۵-۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ لَيْسَ الْعِبَادَةُ - كَثْرَةَ الصَّلَاةِ وَ الصَّوْمِ - إِنَّمَا الْعِبَادَةُ التَّفَكُّرُ فِي أَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۱۵۵۶-۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَهْلٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ قَالَ عليه السلام

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّ التَّفَكُّرَ يَدْعُو إِلَى الْبِرِّ وَ الْعَمَلِ بِهِ.

۲- حسن صیقل گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: این که مردم روایت می‌کنند که یک ساعت تفکّر از یک شب عبادت بهتر است، چگونه بیندیشند؟

فرمود: از ویرانه‌ای می‌گذرد و بگوید: کجایند کسانی که در تو سکونت داشتند؟ کجایند آنها که تو را ساختند؟ چه شده است تو را که سخن نمی‌گوئی؟

توضیح: امام ارزش اندیشیدن و برتری آن بر عبادت تأیید فرموده زیرا چه بسا یک ساعت اندیشه سبب ترک گناهان و تو به او می‌شود مانند فضیل بن عیاض سردسته دزدان که همه را به زانو در آورده بود ولی لحظه‌ای فکر و اندیشه پیرامون خود سبب توبه و نجاتش شد بهترین دلیل بر ارزش تفکر و اندیشه و برتری بر عبادت کورکورانه است از این رو پیشوایان معصوم در سخنان خود مکرراً فرموده‌اند «تفکر ساعة افضل من عبادة سبعین او ستین سنة» یک ساعت اندیشه و تفکر ارزشش از هفتاد یا شصت سال عبادت ناآگاهانه بهتر است.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: بهترین عبادت ادامه تفکر درباره خدا و نیروی اوست (البته تفکر درباره مخلوقات الهی و نظام دقیقی که در آنها به کار رفته بسیار سودمند است).

۴- معمر بن خلاد، گوید: از امام رضا علیه السلام شنیدم می‌فرمود:

عبادت (منحصر) به نماز و روزه بسیار نیست، همانا عبادت به تفکر در کار خدای عز و جل است.

۵- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

اندیشه و فکر انسان را به نیکی و عمل به آن می‌کشاند (آشنا شدن به معارف دین و عمل به واجبات و مستحبات و دوری از گناه و حل مشکلات مردم است)

بَابُ الْمَكَارِمِ

۱۵۵۷-۱-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ أَبِي مَسْرُوقٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ إِسْحَاقَ شَعِرٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمَكَارِمُ عَشْرٌ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ فِيكَ-فَلْتَكُنْ فَإِنَّهَا تَكُونُ فِي الرَّجُلِ- وَ لَا تَكُونُ فِي وَلَدِهِ وَ تَكُونُ فِي الْوَلَدِ- وَ لَا تَكُونُ فِي أَبِيهِ وَ تَكُونُ فِي الْعَبْدِ- وَ لَا تَكُونُ فِي الْحُرِّ قِيلَ- وَ مَا هُنَّ قَالَ صِدْقُ الْبَأْسِ وَ صِدْقُ اللِّسَانِ وَ أَدَاءُ الْأَمَانَةِ- وَ صِلَةُ الرَّحِمِ وَ إِقْرَاءُ الضَّيْفِ وَ إِطْعَامُ السَّائِلِ وَ الْمُكَافَأَةُ عَلَى الصَّنَائِعِ- وَ التَّذَمُّمُ لِلْجَارِ وَ التَّذَمُّمُ لِلصَّاحِبِ وَ رَأْسُهُنَّ الْحَيَاءُ.

۱۵۵۸-۲-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَصَّ رُسُلَهُ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ- فَامْتَحِنُوا أَنْفُسَكُمْ- فَإِنْ كَانَتْ فِيكُمْ فَاحْمَدُوا اللَّهَ- وَ اعْلَمُوا أَنَّ ذَلِكَ مِنْ خَيْرٍ وَ إِنْ لَا تَكُنْ فِيكُمْ- فَاسْأَلُوا اللَّهَ وَ ارْغَبُوا إِلَيْهِ فِيهَا- قَالَ فَذَكَرَهَا عَشَرَةً- الْيَقِينَ وَ الْقَنَاعَةَ وَ الصَّبْرَ- وَ الشُّكْرَ وَ الْحِلْمَ وَ حُسْنَ الْخُلُقِ وَ السَّخَاءَ وَ الْغَيْرَةَ وَ الشَّجَاعَةَ- وَ الْمُرُوءَةَ قَالَ وَ رَوَى بَعْضُهُمْ بَعْدَ هَذِهِ الْخِصَالِ الْعَشَرَةِ- وَ زَادَ فِيهَا الصِّدْقَ وَ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ.

مکارم اخلاق

۱- عبدالله بن مسکان گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
مکارم ده چیز است اگر می‌توانی آنها را داشته باش زیرا آنها گاهی در پدری است که در فرزند نیست یا در فرزندان است و در پدر نیست و یا در بنده‌ای است که در آزاد نیست گفته شد که: آنها چیستند؟ فرمود: به راستی نومید بودن (از آنچه در دست دیگر است) و راستگوئی و پرداخت امانت و صله رحم و پذیرائی از مهمان و اطعام سائل (به هنگام غذا خواستن) و دادن پاداش و جبران نیکی‌ها و مراعات حال همسایه و هم صحبت با رفیق و اساس همه آن نیکی‌ها، حیا و شرم انسان است.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
خدای عز و جل رسولانش را به مکارم اخلاق اختصاص داد بهتر است که شما، خود را بیازمایید، اگر در شما وجود دارند، خدا را سپاس گزارید و بدانید که این از خیر و خوبی است و اگر در شما نباشند از خدا خواهش کنید و به آنها میل داشته باشید سپس آنها را ده چیز شمرد: یقین، قناعت، صبر، شکر، حلم، خوش خلقی، سخاوت، غیرت، شجاعت، مروت، گوید: برخی این ده خصلت را روایت کرده‌اند و به آن‌ها راستی و ادای امانت نیز افزوده‌ام.

۱۵۵۹ - ۳ - عَنْهُ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَاشِمِيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبَّادٍ قَالَ بَكْرٌ وَ أَظُنُّنِي قَدْ سَمِعْتُهُ مِنْ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّا لَنُحِبُّ مَنْ كَانَ عَاقِلاً - فَهِماً فَقِيهاً حَلِيماً مُدَارِياً صَبُوراً صَدُوقاً وَفِيّاً - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَصَّ الْأَنْبِيَاءَ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ - فَمَنْ كَانَتْ فِيهِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ عَلَى ذَلِكَ - وَ مَنْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ فَلْيَتَضَرَّعْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لْيَسْأَلْهُ إِيَّاهَا قَالَ قُلْتُ - جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا هُنَّ قَالَ - هُنَّ الْوَرَعُ وَ الْقَنَاعَةُ وَ الصَّبْرُ - وَ الشُّكْرُ وَ الْحِلْمُ وَ الْحَيَاءُ - وَ السَّخَاءُ وَ الشَّجَاعَةُ وَ الْغَيْرَةُ - وَ الْبِرُّ وَ صِدْقُ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءُ الْأَمَانَةِ.

۱۵۶۰ - ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ارْتَضَى لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِيناً - فَأَحْسِنُوا صُحْبَتَهُ بِالسَّخَاءِ وَ حُسْنِ الْخُلُقِ.

۱۵۶۱ - ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الْإِيمَانُ أَرْبَعَةُ أَرْكَانٍ - الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ - وَ تَفْوِيضُ الْأَمْرِ إِلَى اللَّهِ - وَ التَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: ما کسی را دوست داریم که خردمند و بافهم و بردبار و مداراکن و شکیبا و راستگو و باوفا باشد، زیرا خدای عز و جل پیامبران را به مکارم اخلاق مخصوص گردانید (یعنی اخلاق بد را از آنها ز دود) هر کس که دارای مکارم اخلاق باشد خدای عز و جل را بر آن سپاس گوید، و هرکس در او نباشد به درگاه خدا زاری کند و آنها را از او بخواهد.

(راوی) گوید: گفتم: قربانت، آنها چیستند؟ فرمود: آنها عبارتند از ورع و قناعت و صبر و شکر و حلم و حیاء و سخاوت و شجاعت و غیرت و خوش رفتاری و راستگویی و ادای امانت.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: خدا برای شما، اسلام را دین پسندیده قرار داد، شما با او به سخاوت و خوش اخلاقی رفتار کنید.

* * *

۵- أمیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

ایمان را چهار رکن است: رضا به قضاء الهی - توکّل بر خدا - واگذاری کار به خدا - تسلیم فرمان او.

* * *

۱۵۶۲ - ۶ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ قَالَ:

أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَمَلَ إِسْلَامُهُ - وَ لَوْ كَانَ مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ خَطَايَا لَمْ تَنْقُصْهُ - الصِّدْقُ وَ الْحَيَاءُ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ وَ الشُّكْرُ.

۱۵۶۳ - ۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ رِجَالِكُمْ - قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ - إِنَّ مِنْ خَيْرِ رِجَالِكُمُ التَّقِيَّ - النَّقِيَّ السَّمْحَ الْكَفَّيْنِ.

بَابُ فَضْلِ الْيَقِينِ

۱۵۶۴ - ۱ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنِ الْمُثَنَّى بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا وَ لَهُ حَدٌّ - قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَمَا حَدُّ التَّوَكُّلِ - قَالَ الْيَقِينُ قُلْتُ فَمَا حَدُّ الْيَقِينِ - قَالَ أَلَّا تَخَافَ مَعَ اللَّهِ شَيْئاً.

۱۵۶۵ - ۲ - عَنْهُ عَنْ مُعَلَّى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي وَلَّادٍ الْحَنَّاطِ وَ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

مِنْ صِحَّةِ يَقِينِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ - أَنْ لَا يُرْضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللَّهِ - وَ لَا يَلُومَهُمْ عَلَى مَا لَمْ يُؤْتِهِ اللَّهُ - فَإِنَّ الرِّزْقَ لَا يَسُوقُهُ حِرْصُ حَرِيصٍ

٦- از مردی هاشمی که گفت: چهارده چیز است که در هرکس باشداسلامش کامل است اگر از فرق سر تا پایش خطا باشد از قدر او نکاهد: راستگوئی - حیاء - خوش خلقی - شکرگزاری (صاحب این اخلاق خطا نورزد).

* * *

۷- جابر، از رسول خدا ﷺ فرمود:
آیا شما را خبر ندهم از بهترین مردمانتان؟ گفتیم: چرا، یا رسول الله؟ فرمود: به راستی از بهترین مردان، مرد پرهیزکار، پاکیزه، با سخاوت، و احسان کننده به پدر و مادر خود و عیال خود را ناگزیر به پناهندگی به مردم نسازد.

برتری یقین

۱- ابی بصیر گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
چیزی نیست جز اینکه حدّی دارد؛ گوید: به آن حضرت گفتم: قربانت، حدّ توکل چیست؟
فرمود: یقین است؛ گفتم: حدّ یقین چیست؟
فرمود: این است که با وجود خدا از چیزی نترسی.

* * *

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: از نشانه‌های درستی یقین این است که مردم را با خشم خدا خشنود نساخته و آنچه که خداوند به او نداده سرزنش ننماید، زیرا رزق را حرص حریص فراهم نکند و نخواستن

وَلَا يَرُدُّهُ كَرَاهِيَةُ كَارِهٍ- وَ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ فَرَّ مِنْ رِزْقِهِ- كَمَا يَفِرُّ مِنَ الْمَوْتِ- لَأَدْرَكَهُ رِزْقُهُ كَمَا يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ- ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ بِعَدْلِهِ وَ قِسْطِهِ- جَعَلَ الرَّوْحَ وَ الرَّاحَةَ فِي الْيَقِينِ- وَ الرِّضَا وَ جَعَلَ الْهَمَّ وَ الْحَزَنَ- فِي الشَّكِّ وَ السَّخَطِ.

۱۵۶٦ -۳- اِبْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ الْعَمَلَ الدَّائِمَ الْقَلِيلَ عَلَى الْيَقِينِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعَمَلِ الْكَثِيرِ عَلَى غَيْرِ يَقِينٍ.

۱۵٦۷ - ٤ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَلَى الْمِنْبَرِ لَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ طَعْمَ الْإِيمَانِ- حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ- وَ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ.

۱۵٦۸ - ٥ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام -جَلَسَ إِلَى حَائِطٍ مَائِلٍ يَقْضِي بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَا تَقْعُدْ تَحْتَ هَذَا الْحَائِطِ- فَإِنَّهُ مُعْوِرٌ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام - حَرَسَ امْرَأً أَجَلُهُ فَلَمَّا قَامَ سَقَطَ الْحَائِطُ- قَالَ وَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام - مِمَّا يَفْعَلُ هَذَا وَ أَشْبَاهَهُ وَ هَذَا الْيَقِينُ.

ناخواه برنگرداند. و اگر یکی از شماها مانند گریز از مرگ از روزی خود گریزد، روزی او را در یابد چنانچه مرگ او را در یابد، سپس فرمود:

خدا به عدل و داد خود خرّمی و آسایش را در یقین و رضا مقرّر داشته و غم و اندوه را در شک و نارضایتی.

* * *

۳-هشام بن سالم، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: عمل اندک پیوسته با یقین، نزد خداوند بهتر است از کردار بسیار بی یقین.

۴- امیر المؤمنین علیه السلام در منبر فرمود:

هیچکدامتان مزهٔ ایمان را نچشیده تا بداند آنچه باید به او برسد از او، نگذرد و آنچه از او باید بگذرد، به او نرسد.

* * *

۵- أمیر المؤمنین علیه السلام زیر دیوار کجی نشسته بود و میان مردم قضاوت می‌کرد، یکی از آنان گفت: زیر این دیوار که شکسته و معیوب است منشینید.

أمیر المؤمنین علیه السلام فرمود: مرد را اجلش نگهدار است (زیرا زمان مرگ هر کس نزد خدا معین است) و چون برخاست، آن دیوار فرو ریخت، امام صادق علیه السلام فرمود: أمیرالمؤمنین مانند این کارها را می‌کرد و این از یقین آن حضرت بود.

۱۵۶۹ - ۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ أَمَّا الْجِدارُ فَكانَ لِغُلامَيْنِ يَتِيمَيْنِ - فِي الْمَدِينَةِ وَ كانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُما فَقَالَ أَمَا إِنَّهُ مَا كَانَ ذَهَباً وَ لَا فِضَّةً - وَ إِنَّمَا كَانَ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ - لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا - مَنْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ لَمْ يَضْحَكْ سِنُّهُ - وَ مَنْ أَيْقَنَ بِالْحِسَابِ لَمْ يَفْرَحْ قَلْبُهُ - وَ مَنْ أَيْقَنَ بِالْقَدَرِ لَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ.

۱۵۷۰ - ۷ - عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ - حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ - لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ - وَ أَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ - وَ أَنَّ الضَّارَّ النَّافِعَ هُوَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

۱۵۷۱ - ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ قَيْسٍ الْهَمْدَانِيِّ قَالَ نَظَرْتُ يَوْماً فِي الْحَرْبِ - إِلَى رَجُلٍ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ فَحَرَّكْتُ فَرَسِي - فَإِذَا هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام:

فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْضِعِ - فَقَالَ نَعَمْ يَا سَعِيدَ بْنَ قَيْسٍ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ - إِلَّا وَ لَهُ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ - وَ وَاقِيَةٌ مَعَهُ مَلَكَانِ يَحْفَظَانِهِ - مِنْ أَنْ يَسْقُطَ مِنْ رَأْسِ جَبَلٍ أَوْ يَقَعَ فِي بِئْرٍ - فَإِذَا نَزَلَ الْقَضَاءُ خَلَّيَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ كُلِّ شَيْءٍ.

۶- صفوان جمّال گوید: از امام صادقؑ از قول خدای عزّوجلّ: «و اما آن دیوار از آن دو پسر بچهٔ یتیم در این شهر بود که زیر آن گنجی داشتند(کهف / ۸۲)» پرسیدم فرمود: آن گنجینه طلا و نقره نبود، همانا چهار کلمهٔ پند بود که:

۱ - شایسته پرستش جز من نیست

۲ - هر کس یقین به مرگ دارد خنده دندان نما نکند

۳- هر کس یقین به حساب (روز قیامت) دارد، دلش شاد نباشد

۴- هر کس یقین به تقدیر دارد جز از خدا نترسد.

* * *

۷- امیر المؤمنینؑ می‌فرمود: بنده‌ای مزهٔ ایمان را نچشد تا بداند که آنچه به او رسیده از او نگذرد و آنچه از او گذشته به او نرسد؛ و این که زیان بخش و سود بخش تنها خدای عزّوجلّ است.

* * *

۸- سعید بن قیس همدانی، گفت: یک روز جنگی، به مردی نگاه کردم که تنها دو جامه به تن داشت، اسب به سوی او تاختم، دیدم امیر المؤمنینؑ است گفتم: در چنین جائی (با این جامه)؟ فرمود: آری، ای سعید بن قیس، مطلب درست آن است که هیچ بنده‌ای نیست جز اینکه برای او از طرف خدا نگهبان است و دو فرشته پاینده او هستند که او را نگه می‌دارند از اینکه از سر کوه و یا در چاهی بیفتد و چون قضا نازل شود او را با آن‌چه رخ دهد رها کنند.

۱۵۷۲-۹- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ:

كَانَ فِي الْكَنْزِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ كَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا كَانَ فِيهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ- عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ كَيْفَ يَفْرَحُ وَ عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالْقَدَرِ كَيْفَ يَحْزَنُ- وَ عَجِبْتُ لِمَنْ رَأَى الدُّنْيَا وَ تَقَلُّبَهَا بِأَهْلِهَا- كَيْفَ يَرْكَنُ إِلَيْهَا- وَ يَنْبَغِي لِمَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ- أَنْ لَا يَتَّهِمَ اللَّهَ فِي قَضَائِهِ وَ لَا يَسْتَبْطِئَهُ فِي رِزْقِهِ- فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أُرِيدُ أَنْ أَكْتُبَهُ قَالَ فَضَرَبَ وَ اللَّهِ يَدَهُ إِلَى الدَّوَاةِ- لِيَضَعَهَا بَيْنَ يَدَيَّ فَتَنَاوَلْتُ يَدَهُ فَقَبَّلْتُهَا وَ أَخَذْتُ الدَّوَاةَ فَكَتَبْتُهُ.

۱۵۷۳-۱۰- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَرْزَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ قَنْبَرٌ غُلَامُ عَلِيٍّ- يُحِبُّ عَلِيّاً عليه السلام حُبّاً شَدِيداً- فَإِذَا خَرَجَ عَلِيٌّ عليه السلام خَرَجَ عَلَى أَثَرِهِ بِالسَّيْفِ- فَرَآهُ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَقَالَ- يَا قَنْبَرُ مَا لَكَ فَقَالَ جِئْتُ لِأَمْشِيَ خَلْفَكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ- قَالَ وَيْحَكَ أَمِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ تَحْرُسُنِي- أَوْ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَقَالَ- لَا بَلْ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَقَالَ- إِنَّ أَهْلَ الْأَرْضِ لَا يَسْتَطِيعُونَ لِي شَيْئاً- إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ مِنَ السَّمَاءِ فَارْجِعْ فَرَجَعَ.

۹- علي بن اسباط، گويد: از امام رضا علیه السلام شنيدم كه مي‌فرمود: در آن گنجي كه خداي عزّوجلّ فرمايد: «و زير آن گنجي براى آن دو بود» اين گنج عبارت بود از: بسم الله الرحمن الرحيم سپس فرمود: در شگفتم از كسي كه يقين دارد به تقدير، چگونه افسرده شود، و در شگفتم از كسي كه دنيا و زير و رو شدن آن را بر اهلش ببيند چگونه به آن اعتماد كند، سزاوار است كسي كه از طرف خدا عقلي دارد، خدا را متهم به قضاى او نكند و در رساندن روزي او را به كندي نسبت ندهد، من گفتم: قربانت، مي‌خواهم آن را بنويسم، به خدا دستش را برد كه دوات نزد من نهد، من دستش راگرفتم و بوسيدم و دوات راگرفتم و حديث را نوشتم.

* * *

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود: قنبر غلام حضرت علي علیه السلام، علي علیه السلام را بسيار دوست مي‌داشت و چون علي علیه السلام بيرون مي‌رفت، با شمشير دنبال آن حضرت مي‌رفت، يک شب او را ديد فرمود: اى قنبر، چه قصد دارى؟ گفت: دنبال شما آمدم يا أمير المؤمنين، فرمود: واى بر تو، مرا از أهل آسمان مي‌ترسانى يا از أهل زمين؟ فرمود: نه از أهل زمين، فرمود: اهل زمين دربارهٔ من كارى نتوانند جز به اذن و اجازهٔ خداوند پس برگرد سپس او برگشت.

* * *

۱۵۷۴-۱۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ قَالَ:

قِيلَ لِلرِّضَا عليه السلام إِنَّكَ تَتَكَلَّمُ بِهَذَا الْكَلَامِ- وَ السَّيْفُ يَقْطُرُ دَماً فَقَالَ إِنَّ لِلَّهِ وَادِياً مِنْ ذَهَبٍ- حَمَاهُ بِأَضْعَفِ خَلْقِهِ النَّمْلِ- فَلَوْ رَامَهُ الْبَخَاتِيُّ لَمْ تَصِلْ إِلَيْهِ.

بَابُ الرِّضَا بِالْقَضَاءِ

۱۵۷۵-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ بَعْضِ أَشْيَاخِ بَنِي النَّجَاشِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ الصَّبْرُ وَ الرِّضَا عَنِ اللَّهِ- فِيمَا أَحَبَّ الْعَبْدُ أَوْ كَرِهَ- وَ لَا يَرْضَى عَبْدٌ عَنِ اللَّهِ فِيمَا أَحَبَّ- أَوْ كَرِهَ إِلَّا كَانَ خَيْراً لَهُ- فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ.

۱۵۷۶-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ لَيْثٍ الْمُرَادِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ أَعْلَمَ النَّاسِ بِاللَّهِ- أَرْضَاهُمْ بِقَضَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۱۵۷۷-۳- عَنْهُ عَنْ يَحْيَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

الصَّبْرُ وَ الرِّضَا عَنِ اللَّهِ- رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ وَ مَنْ صَبَرَ وَ رَضِيَ عَنِ اللَّهِ- فِيمَا قَضَى عَلَيْهِ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ- لَمْ يَقْضِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ- فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ- إِلَّا مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ.

۱۱- به امام رضاؑ گفته شد: آیا شما این سخن را می‌گوئید با اینکه از شمشیر خون می‌چکد؟(یعنی بااینکه هارون الرشید مصمم کشتن مخالفین خویش است شما مدعی امامت هستید) حضرت فرمود: برای خدا یک بیابانی است از طلا که با ناتوان‌ترین خلق خود - مورچه - آن را نگه داشته است و اگر شتر خراسانی آهنگ آن نماید به آن نخواهد رسید.

توضیح: گویا امام می‌خواهد با این مثال شخص سائل را به قدرت خداوند از طریق غیر عادی متوجه سازد به اینکه خداوند این چنین توانائی را دارد که به مورچه ناتوان قدرتی دهد که به شتران نیرومند ندهد.

رضا به قضاء الهی

۱- امام صادقؑ فرمود:

سرّ طاعت خدا صبر است و رضای از خدا نسبت بدانچه بنده دوست داشته یا ناپسند داشته است و هیچ بنده‌ای از خدا راضی نباشد در آنچه خوش دارد یا بد دارد جز آنکه برای او بهتر است در آن‌چه خوب و یا ناپسند دانسته است.

۲- امام صادقؑ فرمود: به راستی داناترین مردم به خدا راضی‌ترین آنان است به قضاء و قدر خدای عزّوجلّ.

۳- علی بن الحسینؑ فرمود: صبر و رضا از خدا سَرِ طاعت خداست و هر کس صبر کند از خدا در آنچه بر او مقرر کرده نسبت به آنچه خواهد یا نخواهد، راضی باشد خدای عزّوجلّ بر او حکم نکند در آنچه خواهد یا نخواهد جز آنچه راکه خیر او باشد.

۱۵۷۸ - ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِنَّ مِنْ عِبَادِيَ الْمُؤْمِنِينَ عِبَاداً - لَا يَصْلُحُ لَهُمْ أَمْرُ دِينِهِمْ - إِلَّا بِالْغِنَى وَ السَّعَةِ وَ الصِّحَّةِ فِي الْبَدَنِ - فَأَبْلُوهُمْ بِالْغِنَى وَ السَّعَةِ وَ صِحَّةِ الْبَدَنِ - فَيُصْلِحُ عَلَيْهِمْ أَمْرَ دِينِهِمْ - وَ إِنَّ مِنْ عِبَادِيَ الْمُؤْمِنِينَ لَعِبَاداً - لَا يَصْلُحُ لَهُمْ أَمْرُ دِينِهِمْ إِلَّا بِالْفَاقَةِ - وَ الْمَسْكَنَةِ وَ السُّقْمِ فِي أَبْدَانِهِمْ - فَأَبْلُوهُمْ بِالْفَاقَةِ وَ الْمَسْكَنَةِ وَ السُّقْمِ - فَيُصْلِحُ عَلَيْهِمْ أَمْرَ دِينِهِمْ - وَ أَنَا أَعْلَمُ بِمَا يَصْلُحُ عَلَيْهِ - أَمْرُ دِينِ عِبَادِيَ الْمُؤْمِنِينَ - وَ إِنَّ مِنْ عِبَادِيَ الْمُؤْمِنِينَ - لَمَنْ يَجْتَهِدُ فِي عِبَادَتِي - فَيَقُومُ مِنْ رُقَادِهِ وَ لَذِيذِ وِسَادِهِ - فَيَتَهَجَّدُ لِيَ اللَّيَالِيَ - فَيُتْعِبُ نَفْسَهُ فِي عِبَادَتِي - فَأَضْرِبُهُ بِالنُّعَاسِ اللَّيْلَةَ وَ اللَّيْلَتَيْنِ - نَظَراً مِنِّي لَهُ وَ إِبْقَاءً عَلَيْهِ - فَيَنَامُ حَتَّى يُصْبِحَ فَيَقُومُ - وَ هُوَ مَاقِتٌ لِنَفْسِهِ زَارِئٌ عَلَيْهَا - وَ لَوْ أُخَلِّي بَيْنَهُ وَ بَيْنَ مَا يُرِيدُ مِنْ عِبَادَتِي - لَدَخَلَهُ الْعُجْبُ مِنْ ذَلِكَ - فَيُصَيِّرُهُ الْعُجْبُ إِلَى الْفِتْنَةِ بِأَعْمَالِهِ - فَيَأْتِيهِ مِنْ ذَلِكَ - مَا فِيهِ هَلَاكُهُ لِعُجْبِهِ بِأَعْمَالِهِ - وَ رِضَاهُ عَنْ نَفْسِهِ حَتَّى يَظُنَّ أَنَّهُ قَدْ فَاقَ الْعَابِدِينَ - وَ جَازَ فِي عِبَادَتِهِ حَدَّ التَّقْصِيرِ - فَيَتَبَاعَدُ مِنِّي عِنْدَ ذَلِكَ وَ هُوَ يَظُنُّ أَنَّهُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ - فَلَا يَتَّكِلِ الْعَامِلُونَ عَلَى أَعْمَالِهِمُ - الَّتِي يَعْمَلُونَهَا لِثَوَابِي - فَإِنَّهُمْ لَوِ اجْتَهَدُوا وَ أَتْعَبُوا أَنْفُسَهُمْ - وَ أَفْنَوْا أَعْمَارَهُمْ فِي عِبَادَتِي - كَانُوا مُقَصِّرِينَ غَيْرَ بَالِغِينَ فِي عِبَادَتِهِمْ - كُنْهَ

۴- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای عزّوجلّ فرماید: به راستی بعضی از بنده‌های مؤمنم بنده هائی هستند که امر دینشان جز با توان گری و وسعت در زندگی و تندرستی درست نشود من آن‌ها را به وسعت در زندگی می‌آزمایم تا آخر دینشان اصلاح شود و بعضی از بنده‌های مؤمنم بنده هائی هستند که امر دینشان جز با نداری و مستمندی و بیماری در تنشان درست نشود، من آنها را بیازمایم و گرفتار نداری و مستمندی و بیماری کنم تا امر دینشان درست شود، من داناترم به آنچه که امر دین بنده‌های مؤمنم با آن درست می‌شود و به راستی بعضی از بنده‌های من در پرستش من کوشا و در رنج است، از خواب و بستر با لذت، برمی‌خیزد و در شب‌ها برای من نماز شب می‌خواند و خود را در عبادت من، به رنج اندازد و من یک شب و دو شب چرت را بر او مستولی می‌سازم تا بامداد بخوابد سپس از خواب برخیزد و خود را دشمن دارد و زبون شناسد و اگر او برای هر آنچه از عبادت من خواهد رها کنم، از آن خودبین گردد و خودبینی او را به فتنه کشد و از این راه بدو حالی دست دهد که هلاک شود بخاطر عجب او به کردارهایش و از خود راضی بودنش تا آنجا که گمان برد بر عابدان برتری داشته و از تقصیر در عبادت خود وارهیده در این صورت از من دور شود و گمان دارد که به من نزدیک می‌شود، نباید آنها که عمل می‌کنند به اعمال خود تکیه کنند، همان اعمالی که برای درک ثواب از من می‌کنند، زیرا اگر آنها خود را در رنج اندازند و عمرشان را در عبادت من به سر برند باز هم در پرستش من تقصیر کارند و به کنه عبادت من نرسند در آنچه جویند از کرامت و نعمت من در بهشت و درجات بلند در جوار من ولی باید به رحمت من اعتماد کنند و

عِبَادَتِي فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي - مِنْ كَرَامَتِي وَ النَّعِيمِ فِي جَنَّاتِي - وَ رَفِيعِ دَرَجَاتِيَ الْعُلَى فِي جِوَارِي - وَ لكِنْ فَبِرَحْمَتِي فَلْيَثِقُوا - وَ بِفَضْلِي فَلْيَفْرَحُوا - وَ إِلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِي فَلْيَطْمَئِنُّوا - فَإِنَّ رَحْمَتِي عِنْدَ ذلِكَ تَدَارَكُهُمْ - وَ مَنِّي يُبَلِّغُهُمْ رِضْوَانِي - وَ مَغْفِرَتِي تُلْبِسُهُمْ عفوى، فأنّى أنا الله الرّحمن الرّحيم و بذلك تسمّيت.

۱۵۷۹ - ۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ:

يَنْبَغِي لِمَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ - أَنْ لَا يَسْتَبْطِئَهُ فِي رِزْقِهِ - وَ لَا يَتَّهِمَهُ فِي قَضَائِهِ.

۱۵۸۰ - ۶ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَمْرِو بْنِ نُهَيْكٍ بَيَّاعِ الْهَرَوِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - عَبْدِيَ الْمُؤْمِنَ لَا أَصْرِفُهُ فِي شَيْءٍ - إِلَّا جَعَلْتُهُ خَيْراً لَهُ - فَلْيَرْضَ بِقَضَائِي وَ لْيَصْبِرْ عَلَى بَلَائِي - وَ لْيَشْكُرْ نَعْمَائِي أَكْتُبْهُ يَا مُحَمَّدُ مِنَ الصِّدِّيقِينَ عِنْدِي.

۱۵۸۱ - ۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

أَنَّ فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عليه السلام يَا مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ - مَا خَلَقْتُ خَلْقاً أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ - فَإِنِّي إِنَّمَا

به فضل و بخشش من شاد باشند و به حسن ظن و خوشبینی به من اطمینان کنند، زیرا در این صورت رحمت من آنان را جبران کند و بخشش من بهمراه رضوانم به آنها برسد و آمرزش من به آنها جامه عفو بپوشاند، زیرا منم خدای بخشاینده و مهربان و بدان نامیده شدم.

* * *

۵- امام کاظم ﷺ فرمود: سزاوار است هر کس خدا را شناخته، او را در رسانیدن روزیش به کندی نسبت ندهد و او را در حکم و قضایش متهم نسازد.

* * *

۶- امام صادق ﷺ فرمود: خدای عز و جل فرموده است: بنده مؤمنم را به هیچ چیزی متمایل نکنم جز آنکه آن را خیر او سازم، باید به قضایم راضی باشد و بر بلایم صبر کند و نعمت هایم را شکر گوید تا نام او را در ردیف صدیقان بنویسم.

* * *

۷- امام صادق ﷺ فرمود: در آنچه خدای عز و جل به موسی بن عمران وحی کرد این بود که: ای موسی، من هیچ آفریده‌ای را نیافریدم که نزد من محبوبتر باشد از بنده مؤمنم، به راستی من او را گرفتار می‌کنم برای

أَبْتَلِيهِ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ- وَ أُعَافِيهِ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ- وَ أَزْوِي عَنْهُ مَا هُوَ شَرٌّ لَهُ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ- وَ أَنَا أَعْلَمُ بِمَا يَصْلُحُ عَلَيْهِ عَبْدِي- فَلْيَصْبِرْ عَلَى بَلَائِي- وَ لْيَشْكُرْ نَعْمَائِي وَ لْيَرْضَ بِقَضَائِي- أَكْتُبْهُ فِي الصِّدِّيقِينَ عِنْدِي- إِذَا عَمِلَ بِرِضَائِي وَ أَطَاعَ أَمْرِي.

۱۵۸۲-۸- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

عَجِبْتُ لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ- لَا يَقْضِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ قَضَاءً- إِلَّا كَانَ خَيْراً لَهُ وَ إِنْ قُرِّضَ بِالْمَقَارِيضِ- كَانَ خَيْراً لَهُ وَ إِنْ مَلَكَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ- وَ مَغَارِبَهَا كَانَ خَيْراً لَهُ.

۱۵۸۳-۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

أَحَقُّ خَلْقِ اللَّهِ أَنْ يُسَلِّمَ- لِمَا قَضَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- مَنْ عَرَفَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ مَنْ رَضِيَ بِالْقَضَاءِ أَتَى عَلَيْهِ الْقَضَاءُ- وَ عَظَّمَ اللَّهُ أَجْرَهُ وَ مَنْ سَخِطَ الْقَضَاءَ- مَضَى عَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَ أَحْبَطَ اللَّهُ أَجْرَهُ.

۱۵۸۴-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا- الزُّهْدُ عَشَرَةُ أَجْزَاءٍ أَعْلَى دَرَجَةِ الزُّهْدِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ- وَ أَعْلَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ- وَ أَعْلَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ أَدْنَى دَرَجَةِ الرِّضَا.

آنچه که خیر اوست و عافیت می‌دهم برای آنچه که خیر اوست و آنچه برای او بد است از او دریغ می‌دارم باز هم برای آنچه که خیر اوست، من داناترم بدانچه بنده من با آن اصلاح شود، باید بر بلای من صبر کند و به نعمت‌های من شکر گوید و باید راضی به قضای من باشد تا نام او را در شمار صدّیقان بنویسم وقتی با رضای من کار کند و امر مرا اطاعت نماید.

۸- امام صادق عليه السلام فرمود:

من در شگفتم از مرد مسلمان، خدای عز و جل چیزی برای او مقدر نکند جز اینکه خیر اوست و اگر با مقراض او را ببرند و قطعه قطعه کنند خیر اوست و اگر مشارق و مغارب را هم مالک شود، خیر اوست.

۹- امام باقر عليه السلام فرمود:

سزاوارترین خلق خدا که تسلیم شود به آنچه که خدا مقدر کرده است، کسی است که خدای عز و جل را شناخته، هرکس راضی به قضاء است قضاء بر سر او بیاید و خدا اجر بزرگ به او بدهد و هرکس بدخواه قضاء است قضاء بر او بگذرد و خدا اجر او را ساقط کند.

۱۰- علی بن الحسین عليه السلام فرمود:

زهد ده جزء است، بالاترین درجه زهد کم‌ترین درجه ورع است، و بالاترین درجه ورع کمترین درجه یقین است، و بالاترین درجه یقین کمترین درجه رضاء است.

۱۵۸۵ - ۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

لَقِيَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه‌السلام عَبْدَ اللَّهِ بْنَ جَعْفَرٍ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ - كَيْفَ يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِناً - وَ هُوَ يَسْخَطُ قِسْمَهُ - وَ يُحَقِّرُ مَنْزِلَتَهُ وَ الْحَاكِمُ عَلَيْهِ اللَّهُ - وَ أَنَا الضَّامِنُ لِمَنْ لَمْ يَهْجُسْ فِي قَلْبِهِ - إِلَّا الرِّضَا أَنْ يَدْعُوَ اللَّهَ فَيُسْتَجَابَ لَهُ.

۱۵۸۶ - ۱۲ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ بِأَيِّ شَيْءٍ يُعْلَمُ الْمُؤْمِنُ بِأَنَّهُ مُؤْمِنٌ - قَالَ بِالتَّسْلِيمِ لِلَّهِ وَ الرِّضَا فِيمَا وَرَدَ عَلَيْهِ - مِنْ سُرُورٍ أَوْ سَخَطٍ.

۱۵۸۷ - ۱۳ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله يَقُولُ لِشَيْءٍ قَدْ مَضَى - لَوْ كَانَ غَيْرَهُ.

بَابُ التَّفْوِيضِ إِلَى اللَّهِ وَ التَّوَكُّلِ عَلَيْهِ

۱۵۸۸ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُفَضَّلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى دَاوُدَ عليه‌السلام مَا اعْتَصَمَ بِي عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي دُونَ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِي - عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ نِيَّتِهِ - ثُمَّ تَكِيدُهُ السَّمَاوَاتُ

۱۱- از امام صادق(ع) که حسن بن علی به عبدالله بن جعفر برخورد و به او فرمود: ای عبدالله، چگونه مؤمن مؤمن باشد با این که از قسمت مقدر خشمگین است و خود را زبون یابد با این که خدا بر او چنین حکمی کرده است، من ضامنم که هرکس در پندار دلش جز رضا نباشد به درگاه خدا هر دعائی که کند مستجاب شود.

* * *

۱۲- ابن سنان از کسی که نامش را برد از امام صادق(ع) گوید: به آن حضرت گفتم: چگونه مؤمن بداند که مؤمن است؟

فرمود: با تسلیم در برابر خدا و رضا به آنچه که بر او وارد شود از مایه شادی یا خشم.

* * *

۱۳- از امام صادق(ع) است که رسول خدا (ص) برای هر چه واقع می‌شد نمی‌فرمود: کاش جز آن واقع شده بود.

واگذاری کار به خدا و توکل بر او

۱- امام صادق(ع) فرمود: خدای عز و جل به داود(ع) وحی کرد: هیچکدام از بندگان بدون توجه به مخلوقاتم به من پناهنده نشود که من بدانم قصد او همین است و سپس همهٔ آسمانها و زمین و هر چه در آنها ست برای او

وَ الْأَرْضُ وَ مَنْ فِيهِنَّ - إِلَّا جَعَلْتُ لَهُ الْمَخْرَجَ مِنْ بَيْنِهِنَّ - وَ مَا اعْتَصَمَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِي - عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ نِيَّتِهِ - إِلَّا قَطَعْتُ أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ مِنْ يَدَيْهِ - وَ أَسَخْتُ الْأَرْضَ مِنْ تَحْتِهِ وَ لَمْ أُبَالِ بِأَيِّ وَادٍ هَلَكَ.

۱۵۸۹ - ۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَفْصٍ الْأَعْشَى عَنْ عَمْرِو [عُمَرَ] بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

خَرَجْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى - هَذَا الْحَائِطِ - فَاتَّكَأْتُ عَلَيْهِ فَإِذَا رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَبْيَضَانِ - يَنْظُرُ فِي تُجَاهِ وَجْهِي - ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ - مَا لِي أَرَاكَ كَئِيباً حَزِيناً - أَ عَلَى الدُّنْيَا فَرِزْقُ اللَّهِ حَاضِرٌ لِلْبَرِّ وَ الْفَاجِرِ - قُلْتُ مَا عَلَى هَذَا أَحْزَنُ - وَ إِنَّهُ لَكَمَا تَقُولُ قَالَ - فَعَلَى الْآخِرَةِ فَوَعْدٌ صَادِقٌ - يَحْكُمُ فِيهِ مَلِكٌ قَاهِرٌ أَوْ قَالَ - قَادِرٌ - قُلْتُ مَا عَلَى هَذَا أَحْزَنُ - وَ إِنَّهُ لَكَمَا تَقُولُ فَقَالَ مِمَّ حُزْنُكَ - قُلْتُ مِمَّا نَتَخَوَّفُ مِنْ فِتْنَةِ ابْنِ الزُّبَيْرِ - وَ مَا فِيهِ النَّاسُ قَالَ فَضَحِكَ - ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ - هَلْ رَأَيْتَ أَحَداً دَعَا اللَّهَ فَلَمْ يُجِبْهُ - قُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ رَأَيْتَ أَحَداً - تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ فَلَمْ يَكْفِهِ - قُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ رَأَيْتَ أَحَداً - سَأَلَ اللَّهَ فَلَمْ يُعْطِهِ قُلْتُ لَا - ثُمَّ غَابَ عَنِّي

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ مِثْلَهُ.

توطئه کنند جز آنکه من برای او راه چاره از آنها را فراهم کنم و هیچ کدام از بندگانم به دیگری پناهنده نشود که من بدانم قصدش همین است جز آنکه همهٔ وسائل آسمانی و زمینی را از او بگیرم و زمین را از زیر پایش فرو برم و به هر وادی هلاکت باری که افتد باکی ندارم.

۲- امام علی بن الحسین علیه السلام فرمود: من بیرون رفتم تا به این دیوار رسیدم و بر آن تکیه زدم به ناگاه مردی که دو جامهٔ سفید دربر داشت در برابرم ایستاد و به من نگاه کرد، سپس گفت: ای علی بن الحسین علیه السلام، چرا تو را افسرده می‌بینم؟ آیا اندوهت برای دنیاست؟ که روزی خدا در آن برای هر خوش کردار و بد کرداری آماده است، گفتم: من برای دنیا غمی ندارم، زیرا چنان است که تو می‌گویی، گفت برای آخرت غم می‌خوری؟ آنها وعده‌ای است راست و سلطانی قاهر در آن حکم فرماست گفتم: بر آن غم ندارم، زیرا آنهم چنان است که می گویی، پس گفت: غمت برای چیست؟ گفتم: می‌ترسم از فتنهٔ ابن زبیر و وصفی که مردم پیدا می‌کنند او خندید و سپس گفت: ای علی بن الحسین علیه السلام، آیا دیده‌ای که کسی از خدا چیزی بخواهد و او نپذیرد؟ گفتم: نه، گفت: آیا دیده‌ای کسی که بر خدا توکل کند و او راکفایت نکند؟ گفتم: نه، گفت: آیا دیده‌ای کسی از خدا چیزی بخواهد و به او ندهد؟ گفتم: نه، سپس از چشمم پنهان شد.

توضیح: این زبیر همان عبد الله بن زبیر است که دشمن ترین افراد به اهل بیت بود و گویند علت دشمنی پدرش با حضرت علی علیه السلام تسلیم نشدن حضرت به خواسته او و سرانجام تحریک و بر پاکردن جنگ جمل توسط او بود و خود حضرت فرمود: همیشه زبیر با ما خاندان رسالت بود، تا آنکه جوجه دلش بزرگ شد و مانع از این کار شد گفته‌اند سال ۶۴ پس از شهادت امام حسین علیه السلام ابن زبیر مردم مکه را به دعوت و بیعت با خود فرا خواند و یزید لشکری برای سرکوبی او فرستاد و او به حرم خداوند پناه برد و لشکریان حرم را محاصره کردند و گلوله باران نمودند تا آنکه خبر مرگ یزید رسید و او رهائی یافت سرانجام به دستور عبد الملک مروان توسط حجاج به دار آویخته شد.

۱۵۹۰ -۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْغِنَى وَ الْعِزَّ يَجُولانِ- فَإِذَا ظَفِرَا بِمَوْضِعِ التَّوَكُّلِ أَوْطَنَا عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ مِثْلَهُ.

۱۵۹۱ - ٤- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَيُّمَا عَبْدٍ أَقْبَلَ- قِبَلَ مَا يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- أَقْبَلَ اللَّهُ قِبَلَ مَا يُحِبُّ وَ مَنِ اعْتَصَمَ بِاللَّهِ عَصَمَهُ اللَّهُ- وَ مَنْ أَقْبَلَ اللَّهُ قِبَلَهُ وَ عَصَمَهُ- لَمْ يُبَالِ لَوْ سَقَطَتِ السَّمَاءُ عَلَى الْأَرْضِ- أَوْ كَانَتْ نَازِلَةٌ نَزَلَتْ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ- فَشَمِلَتْهُمْ بَلِيَّةٌ كَانَ فِي حِزْبِ اللَّهِ- بِالتَّقْوَى مِنْ كُلِّ بَلِيَّةٍ- أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ- إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ.

۱۵۹۲ - ٥ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَّالِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ فَقَالَ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ دَرَجَاتٌ- مِنْهَا أَنْ تَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ فِي أُمُورِكَ كُلِّهَا- فَمَا فَعَلَ بِكَ كُنْتَ عَنْهُ رَاضِياً- تَعْلَمُ أَنَّهُ لا يَأْلُوكَ خَيْراً وَ فَضْلاً

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
بی نیازی و عزت به هر طرف می‌چرخند، و چون به محل توکل برسند، وطن کنند. (زیرا بی نیازی و عزت همراه با توکلند زیرا شخصی که بخدا تکیه سازد به مخلوق رو نمی‌آورد و از مردم، خود را بی نیاز می‌داند)

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر بنده‌ای به سوی آنچه خدای عز و جل دوست دارد رو کند و خدا هم به آنچه او دوست دارد، رو آورد و هر کس در پناه خدا باشد خدا او را پناه دهد و کسی که خدا پناهش داده باک ندارد که آسمان بر زمین افتد، یا بلائی فرود آید که همهٔ مردم زمین را در بر گیرد، او به وسیلهٔ تقویٰ در حزب خداست و از هر بلائی محفوظ است، آیا چنین نیست که خدای عز و جل می‌فرماید: «به راستی متّقیان در مقام امنی باشند(دخان/۵۱)».

۵- علی بن سوید گوید: از امام کاظم علیه السلام از تفسیر قول خدای عز و جل: «هر کس بر خدا توکّل کند او را بس است (طلاق / ۳)» پرسیدم
فرمود: توکل بر خدا درجاتی دارد، یکی آنکه در همه کار خود، بر او توکل کنی و هر چه با تو کند راضی باشی و بدانی در خیر خواهی تو کوتاهی نکند و بدانی که اختیار با اوست، پس بر خدا توکل کن و همه کارهای خود را به او واگذار در کارهای خود و دیگران (که از نزدیکان تو هستند) و به او اعتماد داشته باش .

وَ تَعْلَمُ أَنَّ الْحُكْمَ فِي ذَلِكَ لَهُ- فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ بِتَفْوِيضِ ذَلِكَ إِلَيْهِ وَ ثِقْ بِهِ فِيهَا وَ فِي غَيْرِهَا.

۱۵۹۳-۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أُعْطِيَ ثَلَاثاً لَمْ يُمْنَعْ ثَلَاثاً- مَنْ أُعْطِيَ الدُّعَاءَ أُعْطِيَ الْإِجَابَةَ وَ مَنْ أُعْطِيَ الشُّكْرَ أُعْطِيَ الزِّيَادَةَ- وَ مَنْ أُعْطِيَ التَّوَكُّلَ أُعْطِيَ الْكِفَايَةَ- ثُمَّ قَالَ أَتَلَوْتَ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ وَ قَالَ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَ قَالَ (اُدْعُونِي أَستجب لكم).

۱۵۹۴-۷- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُلْوَانَ قَالَ:

كُنَّا فِي مَجْلِسٍ نَطْلُبُ فِيهِ الْعِلْمَ- وَ قَدْ نَفِدَتْ نَفَقَتِي فِي بَعْضِ الْأَسْفَارِ فَقَالَ لِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا- مَنْ تُؤَمِّلُ لِمَا قَدْ نَزَلَ بِكَ- فَقُلْتُ فُلَاناً فَقَالَ إِذاً وَ اللَّهِ لَا تُسْعَفُ حَاجَتُكَ- وَ لَا يَبْلُغُكَ أَمَلُكَ وَ لَا تُنْجَحُ طَلِبَتُكَ قُلْتُ وَ مَا عَلَّمَكَ رَحِمَكَ اللَّهُ- قَالَ إِنَّ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام حَدَّثَنِي أَنَّهُ قَرَأَ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ- أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ- وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ مَجْدِي- وَ ارْتِفَاعِي عَلَى عَرْشِي- لَأَقْطَعَنَّ أَمَلَ كُلِّ مُؤَمِّلٍ مِنَ النَّاسِ غَيْرِي بِالْيَأْسِ- وَ لَأَكْسُوَنَّهُ ثَوْبَ الْمَذَلَّةِ عِنْدَ النَّاسِ- وَ لَأُنَحِّيَنَّهُ مِنْ

۶- امام صادق‌عليه‌السلام فرمود: هر کس را سه چیز دادند از سه چیز دریغ نکردند: به هر کس دعا دادند برایش اجابت قرار دادند؛ به هر کس شکر گزاری دادند به او فراوانی نعمت دادند؛ به هر کس توکل داده شد، کفایت کار به او عطا شد. سپس فرمود: آیا قرآن را خوانده‌ای که می‌فرماید: «و هر کس بر خدا توکل کند او را بس است» و فرموده: «اگر شکر کنید، بر نعمت شما بیفزایم (ابراهیم / ۷)» و فرموده: «مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم(مؤمن/۶۰)».

* * *

۷- حسین بن علوان، گوید: ما در مجلسی بودیم که دانش می آموختیم و هزینه و مخارج سفرم تمام شده بود و یکی از یارانم به من گفت: برای این گرفتاری که به تو رسیده به چه کسی امیدواری؟ گفتم: فلانی، گفت: به خدا سوگند که حاجت روا نخواهی شد و به آرزویت نخواهی رسید، گفتم خدایت رحمت کند، از کجا دانستی؟ گفت: به راستی امام صادق‌عليه‌السلام به من فرمود: که در یکی از کتابها خوانده است که خدای تبارک و تعالی می‌فرمود: به عزت و جلال و مجد و رفعتم و بر عرشم سوگند که هر کس به غیر من امید بندد امیدش را قطع می‌کنم و نزد مردم بر او جامه خواری می‌پوشانم و بیقین او را از نزدیک خود دور می‌کنم و از فضل خود کنار زنم، آیا در سختی‌ها امید به جز من دارد؟ با اینکه همهٔ سختی‌ها به دست من است؟ به دیگری توجه دارد و با اندیشه در دیگران را می‌کوبد با اینکه کلیدهای هر در به دست من است و همهٔ درها بسته است و در خانهٔ من باز است برای هر کس دعا کند، کیست که در

قُرْبِي- وَ لَأُبْعِدَنَّهُ مِنْ فَضْلِي- أَيُؤَمِّلُ غَيْرِي فِي الشَّدَائِدِ- وَ الشَّدَائِدُ بِيَدِي- وَ يَرْجُو غَيْرِي وَ يَقْرَعُ بِالْفِكْرِ بَابَ غَيْرِي- وَ بِيَدِي مَفَاتِيحُ الْأَبْوَابِ وَ هِيَ مُغْلَقَةٌ- وَ بَابِي مَفْتُوحٌ لِمَنْ دَعَانِي- فَمَنْ ذَا الَّذِي أَمَّلَنِي لِنَوَائِبِهِ فَقَطَعْتُهُ دُونَهَا- وَ مَنْ ذَا الَّذِي رَجَانِي لِعَظِيمَةٍ فَقَطَعْتُ رَجَاءَهُ مِنِّي- جَعَلْتُ آمَالَ عِبَادِي عِنْدِي مَحْفُوظَةً- فَلَمْ يَرْضَوْا بِحِفْظِي وَ مَلَأْتُ سَمَاوَاتِي- مِمَّنْ لَا يَمَلُّ مِنْ تَسْبِيحِي- وَ أَمَرْتُهُمْ أَنْ لَا يُغْلِقُوا الْأَبْوَابَ بَيْنِي وَ بَيْنَ عِبَادِي- فَلَمْ يَثِقُوا بِقَوْلِي- أَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ مَنْ طَرَقَتْهُ نَائِبَةٌ مِنْ نَوَائِبِي- أَنَّهُ لَا يَمْلِكُ كَشْفَهَا أَحَدٌ غَيْرِي- إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِي- فَمَا لِي أَرَاهُ لَاهِياً عَنِّي- أَعْطَيْتُهُ بِجُودِي مَا لَمْ يَسْأَلْنِي- ثُمَّ انْتَزَعْتُهُ عَنْهُ فَلَمْ يَسْأَلْنِي رَدَّهُ- وَ سَأَلَ غَيْرِي أَ فَيَرَانِي أَبْدَأُ بِالْعَطَاءِ قَبْلَ الْمَسْأَلَةِ- ثُمَّ أُسْأَلُ فَلَا أُجِيبُ سَائِلِي- أَ بَخِيلٌ أَنَا فَيُبَخِّلُنِي عَبْدِي- أَ وَ لَيْسَ الْجُودُ وَ الْكَرَمُ لِي- أَ وَ لَيْسَ الْعَفْوُ وَ الرَّحْمَةُ بِيَدِي- أَ وَ لَيْسَ أَنَا مَحَلَّ الْآمَالِ- فَمَنْ يَقْطَعُهَا دُونِي- أَ فَلَا يَخْشَى الْمُؤَمِّلُونَ أَنْ يُؤَمِّلُوا غَيْرِي- فَلَوْ أَنَّ أَهْلَ سَمَاوَاتِي وَ أَهْلَ أَرْضِي- أَمَّلُوا جَمِيعاً ثُمَّ أَعْطَيْتُ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ- مِثْلَ مَا أَمَّلَ الْجَمِيعُ- مَا انْتَقَصَ مِنْ مُلْكِي- مِثْلَ عُضْوِ ذَرَّةٍ وَ كَيْفَ يَنْقُصُ مُلْكٌ أَنَا قَيِّمُهُ- فَيَا بُؤْساً لِلْقَانِطِينَ مِنْ رَحْمَتِي وَ يَا بُؤْساً لِمَنْ عَصَانِي وَ لَمْ يُرَاقِبْنِي.

گرفتاری‌های خود به من آرزومند است و من راه آنها را بر او بریده‌ام؟ کیست برای امر بزرگی به من امیدوار شده و من امید او را بریده‌ام؟ من آرزوهای بندگانم را نزد خود نگه داشته‌ام؟ و آنان به نگهداری من رضایت ندادند و آسمانهای خود را پر کردم از کسانی که از تسبیح من خسته و گرفته نشوند و به آنها فرمان دادم که درهای میان من و میان بنده‌ها را نبندند و به گفتهٔ من اعتماد نکردند، آیا نمی‌دانید هر کس گرفتار یکی از پیش آمدهای بد من شد، احدی جز به اجازه من نتواند آن را برطرف کند؟ او را چه شده که از من روگردان است؟ به وجود خودم چیز هائی به او دادم که از من نخواسته بود، سپس از او بازگرفتم و او از من نخواست که آنها را به او بازگردانم و از دیگری خواست، آیا معتقدی که من نخواسته می‌دهم و از من بخواهم و ندهم؟ آیا من بخیلم که بنده‌ام مرا بخیل می‌شمارد؟ آیا خود و کرم خاص من نیست؟ آیا عفو و رحمت به دستم نیست؟ من محل آرزوها نیستم؟ کیست که جز من آنها را دریغ دارد؟ آیا آرزومندانی که به دیگری آرزو دارند نمی‌ترسند؟ اگر همه مردم روی زمین آرزو کنند و به هر کدام هر چه آرزو کنند بدهم، از ملك من به اندازه عضو یك مورچه کم نشود چگونه ملکی کم شود که من سرپرست آنم؟ افسوس و دریغ بر آنان که از رحمت من ناامیدند و افسوس بر کسی که مرا نافرمانی کند و مرا در نظر نگیرد.

* * *

۱۵۹۵ - ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَبَّادِ بْنِ يَعْقُوبَ الرَّوَاجِنِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ:

كُنْتُ مَعَ مُوسَى بْنِ عَبْدِاللَّهِ - بِيَنْبُعَ وَ قَدْ نَفِدَتْ نَفَقَتِي فِي بَعْضِ الْأَسْفَارِ - فَقَالَ لِي بَعْضُ وُلْدِ الْحُسَيْنِ - مَنْ تُؤَمِّلُ لِمَا قَدْ نَزَلَ بِكَ فَقُلْتُ مُوسَى بْنَ عَبْدِاللَّهِ - فَقَالَ إِذاً لَا تُقْضَى حَاجَتُكَ - ثُمَّ لَا تُنْجَحُ طَلِبَتُكَ قُلْتُ - وَ لِمَ ذَاكَ قَالَ لِأَنِّي قَدْ وَجَدْتُ - فِي بَعْضِ كُتُبِ آبَائِي أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ فَقُلْتُ - يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَمْلِ عَلَيَّ فَأَمْلَاهُ عَلَيَّ فَقُلْتُ - لَا وَ اللَّهِ مَا أَسْأَلُهُ حَاجَةً بَعْدَهَا

بَابُ الْخَوْفِ وَ الرَّجَاءِ

۱۵۹۶ - ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ أَوْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

قُلْتُ لَهُ مَا كَانَ فِي وَصِيَّةِ لُقْمَانَ - قَالَ كَانَ فِيهَا الْأَعَاجِيبُ - وَ كَانَ أَعْجَبَ مَا كَانَ فِيهَا أَنْ قَالَ لِابْنِهِ - خَفِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خِيفَةً - لَوْ جِئْتَهُ بِبِرِّ الثَّقَلَيْنِ لَعَذَّبَكَ وَ ارْجُ اللَّهَ - رَجَاءً لَوْ جِئْتَهُ بِذُنُوبِ الثَّقَلَيْنِ لَرَحِمَكَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ كَانَ أَبِي يَقُولُ - إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ فِي قَلْبِهِ نُورَانِ - نُورُ خِيفَةٍ وَ نُورُ رَجَاءٍ - لَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا - وَ لَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا.

۸- از سعید بن عبد الرحمن که گوید: من با موسی بن عبد الله (بن حسن) در ینبع بودم و مخارج سفرم تمام شده بود، یکی از فرزندان حسین علیه السلام به من گفت: برای رفع این گرفتاری به چه کسی امیدواری؟ گفتم: به موسی بن عبدالله، گفت: در این صورت، حاجت روا نیستی و کامیاب نخواهی شد، گفتم: برای چه؟ گفت: برای آنکه من در یکی از کتب پدرانم دیده‌ام که خدای عز و جل می‌فرماید:

و مانند همان حدیث هفت را بیان کرد، و من گفتم یابن رسول الله آن را برای من بگو تا بنویسم و آن را بر من املاء کرد، من گفتم: نه به خدا پس از این از او حاجتی نخواهم.

بیم و امید

۱- حارث ابن مغیره یا پدرش، از امام صادق علیه السلام گوید: به او گفتم: در وصیت لقمان چه بود؟

فرمود: در آن مطالب شگفت‌انگیز بسیاری بود و عجیب‌تر از همه این بود که به پسرش گفت: از خدای عزّوجلّ چنان بترس که اگر همهٔ کردار نیک جن و انس را بیاوری کیفرت می‌کند و چنان به او امیدوار باش که اگر همهٔ گناه جن و انس را هم بیاوری به تو رحم می‌کند، سپس امام صادق علیه السلام فرمود: پدرم بارها می‌فرمود: به راستی هیچ بنده‌ای مؤمن نیست جز آنکه در دلش دو نور است، نور ترس از خدا و نور امید که اگر این را وزن کنند از آن بیش نیست و اگر آن را وزن کنند از این بیش نیست.

۱۵۹۷-۲-مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَا إِسْحَاقُ خَفِ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ- وَ إِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ- فَإِنْ كُنْتَ تَرَى أَنَّهُ لَا يَرَاكَ فَقَدْ كَفَرْتَ- وَ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُ يَرَاكَ- ثُمَّ بَرَزْتَ لَهُ بِالْمَعْصِيَةِ- فَقَدْ جَعَلْتَهُ مِنْ أَهْوَنِ النَّاظِرِينَ عَلَيْكَ.

۱۵۹۸-۳-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَنْ خَافَ اللَّهَ أَخَافَ اللَّهُ مِنْهُ كُلَّ شَيْءٍ وَ مَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ- أَخَافَهُ اللَّهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ.

۱۵۹۹-٤- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِاللَّهِ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَنْ عَرَفَ اللَّهَ خَافَ اللَّهَ- وَ مَنْ خَافَ اللَّهَ سَخَتْ نَفْسُهُ عَنِ الدُّنْيَا.

۱۶۰۰-٥- عَنْهُ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ قَوْمٌ يَعْمَلُونَ بِالْمَعَاصِي- وَ يَقُولُونَ نَرْجُو فَلَا يَزَالُونَ كَذَلِكَ- حَتَّى يَأْتِيَهُمُ الْمَوْتُ فَقَالَ- هَؤُلَاءِ قَوْمٌ يَتَرَجَّحُونَ فِي الْأَمَانِيِّ كَذَبُوا لَيْسُوا بِرَاجِينَ- إِنَّ مَنْ رَجَا شَيْئاً طَلَبَهُ- وَ مَنْ خَافَ مِنْ شَيْءٍ هَرَبَ مِنْهُ.

۲- اسحاق ابن عمار گوید: امام صادق علیه السلام به او فرمود:
ای اسحاق، از خدا بترس که گویا او را به چشم می‌بینی و اگر تو او را نبینی او تو را می‌بیند و اگر معتقدی تو را نمی‌بیند محققاً کافری و اگر معتقدی تو را می‌بیند و در برابر او گناه می‌کنی او را پست‌ترین بینندگان خود داشته‌ای (زیرا هیچ بنده‌ای در حضور مولای خود اینچنین گستاخانه عمل نمی‌کند)

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس از خدا بترسد، خدا هر چیز را از او بترساند؛ و هرکس از خدا نترسد خدا اورا از هرچیز بترساند.

۴- فرمود:
هرکس خدا را بشناسد از او بترسد و هرکس از خدا بترسد، دل از دنیا برکند.

۵- ابن ابی نجران، از کسی که نامش را برد، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: مردمی گناه می‌کنند و می‌گویند: امیدواریم وهمواره چنین کنند تا مرگشان برسد.
در پاسخ فرمود: اینان مردمی باشند که دل به آرزوهای بیجا خوش کنند، دروغ گویند، امیدوار نیستند، هرکس امید چیزی را دارد آن را خواهد و جوید و هرکس از چیزی ترسد از آن گریزد.

* * *

١٦٠١ -٦- وَ رَوَاهُ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ رَفَعَهُ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

- إِنَّ قَوْماً مِنْ مَوَالِيكَ - يُلِمُّونَ بِالْمَعَاصِي وَ يَقُولُونَ نَرْجُو - فَقَالَ كَذَبُوا لَيْسُوا لَنَا بِمَوَالٍ - أُولَئِكَ قَوْمٌ تَرَجَّحَتْ بِهِمُ الْأَمَانِيُّ - مَنْ رَجَا شَيْئاً عَمِلَ لَهُ - وَ مَنْ خَافَ مِنْ شَيْءٍ هَرَبَ مِنْهُ.

١٦٠٢ -٧- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمْزَةَ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ مِنَ الْعِبَادَةِ شِدَّةَ الْخَوْفِ مِنَ اللَّهِ - عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ اللَّهُ - إِنَّمَا يَخْشَى اللهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ وَ قَالَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ - فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَ اخْشَوْنِ وَ قَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - وَ مَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً قَالَ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ حُبَّ الشَّرَفِ وَ الذِّكْرِ - لَا يَكُونَانِ فِي قَلْبِ الْخَائِفِ الرَّاهِبِ.

١٦٠٣ -٨- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُكَارِي عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام [قَالَ] قَالَ:

إِنَّ رَجُلاً رَكِبَ الْبَحْرَ بِأَهْلِهِ فَكُسِرَ بِهِمْ - فَلَمْ يَنْجُ مِمَّنْ كَانَ فِي السَّفِينَةِ - إِلَّا امْرَأَةُ الرَّجُلِ - فَإِنَّهَا نَجَتْ عَلَى لَوْحٍ مِنْ أَلْوَاحِ السَّفِينَةِ حَتَّى أَلْجَأَتْ عَلَى جَزِيرَةٍ مِنْ جَزَائِرِ الْبَحْرِ - وَ كَانَ فِي تِلْكَ الْجَزِيرَةِ رَجُلٌ - يَقْطَعُ الطَّرِيقَ وَ لَمْ يَدَعْ لِلَّهِ حُرْمَةً - إِلَّا انْتَهَكَهَا فَلَمْ يَعْلَمْ إِلَّا

۶- مردی می‌گوید به امام صادق علیه‌السلام عرض کردم: به راستی جمعی از دوستانت مرتکب گناه می‌شوند و می‌گویند ما امیدواریم.
فرمود: دروغ می‌گویند، دوستان و پیروان مانیستند، آنان مردمی هستند به آرزوهای بیجا دل خوش دارند، هرکس به چیزی امید دارد برای آن کار کند و هرکس از چیزی ترسد از آن گریزد.

* * *

۷- امام صادق‌علیه‌السلام فرمود:
به راستی سخت ترسیدن از خدای عزّوجلّ، عبادت است، خدا می‌فرماید: «همانا دانشمنداند که از خداترسند (فاطر / ۲۸)» خدا جلّ شأنه فرماید« از مردم نترسید بلکه از من بترسید (مائده / ۴۴)» و فرمود« هرکس از خدا بترسد برای اوگشایشی فراهم کند (طلاق / ۲)»
گوید که: امام صادق‌علیه‌السلام فرمود: به راستی حب مقام و شهرت در دل‌های ترسان و بیمناک نباشد.

* * *

۸- علی ابن الحسین‌علیه‌السلام فرمود: مردی باخاندان خود به سفر دریا رفت، بطور اتفاق کشتی آنها شکست و از سرنشینان کشتی جز همسر آن مرد نجات نیافت، او بر تخته پاره‌ای از کشتی نشست و موج اورا به یکی از جزیره‌ها برد، در آن جزیره مردی راهزن بود که همهٔ کارهای ناشایسته را کرده و همهٔ حرامهای خدا را انجام داده بود، ناگهان مشاهده کرد آن زن بالای

وَ الْمَرْأَةُ قَائِمَةٌ عَلَى رَأْسِهِ - فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا فَقَالَ إِنْسِيَّةٌ أَمْ جِنِّيَّةٌ فَقَالَتْ إِنْسِيَّةٌ فَلَمْ يُكَلِّمْهَا كَلِمَةً - حَتَّى جَلَسَ مِنْهَا مَجْلِسَ الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِهِ - فَلَمَّا أَنْ هَمَّ بِهَا اضْطَرَبَتْ - فَقَالَ لَهَا مَا لَكِ تَضْطَرِبِينَ - فَقَالَتْ أَفْرَقُ مِنْ هَذَا - وَ أَوْمَأَتْ بِيَدِهَا إِلَى السَّمَاءِ - قَالَ فَصَنَعْتِ مِنْ هَذَا شَيْئاً - قَالَتْ لَا وَ عِزَّتِهِ - قَالَ فَأَنْتِ تَفْرَقِينَ مِنْهُ هَذَا الْفَرَقَ - وَ لَمْ تَصْنَعِي مِنْ هَذَا شَيْئاً - وَ إِنَّمَا أَسْتَكْرِهُكِ اسْتِكْرَاهاً - فَأَنَا وَ اللَّهِ أَوْلَى بِهَذَا الْفَرَقِ - وَ الْخَوْفِ وَ أَحَقُّ مِنْكِ - قَالَ فَقَامَ وَ لَمْ يُحْدِثْ شَيْئاً - وَ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَ لَيْسَتْ لَهُ هِمَّةٌ - إِلَّا التَّوْبَةُ وَ الْمُرَاجَعَةُ - فَبَيْنَا هُوَ يَمْشِي إِذْ صَادَفَهُ رَاهِبٌ يَمْشِي فِي الطَّرِيقِ - فَحَمِيَتْ عَلَيْهِمَا الشَّمْسُ - فَقَالَ الرَّاهِبُ لِلشَّابِّ - ادْعُ اللَّهَ يُظِلَّنَا بِغَمَامَةٍ - فَقَدْ حَمِيَتْ عَلَيْنَا الشَّمْسُ - فَقَالَ الشَّابُّ مَا أَعْلَمُ أَنَّ لِي عِنْدَ رَبِّي حَسَنَةً - فَأَتَجَاسَرَ عَلَى أَنْ أَسْأَلَهُ شَيْئاً - قَالَ فَأَدْعُو أَنَا وَ تُؤَمِّنُ أَنْتَ - قَالَ نَعَمْ فَأَقْبَلَ الرَّاهِبُ يَدْعُو وَ الشَّابُّ يُؤَمِّنُ - فَمَا كَانَ بِأَسْرَعَ مِنْ أَنْ أَظَلَّتْهُمَا غَمَامَةٌ - فَمَشَيَا تَحْتَهَا مَلِيّاً مِنَ النَّهَارِ - ثُمَّ تَفَرَّقَتِ الْجَادَّةُ جَادَّتَيْنِ - فَأَخَذَ الشَّابُّ فِي وَاحِدَةٍ - وَ أَخَذَ الرَّاهِبُ فِي وَاحِدَةٍ - فَإِذَا السَّحَابَةُ - مَعَ الشَّابِّ فَقَالَ - الرَّاهِبُ أَنْتَ خَيْرٌ مِنِّي - لَكَ اسْتُجِيبَ وَ لَمْ يُسْتَجَبْ لِي - فَأَخْبِرْنِي مَا قِصَّتُكَ فَأَخْبَرَهُ بِخَبَرِ الْمَرْأَةِ فَقَالَ غُفِرَ لَكَ مَا مَضَى حَيْثُ دَخَلَكَ الْخَوْفُ. كَيْفَ تَكُونَ فِي مُسْتَقْبَل..

سرش قرار دارد، سربه سوی او برداشت و گفت: آدمیزاد هستی یا پری؟ گفت: آدمیزادم، با او سخنی نگفت و مانند شوهر درکنارش نشست و چون آهنگ او کرد، آن زن به خود لرزید، آن راهزن گفت: چرا برخود می‌لرزی؟ در پاسخ گفت: از این می‌ترسم، با دست خود اشاره به آسمان کرد، آن مرد گفت: چنین کاری کرده‌ای؟ گفت: نه به عزت او سوگند، مرد راهزن گفت: تو چنین از خدا می‌ترسی با اینکه هیچ کار زشتی نکرده‌ای و من اکنون تو را به زور بر آن داشتم، به خدا که من خود سزاوارترم به این ترس وهراس، فرمود: کاری نکرده برخاست و نزد خاندان خود رفت و همتی جز توبه و بازگشت نداشت، در این میان که می‌رفت، راهبی رهگذر به او برخورد و به همراه هم می‌رفتند و آفتاب آنها را می‌سوزاند، راهب به آن جوان گفت: دعا کن تا خدا ابری فرستد که برما سایه اندازد زیرا اگر چنین باشد، آفتاب مارا می‌سوزاند، آن جوان گفت: من برای خود در درگاه خدا حسنه‌ای نمی دانم که جرأت کنم از او چیزی بخواهم، راهب گفت: پس من دعا می‌کنم و تو آمین بگو، گفت: بسیار خوب و راهب شروع به دعا کرد و جوان آمین گفت و ناگهان ابری بر آنها سایه انداخت و زیر سایهٔ آن مقدار بسیاری از روز، راه رفتند تا راه آنها جدا شد و دو راه شد و آن جوان از یک راه رفت و راهب از راهی دیگر، به ناگاه آن ابر بالای سر آن جوان رفت، راهب گفت: تو از من بهتری، دعا برای تو اجابت شده و برای من اجابت نشده، داستان خود را به من بگو، او خبر آن زن را گزارش داد، به او گفت: آنچه گناه درگذشته کرده‌ای، برایت آمرزیده شده، برای ترسی که به دلت افتاده باید بنگری که در آینده چگونه‌ای؟

۱۶۰۴ - ۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حُمْرَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام يَقُولُ إِنَّ مِمَّا حُفِظَ مِنْ خُطَبِ النَّبِيِّ صلى‌الله‌عليه‌وآله أَنَّهُ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ - إِنَّ لَكُمْ مَعَالِمَ فَانْتَهُوا إِلَى مَعَالِمِكُمْ - وَ إِنَّ لَكُمْ نِهَايَةً فَانْتَهُوا إِلَى نِهَايَتِكُمْ - أَلَا إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَعْمَلُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ - بَيْنَ أَجَلٍ قَدْ مَضَى لَا يَدْرِي مَا اللَّهُ صَانِعٌ فِيهِ - وَ بَيْنَ أَجَلٍ قَدْ بَقِيَ لَا يَدْرِي مَا اللَّهُ قَاضٍ فِيهِ - فَلْيَأْخُذِ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ مِنْ نَفْسِهِ لِنَفْسِهِ - وَ مِنْ دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ - وَ فِي الشَّبِيبَةِ قَبْلَ الْكِبَرِ - وَ فِي الْحَيَاةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ - فَوَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ - مَا بَعْدَ الدُّنْيَا مِنْ مُسْتَعْتَبٍ - وَ مَا بَعْدَهَا مِنْ دَارٍ إِلَّا الْجَنَّةُ أَوِ النَّارُ.

۱۶۰۵ - ۱۰ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

وَ لِمَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ جَنَّتانِ قَالَ مَنْ عَلِمَ أَنَّ اللَّهَ يَرَاهُ - وَ يَسْمَعُ مَا يَقُولُ - وَ يَعْلَمُ مَا يَعْمَلُهُ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ - فَيَحْجُزُهُ ذَلِكَ عَنِ الْقَبِيحِ مِنَ الْأَعْمَالِ فَذَلِكَ الَّذِي خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ - وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى.

۱۶۰۶ - ۱۱ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي سَارَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام يَقُولُ لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِناً - حَتَّى يَكُونَ

۹- امام صادق علیه السلام فرمود: از سخنرانیهای پیامبر که ضبط شده این است که فرمود: ای مردم برای شما نشانه‌هایی است (از قرآن و سنت و عقل) به نشانه‌های خود برسید و به راستی برای شما پایانی است پس به پایان خود برسید، همانا مؤمن میان دو ترس قرار دارد: میان عمر گذشته‌ای که نداند خدا در آن چه کند و میان عمر مانده‌ای که نداند خدا برای او در آن چه مقدر کرده‌است؟ باید بندهٔ مؤمن از خود برا ی خود برگیرد و از دنیایش سرای دیگر و از جوانیش برای پیری و در زندگی پیش از مردن، بدان که جان محمد به دست اوست، پس از دنیا جای عذرخواهی و تلافی نیست و پس از آن خانه‌ای نیست جز بهشت و دوزخ.

* * *

۱۰- امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عزّوجلّ فرماید: «و از آن هرکس از مقام پروردگارش بترسد، در بهشت است» فرمود: هرکه بداند که خدا او را می‌بیند و هرچه گوید می‌شنود و هرچه از خوب و بد کند می‌داند و این عقیدهٔ او را از کردار زشت بازدارد و هم اوست که از مقام پروردگارش ترسیده وخود را از هوا باز داشته است.

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن، مؤمن نباشد تا ترسان وامیدوار باشد و

خَائِفاً رَاجِياً - وَ لَا يَكُونُ خَائِفاً رَاجِياً - حَتَّى يَكُونَ عَامِلاً لِمَا يَخَافُ وَ يَرْجُو.

۱۶۰۷ - ۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ - ذَنْبٍ قَدْ مَضَى لَا يَدْرِي مَا صَنَعَ اللَّهُ فِيهِ وَ عُمُرٍ قَدْ بَقِيَ لَا يَدْرِي مَا يَكْتَسِبُ فِيهِ مِنَ الْمَهَالِكِ - فَهُوَ لَا يُصْبِحُ إِلَّا خَائِفاً - وَ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْخَوْفُ.

۱۶۰۸ - ۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ - إِلَّا وَ فِي قَلْبِهِ نُورَانِ - نُورُ خِيفَةٍ وَ نُورُ رَجَاءٍ - لَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا - وَ لَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا.

بَابُ حُسْنِ الظَّنِّ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ

۱۶۰۹ - ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - لَا يَتَّكِلِ الْعَامِلُونَ عَلَى أَعْمَالِهِمُ - الَّتِي يَعْمَلُونَهَا لِثَوَابِي - فَإِنَّهُمْ لَوِ اجْتَهَدُوا وَ أَتْعَبُوا أَنْفُسَهُمْ

ترسان و امید وار نباشد تا کار کند برای آنچه می‌ترسد و امید دارد.

* * *

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن میان دو ترس است،
۱ - گناه گذشته که نداند خدا با او چه کند
۲ - عمری که باقیمانده و نداند چه گناهانی کـه هـلاکت اوست انـجام خواهد داد پس او صبح و شب ترسان است و جز تـرس او را اصـلاح نکند و (چون ترس سبب توبه او از گناهان گذشته می‌شود و سبب خواهد شد که در آینده در کارهای خود بیندیشد)

* * *

۱۳- امام صادق علیه السلام فرمود: بارها پدرم می‌فرمود: راست مطلب این است که هیچ بندهٔ مؤمنی نیست جز اینکه در دلش دو نور است: نور ترس و نور امید، اگر این را بکشد بـرآن افزون نـیست و اگـر آن را بکشـد بـر آن افزون نیست.

حسن ظن و خوشبینی به خداوند

۱- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای تبارک و تعالی می‌فرماید: کسانی که برای درک ثواب تلاش می‌کنند به کار خود تکیه می‌کنند، زیرا که آنها اگر همهٔ عمر بکوشند و در راه من خود را به رنج افکنند بازهم تقصیر کارند و در

أَعْمَارَهُمْ فِي عِبَادَتِي كَانُوا مُقَصِّرِينَ - غَيْرَ بَالِغِينَ فِي عِبَادَتِهِمْ كُنْهَ عِبَادَتِي - فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي مِنْ كَرَامَتِي - وَ النَّعِيمِ فِي جَنَّاتِي - وَ رَفِيعِ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى فِي جِوَارِي - وَ لَكِنْ بِرَحْمَتِي فَلْيَثِقُوا وَ فَضْلِي فَلْيَرْجُوا وَ إِلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِي فَلْيَطْمَئِنُّوا - فَإِنَّ رَحْمَتِي عِنْدَ ذَلِكَ تُدْرِكُهُمْ - وَ مَنِّي يُبَلِّغُهُمْ رِضْوَانِي - وَ مَغْفِرَتِي تُلْبِسُهُمْ عَفْوِي - فَإِنِّي أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ - وَ بِذَلِكَ تَسَمَّيْتُ.

۱۶۱۰ - ۲ - ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ بُرَيْدِ بْنِ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

وَجَدْنَا فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عليه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ - وَ هُوَ عَلَى مِنْبَرِهِ - وَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ - مَا أُعْطِيَ مُؤْمِنٌ قَطُّ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ إِلَّا بِحُسْنِ ظَنِّهِ بِاللَّهِ - وَ رَجَائِهِ لَهُ وَ حُسْنِ خُلُقِهِ - وَ الْكَفِّ عَنِ اغْتِيَابِ الْمُؤْمِنِينَ - وَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ - لَا يُعَذِّبُ اللَّهُ مُؤْمِناً - بَعْدَ التَّوْبَةِ وَ الِاسْتِغْفَارِ إِلَّا بِسُوءِ ظَنِّهِ بِاللَّهِ - وَ تَقْصِيرِهِ مِنْ رَجَائِهِ - وَ سُوءِ خُلُقِهِ وَ اغْتِيَابِهِ لِلْمُؤْمِنِينَ - وَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ - لَا يَحْسُنُ ظَنُّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ بِاللَّهِ - إِلَّا كَانَ اللَّهُ عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ - لِأَنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ - بِيَدِهِ الْخَيْرَاتُ يَسْتَحْيِي أَنْ يَكُونَ عَبْدُهُ الْمُؤْمِنُ - قَدْ أَحْسَنَ بِهِ الظَّنَّ ثُمَّ يُخْلِفَ ظَنَّهُ وَ رَجَاءَهُ - فَأَحْسِنُوا بِاللَّهِ الظَّنَّ وَ ارْغَبُوا إِلَيْهِ.

عبادت خود به کنه بندگی من نرسند نسبت به آن‌چه از من می‌طلبند از کرامت و نعمتم در بهشت و درجات بلندی که در جوار من است ولی باید به رحمت من تکیه کنند و به فضل من امیدوار باشند و به خوش‌بینی نسبت به هم اعتماد کنند زیرا در این صورت رحمت من آنها را در بر گیرد و بخشش و رضوان من به آنها برسد و آمرزشم لباس گذشت بر آنها بپوشاند زیرا من خدای رحمن و رحیمم و بدین صفات نامیده شده‌ام.

* * *

۲- امام باقر علیه السلام فرمود: در کتاب علی یافتم که رسول خدا صلی الله علیه و آله بر منبر خود فرموده است: سوگند به آنکه جز او شایسته پرستش نیست به هیچ مؤمنی هرگز خیر دنیا و آخرت داده نشده جز به وسیلهٔ حسن ظن او به خدا و امیدواری او و خوش خلقی او و خود داری از بد گوئی و غیبت مؤمنان و سوگند به آنکه جز او شایستهٔ پرستش نیست خدا هیچ مؤمنی را پس از توبه و استغفار عذاب نکند جز به خاطر بدگمانی او به خدا و تقصیر در امیدواری و بدخلقی و غیبت از مؤمنین، سوگند به آنکه جز او شایستهٔ پرستش نیست، هیچ بندهٔ مؤمنی خوش گمانی به خدا نکند جز آنکه خدا به اندازهٔ آن با او رفتار کند، زیرا کریم است و هر چه بدست او است و شرم دارد که بندهٔ مؤمنش گمان خوبی به او ببرد و اوگمان و امید او را بر نیاورد، به خدا خوش گمان باشید و به او تمایل نشان دهید.

* * *

۱۶۱۱ - ۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ بَزِيعٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

أَحْسِنِ الظَّنَّ بِاللَّهِ - فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ بِي - إِنْ خَيْراً فَخَيْراً وَ إِنْ شَرّاً فَشَرّاً.

۱۶۱۲ - ۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ ابْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ حُسْنُ الظَّنِّ بِاللَّهِ - أَنْ لَا تَرْجُوَ إِلَّا اللَّهَ وَ لَا تَخَافَ إِلَّا ذَنْبَكَ.

بَابُ الِاعْتِرَافِ بِالتَّقْصِيرِ

۱۶۱۳ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي خَلَفٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِبَعْضِ وُلْدِهِ يَا بُنَيَّ عَلَيْكَ بِالْجِدِّ - لَا تُخْرِجَنَّ نَفْسَكَ مِنْ حَدِّ التَّقْصِيرِ - فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ طَاعَتِهِ - فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُعْبَدُ حَقَّ عِبَادَتِهِ.

۱۶۱۴ - ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ بَعْضِ الْعِرَاقِيِّينَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا جَابِرُ لَا أَخْرَجَكَ اللَّهُ مِنَ النَّقْصِ وَ لَا التَّقْصِيرِ.

۳- امام رضاؑ فرمود: به خدا خوش گمان باش، زیرا خدای عز و جل می‌فرماید:
من با گمان بندهٔ مؤمن خود همراهم، اگر خوب است خوب پیش آید و اگر بد است بد پیش آید.

* * *

۴- امام صادقؑ فرمود: خوش بینی به خدا این است که جز به خداوند امید نداشته باشی و جز از گناهت نترسی.

باب اعتراف به تقصیر

۱- امام کاظمؑ به یکی از فرزندانش فرمود: ای پسر جان، بر تو باد به کوشش، مبادا خود را در عبادت. طاعت خدای عز و جل بی تقصیر بدانی، زیرا خداوند چنانچه شایسته است پرستش نشود.

* * *

۲- جابر گوید: امام باقرؑ به من فرمود: خدایت از کاستی و تقصیر بیرون نبرد. (یعنی خدایت تو را توفیق دهد که عبادت خودت را همیشه ناقص شماری و خود را مقصر بدانی)

۱۶۱۵-۳-عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ:

إِنَّ رَجُلاً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ عَبَدَ اللَّهَ أَرْبَعِينَ سَنَةً- ثُمَّ قَرَّبَ قُرْبَاناً فَلَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ- فَقَالَ لِنَفْسِهِ مَا أُتِيتُ إِلَّا مِنْكِ- وَ مَا الذَّنْبُ إِلَّا لَكِ- قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَيْهِ- ذَمُّكَ لِنَفْسِكَ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَتِكَ أَرْبَعِينَ سَنَةً.

۱۶۱۶-٤-أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ عِيسَى بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْفَضْلِ ابْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَكْثِرْ مِنْ أَنْ تَقُولَ- اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي مِنَ الْمُعَارِينَ- وَ لَا تُخْرِجْنِي مِنَ التَّقْصِيرِ- قَالَ قُلْتُ أَمَّا الْمُعَارُونَ فَقَدْ عَرَفْتُ- أَنَّ الرَّجُلَ يُعَارُ الدِّينَ ثُمَّ يَخْرُجُ مِنْهُ- فَمَا مَعْنَى لَا تُخْرِجْنِي مِنَ التَّقْصِيرِ- فَقَالَ كُلُّ عَمَلٍ تُرِيدُ بِهِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- فَكُنْ فِيهِ مُقَصِّراً عِنْدَ نَفْسِكَ- فَإِنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ فِي أَعْمَالِهِمْ- فِيمَا بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ اللَّهِ مُقَصِّرُونَ- إِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

بَابُ الطَّاعَةِ وَ التَّقْوَى.

۱۶۱۷-۱-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُحَمَّدٍ أَخِي عُرَامٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لَا تَذْهَبْ بِكُمُ الْمَذَاهِبُ- فَوَ اللَّهِ مَا شِيعَتُنَا- إِلَّا مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ

۳- ابوالحسن علیه السلام فرمود: مردی در بنی اسرائیل چهل سال خدا را عبادت کرد و سپس یک قربانی تقدیم داشت و از او پذیرفته نشد، با خود گفت: این کار از طرف تو بوده و خود مقصری زیرا غیر تو گنهکاری نیست خداوند به او وحی کرد، که: این نکوهشی که از خود کردی از پرستش چهل ساله‌ات بهتر است.

* * *

۴- از فضل بن یونس، از ابوالحسن علیه السلام گوید: فرمود: بسیار بگو که: بار خدایا مرا از عاریه داران (ایمان) قرار مده و از تقصیر خود بیرونم مبر، گوید: گفتم: عاریه داران ایمان را دانستم، آن مردی است که دین را عاریه دارد و سپس از آن بیرون رود و آن را واگذارد، معنی اینکه مرا از مقصران مکن چیست؟ در پاسخ فرمود: هر کاری را برای خدای عز و جل کنی خود را مقصر دان، زیرا همۀمردم در کردار خود میان خودشان و خدا مقصر اند جز کسی که خدایش او را معصوم سازد.

فرمان بری و پرهیز

۱- امام باقر علیه السلام فرمود: هر مذهبی شما را با خود نبرد به خدا شیعۀ ما نیست جز کسی که طاعت خدای عز و جل کند

توضیح: امام باقر علیه السلام با این بیان تمام عقاید و افکار باطلی که در شیعه رواج داشته و دارد از بین می‌برد بدینصورت که کسانی که بر امام حسین می‌گریند بدون طاعت خداوند به سعادت آن جهان می‌رسند امام علیه السلام فرمود: اینها اندیشه‌های باطل و انحرافی است.

۱۶۱۸-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَاصِمِ ابْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ - فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ - وَ اللَّهِ مَا مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ - وَ يُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ إِلَّا وَ قَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ - وَ مَا مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ النَّارِ - وَ يُبَاعِدُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا وَ قَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ - أَلَا وَ إِنَّ الرُّوحَ الْأَمِينَ نَفَثَ فِي رُوعِي - أَنَّهُ لَنْ تَمُوتَ نَفْسٌ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا - فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ - وَ لَا يَحْمِلْ أَحَدَكُمُ اسْتِبْطَاءُ شَيْءٍ - مِنَ الرِّزْقِ أَنْ يَطْلُبَهُ بِغَيْرِ حِلِّهِ - فَإِنَّهُ لَا يُدْرَكُ مَا عِنْدَ اللهِ إِلَّا بِطَاعَتِهِ.

۱۶۱۹-۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِي يَا جَابِرُ أَيَكْتَفِي مَنِ انْتَحَلَ التَّشَيُّعَ - أَنْ يَقُولَ بِحُبِّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ - فَوَ اللَّهِ مَا شِيعَتُنَا إِلَّا مَنِ اتَّقَى اللَّهَ وَ أَطَاعَهُ - وَ مَا كَانُوا يُعْرَفُونَ يَا جَابِرُ إِلَّا بِالتَّوَاضُعِ - وَ التَّخَشُّعِ وَ الْأَمَانَةِ وَ كَثْرَةِ ذِكْرِ اللَّهِ وَ الصَّوْمِ وَ الصَّلَاةِ وَ الْبِرِّ بِالْوَالِدَيْنِ - وَ التَّعَاهُدِ لِلْجِيرَانِ مِنَ الْفُقَرَاءِ وَ أَهْلِ الْمَسْكَنَةِ - وَ الْغَارِمِينَ وَ الْأَيْتَامِ وَ صِدْقِ الْحَدِيثِ - وَ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَ كَفِّ الْأَلْسُنِ عَنِ النَّاسِ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ - وَ كَانُوا أُمَنَاءَ عَشَائِرِهِمْ فِي الْأَشْيَاءِ - قَالَ جَابِرٌ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ - مَا نَعْرِفُ الْيَوْمَ أَحَداً بِهَذِهِ الصِّفَةِ - فَقَالَ يَا جَابِرُ لَا تَذْهَبَنَّ بِكَ الْمَذَاهِبُ - حَسْبُ الرَّجُلِ أَنْ

۲- رسول خدا ﷺ در سخنرانی حجةالوداعش فرمود: ای مردم، به خدا هیچ چیزی نیست که شما را به بهشت نزدیک و از دوزخ دور کند جز آنچه که به شما فرمان دادم و هیچ چیزی نیست که شما را به دوزخ نزدیک و از بهشت دور کند جز آنچه که شما را از آن نهی کردم، همانا جبرئیل در دلم افکند که هیچ کس نمیرد تا روزی خود را، بطور کامل بگیرد، از خدا بپرهیزید و در طلب روزی آرام باشید(حریص مباشید) و دیر رسیدن روزی شمارا وادار به کارهای حرام نکند، زیرا آنچه نزد خدا است جز با طاعت او به دست نمی آید.

۳- جابر می‌گوید: امام باقر علیه السلام به من فرمود: ای جابر، آیا کسی که دعوی شیعه گری می‌کند برایش کافی است که دم از دوستی ما بزند؟ به خدا شیعهٔ مانباشد جز کسی که از خدا بپرهیزد و او را فرمان برد، شیعه‌های ما شناخته نمی‌شوند جز به نشانهٔ تواضع و خشوع و امانتداری و کثرت یاد خدا و روزه و نماز و نیکی کردن به پدر و مادر و وارسی حال همسایگان، از درویشان و مستمندان و بدهکاران و یتیمان و راستگویی و خواندن قرآن و بازداشتن زبان از مردم خبر به نیکی از آنها و آنها امانت نگه دار فامیل خود باشند. به این صفات جابر گوید: من گفتم: یا بن رسول الله، امروز ما کسی را به این صفات نمی‌شناسیم، فرمود: ای جابر، مبادا روشهای مردم تو را به این عقیده کشاند که برای مرد همین بس باشد که گوید: من علی را دوست دارم و پیرو اویم ولی در کار دین فعالیتی نکند پس اگر بگوید: من رسول خدا ﷺ را دوست دارم و رسول خدا ﷺ بهتر از علی علیه السلام است و سپس پیروی از شیوهٔ او نکند و به روش او کار نکند دوستی او برای وی سودی نداشته‌باشد، از خدا بپرهیز و برای

يَقُولَ - أُحِبُّ عَلِيّاً وَ أَتَوَلَّاهُ - ثُمَّ لَا يَكُونَ مَعَ ذَلِكَ فَعَّالاً - فَلَوْ قَالَ إِنِّي أُحِبُّ رَسُولَ اللَّهِ - فَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله خَيْرٌ مِنْ عَلِيٍّ عليه السلام ثُمَّ لَا يَتَّبِعُ سِيرَتَهُ وَ لَا يَعْمَلُ بِسُنَّتِهِ - مَا نَفَعَهُ حُبُّهُ إِيَّاهُ شَيْئاً - فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْمَلُوا لِمَا عِنْدَ اللَّهِ - لَيْسَ بَيْنَ اللَّهِ وَ بَيْنَ أَحَدٍ قَرَابَةٌ - أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ أَكْرَمُهُمْ عَلَيْهِ أَتْقَاهُمْ وَ أَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ - يَا جَابِرُ وَ اللَّهِ مَا يُتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - إِلَّا بِالطَّاعَةِ وَ مَا مَعَنَا بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَ لَا عَلَى اللَّهِ لِأَحَدٍ مِنْ حُجَّةٍ - مَنْ كَانَ لِلَّهِ مُطِيعاً فَهُوَ لَنَا وَلِيٌّ - وَ مَنْ كَانَ لِلَّهِ عَاصِياً فَهُوَ لَنَا عَدُوٌّ - وَ مَا تُنَالُ وَلَايَتُنَا إِلَّا بِالْعَمَلِ وَ الْوَرَعِ.

۱۶۲۰ - ٤ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ - فَيَأْتُونَ بَابَ الْجَنَّةِ فَيَضْرِبُونَهُ - فَيُقَالُ لَهُمْ مَنْ أَنْتُمْ فَيَقُولُونَ - نَحْنُ أَهْلُ الصَّبْرِ فَيُقَالُ لَهُمْ عَلَى مَا صَبَرْتُمْ فَيَقُولُونَ كُنَّا نَصْبِرُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ - وَ نَصْبِرُ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ - فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ صَدَقُوا - أَدْخِلُوهُمُ الْجَنَّةَ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ.

۱۶۲۱ - ٥ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ لَا يَقِلُّ عَمَلٌ مَعَ تَقْوَى - وَ كَيْفَ يَقِلُّ مَا يُتَقَبَّلُ.

خدا کار کن، به راستی میان خدا و کسی خویشی نیست و دوست‌ترین بنده‌های خدا عز وجل و ارجمندترین آنها نزد او باتقواترین و مطیع‌ترین آنهاست نسبت به او، ای جابر به خدا سوگند که جز با طاعت و فرمانبرداری نتوان به خدا نزدیک شد و همراه ما برات آزادی از جهنم نیست و هیچ کس بر خدا حجتی ندارد، هرکس مطیع خداست، دوست ماست و هرکس خدا را نافرمانی کند دشمن ماست، ولایت ما جز با عمل کردن به تقوی و اطاعت از خدا میسر نشود.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: چون روز قیامت شود، یک دستهٔ مردم برخیزند و پشت در بهشت قرار گیرند و آنرا بکوبند، به آنها گویند: شما کیانید؟ گویند: ما اهل صبریم، گویند: برچه صبر کردید؟ گویند بر طاعت خدا و از نافرمانی او صبر کردیم، پس خدای عزّوجلّ فرماید: راست گویند، آنانرا به بهشت برید و این است معنی قول خدای عزّوجلّ: «همانا به صابران مزدشان بی‌حساب پرداخت شود (زمر / ۱۰)».

* * *

۵- امیر المؤمنین علیه السلام بارها می‌فرمود: علمی که با تقوی همراه باشد کم نیست پس چگونه عمل پذیرفته شده کم است؟

* * *

۱۶۲۲-۶- حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

يَا مَعْشَرَ الشِّيعَةِ شِيعَةِ آلِ مُحَمَّدٍ - كُونُوا النُّمْرُقَةَ الْوُسْطَى - يَرْجِعُ إِلَيْكُمُ الْغَالِي وَ يَلْحَقُ بِكُمُ التَّالِي - فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُ سَعْدٌ - جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا الْغَالِي - قَالَ قَوْمٌ يَقُولُونَ فِينَا مَا لَا نَقُولُهُ فِي أَنْفُسِنَا - فَلَيْسَ أُولَئِكَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُمْ - قَالَ فَمَا التَّالِي قَالَ - الْمُرْتَادُ يُرِيدُ الْخَيْرَ - يُبَلِّغُهُ الْخَيْرَ يُؤْجَرُ عَلَيْهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا - فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا مَعَنَا مِنَ اللَّهِ بَرَاءَةٌ - وَ لَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَ اللَّهِ قَرَابَةٌ - وَ لَا لَنَا عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ - وَ لَا نَتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ إِلَّا بِالطَّاعَةِ - فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُطِيعاً لِلَّهِ تَنْفَعُهُ وَلَايَتُنَا وَ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ عَاصِياً لِلَّهِ لَمْ تَنْفَعْهُ وَلَايَتُنَا - وَيْحَكُمْ لَا تَغْتَرُّوا - وَيْحَكُمْ لَا تَغْتَرُّوا.

۱۶۲۳-۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ:

كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام فَذَكَرْنَا الْأَعْمَالَ فَقُلْتُ أَنَا - مَا أَضْعَفَ عَمَلِي فَقَالَ مَهْ - اسْتَغْفِرِ اللَّهَ ثُمَّ قَالَ لِي - إِنَّ قَلِيلَ الْعَمَلِ مَعَ التَّقْوَى خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِ الْعَمَلِ بِلَا تَقْوَى - قُلْتُ كَيْفَ يَكُونُ كَثِيرٌ بِلَا تَقْوَى - قَالَ نَعَمْ مِثْلُ الرَّجُلِ يُطْعِمُ طَعَامَهُ - وَ يَرْفُقُ جِيرَانَهُ وَ يُوَطِّئُ رَحْلَهُ - فَإِذَا ارْتَفَعَ لَهُ الْبَابُ مِنَ الْحَرَامِ دَخَلَ فِيهِ - فَهَذَا الْعَمَلُ بِلَا تَقْوَى - وَ يَكُونُ الْآخَرُ لَيْسَ عِنْدَهُ - فَإِذَا ارْتَفَعَ لَهُ الْبَابُ مِنَ الْحَرَامِ - لَمْ يَدْخُلْ فِيهِ.

۶- امام باقر علیه السلام فرمود: ای گروه شیعه، - شیعهٔ آل محمد صلی الله علیه و آله - شما لنگرگاه میانه باشید (در کارها و عقیده خود میانه‌رو باشید و از افراط و تفریط بپرهیزید تا الگوی دیگران باشید) و آنکه غلو کرده (و از حد میانه خارج شده) به سوی شما برگردد و آنکه عقب مانده خود را به شما رساند.
مردی از انصار به نام سعد عرض کرد: قربانت، غالی چیست؟ فرمود: مردمی دربارهٔ ما چیزهایی گویند که خود دربارهٔ خویش نگوییم، آنان ازما نیستند و مااز آنان نیستیم، گفت: عقب مانده کیست؟ فرمود: آنکه دنبال خیر گردد، به او خیر را برساند تا اجر برد، سپس رو به ما کرد و فرمود: به خدا با ما از طرف خدا برائت از دوزخ نیست و مارا با خدا خویشاوندی نیست و مارا بر خدا حجتی نیست، ما به خدا نزدیک نشویم جز با اطاعت او، هرکدام از شما که مطیع خدا باشد ولایت ما، برای او سودمند است و هرکدام ازشما گنهکار باشد ولایت ما، او را سودی ندهد، وای بر شما، فریب نخورید، وای برشما، فریب نخورید.

* * *

۷- مُفَضَّل ابن عمر، گوید: من نزد امام صادق علیه السلام بودم، که صحبت از اعمال به میان آمد، من گفتم: چه بسیار کم است عمل من.
فرمود: خاموش شو، از خدا آمرزش بخواه، سپس به من فرمود: کم کار باتقوی بهتر از پرکار بی‌تقواست، گفتم: چگونه پرکار بی‌تقوا است؟ فرمود: چرا، چون مردی که نان‌ده است و با همسایه‌ها می‌سازد و رفت و آمد دارد و چون دری از حرام بر او باز شود به سوی آن رود، این کار بی‌تقواست و دیگری است که اینها را ندارد ولی چون دری از حرام به روی او گشوده شود در آن وارد نشود و خودداری کند.

١٦٢٤-٨- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي دَاوُدَ الْمُسْتَرِقِّ عَنْ مُحَسِّنٍ الْمِيثَمِيِّ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَا نَقَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَبْداً - مِنْ ذُلِّ الْمَعَاصِي إِلَى عِزِّ التَّقْوَى - إِلَّا أَغْنَاهُ مِنْ غَيْرِ مَالٍ - وَ أَعَزَّهُ مِنْ غَيْرِ عَشِيرَةٍ - وَ آنَسَهُ مِنْ غَيْرِ بَشَرٍ.

بَابُ الْوَرَعِ

١٦٢٥-١- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدِ بْنِ هِلَالٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ إِنِّي لَا أَلْقَاكَ إِلَّا فِي السِّنِينَ - فَأَخْبِرْنِي بِشَيْءٍ آخُذُ بِهِ - فَقَالَ أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ - وَ الْوَرَعِ وَ الِاجْتِهَادِ وَ اعْلَمْ - أَنَّهُ لَا يَنْفَعُ اجْتِهَادٌ لَا وَرَعَ فِيهِ.

١٦٢٦-٢- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ حَدِيدِ ابْنِ حَكِيمٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ اتَّقُوا اللَّهَ وَ صُونُوا دِينَكُمْ بِالْوَرَعِ.

١٦٢٧-٣- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَزِيدَ بْنِ خَلِيفَةَ قَالَ:

وَعَظَنَا أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَأَمَرَ وَ زَهَّدَ ثُمَّ قَالَ - عَلَيْكُمْ بِالْوَرَعِ فَإِنَّهُ - لَا يُنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِالْوَرَعِ.

۸- امام صادق علیه السلام فرمود: خدای عزّوجلّ هیچ بنده‌ای را از خواری گناه به عزت تقوی منتقل نکند جز اینکه بدون مال بی نیازش کند و بدون فامیل عزیزش سازد و مأنوس و سرگرمش کند بدون آدمیزاد(یعنی او را با خود انس دهد).

* * *

ورع

۱- عمرو بن سعید بن هلال ثقفی گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: من هر ازچندسال یکبار شما را ملاقات می‌کنم، به من چیزی بفرمایید که به آن عمل کنم. فرمود: به تو سفارش می‌کنم به تقوای از خدا و ورع و کوشش و بدان که کوشش بی‌ورع سودمند نیست.

* * *

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: از خدا پرهیز کنید ودین خود را با ورع نگه دارید.

* * *

۳- یزیدبن خلیفه، گفت: امام صادق علیه السلام ما را نصیحت کرد و دستور داد و مارا به زهد فرمان داد و سپس فرمود: برشما باد به ورع زیرا به آنچه نزد خدا است، نمی‌توان رسید جز به وسیلهٔ ورع.

۱۶۲۸ - ٤ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

لَا يَنْفَعُ اجْتِهَادٌ لَا وَرَعَ فِيهِ.

۱۶۲۹ - ٥ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زِيَادٍ الصَّيْقَلِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ إِنَّ أَشَدَّ الْعِبَادَةِ الْوَرَعُ.

۱۶۳۰ - ٦ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ بَزِيعٍ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيُّ - لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ مَا نَلْقَى مِنَ النَّاسِ فِيكَ - فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ - وَ مَا الَّذِي تَلْقَى مِنَ النَّاسِ فِيَّ - فَقَالَ لَا يَزَالُ يَكُونُ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ الرَّجُلِ الْكَلَامُ - فَيَقُولُ جَعْفَرِيٌّ خَبِيثٌ فَقَالَ يُعَيِّرُكُمُ النَّاسُ بِي - فَقَالَ لَهُ أَبُو الصَّبَّاحِ نَعَمْ قَالَ - فَقَالَ مَا أَقَلَّ وَ اللَّهِ مَنْ يَتَّبِعُ جَعْفَراً مِنْكُمْ - إِنَّمَا أَصْحَابِي مَنِ اشْتَدَّ وَرَعُهُ - وَ عَمِلَ لِخَالِقِهِ وَ رَجَا ثَوَابَهُ - فَهَؤُلَاءِ أَصْحَابِي.

۱۶۳۱ - ٧ - حَنَانُ بْنُ سَدِيرٍ عَنْ أَبِي سَارَةَ الْغَزَّالِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - ابْنَ آدَمَ اجْتَنِبْ مَا حَرَّمْتُ عَلَيْكَ - تَكُنْ مِنْ أَوْرَعِ النَّاسِ.

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: کوشش بی‌ورع سود نبخشد.

* * *

۵- امام باقر علیه السلام فرمود: سخت‌ترین عبادت ورع است .

* * *

۶- ابوالصباح کنعانی به امام صادق علیه السلام عرض کرد: ما از مردم دربارهٔ شما چه چیزهایی می‌بینیم؟(و زخم زبانها می‌شنویم)
امام صادق علیه السلام فرمود: هروقت بین من و دیگری سخن به میان می‌آید دربارهٔ ما از مردم چه می‌بینی؟ گفت: او می‌گوید جعفری خبیث، سپس فرمود که: مردم شما را به خاطر من سرزنش می‌کنند؟ ابوالصباح گفت: آری فرمود: به خدا کسانی ازشما که از جعفر پیروی می‌نمایند چقدر اندکند یاور من تنها کسی است که ورعش شدید باشد و برای آفرینندهٔ خود کار کند و امید ثواب اورا دارد، اینانند یاران من .

* * *

۷- امام باقر علیه السلام فرمود: خدای عزّوجلّ فرماید: ای آدمیزاده، از آنچه برتو حرام کردم کناره گیری کن تا از پارساترین مردم باشی .

* * *

۱٦۳۲-۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ عَنِ الْوَرِعِ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ- الَّذِي يَتَوَرَّعُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۱٦۳۳-۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ الْوَرَعِ وَ الِاجْتِهَادِ وَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَةِ- وَ حُسْنِ الْخُلُقِ وَ حُسْنِ الْجِوَارِ وَ كُونُوا دُعَاةً إِلَى أَنْفُسِكُمْ بِغَيْرِ أَلْسِنَتِكُمْ- وَ كُونُوا زَيْناً وَ لَا تَكُونُوا شَيْناً- وَ عَلَيْكُمْ بِطُولِ الرُّكُوعِ وَ السُّجُودِ- فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَطَالَ الرُّكُوعَ وَ السُّجُودَ- هَتَفَ إِبْلِيسُ مِنْ- خَلْفِهِ وَ قَالَ- يَا وَيْلَهُ أَطَاعَ وَ عَصَيْتُ- وَ سَجَدَ وَ أَبَيْت.

۱٦۳٤-۱۰-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي زَيْدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ فَدَخَلَ عِيسَى بْنُ عَبْدِاللَّهِ الْقُمِّيُّ فَرَحَّبَ بِهِ وَ قَرَّبَ مِنْ مَجْلِسِهِ- ثُمَّ قَالَ يَا عِيسَى بْنَ عَبْدِاللَّهِ لَيْسَ مِنَّا وَ لَا كَرَامَةَ مَنْ كَانَ فِي مِصْرٍ- فِيهِ مِائَةُ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ وَ كَانَ فِي ذَلِكَ الْمِصْرِ- أَحَدٌ أَوْرَعَ مِنْهُ.

۸- حفص ابن غیاث، گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم پارساترین مردم کیست؟ فرمود: آنکه از هرچه خدای عزّوجلّ حرام کرده است برحذر باشد.

* * *

۹- از ابی اسامه که شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: بر تو باد به تقوای از خدا و به پارسایی و کوشش و راستگویی و امانتداری و خوش اخلاقی و خوش همسایگی، شما مردم را به غیر زبان به دین دعوت کنید و زیور مذهب باشید نه ننگ آن، برشما باد به طولانی کردن رکوع و سجود، زیرا هرکدام شما رکوع و سجود را طول دهد شیطان به دنبالش فریاد کشد و گوید: وای برمن، آدمی فرمان برد و من نافرمانی کردم، او سجده کرد و من سر باززدم.

* * *

۱۰- از علی بن ابی زید از پدرش، گفت: من نزد امام صادق علیه السلام بودم که عیسی بن عبدالله قمی نزد او آمد و به او خوش آمد گفت و او را نزد خود نشانید و سپس فرمود: ای عیسی‌بن عبدالله، از ما نیست و شرافتی ندارد کسیکه در شهری باشد که صد هزار تن در آن باشند و در آن شهر از او پارساتر باشد.

* * *

۱۶۳۵-۱۱- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَوْصِنِي - قَالَ أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ الْوَرَعِ وَ الِاجْتِهَادِ - وَ اعْلَمْ أَنَّهُ لَا يَنْفَعُ اجْتِهَادٌ لَا وَرَعَ فِيهِ.

۱۶۳۶-۱۲- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

أَعِينُونَا بِالْوَرَعِ - فَإِنَّهُ مَنْ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْكُمْ بِالْوَرَعِ - كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ فَرَجاً - وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - مَنْ يُطِعِ اللهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولٰئِكَ - مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ - وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ - وَ حَسُنَ أُولٰئِكَ رَفِيقاً فَمِنَّا النَّبِيُّ وَ مِنَّا الصِّدِّيقُ وَ الشُّهَدَاءُ وَ الصَّالِحُونَ.

۱۶۳۷-۱۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّا لَا نَعُدُّ الرَّجُلَ مُؤْمِناً - حَتَّى يَكُونَ لِجَمِيعِ أَمْرِنَا مُتَّبِعاً مُرِيداً - أَلَا وَ إِنَّ مِنِ اتِّبَاعِ أَمْرِنَا - وَ إِرَادَتِهِ الْوَرَعَ فَتَزَيَّنُوا بِهِ - يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ وَ كَبِّدُوا أَعْدَاءَنَا - بِهِ يَنْعَشْكُمُ اللَّهُ.

۱۱- عمروبن سعیدبن هلال گوید: به امام صادقؑ عرض کردم: به من سفارشی کن.
فرمود: تورا سفارش کنم به تقوی نسبت به خدا و به پارسائی و کوشش و بدان که کوشش بی‌پارسایی سودمند نیست.

* * *

۱۲- ابی‌الصباح کنانی گوید: امام باقرؑ فرمود: مارا با پارسایی یاری دهید، زیرا هرکدام شما خدای عزّوجلّ را به پارسائی ملاقات کند برایش نزد خداوند گشایشی باشد و به راستی خدای عزّوجلّ فرماید: «آنهائی که خدا و رسولش را اطاعت کنند همدم پیامبران و صدیقان و شهیدان و نیکانی باشند که خداوند نعمتشان داده و چه خوب رفیقانی هستند» -نساء / ۶۰

* * *

۱۳- امام صادقؑ فرمود: ما مردی را مؤمن ندانیم تا همهٔ اوامر مارا پیروی کند و خواهان آن باشد، همانا یکی از پیروی امر ما و خواست آن، ورع است. خود را بدان بیارایید، خدا شما را بیامرزد و با ورع بردشمنان ما پیروز شوید و آنها را در تنگنا گذارید، خدا شما را نجات خواهد داد.

* * *

۱۶۳۸ - ۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَجَّالِ عَنِ الْعَلَاءِ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِغَيْرِ أَلْسِنَتِكُمْ - لِيَرَوْا مِنْكُمُ الْوَرَعَ وَ الِاجْتِهَادَ - وَ الصَّلَاةَ وَ الْخَيْرَ فَإِنَّ ذَلِكَ دَاعِيَةٌ.

۱۶۳۹ - ۱۵ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْزَةَ الْعَلَوِيِّ قَالَ:

أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ ﷺ قَالَ كَثِيراً مَا كُنْتُ أَسْمَعُ أَبِي يَقُولُ - لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ لَا تَتَحَدَّثُ الْمُخَدَّرَاتُ بِوَرَعِهِ فِي خُدُورِهِنَّ - وَ لَيْسَ مِنْ أَوْلِيَائِنَا مَنْ هُوَ فِي قَرْيَةٍ - فِيهَا عَشَرَةُ آلَافِ رَجُلٍ - فِيهِمْ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ أَوْرَعُ مِنْهُ.

بَابُ الْعِفَّةِ

۱۶۴۰ - ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ - مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَ فَرْجٍ.

۱۶۴۱ - ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانِ ابْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ إِنَّ أَفْضَلَ الْعِبَادَةِ عِفَّةُ الْبَطْنِ وَ الْفَرْجِ.

۱۴- فرمود: با غیر زبان مردم را به دین دعوت کنید، آنها باید ورع و پارسائی و تلاش و نماز و کار خیر شما را ببینند، زیرا اینها خود دعوت‌کننده باشند.

* * *

۱۵- امام کاظم علیه‌السلام فرمود: من بسیار شنیده‌ام که پدرم می‌فرمود: ازشیعیان مانیست کسی که (به پارسائی و تقوی شهرت پیدا کند) که زنان و پرده‌نشینان در پشت پرده‌های خود از پارسائی او نگویند. (زیرا زنان هر قدر هم عفیف و پرده نشین و در حجاب باشند ولی به هنگام آمدن در کوچه و بازار بهتر از حال مردان عفیف و خوددار با خبر می‌شوند.)، از دوستان ما نیست کسی که در یک شهری که ده هزار مرد دارد زندگی کند و از خلق خدا کسی از او پارساتر باشد.

* * *

عفت

۱-امام باقر علیه‌السلام فرمود: خدا چیزی بهتر از عفّت در شکم و فرج، پرستش نشده.

* * *

۲ - فرمود: بهترین عبادت، عفّت شکم و فرج است.

۱۶۴۲-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَفَافُ.

۱۶۴۳-۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنْ مُعَلًّى أَبِي عُثْمَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ رَجُلٌ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام - إِنِّي ضَعِيفُ الْعَمَلِ قَلِيلُ الصِّيَامِ - وَ لَكِنِّي أَرْجُو أَنْ لَا آكُلَ إِلَّا حَلَالاً - قَالَ فَقَالَ لَهُ أَيُّ الِاجْتِهَادِ أَفْضَلُ مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَ فَرْجٍ.

۱۶۴۴-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَكْثَرُ مَا تَلِجُ بِهِ أُمَّتِي النَّارَ - الْأَجْوَفَانِ الْبَطْنُ وَ الْفَرْجُ.

۱۶۴۵-۶- وَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثٌ أَخَافُهُنَّ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي - الضَّلَالَةُ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ - وَ مَضَلَّاتُ الْفِتَنِ - وَ شَهْوَةُ الْبَطْنِ وَ الْفَرْجِ.

۱۶۴۶-۷- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ مَيْمُونٍ الْقَدَّاحِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ مَا مِنْ عِبَادَةٍ أَفْضَلَ - مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَ فَرْجٍ.

۳- امیرالمؤمنین عليه السلام می‌فرمود: بهترین عبادت عفّت است.

* * *

۴- مردی به امام باقر عليه السلام گفت: من کم کار و کم روزه گیرم ولی امیدوارم که جز حلال نخورم. امام فرمود: چه کوشش بهتر از عفّت شکم وفرج‌است؟

* * *

۵- رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: بیشترین چیزی که امتم را به دوزخ می‌کشاند دو چیز است شکم و فرج.

* * *

٦- رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: پس از خود از سه چیز بر امتم بیمناکم:
الف - گمراهی پس از معرفت
ب - فتنه‌های گمراه کننده
ج - شهوت شکم و فرج.

* * *

۷- امام باقر عليه السلام فرمود: عبادتی بهتر از عفّت شکم و فرج نیست.

۱۶۴۷-۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ عِبَادَةٍ أَفْضَلَ عِنْدَ اللَّهِ- مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَ فَرْجٍ.

بَابُ اجْتِنَابِ الْمَحَارِمِ

۱۶۴۸-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

وَ لِمَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ جَنَّتانِ قَالَ مَنْ عَلِمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- يَرَاهُ وَ يَسْمَعُ مَا يَقُولُهُ- وَ يَفْعَلُهُ مِنْ- خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ- فَيَحْجُزُهُ ذَلِكَ عَنِ الْقَبِيحِ مِنَ الْأَعْمَالِ- فَذَلِكَ الَّذِي خافَ مَقامَ رَبِّهِ- وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوى.

۱۶۴۹-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

كُلُّ عَيْنٍ بَاكِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غَيْرَ ثَلَاثٍ- عَيْنٍ سَهِرَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَيْنٍ فَاضَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ- وَ عَيْنٍ غُضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ.

۱۶۵۰-۳- عَلِيٌّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ مُوسَى عليه السلام - يَا مُوسَى مَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ الْمُتَقَرِّبُونَ- بِمِثْلِ الْوَرَعِ عَنْ مَحَارِمِي- فَإِنِّي أُبِيحُهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ- لَا أُشْرِكُ مَعَهُمْ أَحَداً.

۸- باز فرمود: هیچ عبادتی نزد خداوند بهتر از عفّت در شکم و فرج نیست.

توضیح: بدیهی است که شکمخوارگی و زنبارگی در محیط اجتماع با حقوق بسیاری برخورد می‌کند و چه بسا که مفاسد زیانباری به دنبال دارد زیرا شخص می‌خواهد شکم و چشم خود را قانع و راضی سازد.

پرهیز از محرمات

۱- امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عز وجل: «و برای هر کس که از مقام پروردگار خود بترسد دو بهشت است (رحمن/۴۶)» فرمود: هر کس بداند خدای عز وجل او را می‌بیند و هر چه از خوبی و بدی بگوید و انجام دهد می‌شنود و آگاه است و این دانش او را از کردار زشت باز دارد، هم اوست که از مقام پروردگارش ترسیده و خود را از هوای نفس باز داشته است.

۲- امام باقر علیه السلام فرمود:
هر چشمی در روز رستاخیز گریان است جز سه چشم،
الف - چشمی که در راه خدا بیداری کشیده
ب - چشمی که از ترس خدا اشک ریخته
ج - چشمی که از آنچه خدا حرام کرده بسته.

۳- امام صادق علیه السلام، فرموده در آنچه خدای عز و جل به موسی گفت این بود که: ای موسی، هیچ کس به من، مانند خودداری از محرمات تقرب نجست همانا من برای آن‌ها بهشت عدل را مباح گردانم و دیگری را با آنها شریک نسازم.

۱۶۵۱ -٤- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مِنْ أَشَدِّ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ - ذِكْرُ اللَّهِ كَثِيراً ثُمَّ قَالَ - لَا أَعْنِي سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ - وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ - وَ إِنْ كَانَ مِنْهُ وَ لَكِنْ ذِكْرَ اللَّهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ وَ حَرَّمَ - فَإِنْ كَانَ طَاعَةً عَمِلَ بِهَا - وَ إِنْ كَانَ مَعْصِيَةً تَرَكَهَا.

۱۶۵۲ -٥- ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ قَدِمْنا إِلى‏ ما عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ - فَجَعَلْناهُ هَباءً مَنْثُوراً قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ إِنْ كَانَتْ - أَعْمَالُهُمْ أَشَدَّ بَيَاضاً مِنَ الْقَبَاطِيِّ - وَ لَكِنْ كَانُوا إِذَا عَرَضَ لَهُمُ الْحَرَامُ - لَمْ يَدَعُوهُ.

۱۶۵۳ -٦- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ تَرَكَ مَعْصِيَةً لِلَّهِ مَخَافَةَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَرْضَاهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

بَابُ أَدَاءِ الْفَرَائِضِ

۱۶۵٤ -١- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ:

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام مَنْ عَمِلَ بِمَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ - فَهُوَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ.

۴- امام صادق عليه‌السلام فرمود: سخت‌ترین چیزی که خدا بر مخلوق خود واجب کرده این است که از خدا بسیار یاد کنند سپس فرمود: مقصود این نیست که بسیار بگویند: سبحان الله و الحمد لله و لا اله الاّ الله و الله اکبر، گر چه آن هم از ذکر خداست ولی مقصودم یاد خدااست در آنچه حلال کرده تا اگر اطاعت است انجام دهد و اگر گناه است رها سازد.

توضیح: هرچند که پیرامون حبط اعمال حسنه و کیفر گناه بحث‌هائی نموده‌اند به اینکه احباط عبارت از ابطال و بی اثر شدن حسنات وکارهای خوب توسط گناه است و تکفیر عبارت از اسقاط گناه و بی اثر شدن آن توسط حسنات است ولی باید گفت منظور از کردارهای خوب مثل مهمان نوازی و صله رحم و غیره مانند غبار و ذرات کوچکی است در برابر نور خورشید همانطوریکه این ذرات محو و نابود می‌شوند این اعمال خوب هم در برابر گناهان محو و نابود می‌شوند.

۵- سلیمان بن خالد، گوید: از امام صادق عليه‌السلام پرسیدم از تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «و به کارهائی که انجام داده‌اند بپردازیم و آنها را غباری پراکنده سازیم (فرقان / ۲۳)»

فرمود: همانا به خدا سوگند کردارشان سفیدتر از جامه‌های سپید و نازک مصری بود ولی چون حرامی جلوشان جلوه می‌کرد از انجام آن باکی نداشتند.

۶- رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله فرمود: هرکس گناهی را بخاطر ترس از خداوند ترک کند خدا روز قیامت او را خشنود سازد.

ادای واجبات الهی

۱- علی بن الحسین عليه‌السلام فرمود: هرکس به آنچه که خداوند بر او واجب کرده عمل نماید از بهترین مردم است.

١٦٥٥ - ٢ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: اِصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا قَالَ اِصْبِرُوا عَلَى الْفَرَائِضِ.

١٦٥٦ - ٣ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي السَّفَاتِجِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: اِصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا قَالَ اِصْبِرُوا عَلَى الْفَرَائِضِ - وَ صَابِرُوا عَلَى الْمَصَائِبِ - وَ رَابِطُوا عَلَى الْأَئِمَّةِ: وَ فِي رِوَايَةِ اِبْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي السَّفَاتِجِ وَ زَادَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ.

١٦٥٧ - ٤ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله اِعْمَلْ بِفَرَائِضِ اللَّهِ تَكُنْ أَتْقَى النَّاسِ.

١٦٥٨ - ٥ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - مَا تَحَبَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِأَحَبَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ.

۲- امام صادق عليه‌السلام در تفسیر قول خدای عز و جل: «صبر کنید و با صبر غلبه کنید و مرز داری نمائید (آل عمران / ۲۰۰)» فرمود: صبر کنید در انجام واجبات (یعنی انجام واجبات که برای انسان سخت و مشکل است تحمل نمائید)

* * *

۳- از آن حضرت در تفسیر قول خدای عز و جل: «صبر کنید و با صبر غلبه کنید و مرز داری کنید» فرمود: صبر کنید بر واجبات و با صبر غلبه کنید بر مصیبت‌ها و با ائمه و پیشوایان معصوم پیوند داشته باشید (زیرا اسلام و ایمان توسط ایشان سبب دورماندن از دسترس بدعت گذاران خواهد بود) و این بهترین مرزداری از دین است.

در روایت ابی السفاتج این جمله را هم افزوده است که: بپرهیزید نسبت به خدا پروردگار خود در آنچه بر شما واجب کرده است.

* * *

۴- رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود: به واجبات خدا عمل کن تا پرهیزکارترین مردم باشی.

* * *

۵- امام صادق عليه‌السلام فرمود: خداوند می‌فرماید:

بنده من دوستی مرا جلب نکند به چیزی که محبوب‌تر باشد نزد من، از عمل به آنچه که بر او واجب کرده‌ام.

بَابُ اِسْتِوَاءِ الْعَمَلِ وَ الْمُدَاوَمَةِ عَلَيْهِ

١٦٥٩ - ١ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِذَا كَانَ الرَّجُلُ عَلَى عَمَلٍ - فَلْيَدُمْ عَلَيْهِ سَنَةً - ثُمَّ يَتَحَوَّلُ عَنْهُ إِنْ شَاءَ إِلَى غَيْرِهِ - وَ ذَلِكَ أَنَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ يَكُونُ فِيهَا فِي عَامِهِ ذَلِكَ - مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ.

١٦٦٠ - ٢ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ وَ إِنْ قَلَّ.

١٦٦١ - ٣ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ عِيسَى بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ نَجَبَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ شَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - مِنْ عَمَلٍ يُدَاوَمُ عَلَيْهِ وَ إِنْ قَلَّ.

١٦٦٢ - ٤ - عَنْهُ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ إِنِّي لَأُحِبُّ أَنْ أُدَاوِمَ عَلَى الْعَمَلِ وَ إِنْ قَلَّ.

استواری در عمل و ادامه آن

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: هرگاه مردی کاری انجام دهد که تا یک سال ادامه داشته باشد و سپس اگر بخواهد عمل دیگری را انجام دهد زیرا در یک سال شب قدر است (که در آن خیر و برکات است) که خداوند خواسته است.

* * *

۲- امام باقر علیه السلام فرمود: محبوب‌ترین عمل نزد خدای عز و جل عملی است که بنده‌ای آن را ادامه دهد گرچه کم باشد.

* * *

۳- باز فرمود: چیزی نزد خدای عز و جل محبوب‌تر از عملی که ادامه داده شود نیست گرچه اندک باشد.

* * *

۴- علی بن الحسین علیه السلام بارها می‌فرمود: به راستی من دوست دارم پیگیر کاری باشم هر چند که کم باشد.

* * *

١٦٦٣ - ٥ - عَنْهُ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنِ الْعَلاَءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ إِنِّي لَأُحِبُّ أَنْ أَقْدِمَ - عَلَى رَبِّي وَ عَمَلِي مُسْتَوٍ.

١٦٦٤ - ٦ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِيَّاكَ أَنْ تَفْرِضَ عَلَى نَفْسِكَ - فَرِيضَةً فَتُفَارِقَهَا اثْنَيْ عَشَرَ هِلَالاً.

بَابُ الْعِبَادَةِ

١٦٦٥ - ١ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ قَالَ:

فِي التَّوْرَاةِ مَكْتُوبٌ يَا ابْنَ آدَمَ - تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمْلَأْ قَلْبَكَ غِنًى - وَ لَا أَكِلْكَ إِلَى طَلَبِكَ - وَ عَلَيَّ أَنْ أَسُدَّ فَاقَتَكَ - وَ أَمْلَأْ قَلْبَكَ خَوْفاً مِنِّي وَ إِنْ لَا تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي - أَمْلَأْ قَلْبَكَ شُغُلاً بِالدُّنْيَا - ثُمَّ لَا أَسُدَّ فَاقَتَكَ وَ أَكِلْكَ إِلَى طَلَبِكَ.

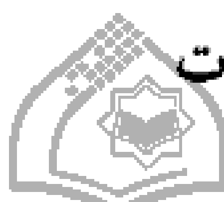
۵- علی بن الحسین علیه السلام بارها می‌فرمود: من دوست دارم که بر پروردگارم وارد شوم در حالی که عملم برابر باشد (هر روز نسبت به روز قبل کمتر نباشد)

* * *

۶- امام صادق علیه السلام فرمود: مبادا بر خود کاری را لازم گردانی و تا ۱۲ ماه از آن دست برداری.

توضیح: مقصود آن است که نباید خود را به طاعتی متعهد گردانی (مثل نماز شب) و پس از مدتی دست از آن برداری.

عبادت

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: در تورات نوشته شده است: ای آدمی زاده، تنها مرا عبادت کن تا دلت را از بی نیازی پر کنم و تو را به خود وانگذارم و بر من است نیازمندی را از تو بردارم و دلت را از ترس خود پر کنم و اگر دل به عبادت من ندهی، دلت را از توجه به دنیا پر کنم و در نیاز را به روی تو ببندم و تو را به خود واگذارم.

* * *

۱۶۶۶-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- يَا عِبَادِيَ الصِّدِّيقِينَ تَنَعَّمُوا بِعِبَادَتِي- فِي الدُّنْيَا فَإِنَّكُمْ تَتَنَعَّمُونَ بِهَا فِي الْآخِرَةِ.

۱۶۶۷-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ عَشِقَ الْعِبَادَةَ- فَعَانَقَهَا وَ أَحَبَّهَا بِقَلْبِهِ- وَ بَاشَرَهَا بِجَسَدِهِ وَ تَفَرَّغَ لَهَا- فَهُوَ لَا يُبَالِي عَلَى مَا أَصْبَحَ مِنَ الدُّنْيَا- عَلَى عُسْرٍ أَمْ عَلَى يُسْرٍ.

۱۶۶۸-٤- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ شَاذَانَ بْنِ الْخَلِيلِ قَالَ وَ كَتَبْتُ مِنْ كِتَابِهِ بِإِسْنَادٍ لَهُ يَرْفَعُهُ إِلَى عِيسَى بْنِ عَبْدِاللَّهِ قَالَ:

قَالَ عِيسَى بْنُ عَبْدِاللَّهِ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ -جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا الْعِبَادَةُ- قَالَ حُسْنُ النِّيَّةِ بِالطَّاعَةِ مِنَ الْوُجُوهِ- الَّتِي يُطَاعُ اللَّهُ مِنْهَا أَمَا إِنَّكَ يَا عِيسَى - لَا تَكُونُ مُؤْمِناً حَتَّى تَعْرِفَ النَّاسِخَ مِنَ الْمَنْسُوخِ- قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ- وَ مَا مَعْرِفَةُ النَّاسِخِ مِنَ الْمَنْسُوخِ- قَالَ فَقَالَ أَلَيْسَ تَكُونُ مَعَ الْإِمَامِ- مُوَطِّناً نَفْسَكَ عَلَى حُسْنِ النِّيَّةِ فِي طَاعَتِهِ- فَيَمْضِي ذَلِكَ الْإِمَامُ وَ يَأْتِي إِمَامٌ آخَرُ- فَتُوَطِّنُ نَفْسَكَ عَلَى حُسْنِ النِّيَّةِ فِي طَاعَتِهِ- قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ- هَذَا مَعْرِفَةُ النَّاسِخِ مِنَ الْمَنْسُوخِ.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: خدای تبارک و تعالی فرماید: ای بنده‌های راستگوی من در دنیا از نعمت عبادتم برخوردار باشید که آخرت هم از آن نعمت برخوردار خواهید بود (زیرا صدیقان و مقربان درگاه خداوند از عبادت لذت برند و به وسیلهٔ آن نیرومند شوند و در نزد آنها اینکار بزرگترین لذت روحی است)

۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بهترین مردم کسی است که عاشق عبادت است و آن را در آغوش کشد و در دل دوست دارد و با تن آن را انجام دهد و برای آن خود را فارغ سازد (دل به کار دیگری مشغول نسازد) چنین شخصی باک ندارد که در دنیا به سختی زندگی کند یا در رفاه باشد.

۴-عیسی بن عبدالله به امام صادق علیه السلام عرض کرد:قربانت گردم، عبادت چیست؟ فرمود: خوش نیتی در طاعت از راههایی که خدا اطاعت شود، همانا ای عیسی، تو مؤمن نباشی تا آنکه ناسخ را از منسوخ بشناسی. گوید: گفتم: معرفت ناسخ و منسوخ چیست؟ فرمود:
تو نیستی که با امامی دل به اطاعت او دادی و نیت خوب داری و آن امام می‌میرد و امام دیگری می‌آید و به او دل می‌سپاری و نیت خوب داری که از او فرمان بری. گفتم: چرا؟
فرمود: این است شناخت ناسخ از منسوخ

توضیح: حسن نیت در طاعت به این معنی است که عبادت درست و صحیح آن است که با نیت پاک و درست و به دور از هر گونه ریا و بدعت انجام گیرد تا خدا راضی باشد و معنی ناسخ و منسوخ در قرآن که می‌فرماید: «آیه‌ای را نسخ می‌کنیم جز آن که بهتر یا مانند آن بیاوریم (بقره/ ۱۰)» این آیه تفسیر شده است به‌این که امامی را نبریم جز آنکه امام دیگری را بهتر یا مانند او بیاوریم

۱۶۶۹ - ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْعُبَّادَ ثَلَاثَةٌ - قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَوْفاً - فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ - وَ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - طَلَبَ الثَّوَابِ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأُجَرَاءِ - وَ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حُبّاً لَهُ - فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ - وَ هِيَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ.

۱۶۷۰ - ۶ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا أَقْبَحَ الْفَقْرَ بَعْدَ الْغِنَى - وَ أَقْبَحَ الْخَطِيئَةَ بَعْدَ الْمَسْكَنَةِ - وَ أَقْبَحُ مِنْ ذَلِكَ الْعَابِدُ لِلَّهِ - ثُمَّ يَدَعُ عِبَادَتَهُ.

۱۶۷۱ - ۷ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ عَمِلَ بِمَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ - فَهُوَ مِنْ أَعْبَدِ النَّاسِ.

بَابُ النِّيَّةِ

۱۶۷۲ - ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

لَا عَمَلَ إِلَّا بِنِيَّةٍ.

۵- امام صادق علیه السلام فرمود: عبادت در سه وجه است:
۱ - مردمی که خدای عز و جل را از ترس عبادت می‌کنند، که این عبادت بنده‌ها است.
۲- مردمی که خدای تبارك و تعالی را به طمع ثواب عبادت کنند، که این عبادت مزدوران است؛
۳- مردمی که خدای عز و جل را بخاطر دوستی او عبادت می‌کنند که این عبادت آزاده‌ها است و این بهترین عبادت است.

٦- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چه زشت است فقر بعد از ثروت مندی و چه زشت است گناه بعد از خواری و درویشی و زشت‌تر از آن خطا کاری پس از مستمندی و زشت‌تر از آن کسی است که خدا را عبادت کند و سپس او را رها سازد.

۷- علی بن الحسین علیه السلام فرمود: هرکس به آنچه که خدا بر او واجب کرده عمل کند او از عابدترین مردم است.

نیّت

۱- علی بن الحسین علیه السلام فرمود: عملی جز به وسیله نیّت نباشد. (زیرا عمل بدون نیّت و قصد قربت به خداوند ارزش ندارد).

* * *

۱۶۷۳-۲ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ - وَ نِيَّةُ الْكَافِرِ شَرٌّ مِنْ عَمَلِهِ - وَ كُلُّ عَامِلٍ يَعْمَلُ عَلَى نِيَّتِهِ.

۱۶۷۴-۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ - لَيَقُولُ يَا رَبِّ ارْزُقْنِي حَتَّى أَفْعَلَ كَذَا وَ كَذَا مِنَ الْبِرِّ وَ وُجُوهِ الْخَيْرِ - فَإِذَا عَلِمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ مِنْهُ - بِصِدْقِ نِيَّةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ - مِثْلَ مَا يَكْتُبُ لَهُ لَوْ عَمِلَهُ - إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ.

۱۶۷۵-۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَمْرٍو عَنْ حَسَنِ بْنِ أَبَانٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ عَنْ حَدِّ الْعِبَادَةِ - الَّتِي إِذَا فَعَلَهَا فَاعِلُهَا كَانَ مُؤَدِّياً - فَقَالَ حُسْنُ النِّيَّةِ بِالطَّاعَةِ.

۱۶۷۶-۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي هَاشِمٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ إِنَّمَا خُلِّدَ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ - لِأَنَّ نِيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا - أَنْ لَوْ خُلِّدُوا فِيهَا أَنْ يَعْصُوا اللَّهَ أَبَداً - وَ إِنَّمَا خُلِّدَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ لِأَنَّ نِيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا - أَنْ لَوْ بَقُوا فِيهَا أَنْ يُطِيعُوا اللَّهَ أَبَداً - فَبِالنِّيَّاتِ خُلِّدَ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ - ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ تَعَالَى - قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ قَالَ عَلَى نِيَّتِهِ.

۲- رسول خدا ﷺ فرمود: نیت مؤمن بهتر از عمل اوست و نیّت کافر بدتر از عمل اوست و هرکس براساس نیّت خود کار می‌کند.

* * *

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: براستی بنده مؤمن فقیر می‌گوید: پروردگارا به من (مال و ثروت) بده تا صرف کارهای خیر کنم و چون خدا بداند که راست گوید، به او همان اجر را بنویسد که اگر آن کار را می‌کرد می‌نوشت براستی خدا واسع و کریم است. (شاید این حدیث توضیحی باشد برای حدیث دیگری که می‌فرماید: نیت مؤمن بهتر از عمل اوست.

* * *

۴- ابی بصیر، می‌گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم از عبادتی که چون انجام دهد وظیفه خود را به پایان رسانده؟ و فرمود: حسن نیت به طاعت است.

* * *

۵- امام صادق علیه السلام فرمود: همانا دوزخیان در دوزخ جاویدند زیرا در دنیا نیت داشتند که اگر جاوید بمانند در آن همیشه خدا را نافرمانی کنند و همانا اهل بهشت در آن جاویدند برای آنکه در دنیا نیت داشتند که اگر همیشه در آن بمانند از خدا فرمان برند پس هر دو بخاطر نیت، جاوید بمانند، سپس قول خدای تعالی را خواند: «هرکس براساس روش خود عمل می‌کند (اسراء / ۸۴)»

فرمود: طبق نیّت خود

بَابٌ

١٦٧٧ - ١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْأَحْوَلِ عَنْ سَلَّامِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَلَا إِنَّ لِكُلِّ عِبَادَةٍ شِرَّةً - ثُمَّ تَصِيرُ إِلَى فَتْرَةٍ - فَمَنْ صَارَتْ شِرَّةُ عِبَادَتِهِ إِلَى سُنَّتِي فَقَدِ اهْتَدَى - وَ مَنْ خَالَفَ سُنَّتِي فَقَدْ ضَلَّ - وَ كَانَ عَمَلُهُ فِي تَبَابٍ - أَمَا إِنِّي أُصَلِّي وَ أَنَامُ وَ أَصُومُ وَ أُفْطِرُ وَ أَضْحَكُ وَ أَبْكِي فَمَنْ رَغِبَ عَنْ مِنْهَاجِي - وَ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي وَ قَالَ كَفَى بِالْمَوْتِ مَوْعِظَةً - وَ كَفَى بِالْيَقِينِ غِنًى - وَ كَفَى بِالْعِبَادَةِ شُغْلاً.

١٦٧٨ - ٢ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ ثَعْلَبَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ لِكُلِّ أَحَدٍ شِرَّةٌ وَ لِكُلِّ شِرَّةٍ فَتْرَةٌ - فَطُوبَى لِمَنْ كَانَتْ فَتْرَتُهُ إِلَى خَيْرٍ.

بَابُ الِاقْتِصَادِ فِي الْعِبَادَةِ

١٦٧٩ - ١ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ - فَأَوْغِلُوا فِيهِ بِرِفْقٍ - وَ لَا تُكَرِّهُوا عِبَادَةَ اللَّهِ إِلَى عِبَادِ اللَّهِ - فَتَكُونُوا كَالرَّاكِبِ الْمُنْبَتِّ - الَّذِي لَا

باب دیگر

۱- رسول خدا ﷺ فرمود:
همانا برای عبادتی جنبشی است و سپس به سستی و آرامش گراید: هرکس شور عبادتش به سوی سنت من باشد هدایت شده و هرکس مخالف سنت من عمل کند گمراه گشته و عملش او را به هلاکت کشاند همانا من نماز می‌خوانم و می‌خوابم و روزه می‌گیرم و افطار می‌کنم و می‌خندم و می‌گریم در اینصورت هرکس از روش من روگردان باشد از من نیست آنگاه فرمود: برای پند، مرگ کافی است و برای بی نیازی، یقین کافی است و برای سرگرمی و اشتغال به کار، عبادت کافیست.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس را شور و حرکتی است، و هر حرکتی سستی به دنبال دارد خوشابه حال کسی که حرکتش به سوی خیر باشد.

اقتصاد و میانه روی در عبادت

۱- رسول خدا ﷺ فرمود: براستی این دین محکم و متین است پس با آرامش در آن وارد شوید و عبادت را به بنده‌های خدا تحمیل نکنید تا چون سوار درمانده‌ای باشید که نه مسافت را پیموده و نه مرکبی را بر جای گذاشته.

سَفَراً قَطَعَ وَ لاَ ظَهْراً أَبْقَى.

مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ عَنْ مُقَرِّنٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام مِثْلَهُ.

۱۶۸۰-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لاَ تُكَرِّهُوا إِلَى أَنْفُسِكُمُ الْعِبَادَةَ.

۱۶۸۱-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَحَبَّ عَبْداً- فَعَمِلَ عَمَلاً قَلِيلاً جَزَاهُ بِالْقَلِيلِ الْكَثِيرَ- وَ لَمْ يَتَعَاظَمْهُ أَنْ يَجْزِيَ بِالْقَلِيلِ الْكَثِيرَ لَهُ.

۱۶۸۲-۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَرَّ بِي أَبِي وَ أَنَا بِالطَّوَافِ- وَ أَنَا حَدَثٌ وَ قَدِ اجْتَهَدْتُ فِي الْعِبَادَةِ- فَرَآنِي وَ أَنَا أَتَصَابُّ عَرَقاً- فَقَالَ لِي يَا جَعْفَرُ يَا بُنَيَّ - إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْداً- أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ وَ رَضِيَ عَنْهُ بِالْيَسِيرِ.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: عبادت را بر خود با کراهت تحمیل مکنید (یعنی تا شوق و رغبت دارید به عبادت پردازید و چون کسل شوید، آن را کنار گذارید تا درمانده از آن نگردید)

توضیح: شاید امام می‌خواهد بگوید: طوری به مستحبات رو نکنید که شما را خسته و درمانده سازد و شما را از شور و شوق بیندازد بندهٔ مؤمن باید عبادت را با شور و شوق انجام دهد و چون خسته شد خود را به کارهای دیگری مشغول سازد.

* * *

۳- حنّان بن سدیر، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
براستی خدای عزّوجلّ چون بنده‌ای را دوست دارد و آن بنده کار کمی هم کند پاداش بزرگ به او دهد و بخاطر کار که پاداش زیاد داده بر او بزرگ و سنگین نباشد.

* * *

۴- فرمود: پدرم در طواف بر من گذشت، من جوانی نورس بودم و در عبادت کوشش می‌کردم، مرا دید که عرق می‌ریزم، به من فرمود: ای جعفر، پسرم براستی خدا چون بنده‌ای را دوست بدارد او را به بهشت می‌برد و بخاطر عبادت اندکش از او راضی است.

* * *

۱۶۸۳ - ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ وَ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

اِجْتَهَدْتُ فِي الْعِبَادَةِ وَ أَنَا شَابٌّ - فَقَالَ لِي أَبِي عليه السلام يَا بُنَيَّ دُونَ مَا أَرَاكَ تَصْنَعُ - فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - إِذَا أَحَبَّ عَبْداً رَضِيَ عَنْهُ بِالْيَسِيرِ.

۱۶۸۴ - ۶ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْخَشَّابِ عَنِ ابْنِ بَقَّاحٍ عَنْ مُعَاذِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَا عَلِيُّ إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ - فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ - وَ لَا تُبَغِّضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ رَبِّكَ - فَإِنَّ الْمُنْبَتَّ يَعْنِي الْمُفْرِطَ - لَا ظَهْراً أَبْقَى وَ لَا أَرْضاً قَطَعَ - فَاعْمَلْ عَمَلَ مَنْ يَرْجُو أَنْ يَمُوتَ هَرِماً وَ احْذَرْ حَذَرَ مَنْ يَتَخَوَّفُ أَنْ يَمُوتَ غَداً.

بَابُ مَنْ بَلَغَهُ ثَوَابٌ مِنَ اللَّهِ عَلَى عَمَلٍ

۱۶۸۵ - ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ سَمِعَ شَيْئاً مِنَ الثَّوَابِ عَلَى شَيْءٍ فَصَنَعَهُ - كَانَ لَهُ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ عَلَى مَا بَلَغَهُ.

۵- فرمود: من جوان بودم و در عبادت رنج می‌کشیدم، پدرم به من فرمود: پسرجانم، کمتر از آن که می‌بینم عبادت کن، زیرا خدای عز و جل چون بنده‌ای را دوست داشته باشد به عملی اندک از او راضی باشد.

* * *

٦- رسول خدا ﷺ فرمود: یا علی، این دین محکم و متین است، به آرامی در آن وارد شو عبادت پروردگارت را مبغوض خود مگردان زیرا کسی که در راندن مرکب زیاده روی کرده نه مرکب باقی گذاشته و نه راه را پیموده پس مانند کسی عمل کن که امید دارد در پیری بمیرد و پرهیز کن مانند کسی که می‌ترسد فردا بمیرد (یعنی مستحبات را به آرامش انجام ده و فکر کن که تا پیری راه زیادی در پیش داری و از محرمات دوری کن به این خیال که فردا می‌میری)

* * *

کسی که به او عملی برسد، ثوابی از طرف خدا دارد

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که بشنود کاری دارای ثواب است و آن کار را بکند، آن ثواب را ببرد اگر چه آن طور که به او رسیده نباشد.

* * *

۱۶۸۶ - ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عِمْرَانَ الزَّعْفَرَانِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ مَنْ بَلَغَهُ ثَوَابٌ مِنَ اللَّهِ عَلَى عَمَلٍ - فَعَمِلَ ذَلِكَ الْعَمَلَ الْتِمَاسَ ذَلِكَ الثَّوَابِ - أُوتِيَهُ وَ إِنْ لَمْ يَكُنِ الْحَدِيثُ كَمَا بَلَغَهُ.

بَابُ الصَّبْرِ

۱۶۸۷ - ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الصَّبْرُ رَأْسُ الْإِيمَانِ.

۱۶۸۸ - ۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ - فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ - كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ الْإِيمَانُ.

۱۶۸۹ - ۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ جَمِيعاً عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَصْبَهَانِيِّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا حَفْصُ إِنَّ مَنْ صَبَرَ صَبَرَ قَلِيلاً - وَ إِنَّ مَنْ جَزِعَ جَزِعَ قَلِيلاً - ثُمَّ قَالَ عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ - فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بَعَثَ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله - فَأَمَرَهُ بِالصَّبْرِ وَ الرِّفْقِ - فَقَالَ وَ اصْبِرْ عَلى‏ ما

۲- محمد بن مروان، گوید: شنیدم امام باقر ؑ می‌فرمود:
به هر کس از طرف خدا در برابر عملش به او ثوابی برسد و آن کار را به امید آن ثواب انجام دهد آن ثواب را به او دهند گرچه حدیث آن طور که به او رسیده نباشد.

توضیح: به مضمون این دو روایت روایت دیگری هم وارد شده که این روایات به اخبار من بلغ معروف اند و نتیجه آنها تسامح در ادله سنن است و خلاصه روایات این است که اگر بشنود عملی دارای ثواب است چنین پاداشی خداوند به او خواهد داد زیرا خداوند بر اساس اعتقاد او عمل می‌کند و آن پاداش را به او می‌دهد هر چند که چنین چیزی نرسیده باشد زیرا لطف و کرم خداوند فراوان است و هیچگاه امید بنده‌ای را از بین نمی‌برد و نا امیدش نمی‌کند.

صبر و شکیبایی

۱- امام صادق ؑ فرمود: شکیبائی و صبر سر ایمان است.

* * *

۲- فرمود: صبر از ایمان چون سر است نسبت به تن، و چون سر برود، تن هم برود، و همچنین صبر که رفت ایمان هم رفته است.

* * *

۳- امام صادق ؑ به حفص بن غیاث فرمود: ای حفص، هرکس صبر کند، اندکی صبر کرده و هرکس بی تابی کند، اندکی بی تابی کرده، سپس

يَقُولُونَ- وَ اُهْجُرْهُمْ هَجْراً جَمِيلاً- وَ ذَرْنِي وَ الْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَ قَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ- كَأَنَّهُ- وَلِيٌّ حَمِيمٌ- وَ مَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا- وَ مَا يُلَقَّاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ فَصَبَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ -حَتَّى نَالُوهُ بِالْعَظَائِمِ وَ رَمَوْهُ بِهَا- فَضَاقَ صَدْرُهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِ- وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ- بِمَا يَقُولُونَ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ- وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ثُمَّ كَذَّبُوهُ وَ رَمَوْهُ- فَحَزِنَ لِذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ- فَإِنَّهُمْ لاٰ يُكَذِّبُونَكَ- وَ لٰكِنَّ الظّٰالِمِينَ بِآيٰاتِ اللهِ يَجْحَدُونَ- وَ لَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ- فَصَبَرُوا عَلىٰ مٰا كُذِّبُوا- وَ أُوذُوا حَتّٰى أَتٰاهُمْ نَصْرُنٰا فَأَلْزَمَ النَّبِيُّ ﷺ نَفْسَهُ الصَّبْرَ- فَتَعَدَّوْا فَذَكَرَ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ كَذَّبُوهُ- فَقَالَ قَدْ صَبَرْتُ فِي نَفْسِي وَ أَهْلِي- وَ عِرْضِي وَ لاَ صَبْرَ لِي عَلَى ذِكْرِ إِلَهِي -فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰاوٰاتِ وَ الْأَرْضَ- وَ مٰا بَيْنَهُمٰا فِي سِتَّةِ أَيّٰامٍ- وَ مٰا مَسَّنٰا مِنْ لُغُوبٍ- فَاصْبِرْ عَلىٰ مٰا يَقُولُونَ فَصَبَرَ النَّبِيُّ ﷺ فِي جَمِيعِ أَحْوَالِهِ- ثُمَّ بُشِّرَ فِي عِتْرَتِهِ بِالْأَئِمَّةِ -وَ وُصِفُوا بِالصَّبْرِ فَقَالَ- جَلَّ ثَنَاؤُهُ وَ جَعَلْنٰا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنٰا- لَمّٰا صَبَرُوا وَ كٰانُوا بِآيٰاتِنٰا يُوقِنُونَ -فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ ﷺ - الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ- فَشَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ لَهُ- فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنىٰ عَلىٰ بَنِي إِسْرٰائِيلَ -بِمٰا صَبَرُوا وَ دَمَّرْنٰا مٰا كٰانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ - وَ قَوْمُهُ وَ مٰا كٰانُوا

فرمود: بر تو باد که در کارت صبر پیشه کنی، زیرا خدا محمد ﷺ را مبعوث کرد و او را به صبر و نرمش فرمان داد و فرمود: «بر آنچه می‌گویند صبر کن و به خوشی از آنها کناره‌گیری کن (مزمل / ۱۰)» (۱۱) مرا با نعمت خوردگانی که تو را تکذیب کنند واگذار و فرمود: «بدی را با آنچه نیکوتر است دفع کن تا دشمنی میان شما به دوستی تبدیل شود(فصلت / ۳۵)» (۳۶) و این خصلت ندارند جز کسانی که صبر کنند و به آن برنخورند به آن جز صاحب بهرهٔ فراوان» پس رسول خدا ﷺ صبر کرد تا به او وصله‌های بزرگی چسپاندند (و او را به سحر و جنون و دروغ متهم کردند) پس سینه او تنگ شد و خدای عز و جل به او فرمود: «و به یقین می‌دانیم از آنچه که می‌گویند دل تنگ شده‌ای(حجر / ۹۷)» (۹۸) با ستایش پروردگار خود را تسبیح‌گوی و از سجده‌گزاران باش (حجر / ۹۸)» سپس تکذیبش کردند و به همین خاطر غمگین شد و خداوند فرمود: «ما می‌دانیم که سخنان آنها تو را غمگین می‌کند آنها تو را تکذیب نمی‌کنند بلکه ستمگران آیات خدا را انکار می‌کنند(انعام / ۳۳)» پیش از تو نیز پیامبرانی تکذیب شدند و بر این صبر کردند تا یاری ما به آنها رسید (انعام/۳۴)» پس پیامبر خود را به صبر و شکیبائی ملزم کرد و آنها از حد خود تجاوز کردند و خدا را به زبان آورده و او را تکذیب کردند و پیامبر فرمود: درباره خود و خاندانم صبر کردم ولی نسبت به خدای خود صبر ندارم خداوند به او فرمود: «ما آسمان‌ها و زمین و آنچه میان آنهاست در شش روز آفریدم و هیچ خستگی به ما نرسد و به آنچه می‌گویند صبر کن(ق / ۳۸)» و پیامبر در همه احوال صبر کرد تا مژده‌عترتش را به او دادند و آنها را هم توصیف به صبر کردند و خداوند فرمود: «ما بفرمان خود بعضی از افراد بنی اسرائیل را پیشوای مردم قرار دادیم تا بفرمان ما هدایت و رهبری نمایند، آنها کسانی بودند که در راه حق صبر

يَعْرِشُونَ فَقَالَ ﷺ إِنَّهُ بُشْرَى وَ إِنْتِقَامٌ- فَأَبَاحَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ قِتَالَ الْمُشْرِكِينَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ خُذُوهُمْ وَ احْصُرُوهُمْ- وَ اقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ وَ اقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ -فَقَتَلَهُمُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْ- رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ أَحِبَّائِهِ- وَ جَعَلَ لَهُ ثَوَابَ صَبْرِهِ- مَعَ مَا ادَّخَرَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ- فَمَنْ صَبَرَ وَ احْتَسَبَ لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا- حَتَّى يُقِرَّ اللَّهُ لَهُ عَيْنَهُ فِي أَعْدَائِهِ- مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ.

۱۶۹۰- ٤- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِاللَّهِ السَّرَّاجِ رَفَعَهُ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ- وَ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ.

۱۶۹۱- ٥- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ- فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ- كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ الْإِيمَانُ.

۱۶۹۲- ٦- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ الْحُرَّ حُرٌّ عَلَى جَمِيعِ أَحْوَالِهِ- إِنْ نَابَتْهُ

کردند و به آیات و نشانه‌های ما بمقام یقینی رسیدند(سجده / ۲۴) در این هنگام پیامبر فرمود: صبر از ایمان مانند سر است نسبت به تن پس خدا هم از صبر او شکرگزاری کرد و فرمود: «که کلمهٔ نیکو پروردگارت درباره فرزندان اسرائیل بخاطر صبری که کرده بودند انجام گرفت و آنچه که فرعون و قومش می‌ساختند واژگون کردیم (اعراف / ۱۳۶)» رسول خداﷺ فرمود: این مژده و انتقام است و خدای عزّوجلّ برای او نبرد با مشرکان را مباح کرد و فرمود: «مشرکان را هرکجا یافتید بکشید و بگیرید و محاصره شان کنید و در هر کمین گاهی را بر سر راهشان بنشینید(توبه/۶)» باز فرمود: «آنها در هر کجا برخورد کردید و دست یافتید بکشید(بقره/۱۹۱)» پس خداوند آنها را به دست پیامبر و یارانش بکشت و آنها را پاداش صبرش قرار داد علاوه بر آنچه در آخرت برایش ذخیره کرد پس هرکس صبر کند و به حساب خدا گذارد از دنیا نرود تا آنکه خداوند چشمانش را به سرکوبی دشمنان روشن گرداند علاوه بر آنچه در آخرت برایش ذخیره کرده است.

۴- علی بن الحسینؑ فرمود: نسبت صبر به ایمان همچون نسبت سر است به تن و کسی که صبر ندارد ایمان ندارد.

۵- امام صادقؑ فرمود: نسبت صبر به ایمان چون سر است نسبت به تن، چون سر رود تن رفته است، همچنین وقتی صبر نباشد، ایمان رفته است.

۶- ابی بصیر، گوید: شنیدم امام صادقؑ می‌فرمود:

به راستی آزاده در حال آزاد است، اگر گرفتاری برایش پیش آید

نَائِبَةٌ صَبَرَ لَهَا - وَ إِنْ تَدَاكَّتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ لَمْ تَكْسِرْهُ - وَ إِنْ أُسِرَ وَ قُهِرَ وَ اُسْتُبْدِلَ بِالْيُسْرِ عُسْراً - كَمَا كَانَ يُوسُفُ الصِّدِّيقُ الْأَمِينُ - عليه السلام لَمْ يَضْرُرْ حُرِّيَّتَهُ - أَنِ اُسْتُعْبِدَ وَ قُهِرَ وَ أُسِرَ وَ لَمْ تَضْرُرْهُ - ظُلْمَةُ الْجُبِّ وَ وَحْشَتُهُ وَ مَا نَالَهُ - أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِ فَجَعَلَ الْجَبَّارَ - الْعَاتِيَ لَهُ عَبْداً بَعْدَ إِذْ كَانَ لَهُ مَالِكاً - فَأَرْسَلَهُ وَ رَحِمَ بِهِ أُمَّةً - وَ كَذَلِكَ الصَّبْرُ يُعَقِّبُ خَيْراً - فَاصْبِرُوا وَ وَطِّنُوا أَنْفُسَكُمْ - عَلَى الصَّبْرِ تُؤْجَرُوا.

۱۶۹۳ - ۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

الْجَنَّةُ مَحْفُوفَةٌ بِالْمَكَارِهِ وَ الصَّبْرِ - فَمَنْ صَبَرَ عَلَى الْمَكَارِهِ فِي الدُّنْيَا دَخَلَ الْجَنَّةَ - وَ جَهَنَّمُ مَحْفُوفَةٌ بِاللَّذَّاتِ وَ الشَّهَوَاتِ - فَمَنْ أَعْطَى نَفْسَهُ لَذَّتَهَا - وَ شَهْوَتَهَا دَخَلَ النَّارَ.

۱۶۹۴ - ۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَرْحُومٍ عَنْ أَبِي سَيَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا دَخَلَ الْمُؤْمِنُ فِي قَبْرِهِ - كَانَتِ الصَّلَاةُ عَنْ يَمِينِهِ - وَ الزَّكَاةُ عَنْ يَسَارِهِ - وَ الْبِرُّ مُطِلٌّ عَلَيْهِ - وَ يَتَنَحَّى الصَّبْرُ نَاحِيَةً - فَإِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ الْمَلَكَانِ اللَّذَانِ - يَلِيَانِ مُسَاءَلَتَهُ قَالَ الصَّبْرُ - لِلصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الْبِرِّ دُونَكُمْ صَاحِبَكُمْ - فَإِنْ عَجَزْتُمْ عَنْهُ فَأَنَا دُونَهُ.

صبر کند و اگر مصائب و ناراحتی‌ها بر او حمله‌ور شود او را نشکنند اگرچه اسیر شود و مقهور گردد و به جای رفاه او سختی جایگزین شود، چنانچه یوسف ﷺ صدیق و امین بود، اینکه او را به بندگی گرفتند و اسیر و مقهور شد آزادیش را لکه دار نکرد و تاریکی چاه و هراس از آن به او زیانی نرسانید تا اینکه خدا بر او منت نهاد و آن جبار سرکش را بنده او ساخت پس از آنکه مالک او بود، خدا او را رسول خود نمود و به وسیله او به امتی رحم کند چنین است صبر که خیر به دنبال دارد، شما هم صبر کنید و دل به صبر سپارید تا اجر ببرید.

* * *

۷-امام‌باقر ﷺ فرمود: بهشت در میان ناگواری‌ها و صبر است، هرکس در این دنیا در برابر ناگواریها صبر کند به بهشت خواهد رفت و دوزخ در میان لذت‌ها و شهوت‌ها است، هرکس دنبال لذت و شهوت خود رود، سر از دوزخ درآورد.

* * *

۸- امام صادق ﷺ فرمود: چون مؤمن داخل قبر شود نماز طرف راست و زکات طرف چپ او باشد و احسان بر سر او سایه افکند و صبر در گوشه‌ای است، چون دو فرشته بر او در آیند که متصدی سؤال و جواب اویند، صبر، به نماز و زکات و احسان، گوید: مراقب رفیق خود باشید واگر درمانده شدید من یاور او هستم.

۱۶۹۵-۹ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

دَخَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الْمَسْجِدَ - فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ كَئِيبٍ حَزِينٍ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام - مَا لَكَ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أُصِبْتُ بِأَبِي وَ أُمِّي وَ أَخِي وَ أَخْشَى أَنْ أَكُونَ قَدْ وَجِلْتُ - فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام - عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ الصَّبْرِ تَقْدَمْ عَلَيْهِ غَداً - وَ الصَّبْرُ فِي الْأُمُورِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ - فَإِذَا فَارَقَ الرَّأْسُ الْجَسَدَ فَسَدَ الْجَسَدُ - وَ إِذَا فَارَقَ الصَّبْرُ الْأُمُورَ فَسَدَتِ الْأُمُورُ.

۱۶۹۶-۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِي مَا حَبَسَكَ عَنِ الْحَجِّ - قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ - وَقَعَ عَلَيَّ دَيْنٌ كَثِيرٌ وَ ذَهَبَ مَالِي - وَ دَيْنِيَ الَّذِي قَدْ لَزِمَنِي - هُوَ أَعْظَمُ مِنْ ذَهَابِ مَالِي - فَلَوْ لَا أَنَّ رَجُلاً مِنْ أَصْحَابِنَا - أَخْرَجَنِي مَا قَدَرْتُ أَنْ أَخْرُجَ فَقَالَ لِي إِنْ تَصْبِرْ تُغْتَبَطْ وَ إِلَّا - تَصْبِرْ يُنْفِذِ اللَّهُ مَقَادِيرَهُ - رَاضِياً كُنْتَ أَمْ كَارِهاً.

۱۶۹۷-۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنِ الْأَصْبَغِ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ الصَّبْرُ صَبْرَانِ صَبْرٌ عِنْدَ

۹- امام صادق علیه السلام فرمود: امیرالمؤمنین علیه السلام به مسجد وارد شد ناگاه مردی را بر در مسجد دید که غم زده و سر در گریبان دارد، امیرالمؤمنین علیه السلام به او فرمود: تو را چه می‌شود؟ عرض کرد: یا امیرالمؤمنین، پدر و مادر و برادرم مرده‌اند و می‌ترسم دق کنم.
امیرالمؤمنین علیه السلام به او فرمود: بر تو باد به تقویٰ نسبت به خدا و به صبر، تا فردا با آن پیش وی روی (و پاداش آن را ببینی) آگاه باش که خیر در کارها مانند سر است نسبت به تن، چون سر از تن جدا شود، تن فاسد گردد و چون در کارها صبر نباشد، همه کارها فاسد گردد.

* * *

۱۰- سماعة بن مهران، گوید: حضرت ابوالحسن علیه السلام به من فرمود: چه چیزی تو را از حج بازداشت؟ گفتم: بدهکاری بسیاری بر عهده‌ام افتاده و مالم از دست رفته و بدهکاری که گردنگیرم شده از رفتن مالم دشوارتر است و اگر یکی از دوستان مرا از خانه بیرون نمی‌آورد نمی‌توانستم بیرون بیایم.
حضرت فرمود: اگر صبر کنی مورد شکر قرارگیری و اگر صبر نکنی خدا آنچه مقدر است اجرا کند، چه بخواهی یا نخواهی.

* * *

۱۱- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: صبر دو نوع است: صبر در مصیبت که خوب و خوشایند است و بهتر از آن صبر و خودداری از آنچه که خداوند بر تو

الْمُصِيبَةِ - حَسَنٌ جَمِيلٌ وَ أَحْسَنُ مِنْ ذَلِكَ - الصَّبْرُ عِنْدَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْكَ - وَ الذِّكْرُ ذِكْرَانِ - ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ و أفضل من ذالك ذكر الله عند ماحرّم عليك فيكون حاجزاً.

۱۶۹۸ - ۱۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنِ الْعَرْزَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ - لَا يُنَالُ الْمُلْكُ فِيهِ إِلَّا بِالْقَتْلِ وَ التَّجَبُّرِ - وَ لَا الْغِنَى إِلَّا بِالْغَصْبِ وَ الْبُخْلِ - وَ لَا الْمَحَبَّةُ إِلَّا بِاسْتِخْرَاجِ الدِّينِ وَ اتِّبَاعِ الْهَوَى - فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ الزَّمَانَ فَصَبَرَ عَلَى الْفَقْرِ - وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْغِنَى - وَ صَبَرَ عَلَى الْبِغْضَةِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْمَحَبَّةِ - وَ صَبَرَ عَلَى الذُّلِّ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْعِزِّ - آتَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ خَمْسِينَ صِدِّيقاً - مِمَّنْ صَدَّقَ بِي.

۱۶۹۹ - ۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ دُرُسْتَ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْ عِيسَى بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام لَمَّا حَضَرَتْ أَبِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام - الْوَفَاةُ ضَمَّنِي إِلَى صَدْرِهِ وَ قَالَ - يَا بُنَيَّ أُوصِيكَ بِمَا أَوْصَانِي بِهِ أَبِي - حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ وَ بِمَا ذَكَرَ - أَنَّ أَبَاهُ أَوْصَاهُ بِهِ يَا بُنَيَّ - اصْبِرْ عَلَى الْحَقِّ وَ إِنْ كَانَ مُرّاً.

حرام کرده است ؛ و ذکر نیز بر دو گونه است: ذکر خدای عز و جل در وقت مصیبت و برتر از آن ذکر خدا در برابر آنچه او بر تو حرام کرده است به این خاطر که مانع تو از کار حرام شود.

* * *

۱۲- رسول خدا ﷺ فرمود: به یقین زمانی بیاید که به ملک و سلطنت نرسند جز باکشتار و دیکتاتوری و زور و به توانگری نرسند جز به وسیله غصب مال مردم و بخل، و به دوستی یکدیگر نرسند جز به وسیله بیرون بردن از دین و پیروی از هوای نفس، هرکس چنین زمانی را درک کند و به فقر صبر نماید با اینکه توان توانگری را داشته باشد و بردشمنی مردم صبر کند با آنکه بر دوستی توانائی داشته باشد و بر ذلت صبر کند با آنکه بر عزت توانا باشد، خدا ثواب پنجاه صدّیقی که مرا تصدیق کرده‌اند به او می‌دهد.

* * *

۱۳- امام باقر علیه السلام فرمود: وفات پدرم علی بن الحسین علیه السلام فرارسید، مرا به سینه‌اش چسبانید و فرمود:

پسرم تو را وصیت می‌کنم به آنچه که پدرم هنگام مرگش مرا وصیت کرد و به آنچه که یاد آور شد پدرش به او وصیت کرده بود پسرم به خاطر حق صبر کن گرچه تلخ باشد.

۱۷۰۰ - ۱۴ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رَفَعَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:
الصَّبْرُ صَبْرَانِ صَبْرٌ عَلَى الْبَلَاءِ - حَسَنٌ جَمِيلٌ وَ أَفْضَلُ الصَّبْرَيْنِ - الْوَرَعُ عَنِ الْمَحَارِمِ.

۱۷۰۱ - ۱۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى قَالَ أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ الطَّائِفِيُّ قَالَ:
أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ شِمْرٍ الْيَمَانِيُّ يَرْفَعُ الْحَدِيثَ إِلَى عَلِيٍّ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ صَبْرٌ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ - وَ صَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ - وَ صَبْرٌ عَنِ الْمَعْصِيَةِ - فَمَنْ صَبَرَ عَلَى الْمُصِيبَةِ حَتَّى يَرُدَّهَا بِحُسْنِ عَزَائِهَا - كَتَبَ اللَّهُ لَهُ ثَلَاثَمِائَةِ دَرَجَةٍ - مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ - كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ - وَ مَنْ صَبَرَ عَلَى الطَّاعَةِ - كَتَبَ اللَّهُ لَهُ سِتَّمِائَةِ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ - إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ تُخُومِ الْأَرْضِ إِلَى الْعَرْشِ - وَ مَنْ صَبَرَ عَنِ الْمَعْصِيَةِ - كَتَبَ اللَّهُ لَهُ تِسْعَمِائَةِ دَرَجَةٍ - مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ - كَمَا بَيْنَ تُخُومِ الْأَرْضِ إِلَى مُنْتَهَى الْعَرْشِ.

۱۷۰۲ - ۱۶ - عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:
أَمَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنْ آتِيَ الْمُفَضَّلَ وَ أُعَزِّيَهُ بِإِسْمَاعِيلَ - وَ قَالَ أَقْرِئِ الْمُفَضَّلَ السَّلَامَ - وَ قُلْ لَهُ - إِنَّا قَدْ أُصِبْنَا بِإِسْمَاعِيلَ فَصَبَرْنَا - فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرْنَا - إِنَّا أَرَدْنَا أَمْراً - وَ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَمْراً - فَسَلَّمْنَا لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۱۴- فرمود: صبر دو نوع است: صبر بر بلاء که نیکو و زیباست و بهترین این دو صبر، پرهیز از کارهای حرام است.

* * *

۱۵- رسول خدا ﷺ فرمود: صبر سه قسم است: صبر بر مصیبت و صبر بر طاعت و صبراز گناه.
هرکس در مصیبت صبر کند تا پاسخی تسلی بخش برایش باشد خداوند برای او سیصد درجه ثواب نویسد که میان هر درجه تا درجه دیگر همانند فاصله میان آسمان و زمین است و هرکس بر طاعت صبر کند خدا برایش ششصد درجه ثواب نویسد که فاصله میان درجه‌ای تا درجه دیگر همانند فاصله عمق زمین است تا عرش و هرکس بر معصیت صبر کند، خدا برایش نهصد درجه ثواب می‌نویسد که میان هر درجه تا درجه دیگر از عمق زمین تا پایان عرش باشد.

* * *

۱۶- یونس بن یعقوب، گفت: امام صادق علیه السلام به من فرمان داد نزد مفضل بروم و او را به اسماعیل (فرزندش) تسلیت گویم و فرمود: به مفضل سلام برسان، و به او بگو: ما به غم مرگ اسماعیل گرفتار شدیم و صبر کردیم، تو هم مانند ما صبر کن، ما چیزی قصد کردیم و خدا عز و جل چیزی دیگر و ما به امر خدا عز و جل دل نهادیم.

۱۷۰۳-۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَنِ ابْتُلِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ بِبَلَاءٍ فَصَبَرَ عَلَيْهِ - كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ أَلْفِ شَهِيدٍ.

۱۷۰۴-۱۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْعَمَ عَلَى قَوْمٍ - فَلَمْ يَشْكُرُوا فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ وَبَالاً - وَ ابْتَلَى قَوْماً بِالْمَصَائِبِ فَصَبَرُوا - فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ نِعْمَةً.

۱۷۰۵-۱۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ أَبَانِ بْنِ أَبِي مُسَافِرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صابِرُوا قَالَ اصْبِرُوا عَلَى الْمَصَائِبِ وَ فِي رِوَايَةِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ صَابِرُوا عَلَى الْمَصَائِبِ.

۱۷۰۶-۲۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ جَدِّهِ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ:

لَوْ لَا أَنَّ الصَّبْرَ خُلِقَ قَبْلَ الْبَلَاءِ لَتَفَطَّرَ الْمُؤْمِنُ - كَمَا تَتَفَطَّرُ الْبَيْضَةُ عَلَى الصَّفَا.

۱۷- امام صادق عليه السلام فرمود: هرمؤمنی گرفتار گردد و در برابر آن صبر کند اجر او مانند اجر هزار شهید است.

* * *

۱۸- فرمود: خدای عز و جل بر مردمی نعمت داد و شکر نکردند و برای آنها وبال شد و مردمی راگرفتار کرد و صبر کردند و برای آنها نعمت شد.

* * *

۱۹- امام صادق عليه السلام در تفسیر قول خدای عز و جل: «شما که ایمان آورده‌اید صبر کنید و با صبر بر مشکلات غلبه کنید(آل عمران / ۲۰۰)»فرمود: بر مصیبت‌ها صبر کنید و در روایت ابن ابی یعفور فرمود: در مصائب صبور باشید و با هم همدردی نمائید

* * *

۲۰ - و فرمود: اگر صبر پیش از بلاء آفریده نشده بود، مؤمن می‌ترکید همچون ترکیدن تخم بر روی سنگ خارا

* * *

۱۷۰۷ - ۲۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ ابْنِ عَمَّارٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِنِّي جَعَلْتُ الدُّنْيَا بَيْنَ عِبَادِي قَرْضاً - فَمَنْ أَقْرَضَنِي مِنْهَا قَرْضاً - أَعْطَيْتُهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ عَشْراً إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ وَ مَا شِئْتُ مِنْ ذَلِكَ - وَ مَنْ لَمْ يُقْرِضْنِي مِنْهَا قَرْضاً - فَأَخَذْتُ مِنْهُ شَيْئاً قَسْراً - فَصَبَرَ أَعْطَيْتُهُ ثَلَاثَ خِصَالٍ - لَوْ أَعْطَيْتُ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ مَلَائِكَتِي - لَرَضُوا بِهَا مِنِّي قَالَ - ثُمَّ تَلَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ - قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ - أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ - فَهَذِهِ وَاحِدَةٌ مِنْ ثَلَاثِ خِصَالٍ - وَ رَحْمَةٌ اثْنَتَانِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ثَلَاثٌ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام هَذَا لِمَنْ أَخَذَ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئاً قَسْراً.

۱۷۰۸ - ۲۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ عَنْ يَحْيَى بْنِ آدَمَ عَنْ شَرِيكٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مُرُوَّةُ الصَّبْرِ فِي حَالِ الْحَاجَةِ - وَ الْفَاقَةِ وَ التَّعَفُّفِ وَ الْغِنَى - أَكْثَرُ مِنْ مُرُوَّةِ الْإِعْطَاءِ.

۱۷۰۹ - ۲۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام يَرْحَمُكَ اللَّهُ مَا الصَّبْرُ الْجَمِيلُ - قَالَ ذَلِكَ صَبْرٌ لَيْسَ فِيهِ شَكْوَى إِلَى النَّاسِ.

۲۱ - رسول خدا ﷺ فرمود: خدای عز و جل فرماید: براستی من دنیا را میان بنده هایم برای قرض دادن بنا نهادم پس هرکس از آن به من قرض دهد (مثل دادن صدقه و کمک به گرفتاران) بهره او ده تا هفتصد برابر دهم و آنچه بخواهم می‌دهم و هرکس به من قرض ندهد بی اختیار از او می‌گیرم و هر کس بر آن صبر کند، سه خصلت به او می‌دهم که اگر یکی از آنها را به فرشته‌های خودم بدهم از من خوشنود شوند.
(راوی) گوید: سپس امام صادق ؑ این گفته خداوند عز و جل را خواند: «آن کسانی که چون مصیبتی به آنها رسد گویند ما از خدائیم و به سوی او باز می‌گردیم(بقره / ۱۷۵)»(۱۷٦) برای آنها رحمت هایی است از طرف پروردگارشان» دین یکی از آن سه خصلت است و رحمت دومی آنها و هدایت سومی آنهاست سپس امام صادق ؑ فرمود: این از آن کسی است که خدا چیزی بی اختیار و برخلاف میلش از او گرفته باشد.

* * *

۲۲ - امام باقر ؑ فرمود: مردانگی و صبر در حال نیازمندی و نداری و آبروداری و بی نیازی (رنج بردن) بیشتر از مردانگی بخشش است.

* * *

۲۳ -جابر، گوید: به امام باقر ؑ گفتم: یرحمک الله، صبر جمیل چیست؟ فرمود: صبری که در آن شکایت نزد مردم نباشد.

۱۷۱۰ - ۲۴ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَيَابَةَ عَنْ أَبِي النُّعْمَانِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ أَوْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

مَنْ لَا يُعِدُّ الصَّبْرَ لِنَوَائِبِ الدَّهْرِ يَعْجِزْ.

۱۷۱۱ - ۲۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِنَّا صُبُرٌ وَ شِيعَتُنَا أَصْبَرُ مِنَّا - قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ كَيْفَ صَارَ شِيعَتُكُمْ أَصْبَرَ مِنْكُمْ - قَالَ لِأَنَّا نَصْبِرُ عَلَى مَا نَعْلَمُ - وَ شِيعَتُنَا يَصْبِرُونَ عَلَى مَا لَا يَعْلَمُونَ.

بَابُ الشُّكْرِ

۱۷۱۲ - ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ - لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ الصَّائِمِ الْمُحْتَسِبِ - وَ الْمُعَافَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ - كَأَجْرِ الْمُبْتَلَى الصَّابِرِ - وَ الْمُعْطَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ - كَأَجْرِ الْمَحْرُومِ الْقَانِعِ.

۱۷۱۳ - ۲ - وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله مَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ بَابَ شُكْرٍ - فَخَزَنَ عَنْهُ بَابَ الزِّيَادَةِ.

۲۴ - امام صادق علیه السلام یا امام باقر علیه السلام فرمود:
کسی که برای ناگواری‌های روزگار خود را آماده صبر نکند، درمانده و ناتوان گردد.

* * *

۲۵ - امام صادق علیه السلام فرمود: ما بردباریم و شیعیان ما از ما بردبارترند. گفتم: قربانت، چگونه شیعه ما از شما صبرشان بیشتر است؟
فرمود: برای آنکه ما دانسته صبر می‌کنیم و شیعه ما بر آنچه ندانند صبر می‌کنند.

شکرگزاری

۱- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خورندهٔ شکرگزار اجرش مانند روزه دار خدا جوست و تندرست شکرگزار، اجرش مانند اجر گرفتار دردمند شکیباست و بخشنده شکرگزار، اجرش مانند قناعت کار محروم است.

توضیح: بر اساس گفتهٔ مرحوم طبرسی (ره) شکر عالی‌ترین و بالاترین اعمال و عبادت است و قدردانی از نعمتهای الهی با بیان و کردار است که باید نخست این نعمت را شناخت سپس در برابر آن شادمان بود و دیگر رفتاری که در برابر این نعمت برای انسان به وجود می‌آید که خود مایهٔ شادمانی کار دین می‌شود.

۲- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند بر بنده‌ای دری از شکر نگشاید که دری از افزایش آن بسته شود (زیرا پس از شکرگزاری افزایش خواهد یافت)

۱۷۱۴-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ إِسْحَاقَ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ - اُشْكُرْ مَنْ أَنْعَمَ عَلَيْكَ - وَ أَنْعِمْ عَلَى مَنْ شَكَرَكَ - فَإِنَّهُ لَا زَوَالَ لِلنَّعْمَاءِ إِذَا شُكِرَتْ - وَ لَا بَقَاءَ لَهَا إِذَا كُفِرَتْ الشُّكْرُ زِيَادَةٌ فِي النِّعَمِ وَ أَمَانٌ مِنَ الْغِيَرِ.

۱۷۱۵-۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ أَوْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ۸ قَالَ:

الْمُعَافَى الشَّاكِرُ لَهُ - مِنَ الْأَجْرِ مَا لِلْمُبْتَلَى الصَّابِرِ - وَ الْمُعْطَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ - كَالْمَحْرُومِ الْقَانِعِ.

۱۷۱۶-۵- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ عَنْ فَضْلٍ الْبَقْبَاقِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ قَالَ الَّذِي أَنْعَمَ عَلَيْكَ بِمَا فَضَّلَكَ - وَ أَعْطَاكَ وَ أَحْسَنَ إِلَيْكَ ثُمَّ قَالَ فَحَدَّثَ بِدِينِهِ - وَ مَا أَعْطَاهُ اللَّهُ وَ مَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْهِ.

۱۷۱۷-۶- حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ وُهَيْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عِنْدَ عَائِشَةَ لَيْلَتَهَا فَقَالَتْ - يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تُتْعِبُ نَفْسَكَ - وَ قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ - فَقَالَ

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: در تورات نوشته است: هر کس به تو نعمتی داد او را شکر گزار و کسی که از تو سپاس گزاری کرد به او نعمت ده زیرا با سپاس گزاری، نعمت نابود نمی‌شود و با ناسپاسی پایدار نخواهد ماند زیراسپاسگزاری مایه افزایش نعمت و امنیّت است.

* * *

۴- امام باقر یا امام صادق علیهما السلام فرمود: تندرست سپاسگزار پاداش دردمند شکیبا را دارد و بخشنده شکرگزار اجرش مانند قناعت پیشه محروم‌است.

* * *

۵- فضل بن بقباق، می‌گوید: از امام باقر علیه السلام از قول خدای عزّوجلّ پرسیدم: «و اما از نعمت پروردگار باز گو» (ضحی / ۱۱) فرمود: یعنی آن کسی که به تو برتریت داد و احسان کرد به تو همت داده است سپس فرمود: دین او و آنچه که خدا به او داده و احسان کرده باز گو.

* * *

۶- امام باقر علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله در شب معراج نزد عایشه بود، عایشه به او گفت: یا رسول الله، چرا خود را رنج می‌دهی با اینکه خداوند تو را به خاطر آنچه که از قبل و بعد کرده‌ای تو را بخشیده است.

يَا عَائِشَةُ - أَلَا أَكُونُ عَبْداً شَكُوراً - قَالَ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُومُ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ - فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى - طه ما أنزلنا عليك القرآن لِتشق..

۱۷۱۸ - ۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ حَسَنِ بْنِ جَهْمٍ عَنْ أَبِي الْيَقْظَانِ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِيدِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ ثَلَاثٌ لَا يَضُرُّ مَعَهُنَّ شَيْءٌ - الدُّعَاءُ عِنْدَ الْكَرْبِ - وَ الِاسْتِغْفَارُ عِنْدَ الذَّنْبِ - وَ الشُّكْرُ عِنْدَ النِّعْمَةِ.

۱۷۱۹ - ۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أُعْطِيَ الشُّكْرَ أُعْطِيَ الزِّيَادَةَ - يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ.

۱۷۲۰ - ۹ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِالْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِنَا سَمِعَاهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ مِنْ نِعْمَةٍ - فَعَرَفَهَا بِقَلْبِهِ وَ حَمِدَ اللَّهَ ظَاهِراً بِلِسَانِهِ - فَتَمَّ كَلَامُهُ حَتَّى يُؤْمَرَ لَهُ بِالْمَزِيدِ.

فرمود:ای عایشه، نباید بنده‌ای شاکر باشیم؟ و گفت: رسول خدا ﷺ را شیوه آن بود که بر نوک انگشتان پاهایش برای عبادت ایستاد، پس خدا آیه نازل فرمود:«ای طه(پیامبر) ماقرآن رابر تونازل‌نکردیم تا در رنج افتی».

توضیح: مراد از بخشش گناهان پیامبر توسط خداوند شاید مراد این باشد که خداوند گناهان امت را از قبل و بعد به خاطر وجود و خواسته او خواهد بخشید یا آنکه خداوند گناهان مشرکان را بخاطر آزار به تو بعد از فتح مکه و (اعلام) عفو عمومی خواهد بخشید بدیهی است که پیامبر نه قبلاً گناهی کرده و نه بعد خواهد کرد زیرا کسی که از علل و معلول جهان آگاهی دارد هرگز گناه و خطا و اشتباهی نخواهد کرد و این است معنی عصمت.

۷- عبیدالله بن ولید، می‌گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: سه چیز است که با وجود آنهاچیزی زیان را نمی‌رساند: دعاء در موقع گرفتاری، و آمرزش خواهی هنگام گناه، و سپاسگزاری هنگاوم نعمت.

***

۸- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس سپاسگزار شد فزونی داده شود، زیرا خدای عز و جل می‌فرماید:
«و اگر شکر کنید به شکرتان بیفزایم(ابراهیم / ۷)»

***

۹- امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند نعمتی را به بنده‌ی خود نداد که آن را از عمق دل بشناسد و آشکارا خدا را سپاس گوید تا سخنش تمام شود، جز آنکه دستور به فزونی آن داده شود.

۱۷۲۱ - ۱۰ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ مُيَسِّرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

شُكْرُ النِّعْمَةِ اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ - وَ تَمَامُ الشُّكْرِ قَوْلُ الرَّجُلِ - الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

۱۷۲۲ - ۱۱ ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ شُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ وَ إِنْ عَظُمَتْ - أَنْ تَحْمَدَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهَا.

۱۷۲۳ - ۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام هَلْ لِلشُّكْرِ حَدٌّ - إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ شَاكِراً قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا هُوَ قَالَ - يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ نِعْمَةٍ عَلَيْهِ فِي أَهْلٍ وَ مَالٍ - وَ إِنْ كَانَ فِيمَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ حَقٌّ - أَدَّاهُ وَ مِنْهُ قَوْلُهُ جَلَّ وَ عَزَّ - سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا - وَ مَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَ مِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى - رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلاً مُبَارَكاً - وَ أَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ وَ قَوْلُهُ - رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ - وَ أَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ - وَ اجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَاناً نَصِيراً.

۱۰ - امام صادق(ع) فرمود: شکر نعمت، دوری از حرامها است و نهایت شکر، گفتن الحمد لله رب العالمین است.

* * *

۱۱ - امام صادق(ع) می‌فرمود:
هر شکر نعمتی گرچه بزرگ باشد، چنین است که خدای را بر آن سپاس گوئی.

* * *

۱۲ - أبی بصیر، گوید: به امام صادق(ع) گفتم: آیا برای شکر خداوند اندازه‌ای است که چون بنده آن را انجام دهد شاکر باشد؟
فرمود: آری، گفتم: آن چیست؟ فرمود: خدا را در هر نعمتی که به مال و خانواده‌او واده شکرگزار باشد و اگر برای خداوند در نعمتی که به مال او داده حقی باشد بپردازد و به حساب است قول خدای عز و جل «منزه باد خدائی که این (مرکوب) را مسخر ما کرد که ما تاب آن را نداشتیم(زخرف / ۱۳)» و باز گفته خداوند که فرمود: «خدایا مرا به منزلی مبارک فرود آور که تو بهترین منزل دهندگانی(مؤمنون / ۹۲)» و باز گفته دیگری از خداوند که فرمود: «خدایا مرا به دوستی و راستی درآور و به درستی و راستی بر آور و برای من از نزد خود تسلط پیروز مندانه مقرر دار(اسراء / ۸۰)»

۱۷۲۴ - ۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ مَنْ حَمِدَ اللَّهَ عَلَى النِّعْمَةِ فَقَدْ شَكَرَهُ- وَكَانَ الْحَمْدُ أَفْضَلَ مِنْ تِلْكَ النِّعْمَةِ.

۱۷۲۵ - ۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِي مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ- بِنِعْمَةٍ صَغُرَتْ أَوْ كَبُرَتْ- فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ إِلَّا أَدَّى شُكْرَهَا.

۱۷۲۶ - ۱۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ عِيسَى بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِنِعْمَةٍ فَعَرَفَهَا بِقَلْبِهِ- فَقَدْ أَدَّى شُكْرَهَا.

۱۷۲۷ - ۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ لَيَشْرَبُ الشَّرْبَةَ- مِنَ الْمَاءِ فَيُوجِبُ اللَّهُ لَهُ بِهَا الْجَنَّةَ - ثُمَّ قَالَ إِنَّهُ لَيَأْخُذُ الْإِنَاءَ- فَيَضَعُهُ عَلَى فِيهِ فَيُسَمِّي - ثُمَّ يَشْرَبُ فَيُنَحِّيهِ- وَ هُوَ يَشْتَهِيهِ فَيَحْمَدُ اللَّهَ- ثُمَّ يَعُودُ فَيَشْرَبُ ثُمَّ يُنَحِّيهِ- فَيَحْمَدُ اللَّهَ ثُمَّ يَعُودُ فَيَشْرَبُ- ثُمَّ يُنَحِّيهِ فَيَحْمَدُ اللَّهَ- فَيُوجِبُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَا لَهُ الْجَنَّةَ.

۱۳- معمر بن خلاد، گوید: شنیدم ابوالحسن علیه السلام می‌فرمود: هر کس خدا را بر نعمتی حمد کند او را شکر کرده و حمد از آن نعمت برتر است.
(یعنی توفیق شکر گزاردن بر هر نعمت خود، نعمت بهتری است)

* * *

۱۴- صفوان جمال، گوید که امام صادق علیه السلام فرمود: خدا هر نعمتی به بنده‌ای دهد، خرد یا بزرگ و آن بنده بگوید: الحمدالله، شکرش را ادا کرده است.

* * *

۱۵- امام صادق علیه السلام فرمود: هر کس خداوند به او نعمتی دهد و آن را از دل بفهمد، شکرش را ادا کرده است.

* * *

۱٦- امام صادق علیه السلام فرمود: براستی مردی از شما شربت آبی می‌نوشد و خدا به وسیلهٔ آن بهشت را بر او واجب می‌سازد، سپس فرمود: او جام را بر دهانش می‌گیرد و بسم الله می‌گوید و سپس آن را می‌نوشد آنگاه از خود دور می‌سازد با اینکه میل به خوردن دارد پس خدا را حمد می‌کند و باز می‌نوشد و دوباره از خود دور می‌سازد و حمد خدا را می‌گوید سپس باز می‌آشامد و از خود دور می‌کند و حمد خدا را می‌گوید و خداوند به این وسیله بهشت را بر او واجب می‌سازد.

۱۷۲۸-۱۷- اِبْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ -:

أَنْ يَرْزُقَنِي مَالاً فَرَزَقَنِي - وَ إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي وَلَداً فَرَزَقَنِي وَلَداً - وَ سَأَلْتُهُ أَنْ يَرْزُقَنِي دَاراً فَرَزَقَنِي - وَ قَدْ خِفْتُ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ اِسْتِدْرَاجاً - فَقَالَ أَمَا وَ اللَّهِ مَعَ الْحَمْدِ فَلَا.

۱۷۲۹-۱۸- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

خَرَجَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مِنَ الْمَسْجِدِ - وَ قَدْ ضَاعَتْ دَابَّتُهُ فَقَالَ - لَئِنْ رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيَّ - لَأَشْكُرَنَّ اللَّهَ حَقَّ شُكْرِهِ - قَالَ فَمَا لَبِثَ أَنْ أُتِيَ بِهَا فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ - جُعِلْتُ فِدَاكَ أَلَيْسَ قُلْتَ - لَأَشْكُرَنَّ اللَّهَ حَقَّ شُكْرِهِ - فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَ لَمْ تَسْمَعْنِي قُلْتُ الْحَمْدُ لِلَّهِ.

۱۷۳۰-۱۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الْمُثَنَّى الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ أَمْرٌ يَسُرُّهُ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى هَذِهِ النِّعْمَةِ وَ إِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ أَمْرٌ يَغْتَمُّ بِهِ قَالَ - الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ.

۱۷۳۱-۲۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

تَقُولُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - إِذَا نَظَرْتَ إِلَى الْمُبْتَلَى مِنْ غَيْرِ أَنْ تُسْمِعَهُ - الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ - وَ لَوْ شَاءَ فَعَلَ قَالَ - مَنْ قَالَ ذَلِكَ لَمْ يُصِبْهُ ذَلِكَ الْبَلَاءُ أَبَداً.

۱۷- عمر بن یزید، می‌گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: به راستی من از خدای عز و جل خواستم که به من مالی دهد و او داد آنگاه فرزندی طلب کردم، و او روزی کرد سپس از او خواستم خانه‌ای به من دهد، او خانه‌ای را به من داد، و ترسیدم که مرا نعمت گیر کند. و استدراجی در کار باشد. در پاسخ فرمود: اما بر خدا که با حمد کردن و شکر گزاری از نعمت می‌بخشد چنین نیست که استدراجی باشد.

توضیح: استدراج به این معنی است که خداوند به بندهٔ خود هر گناهی که کند نعمتی به او دهد و تو را از یاد خود ببرد. و آنگاه به تدریج آن را از او بگیرد و او را به کیفر رساند و این است معنی قول خداوند که فرماید: سنستدرجهم من حیث لایعلمون

۱۸- حماد بن عثمان، می‌گوید: امام صادق علیه السلام از مسجد بیرون شد و مرکبش گمشده بود، فرمود: اگر خدا آن را به من برگرداند، خدا را آنطور که شایسته است شکرگزارم. گوید: دیری نپائید که مرکب حضرت را آوردند و او فرمود: الحمدلله.

شخصی به او گفت: قربانت، نفرمودید که شکر خدا گزارم چنان که شایسته اوست؟ امام صادق علیه السلام فرمود: نشنیدی که گفتم: الحمدلله؟

۱۹- امام صادق علیه السلام فرمود:

شیوهٔ رسول خدا صلی الله علیه و آله این بود که چون کاری برایش پیش می‌آمد که شادش می‌کرد، می‌فرمود: خدا را بر این نعمت حمد گویم و چون کار غم‌ناکی بر او روی می‌آورد می‌فرمود: خدا را به هر حال حمد می‌گویم.

توضیح: مرحوم مجلسی (ره) پنج نوع شکر را در برابر مصیبت نقل می‌کند ۱ - شکر بر مصیبتی که مصیبت بزرگتری را دفع کند مثل خراب شدن خانه و سالم ماندن اهلش ۲ - هر بلائی که سبب کفاره گناهی شود ۳- مصیبتی که به مال انسان برسد ولی دین شخص سالم بماند ۴-بلائی که مقدر است پیش آید و چون بیاید و بگذرد باید خدا را شکر گفت ۵-هربلائی که سبب ثواب آخرت شود.

۲۰- امام باقر علیه السلام فرمود: چون نگاه تو به گرفتاری افتاد، طوری که او نشنود و دل شکسته نگردد سه بار بگو: حمد خداوندی را سزاست که مرا به آنچه که تو را گرفتار ساخته گرفتار نکرده است و اگر می‌خواست می‌کرد سپس فرمود: هرکس این سخن را بگوید بلائی به او نرسد.

۱۷۳۲ - ۲۱ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ حَفْصٍ الْكُنَاسِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ عَبْدٍ يَرَى مُبْتَلًى فَيَقُولُ - الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَدَلَ عَنِّي مَا ابْتَلَاكَ بِهِ - وَ فَضَّلَنِي عَلَيْكَ بِالْعَافِيَةِ - اللَّهُمَّ عَافِنِي مِمَّا ابْتَلَيْتَهُ بِهِ - إِلَّا لَمْ يُبْتَلَ بِذَلِكَ الْبَلَاءِ.

۱۷۳۳ - ۲۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِيحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ وَ قَدِ ابْتُلِيَ - وَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْكَ فَقُلِ - اللَّهُمَّ إِنِّي لَا أَسْخَرُ وَ لَا أَفْخَرُ - وَ لَكِنْ أَحْمَدُكَ عَلَى عَظِيمِ نَعْمَائِكَ عَلَيَّ.

۱۷۳۴ - ۲۳ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِذَا رَأَيْتُمْ أَهْلَ الْبَلَاءِ فَاحْمَدُوا اللَّهَ - وَ لَا تُسْمِعُوهُمْ فَإِنَّ ذَلِكَ يَحْزُنُهُمْ.

۱۷۳۵ - ۲۴ - عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ فِي سَفَرٍ يَسِيرُ عَلَى نَاقَةٍ لَهُ - إِذَا نَزَلَ فَسَجَدَ خَمْسَ سَجَدَاتٍ - فَلَمَّا أَنْ رَكِبَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ - إِنَّا رَأَيْنَاكَ صَنَعْتَ شَيْئاً لَمْ تَصْنَعْهُ - فَقَالَ نَعَمْ اسْتَقْبَلَنِي - جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَبَشَّرَنِي بِبِشَارَاتٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْراً - لِكُلِّ بُشْرَى سَجْدَةً.

۲۱- امام صادق علیه السلام فرمود: هر بنده‌ای که گرفتاری را ببیند و بگوید: «سپاس خدائی را سزاست که آنچه را که تو به آن گرفتار کرد از من برداشت و مرا بر تو به عافیت برتری داد، بار خدایا، به من عافیت بخش از آنچه او را بدان گرفتار کردی» خداوند او را به آن بلا گفتار نخواهد ساخت.

* * *

۲۲ - امام صادق علیه السلام فرمود: چون مردی گرفتار را دیدی و خدا به تو نعمت عافیت داده بگو: «بار خدایا، نه من مسخره کنم و نه بر خودم ببالم ولی تو را بر بزرگترین نعمت‌ها که به من داده‌ای (سلامتی و تندرستی) سپاسگزارم»

* * *

۲۳ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چون گرفتاران را دیدید، خدا را حمد و سپاس گوئید طوری که آنها نشنوند و افسرده نگردند.

* * *

۲۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله در سفری بر پشت شتر ماده خود سوار بود ناگهان پیاده شد و پنج بار سجده کرد و چون سوار شد گفتند: یا رسول الله، دیدم کاری کردی که نمی‌کردی؟ فرمود: آری، جبرئیل نزد من آمد و از طرف خدای عز و جل به من مژده هائی داد و من در برابر خداوند برای هر مژده‌ای یک سجده کردم.

۱۷۳۶- ۲۵ -عَنْهُ عَنْ عُثْمانَ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا ذَكَرَ أَحَدُكُمْ نِعْمَةَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ شُكْراً لِلَّهِ - فَإِنْ كَانَ رَاكِباً فَلْيَنْزِلْ - فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ - وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ يَقْدِرُ عَلَى النُّزُولِ لِلشُّهْرَةِ - فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى قَرَبُوسِهِ - وَ إِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى كَفِّهِ - ثُمَّ لْيَحْمَدِ اللَّهَ - عَلَى مَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ.

۱۷۳۷- ۲۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ:

كُنْتُ أَسِيرُ مَعَ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام فِي بَعْضِ أَطْرَافِ الْمَدِينَةِ - إِذْ ثَنَى رِجْلَهُ عَنْ دَابَّتِهِ - فَخَرَّ سَاجِداً فَأَطَالَ وَ أَطَالَ - ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ رَكِبَ دَابَّتَهُ - فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ أَطَلْتَ السُّجُودَ - فَقَالَ إِنَّنِي ذَكَرْتُ نِعْمَةً أَنْعَمَ اللَّهُ بِهَا عَلَيَّ - فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَشْكُرَ رَبِّي.

۱۷۳۸- ۲۷ -عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ صَاحِبِ السَّابِرِيِّ فِيمَا أَعْلَمُ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِلَى مُوسَى عليه السلام يَا مُوسَى - أُشْكُرْنِي حَقَّ شُكْرِي فَقَالَ - يَا رَبِّ وَ كَيْفَ أَشْكُرُكَ حَقَّ شُكْرِكَ - وَ لَيْسَ مِنْ شُكْرٍ أَشْكُرُكَ بِهِ - إِلَّا وَ أَنْتَ أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ قَالَ - يَا مُوسَى الْآنَ شَكَرْتَنِي حِينَ عَلِمْتَ أَنَّ ذَلِكَ مِنِّي.

۲۵ - امام صادق علیه السلام فرمود: هرگاه یکی از شماها نعمت خدای عز و جل را به یاد آورد صورت خود را بر خاک گذارد و خدا را شکر گوید و اگر سوار باشد، پیاده شود و صورت بر خاک نهد و اگر از بیم شهرت نتواند که پیاده شود، صورت خود را بر زین نهد و اگر نتواند چهره خود را به کف دست گذارد، سپس خدا را بر نعمتی که به او بخشیده است سپاس گوید.

۲۶ - هشام بن أحمر، می‌گوید: من به همراه أبی الحسن علیه السلام در اطراف مدینه گردش می‌کردم، ناگهان پای از مرکب خود به پائین نهاد و به سجده افتاد و سجده را طولانی کرد، سپس سر را برداشت و سوار مرکبش شد، گفتم: قربانت، سجده را بسیار طول دادی؟

فرمود: من به یاد نعمتی افتادم که خدا به من عطا کرده ودوست داشتم که پروردگارم را شکر گویم.

۲۷ - امام صادق علیه السلام فرمود: در ضمن آنچه خدای عز و جل به موسی علیه السلام وحی کرد این بود که فرمود: ای موسی، حق شکر مرا به جای آور، عرض کرد: پروردگارا، چگونه حق شکرت را به جا آورم در صورتی که هر شکری که تو را گویم خود نعمتی است که تو به من داده‌ای؟ فرمود: ای موسی، اکنون که دانستی شکر گزاریت از طرف ماست مرا همانطور که سزاوارم شکر گفتی.

توضیح: باید توجه داشت که شکر نعمت الهی در برابر هر نعمت غیر ممکن است زیرا نعمت‌های الهی بیش است و نمی توان بر هر یک از آنها شکری گفت علاوه بر این شکر، هر نعمتی خود نعمت دیگری است در این صورت شاید مراد خداوند از وحی خود به موسی این باشد که باید انسان تمام کارهای خود را از خدا بداند و او را سپاس گوید که این سپاس است گسترده و فراگیر در همه کارها و رفتارهای خود.

۱۷۳۹-۲۸- اِبْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِذَا أَصْبَحْتَ وَ أَمْسَيْتَ فَقُلْ عَشْرَ مَرَّاتٍ- اللَّهُمَّ مَا أَصْبَحَتْ بِي مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ عَافِيَةٍ- مِنْ دِينٍ أَوْ دُنْيَا فَمِنْكَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ- لَكَ الْحَمْدُ وَ لَكَ الشُّكْرُ بِهَا عَلَيَّ- يَا رَبِّ حَتَّى تَرْضَى وَ بَعْدَ الرِّضَا - فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ- كُنْتَ قَدْ أَدَّيْتَ شُكْرَ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ بِهِ عَلَيْكَ- فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ وَ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ.

۱۷۴۰-۲۹- اِبْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ نُوحٌ عليه السلام يَقُولُ ذَلِكَ إِذَا أَصْبَحَ- فَسُمِّيَ بِذَلِكَ عَبْداً شَكُوراً وَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ صَدَقَ اللَّهَ نَجَا.

۱۷۴۱-۳۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ ابْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ كُلَّ قَلْبٍ حَزِينٍ وَ يُحِبُّ كُلَّ عَبْدٍ شَكُورٍ- يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- لِعَبْدٍ مِنْ عَبِيدِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ -أَشَكَرْتَ فُلَاناً؟ فَيَقُولُ: بَلْ شَكَرْتُكَ يَا رَبِّ فَيَقُولُ: لَمْ تَشْكُرْنِي إِذْ لَمْ تَشْكُرْهُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْكَرُكُمْ لِلَّهِ أَشْكَرُكُمْ لِلنَّاسِ.

۲۸ - امام صادق علیه السلام فرمود: ده بار بگو: «بار خدایا هرچه در هر صبح و شام در نعمت هایت در صبح وشام در دین و دنیا دارم از توست تو یگانه‌ای و شریکی نداری حمد و شکر برای توست بخاطر نعمتی که به من دادی» زیرا چون تو چنین گفتی شکر هرچه را خدا در آن روز و شب به تو داده به انجام رسانده‌ای.

* * *

۲۹ - امام صادق علیه السلام فرمود: حضرت نوح، بخاطر آنکه هر بامداد شکر خداوند را می‌گفت بنده بسیار سپاسگزار نامیده شد (و در قرآن، خداوند او را به لقب عبداً شکوراً) نامید و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هرکس با خدا راست باشد و دل و زبانش با هم همراه گردد نجات یابد (چنانچه که نوح در میان قوم خود نجات یافت)

* * *

۳۰- علی بن الحسین علیه السلام می‌فرمود: به راستی خداوند هر دل افسرده و غمگین و هر بنده شکر گزاری را دوست دارد روز قیامت خداوند به یکی از بندگانش می‌فرماید: آیا تو فلانی را شکر کردی؟ در پاسخ می‌گوید: بلکه من تو را شکر کردم، پس خدا می‌فرماید: مرا سپاس نگفتی چون آن بنده را سپاس نگفتی، سپس فرمود: قدر دان‌ترین شما نسبت به مردم شکرگزارترین شما نسبت به خداست.

بَابُ حُسْنِ الْخُلُقِ

۱۷۴۲-۱ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ؈ قَالَ:

إِنَّ أَكْمَلَ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَاناً أَحْسَنُهُمْ خُلُقاً.

۱۷۴۳-۲ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ؈ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا يُوضَعُ فِي مِيزَانِ امْرِئٍ - يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَفْضَلُ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ.

۱۷۴۴-۳ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي وَلَّادٍ الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؈ قَالَ:

أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَمَلَ إِيمَانُهُ - وَ إِنْ كَانَ مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ - ذُنُوباً لَمْ يَنْقُصْهُ ذَلِكَ -قَالَ وَ هُوَ الصِّدْقُ وَ أَدَاءُ الْأَمَانَةِ - وَ الْحَيَاءُ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ.

۱۷۴۵-۴ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَنْبَسَةَ الْعَابِدِ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ ؈ مَا يَقْدَمُ الْمُؤْمِنُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِعَمَلٍ بَعْدَ الْفَرَائِضِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى - مِنْ أَنْ يَسَعَ النَّاسَ بِخُلُقِهِ.

خوش خلقی

۱- امام باقر علیه السلام فرمود: کاملترین مؤمنان در ایمان خوش خلق ترین آنهاست.

* * *

۲- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: در روز قیامت، در ترازوی کارهای انسان بهتر از حسن خلق گذاشته نمی‌شود.

* * *

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس چهار چیز داشته باشد، ایمانش کامل است و اگر غرق در گناه باشد چیزی از او نکاهد. آنها عبارتند از: راست گوئی برگرداندن امانت به صاحبش و شرم و حیا و اخلاق نیکو.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن پس از انجام واجباتش هیچ عملی در پیشگاه خداوند دوست داشتنی‌تر از اخلاق نیکو و رفتار خوب نسبت به مردم نیست.

* * *

۱۷۴۶-۵- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ ذَرِيحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ صَاحِبَ الْخُلُقِ الْحَسَنِ- لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ.

۱۷۴۷-۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَكْثَرُ مَا تَلِجُ بِهِ أُمَّتِيَ الْجَنَّةَ- تَقْوَى اللَّهِ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ.

۱۷۴۸-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حُسَيْنٍ الْأَحْمَسِيِّ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْخُلُقَ الْحَسَنَ يَمِيثُ الْخَطِيئَةَ- كَمَا يَمِيثُ الشَّمْسُ الْجَلِيدَ.

۱۷۴۹-۸- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْبِرُّ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ يَعْمُرَانِ- الدِّيَارَ وَ يَزِيدَانِ فِي الْأَعْمَارِ.

۱۷۵۰-۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالَ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- إِلَى بَعْضِ أَنْبِيَائِهِ عليهم السلام - الْخُلُقُ الْحَسَنُ يَمِيثُ الْخَطِيئَةَ- كَمَا تَمِيثُ الشَّمْسُ الْجَلِيدَ.

۵- رسول خدا ﷺ فرمود: به راستی آنکس که اخلاق نیکو دارد اجرش مانند روزه دار شب زنده دار است.

* * *

٦- رسول خدا ﷺ فرمود: بهترین وسیله‌ای که امتم را به بهشت می‌برد تقویٰ الهی و اخلاق نیکوست.

* * *

۷- امام صادق علیه السلام فرمود: همانطور که خورشید یخ را آب می‌کند اخلاق نیکو هم گناه را آب می‌کند.

* * *

۸- امام صادق علیه السلام فرمود: نیکوکاری و خوش رفتاری خانه‌ها را آباد می‌کند و بر عمرها بیفزاید.

* * *

۹- امام صادق علیه السلام فرمود: خدای تبارک و تعالی به یکی از پیامبرانش وحی کرد که رفتار نیکو گناه را آب می‌کند همانطور که خورشید یخ را آب می‌کند.

۱۷۵۱ - ۱۰ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

هَلَكَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلى‌الله‌عليه‌وآله فَأَتَى الْحَفَّارِينَ فَإِذَا بِهِمْ لَمْ يَحْفِرُوا شَيْئاً - وَ شَكَوْا ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يَعْمَلُ حَدِيدُنَا فِي الْأَرْضِ - فَكَأَنَّمَا نَضْرِبُ بِهِ فِي الصَّفَا - فَقَالَ وَ لِمَ إِنْ كَانَ صَاحِبُكُمْ لَحَسَنَ الْخُلُقِ - اِئْتُونِي بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فَأَتَوْهُ بِهِ - فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهِ - ثُمَّ رَشَّهُ عَلَى الْأَرْضِ رَشّاً - ثُمَّ قَالَ احْفِرُوا قَالَ فَحَفَرَ الْحَفَّارُونَ فَكَأَنَّمَا كَانَ رَمْلاً يَتَهَايَلُ عَلَيْهِمْ.

۱۷۵۲ - ۱۱ـ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِنَّ الْخُلُقَ مَنِيحَةٌ - يَمْنَحُهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ خَلْقَهُ - فَمِنْهُ سَجِيَّةٌ وَ مِنْهُ نِيَّةٌ - فَقُلْتُ فَأَيَّتُهُمَا أَفْضَلُ - فَقَالَ صَاحِبُ السَّجِيَّةِ - هُوَ مَجْبُولٌ لَا يَسْتَطِيعُ غَيْرَهُ - وَ صَاحِبُ النِّيَّةِ يَصْبِرُ عَلَى الطَّاعَةِ تَصَبُّراً - فَهُوَ أَفْضَلُهُمَا.

۱۷۵۳ - ۱۲ـ وَ عَنْهُ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ اللَّهَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَيُعْطِي الْعَبْدَ - مِنَ الثَّوَابِ عَلَى حُسْنِ الْخُلُقِ كَمَا يُعْطِي الْمُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ - يَغْدُو عَلَيْهِ وَ يَرُوحُ.

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود: مردی در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله وفات کرد و برای خاکسپاریش نزد گورکن‌ها آمدند و بر خلاف انتظار گوری نکنده بودند از این رو برای عرض شکایت به نزد پیامبر رفتند، گورکنان گفتند: یا رسول الله، ابزار آهنین ما در زمین کارگر نیست، گویا آنها را به سنگ خارا می‌زنیم، پیامبر فرمود: چرا؟ با این که این رفیق شما خوش رفتار بود پس جام آب را برای من بیاورید، آن را برایش آوردند و دستش را در آن فرو برد و سپس آن را بر زمین پاشید، سپس فرمود: اکنون بکنید.
گورکن‌ها کندند و با تعجب مشاهده کردند که ریگ‌ها روی هم می‌ریزند و زمین کاملاً نرم شده است.

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود: براستی اخلاق خوب هدیه‌ای است از طرف خداوند که پروردگار آن را به بندگان خود بخشیده است. بعضی از آنها غریزی و فطری است و بعضی دیگر مربوط به نیت و تصمیم شخص است که باید در خود بپرورد. گفتم: کدامیک از این دو بهتر است، فرمود: آن که غریزی است که غیر آن نمی‌تواند انجام دهد و آنکه مربوط به نیت و تلاش در پرورش اوست باید خود را به صبر بر طاعت وادار سازد پس این بهتر است.
توضیح: بعضی از خلقیات انسان فطری است مانند سخاوت و حیا و بعضی اکتسابی است مانند راستگوئی و امانت داری که انسان با تلاش و تمرین می تواند چنین صفات ارزنده انسانی را در خود بپرورد و مانند دستهٔ اول آنها را ملکه و ذاتی خود بسازد به طوری که هیچگاه نتواند آنها را ترک گوید و خلاف آنها عمل کند.

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود: به راستی ثوابی که خداوند به بندهٔ خوش رفتار می‌دهد مانند ثوابی است که به بنده مجاهد می‌دهد که در راه خدا جهاد و مبارزه نماید و از پای نیفتد.

۱۷۵۴-۱۳- عَنْهُ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ الْحَجَّالِ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ الْقَابُوسِيِّ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللّٰهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعَارَ أَعْدَاءَهُ- أَخْلَاقاً مِنْ أَخْلَاقِ أَوْلِيَائِهِ لِيَعِيشَ أَوْلِيَاؤُهُ مَعَ أَعْدَائِهِ فِي دَوْلَاتِهِمْ وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَمَا تَرَكُوا- وَلِيّاً لِلّٰهِ إِلَّا قَتَلُوهُ.

۱۷۵۵-۱۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ كَامِلٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللّٰهِ إِذَا خَالَطْتَ النَّاسَ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ- أَنْ لَا تُخَالِطَ أَحَداً مِنَ النَّاسِ- إِلَّا كَانَتْ يَدُكَ الْعُلْيَا عَلَيْهِ فَافْعَلْ- فَإِنَّ الْعَبْدَ يَكُونُ فِيهِ بَعْضُ التَّقْصِيرِ مِنَ الْعِبَادَةِ- وَ يَكُونُ لَهُ حُسْنُ خُلُقٍ- فَيُبَلِّغُهُ اللّٰهُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ.

۱۷۵۶-۱۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللّٰهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ عَنْ بَحْرٍ السَّقَّاءِ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللّٰهِ عليه السلام يَا بَحْرُ حُسْنُ الْخُلُقِ يُسْرٌ- ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِحَدِيثٍ- مَا هُوَ فِي يَدَيْ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ- قُلْتُ بَلَى قَالَ بَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صلى الله عليه وآله ذَاتَ يَوْمٍ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ جَاءَتْ جَارِيَةٌ- لِبَعْضِ الْأَنْصَارِ وَ هُوَ قَائِمٌ- فَأَخَذَتْ بِطَرَفِ ثَوْبِهِ- فَقَامَ لَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فَلَمْ تَقُلْ شَيْئاً- وَ لَمْ يَقُلْ لَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله شَيْئاً- حَتَّى فَعَلَتْ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ- فَقَامَ

۱۳- امام صادق﷣ فرمود: به راستی خدای تبارک و تعالی پاره‌ای از خلقیات خوب دوستانش را به دشمنانش می‌دهد تا دوستانش بتوانند در حکومت و فرمان روایی دشمنانش به راحتی زندگی کنند و اگر چنین نبود دشمنان همهٔ دوستان خدا را می‌کشتند.

* * *

۱۴- امام صادق﷣ فرمود: وقتی با مردم آمیزش می‌کنی اگر بتوانی با کسی نیامیزی و معاشرت نکنی جز آنکه بالادست او باشی (در نیکی و خوبی از او بالاتر باشی) زیرا گاهی بنده در عبادت خود کوتاهی و تقصیر می‌کند و خداوند به خاطر خوش رفتاریش او را به درجه روزه دار شب زنده دار می‌رساند.

۱۵- بحر سقاء، گوید: امام صادق﷣ به من فرمود: ای بحر، خوش خلقی توان گری است، سپس فرمود: آیا مایلی برایت داستانی نقل کنم که مردم مدینه آن را می‌دانند؟

گفتم: چرا فرمود: روزی رسول خدا ﷺ در مسجد نشسته بود، دختری از انصار آمد و خود او هم ایستاده بود، آن دخترک گوشهٔ جامهٔ رسول خدا ﷺ را کشید، پیامبر ﷺ بخاطر او برخاست ولی آن دخترک چیزی نگفت و پیامبر هم به او چیزی نگفت، تا سه بار این کار را تکرار کرد برای بار چهارم برای آن دخترک برخاست در حالی که آن دختر پشت سرش بود و آن دختر رشته‌ای از جامهٔ رسول خدا را ﷺ را برگرفت و برگشت، مردم به او گفتند: خدا با تو چنین و چنان کند که رسول خدا ﷺ را سر پا نگه داشتی و حرفی به او نزدی و او هم به تو

لَهَا النَّبِيُّ فِي الرَّابِعَةِ وَ هِيَ خَلْفَهُ - فَأَخَذَتْ هُدْبَةً مِنْ ثَوْبِهِ ثُمَّ رَجَعَتْ فَقَالَ لَهَا النَّاسُ فَعَلَ اللَّهُ بِكِ وَ فَعَلَ - حَبَسْتِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - لَا تَقُولِينَ لَهُ شَيْئاً وَ لَا هُوَ يَقُولُ لَكِ شَيْئاً - مَا كَانَتْ حَاجَتُكِ إِلَيْهِ - قَالَتْ إِنَّ لَنَا مَرِيضاً فَأَرْسَلَنِي أَهْلِي - لِآخُذَ هُدْبَةً مِنْ ثَوْبِهِ لِيَسْتَشْفِيَ بِهَا - فَلَمَّا أَرَدْتُ أَخْذَهَا رَآنِي فَقَامَ - فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ أَنْ آخُذَهَا - وَ هُوَ يَرَانِي وَ أَكْرَهُ أَنْ أَسْتَأْمِرَهُ فِي أَخْذِهَا - فَأَخَذْتُهَا.

۱۷۵۷ - ۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَبِيبٍ الْخَثْعَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَفَاضِلُكُمْ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقاً - الْمُوَطَّئُونَ أَكْنَافاً الَّذِينَ يَأْلَفُونَ - وَ يُؤْلَفُونَ وَ تُوَطَّأُ رِحَالُهُمْ.

۱۷۵۸ - ۱۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الْمُؤْمِنُ مَأْلُوفٌ وَ لَا خَيْرَ - فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ وَ لَا يُؤْلَفُ.

۱۷۵۹ - ۱۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ حُسْنَ الْخُلُقِ يَبْلُغُ بِصَاحِبِهِ - دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ.

چیزی نفرمود از رسول خدا ﷺ چه می‌خواستی؟ گفت: ما در خانه بیماری داریم و خانواده‌ام مرا فرستادند تا رشته‌ای از جامهٔ رسول خداﷺ برگیرم و بیمارم شفا یابد چون خواستم رشته را بردارم و او برخاست و مرا دید شرم کردم که در برابر دیدگان او رشته را بردارم ولی برای بار چهارم آن را برداشتم و از طرف دیگر نخواستم به او تکلیف کنم که این کار برایم انجام دهد.

* * *

۱۶- امام صادقؑ فرمود: رسول خدا ﷺ فرمود: بهترین شماها خوش اخلاق‌ترین شماست که کرامت مآب و مهمان نوازند آنها کسانی‌اند که با مردم انس گیرند و مردم هم با آنها انس گیرند و روی فرششان می‌نشینند.

* * *

۱۷- امیر المؤمنینؑ فرمود: مؤمن اهل معاشرت است و کسی که میل ندارد با دیگران رفت و آمد کند دیگران هم انس و الفت نگیرند و در این کار خیری هم وجود ندارد.

* * *

۱۸- امام صادقؑ فرمود: به راستی خوش خلقی صاحب خود را به درجه روزه دار شب زنده دار می‌رساند.

بَابُ حُسْنِ الْبِشْرِ

۱۷۶۰-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنَّكُمْ لَنْ تَسَعُوا النَّاسَ - بِأَمْوَالِكُمْ فَالْقَوْهُمْ بِطَلَاقَةِ الْوَجْهِ - وَ حُسْنِ الْبِشْرِ وَ رَوَاهُ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِلَّا أَنَّهُ قَالَ يَا بَنِي هَاشِمٍ.

۱۷۶۱-۲- عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

ثَلَاثٌ مَنْ أَتَى اللَّهَ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ - أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ الْجَنَّةَ - الْإِنْفَاقُ مِنْ إِقْتَارٍ - وَ الْبِشْرُ لِجَمِيعِ الْعَالَمِ - وَ الْإِنْصَافُ مِنْ نَفْسِهِ.

۱۷۶۲-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله رَجُلٌ - فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي - فَكَانَ فِيمَا أَوْصَاهُ أَنْ قَالَ - الْقَ أَخَاكَ بِوَجْهٍ مُنْبَسِطٍ.

۱۷۶۳-۴- عَنْهُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ مَا حَدُّ حُسْنِ الْخُلُقِ - قَالَ تُلِينُ جَنَاحَكَ وَ تُطِيبُ كَلَامَكَ وَ تَلْقَى أَخَاكَ بِبِشْرٍ حَسَنٍ.

خوشروئی

۱- رسول خدا ﷺ فرمود:
شما توان آن را ندارید که با ثروت خود برای همهٔ‌مردم گشایش و راحتی در زندگی به وجود آورید پس با چهرهٔ باز با آنها برخورد کنید و از روایت دیگر بجای پسران عبد المطلب پسران هاشم است.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: سه چیز است که هرکس یکی از آنها را برای خدا بجای آورد بهشت را بر او واجب سازد
۱ - انفاق در موقع تنگ دستی
۲- خوشروئی با مردم
۳- انصاف و داوری به حق (یعنی زبان را به حق بگشاید هر چند به زیان او باشد)

۳- امام باقر علیه السلام فرمود: مردی نزد رسول خدا ﷺ فرمود و عرض کرد: یا رسول الله، به من سفارشی کن، حضرت از جمله سفارشات خود به او فرمود: با برادرت با روی باز برخورد کن.

۴- یکی از اصحاب گفت: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: اندازه خوش خلقی چیست؟ فرمود: فروتن و خوش سخن باشی و بابرادرت با خوش روئی برخورد کنی.

۱۷٦٤ - ٥ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنْ فُضَيْلٍ قَالَ:

صَنَائِعُ الْمَعْرُوفِ وَ حُسْنُ الْبِشْرِ - يَكْسِبَانِ الْمَحَبَّةَ وَ يُدْخِلَانِ الْجَنَّةَ وَ الْبُخْلُ وَ عُبُوسُ الْوَجْهِ - يُبْعِدَانِ مِنَ اللَّهِ وَ يُدْخِلَانِ النَّارَ.

۱۷٦٥ - ٦ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بن عيسى سماعة عن أبي الحسن موسى عليه السلام قال:

قَالَ رَسُولَ الله صلى الله عليه وآله حُسْنُ الْبِشْرِ يَذْهَبُ بِالسَّخِيمَةِ.

بَابُ الصِّدْقِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَةِ

۱۷٦٦ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيّاً - إِلَّا بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَرِّ وَ الْفَاجِرِ.

۱۷٦۷ - ۲ - عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَا تَغْتَرُّوا بِصَلَاتِهِمْ وَ لَا بِصِيَامِهِمْ - فَإِنَّ الرَّجُلَ رُبَّمَا لَهِجَ بِالصَّلَاةِ وَ الصَّوْمِ - حَتَّى لَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ - وَ لَكِنِ اخْتَبِرُوهُمْ - عِنْدَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَةِ.

۵- فضیل (از امام باقر یا امام صادق علیه السلام) نقل می‌کند که می‌فرمود: کارهای خیر و خوش روئی انسان را به بهشت می‌برند و بخل و ترشروئی انسان را از خدا دور می‌سازند و به دوزخ می‌برند.

* * *

۶- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خوش روئی کینه را از دل می‌برد.

راستی و پرداخت امانت

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: به راستی خدای عز و جل پیامبری را نفرستاد جز به راستگوئی و پرداخت امانت به نیکوکار و بدکار. (یعنی هر پیامبری این دو صفت در برنامه تعلیمات او بوده که باید به مردم بگوید و آنهارا اینطور بار آورد)

* * *

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: به نماز خواندن و روزه گرفتن مردم فریب نخورید، زیرا بسا انسان شیفته نماز و روزه می‌شود تا آنجا که اگر آن را ترک کند به وحشت می‌افتد ولی آنها را به راستی و اداء امانت بیازمائید (زیرا گاهی اوقات انسان بخاطر ترس از مردم یا مسائل دیگر مادی انسان به نماز و روزه می‌پردازد نه به خاطر ترس از خداوند و اصلاح کردن خود)

۱۷۶۸-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ زَكَى عَمَلُهُ.

۱۷۶۹-۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُوسَى بْنِ سَعْدَانَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فِي أَوَّلِ دَخْلَةٍ دَخَلْتُ عَلَيْهِ- تَعَلَّمُوا الصِّدْقَ قَبْلَ الْحَدِيثِ.

۱۷۷۰-۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي يَعْفُورٍ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ قَالَ عَلَيْكَ وَ عَلَيْهِ السَّلَامُ- إِذَا أَتَيْتَ عَبْدَ اللَّهِ فَأَقْرِئْهُ السَّلَامَ- وَ قُلْ لَهُ إِنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ لَكَ- انْظُرْ مَا بَلَغَ بِهِ عَلِيٌّ عليه السلام عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَالْزَمْهُ- فَإِنَّ عَلِيّاً عليه السلام إِنَّمَا بَلَغَ- مَا بَلَغَ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَةِ.

۱۷۷۱-۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ الْبَصْرِيِّ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَا فُضَيْلُ إِنَّ الصَّادِقَ أَوَّلُ مَنْ يُصَدِّقُهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- يَعْلَمُ أَنَّهُ صَادِقٌ وَ تُصَدِّقُهُ نَفْسُهُ- تَعْلَمُ أَنَّهُ صَادِقٌ.

۳-امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس زبانش راست است کردارش هم پاک است.

* * *

۴-عمرو بن ابی المقدام گوید: نخستین بار که خدمت امام باقر علیه السلام رفتم به من فرمود: راستگوئی را قبل از حدیث یاد بگیرید.

* * *

۵-ابی کهمس، گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: عبدالله بن أبی یعفور به شما سلام می‌رساند، فرمود: بر تو و بر او سلام باد چون نزد عبدالله رفتی، سلام مرا به او برسان و به او بگو که جعفر بن محمد به تو می‌گوید: بنگر در آنچه که علی علیه السلام نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله تقرب یافت ملازمش باش و به آنها عمل کن زیرا علی علیه السلام بخاطر راستگوئی و امانت داری به آن مقام رسید.

* * *

۶-از فضیل بن یسار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
ای فضیل، نخستین کسی که راستگو را تصدیق می‌کند خداوند عز و جل است، می‌داند که او راستگوست و خودش هم خود را تصدیق می‌کند و می‌داند که راستگوست.

۱۷۷۲-۷- اِبْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّمَا سُمِّيَ إِسْمَاعِيلُ صَادِقَ الْوَعْدِ- لِأَنَّهُ وَعَدَ رَجُلاً فِي مَكَانٍ فَانْتَظَرَهُ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ سَنَةً- فَسَمَّاهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ صَادِقَ الْوَعْدِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ الرَّجُلَ أَتَاهُ بَعْدَ ذَلِكَ- فَقَالَ لَهُ إِسْمَاعِيلُ مَا زِلْتُ مُنْتَظِراً لَكَ.

۱۷۷۳-۸- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ الْخَزَّازِ عَنْ جَدِّهِ الرَّبِيعِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا رَبِيعُ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ- حَتَّى يَكْتُبَهُ اللَّهُ صِدِّيقاً.

۱۷۷۴-۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ الْعَبْدَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الصَّادِقِينَ- وَ يَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْكَاذِبِينَ- فَإِذَا صَدَقَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ صَدَقَ وَ بَرَّ- وَ إِذَا كَذَبَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ كَذَبَ وَ فَجَرَ.

۱۷۷۵-۱۰- عَنْهُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِالْخَيْرِ بِغَيْرِ أَلْسِنَتِكُمْ- لِيَرَوْا مِنْكُمُ الِاجْتِهَادَ وَ الصِّدْقَ وَ الْوَرَعَ.

۷- امام صادق علیه السلام فرمود: همانا اسمعیل را صادق الوعد نامیده شد برای آنکه در مکانی با مردی وعده گذاشت و تا یکسال در آنجا انتظار او را کشید از این رو خداوند او را صادق الوعد نامید، سپس آن مرد آمد و اسماعیل به او فرمود: من همیشه در انتظار تو بودم.

توضیح: مفسران در تفسیر خود درباره اسماعیل اختلاف دارند طبرسی او را اسماعیل بن ابراهیم می‌داند و بعضی او را اسماعیل بن حزقیل می‌دانند ولی هرکس که باشد قرآن در سوره مریم از اسماعیل پیامبر یاد می‌کند و او را بخاطر داشتن چنین صفتی از او ستایش می‌نماید.

۸- ربیع بن سعد از امام باقر علیه السلام نقل می‌کند که فرمود:
ای ربیع، به راستی مردی راست می‌گوید تا آنجا که خدا او را صدّیق (بسیار راستگو) نام می‌برد.

***

۹- ابی بصیر می‌گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: به راستی بنده‌ای راست می‌گوید تا آنجا که نزد خدا از راستگویان نام برده می‌شود و دروغ می‌گوید تا آنجا که نزد خداوند از دروغگویان به حساب می آید و چون راست گوید، خداوند عز و جل فرماید، راست گفت و خوب کرد و چون دروغ گوید خدای عز و جل فرماید دروغ گفت و بدکاری کرد.

***

۱۰- امام صادق علیه السلام فرمود: مردم را به کارهای خوب تبلیغ کنید نه با زبان بلکه با عمل خود، آنها را به نیکوکاری دعوت کنید تا مردم شما را به راستگوئی و تقویٰ بنگرند.

۱۷۷٦ - ۱۱ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ:

قَالَ أَبُو الْوَلِيدِ حَسَنُ بْنُ زِيَادٍ الصَّيْقَلُ قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ زَكَى عَمَلُهُ - وَ مَنْ حَسُنَتْ نِيَّتُهُ زِيدَ فِي رِزْقِهِ - وَ مَنْ حَسُنَ بِرُّهُ بِأَهْلِ بَيْتِهِ مُدَّ لَهُ فِي عُمُرِهِ.

۱۷۷۷ - ۱۲ - عَنْهُ عَنْ أَبِي طَالِبٍ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام لَا تَنْظُرُوا إِلَى طُولِ رُكُوعِ الرَّجُلِ وَ سُجُودِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ شَيْءٌ اعْتَادَهُ - فَلَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ لِذَلِكَ - وَ لَكِنِ انْظُرُوا إِلَى صِدْقِ حَدِيثِهِ وَ أَدَاءِ أَمَانَتِهِ.

بَابُ الْحَيَاءِ

۱۷۷۸ - ۱ ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ - وَ الْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ.

۱۷۷۹ - ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الْحَسَنِ الصَّيْقَلِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام الْحَيَاءُ وَ الْعَفَافُ وَ الْعِيُّ أَعْنِي عِيَّ اللِّسَانِ لَا عِيَّ الْقَلْبِ - مِنَ الْإِيمَانِ.

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس زبانش راستگوست کردارش هم پاک است و هرکس خوش نیّت است به روزیش افزوده می‌شود و هرکس با خانواده خود خوش رفتار است عمرش طولانی خواهد شد.

* * *

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود: به طول دادن رکوع و سجود مرد، نگاه نکنید زیرا ممکن است به آن عادت کرده باشد و اگر آن را رها سازد بترسد ولی به راستگوئی و امانت‌پردازی او بنگرید.

حیا و شرم

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: حیا از ایمان است و ایمان در بهشت است (پس شخص باحیا در بهشت خواهد بود)

* * *

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: حیا وعفت وکم گوئی وکندی زبان نه کندی دل از ایمان باشند. (شاید مراد حضرت از کند زبانی کم گوئی است که از نشانه‌های ایمان است زیرا شخص پر حرف و پر چانه از خلاف گوئی برکنار نیست وکندی دل همراه با جهل و شک و تردید است که بسیار ناپسند است)

۱۷۸۰ - ۳ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ يَزِيدَ عَنِ الْعَوَّامِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ رَقَّ وَجْهُهُ رَقَّ عِلْمُهُ.

۱۷۸۱ - ٤ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ يَحْيَى أَخِي دَارِمٍ عَنْ مُعَاذِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

الْحَيَاءُ وَ الْإِيمَانُ مَقْرُونَانِ فِي قَرَنٍ - فَإِذَا ذَهَبَ أَحَدُهُمَا تَبِعَهُ صَاحِبُهُ.

۱۷۸۲ - ٥ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ كَثِيرٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا حَيَاءَ لَهُ.

۱۷۸۳ - ٦ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله الْحَيَاءُ حَيَاءَانِ حَيَاءُ عَقْلٍ وَ حَيَاءُ حُمْقٍ - فَحَيَاءُ الْعَقْلِ هُوَ الْعِلْمُ - وَ حَيَاءُ الْحُمْقِ هُوَ الْجَهْلُ.

۱۷۸٤ - ۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ اللَّهَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَ كَانَ مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ ذُنُوباً - بَدَّلَهَا اللَّهُ حَسَنَاتٍ الصِّدْقُ وَ الْحَيَاءُ - وَ حُسْنُ الْخُلُقِ وَ الشُّكْرُ.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس کم روست کم دانش است (زیرا از پرسیدن خجالت می‌کشد و نمی‌پرسد و لذا آگاهی نمی‌یابد و مشکلاتش حل نمی‌شود)

۴- امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام فرمود: حیا و ایمان دو دوست و همراه و به یک رشته بسته شده‌اند و چون یکی از آنها رفت، دیگری هم می‌رود.

۵- امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که حیا ندارد ایمان ندارد.

۶- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: حیا دو حیاست: یکی حیاء خردمندانه و یکی حیاء احمقانه، حیاء خردمندانه دانش است و حیاء احمقانه همان نادانی است.

۷- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هرکس چهار خصلت داشته باشد و از سر تا پا غرق در گناه باشد خداوند همه آن گناهان را به حسنه تبدیل خواهد کرد:

۱ - راستگوئی ۲ - حیا

۳- خوش خلقی ۴- شکرگزاری

توضیح: مرحوم مجلسی درباره تبدیل گناه به حسنه که قرآن در آیه ۷۰ از سوره فرقان به آن اشاره دارد مطالبی ذکر کرده که خلاصه آن این است:

۱ - گناهان قبل با توبه محو می‌شود و از بین می‌رود و بجایش اطاعت و فرمانبرداری می‌آید

۲ - روحیه گناهکاری از آنها محو می‌شود و روحیه اطاعت بجایش می‌آید

۳- خدا به‌او توفیق انجام کارهای خوب می‌دهد بجای کارهای زشت گذشته او

۴- بجای هر کیفری ثوابی برای او ثبت می‌شود و در قیامت به او بنمایانند و نشان دهند.

بَابُ الْعَفْوِ

۱۷۸۵-۱ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي خُطْبَتِهِ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ خَلَائِقِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ- الْعَفْوُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ- وَ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ- وَ الْإِحْسَانُ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ- وَ إِعْطَاءُ مَنْ حَرَمَكَ.

۱۷۸۶-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ دِينَارٍ الرَّقِّيِّ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبِيعِيِّ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى خَيْرِ أَخْلَاقِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَ تُعْطِي مَنْ حَرَمَكَ- وَ تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ.

۱۷۸۷-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ نُسَيْبٍ اللَّفَائِفِيِّ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام ثَلَاثٌ مِنْ مَكَارِمِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ- تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ- وَ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ- وَ تَحْلُمُ إِذَا جُهِلَ عَلَيْكَ.

بخشش و گذشت

۱- رسول خدا ﷺ فرمود: آیا به شما خبر ندهم از بهترین اخلاق دنیا و آخرت؟

۱ -گذشت از هرکس که به تو ستم کرده

۲ - پیوستن با کسی که از تو بریده

۳-نیکی واحسان به کسی که به تو بدی کرده

۴-بخشیدن کسی که تو را محروم ساخته است.

* * *

۲ - رسول خدا ﷺ فرمود: آیا شما را رهنمائی نکنم به بهترین اخلاق دنیا و آخرت؟

۱ - پیوند با کسی که از تو بریده است

۲ -بخشش کسی که تو را محروم ساخته است

۳-گذشت از کسی که به تو ستم کرده است

* * *

۳-امام صادق علیه السلام فرمود: سه چیز از صفات خوب در دنیا و آخرتند

۱ -گذشت از کسی که به تو ستم کرده

۲ - پیوست با کسی که از تو بریده

۳-خویشتن داری زمانی که با تو به نادانی رفتار شود.

۱۷۸۸ - ٤ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ - ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ أَيْنَ أَهْلُ الْفَضْلِ - قَالَ فَيَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ - فَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ - وَ مَا كَانَ فَضْلُكُمْ فَيَقُولُونَ - كُنَّا نَصِلُ مَنْ قَطَعَنَا وَ نُعْطِي مَنْ حَرَمَنَا - وَ نَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَنَا قَالَ فَيُقَالُ لَهُمْ - صَدَقْتُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ.

۱۷۸۹ - ٥ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ جَهْمِ بْنِ الْحَكَمِ الْمَدَائِنِيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عَلَيْكُمْ بِالْعَفْوِ فَإِنَّ الْعَفْوَ - لَا يَزِيدُ الْعَبْدَ إِلَّا عِزّاً - فَتَعَافَوْا يُعِزَّكُمُ اللَّهُ.

۱۷۹۰ - ٦ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

النَّدَامَةُ عَلَى الْعَفْوِ أَفْضَلُ - وَ أَيْسَرُ مِنَ النَّدَامَةِ عَلَى الْعُقُوبَةِ.

۱۷۹۱ - ٧ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ سَعْدَانَ عَنْ مُعَتِّبٍ قَالَ:

كَانَ ابو الحسن مُوسَى عليه السلام فِي حَائِطٍ لَهُ يَصْرِمُ - فَنَظَرْتُ إِلَى غُلَامٍ لَهُ قَدْ أَخَذَ كَارَةً - مِنْ تَمْرٍ فَرَمَى بِهَا وَرَاءَ الْحَائِطِ - فَأَتَيْتُهُ وَ أَخَذْتُهُ

۴- ابی حمزه ثمالی، گوید: علی بن الحسین علیه السلام فرمود: چون روز رستاخیز شود، خدای تبارک و تعالی اولین و آخرین را در یک سرزمین گرد آورد، سپس جارچی فریاد کشد کجایند اهل فضل؟ پس پیشاهنگان مردم برخیزند و فرشته‌ها آنان را دیدار کنند و بگویند فضل شما چه بوده است؟ در پاسخ گویند: پیوستیم به کسی که از ما برید و بخشش کردیم به هرکس که ما را محروم ساخت و گذشتیم از کسی که به ما ستم کرد سپس به آنها گفته شود راست گفتید اکنون داخل بهشت شوید.

* * *

۵- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بر شما باد به گذشت، زیرا گذشت جز بر عزت بنده نیفزاید از یکدیگر بگذرید تا خداوند شما را عزیز بدارد.

* * *

۶- امام باقر علیه السلام فرمود: پشیمانی بر گذشت بهتر و آسان‌تر است تا پشیمانی از کیفر. (یعنی اگر شخصی به تو ستم کرد و او را بخشیدی ولی از بخشش تو سودی نبرد و تو از گذشت خود پشیمان شدی این پشیمانی بهترست از اینکه ستمکار راکیفر کنی سپس متوجّه شدی که اگر او را می‌بخشیدی بهتر بود)

* * *

۷- معتب می‌گوید: امام کاظم علیه السلام در باغ خرمایش بود و شاخه‌ها را می‌برید یکی از غلامان حضرت را دیدم دسته‌ای از خوشه‌های خرما راگرفت

وَ ذَهَبْتُ بِهِ إِلَيْهِ- فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي وَجَدْتُ هَذَا وَ هَذِهِ الْكَارَةَ فَقَالَ لِلْغُلَامِ يَا فُلَانُ قَالَ لَبَّيْكَ- قَالَ أَ تَجُوعُ قَالَ لَا يَا سَيِّدِي- قَالَ فَتَعْرَى قَالَ لَا يَا سَيِّدِي- قَالَ فَلِأَيِّ شَيْءٍ أَخَذْتَ هَذِهِ- قَالَ اشْتَهَيْتُ ذَلِكَ- قَالَ اذْهَبْ فَهِيَ لَكَ وَ قَالَ خَلُّوا عَنْهُ.

۱۷۹۲-۸- عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ مَا الْتَقَتْ فِئَتَانِ قَطُّ- إِلَّا نُصِرَ أَعْظَمُهُمَا عَفْواً.

۱۷۹۳-۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أُتِيَ بِالْيَهُودِيَّةِ- الَّتِي سَمَّتِ الشَّاةَ لِلنَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لَهَا مَا حَمَلَكِ عَلَى مَا صَنَعْتِ- فَقَالَتْ قُلْتُ إِنْ كَانَ نَبِيّاً لَمْ يَضُرَّهُ- وَ إِنْ كَانَ مَلِكاً أَرَحْتُ النَّاسَ مِنْهُ- قَالَ فَعَفَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْهَا.

۱۷۹۴-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

ثَلَاثٌ لَا يَزِيدُ اللَّهُ بِهِنَّ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ إِلَّا عِزّاً- الصفح عمّن ظلمه، و أعطاء من حرمه، و الصلة لمن قطعه..

و آن را پشت دیوار باغ انداخت، من آمدم و آن شخص را گرفتم و نزد حضرت آوردم و گفتم: قربانت، من این غلام را دیدم که این خوشه‌ها را برداشته بود حضرت رو به غلام کرد و فرمود: ای فلانی! گفت: لبیک، فرمود: گرسنه‌ای؟ گفت، نه‌ای آقایم، فرمود: پس چرا این خوشه‌ها را برداشتی؟ گفت: دلم میل به آن داشت. فرمود: برو این خوشه‌ها را برای خود بردار و بعد فرمود: او را رها کنید.

۸- ابن فضال، گفت: شنیدم ابوالحسن (امام رضا ع) می‌فرمود: دولشکربه‌هم نریزند جز آنکه هر کدام که گذشت بیشتری داشته باشند پیروز می‌شوند.

۹- امام باقر علیه السلام فرمود: وقتی آن زن یهودیه را که گوشت گوسفندی را مسموم کرده بود تا پیامبر را مسموم سازد به حضورش آوردند به او فرمود: چرا چنین کاری کردی؟ پاسخ گفت: با خود گفتم: اگر این پیامبر است او را زیان نمی‌رساند و اگر پادشاه است مردم را از شر او آسوده کرده‌ام، فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله از او درگذشت.

۱۰- فرمود: سه چیز است که خدا به وسیله آنها جز بر عزت مسلمان نیفزاید:

۱ - گذشت از کسی که به او ستم کرده

۲ - بخشش به کسی که او را محروم ساخته

۳- پیوند با کسی که از او بریده است.

* * *

بَابُ كَظْمِ الْغَيْظِ

۱۷۹۵-۱-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ مَا أُحِبُّ أَنَّ لِي بِذُلِّ نَفْسِي حُمْرَ النَّعَمِ وَ مَا تَجَرَّعْتُ جُرْعَةً أَحَبَّ إِلَيَّ - مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ لَا أُكَافِي بِهَا صَاحِبَهَا.

۱۷۹۶-۲-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ وَ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

نِعْمَ الْجُرْعَةُ الْغَيْظُ لِمَنْ صَبَرَ عَلَيْهَا - فَإِنَّ عَظِيمَ الْأَجْرِ لَمِنْ عَظِيمِ الْبَلَاءِ - وَ مَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْماً إِلَّا ابْتَلَاهُمْ.

۱۷۹۷-۳-عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ:

اِصْبِرْ عَلَى أَعْدَاءِ النِّعَمِ - فَإِنَّكَ لَنْ تُكَافِئَ مَنْ عَصَى اللَّهَ فِيكَ بِأَفْضَلَ مِنْ أَنْ تُطِيعَ اللَّهَ فِيهِ.

۱۷۹۸-۴-عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ ثَابِتٍ مَوْلَى آلِ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَظْمُ الْغَيْظِ عَنِ الْعَدُوِّ فِي دَوْلَاتِهِمْ تَقِيَّةً - حَزْمٌ لِمَنْ أَخَذَ بِهِ وَ تَحَرُّزٌ مِنَ التَّعَرُّضِ - لِلْبَلَاءِ فِي الدُّنْيَا وَ مُعَانَدَةُ الْأَعْدَاءِ فِي دَوْلَاتِهِمْ

فرو بردن خشم

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: علی بن الحسین علیه السلام می‌فرمود: من دوست ندارم بجای فروتنیم شتران سرخ موی داشته باشم و هیچ جرعه‌ای ننوشیدم که نزدم دوستدارتر باشد از جرعه خشمی که طرف را به آن کیفر نکرده باشم.

* * *

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: چه خوب جرعه‌ای است خشم برای کسی که بر آن صبر کند، زیرا پاداش بزرگ برای بلای بزرگ است و خدا مردمی را دوست ندارد جز آنکه آنها را گرفتار کند.

* * *

۳- امام کاظم علیه السلام فرمود: بر دشمنان نعمتی که خدا به تو داده (یعنی حسودان) صبر کن، زیرا کسی که بخاطر تو خدا را نافرمانی کند هرگز نتوانی بهتر از اطاعت خدا نسبت به او تلافی کنی.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: فرو بردن خشم از دشمن، هنگام تسلط او تقیه و احتیاطی است برای کسی که دور اندیشی کند و در معرض بلای دنیا قرار نگیرد و مبارزه و دشنام به دشمنان در زمان قدرت و توانایی بدون رعایت تقیه و احتیاط ترک دستور خداوند است پس با مردم مدارا کنید

وَ مُماظَّتَهُمْ فِي غَيْرِ تَقِيَّةٍ تَرْكُ أَمْرِ اللَّهِ- فَجَامِلُوا النَّاسَ يَسْمَنْ ذَلِكَ لَكُمْ عِنْدَهُمْ- وَ لَا تُعَادُوهُمْ فَتَحْمِلُوهُمْ عَلَى رِقَابِكُمْ فَتَذِلُّوا.

۱۷۹۹- ۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ مَالِكِ بْنِ حُصَيْنٍ السَّكُونِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا مِنْ عَبْدٍ كَظَمَ غَيْظاً إِلَّا- زَادَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عِزّاً فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ- وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ الْكاظِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعافِينَ عَنِ النَّاسِ وَ اللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ وَ أَثَابَهُ اللَّهُ مَكَانَ غَيْظِهِ ذَلِكَ.

۱۸۰۰- ۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَنْ كَظَمَ غَيْظاً وَ لَوْ شَاءَ أَنْ يُمْضِيَهُ أَمْضَاهُ- أَمْلَأَ اللَّهُ قَلْبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رِضَاهُ.

۱۸۰۱- ۷- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ غَالِبِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُنْذِرٍ عَنِ الْوَصَّافِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: مَنْ كَظَمَ غَيْظاً وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى إِمْضَائِهِ- حَشَا اللَّهُ قَلْبَهُ أَمْناً وَ إِيمَاناً يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

۱۸۰۲- ۸- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي أُسَامَةَ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ لِي يَا زَيْدُ اصْبِرْ عَلَى أَعْدَاءِ النِّعَمِ- فَإِنَّكَ لَنْ تُكَافِئَ مَنْ عَصَى

تا عمل شما در نزد آنها سبب شود که از شما به نیکی یاد کنند و با آنها دشمنی مکنید که بر خود مسلطشان سازید تا شما را خوار و زبون کنند.

* * *

۵- امام صادقؑ فرمود: هیچ بنده‌ای نیست که خشم خود را فرو برد جز این که خدای عز و جل بر عزت او در دنیا آخرت بیفزاید و خدای عزّوجلّ فرموده است: «و آن کسانی که خشم خود را فرو برند و از مردم درگذرند و خدا نیکوکاران را دوست می‌دارد (آل عمران / ۱۲۸)» و خدا به جای این خشم به او ثواب خواهد داد.

* * *

۶- امام صادقؑ فرمود: هرکس خشم خود را فرو برد در صورتی که می‌توانست آن را اجرا کند و انتقام گیرد خداوند روز قیامت دلش را پر از رضای خود سازد.

* * *

۷- امام باقرؑ فرمود: هرکس خشم خود را فرو برد و بر انجام آن توانا باشد، خداوند روز قیامت دلش را پر از آرامش و ایمان کند.

* * *

۸- زید شحّام گوید امام صادقؑ به من فرمود: ای زید، بر دشمنان نعمت‌های خود (حسودان) صبر کن، زیرا کسی که درباره تو خدا را نافرمانی کرده بهتر از این است که خدا را درباره او فرمان بری، ای زید،

اللَّهَ فِيكَ- بِأَفْضَلَ مِنْ أَنْ تُطِيعَ اللَّهَ فِيهِ- يَا زَيْدُ إِنَّ اللَّهَ اِصْطَفَى الْإِسْلَامَ وَ اِخْتَارَهُ- فَأَحْسِنُوا صُحْبَتَهُ بِالسَّخَاءِ وَ حُسْنِ الْخُلُقِ.

۱۸۰۳-۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ حَفْصٍ بَيَّاعِ السَّابِرِيِّ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مِنْ أَحَبِّ السَّبِيلِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- جُرْعَتَانِ جُرْعَةُ غَيْظٍ تَرُدُّهَا بِحِلْمٍ- وَ جُرْعَةُ مُصِيبَةٍ تَرُدُّهَا بِصَبْرٍ.

۱۸۰۴-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِي أَبِي يَا بُنَيَّ مَا مِنْ شَيْءٍ أَقَرَّ لِعَيْنِ أَبِيكَ- مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ عَاقِبَتُهَا صَبْرٌ- وَ مَا مِنْ شَيْءٍ يَسُرُّنِي- أَنَّ لِي بِذُلِّ نَفْسِي حُمْرَ النَّعَمِ.

۱۸۰۵-۱۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ مُعَاذِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

اِصْبِرُوا عَلَى أَعْدَاءِ النِّعَمِ- فَإِنَّكَ لَنْ تُكَافِئَ مَنْ عَصَى اللَّهَ فِيكَ بِأَفْضَلَ مِنْ أَنْ تُطِيعَ اللَّهَ فِيهِ.

۱۸۰۶-۱۲- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ خَلَّادٍ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ مَا أُحِبُّ أَنَّ لِي بِذُلِّ نَفْسِي حُمْرَ النَّعَمِ- وَ مَا تَجَرَّعْتُ مِنْ جُرْعَةٍ أَحَبَّ إِلَيَّ- مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ لَا أُكَافِي بِهَا صَاحِبَهَا.

به راستی خدا اسلام را برگزید و شما را اختیار کرد پس با سخاوت و خوش خلقی با او خوش رفتاری و معاشرت کنید.

توضیح: در رفاقت و دوستی هر چه با میل دوست بهتر رفتار شود ارکان دوستی محکم‌تر و پایدارتر خواهد بود با سخاوت و خوش خلقی دوست خود را راضی نگه بدارید اگر این دوصفت داشته باشید دوستی شما پایدارتر خواهد بود.

۹- رسول خدا ﷺ فرمود: دوست‌ترین راه به سوی خدای عز و جل نوشیدن دو جرعه است

۱- جرعه خشمی که بابردباریش برگردانند

۲ - جرعه مصیبتی که با صبر درمانش کنند.

۱۰- امام باقر علیه السلام فرمود: پدرم به من فرمود: پسرم: چیزی مانند جرعه خشمی که با صبر و شکیبائی پایان پذیرد چشمان مرا روشن نخواهد کرد و چیزی شادم نکند که به جای خواری نفسم، گله شتران سرخ موی داشته باشم.

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود: در برابر دشمنان نعمت‌ها (حسودان) صبر کنید زیرا آنکس که درباره تو خدا را نافرمانی کرده بهتر از این است که درباره او خدا را فرمان بری. (این حدیث مشابه به حدیث شماره ۸ است جز اینکه حدیث شماره ۸ دنباله دارد)

۱۲- علی بن الحسین فرمود: دوست ندارم در برابر خواری نفس أمّاره‌ام، گله شتران سرخ موی داشته باشم و جرعه‌ای محبوب‌تر از جرعه خشمی که صاحبش را مجازات کنم ننوشم.

۱۸۰۷-۱۳-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ مُثَنَّى الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ مَا مِنْ جُرْعَةٍ يَتَجَرَّعُهَا الْعَبْدُ- أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ جُرْعَةِ- غَيْظٍ يَتَجَرَّعُهَا عِنْدَ تَرَدُّدِهَا فِي قَلْبِهِ- إِمَّا بِصَبْرٍ وَ إِمَّا بِحِلْمٍ.

بَابُ الْحِلْمِ

۱۸۰۸-۱-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ:

سَمِعْتُ الرِّضَا ﷺ يَقُولُ لَا يَكُونُ الرَّجُلُ عَابِداً- حَتَّى يَكُونَ حَلِيماً وَ إِنَّ الرَّجُلَ كَانَ إِذَا تَعَبَّدَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ - لَمْ يُعَدَّ عَابِداً حَتَّى يَصْمُتَ قَبْلَ ذَلِكَ عَشْرَ سِنِينَ.

۱۸۰۹-۲-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

الْمُؤْمِنُ خَلَطَ عَمَلَهُ بِالْحِلْمِ- يَجْلِسُ لِيَعْلَمَ وَ يَنْطِقُ لِيَفْهَمَ- لَا يُحَدِّثُ أَمَانَتَهُ الْأَصْدِقَاءَ- وَ لَا يَكْتُمُ شَهَادَتَهُ الْأَعْدَاءَ- وَ لَا يَفْعَلُ شَيْئاً مِنَ الْحَقِّ رِيَاءً وَ لَا يَتْرُكُهُ حَيَاءً- إِنْ زُكِّيَ خَافَ مِمَّا يَقُولُونَ- وَ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِمَّا لَا يَعْلَمُونَ- لَا يَغُرُّهُ قَوْلُ مَنْ جَهِلَهُ- وَ يَخْشَى إِحْصَاءَ مَا قَدْ عَمِلَهُ.

۱۳- امام صادق علیه السلام فرمود: جرعه‌ای نیست که بنده بنوشد و نزد خدا خوش‌تر باشد از جرعه خشمی که آن را بنوشد هنگامی که به وسیله صبر و شکیبائی و یا بردباری در دلش می‌چرخد. (مراد از گردش جرعه در دل، هیجانی است که برای شخص خشمگین دست می‌دهد که با خود می‌اندیشد که مجازات کنم و یا در گذرم)

حلم و بردباری

۱- امام رضا علیه السلام فرمود: مرد، عابد نباشد تا بردبار باشد و وقتی مردی در بنی اسرائیل به عبادت و امید دل نبسته بود او را عابد نمی‌گفتند تا آنکه ده سال پیش از آن، ساکت و خاموش باشد.

توضیح: حلم و بردباری همان خویشتن داری و انتقاد پذیری است که در هرکس که باشد او را در کارها موفق می‌سازد و یک رهبر و مدیر خوب، زمانی موفق است که انتقادها را بپذیرد و با ضعف‌های خود آشنا گردد و خود را اصلاح سازد از این رو قرآن در بیان خود، از شرح صدر سخن می‌گوید و پیامبرش را بخاطر داشتن این صفت بارز، می‌ستاید زیرا شرح صدر که عبارت از گشایش و سعه صدر است همان خویشتن‌داری در برابر ناملایمات و ایرادات و انتقادات است.

۲- ابو حمزه، می‌گوید: مؤمن، کردارش را با بردباری به هم می‌آمیزد و می‌نشیند تا بیاموزد و می‌گوید تا بفهمد و تشخیص امانتی را که نزدش به امانت سپرده‌اند، به کسی نمی‌گوید و شهادت خویش را از دشمنانش پنهان نمی‌کند و به نفع آنها شهادت می‌دهد و هیچ کار خوبی را به قصد خود نمائی انجام نمی‌دهد و از روی شرمساری آن را ترک نمی‌گوید اگراو را ستایش کنند از سخنان آنها واهمه دارد و نسبت به آنچه که آنها نمی‌دانند از خدا آمرزش می‌طلبد و سخنان دیگران و ستایش آنان او را مغرور نمی‌سازد واز نتیجه کارهای خود نزد خداوند می‌ترسد.

۱۸۱۰-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّهُ لَيُعْجِبُنِي الرَّجُلُ- أَنْ يُدْرِكَهُ حِلْمُهُ عِنْدَ غَضَبِهِ.

۱۸۱۱-٤- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُحِبُّ- الْحَيِيَّ الْحَلِيمَ.

۱۸۱۲-۵- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَفْصٍ الْعَوْسِيِّ الْكُوفِيِّ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا أَعَزَّ اللَّهُ بِجَهْلٍ قَطُّ- وَ لَا أَذَلَّ بِحِلْمٍ قَطُّ.

۱۸۱۳-٦- عَنْهُ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَفَى بِالْحِلْمِ نَاصِراً- وَ قَالَ إِذَا لَمْ تَكُنْ حَلِيماً فَتَحَلَّمْ.

۱۸۱٤-۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحَجَّالِ عَنْ حَفْصِ بْنِ أَبِي عَائِشَةَ قَالَ:

بَعَثَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام غُلَاماً لَهُ فِي حَاجَةٍ فَأَبْطَأَ- فَخَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَلَى أَثَرِهِ- لَمَّا أَبْطَأَ فَوَجَدَهُ نَائِماً- فَجَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهِ يُرَوِّحُهُ حَتَّى انْتَبَهَ- فَلَمَّا تَنَبَّهَ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا فُلَانُ وَ اللَّهِ مَا ذَلِكَ لَكَ- تَنَامُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ- لَكَ اللَّيْلُ وَ لَنَا مِنْكَ النَّهَارُ.

۳- علی بن الحسین علیه السلام فرمود: واقع مطلب این است که من از مردی که هنگام خشم، بردباریش او را دریابد خوشم می آید.

* * *

۴- امام باقر علیه السلام فرمود: به راستی خدای عز و جل شخص با حیای بردبار را دوست می‌دارد.

* * *

۵- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

خداوند هرگز نادانی را به خاطر جهلش عزیز نکرده و شخص بردباری را به خاطر بردباریش هرگز خوار ننموده است.

* * *

۶- امام صادق علیه السلام فرمود:

حلم برای یاری مرد بردبار کافی است و فرمود: اگر بردبار نیستی، خود را به بردباری وادار کن.

* * *

۷- امام صادق علیه السلام یکی از غلامان خود را دنبال کاری فرستاد و دیر کرد، امام به دنبالش رفت، او را دید که خوابیده است، بالای سرش نشست و بادش زد تا بیدار شد، چون بیدار شد، امام صادق علیه السلام به او فرمود:

ای فلانی، به خدا تو حق نداری که هم شب بخوابی و هم روز را، شب برای تو و روز برای ماست.

۱۸۱۵ -۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْحَيِيَّ الْحَلِيمَ- الْعَفِيفَ الْمُتَعَفِّفَ.

۱۸۱۶ -۹- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ رَبِيعِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُسْلِيِّ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَنْ عِمْرَانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا وَقَعَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ مُنَازَعَةٌ نَزَلَ مَلَكَانِ فَيَقُولَانِ لِلسَّفِيهِ مِنْهُمَا قُلْتَ وَ قُلْتَ وَ أَنْتَ أَهْلٌ لِمَا قُلْتَ- سَتُجْزَى بِمَا قُلْتَ وَ يَقُولَانِ لِلْحَلِيمِ مِنْهُمَا- صَبَرْتَ وَ حَلُمْتَ سَيَغْفِرُ اللهُ لك إن أتممت ذلك قال: فأن ردالحليم عليه ارتفع الملكان..

بَابُ الصَّمْتِ وَ حِفْظِ اللِّسَانِ.

۱۸۱۷ -۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ:

قَالَ ابو الحسن الرِّضَا عليه السلام مِنْ عَلَامَاتِ الْفِقْهِ الْحِلْمُ وَ الْعِلْمُ وَ الصَّمْتُ- إِنَّ الصَّمْتَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْحِكْمَةِ- إِنَّ الصَّمْتَ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ- إِنَّهُ دَلِيلٌ عَلَى كُلِّ خَيْرٍ.

۱۸۱۸ -۲- عَنْهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَّمَا شِيعَتُنَا الْخُرْسُ.

۸- رسول خدا ﷺ فرمود: براستی خداوند شخص با حیای بردبار و پارسای عفّت جو را دوست می‌دارد.

* * *

۹- امام صادق علیه السلام فرمود:
چون میان دو کس جنگی در گیرد، دو فرشته فرود می آیند، و به آنکه سفیه و بی خرد است می‌گویند: هر چه خواستی گفتی و خودت لایق آنچه که گفتی هستی و کیفر رفتار خود را خواهی دید و به شخص بردبار می‌گویند، صبر و بردباری کردی، به یقین خدا تو را بیامرزد اگر حکم و بردباری خود را به پایان رسانی خداوند تو را می آمرزد سپس فرمود: اگر شخص بردبار او را پاسخ ناشایسته دهد آن دو فرشته بالارونند.

خاموشی و نگهداری زبان

۱- امام رضا علیه السلام فرمود: از نشانه‌های فقاهت (در دین) بردباری و دانش و خاموشی است، به راستی خاموشی دری است از درهای حکمت، به راستی خاموشی محبت می آورد و راهنمای هر کار خوبی است.

* * *

۲- امام باقر علیه السلام فرمود: همانا شیعیان ما بی زبانند. (که می‌گویند ولی گزیده گو هستند)

۱۸۱۹-۳- عَنْهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْجَوَّانِيِّ قَالَ:

شَهِدْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ وَ هُوَ يَقُولُ لِمَوْلًى لَهُ يُقَالُ لَهُ سَالِمٌ وَ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى شَفَتَيْهِ وَ قَالَ- يَا سَالِمُ احْفَظْ لِسَانَكَ تَسْلَمْ- وَ لَا تَحْمِلِ النَّاسَ عَلَى رِقَابِنَا.

۱۸۲۰-۴- عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى قَالَ:

حَضَرْتُ أَبَا الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ قَالَ لَهُ رَجُلٌ- أَوْصِنِي فَقَالَ لَهُ احْفَظْ لِسَانَكَ تُعَزَّ- وَ لَا تُمَكِّنِ النَّاسَ مِنْ قِيَادِكَ- فَتُذِلَّ رَقَبَتَكَ.

۱۸۲۱-۵- عَنْهُ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ أَبِي مَسْرُوقٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِرَجُلٍ أَتَاهُ- أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَمْرٍ يُدْخِلُكَ اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ -قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ -قَالَ أَنِلْ مِمَّا أَنَالَكَ اللَّهُ قَالَ- فَإِنْ كُنْتُ أَحْوَجَ مِمَّنْ أُنِيلُهُ- قَالَ فَانْصُرِ الْمَظْلُومَ قَالَ- وَ إِنْ كُنْتُ أَضْعَفَ مِمَّنْ أَنْصُرُهُ- قَالَ فَاصْنَعْ لِلْأَخْرَقِ يَعْنِي أَشِرْ عَلَيْهِ- قَالَ فَإِنْ كُنْتُ أَخْرَقَ مِمَّنْ أَصْنَعُ لَهُ- قَالَ فَأَصْمِتْ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ- أَمَا يَسُرُّكَ أَنْ تَكُونَ فِيكَ خَصْلَةٌ- مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ تَجُرُّكَ إِلَى الْجَنَّةِ.

۱۸۲۲-۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ- إِنْ كُنْتَ زَعَمْتَ أَنَّ الْكَلَامَ مِنْ فِضَّةٍ- فَإِنَّ السُّكُوتَ مِنْ ذَهَبٍ.

۳- ابو علی جوّانی، گفت: امام صادق‌علیه‌السلام را دیدم انگشت بالای لبهای خود گذاشته و به غلامش سالم می‌فرماید:
ای سالم، زبانت را نگهدار تا سالم بمانی و مردم را بر دوش ما سوّار نکنی (یعنی آنچه که صلاح نیست به مردم مگو تا بر ما بشورانی بلکه تقیه را پیشه کن)

۴- عثمان بن عیسی، گوید: در حضور ابوالحسن‌علیه‌السلام بودم که مردی به آن حضرت گفت: به من سفارشی فرما.
در پاسخ او فرمود: زبانت را نگه دار تا عزیز باشی و مهار خود را به دست مردم مده تا خود را خوار و زبون کنی.

۵- رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله به مردی که نزدش آمده بود فرمود: آیا نمی‌خواهی تو را به کاری راهنمائی کنم که خداوند به خاطر آن، تو را به بهشت برد؟ گفت: آری یا رسول الله، حضرت فرمود: از آنچه خدا به تو داده بده، گفت: اگر خود نیازمندتر باشم چکنم؟ فرمود: ستم دیده‌ای را یاری کن، گفت: اگر ناتوان‌تر از آن ستم دیده باشم چکنم؟ فرمود: کاری برای نادان بی خرد کن یعنی او را راهنمائی کن، گفت: اگر خودم از او نادانتر باشم؟ فرمود: زبانت را جز از کارهای خوب خاموش بدار، آیا شادمان نیستی که یکی از این صفتها در تو باشد و تو را به بهشت بکشاند.

۶- امام صادق‌علیه‌السلام فرمود: لقمان به پسرش گفت: ای پسر! اگر تو فکر کنی که سخن از نقره است، به راستی که خموشی از طلاست.

۱۸۲۳-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَلَبِيِّ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَمْسِكْ لِسَانَكَ - فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ تَصَدَّقُ بِهَا عَلَى نَفْسِكَ - ثُمَّ قَالَ وَ لَا يَعْرِفُ عَبْدٌ حَقِيقَةَ الْإِيمَانِ - حَتَّى يَخْزُنَ مِنْ لِسَانِهِ.

۱۸۲۴-۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ قَالَ يَعْنِي كُفُّوا أَلْسِنَتَكُمْ.

۱۸۲۵-۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَلَبِيِّ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله نَجَاةُ الْمُؤْمِنِ فِي حِفْظِ لِسَانِهِ.

۱۸۲۶-۱۰- يُونُسُ عَنْ مُثَنًّى عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ كَانَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ يَقُولُ - يَا مُبْتَغِيَ الْعِلْمِ إِنَّ هَذَا اللِّسَانَ - مِفْتَاحُ خَيْرٍ وَ مِفْتَاحُ شَرٍّ - فَاخْتِمْ عَلَى لِسَانِكَ كَمَا تَخْتِمُ عَلَى ذَهَبِكَ وَ وَرِقِكَ.

۱۸۲۷-۱۱- حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْخَشَّابِ عَنِ ابْنِ بَقَّاحٍ عَنْ مُعَاذِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ عَمْرِو ابْنِ جُمَيْعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ الْمَسِيحُ عليه السلام يَقُولُ - لَا تُكْثِرُوا الْكَلَامَ فِي غَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّ الَّذِينَ يُكْثِرُونَ الْكَلَامَ فِي غَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ - قَاسِيَةٌ قُلُوبُهُمْ وَ لَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ.

۷- رسول خدا ﷺ فرمود: زبانت را نگهدار که این کمکی است که به خود می‌کنی، سپس فرمود: هیچ بنده‌ای حقیقت ایمان را نشناسد تا زبان خود را نگه بدارد.

* * *

۸- امام صادق علیه‌السلام در تفسیر خدای عز و جل فرمود: «آیا آن کسانی که به آنها گفته شد دستهای خود را نگهدارید ندیدی» فرمود:
یعنی زبان خود را نگهدارید.

* * *

۹- رسول خدا ﷺ فرمود: نجات مؤمن در نگهداشتن زبان است.

* * *

۱۰ - ابوذر (ره) می‌گفت:
ای دانشجو، به راستی این زبان کلید خیر است و کلید شر، همانطور که بر طلا ونقره دست مهر می‌ورزی زبان خود را مهر کنی.

* * *

۱۱- امام صادق علیه‌السلام فرمود: حضرت مسیح علیه‌السلام همیشه می‌فرمود:
بجز ذکر خدا سخن بسیار نگوئید زیرا آنان که جز در ذکر بسیار سخن گویند دلهایشان سخت است ولی نمی‌دانند.

* * *

۱۸۲۸-۱۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ يَوْمٍ إِلَّا وَ كُلُّ عُضْوٍ مِنْ أَعْضَاءِ الْجَسَدِ- يُكَفِّرُ اللِّسَانَ يَقُولُ نَشَدْتُكَ اللَّهَ أَنْ نُعَذَّبَ فِيكَ.

۱۸۲۹-۱۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِهْزَمٍ الْأَسَدِيِّ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ لِسَانَ ابْنِ آدَمَ يُشْرِفُ عَلَى جَمِيعِ جَوَارِحِهِ- كُلَّ صَبَاحٍ فَيَقُولُ كَيْفَ أَصْبَحْتُمْ- فَيَقُولُونَ بِخَيْرٍ إِنْ تَرَكْتَنَا- وَ يَقُولُونَ اللَّهَ اللَّهَ فِينَا وَ يُنَاشِدُونَهُ- وَ يَقُولُونَ إِنَّمَا نُثَابُ وَ نُعَاقَبُ بِكَ.

۱۸۳۰-۱۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ قَيْسٍ أَبِي إِسْمَاعِيلَ وَ ذَكَرَ أَنَّهُ لَا بَأْسَ بِهِ مِنْ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ- يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي فَقَالَ احْفَظْ لِسَانَكَ- قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ احْفَظْ لِسَانَكَ- قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ احْفَظْ لِسَانَكَ- وَيْحَكَ وَ هَلْ يَكُبُّ النَّاسَ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ فِي النَّارِ- إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ.

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود: روزی نیست جز آنکه عضوی از اعضای تن در برابر زبان کرنش کند و بگوید: تو را به خدا مبادا به خاطر تو عذاب بکشم.

* * *

۱۳- علی بن الحسین علیه السلام فرمود: زبان آدمی زاده هر بامداد بر همهٔ اندام تنش سر می‌کشد و می‌گوید: چگونه صبح کردید؟ گویند: اگر تو ما را به خوشی رها کنی خوبیم و می‌گویند: خدا را نسبت به ما به یاد آور و سوگندش دهند و گویند ما به سبب تو ثواب و کیفر بینیم.

* * *

۱۴- مردی نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و گفت: یا رسول الله، به من سفارش کن. فرمود: زبانت را نگه دار، گفت: یا رسول الله، به من سفارشی کن، فرمود: زبانت را نگهدار، گفت: یا رسول الله، به من سفارشی کن، فرمود: زبانت را نگه دار، وای بر تو، آیا این نیست که کارها و محصولات درو شدهٔ زبان مردم سبب برو افتادن آنها در آتش خواهد بود؟

* * *

١٨٣١ - ١٥ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ لَمْ يَحْسُبْ كَلَامَهُ مِنْ عَمَلِهِ - كَثُرَتْ خَطَايَاهُ وَ حَضَرَ عَذَابُهُ.

١٨٣٢ - ١٦ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يُعَذِّبُ اللَّهُ اللِّسَانَ بِعَذَابٍ - لَا يُعَذِّبُ بِهِ شَيْئاً مِنَ الْجَوَارِحِ - فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ عَذَّبْتَنِي بِعَذَابٍ لَمْ تُعَذِّبْ بِهِ شَيْئاً - فَيُقَالُ لَهُ خَرَجَتْ مِنْكَ كَلِمَةٌ - فَبَلَغَتْ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا - فَسُفِكَ بِهَا الدَّمُ الْحَرَامُ وَ انْتُهِبَ بِهَا الْمَالُ الْحَرَامُ - وَ انْتُهِكَ بِهَا الْفَرْجُ الْحَرَامُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَأُعَذِّبَنَّكَ بِعَذَابٍ - لَا أُعَذِّبُ بِهِ شَيْئاً مِنْ جَوَارِحِكَ.

١٨٣٣ - ١٧ - وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ شُؤْمٌ فَفِي اللِّسَانِ.

١٨٣٤ - ١٨ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ الْوَشَّاءِ قَالَ:

سَمِعْتُ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ كَانَ الرَّجُلُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذَا أَرَادَ الْعِبَادَةَ صَمَتَ قَبْلَ ذَلِكَ عَشْرَ سِنِينَ.

۱۵- رسول خدا ﷺ فرمود: هر کس سخنش را نتیجه رفتارش نداند خطاهای او بسیار و عذابش فرا خواهد رسید.

* * *

۱۶- رسول خدا ﷺ فرمود: خداوند زبان را کیفری کند که هیچکدام از اعضای دیگر چنین عذابی را نکند و زبان می‌گوید: پروردگارا مرا عذابی کردی که چیزی را چنان عذاب نکردی، در پاسخ او گفته شود: از تو یک سخن در آمد و به تمامی جهان رسید و توسط آن، خون‌های ارزشمندی ریخته شد و مال زیادی غارت شد و ناموس محترمی بر باد رفت، به عزت و جلالم سوگند هر آینه به عذابی گرفتارت کنم که هیچ عضوی را چنان عذاب نکرده باشم.

* * *

۱۷- رسول خدا ﷺ فرمود: اگر در چیزی شوم و زشتی باشد بیقین در زبان است.

* * *

۱۸- وشّاء، گوید: از امام رضا ؑ شنیدم می‌فرمود:
هر مردی از بنی اسرائیل می‌خواست عابد شود، پیش از آن، ده سال راه خاموشی را می‌پیمود (یعنی سخن به گزاف نمی‌گفت)

۱۸۳۵-۱۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْغِفَارِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ رَأَى مَوْضِعَ كَلَامِهِ مِنْ عَمَلِهِ- قَلَّ كَلَامُهُ إِلَّا فِيمَا يَعْنِيهِ.

۱۸۳۶-۲۰- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِي حِكْمَةِ آلِ دَاوُدَ - عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ عَارِفاً بِزَمَانِهِ- مُقْبِلاً عَلَى شَأْنِهِ حَافِظاً لِلِسَانِهِ.

۱۸۳۷-۲۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ رِبَاطٍ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَا يَزَالُ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يُكْتَبُ مُحْسِناً مَا دَامَ سَاكِتاً- فَإِذَا تَكَلَّمَ كُتِبَ مُحْسِناً أَوْ مُسِيئاً.

بَابُ الْمُدَارَاةِ

۱۸۳۸-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثٌ مَنْ لَمْ يَكُنَّ فِيهِ لَمْ يَتِمَّ لَهُ عَمَلٌ- وَرَعٌ يَحْجُزُهُ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ- وَ خُلُقٌ يُدَارِي بِهِ النَّاسَ- وَ حِلْمٌ يَرُدُّ بِهِ جَهْلَ الْجَاهِلِ.

۱۹- رسول خدا ﷺ فرمود: هر کس سخنش را در رفتارش ببیند، کم گوید جز آنچه در آن سودمند باشد.

* * *

۲۰ - امام صادقؑ فرمود: در حکمت آل داود است: بر عهده ی خردمند است که آشنا به زمان خود باشد آن را بشناسد و به کار خود سرگرم بوده و زبانش را حفظ کند.

* * *

۲۱ - امام صادقؑ فرمود: تا زمانی که بندهٔ مؤمن خاموش باشد درباره‌اش نیکوکار نوشته شود و چون سخن گوید: نیکوکار یابد کردار نوشته می‌شود.

توضیح: باید دانست که خاموشی بدون هدف خوب نیست و تعریفی ندارد بلکه خاموشی زمانی نیکوست که برای هدفی مناسب به کار گرفته شود سکوت و خاموشی که برای حل مشکلات باشد مناسب است و سکوت در برابر ظلم و بی عدالتی بسیار ناپسند است.

مدارا و سازگاری

رسول خدا ﷺ فرمود: سه چیز است که در هر کس نباشد هیچ کارش تمام نیست:

۱ - پرهیزکاری که او را از نافرمانیهای خدا باز دارد،

۲-اخلاقی که به سبب آن با مردم بسازد

۳- و بردباری که جاهل نادانی را از خود دور سازد.

۱۸۳۹ - ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ:

سَمِعْتُ جَعْفَراً عليه‌السلام يَقُولُ جَاءَ جَبْرَئِيلُ عليه‌السلام إِلَى النَّبِيِّ صلى‌الله‌عليه‌وآله فَقَالَ - يَا مُحَمَّدُ رَبُّكَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ - وَ يَقُولُ لَكَ دَارِ خَلْقِي.

۱۸۴۰ - ۳ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ حَبِيبٍ السِّجِسْتَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

فِي التَّوْرَاةِ مَكْتُوبٌ فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - بِهِ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ عليه‌السلام يَا مُوسَى اكْتُمْ مَكْتُومَ سِرِّي فِي سَرِيرَتِكَ - وَ أَظْهِرْ فِي عَلَانِيَتِكَ الْمُدَارَاةَ عَنِّي - لِعَدُوِّي وَ عَدُوِّكَ مِنْ خَلْقِي - وَ لَا تَسْتَسِبَّ لِي عِنْدَهُمْ بِإِظْهَارِ مَكْتُومِ سِرِّي - فَتَشْرَكَ عَدُوَّكَ وَ عَدُوِّي فِي سَبِّي.

۱۸۴۱ - ۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله أَمَرَنِي رَبِّي بِمُدَارَاةِ النَّاسِ - كَمَا أَمَرَنِي بِأَدَاءِ الْفَرَائِضِ.

۱۸۴۲ - ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيمَانِ - وَ الرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَيْشِ - ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام خَالِطُوا الْأَبْرَارَ سِرّاً

۲- امام صادقؑ فرمود: جبرئیل نزد پیامبر ﷺ آمد و گفت: یا محمد، پروردگارت سلامت می‌رساند و می‌فرماید: با مخلوقات من سازگاری و مدارا کن.

* * *

۳- امام باقرؑ فرمود: در تورات نوشته است از جمله مناجات خداوند با موسی بن عمران این بود که‌ای موسی: راز نهفته‌ام را در باطن خویش پوشیده بدار و در عیان با دشمن من و دشمن خود، از آفریده هایم سازگاری کن و با اظهار راز نهانم آنان را به دشنام و بدگوئیم مکشان تا در دشنام دادن من شریک دشمن خود و من گردی.

* * *

۴- رسول خدا ﷺ فرمود: پروردگارم به من فرمان سازگاری با مردم داده چنانچه فرمان به انجام واجباتم را داده است.

* * *

۵- امام صادقؑ فرمود: رسول خدا ﷺ فرمود: سازگاری با مردم نیمی از ایمان است و نرمش با آنان نیمی از زندگی، سپس امام صادقؑ فرمود: با نیکان، نهانی آمیزش کنید و با بدکاران، به صورت آشکار ولی به آنها حمله مکنید تا به شما ستم کنند زیرا زمانی برای شما پیش می آید که دین

وَ خَالِطُوا الْفُجَّارَ جِهَاراً - وَ لَا تَمِيلُوا عَلَيْهِمْ فَيَظْلِمُوكُمْ - فَإِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ - لَا يَنْجُو فِيهِ مِنْ ذَوِي الدِّينِ - إِلَّا مَنْ ظَنُّوا أَنَّهُ أَبْلَهُ وَ صَبَّرَ نَفْسَهُ عَلَى أَنْ يُقَالَ [لَهُ] إِنَّهُ أَبْلَهُ لَا عَقْلَ لَهُ.

۱۸۴۳ - ۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ذَكَرَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حُذَيْفَةَ ابْنِ مَنْصُورٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ قَوْماً مِنَ النَّاسِ قَلَّتْ مُدَارَاتُهُمْ لِلنَّاسِ - فَأُنِفُوا مِنْ قُرَيْشٍ وَ ايْمُ اللَّهِ مَا كَانَ بِأَحْسَابِهِمْ بَأْسٌ - وَ إِنَّ قَوْماً مِنْ غَيْرِ قُرَيْشٍ - حَسُنَتْ مُدَارَاتُهُمْ فَأُلْحِقُوا بِالْبَيْتِ الرَّفِيعِ - قَالَ ثُمَّ قَالَ مَنْ كَفَّ يَدَهُ عَنِ النَّاسِ - فَإِنَّمَا يَكُفُّ عَنْهُمْ يَداً وَاحِدَةً وَ يَكُفُّونَ عَنْهُ أَيْدِيَ كَثِيرَةً.

بَابُ الرِّفْقِ

۱۸۴۴ - ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قُفْلاً - وَ قُفْلُ الْإِيمَانِ الرِّفْقُ.

۱۸۴۵ - ۲ - وَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَنْ قُسِمَ لَهُ الرِّفْقُ - قُسِمَ لَهُ الْإِيمَانُ.

داری در آن نجات نیابد جز کسی که گمان برند ابله است و خود را آماده کند که به او بگویند ابله و بی عقل است.

۶- «حُذیفة بن منصور»، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: به راستی جمعی از مردم قرشی نژاد با مردم، کم سازگاری کردند و از قریش رانده شدند در صورتی که به خدا سوگند که از نظر خانوادگی عیبی نداشتند و به راستی جمعی از آنها که از نژاد قریش نبودند با مردم خوب سازگاری کردند و به خاندان عالی مرتبه پیوستند، گوید: سپس فرمود: هرکس دستش را از مردم دریغ دارد از آنها یک دست دریغ داشته ولی مردم از او دست‌ها دریغ داشته‌اند.

نرمش و مدارا

۱- امام باقر علیه السلام فرمود:

راستی برای هر چیزی قفلی است، و قفل ایمان نرمش و مداراست.

توضیح: شاید از کلام امام چنین استفاده شود که شیطان دزد ایمان است و با بازکردن این قفل، شیطان انسان را به راه‌های نا هموار می‌کشاند زیرا با مهر و ناسزاگوئی و تباهی‌های دیگر، انسان به راه‌های ناهموار کشیده می‌شود و ایمانش بر باد می‌رود.

۲- امام باقر علیه السلام فرمود: به هرکس نرمش داده شد از ایمان هم بهره‌مند شد.

* * *

۱۸۴۶ -۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَحْيَى الْأَزْرَقِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى رَفِيقٌ - يُحِبُّ الرِّفْقَ فَمِنْ رِفْقِهِ بِعِبَادِهِ - تَسْلِيلُهُ أَضْغَانَهُمْ وَ مُضَادَّتَهُمْ لِهَوَاهُمْ وَ قُلُوبِهِمْ - وَ مِنْ رِفْقِهِ بِهِمْ أَنَّهُ يَدَعُهُمْ عَلَى الْأَمْرِ - يُرِيدُ إِزَالَتَهُمْ عَنْهُ رِفْقاً بِهِمْ - لِكَيْلَا يُلْقِيَ عَلَيْهِمْ عُرَى الْإِيمَانِ - وَ مُثَاقَلَتَهُ جُمْلَةً وَاحِدَةً فَيَضْعُفُوا - فَإِذَا أَرَادَ ذَلِكَ نَسَخَ الْأَمْرَ بِالْآخَرِ - فَصَارَ مَنْسُوخاً.

۱۸۴۷ -٤- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ مُعَاذِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الرِّفْقُ يُمْنٌ وَ الْخُرْقُ شُؤْمٌ.

۱۸۴۸ -٥- عَنْهُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ رَفِيقٌ - يُحِبُّ الرِّفْقَ وَ يُعْطِي عَلَى الرِّفْقِ - مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ.

۱۸۴۹ -٦- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ الرِّفْقَ لَمْ يُوضَعْ عَلَى شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ - وَ لَا نُزِعَ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: به راستی خدای تبارک و تعالی نرمش را دوست دارد و از نرمش او با بنده هاست که کینه‌ها را از سینه‌های آنها بیرون کشد و آنها را مخالف هوس و خواسته دلشان سازد و از رفق وی به آنان است که آن را به امری واگذارد که بخواهد آن را از میان بردارد برای نرمش با آنها تا حلقه‌های ایمان به تن آنها ننشیند و یکباره بار آنها سنگین نشود و نتوان گردند و چون این را خواهد امری را به امر دیگری نسخ کند و آن فرمان اوّل منسوخ شود.

توضیح: محتمل است که خداوند به پیامبران و اوصیای خود دستور داده که با کافران و منافقان با نرمی وملایمت رفتار کنند تا با کار خود، دل‌های آنها را نرم سازند و کینه را از دل‌هایشان بیرون برند.

۴- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: نرمش میمنت دارد و سختیگری شوم است.

* * *

۵- امام باقر علیه السلام فرمود: به راستی خدای عز و جل نرم و ملایم است و نرمش و مدارائی را دوست دارد و به نرمش عوض و اثری دهد که به سختیگری و خشونت نمی‌دهد.

* * *

۶- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: نرمش را بر چیزی نگذارند جز آنکه آن را زیور بخشد و از چیزی برندارند جز آنکه نازیبایش کند.

۱۸۵۰-۷- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله قَالَ:

إِنَّ فِي الرِّفْقِ الزِّيَادَةَ وَ الْبَرَكَةَ- وَ مَنْ يُحْرَمِ الرِّفْقَ يُحْرَمِ الْخَيْرَ.

۱۸۵۱-۸- عَنْهُ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا زُوِيَ الرِّفْقُ عَنْ أَهْلِ بَيْتٍ- إِلَّا زُوِيَ عَنْهُمُ الْخَيْرُ.

۱۸۵۲-۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُعَلَّى عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زِيَادِ بْنِ أَرْقَمَ الْكُوفِيِّ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَيُّمَا أَهْلِ بَيْتٍ أُعْطُوا حَظَّهُمْ مِنَ الرِّفْقِ- فَقَدْ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فِي الرِّزْقِ- وَ الرِّفْقُ فِي تَقْدِيرِ الْمَعِيشَةِ خَيْرٌ مِنَ السَّعَةِ فِي الْمَالِ- وَ الرِّفْقُ لَا يَعْجِزُ عَنْهُ شَيْءٌ- وَ التَّبْذِيرُ لَا يَبْقَى مَعَهُ شَيْءٌ- إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ.

۱۸۵۳-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ رَفَعَهُ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِي وَ جَرَى بَيْنِي وَ بَيْنَ رَجُلٍ مِنَ الْقَوْمِ كَلَامٌ- فَقَالَ لِي ارْفُقْ بِهِمْ- فَإِنَّ كُفْرَ أَحَدِهِمْ فِي غَضَبِهِ- وَ لَا خَيْرَ فِيمَنْ كَانَ كُفْرُهُ فِي غَضَبِهِ.

۷- پیامبر ﷺ فرمود: به راستی مدارا و در نرمی فزونی و برکت است، هرکس از نرمش محروم است از خیر محروم باشد.

* * *

۸- امام صادق علیه السلام فرمود: از هر خانواده‌ای که از مدارا و نرمش دور شود خیر و سعادت هم از آنها دور خواهد گشت.

* * *

۹- امام صادق علیه السلام فرمود: هر خاندانی که بهرهٔ خود را از نرمی گرفتند خداوند روزی آنها را وسعت داد، و نرمش در تقدیر زندگی از وسعت مال بهتر است و با میانه روی درماندگی نباشد و با ولخرجي چیزی باقي نماند، به راستی خدای عز و جل مدارا کننده است و کسی که نرمی و مدارائی به خرج دهد خداوند او را دوست دارد.

* * *

۱۰- هشام بن احمر گوید: مرا با مردی از قوم عثمان سخنی درگرفت (با یکی از مخالفین حضرت) حضرت اباالحسن به من فرمود: با آنها نرمی کن زیرا هر کدامشان به محض اینکه خشم گیرند به کفر رو کنند و خیری در کسی نباشد که کفر او در خشم اوست.

۱۸۵۴ - ۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ:

الرِّفْقُ نِصْفُ الْعَيْشِ.

۱۸۵۵ - ۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَ يُعِينُ عَلَيْهِ - فَإِذَا رَكِبْتُمُ الدَّوَابَّ الْعُجْفَ فَأَنْزِلُوهَا مَنَازِلَهَا - فَإِنْ كَانَتِ الْأَرْضُ مُجْدِبَةً فَانْجُوا عَنْهَا - وَ إِنْ كَانَتْ مُخْصِبَةً فَأَنْزِلُوهَا مَنَازِلَهَا.

۱۸۵۶ - ۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لَوْ كَانَ الرِّفْقُ خَلْقاً يُرَى - مَا كَانَ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ شَيْءٌ أَحْسَنَ مِنْهُ.

۱۸۵۷ - ۱۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ ابْنِ مَيْمُونٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَ مِنْ رِفْقِهِ بِكُمْ - تَسْلِيلُ أَضْغَانِكُمْ وَ مُضَادَّةِ قُلُوبِكُمْ - وَ إِنَّهُ لَيُرِيدُ تَحْوِيلَ الْعَبْدِ عَنِ الْأَمْرِ - فَيَتْرُكُهُ عَلَيْهِ حَتَّى يُحَوِّلَهُ بِالنَّاسِخِ - كَرَاهِيَةَ تَثَاقُلِ الْحَقِّ عَلَيْهِ.

۱۱- امام کاظم علیه السلام فرمود: نرمی و لطف، نیمی از زندگی است.

* * *

۱۲- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به راستی خداوند مدارا و نرمی را دوست دارد و به آن کمک می‌کند و چون بر این مرکب‌های لاغر سوار شوید آنها را به منزلگاه معین خود ببرید (استراحت دهید) اگر سرزمین خشک و بی گیاه باشد زود خود را نجات دهید و بگذرید و اگر فراوانی و خوشی باشد در آن جایشان دهید (مقصود این است که نرمش با حیوانات خوب و مناسب است و باید رعایت کرد).

* * *

۱۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: اگر نرمی و مدارائی با چشم دیده می‌شد، آفریده‌ای از آن زیباتر و نیکوتر نبود.

* * *

۱۴- یکی از دو امام (امام باقر یا امام صادق ع) فرمود: به راستی خدا ملایم است و ملایمت را دوست دارد و از نرمش و لطف به شماست که کینه‌های شما را خرد خرد بیرون آورد و جدائی دل‌ها را براندازد و به راستی که می‌خواهد بنده را از دستوری برگرداند و او را واگذارد تا با ناسخی آن را دگرگون کند که مبادا حق بر او سنگینی کند.

۱۸۵۸-۱۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَا اصْطَحَبَ اثْنَانِ إِلَّا كَانَ أَعْظَمُهُمَا أَجْراً وَ أَحَبُّهُمَا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- أَرْفَقَهُمَا بِصَاحِبِهِ.

۱۸۵۹-۱۶- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ

بَابُ التَّوَاضُعِ

۱۸۶۰-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَرْسَلَ النَّجَاشِيُّ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - وَ أَصْحَابِهِ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ وَ هُوَ فِي بَيْتٍ لَهُ- جَالِسٌ عَلَى التُّرَابِ وَ عَلَيْهِ- خُلْقَانُ الثِّيَابِ- قَالَ فَقَالَ جَعْفَرٌ عليه السلام فَأَشْفَقْنَا مِنْهُ حِينَ رَأَيْنَاهُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ- فَلَمَّا رَأَى مَا بِنَا وَ تَغَيُّرَ وُجُوهِنَا- قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَصَرَ مُحَمَّداً - وَ أَقَرَّ عَيْنَهُ أَلَا أُبَشِّرُكُمْ فَقُلْتُ- بَلَى أَيُّهَا الْمَلِكُ فَقَالَ- إِنَّهُ جَاءَنِي السَّاعَةَ مِنْ نَحْوِ أَرْضِكُمْ عَيْنٌ مِنْ عُيُونِي- هُنَاكَ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- قَدْ نَصَرَ نَبِيَّهُ مُحَمَّداً صلى الله عليه وآله وَ أَهْلَكَ عَدُوَّهُ وَ أُسِرَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ- وَ فُلَانٌ الْتَقَوْا بِوَادٍ يُقَالُ لَهُ- بَدْرٌ كَثِيرِ الْأَرَاكِ لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ- حَيْثُ كُنْتُ أَرْعَى

۱۵- رسول خدا ﷺ فرمود: دوکس با هم همراهی و همدلی نکنند جز آنکس که نزد خداوند نرمی او با رفیقش بیشتر است از این رو پاداشش بزرگ‌تر و محبوبیتش بیشتر خواهد بود.

۱۶- امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس در کار خود نرمش کند، آنچه که از مردم بخواهد به آن می‌رسد.

تواضع و فروتنی

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: نجاشی (پادشاه حبشه) نزد جعفر بن ابی طالب و یارانش فرستاد (که از فشار کفار قریش به حبشه گریخته بودند) آنها بر نجاشی وارد شدند و او را در خانه‌اش روی خاک نشسته یافتند که جامه‌های کهنه بر تن داشت فرمود: جعفر گفته: چون او را با این حال دیدیم از او نگران شدیم (که مبادا بر ما خشم کرده و خود را به این وضع در آورده باشد) چون چهره رنگ پریده ما را دید گفت:
سپاس خدائی را سزا است که محمد را یاری کرد و چشمش را روشن ساخت، آیا به شما یک مژده‌ای ندهم؟ گفتم: پادشاها چرا، گفت: اکنون یکی از دیده‌بان‌های من از سرزمین شما آمد و به من گزارش داد که خدای عز وجل محمد را یاری کرده و دشمن او را نابود ساخته و فلان و فلان و فلان در هنگام برخورد با مسلمانان در دره‌ای به نام (بدر) اسیر شدند، آن دره درخت اراک فراوان دارد و گویا هم اکنون من بدو نگاه می‌کنم، چون در آنجا برای آقای خودم که از بنی ضمره بود چوپانی می‌کردم، جعفر در پاسخ او گفت: پادشاها پس چرا بر خاک نشسته و

لِسَيِّدِي هُنَاكَ- وَ هُوَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي ضَمْرَةَ فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ- أَيُّهَا الْمَلِكُ فَمَا لِي أَرَاكَ جَالِساً عَلَى التُّرَابِ- وَ عَلَيْكَ هَذِهِ الْخُلْقَانُ فَقَالَ لَهُ- يَا جَعْفَرُ إِنَّا نَجِدُ فِيمَا أَنْزَلَ اللَّهُ- عَلَى عِيسَى عليه السلام أَنَّ مِنْ حَقِّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ- أَنْ يُحْدِثُوا لَهُ تَوَاضُعاً- عِنْدَ مَا يُحْدِثُ لَهُمْ مِنْ نِعْمَةٍ- فَلَمَّا أَحْدَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِي نِعْمَةً- بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله أَحْدَثْتُ لِلَّهِ هَذَا التَّوَاضُعَ- فَلَمَّا بَلَغَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله قَالَ لِأَصْحَابِهِ إِنَّ الصَّدَقَةَ- تَزِيدُ صَاحِبَهَا كَثْرَةً فَتَصَدَّقُوا يَرْحَمْكُمُ اللَّهُ- وَ إِنَّ التَّوَاضُعَ يَزِيدُ صَاحِبَهُ رِفْعَةً- فَتَوَاضَعُوا يَرْفَعْكُمُ اللَّهُ وَ إِنَّ الْعَفْوَ يَزِيدُ صَاحِبَهُ عِزّاً- فَاعْفُوا يُعِزَّكُمُ اللَّهُ.

۱۸۶۱-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ فِي السَّمَاءِ مَلَكَيْنِ مُوَكَّلَيْنِ بِالْعِبَادِ- فَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَاهُ- وَ مَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَاهُ.

۱۸۶۲-۳- ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَفْطَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عَشِيَّةَ خَمِيسٍ فِي مَسْجِدِ قُبَا- فَقَالَ هَلْ مِنْ شَرَابٍ فَأَتَاهُ أَوْسُ بْنُ خَوَلِيٍّ الْأَنْصَارِيُّ بِعُسِّ مَخِيضٍ بِعَسَلٍ- فَلَمَّا وَضَعَهُ عَلَى فِيهِ نَحَّاهُ- ثُمَّ قَالَ شَرَابَانِ يُكْتَفَى بِأَحَدِهِمَا مِنْ صَاحِبِهِ لَا أَشْرَبُهُ وَ لَا أُحَرِّمُهُ وَ لَكِنْ أَتَوَاضَعُ لِلَّهِ- فَإِنَّ مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ

جامهٔ کهنه در بر کرده‌ای (یعنی این مژده مایهٔ شادی و جشن و شادمانی است)

گفت: ای جعفر، ما در آنچه خدا به عیسی فرو فرستاده در یافتیم که از حق خدا بر بنده‌ها این است که فروتنی کنند هنگامی که خداوند نعمتی برای آنها فرستد، چون خدای عز و جل به وسیلهٔ محمد ﷺ برایم نعمتی آورد من این تواضع و فروتنی را بخاطر خداوند پیشه کردم چون به پیامبر رسید به یارانش فرمود: به راستی صدقه مایهٔ فزونی است پس صدقه دهید خداوندگار رحمت کند و به راستی تواضع و فروتنی مایهٔ بلندی مقام است، تواضع کنید تا خدایتان شما را بلند کند و به راستی گذشت برای صاحبش سبب عزت است، گذشت کنید تا خدا را عزیزدارید.

۲- معاویه بن عمار، از امام صادق علیه‌السلام، نقل می کند: شنیدم که می‌فرمود: به راستی در آسمان دو فرشته‌اند که بر بنده گماشته شده‌اند هر کس برای خدا تواضع کند او را بالا برند و زمینه احترام برایش فراهم سازند و هر کس تکبر و گردن کشی کند او را پست و بی مقدار سازند.

۳- امام صادق علیه‌السلام فرمود: رسول خدا ﷺ در یک شب پنجشنبه در مسجد قبا افطار کرد و فرمود: نوشابه‌ای هست؟ «اوس بن خولی انصاری» قدحی آمیخته از دوغ با عسل برایش آورد و چون آن را به لب گرفت دورش کرد، سپس فرمود: دو نوشیدنی است که یکی از آنهابس است، نه آن را می‌نوشم و نه آن را حرام می‌کنم ولی برای خدا تواضع می‌نمایم، زیرا هر کس برای خدا تواضع کند، خدایش او را بالا برد و هر کس بزرگی ورزد،

اللَّهُ - وَ مَنْ تَكَبَّرَ خَفَضَهُ اللَّهُ - وَ مَنِ اقْتَصَدَ فِي مَعِيشَتِهِ رَزَقَهُ اللَّهُ وَ مَنْ بَذَّرَ حَرَمَهُ اللَّهُ - وَ مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ الْمَوْتِ أَحَبَّهُ اللَّهُ.

۱۸۶۳ - ۴ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ دَاوُدَ الْحَمَّارِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ مِثْلَهُ وَ قَالَ:

مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ اللَّهِ - أَظَلَّهُ اللَّهُ فِي جَنَّتِهِ.

۱۸۶۴ - ۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ يَذْكُرُ أَنَّهُ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَلَكٌ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - يُخَيِّرُكَ أَنْ تَكُونَ عَبْداً رَسُولاً - مُتَوَاضِعاً أَوْ مَلِكاً رَسُولاً - قَالَ فَنَظَرَ إِلَى جَبْرَئِيلَ وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ أَنْ تَوَاضَعْ - فَقَالَ عَبْداً مُتَوَاضِعاً رَسُولاً - فَقَالَ الرَّسُولُ - مَعَ أَنَّهُ لَا يَنْقُصُكَ مِمَّا عِنْدَ رَبِّكَ شَيْئاً - قَالَ وَ مَعَهُ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ.

۱۸۶۵ - ۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

مِنَ التَّوَاضُعِ أَنْ تَرْضَى بِالْمَجْلِسِ دُونَ الْمَجْلِسِ - وَ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَى مَنْ تَلْقَى - وَ أَنْ تَتْرُكَ الْمِرَاءَ وَ إِنْ كُنْتَ مُحِقّاً - وَ أَنْ لَا تُحِبَّ أَنْ تُحْمَدَ عَلَى التَّقْوَى.

خدایش او را بی مقدار گرداند و هر کس در زندگی میانه روی کند خدایش روزی دهد و هر کس ولخرجی کند، خداوند محرومش سازد و هر کس بسیار به یاد مرگ باشد خداوند او را دوست دارد.

* * *

۴- داود حمّار از امام صادق(ع) اینگونه روایت کرده که فرمود:
هر کس از خدا بسیار یاد کند خداوند او را در بهشت خود زیر سایه قرارش دهد.

* * *

۵- محمد بن مسلم، گوید: شنیدم امام باقر(ع) می فرمود: فرشته‌ای نزد رسول خدا(ص) آمد و گفت: خدای عز و جل تو را مخیّر کرده که بنده و رسولی متواضع باشی یا پادشاه و رسول باشی فرمود: پیامبر نگاهی به جبرئیل کرد و او با دست اشاره کرد که تواضع پیشه کن، در پاسخ آن فرشته فرمود: بندهٔ متواضعی هستم با مقام رسالت، آن فرشته که پیام آورده بود گفت: به هر حال از درجه‌ای که نزد پروردگارت داری چیزی کم نشود، امام باقر(ع) فرمود: کلید همهٔ گنجینه‌های زمین همراه او بود (یعنی با آن فرشته که آورده بود به پیغمبر(ص) بدهد و او نپذیرفت).

* * *

۶- از تواضع این است که در نشستن به پایین مجلس راضی باشی و به هر کس برخورد کنی سلام دهی بحث و مجادله را طول ندهی گرچه حق با تو باشد و خوش نداشته باشی که تو را به تقوی بستایند.

۱۸۶۶-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى مُوسَى عليه السلام -أَنْ يَا مُوسَى أَتَدْرِي لِمَ اصْطَفَيْتُكَ بِكَلَامِي دُونَ خَلْقِي- قَالَ يَا رَبِّ وَ لِمَ ذَاكَ- قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَيْهِ- أَنْ يَا مُوسَى إِنِّي قَلَّبْتُ عِبَادِي ظَهْراً لِبَطْنٍ- فَلَمْ أَجِدْ فِيهِمْ أَحَداً أَذَلَّ لِي نَفْساً مِنْكَ- يَا مُوسَى إِنَّكَ إِذَا صَلَّيْتَ وَضَعْتَ خَدَّكَ عَلَى التُّرَابِ- أَوْ قَالَ عَلَى الْأَرْضِ.

۱۸۶۷-۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَرَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام -عَلَى الْمُجَذَّمِينَ وَ هُوَ رَاكِبٌ حِمَارَهُ- وَ هُمْ يَتَغَدَّوْنَ فَدَعَوْهُ إِلَى الْغَدَاءِ- فَقَالَ أَمَا إِنِّي لَوْ لَا أَنِّي صَائِمٌ- لَفَعَلْتُ فَلَمَّا صَارَ إِلَى مَنْزِلِهِ أَمَرَ بِطَعَامٍ- فَصُنِعَ وَ أَمَرَ أَنْ يَتَنَوَّقُوا فِيهِ- ثُمَّ دَعَاهُمْ فَتَغَدَّوْا عِنْدَهُ- وَ تَغَدَّى مَعَهُمْ.

۱۸۶۸-۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ مِنَ التَّوَاضُعِ أَنْ يَجْلِسَ الرَّجُلُ دُونَ شَرَفِهِ.

۱۸۶۹-۱۰-عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ وَ مُحَسِّنِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

نَظَرَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ - قَدِ اشْتَرَى لِعِيَالِهِ

۷- امام صادق علیه السلام فرمود: خدا به موسی علیه السلام وحی فرمود: که‌ای موسی، می‌دانی چرا تو را در برابر همهٔ مخلوقاتم تو را برای سخن گفتن برگزیدم؟ عرض کرد: پروردگارا برای چه بوده است؟ فرمود: خدای تبارک و تعالی به او وحی کرد که‌ای موسی، به راستی من بنده هایم رازیر و رو کردم و در میان آنها چون تو کسی که خود را خوار و زبون من داند نیافتم، ای موسی، تو وقتی می‌خواهی نماز بخوانی صورت رابرخاک گذار.

* * *

۸- امام صادق علیه السلام فرمود: علی بن الحسین علیه السلام عبورش بر جذامیان افتاد در حالی که او بر الاغی سوار بود و آنها صبحانه می‌خوردند و امام را به طرف صبحانه دعوت کردند حضرت فرمود: اگر روزه دار نبودم این کار را می‌کردم و چون به خانه خود رفت، فرمان داد خوراکی خوبی فراهم سازند و برای صبحانه از آنها دعوت کرد و خود با آنها صبحانه خورد.

* * *

۹- امام صادق علیه السلام فرمود: به راستی از تواضع است که مردی در جائی بنشیند که پست‌تر از مقام و شرف او باشد.

۱۰- امام صادق علیه السلام به مردی از اهل مدینه نگریست که چیزی برای خانواده خود خریده و با خود می‌برد چون امام را دید شرمنده شد، امام صادق علیه السلام به‌او فرمود: آن رابرای خانواده خود خریدی و به دوش کشیدی تا برایشان

شَيْئاً وَ هُوَ يَحْمِلُهُ- فَلَمَّا رَآهُ الرَّجُلُ اِسْتَحْيَا مِنْهُ- فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام اِشْتَرَيْتَهُ لِعِيَالِكَ وَ حَمَلْتَهُ إِلَيْهِمْ- أَمَا وَ اللَّهِ لَوْ لَا أَهْلُ الْمَدِينَةِ لَأَحْبَبْتُ أَنْ أَشْتَرِيَ لِعِيَالِيَ الشَّيْءَ ثُمَّ أَحْمِلَهُ إِلَيْهِمْ.

۱۸۷۰ - ۱۱ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى دَاوُدَ عليه السلام يَا دَاوُدُ كَمَا أَنَّ أَقْرَبَ النَّاسِ مِنَ اللَّهِ الْمُتَوَاضِعُونَ- كَذَلِكَ أَبْعَدُ النَّاسِ مِنَ اللَّهِ الْمُتَكَبِّرُونَ.

۱۸۷۱ - ۱۲ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام فِي السَّنَةِ الَّتِي قُبِضَ فِيهَا أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ- مَا لَكَ ذَبَحْتَ كَبْشاً وَ نَحَرَ فُلَانٌ بَدَنَةً- فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ نُوحاً عليه السلام كَانَ فِي السَّفِينَةِ وَ كَانَ فِيهَا مَا شَاءَ اللَّهُ- وَ كَانَتِ السَّفِينَةُ مَأْمُورَةً فَطَافَتْ بِالْبَيْتِ - وَ هُوَ طَوَافُ النِّسَاءِ وَ خَلَّى سَبِيلَهَا نُوحٌ عليه السلام فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى الْجِبَالِ- أَنِّي وَاضِعٌ سَفِينَةَ نُوحٍ عَبْدِي عَلَى جَبَلٍ مِنْكُنَّ- فَتَطَاوَلَتْ وَ شَمَخَتْ وَ تَوَاضَعَ الْجُودِيُّ - وَ هُوَ جَبَلٌ عِنْدَكُمْ فَضَرَبَتِ السَّفِينَةُ بِجُؤْجُؤِهَا الْجَبَلَ- قَالَ فَقَالَ نُوحٌ عليه السلام عِنْدَ ذَلِكَ- يَا مَارِي أَتْقِنْ وَ هُوَ بِالسُّرْيَانِيَّةِ يَا رَبِّ أَصْلِحْ- قَالَ فَظَنَنْتُ أَنَّ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَرَّضَ بِنَفْسِهِ.

ببری، به خدا سوگند اگر مردم مدینه خرده گیر نبودند (که به من اعتراض کنند) من هم دوست داشتم برای خانواده خود چیزی بخرم و ببرم.

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود: در آنچه خدای عز و جل به داود وحی کرد این بود که: ای داود نزدیک‌ترین مردم به خداوند متواضعانند و دورترین آنها به خدا متکبرانند.

۱۲- ابی بصیر، گوید: در آن زمان امام صادق علیه السلام وفات کرده بود بر امام کاظم علیه السلام وارد شدم و عرض کردم قربانت گردم چرا شما گوسفندی را کشتید در صورتی که فلانی شتری را کشت؟
در پاسخ فرمود: ای ابا محمد، به راستی نوح در کشتی بود و آنچه خدا خواسته بود در آن کشتی بود و آن کشتی تحت فرمان خداوند گرد خانه کعبه چرخید و آن طواف نساء بود و نوح جلو آن را رها کرد و خدای عز و جل به کوه‌ها وحی کرد که من کشتی نوح بنده خود را بر یکی از شماها فرود می‌آورم، آنها سرافرازی کردند و خود را بالا گرفتند، کوه جودی تواضع و فروتنی کرد و آن کوهی است در نزد شما و کشتی سینه خود را به آن نهاد و در این هنگام نوح علیه السلام به زبان سریانی به او فرمود: یا ماری اتقن یعنی خداوند اصلاح کن راوی گوید: من پنداشتم که امام کاظم علیه السلام به خود اشاره کرد (یعنی بیان کرد که منظورش از کشتن گوسفند تواضع بوده است همانطور که پیامبر دوغ مخلوط به عسل را بخاطر تواضع ننوشید)

۱۸۷۲-۱۳- عَنْهُ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

قَالَ التَّوَاضُعُ أَنْ تُعْطِيَ النَّاسَ- مَا تُحِبُّ أَنْ تُعْطَاهُ وَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ قُلْتُ مَا حَدُّ التَّوَاضُعِ- الَّذِي إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ مُتَوَاضِعاً فَقَالَ التَّوَاضُعُ دَرَجَاتٌ مِنْهَا- أَنْ يَعْرِفَ الْمَرْءُ- قَدْرَ نَفْسِهِ فَيُنْزِلَهَا مَنْزِلَتَهَا بِقَلْبٍ سَلِيمٍ لَا يُحِبُّ أَنْ يَأْتِيَ إِلَى أَحَدٍ- إِلَّا مِثْلَ مَا يُؤْتَى إِلَيْهِ- إِنْ رَأَى سَيِّئَةً دَرَأَهَا بِالْحَسَنَةِ- كَاظِمُ الْغَيْظِ عَافٍ عَنِ النَّاسِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.

بَابُ الْحُبِّ فِي اللَّهِ وَ الْبُغْضِ فِي اللَّهِ.

۱۸۷۳-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَ أَبْغَضَ لِلَّهِ- وَ أَعْطَى لِلَّهِ فَهُوَ مِمَّنْ كَمَلَ إِيمَانُهُ.

۱۸۷۴-۲- ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مِنْ أَوْثَقِ عُرَى الْإِيمَانِ- أَنْ تُحِبَّ فِي اللَّهِ وَ تُبْغِضَ فِي اللَّهِ- وَ تُعْطِيَ فِي اللَّهِ وَ تَمْنَعَ فِي اللَّهِ.

۱۳- امام رضاعلیه‌السلام فرمود: تواضع این است که به مردم احترام کنی و به مردم آن را بدهی که دوست داری به تو بدهند. و در روایت دیگر گوید: گفتم: اندازه تواضعی که چون بنده‌ای آن را بجا آورد متواضع خواهد بود؟ در پاسخ فرمود: تواضع درجاتی دارد از آن جمله این که مرد قدر و منزلت خود را بداند و با دلی سالم خود را به جایگاه خود بنشاند و نخواهد به کسی چیزی دهد جز آنچه بخواهد به او داده شود، اگر بدی از کسی دید به خوبی آن را جبران کند و خشم خود را فرو برد، از مردم بگذرد که خدا نیکوکاران دوست می‌دارد.

دوستی و دشمنی در راه خدا

۱- امام صادق‌علیه‌السلام فرمود:
هرکس برای خدا دوست بدارد و برای خدا دشمن بدارد و برای خدا ببخشد، او از کسانی است که ایمانش کامل است.

۲- باز فرمود: از محکم‌ترین نمونه‌های ایمان این است که: برای خدا دوست بداری و برای خدا دشمن بداری و در راه خدا ببخشی و در راه خدا دریغ ورزی.

۱۸۷۵ - ۳ - اِبْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ الْأَحْوَلِ صَاحِبِ الطَّاقِ عَنْ سَلَّامِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وُدُّ الْمُؤْمِنِ لِلْمُؤْمِنِ فِي اللَّهِ مِنْ أَعْظَمِ شُعَبِ الْإِيمَانِ - أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ فِي اللَّهِ وَ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ - وَ أَعْطَى فِي اللَّهِ وَ مَنَعَ فِي اللَّهِ - فَهُوَ مِنْ أَصْفِيَاءِ اللَّهِ.

۱۸۷۶ - ۴ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الْمُتَحَابِّينَ - فِي اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ قَدْ أَضَاءَ نُورُ وُجُوهِهِمْ - وَ نُورُ أَجْسَادِهِمْ وَ نُورُ مَنَابِرِهِمْ - كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى يُعْرَفُوا بِهِ - فَيُقَالُ هَؤُلَاءِ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللهِ.

۱۸۷۷ - ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنِ الْحُبِّ وَ الْبُغْضِ - أَمِنَ الْإِيمَانِ هُوَ فَقَالَ وَ هَلِ الْإِيمَانُ إِلَّا الْحُبُّ وَ الْبُغْضُ - ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ - حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ - وَ كَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ - وَ الْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ.

۳- رسول خدا ﷺ فرمود:
دوستی مؤمن با مؤمن در راه خدا از بزرگ‌ترین نمونه‌های ایمان است، همانا هر کس برای خدا دوستی کند و برای خدا دشمنی بورزد و برای خدا ببخشد و برای خدا دریغ بدارد از برگزیدگان خداوند است.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
آنان که بخاطر خدا با یکدیگر دوستی کنند. روز قیامت بر فراز منبر هائی از نورند، نور چهره و نور تن و نور منبرهایشان همه چیز را روشن می‌سازد تا آنکه بدان شناخته شوند و گویند: اینانند که در راه خدا با یکدیگر دوستی ورزند.

* * *

۵- فضیل بن یسار، گوید: از امام صادق علیه السلام از حب و بغض که از ایمانند پرسیدم؟
در پاسخ فرمود: مگر ایمان غیر از حب و بغض است؟ سپس این آیه را قرائت فرمود: «خداوند ایمان را محبوب شما قرار داد و آن را در دلتان بیاراست و کفر و نافرمانی را در نظرتان منفور و ناپسند قرار داد آنان از هدایت یافتگانند (حجرات / ۷)»

۱۸۷۸-۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ يَحْيَى فِيمَا أَعْلَمُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُدْرِكٍ الطَّائِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِأَصْحَابِهِ- أَيُّ عُرَى الْإِيمَانِ أَوْثَقُ- فَقَالُوا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ- وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الصَّلَاةُ- وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الزَّكَاةُ- وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الصِّيَامُ- وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الْحَجُّ وَ الْعُمْرَةُ- وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الْجِهَادُ- فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِكُلِّ مَا قُلْتُمْ فَضْلٌ وَ لَيْسَ بِهِ- وَ لَكِنْ أَوْثَقُ عُرَى الْإِيمَانِ الْحُبُّ فِي اللَّهِ- وَ الْبُغْضُ فِي اللَّهِ وَ تَوَالِي أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَ التَّبَرِّي مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ.

۱۸۷۹-۷- عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عُمَرَ بْنِ جَبَلَةَ الْأَحْمَسِيِّ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - عَلَى أَرْضٍ زَبَرْجَدَةٍ خَضْرَاءَ- فِي ظِلِّ عَرْشِهِ عَنْ يَمِينِهِ- وَ كِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ وُجُوهُهُمْ أَشَدُّ بَيَاضاً وَ أَضْوَأُ مِنَ الشَّمْسِ الطَّالِعَةِ- يَغْبِطُهُمْ بِمَنْزِلَتِهِمْ كُلُّ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ- وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ يَقُولُ النَّاسُ- مَنْ هَؤُلَاءِ فَيُقَالُ هَؤُلَاءِ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ.

۶- رسول خدا ﷺ به اصحابش فرمود:
کدام یک از حلقه‌های ایمان محکم ترند؟ گفتند: خدا و رسولش دانا ترند و بعضی‌ها گفتند، نماز و بعضی گفتند زکات و بعضی گفتند: روزه و بعضی گفتند حج و عمره است و بعضی گفتند: جهاد، رسول خدا ﷺ فرمود: برای آنچه گفتید: فضیلتی است ولی آنچه گفتید پاسخ سؤال من نیست بدانید محکم‌ترین حلقه‌های ایمان دوستی و دشمنی در راه خدا و پیروی از اولیاء خدا و بیزاری از دشمنان خداست.

۷- رسول خدا ﷺ فرمود:
کسانی که در راه خدا با یکدیگر دوستی کنند روز قیامت بر روی زمین از زبر جد سبز زیر سایه عرش خدا سمت راست او باشند، هر دو دست او راست است، چهره هایشان از آفتاب تابان سپیدتر و روشن‌تر است، هر فرشته مقرب و هر پیامبر مرسل، به مقام آنها رشک برند و مردم می‌گویند اینها کیانند؟ به آنها گفته می‌شود اینها به خاطر خدا با یکدیگر دوست اند.

توضیح: تعبیر از دست، در خداوند بصورت مجاز و استعاره است و مراد از آن نعمت و قدرت خداوند است که در آنها نقصان و کاهشی وجود ندارد و مقصود از سایه عرش کرامت و رحمت است.

***

۱۸۸۰-۸- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه‌السلام قَالَ:

إِذَا جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ- قَامَ مُنَادٍ فَنَادَى يُسْمِعُ النَّاسَ فَيَقُولُ- أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ قَالَ- فَيَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ فَيُقَالُ لَهُمُ- اذْهَبُوا إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ- قَالَ فَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ- إِلَى أَيْنَ فَيَقُولُونَ إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ- قَالَ فَيَقُولُونَ فَأَيُّ ضَرْبٍ أَنْتُمْ مِنَ النَّاسِ- فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ- قَالَ فَيَقُولُونَ وَ أَيَّ شَيْءٍ كَانَتْ أَعْمَالُكُمْ- قَالُوا كُنَّا نُحِبُّ فِي اللَّهِ وَ نُبْغِضُ فِي اللَّهِ- قَالَ فَيَقُولُونَ نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ.

۱۸۸۱-۹- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

ثَلَاثٌ مِنْ عَلَامَاتِ الْمُؤْمِنِ- عِلْمُهُ بِاللَّهِ وَ مَنْ يُحِبُّ وَ مَنْ يُبْغِضُ.

۱۸۸۲-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيُحِبُّكُمْ وَ مَا يَعْرِفُ- مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ فَيُدْخِلُهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِحُبِّكُمْ- وَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيُبْغِضُكُمْ- وَ مَا يَعْرِفُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ- فَيُدْخِلُهُ اللَّهُ بِبُغْضِكُمُ النَّارَ.

۸- علی بن الحسین‌ (ع) فرمود: چون خدای عز و جل اولین و آخرین را گرد آورد یک جارچی برخیزد و فریاد زند که همه مردم بشنوند او می‌گوید: کجایند کسانی که بخاطر خدا با هم دوست بودند؟ جلو صف‌های مردم برخیزند و به آنها گفته شود: بی حساب به بهشت داخل شوید فرمود: فرشته‌ها به آنها برخورند و به آنها بگویند: به کجا می‌روید؟ پاسخ دهند: بی حساب به بهشت، می‌گویند: شما چه گروهی از مردمید؟ در پاسخ می‌گویند: ما آنهائیم که بخاطر خداوند با هم دوست بودیم فرمود: می‌گویند: کردار شماها چه بوده؟ جواب گویند: دوستی و دشمنی ما در راه خداوند بوده گویند چه خوب است مزد کارگران.

۹- امام صادق (ع) فرمود: سه چیز از نشانه‌های مؤمن اند:

۱ - خداشناسی

۲ - شناختن کسانی که بخاطر خداوند دوست بدارند

۳- شناختن کسانی که بخاطر خداوند دشمن بدارند.

۱۰- امام صادق (ع) فرمود:

به راستی مردی که شماها (شیعیان) را دوست بدارد و عقیده شما را نفهمد و خدا او را به وسیله دوستی شما به بهشت برد و شخصی که شما را دشمن بدارد و عقیده شما را نفهمد و خدا بخاطر دشمنی با شما او را به دوزخ و جهنم ببرد.

توضیح: شاید مقصود مستضعفین شیعه باشند که دانشمندان شیعه دوست می‌دارند ولی از مقام معرفت آنها آگاهی ندارند و به همین خاطر به بهشت می‌روند و ممکن است گاهی اوقات دشمن علما و صالحان شوند و به همین خاطر به دوزخ روند.

۱۸۸۳ - ۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ الْعَرْزَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ فِيكَ خَيْراً - فَانْظُرْ إِلَى قَلْبِكَ - فَإِنْ كَانَ يُحِبُّ أَهْلَ طَاعَةِ اللَّهِ - وَ يُبْغِضُ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَفِيكَ خَيْرٌ وَ اللَّهُ يُحِبُّكَ - وَ إِنْ كَانَ يُبْغِضُ أَهْلَ طَاعَةِ اللَّهِ - وَ يُحِبُّ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ - فَلَيْسَ فِيكَ خَيْرٌ وَ اللَّهُ يُبْغِضُكَ - وَ الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ.

۱۸۸۴ - ۱۲ - عَنْهُ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْوَاسِطِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبَانٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لَوْ أَنَّ رَجُلاً أَحَبَّ رَجُلاً لِلَّهِ - لَأَثَابَهُ اللَّهُ عَلَى حُبِّهِ إِيَّاهُ - وَ إِنْ كَانَ الْمَحْبُوبُ فِي عِلْمِ اللَّهِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ - وَ لَوْ أَنَّ رَجُلاً أَبْغَضَ رَجُلاً لِلَّهِ - لَأَثَابَهُ اللَّهُ عَلَى بُغْضِهِ إِيَّاهُ - وَ إِنْ كَانَ الْمُبْغَضُ فِي عِلْمِ اللَّهِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

۱۸۸۵ - ۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ بَشِيرٍ الْكُنَاسِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَدْ يَكُونُ حُبٌّ فِي اللَّهِ وَ رَسُولِهِ - وَ حُبٌّ فِي الدُّنْيَا فَمَا كَانَ فِي اللَّهِ وَ رَسُولِهِ - فَثَوَابُهُ عَلَى اللَّهِ وَ مَا كَانَ فِي الدُّنْيَا - فَلَيْسَ بِشَيْءٍ.

۱۸۸۶ - ۱۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ - فَأَفْضَلُهُمَا أَشَدُّهُمَا حُبّاً لِصَاحِبِهِ.

۱۱- امام باقر عليه السلام فرمود:
هرگاه بخواهی بدانی که خیری در توست، به دلت نگاه کن، اگر اهل عبادت کنندگان خدا را دوست دارد و گنه کاران را دشمن، بدان که در تو خیری است و خدا دوست دارد و اگر اهل طاعت خدا را دشمن دارد و اهل گناه را دوست بدارد، بدان که در تو خیری نیست و خدا تو را دشمن بدارد و هرکس همراه دوست خود خواهد بود.

* * *

۱۲- امام باقر عليه السلام فرمود: اگر مردی دیگری را بخاطر خداوند دوست بداری خداوند بخاطر دوستیش به او ثواب می‌دهد گر چه آنکس را که دوست داشته در علم خداوند اهل دوزخ باشد. و اگر مردی دیگری را بخاطر خدا دشمن بدارد، خداوند وی را بخاطر دشمنی با او، ثواب دهد اگر چه در علم خداوند او اهل بهشت باشد.

۱۳- امام صادق عليه السلام فرمود:
بسا دوستی برای خدا و رسول است و بسا برای دنیا، آنچه برای خدا و رسول است، ثوابش بر عهده خداست و آنچه برای دنیا است اثری ندارد.

۱۴- امام صادق عليه السلام فرمود:
وقتی دو مسلمان به هم بر می‌خورند بهترشان آن کسی است که رفیق خود را بیشتر دوست بدارد.

۱۸۸۷ - ۱۵ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ وَ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا الْتَقَى مُؤْمِنَانِ قَطُّ إِلَّا كَانَ - أَفْضَلُهُمَا أَشَدَّهُمَا حُبّاً لِأَخِيهِ.

۱۸۸۸ - ۱۶ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِمْرَانَ السَّبِيعِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كُلُّ مَنْ لَمْ يُحِبَّ عَلَى الدِّينِ - وَ لَمْ يُبْغِضْ عَلَى الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُ.

بَابُ ذَمِّ الدُّنْيَا وَ الزُّهْدِ فِيهَا.

۱۸۸۹ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ الْحَرِيرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ زَهِدَ فِي الدُّنْيَا أَثْبَتَ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ - وَ أَنْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ وَ بَصَّرَهُ عُيُوبَ الدُّنْيَا دَاءَهَا وَ دَوَاءَهَا - وَ أَخْرَجَهُ مِنَ الدُّنْيَا سَالِماً إِلَى دَارِ السَّلَامِ.

۱۸۹۰ - ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ جَمِيعاً عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ جُعِلَ الْخَيْرُ كُلُّهُ فِي بَيْتٍ - وَ جُعِلَ مِفْتَاحُهُ الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا - ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لَا يَجِدُ الرَّجُلُ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ فِي قَلْبِهِ - حَتَّى لَا يُبَالِيَ مَنْ أَكَلَ الدُّنْيَا - ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام حَرَامٌ عَلَى قُلُوبِكُمْ أَنْ تَعْرِفَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ - حَتَّى تَزْهَدَ فِي الدُّنْيَا.

۱۵- باز فرمود: هرگز دو مؤمن به هم برنخورند جز آنکس که برادرش را بیشتر دوست بدارد بهتر است.

۱۶- باز فرمود: هرکس به خاطر دین دوستی و دشمنی نکند، دین ندارد. (یعنی دینش کامل نیست چون بسیاری از مردم دوستی و دشمنی آنها بخاطر خداوند نیست)

نکوهش دنیا و زهد در آن

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:

هرکس نسبت به دنیا زاهد و بی میل باشد، خدا حکمت را در دلش قرار دهد و زبانش را به آن گویا کند و او را به عیب‌های دنیا بینا سازد و درد و درمان آن را به او بفهماند و او را از دنیا سالم برد و به بهشت واردش سازد.

توضیح: واژه زهد چیزی است که دانشمندان پیرامون آن سخن‌ها گفته‌اند ابن سینا در تعریف زهد می‌گوید اَلْمُعْرِضُ عَنِ الدُّنْیا وَ لَذّاتِها یُخَصُّ بِاسْمِ الزّاهِدِ - کسی که از دنیا و لذت و خوشی آن بگذرد زاهد است و مجلسی از قول پیامبر نقل می‌کند که وقتی حضرت از فرشته الهی معنی زهد پرسید فرشته آسمانی در پاسخش فرمود: زاهد کسی است که هر چه خداوند دوست دارد او هم دوست می‌دارد و هرچه خوش آیند او نیست و بدش می‌آید زاهد هم بدش می‌آید از حلال دنیا کناره می‌گیرد و به سوی گناه نمی‌رود زیرا در حلالش حساب و در گناهش کیفر است و از کاری که به دردش نیاید گریزان است در اینصورت زهد امتیازی است برای انسان نه اینکه همه مردم باید زاهد باشند و از خوشی‌ها چشم پوشی کنند زیرا نعمت‌های دنیا خداوند برای بندگان خود آفریده که باید از راه صحیح از او بهره برداری کنند نه از راه گناه.

۲- امام صادق علیه السلام می‌فرمود: همه خوبی‌ها را در منزل نهاده‌اند و کلید آن را از زهد در دنیا ساختند، سپس فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: مرد، شیرینی ایمان را در دل نچشد تا پروائی نداشته باشد که دنیا به کام کیست و چه کسی آن را می‌خورد، سپس امام صادق علیه السلام فرمود: شناخت شیرینی ایمان بر شما حرام است تا به دنیا بی‌میل شوند.

۱۸۹۱ -۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّ مِنْ أَعْوَنِ الْأَخْلَاقِ عَلَى الدِّينِ - الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا.

۱۸۹۲ -۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام

عَنِ الزُّهْدِ فَقَالَ عَشَرَةُ أَشْيَاءَ - فَأَعْلَى دَرَجَةِ الزُّهْدِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ - وَ أَعْلَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ - وَ أَعْلَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ أَدْنَى دَرَجَةِ الرِّضَا - أَلَا وَ إِنَّ الزُّهْدَ فِي آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ - وَ لَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ.

۱۸۹۳ -۵- وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام وَ هُوَ يَقُولُ كُلُّ قَلْبٍ فِيهِ شَكٌّ - أَوْ شِرْكٌ فَهُوَ سَاقِطٌ - وَ إِنَّمَا أَرَادُوا بِالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا - لِتَفْرُغَ قُلُوبُهُمْ لِلْآخِرَةِ.

۱۸۹۴ -۶- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّ عَلَامَةَ الرَّاغِبِ فِي ثَوَابِ الْآخِرَةِ - زُهْدُهُ فِي عَاجِلِ زَهْرَةِ الدُّنْيَا - أَمَا إِنَّ زُهْدَ الزَّاهِدِ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا - لَا يَنْقُصُهُ مِمَّا

۳- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

از بهترین اخلاق که به دین کمک می‌کند، زهد در دنیا است.

* * *

۴- مردی از علی بن الحسین علیه السلام از زهد پرسید، فرمود:

زهد ۱۰ چیز است و بالاترین درجه زهد پست‌ترین درجه ورع است و بالاترین درجه ورع پست‌ترین درجه یقین است و بالاترین درجه یقین پست‌ترین درجه رضا است، همانا تمامی زهد در یک آیه قرآن است آنجا که خدا می‌فرماید: «تا آنکه بر آنچه از دست رفته افسوس نخورید و به آنچه به شما رسیده شادمان مباشید (حدید / ۲۳)»

* * *

۵- امام رضا علیه السلام فرمود:

هر دلی که در آن شک یا شرک باشد، بی ارزش است و پیامبران و اوصیاء و یاران خداوند که خواستار زهد شدند برای این بود که دلشان نسبت به دنیا فارغ و جدا باشد زیرا محبت دنیا و آخرت در یکجا جمع نمی‌شود.

* * *

۶- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

علامت مشتاق به ثواب آخرت بی رغبتی او نسبت به دنیای فریبکار است همانا بی رغبتی او نسبت به دنیا از آنچه که خداوند برای او قسمت کرده کاهش ندهد اگرچه زهد ورزد، و حرص و حریص به متاع دنیا

قَسَمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - لَهُ فِيهَا وَ إِنْ زَهِدَ - وَ إِنَّ حِرْصَ الْحَرِيصِ عَلَى عَاجِلِ زَهْرَةِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا - لَا يَزِيدُهُ فِيهَا وَ إِنْ حَرَصَ - فَالْمَغْبُونُ مَنْ حُرِمَ حَظَّهُ مِنَ الْآخِرَةِ.

۱۸۹۵ - ۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَثْعَمِيِّ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللهِ ؏ قَالَ:

ما اعجب رسول الله ﷺ شئ من الدنيا الّا أن يكون منها جائعاً خائفاً.

۱۸۹۶ - ۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؏ قَالَ:

خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ - وَ هُوَ مَحْزُونٌ فَأَتَاهُ مَلَكٌ - وَ مَعَهُ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ - فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ هَذِهِ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ - يَقُولُ لَكَ رَبُّكَ افْتَحْ وَ خُذْ مِنْهَا مَا شِئْتَ - مِنْ غَيْرِ أَنْ تَنْقُصَ شَيْئاً عِنْدِي - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَا دَارَ لَهُ - وَ لَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ فَقَالَ الْمَلَكُ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيّاً لَقَدْ سَمِعْتُ هَذَا الْكَلَامَ مِنْ مَلَكٍ يَقُولُهُ فِي السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ - حِينَ أُعْطِيتُ الْمَفَاتِيحَ.

۱۸۹۷ - ۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؏ قَالَ:

مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِجَدْيٍ - أَسَكَّ مُلْقًى عَلَى مَزْبَلَةٍ مَيْتاً - فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ كَمْ يُسَاوِي هَذَا - فَقَالُوا لَعَلَّهُ لَوْ كَانَ حَيّاً لَمْ يُسَاوِ دِرْهَماً

قسمت او را نفزاید گرچه حرص ورزد، مغبون کسی است که از بهرهٔ آخرتش محروم گردد.

* * *

۷- باز فرمود: رسول خدا ﷺ چیزی را جز گرسنگی و ترس از خدا او را خوشحال نمی‌ساخت و خوششش نمی‌آمد.

* * *

۸- باز فرمود:

روزی پیامبر غمزده بیرون رفت فرشته‌ای که کلیدهای گنجینه‌های زمین همراهش بود نزد او آمد و به او گفت: ای محمد، اینها کلیدهای گنج‌های زمین است، پروردگارت می‌فرماید: باز کن و هر چه می‌خواهی از آنها بردار بی آنکه چیزی از آنها نزد من کم شود، رسول خدا ﷺ فرمود: دنیا خانه کسی است که خانه ندارد و کسی که خرد ندارد برای آن جمع می‌کند، آن فرشته گفت: بدان که تو را به راستی مبعوث کرده، به راستی من این سخن را از فرشته‌ای شنیدم که در آسمان چهارم بود هنگامی که این کلیدها را به من دادند.

* * *

۹- امام صادق علیه السلام فرمود:

رسول خدا ﷺ به یک بزغاله گوش بریده که مرده بود و بر زباله دانی افتاده بود گذر کرد و به اصحاب خود فرمود: این چقدر می‌ارزد؟

در پاسخ گفتند: اگر این زنده بود شاید یک درهم هم نمی‌ارزید،

فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ- لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذَا الْجَدْيِ عَلَى أَهْلِهِ.

۱۸۹۸- ۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؑ قَالَ:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْراً- زَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَ فَقَّهَهُ فِي الدِّينِ- وَ بَصَّرَهُ عُيُوبَهَا وَ مَنْ أُوتِيَهُنَّ- فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ- وَ قَالَ لَمْ يَطْلُبْ أَحَدٌ الْحَقَّ بِبَابٍ- أَفْضَلَ مِنَ الزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا- وَ هُوَ ضِدٌّ لِمَا طَلَبَ أَعْدَاءُ الْحَقِّ- قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مِمَّا ذَا- قَالَ مِنَ الرَّغْبَةِ فِيهَا- وَ قَالَ أَلَا مِنْ صَبَّارٍ كَرِيمٍ- فَإِنَّمَا هِيَ أَيَّامٌ قَلَائِلُ- أَلَا إِنَّهُ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ أَنْ تَجِدُوا طَعْمَ الْإِيمَانِ- حَتَّى تَزْهَدُوا فِي الدُّنْيَا قَالَ وَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ؑ يَقُولُ إِذَا تَخَلَّى الْمُؤْمِنُ مِنَ الدُّنْيَا- سَمَا وَ وَجَدَ حَلَاوَةَ حُبِّ اللَّهِ وَ- كَانَ عِنْدَ أَهْلِ الدُّنْيَا كَأَنَّهُ قَدْ خُولِطَ- وَ إِنَّمَا خَالَطَ الْقَوْمَ حَلَاوَةُ حُبِّ اللَّهِ- فَلَمْ يَشْتَغِلُوا بِغَيْرِهِ قَالَ وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الْقَلْبَ إِذَا صَفَا ضَاقَتْ- بِهِ الْأَرْضُ حَتَّى يَسْمُوَ.

۱۸۹۹- ۱۱- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ مَعْمَرِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ شِهَابٍ قَالَ:

سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ؑ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ

پیامبر ﷺ فرمود: سوگند به کسی که جانم در دست اوست هر آینه دنیا نزد خداوند از این بزغاله مرده بی ارزش تر است.

* * *

۱۰- باز فرمود: هرگاه خداوند خیر بنده‌ای را بخواهد او را نسبت به دنیا بی‌میل قرار می‌دهد و در دیانت فهمیده سازد و به عیوب دنیا بینایش کند و به هرکس این خصلت‌ها داده شود، خیر دنیا و آخرت به او داده شده، و فرمود: هیچ کس حق را از دری نجسته که از در زهد در دنیا بهتر باشد و آن ضد است نسبت به آنچه را که دشمنان حق می‌جویند، گفتم: قربانت گردم، آنها از چه راهی می‌جویند؟ فرمود: از تمایل به دنیا، و فرمود: آیا شخص پر صبر ارجمندی وجود ندارد، به راستی این دنیا چند روز اندک بیش نیست، همانا بر شما حرام است که مزّه ایمان را بچشید تا نسبت به دنیا بی میل و زاهد شوید.

گوید: و شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:

هرگاه مؤمن خود را از دنیا کنار کشد مقامش بالا رود و شیرینی دوستی خدا را دریابد و نزد دنیاداران به دیوانه ماند و همانا به دین مردم حب خدا آمیخته و به کاری جز آن دست نینداززند.

گوید: شنیدمش می‌فرمود: زمانی که دل صفا پیدا کند زمین برایش تنگ خواهد شد تا آنجا که پرواز کند.

۱۱-ازعلی بن الحسین علیه السلام پرسیدند کدام عمل نزد خدای عز و جل بهتر است؟ در پاسخ فرمود: هیچ عملی بعد از شناخت خدای عز و جل و شناخت

فَقَالَ مَا مِنْ عَمَلٍ بَعْدَ مَعْرِفَةِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ- وَ مَعْرِفَةِ رَسُولِهِ ﷺ أَفْضَلَ مِنْ بُغْضِ الدُّنْيَا- وَ إِنَّ لِذَلِكَ لَشُعَباً كَثِيرَةً وَ لِلْمَعَاصِي شُعَباً فَأَوَّلُ مَا عُصِيَ اللَّهُ بِهِ الْكِبْرُ- وَ هِيَ مَعْصِيَةُ إِبْلِيسَ حِينَ أَبَى وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ - وَ الْحِرْصُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ آدَمَ وَ حَوَّاءَ حِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمَا- فَكُلا مِنْ حَيْثُ شِئْتُما- وَ لا تَقْرَبا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ- فَتَكُونا مِنَ الظَّالِمِينَ فَأَخَذَا مَا لَا حَاجَةَ بِهِمَا إِلَيْهِ- فَدَخَلَ ذَلِكَ عَلَى ذُرِّيَّتِهِمَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ - وَ ذَلِكَ أَنَّ أَكْثَرَ مَا يَطْلُبُ ابْنُ آدَمَ- مَا لَا حَاجَةَ بِهِ إِلَيْهِ- ثُمَّ الْحَسَدُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ ابْنِ آدَمَ- حَيْثُ حَسَدَ أَخَاهُ فَقَتَلَهُ- فَتَشَعَّبَ مِنْ ذَلِكَ حُبُّ النِّسَاءِ- وَ حُبُّ الدُّنْيَا وَ حُبُّ الرِّئَاسَةِ وَ حُبُّ الرَّاحَةِ وَ حُبُّ الْكَلَامِ- وَ حُبُّ الْعُلُوِّ وَ الثَّرْوَةِ- فَصِرْنَ سَبْعَ خِصَالٍ- فَاجْتَمَعْنَ كُلُّهُنَّ فِي حُبِّ الدُّنْيَا- فَقَالَ الْأَنْبِيَاءُ وَ الْعُلَمَاءُ بَعْدَ مَعْرِفَةِ ذَلِكَ- حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ- وَ الدُّنْيَا دُنْيَاءَانِ- دُنْيَا بَلَاغٍ وَ دُنْيَا مَلْعُونَةٍ.

۱۹۰۰-۱۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا إِضْرَاراً بِالْآخِرَةِ- وَ فِي طَلَبِ الْآخِرَةِ إِضْرَاراً بِالدُّنْيَا- فَأَضِرُّوا بِالدُّنْيَا- فَإِنَّهَا أَوْلَى بِالْإِضْرَارِ.

رسول خدا بهتر از بغض دنیا نیست و به راستی برای آن شعبه هائی است و برای گناهان شعبه‌های بسیاری است نخستین نافرمانی از خدا کبر بود و آن نافرمانی شیطان بود زمانی که گردنکشی کرد و از کافران شد و دیگر، حرص است که گناه آدم و حوا است هنگامی که خدای عز و جل به آنها فرمود: «از هرچه بخواهید بخورید ولی به این درخت نزدیک مشوید که از ستمکاران خواهید شد (بقره / ۲۵)» و آنها از چیزی که به آن نیاز نداشتند استفاده کردند و این حرص در نژاد آنها تا روز قیامت بر جای ماند و این برای آن است که بیشتر چیزی که آدمی زاده می‌جوید آن است که بدان نیازی ندارد، و دیگر حسد است که گناه پسر آدم است هنگامی که به برادرش حسد برد و او را کشت و از این نافرمانی‌ها دوستی زنان و دوستی دنیا و دوستی ریاست و راحت‌طلبی و حب سخنگوئی و آقائی و ثروتمند شدن منشعب شد و هفت خصلت شدند و همه در دوستی دنیا جمع شدند و پیامبران و دانشمندان پس از دانستن آن گفتند: دوستی دنیا منشأ هر گناهی است، دنیا دو دنیاست، یکی برای رفع ضرورت زندگی و دیگر دنیای ملعون و نفرین شده.

* * *

۱۲- رسول خدا ﷺ فرمود:

به راستی دنیا خواهی، زیان زدن به آخرت است و آخرت جوئی زیان زدن به دنیاست شما به دنیا زیان زنید که آن به زیان رسانیدن سزاوارتر است.

۱۹۰۱-۱۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام حَدِّثْنِي بِمَا أَنْتَفِعُ بِهِ فَقَالَ- يَا أَبَا عُبَيْدَةَ أَكْثِرْ ذِكْرَ الْمَوْتِ- فَإِنَّهُ لَمْ يُكْثِرْ إِنْسَانٌ ذِكْرَ الْمَوْتِ- إِلَّا زَهِدَ فِي الدُّنْيَا.

۱۹۰۲-۱۴- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ عَنْ دَاوُدَ الْأَبْزَارِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَلَكٌ يُنَادِي كُلَّ يَوْمٍ- ابْنَ آدَمَ لِدْ لِلْمَوْتِ- وَ اجْمَعْ لِلْفَنَاءِ وَ ابْنِ لِلْخَرَابِ.

۱۹۰۳-۱۵- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام إِنَّ الدُّنْيَا قَدِ ارْتَحَلَتْ مُدْبِرَةً- وَ إِنَّ الْآخِرَةَ قَدِ ارْتَحَلَتْ مُقْبِلَةً- وَ لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا بَنُونَ- فَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الْآخِرَةِ- وَ لَا تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا- أَلَا وَ كُونُوا مِنَ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا- الرَّاغِبِينَ فِي الْآخِرَةِ- أَلَا إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا- اتَّخَذُوا الْأَرْضَ بِسَاطاً- وَ التُّرَابَ فِرَاشاً- وَ الْمَاءَ طِيباً- وَ قُرِّضُوا مِنَ الدُّنْيَا تَقْرِيضاً- أَلَا وَ مَنِ اشْتَاقَ إِلَى الْجَنَّةِ- سَلَا عَنِ الشَّهَوَاتِ- وَ مَنْ أَشْفَقَ مِنَ النَّارِ- رَجَعَ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ- وَ مَنْ زَهِدَ فِي الدُّنْيَا- هَانَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ- أَلَا إِنَّ لِلَّهِ عِبَاداً كَمَنْ- رَأَى أَهْلَ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ مُخَلَّدِينَ وَكَمَنْ رَأَى أَهْلَ النَّارِ- فِي النَّارِ مُعَذَّبِينَ- شُرُورُهُمْ مَأْمُونَةٌ

۱۳- ابی عبیده حذاّء، گوید: به امام باقرعليه السلام گفتم: برای من حدیثی بیان کن که از آن سود برم.
فرمود: ای ابا عبیده، از مرگ، بسیار یاد کن زیرا اگر آدمی از مرگ بسیار یاد کند نسبت به دنیا بی میل می‌شود.

* * *

۱۴- امام باقرعليه السلام فرمود:
فرشته‌ای است که هر روز فریاد می‌زند و می‌گوید ای آدمی بزای برای زیاد شدن و برای از بین رفتن جمع کن و برای خراب شدن بساز.

* * *

۱۵- علی بن الحسین‌عليه السلام فرمود:
به راستی دنیا پشت کرده و می‌رود و آخرت روی کرده و می‌آید و برای هر کدام فرزندانی است، شما از فرزندان آخرت باشید و از فرزندان دنیا مباشید همانا از زاهدان دنیا و از علاقه‌مندان به آخرت باشید همانا زاهدان زمین را بستر کنند و خاک را زیر سر نهند و آب بوی خوش و عطر آنهاست و بخوبی دل از دنیا بریده‌اند. هر کس شوق بهشت را دارد از شهوات دل بردارد و هر کس از دوزخ می‌هراسد دور محرمات نرود و هر کس از دنیا روگردان است هر مصیبتی بر او آسان شود.
همانا برای خدا بنده هائی است که گویا اهل بهشت را جاودانه در بهشت دیده و اهل دوزخ را در دوزخ گرفتار عذاب دیده‌اند و مردم از شر آنها در امانند دلشان غمگین است عفت نفس دارند حاجاتشان سبک و مختصر است. چند روزی صبر کردند تا به استراحت طولانی

وَ قُلُوبُهُمْ مَحْزُونَةٌ - أَنْفُسُهُمْ عَفِيفَةٌ - وَ حَوَائِجُهُمْ خَفِيفَةٌ - صَبَرُوا أَيَّاماً قَلِيلَةً فَصَارُوا بِعُقْبَى رَاحَةٍ طَوِيلَةٍ - أَمَّا اللَّيْلَ فَصَافُّونَ أَقْدَامَهُمْ - تَجْرِي دُمُوعُهُمْ عَلَى خُدُودِهِمْ - وَ هُمْ يَجْأَرُونَ إِلَى رَبِّهِمْ - يَسْعَوْنَ فِي فَكَاكِ رِقَابِهِمْ - وَ أَمَّا النَّهَارَ فَحُلَمَاءُ - عُلَمَاءُ بَرَرَةٌ أَتْقِيَاءُ - كَأَنَّهُمُ الْقِدَاحُ قَدْ بَرَاهُمُ الْخَوْفُ مِنَ الْعِبَادَةِ - يَنْظُرُ إِلَيْهِمُ النَّاظِرُ فَيَقُولُ - مَرْضَى وَ مَا بِالْقَوْمِ مِنْ مَرَضٍ - أَمْ خُولِطُوا فَقَدْ خَالَطَ الْقَوْمَ - أَمْرٌ عَظِيمٌ مِنْ ذِكْرِ النَّارِ وَ مَا فِيهَا.

۱۹۰۴-۱۶- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ الْمُؤْمِنِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ يَا جَابِرُ وَ اللَّهِ إِنِّي لَمَحْزُونٌ - وَ إِنِّي لَمَشْغُولُ الْقَلْبِ - قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا شُغُلُكَ - وَ مَا حُزْنُ قَلْبِكَ فَقَالَ - يَا جَابِرُ إِنَّهُ مَنْ دَخَلَ قَلْبَهُ - صَافِي خَالِصِ دِينِ اللَّهِ - شَغَلَ قَلْبَهُ عَمَّا سِوَاهُ - يَا جَابِرُ مَا الدُّنْيَا - وَ مَا عَسَى أَنْ تَكُونَ الدُّنْيَا - هَلْ هِيَ إِلَّا طَعَامٌ أَكَلْتَهُ - أَوْ ثَوْبٌ لَبِسْتَهُ - أَوِ امْرَأَةٌ أَصَبْتَهَا - يَا جَابِرُ إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ لَمْ يَطْمَئِنُّوا إِلَى الدُّنْيَا بِبَقَائِهِمْ فِيهَا - وَ لَمْ يَأْمَنُوا قُدُومَهُمُ الْآخِرَةَ - يَا جَابِرُ الْآخِرَةُ دَارُ قَرَارٍ - وَ الدُّنْيَا دَارُ فَنَاءٍ وَ زَوَالٍ - وَ لَكِنْ أَهْلُ الدُّنْيَا أَهْلُ غَفْلَةٍ - وَ كَأَنَّ الْمُؤْمِنِينَ هُمُ الْفُقَهَاءُ أَهْلُ فِكْرَةٍ وَ عِبْرَةٍ - لَمْ يُصِمَّهُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ جَلَّ اسْمُهُ - مَا سَمِعُوا بِآذَانِهِمْ - وَ لَمْ يُعْمِهِمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ - مَا رَأَوْا مِنَ الزِّينَةِ بِأَعْيُنِهِمْ - فَفَازُوا بِثَوَابِ الْآخِرَةِ - كَمَا فَازُوا بِذَلِكَ

قیامت رسیدند اما در شب به صف ایستاده‌اند و اشک بر چهره ایشان جاری است و به پروردگارشان پناه برند و در آزاد شدن خود بکوشند روز بردباران، دانشمندان، نیکان و متّقیان باشند، گویا چوبهٔ تیری هستند که ترس از خدا آنها را سرتا پا تراشیده و لاغر و نزار کرده است از پرستش و عبادت، بیننده به آنها می‌نگرد و می‌گوید: بیمارانند و آن مردم را بیماری نیست یا گویند: دیوانه‌اند؟ بیقین ترس بزرگی از یاد دوزخ و آنچه در آن است در نهاد آنها آمیخته شده است.

۱۶- جابر، گوید: نزد امام باقر علیه السلام رفتم، فرمود: ای جابر، به خدا من افسرده‌ام و به راستی دلم مشغول است، گفتم: قربانت، چه گرفتاری و غمی در دل داری؟ فرمود: ای جابر، هرکس در دلش دین صاف و خالص خداوند وارد شود دلش از آنچه جز آن است منصرف گردد، ای جابر، دنیا چیست؟ امید داری دنیا چه باشد و به کجا برسد؟ آیا دنیا به جز از خوراکی است که خوردی، یا جامه‌ای که پوشیدی، یا زنی که به آن رسیدی؟

ای جابر، براستی مؤمنان به ماندن در دنیا اطمینان نکردند و از رسیدن به آخرت ایمن نگشتند ای جابر آخرت خانه ثابت است و دنیا خانهٔ نابودی ولی اهل دنیا غافل اند وگویا همان مردم با ایمانند که فقیه و با فهم و اهل اندیشه و عبرتند، آنچه به گوش شنوند آنها را از یاد خدای عز و جل کر نکند و آنچه از زیور و آرایش دنیا بینند، آنان را کور نسازد و به ثواب آخرت رساند چنانچه بدین مقام از دانش و علم کامیاب شدند.

ای جابر، بدان که اهل تقوی کم هزینه‌ترین مردمند و نسبت به تو از همه بیشتر یاری دهند تا به آنها تذکر دهی که یاریت کنند و اگر فراموش کنی به یادت آورند فرمان خدا را گویند و بر فرمان خداوند پا

الْعِلْمِ- وَ اِعْلَمْ يَا جَابِرُ أَنَّ أَهْلَ التَّقْوَى - أَيْسَرُ أَهْلِ الدُّنْيَا مَئُونَةً وَ أَكْثَرُهُمْ لَكَ مَعُونَةً- تَذْكُرُ فَيُعِينُونَكَ وَ إِنْ نَسِيتَ ذَكَّرُوكَ قَوَّالُونَ بِأَمْرِ اللَّهِ قَوَّامُونَ عَلَى أَمْرِ اللَّهِ قَطَعُوا مَحَبَّتَهُمْ بِمَحَبَّةِ رَبِّهِمْ- وَ وَحَشُوا الدُّنْيَا لِطَاعَةِ مَلِيكِهِمْ- وَ نَظَرُوا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ إِلَى مَحَبَّتِهِ بِقُلُوبِهِمْ وَ عَلِمُوا أَنَّ ذَلِكَ هُوَ الْمَنْظُورُ إِلَيْهِ- لِعَظِيمِ شَأْنِهِ فَأَنْزِلِ الدُّنْيَا- كَمَنْزِلٍ نَزَلْتَهُ ثُمَّ اِرْتَحَلْتَ عَنْهُ- أَوْ كَمَالٍ وَجَدْتَهُ فِي مَنَامِكَ- فَاسْتَيْقَظْتَ وَ لَيْسَ مَعَكَ مِنْهُ شَيْءٌ- إِنِّي إِنَّمَا ضَرَبْتُ لَكَ هَذَا مَثَلاً- لِأَنَّهَا عِنْدَ أَهْلِ اللُّبِّ وَ الْعِلْمِ بِاللَّهِ كَفَيْءِ الظِّلاَلِ- يَا جَابِرُ فَاحْفَظْ مَا اِسْتَرْعَاكَ اللَّهُ- جَلَّ وَ عَزَّ مِنْ دِينِهِ وَ حِكْمَتِهِ- وَ لاَ تَسْأَلَنَّ عَمَّا لَكَ عِنْدَهُ- إِلاَّ مَا لَهُ عِنْدَ نَفْسِكَ- فَإِنْ تَكُنِ الدُّنْيَا عَلَى غَيْرِ مَا وَصَفْتُ لَكَ- فَتَحَوَّلْ إِلَى دَارِ الْمُسْتَعْتَبِ- فَلَعَمْرِي لَرُبَّ حَرِيصٍ عَلَى أَمْرٍ- قَدْ شَقِيَ بِهِ- حِينَ أَتَاهُ وَ لَرُبَّ كَارِهٍ لِأَمْرٍ قَدْ سَعِدَ بِهِ حِينَ- أَتَاهُ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ (وَ لِيُمَحِّصَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ يَمْحَقَ الْكَافِرِينَ).

۱۹۰۵-۱۷- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ- جَزَى اللَّهُ الدُّنْيَا عَنِّي مَذَمَّةً- بَعْدَ رَغِيفَيْنِ مِنَ الشَّعِيرِ- أَتَغَدَّى بِأَحَدِهِمَا وَ أَتَعَشَّى بِالْآخَرِ- وَ بَعْدَ شَمْلَتَيِ الصُّوفِ أَتَّزِرُ بِإِحْدَاهُمَا- وَ أَتَرَدَّى بِالْأُخْرَى.

فشاری و ایستادگی دارند برای دوستی با پروردگارشان دل از همه چیز کنده‌اند و برای فرمان بری مالك خود از دنیا در هراسند و به سوی خدای عز و جل و به دوستی او از دل نگریسته‌اند و دانسته‌اند که همین را باید در نظر داشت که مقامش بزرگوار است، پس دنیا را چون باراندازی دان که در آن بار انداخته و سپس کوچ خواهی کرد یا چون مالی که در خواب بینی و چون بیدار شوی چیزی از آن با تو نباشد، براستی من این را برای مثال با تو گفتم، زیرا دنیا در نظر خردمندان و خداشناسان همچون سایهٔ بعد از ظهر بی پایه است ای جابر آنچه خداوند از دین و حکمتش به تو سپرده حفظ کن و از آنچه نزد خدا داری مپرس جز آنکه از او نزد توست.

اگر دنیا بجز آنچه برای تو ستودم باشد (یعنی در نظر تو غیر از آن جلوه کرده و تو را به خود مطمئن ساخته است) باید نقل مکان کنی و به عذر خواهی روی آوری و از کار خود استغفار کنی، به جان خودم سوگند بسا کسی به چیزی حریص و آزمند است که چون به دستش آید بدان بدبخت شود، و بسا شخصی که چیزی را ناخوش دارد و چون به آن برسد مایه سعادتش گردد. و این است گفتار خدای عز و جل: «تا خدا مؤمنان را تصفیه کند و کافران را کاهش دهد (آل عمران / ۱۴۱)»

* * *

۱۷- ابوذر (رحمة الله) خدا دنیا را از طرف من نکوهش کند پس از دو قرص نان جو که گفت: که یکی را صبحانه و دیگری را شام سازم و پس از دو پارچهٔ پشمین که یکی را به کمر بندم تا لنگ من باشد و دیگری را ردای دوش خود سازم.

۱۹۰۶-۱۸ - وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْمُثَنَّى عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ- يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ يَا مُبْتَغِيَ الْعِلْمِ كَأَنَّ شَيْئاً مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ شَيْئاً- إِلَّا مَا يَنْفَعُ خَيْرُهُ وَ يَضُرُّ شَرُّهُ- إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ- يَا مُبْتَغِيَ الْعِلْمِ لَا يَشْغَلْكَ أَهْلٌ- وَ لَا مَالٌ عَنْ نَفْسِكَ أَنْتَ يَوْمَ تُفَارِقُهُمْ كَضَيْفٍ بِتَّ فِيهِمْ- ثُمَّ غَدَوْتَ عَنْهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ وَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةُ- كَمَنْزِلٍ تَحَوَّلْتَ مِنْهُ إِلَى غَيْرِهِ- وَ مَا بَيْنَ الْمَوْتِ وَ الْبَعْثِ- إِلَّا كَنَوْمَةٍ نِمْتَهَا- ثُمَّ اسْتَيْقَظْتَ مِنْهَا- يَا مُبْتَغِيَ الْعِلْمِ قَدِّمْ لِمَقَامِكَ- بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فَإِنَّكَ مُثَابٌ بِعَمَلِكَ- كَمَا تَدِينُ تُدَانُ يَا مُبْتَغِيَ الْعِلْمِ.

۱۹۰۷-۱۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا لِي وَ لِلدُّنْيَا- إِنَّمَا مَثَلِي وَ مَثَلُهَا- كَمَثَلِ الرَّاكِبِ رُفِعَتْ لَهُ- شَجَرَةٌ فِي يَوْمٍ صَائِفٍ فَقَالَ- تَحْتَهَا ثُمَّ رَاحَ وَ تَرَكَهَا.

۱۹۰۸-۲۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يَحْيَى بْنِ عُقْبَةَ الْأَزْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَثَلُ الْحَرِيصِ عَلَى الدُّنْيَا- كَمَثَلِ دُودَةِ الْقَزِّ- كُلَّمَا ازْدَادَتْ عَلَى نَفْسِهَا لَفّاً- كَانَ أَبْعَدَ لَهَا مِنَ الْخُرُوجِ- حَتَّى تَمُوتَ غَمّاً

۱۸- امام صادق علیه السلام فرمود: ابوذر (ره) در سخنرانی خود می‌گفت: ای دانشجو، گویا هیچ چیز در دنیا نبوده جز آنکه خویش به مردم سود دهد و بدش زیان برساند جز به کسی که خدایش مهرورزد (برای رفع شر و زیان آن)، ای دانشجو مبادا خانواده و مال دنیا تو را از خویش بازدارند، تو در روزی که از آنها جدا شوی چون مهمانی باشی که شب را نزد آنها گذرانیده و بامدادان از نزد آنها به سوی دیگری بسیج کرده‌ای، دنیا و آخرت چون منزلی است که از آن به منزل دیگری نقل مکان می‌کنی و میان مردن و زنده شدن جز خوابی بیش نیست که بعد بیدار شوی، ای دانشجو! برای ایستادن در برابر خدای عزّوجلّ طاعتی پیش فرست زیرا تو ای دانشجو بخاطر کارت ثواب می‌بری و همانطور عملی که انجام می‌دهی پاداش می‌بینی.

* * *

۱۹- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

مرا با دنیا چکار است؟ همانا مثل من با او همچون شتر سواری است که در روز گرمی درختها برایش برپا شده و او در زیر درخت استراحت کوتاهی کرده باشد سپس برود و آن را برجا گذارد.

* * *

۲۰ - امام باقر علیه السلام فرمود:

مثل حریص در دنیا چون کرم ابریشم است و هر آنچه بیشتر بر خود می‌تند دیرتر می‌تواند از آن خارج شود تا آنکه از غم گرفتاری بمیرد امام صادق علیه السلام فرمود: آنچه لقمان به پسرش پند داد این بود که: ای پسرا!

قَالَ- وَ قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام كَانَ فِيمَا وَعَظَ بِهِ لُقْمَانُ اِبْنَهُ- يَا بُنَيَّ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا قَبْلَكَ- لِأَوْلَادِهِمْ فَلَمْ يَبْقَ مَا جَمَعُوا- وَ لَمْ يَبْقَ مَنْ جَمَعُوا لَهُ- وَ إِنَّمَا أَنْتَ عَبْدٌ مُسْتَأْجَرٌ- قَدْ أُمِرْتَ بِعَمَلٍ- وَ وُعِدْتَ عَلَيْهِ أَجْراً- فَأَوْفِ عَمَلَكَ وَ اِسْتَوْفِ أَجْرَكَ- وَ لَا تَكُنْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا بِمَنْزِلَةِ شَاةٍ وَقَعَتْ فِي زَرْعٍ أَخْضَرَ- فَأَكَلَتْ حَتَّى سَمِنَتْ فَكَانَ حَتْفُهَا عِنْدَ سِمَنِهَا- وَ لَكِنِ اِجْعَلِ الدُّنْيَا- بِمَنْزِلَةِ قَنْطَرَةٍ عَلَى نَهَرٍ- جُزْتَ عَلَيْهَا وَ تَرَكْتَهَا- وَ لَمْ تَرْجِعْ إِلَيْهَا آخِرَ الدَّهْرِ- أَخْرِبْهَا وَ لَا تَعْمُرْهَا- فَإِنَّكَ لَمْ تُؤْمَرْ بِعِمَارَتِهَا- وَ اِعْلَمْ أَنَّكَ سَتُسْأَلُ غَداً- إِذَا وَقَفْتَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ أَرْبَعٍ- شَبَابِكَ فِيمَا أَبْلَيْتَهُ- وَ عُمُرِكَ فِيمَا أَفْنَيْتَهُ- وَ مَالِكَ مِمَّا اِكْتَسَبْتَهُ وَ فِيمَا أَنْفَقْتَهُ- فَتَأَهَّبْ لِذَلِكَ وَ أَعِدَّ لَهُ جَوَاباً- وَ لَا تَأْسَ عَلَى مَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا- فَإِنَّ قَلِيلَ الدُّنْيَا لَا يَدُومُ بَقَاؤُهُ- وَ كَثِيرَهَا لَا يُؤْمَنُ بَلَاؤُهُ- فَخُذْ حِذْرَكَ وَ جِدَّ فِي أَمْرِكَ- وَ اِكْشِفِ الْغِطَاءَ عَنْ وَجْهِكَ- وَ تَعَرَّضْ لِمَعْرُوفِ رَبِّكَ- وَ جَدِّدِ التَّوْبَةَ فِي قَلْبِكَ- وَ اُكْمُشْ فِي فَرَاغِكَ قَبْلَ أَنْ يُقْصَدَ قَصْدُكَ- وَ يُقْضَى قَضَاؤُكَ وَ يُحَالَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ مَا تُرِيدُ.

۱۹۰۹-۲۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ اِبْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنِ اِبْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- بِهِ مُوسَى عليه السلام يَا مُوسَى -لَا تَرْكَنْ إِلَى الدُّنْيَا رُكُونَ الظَّالِمِينَ- وَ رُكُونَ مَنِ اِتَّخَذَهَا أَباً

مردم پیش از تو برای فرزندان خود اموالی را جمع کردند ولی نه اموال جمع شده باقی ماند و نه فرزندی که بخاطرش اینهمه زحمت کشیده بودند و همانا تو بنده مزدوری هستی که به کاری گمارده شدی و مزدی به تو وعده داده شده کارت را به پایان رسان و مزدت را دریافت کن و در این دنیا چون گوسفندی مباش که در کشتزار سبزی رها شود و بخورد تا فربه شود و مرگش در فربهی فرا رسد، دنیا را چون پلی دان که به روی جوئی بنا شده و از آن بگذری و سپس واگذاری و تا آخر عمر به سویش باز نمی‌گردی، آنرا ویران کن و آبادش مساز که تو مأمور به آباد کردنش نیستی و بدان تو فردا که در برابر خدای عز و جل قرار گرفتی از چهار چیز بازخواست می‌شوی: جوانیت که در چه کاری سر کردی؟ عمرت که در چه کاری به کار گرفتی؟ دارائیت که از کجا آوردی و به کجا خرج کردی؟ برای آن آماده باش و پاسخی برایش فراهم کن و در آنچه که در دنیا از دست دادی افسوس مخور زیرا در دنیا دوامی ندارد و هیچ کس از بلایش ایمن نباشد پس آماده باش و در کار خود کوشا باش و پرده غفلت از چهره خود بردار و متوجه بخشش و احسان پروردگار خود باش و در وقت توبه را زنده نگه دار و به هنگام فراغت به سوی آن بشتاب پیش از آنکه مرگ تو را در برگیرد و میان تو و خواسته‌هایت پرده بیفتد.

* * *

۲۱ - امام صادق علیه السلام می‌فرمود:

در آنچه خدای عز و جل بدان با موسی علیه السلام سخن گفت این بود: که ای موسی، به مانند ستمکاران به دنیا تکیه مکن و نه چون کسانی باش که آن را پدر و مادر خود گرفتند، ای موسی، اگر بحال خود رهایت کنم که به

وَ أَمّاً - يَا مُوسَى لَوْ وَكَلْتُكَ إِلَى نَفْسِكَ - لِتَنْظُرَ لَهَا إِذاً لَغَلَبَ عَلَيْكَ حُبُّ الدُّنْيَا وَ زَهْرَتُهَا - يَا مُوسَى نَافِسْ فِي الْخَيْرِ أَهْلَهُ - وَ اسْتَبِقْهُمْ إِلَيْهِ - فَإِنَّ الْخَيْرَ كَاسْمِهِ - وَ أَتْرُكْ مِنَ الدُّنْيَا - مَا بِكَ الْغِنَى عَنْهُ وَ لَا تَنْظُرْ عَيْنُكَ إِلَى كُلِّ مَفْتُونٍ بِهَا - وَ مُوكَلٍ إِلَى نَفْسِهِ - وَ اعْلَمْ أَنَّ كُلَّ فِتْنَةٍ بَدْؤُهَا حُبُّ الدُّنْيَا - وَ لَا تَغْبِطْ أَحَداً بِكَثْرَةِ الْمَالِ - فَإِنَّ مَعَ كَثْرَةِ الْمَالِ - تَكْثُرُ الذُّنُوبُ لِوَاجِبِ الْحُقُوقِ - وَ لَا تَغْبِطَنَّ أَحَداً بِرِضَى النَّاسِ عَنْهُ - حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ رَاضٍ عَنْهُ - وَ لَا تَغْبِطَنَّ مَخْلُوقاً بِطَاعَةِ النَّاسِ لَهُ - فَإِنَّ طَاعَةَ النَّاسِ لَهُ - وَ اتِّبَاعَهُمْ إِيَّاهُ عَلَى غَيْرِ الْحَقِّ - هَلَاكٌ لَهُ وَ لِمَنِ اتَّبَعَهُ.

۱۹۱۰ - ۲۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عليه السلام - إِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا - كَمَثَلِ الْحَيَّةِ - مَا أَلْيَنَ مَسَّهَا - وَ فِي جَوْفِهَا السَّمُّ النَّاقِعُ - يَحْذَرُهَا الرَّجُلُ الْعَاقِلُ - وَ يَهْوِي إِلَيْهَا الصَّبِيُّ الْجَاهِلُ.

۱۹۱۱ - ۲۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام - إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ يَعِظُهُ - أُوصِيكَ وَ نَفْسِي بِتَقْوَى - مَنْ لَا تَحِلُّ مَعْصِيَتُهُ - وَ لَا يُرْجَى غَيْرُهُ - وَ لَا الْغِنَى إِلَّا بِهِ - فَإِنَّ مَنِ اتَّقَى اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ - وَ قَوِيَ وَ شَبِعَ

آن بنگری محبت و علاقه به دنیا بر تو چیره خواهد شد ای موسی! در کار خیر با اهل خود مسابقه بگذار و بر آنها پیشی گیر زیرا کار خیر مانند نامش نیکوست و آنچه از دنیا که از آن بی نیازی واگذار و چشمان خود را به فریب خورده‌های دنیا و کسانی که به خود واگذار شده‌اند مدوز و بدان که آغاز هر فتنه و فسادی دلبستگی به دنیاست و برای فراوانی مال به کسی رشک مورز، زیرا با فراوانی مال، گناه فراوان خواهد شد، نظر به حقوق واجبه و کسی که مردم از او خشنودند غبطه مخور تا بدانی که خدا هم از او راضی و خشنود است، مبادا در آفریده و مخلوقی رشک بری که مردم از او فرمان برند زیرا پیروی ناحق مردم از او، سبب نابودی او و پیروانش خواهد شد

* * *

۲۲ - امام صادق علیه السلام فرمود: در کتاب علی علیه السلام است که حکایت دنیا همچون مار است که وقتی دست می‌کشی چقدر نرم است ولی در درون او سم کشنده‌ای است مردم خردمند از آن می‌پرهیزند و کودک نادان شیفته آن می‌شود

* * *

۲۳ - امام صادق علیه السلام فرمود: امیرالمؤمنین علیه السلام به یکی از یارانش به عنوان موعظه و نصیحت نوشت: تو و خودم را سفارش می‌کنم به تقوای کسی که مخالفتش سزاوار نیست و امید و توانگری جز توسط او صورت

وَ رُوِيَ - وَ رُفِعَ عَقْلُهُ عَنْ أَهْلِ الدُّنْيَا - فَبَدَنُهُ مَعَ أَهْلِ الدُّنْيَا وَ قَلْبُهُ وَ عَقْلُهُ مُعَايِنُ الْآخِرَةِ - فَأَطْفَأَ بِضَوْءِ قَلْبِهِ - مَا أَبْصَرَتْ عَيْنَاهُ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا - فَقَذَّرَ حَرَامَهَا - وَ جَانَبَ شُبُهَاتِهَا - وَ أَضَرَّ وَ اللَّهِ بِالْحَلَالِ الصَّافِي - إِلَّا مَا لَا بُدَّ لَهُ مِنْ كِسْرَةٍ - مِنْهُ يَشُدُّ بِهَا صُلْبَهُ - وَ ثَوْبٍ يُوَارِي بِهِ عَوْرَتَهُ - مِنْ أَغْلَظِ مَا يَجِدُ وَ أَخْشَنِهِ - وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ فِيمَا لَا بُدَّ لَهُ مِنْهُ - ثِقَةٌ وَ لَا رَجَاءٌ فَوَقَعَتْ ثِقَتُهُ - وَ رَجَاؤُهُ عَلَى خَالِقِ الْأَشْيَاءِ فَجَدَّ وَ اجْتَهَدَ وَ أَتْعَبَ بَدَنَهُ - حَتَّى بَدَتِ الْأَضْلَاعُ - وَ غَارَتِ الْعَيْنَانِ فَأَبْدَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ ذَلِكَ - قُوَّةً فِي بَدَنِهِ وَ شِدَّةً فِي عَقْلِهِ - وَ مَا ذُخِرَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ أَكْثَرُ - فَارْفُضِ الدُّنْيَا - فَإِنَّ حُبَّ الدُّنْيَا يُعْمِي - وَ يُصِمُّ وَ يُبْكِمُ وَ يُذِلُّ الرِّقَابَ - فَتَدَارَكْ مَا بَقِيَ مِنْ عُمُرِكَ - وَ لَا تَقُلْ غَداً أَوْ بَعْدَ غَدٍ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ بِإِقَامَتِهِمْ عَلَى الْأَمَانِيِّ وَ التَّسْوِيفِ - حَتَّى أَتَاهُمْ أَمْرُ اللَّهِ بَغْتَةً وَ هُمْ غَافِلُونَ - فَنُقِلُوا عَلَى أَعْوَادِهِمْ - إِلَى قُبُورِهِمُ الْمُظْلِمَةِ الضَّيِّقَةِ - وَ قَدْ أَسْلَمَهُمُ الْأَوْلَادُ وَ الْأَهْلُونَ - فَانْقَطِعْ إِلَى اللَّهِ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ - مِنْ رَفْضِ الدُّنْيَا وَ عَزْمٍ - لَيْسَ فِيهِ انْكِسَارٌ وَ لَا انْخِزَالٌ - أَعَانَنَا اللَّهُ وَ إِيَّاكَ عَلَى طَاعَتِهِ - وَ وَفَّقَنَا اللَّهُ وَ إِيَّاكَ لِمَرْضَاتِهِ.

۱۹۱۲ - ۲۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ وَ غَيْرِهِ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ مَاءِ الْبَحْرِ - كُلَّمَا شَرِبَ مِنْهُ الْعَطْشَانُ - ازْدَادَ

نمی‌گیرد زیرا هرکس خداوند او را تقوی داد عزیز و توانمند شد و سیر بخورد و سیر بنوشد و عقل خود را از دنیا داران بر کند، تنش با دنیا داران است و دل و خردش نگران سرای دیگر با تابش دلش آنچه را دیده‌اش از دل بری‌های دنیا ببیند خاموش و خنثی کند، حرامش را پلید شمارد و از شبهه نا کش کناره کشد و به خدا همان حلال پا کش را هم از دست بنهد جز آنچه از آن ناچار است از پاره نانی که تنش را نیرو دهد و جامه‌ای که عورتش را بپوشاند، آن هم از درشت‌ترین خوراک و ناهموارترین لباسی که به دستش برسد و برای او در آنچه از آن چاره‌ای نیست باز هم اعتماد و امیدی نیست بلکه اعتماد و امیدش به آفریننده همه چیز است، پس تلاش کند و بکوشد و تنش را در رنج اندازد تا استخوان هایش نمایان شود و دیدگانش به گودی افتد (لاغر شود) و در عوض خداوند بر عقلش بیفزاید و آنچه که خداوند در آخرت برایش اندوخته است دنیا را رها کند زیرا دوستی دنیا کور و کر کند و لال نماید و مردم را خوار سازد، آنچه از عمرت به جا مانده در یاب و مگو فردا یا پس فردا، همانا آنها که پیش از شما بودند و برای دل دادن به آرزوهای بیجا و پس انداختن کارهای آخرت هلاک شدند تا آنکه فرمان کوچ خدا ناگهان سر رسید و مرگ به سراغشان آمد در حالی که آنها غافل بودند سپس به سوی گورهای تنگ و تاریک خود رهسپار شدند و فرزندان و خانواده‌اش او را رها کردند پس با دلی آگاه از هم برید و دنیا را ترک نمود با تصمیمی که در آن شکست نیست به سوی خدا رهسپار شد خداوند من و تو را برای طاعتش یاری فرماید و ما بر رضایت خودش موفّق بدارد.

۲۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: دنیا همچون آب دریا شور است که هرچه

عَطَشاً حَتَّى يَقْتُلَهُ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عليه السلام لِلْحَوَارِيِّينَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ - لَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ مِنَ الدُّنْيَا - كَمَا لَا يَأْسَى أَهْلُ الدُّنْيَا عَلَى مَا فَاتَهُمْ - مِنْ دِينِهِمْ إِذَا أَصَابُوا دُنْيَاهُمْ.

بَابٌ

۱۹۱۳-۱ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ عَظَمَتِي - وَ عُلُوِّي وَ ارْتِفَاعِ مَكَانِي - لَا يُؤْثِرُ عَبْدٌ هَوَايَ عَلَى هَوَى نَفْسِهِ - إِلَّا كَفَفْتُ عَلَيْهِ ضَيْعَتَهُ - وَ ضَمَّنْتُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ رِزْقَهُ - وَ كُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَةِ كُلِّ تَاجِرٍ.

۱۹۱۴-۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ عَظَمَتِي - وَ بَهَائِي وَ عُلُوِّ ارْتِفَاعِي - لَا يُؤْثِرُ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ هَوَايَ - عَلَى هَوَاهُ فِي شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ

شخص تشنه از آن بیشتر بنوشد تشنگی اش بیشتر شود تا او را نابود سازد.

۲۵ - وشاء، گوید: از امام رضاعليه‌السلام شنیدم که فرمود: عیسی بن مریمعليه‌السلام به حواریین خود پرگفت: ای بنی اسرائیل بر آنچه از دنیا از دست داده‌اید تأسف مخورید چنانکه دنیاداران بدانچه از دینشان از دست دهند افسوس نخورند هرگاه به دنیای خود برسند.

پیرامون آنچه که قبلاً گذشت

۱- امام باقرعليه‌السلام فرمود:

به راستی خدای عز و جل می‌فرماید: سوگند به عزت و جلال و بزرگی و موقعیت بلندم، هیچ بنده‌ای خواست مرا بر دل خواه خود انتخاب نکند جز اینکه سرگردانی را از او بازدارم و آسمان‌ها و زمین را عهده دار روزیش سازم و خود در پشت پرده توجه به تجارتش نمایم (یعنی بجای تجارت هر تاجری به او سود برسانم زیرا هر تاجری برای سود دنیا یا آخرتش تلاش می‌کند و چون او برای من از همه دست کشیده، منم بهره تجارت او یا هدف بالاتر از بهره در تجارت به او سود برسانم.

۲- امام باقرعليه‌السلام فرمود:

خدای عز و جل فرمود: سوگند به عزت و جلال و بزرگی و شرف و موقعیت بلندم که هیچ بنده‌ای مرا بر خواست خود در کارهای دنیا

الدُّنْيَا- إِلَّا جَعَلْتُ غِنَاهُ فِي نَفْسِهِ- وَ هِمَّتَهُ فِي آخِرَتِهِ- وَ ضَمَّنْتُ السَّمَاوَاتِ و الارض رزقة وكنت له من وراء تجارة كل تاجر..

بَابُ الْقَنَاعَةِ

۱۹۱۵-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ عَمْرِو بْنِ هِلَالٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِيَّاكَ أَنْ تُطْمِحَ بَصَرَكَ- إِلَى مَنْ فَوْقَكَ- فَكَفَى بِمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- لِنَبِيِّهِ صلى الله عليه وآله فَلا تُعْجِبْكَ أَمْوالُهُمْ وَ لا أَوْلادُهُمْ وَ قَالَ وَ لا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ- إِلى‏ ما مَتَّعْنا بِهِ أَزْواجاً مِنْهُمْ- زَهْرَةَ الْحَياةِ الدُّنْيا فَإِنْ دَخَلَكَ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ- فَاذْكُرْ عَيْشَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَإِنَّمَا كَانَ قُوتُهُ الشَّعِيرَ- وَ حَلْوَاهُ التَّمْرَ- وَ وَقُودُهُ السَّعَفَ إِذَا وَجَدَهُ.

۱۹۱۶-۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ جَمِيعاً عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ سَالِمِ بْنِ مُكْرَمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ سَأَلَنَا أَعْطَيْنَاهُ- وَ مَنِ اسْتَغْنَى أَغْنَاهُ اللَّهُ.

۱۹۱۷-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالْيَسِيرِ- مِنَ الْمَعَاشِ رَضِيَ اللَّهُ مِنْهُ- بِالْيَسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ.

برنگزینند جز آنکه بی نیازیش را در وجود خودش قرار دهم و همتش را متوجه آخرت سازم به آسمان و زمین عهده دار روزیش گردانم و خودم برایش از پس تجارت هر تاجری باشم.

قناعت

۱- «عمرو بن هلال»، گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: مبادا به بالادست خود چشم بدوزی که آنچه خداوند در این باره به پیامبرش فرموده کافی است: «از مال‌ها و فرزندانشان به شگفتی افتی (توبه / ۵۶)» «چشمان خود را به چیز هایی که رونق زندگی دنیاست و گروهی از مردم از آنها بهره‌مند کردیم میانداز (طه / ۱۳۱)» و اگر در این باره شک و تردیدی یافتید زندگی رسول خدا را به یاد آور که خوراکش نان جوین و حلوایش خرما و سوختش شاخه درخت خرما بود.

* * *

۲- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

هرکس از ما خواهش کند به او می‌بخشیم و هرکس بی نیازی خواهد خدایش او را بی نیاز سازد.

* * *

۳- امام صادق علیه السلام، فرمود:

هرکس از خدا به در آمد کم راضی باشد، خدا از او به اعمال کم راضی است.

۱۹۱۸-٤- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ - اِبْنَ آدَمَ كُنْ كَيْفَ شِئْتَ كَمَا تَدِينُ تُدَانُ - مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالْقَلِيلِ مِنَ الرِّزْقِ - قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ الْيَسِيرَ مِنَ الْعَمَلِ وَ مَنْ رَضِيَ بِالْيَسِيرِ مِنَ الْحَلَالِ - خَفَّتْ مَئُونَتُهُ - وَ زَكَتْ مَكْسَبَتُهُ وَ خَرَجَ مِنْ حَدِّ الْفُجُورِ.

۱۹۱۹-٥- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَرَفَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

مَنْ لَمْ يُقْنِعْهُ مِنَ الرِّزْقِ إِلَّا الْكَثِيرُ - لَمْ يَكْفِهِ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا الْكَثِيرُ وَ مَنْ كَفَاهُ مِنَ الرِّزْقِ الْقَلِيلُ - فَإِنَّهُ يَكْفِيهِ مِنَ الْعَمَلِ الْقَلِيلُ.

۱۹۲۰-٦- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ اِبْنَ آدَمَ إِنْ كُنْتَ تُرِيدُ مِنَ الدُّنْيَا مَا يَكْفِيكَ - فَإِنَّ أَيْسَرَ مَا فِيهَا يَكْفِيكَ - وَ إِنْ كُنْتَ إِنَّمَا تُرِيدُ مَا لَا يَكْفِيكَ فَإِنَّ كُلَّ مَا فِيهَا لَا يَكْفِيكَ.

۱۹۲۱-۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَسَدِيِّ عَنْ سَالِمِ بْنِ مُكْرَمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

اِشْتَدَّتْ حَالُ رَجُلٍ - مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَقَالَتْ لَهُ اِمْرَأَتُهُ

۴- باز فرمود:
در تورات نوشته است: آدمی زاده هرجور که باشد به همان صورت پاداش بیند هرکس به روزی اندک قانع باشد خداوند عمل کوچک او را بپذیرد و هرکس به حلال اندک راضی باشد هزینه‌اش سبک شود و کسبش پاکیزه گردد و از جرگه بدکاران بیرون رود.

* * *

۵- امام رضا عليه السلام فرمود:
هرکس که جز روزی بسیار قانع نکند، جز کردار بسیارش کافی نباشد و هرکس به روزی اندک قانع باشد کردار اندک هم برای او کافی است.

* * *

٦- امام صادق عليه السلام فرمود: امیرالمؤمنین عليه السلام همچنین فرمود: آدمی زاده، اگر به روزی کم در دنیا قانع باشی آسانترین چیزی که در آن است تو را بس است و اگر زیاده خواهی پس براستی هر آنچه در دنیا است تو را کافی نیست و اگر همه دنیا را هم به کسی دهند نیازش بیشتر شود زیرا هرکس مالش بیشتر شود حرصش هم افزون‌تر گردد.

* * *

۷- امام صادق عليه السلام فرمود: وضع زندگی یکی از اصحاب پیامبر سخت شد،

لَوْ أَتَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلْتَهُ- فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَلَمَّا رَآهُ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ- مَنْ سَأَلَنَا أَعْطَيْنَاهُ- وَ مَنِ اسْتَغْنَى أَغْنَاهُ اللَّهُ- فَقَالَ الرَّجُلُ مَا يَعْنِي غَيْرِي- فَرَجَعَ إِلَى امْرَأَتِهِ فَأَعْلَمَهَا- فَقَالَتْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بَشَرٌ فَأَعْلِمْهُ فَأَتَاهُ- فَلَمَّا رَآهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَنْ سَأَلَنَا أَعْطَيْنَاهُ وَ مَنِ اسْتَغْنَى أَغْنَاهُ اللَّهُ- حَتَّى فَعَلَ الرَّجُلُ ذَلِكَ ثَلَاثاً- ثُمَّ ذَهَبَ الرَّجُلُ فَاسْتَعَارَ مِعْوَلاً- ثُمَّ أَتَى الْجَبَلَ فَصَعِدَهُ فَقَطَعَ حَطَباً ثُمَّ جَاءَ بِهِ- فَبَاعَهُ بِنِصْفِ مُدٍّ مِنْ دَقِيقٍ- فَرَجَعَ بِهِ فَأَكَلَهُ- ثُمَّ ذَهَبَ مِنَ الْغَدِ- فَجَاءَ بِأَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَبَاعَهُ- فَلَمْ يَزَلْ يَعْمَلُ وَ يَجْمَعُ- حَتَّى اشْتَرَى مِعْوَلاً- ثُمَّ جَمَعَ حَتَّى اشْتَرَى بَكْرَيْنِ- وَ غُلَاماً ثُمَّ أَثْرَى حَتَّى أَيْسَرَ- فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَعْلَمَهُ- كَيْفَ جَاءَ يَسْأَلُهُ- وَ كَيْفَ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ قُلْتُ لَكَ مَنْ سَأَلَنَا أَعْطَيْنَاهُ- وَ مَنِ اسْتَغْنَى أَغْنَاهُ اللَّهُ.

۱۹۲۲-۸- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْفُرَاتِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ؑ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكُونَ أَغْنَى النَّاسِ- فَلْيَكُنْ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ- أَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدِ غَيْرِهِ.

۱۹۲۳-۹- عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ أَوْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؑ قَالَ:

مَنْ قَنِعَ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ- فَهُوَ مِنْ أَغْنَى النَّاسِ.

همسرش به او گفت: کاش می‌رفتی نزد رسول خدا ﷺ و از او چیزی می‌خواستی، به نزد پیامبر آمد خود حضرت او را دید، فرمود: هرکس از ما چیزی بخواهد به او می‌بخشیم و هرکس نخواهد خدایش او را بی نیاز کند، آن مرد با خود گفت: مقصودش جز من نیست، نزد زنش بازگشت و جریان را به او خبر داد زنش گفت: رسول خدا ﷺ هم بشر است و از حال تو خبر ندارد برو و حال خود را به او بگو، آمد نزد آن حضرت و تا چشم رسول خدا ﷺ به او افتاد فرمود: هرکس از ما چیزی بخواهد به او می‌بخشیم و هرکس نخواهد خدا او را بی نیاز خواهد کرد و تا سه بار آن مرد رفت و آمد کرد و سپس رفت و تبری را قرض گرفت و به کوه رفت و بالای آن آمد و هیزمی برید و آن را آورد و فروخت به نیم مد (نیم کیلو تقریباً) آرد و آن را برد و خورد، سپس فردا رفت و هیزم بیشتری آورد و فروخت و پیوسته کار کرد و جمع کرد تا یک تبری خرید و سپس جمع کرد تا دو شتر نر و غلامی خرید و توانگر شد و به زندگی رسید، پس از آن، آمد نزد پیامبر و به او خبر داد که چگونه آمد و خواهشی کرد و چه از او شنید؟ (باز هم) پیامبر ﷺ فرمود: هرکس از ما چیزی بخواهد به او می‌بخشیم و هرکس نخواهد خدا او را بی نیاز خواهد کرد.

۸- رسول خدا ﷺ فرمود:

هرکس بخواهد بی نیازترین مردم باشد باید به آنچه در دست خداست اعتمادش بیشتر باشد از آنچه که در دست دیگران است.

۹- امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس به آنچه خدایش روزی کند، قناعت ورزد، از بی نیازترین مردم است.

۱۹۲۴ - ۱۰ - عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حُمْرَانَ قَالَ:

شَكَا رَجُلٌ إِلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ يَطْلُبُ فَيُصِيبُ وَ لَا يَقْنَعُ وَ تُنَازِعُهُ نَفْسُهُ إِلَى مَا هُوَ أَكْثَرُ مِنْهُ - وَ قَالَ عَلِّمْنِي شَيْئاً أَنْتَفِعْ بِهِ - فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - إِنْ كَانَ مَا يَكْفِيكَ يُغْنِيكَ - فَأَدْنَى مَا فِيهَا يُغْنِيكَ وَ إِنْ كَانَ مَا يَكْفِيكَ لَا يُغْنِيكَ - فَكُلُّ مَا فِيهَا لَا يُغْنِيكَ.

۱۹۲۵ - ۱۱ - عَنْهُ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَنْ رَضِيَ مِنَ الدُّنْيَا بِمَا يُجْزِيهِ - كَانَ أَيْسَرُ مَا فِيهَا يَكْفِيهِ - وَ مَنْ لَمْ يَرْضَ مِنَ الدُّنْيَا بِمَا يُجْزِيهِ - لَمْ يَكُنْ فِيهَا شَيْءٌ يَكْفِيهِ.

بَابُ الْكَفَافِ

۱۹۲۶ - ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِنَّ مِنْ أَغْبَطِ أَوْلِيَائِي عِنْدِي - رَجُلاً خَفِيفَ الْحَالِ - ذَا حَظٍّ مِنْ صَلَاةٍ - أَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ بِالْغَيْبِ - وَ كَانَ غَامِضاً فِي النَّاسِ - جُعِلَ رِزْقُهُ كَفَافاً - فَصَبَرَ عَلَيْهِ عُجِّلَتْ مَنِيَّتُهُ - فَقَلَّ تُرَاثُهُ وَ قَلَّتْ بَوَاكِيهِ.

۱۰- مردي به امام صادقعليه‌السلام شکایت کرد که در طلب روزی است و به آن می‌رسد ولی قانع نمی‌شود و نفسش بیشتر از او می‌خواهد از حضرت خواست او را نصیحتی کند تا آرام گیرد حضرت به او فرمود: اگر آنچه تو راکافیست بی نیازت کند، کمتر چیزی که در این جهان است تو را بی نیاز خواهد کرد و اگر تو راکفایت نکند بی نیازت نخواهد ساخت پس هر چیزی که در دنیاست تو را بی‌نیاز نخواهد ساخت.

۱۱- امیرالمؤمنینعليه‌السلام فرمود: هرکس از دنیا بدانچه او راکفایت کند خشنود باشد کمترین چیزی که در آن است او راکفایت می‌کند وکسی که از دنیا به آنچه که او راکافي است راضی نیست در دنیا چیزی نخواهد بود که او را راضی کند.

کافي بودن روزي

۱- امام باقرعليه‌السلام فرمود:

رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله فرمود: خدای عز و. جل فرماید: براستي رشک آورترين دوستانم نزد من مردی است سبک حال (یعني بدون تشریفات) خدا خود در پنهان عبادت می‌کند وگمنام به سر می‌برد و روزی او به اندازه نیاز و رفع ضرورت باشد و بر آن شکیبا بوده و مرگش زود رس باشد و بعد از خود ارث کمی بر جای گذارد وگریه کنندگان بر مرگ او کم باشند.

۱۹۲۷-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله طُوبَى لِمَنْ أَسْلَمَ - وَ كَانَ عَيْشُهُ كَفَافاً.

۱۹۲۸-۳- النَّوْفَلِيُّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله اللَّهُمَّ ارْزُقْ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ - وَ مَنْ أَحَبَّ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ - الْعَفَافَ وَ الْكَفَافَ - وَ ارْزُقْ مَنْ أَبْغَضَ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ - الْمَالَ وَ الْوَلَدَ.

۱۹۲۹-۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّوْفَلِيِّ رَفَعَهُ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:
مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - بِرَاعِي إِبِلٍ فَبَعَثَ يَسْتَسْقِيهِ - فَقَالَ أَمَّا مَا فِي ضُرُوعِهَا فَصَبُوحُ الْحَيِّ وَ أَمَّا مَا فِي آنِيَتِنَا فَغَبُوقُهُمْ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَ وُلْدَهُ - ثُمَّ مَرَّ بِرَاعِي غَنَمٍ - فَبَعَثَ إِلَيْهِ يَسْتَسْقِيهِ - فَحَلَبَ لَهُ مَا فِي ضُرُوعِهَا - وَ أَكْفَأَ مَا فِي إِنَائِهِ فِي إِنَاءِ - رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - وَ بَعَثَ إِلَيْهِ بِشَاةٍ وَ قَالَ - هَذَا مَا عِنْدَنَا - وَ إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ نَزِيدَكَ زِدْنَاكَ - قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ الْكَفَافَ - فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ - يَا رَسُولَ اللَّهِ دَعَوْتَ لِلَّذِي - رَدَّكَ بِدُعَاءٍ عَامَّتُنَا نُحِبُّهُ - وَ دَعَوْتَ لِلَّذِي أَسْعَفَكَ بِحَاجَتِكَ - بِدُعَاءٍ كُلُّنَا نَكْرَهُهُ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - إِنَّ مَا قَلَّ وَ كَفَى خَيْرٌ - مِمَّا كَثُرَ وَ أَلْهَى اللَّهُمَّ - ارْزُقْ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ الْكَفَافَ.

۲- رسول خدا ﷺ فرمود:
خوشا به حال مسلمانی که زندگی اش به اندازهٔ نیازش باشد.

۳- رسول خدا ﷺ فرمود:
خدا یا به محمد و آل محمد و دوستانشان پاکدامنی و به اندازه نیاز روزی ده و به دشمنان آنها مال و فرزند عطا فرما.

۴- علی بن الحسین علیه السلام فرمود: رسول خدا ﷺ بر شتر چرانی گذر کرد شخصی را برای شیر نزد او فرستاد او در پاسخ گفت: آن چه در پستان شترهاست صبحانهٔ قبیله است و آنچه در ظرف هاست شام آنهاست، رسول خدا ﷺ فرمود: خدایا مال و اولادش را زیاد کن، و به گوسفند چرانی گذر کرد و از او شیری برای نوشیدن خواست، او آنچه شیر در پستان گوسفندان بود دوشید و در ظرف رسول خدا ﷺ ریخت و گوسفندی هم نزد آن حضرت فرستاد و گفت: این است آن‌چه نزد ماست و اگر هم بخواهید بیشتر بدهیم، گوید: رسول خدا ﷺ فرمود: خدایا به اندازهٔ نیاز به او روزی ده، یکی از اصحاب به وی گفت: یا رسول الله، برای آنکس که تو را رد کرد، دعایی کردی که ما همه آن را دوست داریم و برای آنکه حاجتت برآورد دعایی کردی که ما همه بد می‌دانیم، رسول خدا ﷺ در پاسخ فرمود: براستی آنچه کم باشد و به اندازهٔ نیاز بهتر است از زیادی که دل را به خود مشغول دارد خدایا به محمد و آل محمد به اندازهٔ نیاز روزی کن.

۱۹۳۰-۵- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ- يَحْزَنُ عَبْدِي الْمُؤْمِنُ- إِنْ قَتَّرْتُ عَلَيْهِ وَ ذَلِكَ أَقْرَبُ لَهُ مِنِّي- وَ يَفْرَحُ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنُ إِنْ وَسَّعْتُ عَلَيْهِ- وَ ذَلِكَ أَبْعَدُ لَهُ مِنِّي.

۱۹۳۱-۶- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَزْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- إِنَّ مِنْ أَغْبَطِ أَوْلِيَائِي عِنْدِي- عَبْداً مُؤْمِناً ذَا حَظٍّ مِنْ صَلَاحٍ- أَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ وَ عَبَدَ اللَّهَ فِي السَّرِيرَةِ- وَ كَانَ غَامِضاً فِي النَّاسِ- فَلَمْ يُشَرْ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ- فكان رزقه كفافاً، فصبر عليه فعجّلت به المنيّه فقلّ تراته و قلّت بواكيه..

بَابُ تَعْجِيلِ فِعْلِ الْخَيْرِ

۱۹۳۲-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ قَالَ حَدَّثَنِي حَمْزَةُ بْنُ حُمْرَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِخَيْرٍ- فَلَا يُؤَخِّرْهُ- فَإِنَّ الْعَبْدَ رُبَّمَا صَلَّى الصَّلَاةَ- أَوْ صَامَ الْيَوْمَ فَيُقَالُ لَهُ- اعْمَلْ مَا شِئْتَ بَعْدَهَا- فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ.

۵- امام صادق عليه السلام فرمود:
خدای عز و جل می‌فرماید: بندهٔ مؤمنم غمناک شود اگر بر او تنگ گیرم و این تنگی روزی او را به من نزدیکتر سازد و بندهٔ مؤمنم شاد می‌شود اگر به او وسعت روزی دهم و آن وی را از من دورتر خواهد کرد.

* * *

٦- رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود:
خدای عز و جل فرماید: براستی رشک آورترین دوستانم نزد من بنده‌ای است مؤمن که از پاکی و خوبی بهرمند است، پروردگارش را خوب عبادت کند و در نهانی خدا را پرستش نماید و میان مردم گمنام زندگی کند و انگشت نما نباشد، روزی او به اندازهٔ رفع حاجت باشد و بر آن صبر کند و مرگ او زود فرا رسد و ارث او اندک باشد و گریه کنندگان بر او کم باشند.

شتاب در کارهای خوب

۱- حمزة بن حمران گوید: شنیدم امام صادق عليه السلام می‌فرمود:
هرگاه یکی از شما آهنگ کار نیکی کرد آن را عقب میندازید زیرا چه بسا بنده‌ای نمازی گزارد و یا روزی را روزه بدارد و به او گفته شود، از این پس هر کاری که خواهی بکن که خداوند گناهان گذشته ات را آمرزیده است و مراقب آینده‌ات باش.

۱۹۳۳-۲- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام اِفْتَتِحُوا نَهَارَكُمْ بِخَيْرٍ- وَ أَمْلُوا عَلَى حَفَظَتِكُمْ فِي أَوَّلِهِ- خَيْراً وَ فِي آخِرِهِ خَيْراً- يُغْفَرْ لَكُمْ مَا بَيْنَ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

۱۹۳۴-۳- عَنْهُ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُرَازِمِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَبِي يَقُولُ إِذَا هَمَمْتَ بِخَيْرٍ فَبَادِرْ- فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا يَحْدُثُ.

۱۹۳۵-۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ مِنَ الْخَيْرِ- مَا يُعَجَّلُ.

۱۹۳۶-۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ بَشِيرِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا أَرَدْتَ شَيْئاً مِنَ الْخَيْرِ- فَلَا تُؤَخِّرْهُ- فَإِنَّ الْعَبْدَ يَصُومُ الْيَوْمَ الْحَارَّ يُرِيدُ- مَا عِنْدَ اللَّهِ فَيُعْتِقُهُ اللَّهُ بِهِ مِنَ النَّارِ- وَ لَا تَسْتَقِلَّ مَا يُتَقَرَّبُ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَوْ شِقَّ تَمْرَةٍ.

۱۹۳۷-۶- عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ هَمَّ بِخَيْرٍ فَلْيُعَجِّلْهُ وَ لَا يُؤَخِّرْهُ- فَإِنَّ الْعَبْدَ رُبَّمَا عَمِلَ الْعَمَلَ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- قَدْ غَفَرْتُ لَكَ- وَ لَا أَكْتُبُ عَلَيْكَ شَيْئاً أَبَداً- وَ مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَا يَعْمَلْهَا- فَإِنَّهُ رُبَّمَا عَمِلَ الْعَبْدُ السَّيِّئَةَ- فَيَرَاهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فَيَقُولُ- لَا وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي- لَا أَغْفِرُ لَكَ بَعْدَهَا أَبَداً.

۲- امام صادق علیه‌السلام فرمود: روز خدا را به کارهای نیک آغاز کنید و در اول و آخر روز، بر فرشتگان مأمور خود، برای نوشتن کارهای نیک عرضه کنید تا در این میان اگر خدا خواهد برای شما آمرزشی باشد.

۳- امام صادق علیه‌السلام فرمود: پدرم همیشه می‌فرمود: چون آهنگ کار نیکی کردی شتاب کن، زیرا تو نمی‌دانی چه پیش خواهد آمد.

۴- رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود:
براستی خداوند کار نیکی را دوست دارد که در آن شتاب شود.

۵- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
چون قصد خیری کردی، آن را عقب مینداز زیرا بنده به قصد ثواب در روز گرمی روزه می‌دارد و همین کار سبب می‌شود که او را از آتش دوزخ برهاند و نباید هر چه که با آن به خدای عز و جل نزدیک شود کم شمارد گرچه تکه خرمایی باشد (که در راه خدا خیرات کند).

۶- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
هر کس آهنگ کار نیکی کند باید بر آن بشتابد و آن را به تأخیر نیندازد، زیرا چه بسا که بنده کاری کند و خدای تبارک و تعالی می‌فرماید: من تو را آمرزیدم و هرگز بر تو چیزی نمی‌نویسم و هر کس قصد گناهی کند باید آن را انجام ندهد زیرا چه بسا بنده‌ای کار زشتی می‌کند و خداوند او را می‌بیند و می‌فرماید: نه، سوگند به عزت و جلالم، تو را پس از آن هرگز نیامرزم.

۱۹۳۸-۷-عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا هَمَمْتَ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ - فَلَا تُؤَخِّرْهُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - رُبَّمَا اطَّلَعَ عَلَى الْعَبْدِ - وَ هُوَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ الطَّاعَةِ - فَيَقُولُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي - لَا أُعَذِّبُكَ بَعْدَهَا أَبَداً - وَ إِذَا هَمَمْتَ بِسَيِّئَةٍ فَلَا تَعْمَلْهَا - فَإِنَّهُ رُبَّمَا اطَّلَعَ اللَّهُ عَلَى الْعَبْدِ - وَ هُوَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ الْمَعْصِيَةِ - فَيَقُولُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي - لَا أَغْفِرُ لَكَ بَعْدَهَا أَبَداً.

۱۹۳۹-۸- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِخَيْرٍ أَوْ صِلَةٍ - فَإِنَّ عَنْ يَمِينِهِ وَ شِمَالِهِ شَيْطَانَيْنِ فَلْيُبَادِرْ لَا يَكُفَّاهُ عَنْ ذَلِكَ.

۱۹۴۰-۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ مَنْ هَمَّ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ فَلْيُعَجِّلْهُ - فَإِنَّ كُلَّ شَيْءٍ فِيهِ تَأْخِيرٌ - فَإِنَّ لِلشَّيْطَانِ فِيهِ نَظْرَةً.

۱۹۴۱-۱۰-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ ثَقَّلَ الْخَيْرَ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا - كَثِقْلِهِ فِي مَوَازِينِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - خَفَّفَ الشَّرَّ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا - كَخِفَّتِهِ فِي مَوَازِينِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

۷- امام صادقؑ فرمود: چون قصد کار خیری کردی آن را به تأخیر مینداز، زیرا خدای عز و جل بسا که به بنده‌ای توجه کند، و او در حال طاعتی است، پس می‌فرماید: سوگند به عزت و جلالم پس از این هرگز تو را کیفر ندهم چون تصمیم معصیتی داشتی آن را انجام مده زیرا چه بسا خداوند به بنده‌ای توجه کند که در حال انجام گناه است، پس می‌فرماید: سوگند به عزّت و جلالم که بعد از آن، هرگز تو را نیامرزم.

۸- امام صادقؑ فرمود: هر گاه یکی از شما قصد خیر یا رساندن نفعی به غیر کرد از سمت راست و چپش دو شیطان هستند باید شتاب کند تا مبادا او را از آن کار خیر، باز دارند.

۹- امام باقرؑ فرمود: هر کس قصد کار خیری کند باید به سوی آن بشتابد زیرا هر کار خیری که در آن تأخیر بیفتد فرصتی برای شیطان پیدا می‌شود (تا وی را از آن کار منصرف سازد).

۱۰ - امام باقرؑ فرمود: براستی خداوند کار خیر را بر مردم دنیا سنگین قرار داده همانند سنگینی آن در ترازوی عملشان در روز قیامت و خدای عز و جل کار شر را بر مردم دنیا سبک و آسان کرده مانند سبکی آن در ترازوی عملشان در قیامت.

توضیح: سبک وزنی و سنگین وزنی عمل، اشاره است به کلام خداوند در قرآن که می‌فرماید: «اما کسی که کار نیکش در میزان، سنگینی کند زندگی‌اش در آسایش و خوشی پسندیده خواهد بود و برای کسی که کارش سبک وزن است ناپسند بوده و جایگاهش در سیاهچال جهنم است (القارعه / ۶ تا ۹)»

بَابُ الْإِنْصَافِ وَ الْعَدْلِ

۱۹۴۲ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ حَمْزَةَ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ فِي آخِرِ خُطْبَتِهِ طُوبَى لِمَنْ طَابَ خُلُقُهُ وَ طَهُرَتْ سَجِيَّتُهُ - وَ صَلَحَتْ سَرِيرَتُهُ - وَ حَسُنَتْ عَلَانِيَتُهُ وَ أَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ - وَ أَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ - وَ أَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ.

۱۹۴۳ - ۲ - عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ يَضْمَنُ لِي أَرْبَعَةً بِأَرْبَعَةِ - أَبْيَاتٍ فِي الْجَنَّةِ - أَنْفِقْ وَ لَا تَخَفْ فَقْراً - وَ أَفْشِ السَّلَامَ فِي الْعَالَمِ - وَ اتْرُكِ الْمِرَاءَ وَ إِنْ كُنْتَ مُحِقّاً - وَ أَنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ.

۱۹۴۴ - ۳ - عَنْهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ جَارُودٍ أَبِي الْمُنْذِرِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ سَيِّدُ الْأَعْمَالِ ثَلَاثَةٌ - إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ - حَتَّى لَا تَرْضَى بِشَيْءٍ - إِلَّا رَضِيتَ لَهُمْ مِثْلَهُ - وَ مُوَاسَاتُكَ الْأَخَ فِي الْمَالِ - وَ ذِكْرُ اللَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ - لَيْسَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ - وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ فَقَطْ - وَ لَكِنْ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكَ شَيْءٌ - أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ

انصاف و عدالت

۱- علی بن الحسین عليه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله در آخر خطبه خود می‌فرمود: خوشا به حال کسی که رفتارش نیکو و طبعش پاک و باطنش شایسته و ظاهرش نیکوست، زیادی مالش را ببخشد و از پرگوئی خودداری کند و میان خود و مردم به انصاف داوری کند.

* * *

۲- امام صادق عليه السلام فرمود:
کیست که برای انجام چهار عمل در برابر چهار خانه در بهشت ضامن شود: انفاق کن و از فقر نترس، سلام و درود را در جهان منتشر کن، نزاع و جدال را ترک کن گرچه حق با تو باشد و میان خودت و مردم به حق داوری کن.

* * *

۳- امام صادق عليه السلام فرمود: سرور اعمال سه چیز است:
۱ - انصاف دادنت به مردم تا آنجا که هرچه تو را خشنود سازد همانند او برای مردم بخواهی
۲ - هم دردی و مواسات با برادرانت در مال و یاد خدا در هر حال
۳- و آن گفتن سبحان الله و الحمدلله و الله اکبر چون فرمان خداوند به تو رسد عمل کنی و چون تو را از کاری نهی کند ترک نمایی.

وَ جَلَّ بِهِ- أَخَذْتَ بِهِ أَوْ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكَ شَيْءٌ- نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْهُ تَرَكْتَهُ.

۱۹۴۵-۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُعَلَّى عَنْ يَحْيَى بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْمِيثَمِيِّ عَنْ رُومِيِّ بْنِ زُرَارَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ فِي كَلَامٍ لَهُ أَلَا إِنَّهُ- مَنْ يُنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ- لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا عِزّاً.

۱۹۴۶-۵- عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

ثَلَاثَةٌ هُمْ أَقْرَبُ الْخَلْقِ- إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الْحِسَابِ- رَجُلٌ لَمْ تَدْعُهُ قُدْرَةٌ فِي حَالِ غَضَبِهِ- إِلَى أَنْ يَحِيفَ عَلَى مَنْ تَحْتَ يَدِهِ- وَ رَجُلٌ مَشَى بَيْنَ اثْنَيْنِ- فَلَمْ يَمِلْ مَعَ أَحَدِهِمَا عَلَى الْآخَرِ بِشَعِيرَةٍ- وَ رَجُلٌ قَالَ بِالْحَقِّ فِيمَا لَهُ وَ عَلَيْهِ.

۱۹۴۷-۶- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنِ الْحَسَنِ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

فِي حَدِيثٍ لَهُ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشَدِّ- مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ- فَذَكَرَ ثَلَاثَةَ أَشْيَاءَ أَوَّلُهَا- إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ.

۴- امیرالمؤمنین علیه السلام در ضمن کلام خود فرمود:
به هوش باشید که هرکس به مردم انصاف دهد خدا جز بر عزتش نیفزاید.

* * *

۵- امام صادق علیه السلام فرمود: سه کس در روز قیامت از همه مخلوقات به خدای عز و جل نزدیک ترند تا از حساب مردم فارغ شود
۱ - مردی که در حال غضب از قدرت خود، نسبت به زیر دستش سوء استفاده نکند و به او ستم ننماید
۲ - مردی که میان دو نفر میانجی گردد و راه برود و به اندازه یک جو از یک نفر طرفداری نکند
۳- مردی که درست گوید در آنچه که به سود او و آنچه که به زیان اوست.

* * *

٦- امام صادق علیه السلام در حدیث دیگر فرمود:
آیا شما را خبر ندهم به سخت ترین چیزی که خداوند آن را برای مخلوقات خود واجب کرده آنگاه سه چیز را بیان کرد که نخستین آنها انصاف در داوری نسبت به مردم بود.

* * *

۱۹۴۸ -۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؈ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَيِّدُ الْأَعْمَالِ إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ وَ مُوَاسَاةُ الْأَخِ فِي اللَّهِ - وَ ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى كُلِّ حَالٍ.

۱۹۴۹ -۸- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنِ الْحَسَنِ الْبَزَّازِ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ؈ أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَشَدِّ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ ثَلَاثٌ قُلْتُ بَلَى قَالَ - إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ - وَ مُوَاسَاتُكَ أَخَاكَ وَ ذِكْرُ اللَّهِ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ - أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ سُبْحَانَ اللَّهِ - وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ إِنْ كَانَ هَذَا مِنْ ذَاكَ - وَ لَكِنْ ذِكْرُ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ - فِي كُلِّ مَوْطِنٍ - إِذَا هَجَمْتَ عَلَى طَاعَةٍ أَوْ عَلَى مَعْصِيَةٍ.

۱۹۵۰ -۹- ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ؈ مَا ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُ بِشَيْءٍ - أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ خِصَالٍ ثَلَاثٍ يُحْرَمُهَا - قِيلَ وَ مَا هُنَّ قَالَ - الْمُوَاسَاةُ فِي ذَاتِ يَدِهِ - وَ الْإِنْصَافُ مِنْ نَفْسِهِ - وَ ذِكْرُ اللَّهِ كَثِيراً - أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ - سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ - وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَ لَكِنْ ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ لَهُ - وَ ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا حَرَّمَ عَلَيْهِ.

۷- رسول خدا ﷺ فرمود:

سرور اعمال مردم عبارت است از انصاف دادن به مردم از طرف خود و همدردی با برادر دینی‌ات در راه خدا و ذکر خدای عزّ و جلّ در هر حال.

* * *

۸- حسن بزّاز می‌گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: آیا به تو خبر ندهم از سخت‌ترین چیزی که خدا بر مخلوقاتش واجب کرده است؟ (تا سه بار)، گفتم: چرا، فرمود: حق دادن به مردم از طرف خودت و هم دردی با برادرت و ذکر خدا در هر جا، اما به راستی من نمی‌گویم که سبحان الله و الحمدلله و لا اله الاّ الله و الله اکبر است و اگر چه آن هم ذکر خداست منظور ذکر خدای عزّ و جلّ است در هر جا هرگاه برسی به طاعتی یا معصیتی.

* * *

۹- امام صادق علیه السلام فرمود:

مؤمن به چیزی امتحان نشده که برایش سخت‌تر باشد از سه خصلت که از آن محروم است، گفته شد که آنها چیست؟ فرمود:

۱ - همدردی و همراهی و شرکت در تنخواهی که در دست دارد

۲ - حق دادن به مردم از طرف خودش

۳- بسیار ذکر خدا گفتن، من نمی‌گویم: همان سبحان الله و الحمدلله و لا اله الاّ الله است ولی ذکر خدا در برابر آنچه که بر او حلال کرده است و در آنچه که به هنگام برخورد بر او حرام کرده است.

۱۹۵۱ - ۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَبِي الْبِلَادِ رَفَعَهُ قَالَ:

جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ - وَ هُوَ يُرِيدُ بَعْضَ غَزَوَاتِهِ - فَأَخَذَ بِغَرْزِ رَاحِلَتِهِ فَقَالَ - يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِّمْنِي عَمَلاً أَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ فَقَالَ - مَا أَحْبَبْتَ أَنْ يَأْتِيَهُ النَّاسُ إِلَيْكَ فَأْتِهِ إِلَيْهِمْ - وَ مَا كَرِهْتَ أَنْ يَأْتِيَهُ النَّاسُ إِلَيْكَ - فَلَا تَأْتِهِ إِلَيْهِمْ - خَلِّ سَبِيلَ الرَّاحِلَةِ.

۱۹۵۲ - ۱۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؈ قَالَ:

الْعَدْلُ أَحْلَى مِنَ الْمَاءِ - يُصِيبُهُ الظَّمْآنُ - مَا أَوْسَعَ الْعَدْلَ إِذَا عُدِلَ فِيهِ - وَ إِنْ قَلَّ.

۱۹۵۳ - ۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؈ قَالَ:

مَنْ أَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ - رُضِيَ بِهِ حَكَماً لِغَيْرِهِ.

۱۹۵۴ - ۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ يُوسُفَ بْنِ عِمْرَانَ بْنِ مِيثَمٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؈ قَالَ:

أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِلَى آدَمَ ؈ - أَنِّي سَأَجْمَعُ لَكَ الْكَلَامَ - فِي أَرْبَعِ كَلِمَاتٍ قَالَ - يَا رَبِّ وَ مَا هُنَّ قَالَ - وَاحِدَةٌ لِي وَ وَاحِدَةٌ لَكَ - وَ وَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَكَ - وَ وَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ النَّاسِ - قَالَ يَا رَبِّ بَيِّنْهُنَّ

۱۰-گوید: یک نفر اعرابی به نزد پیامبر ﷺ آمد، آن حضرت می‌خواست به یکی از جنگها برود، اعرابی رکاب مرکب او را گرفت و گفت: یا رسول الله! به من عملی بیاموز که با آن به بهشت روم. حضرت در پاسخ او فرمود: هرچه را دوست داری که مردم با تو کنند، تو نیز با آنها انجام ده و هر چه را نپسندی که مردم با تو کنند با آنها مکن، جلو مرکب را رها کن.

* * *

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود: عدالت شیرین‌تر از آبی است که به کام تشنه رسد عدالت چقدر وسیع است وقتی در کاری عدالت شود هرچند که آن کار کوچک باشد.

* * *

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود: هرکس در حق مردم انصاف دهد (گرچه به زیانش باشد) برای داوری بین مردم برگزیده شود.

* * *

۱۳- امام صادق علیه السلام فرمود: خدای عز و جل به آدم وحی کرد که من همه سخنان را در چهار کلمه برایت جمع کردم، عرض کرد: پروردگارا، آنها کدامند؟ فرمود: یکی از آن من و یکی از آن توست و یکی میان من و توست و یکی میان تو و مردم است، عرض کرد: پروردگارا، آنها را بیان کن تا بدانم، فرمود: آنکه از آن من است، مرا عبادت کن و هیچ چیز را شریک من قرار مده، آنکه از آن توست من تو را به کردارت پاداش دهم به صورتی که به آن نیازمندتری و امّا آنکه میان من و توست، بر

لِي - حَتَّى أَعْلَمَهُنَّ قَالَ - أَمَّا الَّتِي لِي فَتَعْبُدُنِي - لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئاً - وَ أَمَّا الَّتِي لَكَ - فَأَجْزِيكَ بِعَمَلِكَ - أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ - وَ أَمَّا الَّتِي بَيْنِي وَ بَيْنَكَ - فَعَلَيْكَ الدُّعَاءُ وَ عَلَيَّ الْإِجَابَةُ - وَ أَمَّا الَّتِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَ النَّاسِ فَتَرْضَى لِلنَّاسِ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ - وَ تَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ.

۱۹۵۵ - ۱۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ غَالِبِ ابْنِ عُثْمَانَ عَنْ رَوْحٍ ابْنِ أُخْتِ الْمُعَلَّى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

اِتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْدِلُوا - فَإِنَّكُمْ تَعِيبُونَ عَلَى قَوْمٍ لَا يَعْدِلُونَ.

۱۹۵۶ - ۱۵ - عَنْهُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْعَدْلُ أَحْلَى مِنَ الشَّهْدِ - وَ أَلْيَنُ مِنَ الزُّبْدِ - وَ أَطْيَبُ رِيحاً مِنَ الْمِسْكِ.

۱۹۵۷ - ۱۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثُ خِصَالٍ مَنْ كُنَّ فِيهِ - أَوْ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ كَانَ فِي ظِلِّ عَرْشِ اللَّهِ - يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ - رَجُلٌ أَعْطَى النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ مَا هُوَ سَائِلُهُمْ - وَ رَجُلٌ لَمْ يُقَدِّمْ رِجْلاً وَ لَمْ يُؤَخِّرْ رِجْلاً - حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ لِلَّهِ رِضًا - وَ رَجُلٌ لَمْ يَعِبْ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ بِعَيْبٍ - حَتَّى يَنْفِيَ ذَلِكَ الْعَيْبَ عَنْ نَفْسِهِ - فَإِنَّهُ لَا يَنْفِي مِنْهَا عَيْباً - إِلَّا بَدَا لَهُ عَيْبٌ - وَ كَفَى بِالْمَرْءِ شُغُلاً بِنَفْسِهِ عَنِ النَّاسِ.

عهده‌ی توست که دعا کنی و بر من است که بپذیرم و اما آنکه میان تو و مردم است آن است که برای مردم کاری را بپسندی که برای خود می‌پسندی و بد بدانی کاری را که برای خود بد بدانی.

۱۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
از خدا بپرهیزید و عدالت ورزید زیرا خود شما از مردمی ایراد می‌گیرید که عدالت نمی‌ورزند.

۱۵- و باز فرمود: عدالت از شکر شیرین‌تر و از کره نرم‌تر و از مشک خوش بوتر است.

۱۶- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
سه خصلت است که در هرکس که باشد یا هرکس یکی از آن را داشته باشد در سایه عرش خداست روزی که جز سایه او سایه‌ای نیست.
۱ - مردی که به مردم دهد آنچه را که از آنها می‌خواهد.
۲ - مردی که گامی پیش و پس نگذارد تا مطمئن شود که خداوند راضی است.
۳- مردی که برادر مسلمانش را به عیبی وصف نکند تا بداند که آن عیب در خودش نیست، زیرا هیچ عیبی از خود دور نکند جز آنکه عیبی دیگر در خویش یابد و برای انسان همین قدر کافی است که به خود بپردازد نه به دیگران.

۱۹۵۸-۱۷- عَنْهُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ الْكُوفِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْغِفَارِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ وَاسَى الْفَقِيرَ مِنْ مَالِهِ- وَ أَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ- فَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ حَقّاً.

۱۹۵۹-۱۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ نَافِعٍ بَيَّاعِ السَّابِرِيِّ عَنْ يُوسُفَ الْبَزَّازِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَا تَدَارَأَ اثْنَانِ فِي أَمْرٍ قَطُّ- فَأَعْطَى أَحَدُهُمَا النَّصَفَ صَاحِبَهُ- فَلَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ إِلَّا أُدِيلَ مِنْهُ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ إِنَّ لِلَّهِ جَنَّةً لَا يَدْخُلُهَا- إِلَّا ثَلَاثَةٌ أَحَدُهُمْ- مَنْ حَكَمَ فِي نَفْسِهِ بِالْحَقِّ.

۱۹۶۰-۱۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْعَدْلُ أَحْلَى مِنَ الْمَاءِ يُصِيبُهُ الظَّمْآنُ- مَا أَوْسَعَ الْعَدْلَ إِذَا عُدِلَ فِيهِ وَ إِنْ قَلَّ.

۱۷- رسول خدا ﷺ فرمود:

هرکس از مال خود با فقیر مواسات کند و از طرف خود به مردم حق بدهد او به حق، مؤمن باشد.

* * *

۱۸- امام صادق علیه‌السلام فرمود:

دو تن هرگز با هم به ستیز برنخیزند وقتی یکی از آنها به دیگری انصاف دهد و او رانپذیرد جز آنکه او را مغلوب سازد.

* * *

۱۹- امام باقر علیه‌السلام فرمود: به راستی برای خدا بهشتی است که جز سه کس وارد آن نشوند یکی از آنها کسی است که درباره خود به حق داوری کند.

* * *

۲۰ - امام صادق علیه‌السلام فرمود:

عدالت شیرین‌تر از آبی است که به تشنه برسد و چقدر وسیع است عدالت هرگاه به عدالت عمل شود گرچه در موضوع کوچکی باشد.

بَابُ الاِسْتِغْنَاءِ عَنِ النَّاسِ

۱۹۶۱ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

شَرَفُ الْمُؤْمِنِ قِيَامُ اللَّيْلِ - وَ عِزُّهُ اِسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ.

۱۹۶۲ - ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ جَمِيعاً عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ - أَنْ لَا يَسْأَلَ رَبَّهُ شَيْئاً - إِلَّا أَعْطَاهُ فَلْيَيْأَسْ مِنَ النَّاسِ كُلِّهِمْ - وَ لَا يَكُونُ لَهُ رَجَاءٌ إِلَّا عِنْدَ اللَّهِ - فَإِذَا عَلِمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ مِنْ قَلْبِهِ - لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ.

۱۹۶۳ - ۳ - وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ قَالَ:

رَأَيْتُ الْخَيْرَ كُلَّهُ - قَدِ اجْتَمَعَ فِي قَطْعِ الطَّمَعِ - عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ وَ مَنْ لَمْ يَرْجُ النَّاسَ فِي شَيْءٍ - وَ رَدَّ أَمْرَهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ اِسْتَجَابَ اللَّهُ - عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ.

۱۹۶۴ - ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ طَلَبُ الْحَوَائِجِ إِلَى النَّاسِ - اِسْتِلَابٌ لِلْعِزِّ

بی نیازی از مردم

۱- امام صادق علیه السلام، فرمود:
شرافت مؤمن به شب زنده داری است و عزت او به بی نیازی وی از مردم.

* * *

۲- فرمود: هرگاه یکی از شماها از خدای خود چیزی را بخواهد که به او بدهد باید از مردم ناامید شود و امیدی جز به خدا نداشته باشد و چون خداوند در دلش چنین ببیند هرچه را خواهد به او دهد.

* * *

۳- علی بن الحسین علیه السلام فرمود:
همه خیر را در بریدن طمع از مردم دیدند و هرکس هیچ امیدی به مردم نداشته باشد و کارش را به خدا واگذارد خداوند خواسته او را برآورده سازد.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
حاجت خواستن از مردم بر باد دادن عزت و بردن حیاست و ناامیدی از هرچه که در دست مردم است، عزّت مؤمن در دینش می‌باشد و طمع، فقر و نیازی است حاضر و آماده.

وَ مَذْهَبَةٌ لِلْحَيَاءِ- وَ الْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ- عِزٌّ لِلْمُؤْمِنِ فِي دِينِهِ- وَ الطَّمَعُ هُوَ الْفَقْرُ الْحَاضِرُ.

۱۹۶۵ -۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ- اُكْتُبْ لِي إِلَى إِسْمَاعِيلَ بْنِ دَاوُدَ الْكَاتِبِ- لَعَلِّي أُصِيبُ مِنْهُ قَالَ- أَنَا أَضَنُّ بِكَ أَنْ تَطْلُبَ مِثْلَ هَذَا- وَ شِبْهَهُ وَ لَكِنْ عَوِّلْ عَلَى مَالِي.

۱۹۶۶ -۶- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ نَجْمِ بْنِ حُطَيْمٍ الْغَنَوِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

الْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ- عِزُّ الْمُؤْمِنِ فِي دِينِهِ- أَ وَ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ حَاتِمٍ

إِذَا مَا عَزَمْتَ الْيَأْسَ أَلْفَيْتَهُ الْغِنَى إِذَا عَرَّفْتَهُ النَّفْسَ وَ الطَّمَعُ الْفَقْرُ

۱۹۶۷ -۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارٍ السَّابَاطِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ لِيَجْتَمِعْ فِي قَلْبِكَ- الِافْتِقَارُ إِلَى النَّاسِ وَ الِاسْتِغْنَاءُ عَنْهُمْ- فَيَكُونَ افْتِقَارُكَ إِلَيْهِمْ- فِي لِينِ كَلَامِكَ وَ حُسْنِ بِشْرِكَ- وَ يَكُونَ اسْتِغْنَاؤُكَ عَنْهُمْ- فِي نَزَاهَةِ عِرْضِكَ وَ بَقَاءِ عِزِّكَ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبَدٍ قَالَ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ عُمَرَ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

۵- احمد بن محمد بن ابی نصر، گوید: به امام رضا عليه السلام گفتم: قربانت، برایم بنویس به اسماعیل بن داود کاتب، شاید چیزی از او به من برسد فرمود: برایم تأسف آور است که چون تویی از او و مانند او حاجتی بخواهد ولی تو به ثروت من تکیه کن (یعنی اگر حاجت مالی داری از مال من بگیر).

* * *

۶- امام باقر عليه السلام فرمود: ناامیدی از آنچه که در دست مردم است عزت مؤمن در دینش می‌باشد، آیا نشنیدی قول حاتم را:

چه نومیدی گرفتی بی نیازی یافتی در خود
اگر قدرش بدانی چون طمع فقری است اندر جان

* * *

۷- امام صادق عليه السلام فرمود:

امیرالمؤمنین عليه السلام بارها می‌فرمود: باید در دلت احتیاج مردم و استغناء از آنها با هم جمع شود، احتیاج به آنها در همان خوش صحبتی و خوش برخوردی است و بی نیازی از آنها در حفظ آبرو و عزت است.

* * *

بَابُ صِلَةِ الرَّحِمِ

۱۹۶۸-۱ـ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ- وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسائَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحامَ- إِنَّ اللهَ كانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً قَالَ فَقَالَ هِيَ أَرْحَامُ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- أَمَرَ بِصِلَتِهَا وَ عَظَّمَهَا- أَلَا تَرَى أَنَّهُ جَعَلَهَا مِنْهُ.

۱۹۶۹-۲ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ بَلَغَنِي عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام: أَنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ - أَهْلُ بَيْتِي أَبَوْا إِلَّا تَوَثُّباً عَلَيَّ- وَ قَطِيعَةً لِي وَ شَتِيمَةً- فَأَرْفُضُهُمْ قَالَ- إِذاً يَرْفُضَكُمُ اللَّهُ جَمِيعاً- قَالَ فَكَيْفَ أَصْنَعُ- قَالَ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ- وَ تُعْطِي مَنْ حَرَمَكَ- وَ تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ- فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ- كَانَ لَكَ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ ظَهِيرٌ.

۱۹۷۰-۳ـ وَ عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ ابو الحسن الرِّضَا عليه السلام يَكُونُ الرَّجُلُ يَصِلُ رَحِمَهُ فَيَكُونُ قَدْ بَقِيَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثُ سِنِينَ فَيُصَيِّرُهَا اللَّهُ ثَلَاثِينَ سَنَةً- وَ يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ.

صله رحم

۱- جمیل بن دراج، گوید: از امام صادق‌ؑ از قول خدای عز و جل پرسیدم: «و به پرهیز از خدایی که بازخواست شما به خاطر او و نیز بخاطر خویشاوندان است زیرا خداوند مراقب شماست» - نساء / ۲

در پاسخ فرمود: مقصود ارحام: عموم مردم است، زیرا خدای عز و جل وصل کردن آن دستور داده وبزرگش داشته مگر نمی‌بینی که آنرا در ردیف نام خود قرار داده است

۲- امام جعفر صادق فرمود:

مردی نزد پیامبر ﷺ آمد و گفت: یا رسول الله، خاندان من تصمیم گرفته‌اند به من حمله کنند و از من ببرند و دشنامم دهند آیا حق دارم که آنها را ترک کنم؟

فرمود: در این صورت خدا همهٔ شماها را ترک خواهد گفت:

عرض کرد: پس چه کنم؟

فرمود: با هر کس از تو برید بپیوند و به هر کس از تو دریغ کرد ببخش و از هر کس به تو ستم کرد در گذر، چون وقتی چنین کنی خداوند تو را یاری می‌دهد.

۳- امام رضاؑ فرمود: مردی که سه سال از عمرش باقیمانده صلهٔ رحم کند عمرش سی سال می‌سازد و خداوند هر چه خواهد می‌کند.

۱۹۷۱-۴-وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ خَطَّابٍ الْأَعْوَرِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام صِلَةُ الْأَرْحَامِ تُزَكِّي الْأَعْمَالَ وَ تُنْمِي الْأَمْوَالَ وَ تَدْفَعُ الْبَلْوَى وَ تُيَسِّرُ الْحِسَابَ وَ تُنْسِئُ فِي الْأَجَلِ.

۱۹۷۲-۵-وَ عَنْهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أُوصِي الشَّاهِدَ مِنْ أُمَّتِي وَ الْغَائِبَ مِنْهُمْ- وَ مَنْ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ- وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ -أَنْ يَصِلَ الرَّحِمَ- وَ إِنْ كَانَتْ مِنْهُ عَلَى مَسِيرَةِ سَنَةٍ- فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ.

۱۹۷۳-۶-وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ حَفْصٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

صِلَةُ الْأَرْحَامِ تُحَسِّنُ الْخُلُقَ- وَ تُسَمِّحُ الْكَفَّ وَ تُطَيِّبُ النَّفْسَ وَ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ- وَ تُنْسِئُ فِي الْأَجَلِ.

۱۹۷۴-۷-الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الرَّحِمَ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ- تَقُولُ اللَّهُمَّ صِلْ مَنْ وَصَلَنِي- وَ اقْطَعْ مَنْ قَطَعَنِي -وَ هِيَ رَحِمُ آلِ مُحَمَّدٍ -وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ رَحِمُ كُلِّ ذِي رَحِمٍ.

۴- امام باقر علیه السلام فرمود:
صلهٔ ارحام عمل را پاک می‌کند و بر اموال بیفزاید و بلا را دفع کند و حساب را آسان سازد و مرگ را به تأخیر اندازد.

* * *

۵- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
به حاضر و غائب امتم و آنان که در پشت مردان و رحم زنانند تا قیامت سفارش می‌کنم که صلهٔ رحم کنند اگر چه تا یک سال راه از او دور باشند، زیرا این کار از دیانت است.

* * *

۶- امام صادق علیه السلام فرمود: صلهٔ ارحام اخلاق را نیکو و دست را با سخاوت و نفس را پاکیزه گرداند و روزی را زیاد و مرگ را به تأخیر اندازد.

* * *

۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
به راستی رحم به عرش آویخته و می‌گوید: بار خدایا بپیوند هرکس به من بپیوندد و ببر ازهرکس که از من ببرد و این رحم آل محمد است و همان است که خدای عز و جل فرماید: «کسانی که پیوند زنند آنچه را خدا فرمان به پیوست آن داده (رعد / ۲۷)» و رحم هر خویشاوندی. (آویختن رحم به عرش کنایه از درخواست شخص از حق خود در حضور پروردگار است)

۱۹۷۵-۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ أَوَّلُ نَاطِقٍ مِنَ الْجَوَارِحِ- يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّحِمُ تَقُولُ- يَا رَبِّ مَنْ وَصَلَنِي فِي الدُّنْيَا- فَصِلِ الْيَوْمَ مَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ وَ مَنْ قَطَعَنِي فِي الدُّنْيَا- فَاقْطَعِ الْيَوْمَ مَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ.

۱۹۷۶-۹- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ صِلْ رَحِمَكَ وَ لَوْ بِشَرْبَةٍ مِنْ مَاءٍ- وَ أَفْضَلُ مَا تُوصَلُ بِهِ الرَّحِمُ- كَفُّ الْأَذَى عَنْهَا- وَ صِلَةُ الرَّحِمِ مَنْسَأَةٌ فِي الْأَجَلِ مَحْبَبَةٌ فِي الْأَهْلِ.

۱۹۷۷-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ إِنَّ الرَّحِمَ مُعَلَّقَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِالْعَرْشِ - تَقُولُ اللَّهُمَّ صِلْ مَنْ وَصَلَنِي- وَ اقْطَعْ مَنْ قَطَعَنِي.

۱۹۷۸-۱۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ بَزِيعٍ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ- سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ حَافَتَا الصِّرَاطِ - يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّحِمُ وَ الْأَمَانَةُ- فَإِذَا مَرَّ الْوَصُولُ لِلرَّحِمِ الْمُؤَدِّي لِلْأَمَانَةِ نَفَذَ إِلَى الْجَنَّةِ - وَ إِذَا مَرَّ الْخَائِنُ لِلْأَمَانَةِ- الْقَطُوعُ لِلرَّحِمِ لَمْ يَنْفَعْهُ مَعَهُمَا عَمَلٌ- وَ تَكَفَّأَ بِهِ الصِّرَاطُ فِي النَّارِ.

۸- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
نخستین سخنگوی اعضاء تن در روز قیامت رحم است، گوید: پروردگارا هرکس در دنیا پیوند زده امروز میان او و خودت پیوند برقرار ساز و هرکس در دنیا مرا بریده امروز از او ببر (و رحمت خود را از او دریغ دار)

* * *

۹- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
صله رحم کن و لو به یک جرعه آب باشد و بهتر چیزی که با آن صله رحم شود جلوگیری از آزار اوست، صله رحم مرگ را به تأخیر اندازد و دوستی خانواده را به ارمغان آورد.

* * *

۱۰- امام باقر علیه‌السلام فرمود:
رحم روز قیامت به عرش آویزان است و می‌گوید: بار خدایا هرکس به من پیوست با او بپیوند و هرکس از من برید از او ببر.

* * *

۱۱- رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود:
رحم و امانت روز قیامت در دوطرف صراط قرار دارند چون صله رحم کنند و امانتدار بخواهند بگذرند و در بهشت قرار گیرند و چون قطع کننده رحم و خائن به امانت بخواهند بگذرند و به جهنم افتند و با وجود این دو گناه، هیچ چیزی نمی‌تواند برای آنها سودمند باشد.

۱۹۷۹ - ۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ قُرْطٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

صِلَةُ الْأَرْحَامِ تُحَسِّنُ الْخُلُقَ - وَ تُسَمِّحُ الْكَفَّ - وَ تُطَيِّبُ النَّفْسَ وَ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ - وَ تُنْسِئُ فِي الْأَجَلِ.

۱۹۸۰ - ۱۳ - عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ خَطَّابٍ الْأَعْوَرِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام صِلَةُ الْأَرْحَامِ تُزَكِّي الْأَعْمَالَ - وَ تَدْفَعُ الْبَلْوَى وَ تُنْمِي الْأَمْوَالَ - وَ تُنْسِئُ لَهُ فِي عُمُرِهِ - وَ تُوَسِّعُ فِي رِزْقِهِ - وَ تُحَبِّبُ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ - فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَ لْيَصِلْ رَحِمَهُ.

۱۹۸۱ - ۱۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنِ الْحَكَمِ الْحَنَّاطِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صِلَةُ الرَّحِمِ وَ حُسْنُ الْجِوَارِ - يَعْمُرَانِ الدِّيَارَ وَ يَزِيدَانِ فِي الْأَعْمَارِ.

۱۹۸۲ - ۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ أَعْجَلَ الْخَيْرِ ثَوَاباً صِلَةُ الرَّحِمِ.

۱۲- امام باقر علیه السلام، فرمود:

صله رحم اخلاق را نیکو و دست را باز و نفس را پاکیزه و بر روزی بیفزاید و مرگ را به تأخیر اندازد.

* * *

۱۳- و باز فرمود:

صله رحم کارها را پاک و بلا را دور سازد و اموال را برکت دهد و عمر را طولانی کند و روزی را وسعت دهد و نزد خانواده محبوبیت آورد پس باید از خدا پروا کرد و صله رحم نمود.

* * *

۱۴- امام صادق علیه السلام فرمود:

صله رحم و خوش همسایگی، خانه‌ها را آباد و عمرها را طولانی می‌کند.

* * *

۱۵- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چیزی که ثواب آن از هر چیزی زودتر رسد صله رحم است.

* * *

۱۹۸۳-۱۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ سَرَّهُ النَّسَاءُ فِي الْأَجَلِ- وَ الزِّيَادَةُ فِي الرِّزْقِ- فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ.

۱۹۸۴-۱۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا نَعْلَمُ شَيْئاً يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ- إِلَّا صِلَةَ الرَّحِمِ حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ يَكُونُ أَجَلُهُ- ثَلَاثَ سِنِينَ فَيَكُونُ وَصُولاً لِلرَّحِمِ فَيَزِيدُ اللَّهُ فِي عُمُرِهِ ثَلَاثِينَ سَنَةً- فَيَجْعَلُهَا ثَلَاثاً وَ ثَلَاثِينَ سَنَةً وَ يَكُونُ أَجَلُهُ ثَلَاثاً وَ ثَلَاثِينَ سَنَةً- فَيَكُونُ قَاطِعاً لِلرَّحِمِ- فَيَنْقُصُهُ اللَّهُ ثَلَاثِينَ سَنَةً- وَ يَجْعَلُ أَجَلَهُ إِلَى ثَلَاثِ سِنِينَ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام مِثْلَهُ.

۱۹۸۵-۱۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لَمَّا خَرَجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يُرِيدُ الْبَصْرَةَ نَزَلَ بِالرَّبَذَةِ- فَأَتَاهُ رَجُلٌ مِنْ مُحَارِبٍ- فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي تَحَمَّلْتُ فِي قَوْمِي حَمَالَةً وَ إِنِّي سَأَلْتُ فِي طَوَائِفَ مِنْهُمُ الْمُوَاسَاةَ وَ الْمَعُونَةَ- فَسَبَقَتْ إِلَيَّ أَلْسِنَتُهُمْ بِالنَّكَدِ- فَمُرْهُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَعُونَتِي- وَ حُثَّهُمْ عَلَى مُوَاسَاتِي- فَقَالَ أَيْنَ هُمْ فَقَالَ هَؤُلَاءِ فَرِيقٌ- مِنْهُمْ حَيْثُ تَرَى قَالَ- فَنَصَّ رَاحِلَتَهُ

۱۶- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
چیزی که ثوابش از هر چیزی زودتر رسد صله رحم است پس صله رحم کن.

* * *

۱۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
ما جز صله رحم که عمر را طولانی می‌کند چیزی را نمی‌دانیم تا آنجا که مردی که ۳ سال به عمرش مانده با صله رحم خداوند ۳۰ سال به عمرش می‌افزاید و آن ۳ سال را سی و سه سال کند و مردی که عمرش ۳۳ سال است و قطع رحم کند خداوند ۳۰ سال از عمرش کم می‌کند و به ۳ سال می‌رساند.

* * *

۱۸- امام باقر علیه السلام فرمود: چون امیرالمؤمنین علیه السلام بیرون شد و آهنگ بصره داشت در ربذه (محلی است نزدیک مدینه و مدفن ابی ذر غفاری) فرود آمد و مردی از تیرهٔ محارب نزد او آمد و گفت: ای امیر المؤمنین علیه السلام من در تیرهٔ خودم غرامتی را به عهده گرفتم و من از هر گروهی از آنها که درخواست همراهی و کمک کردم مرا رد نمودند و سرزنش کردند به آنها بفرما مرا کمک دهند و به همراهی من تشویق کن، فرمود: کجایند؟ فرمود: اینها را که می‌بینی یک دسته از آنهایند، گوید: شتر خود را به حرکت درآورد و مانند شتر مرغی می‌رفت و برخی از اصحاب آن

فَادْلَفَتْ كَأَنَّهَا ظَلِيمٌ- فَادْلَفَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ فِي طَلَبِهَا- فَلَأْياً بِلَأْيٍ مَا لُحِقَتْ- فَانْتَهَى إِلَى الْقَوْمِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ- وَ سَأَلَهُمْ مَا يَمْنَعُهُمْ مِنْ مُوَاسَاةِ صَاحِبِهِمْ- فَشَكَوْهُ وَ شَكَاهُمْ- فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام وَصَلَ امْرُؤٌ عَشِيرَتَهُ- فَإِنَّهُمْ أَوْلَى بِبِرِّهِ وَ ذَاتِ يَدِهِ- وَ وَصَلَتِ الْعَشِيرَةُ أَخَاهَا إِنْ عَثَرَ بِهِ دَهْرٌ- وَ أَدْبَرَتْ عَنْهُ دُنْيَا- فَإِنَّ الْمُتَوَاصِلِينَ الْمُتَبَاذِلِينَ مَأْجُورُونَ- وَ إِنَّ الْمُتَقَاطِعِينَ الْمُتَدَابِرِينَ مَوْزُورُونَ- قَالَ ثُمَّ بَعَثَ رَاحِلَتَهُ وَ قَالَ حَلْ.

۱۹-۱۹۸۶ -مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام لَنْ يَرْغَبَ الْمَرْءُ عَنْ عَشِيرَتِهِ- وَ إِنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَ وَلَدٍ- وَ عَنْ مَوَدَّتِهِمْ وَ كَرَامَتِهِمْ- وَ دِفَاعِهِمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ أَلْسِنَتِهِمْ- هُمْ أَشَدُّ النَّاسِ حِيطَةً مِنْ وَرَائِهِ- وَ أَعْطَفُهُمْ عَلَيْهِ وَ أَلَمُّهُمْ لِشَعَثِهِ- إِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ- أَوْ نَزَلَ بِهِ بَعْضُ مَكَارِهِ الْأُمُورِ- وَ مَنْ يَقْبِضْ يَدَهُ عَنْ عَشِيرَتِهِ- فَإِنَّمَا يَقْبِضُ عَنْهُمْ يَداً وَاحِدَةً- وَ تُقْبَضُ عَنْهُ مِنْهُمْ أَيْدِي كَثِيرَةٌ- وَ مَنْ يُلِنْ حَاشِيَتَهُ يَعْرِفْ صَدِيقُهُ مِنْهُ الْمَوَدَّةَ وَ مَنْ بَسَطَ يَدَهُ بِالْمَعْرُوفِ- إِذَا وَجَدَهُ يُخْلِفِ اللَّهُ لَهُ- مَا أَنْفَقَ فِي دُنْيَاهُ وَ يُضَاعِفُ لَهُ فِي آخِرَتِهِ- وَ لِسَانُ الصِّدْقِ لِلْمَرْءِ- يَجْعَلُهُ اللَّهُ فِي النَّاسِ خَيْراً- مِنَ الْمَالِ يَأْكُلُهُ وَ يُورِّثُهُ- لَا يَزْدَادَنَّ أَحَدُكُمْ كِبْراً وَ عِظَماً- فِي

حضرت که به دنبال او رفتند به کندی به او رسیدند امام خود را به آنها رسانید و بر آنها سلام کرد و پرسید برای چه از همراهی صاحب خود دریغ دارید؟ آنها از وی شکایت کردند و او هم از آنها شکایت کرد، امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: باید هر مرد با عشیرهٔ خود پیوند داشته باشد و به آنها رسیدگی کند، زیرا آنها به احسان و مال سزاوارترند و هر عشیره باید به برادر خود بپیوندد و رسیدگی کند در وقتی که روزگار او را به زمین زد و دنیا به او پشت کرد، زیرا آنها که به هم صله رحم کنند و به یکدیگر بخشش نمایند مأجورند و آنها که از هم ببرند و به هم پشت کنند گنهکار و سنگین بارند سپس مرکب خود را برانگیخت و فرمود برو.

۱۹- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

نباید مرد از عشیرهٔ خود اگرچه ثروتمند و دارای فرزند باشد روگردان باشد و نه از کرامت آنها و نه از دفاع آنها با دست و زبانشان رو را بگرداند، آنان از همهٔ مردم، سختتر اطرافش باشند و پشت او را داشته و با او از همه مهربان‌تر باشند و اگر مصیبتی یا پریشانی پیش آید مشکل او را بهتر حل کنند و هر کس دست از فامیل خود بردارد از آنها یک دست گرفته شده و از خود او، دستهای بسیار و هر کس نرمی و فروتنی کند دوستش از او مهر بیند، هر کس دارا باشد و دست به احسان زند خدایش در دنیا به او عوض دهد و در آخرت چند برابر به او خواهد داد، نام نیکو خداوند برایش برجای می‌گذارد بهتر است از ثروتی که خود خورد یا به ارث گذارد، مبادا یکی از شماها تکبر و بزرگی ورزد و از عشیره و تبار خود دوری گزیند، بخاطر آنکه مال فراوانی دارد، مبادا یکی از شماها از برادر خود کناره گیری و دوری ورزد بخاطر آنکه از او

نَفْسِهِ وَ نَأْياً عَنْ عَشِيرَتِهِ- إِنْ كَانَ مُوسِراً فِي الْمَالِ- وَ لَا يَزْدَادَنَّ أَحَدُكُمْ فِي أَخِيهِ زُهْداً- وَ لَا مِنْهُ بُعْداً- إِذَا لَمْ يَرَ مِنْهُ مُرُوَّةً- وَ كَانَ مُعْوِزاً فِي الْمَالِ- وَ لَا يَغْفُلْ أَحَدُكُمْ عَنِ الْقَرَابَةِ بِهَا- الْخَصَاصَةُ أَنْ يَسُدَّهَا بِمَا لَا يَنْفَعُهُ- إِنْ أَمْسَكَهُ وَ لَا يَضُرُّهُ إِنِ اسْتَهْلَكَهُ.

۱۹۸۷- ۲۰- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ هِلَالٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام إِنَّ آلَ فُلَانٍ يَبَرُّ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ يَتَوَاصَلُونَ فَقَالَ- إِذاً تَنْمِي أَمْوَالُهُمْ وَ يَنْمُونَ- فَلَا يَزَالُونَ فِي ذَلِكَ حَتَّى يَتَقَاطَعُوا- فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ انْقَشَعَ عَنْهُمْ.

۱۹۸۸- ۲۱- عَنْهُ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ زِيَادٍ الْقَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله إِنَّ الْقَوْمَ لَيَكُونُونَ فَجَرَةً- وَ لَا يَكُونُونَ بَرَرَةً فَيَصِلُونَ أَرْحَامَهُمْ فَتَنْمِي أَمْوَالُهُمْ وَ تَطُولُ أَعْمَارُهُمْ، فَكَيْفَ إِذَا كَانُوا أَبْرَاراً بَرَرَةً..

۱۹۸۹- ۲۲- وَ عَنْهُ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه‌السلام صِلُوا أَرْحَامَكُمْ وَ لَوْ بِالتَّسْلِيمِ- يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسائَلُونَ بِهِ- وَ الْأَرْحامَ إِنَّ اللهَ كانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً.

پذیرایی ندیده و از مال دنیا دست تنگ است، مبادا یکی از شماها از این نکته غفلت کند که چون خویشاوند او حاجتمند است حاجت او را روا کند بگونه‌ای که اگر نگهش بدارد سودی ندهد و اگر از دستش بدهد به او زیانی نرسد.

* * *

۲۰ - سلیمان بن هلال، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: که قبیله وی نسبت به یکدیگر نیکی و صله رحم کنند.

فرمود: در این صورت مالشان زیاد شود و خود نیز افزون شوند و همیشه چنین باشند تا با هم قطع رحم کنند و چون از هم بریدند در این صورت برکت از آنها سلب شود.

* * *

۲۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

به راستی گاهی مردمی بدکارند و خوب نیستند و صله رحم می‌کنند پس مالشان برکت پیدا می‌کند و عمرشان زیاد می‌شود در اینصورت چگونه خواهد بود وقتی خوش رفتار و نیکوکار باشند؟

* * *

۲۲ - امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

صله رحم کنید هرچند با سلامی باشد، خدای تبارک و تعالی می‌فرماید: «از خدائی که بنام وی درخواست دارید و از قطع رحم، پروا کنید که خداوند مراقب شماست (نساء / ۲)»

۱۹۹۰-۲۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ:

وَقَعَ بَيْنَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ وَ بَيْنَ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ كَلَامٌ- حَتَّى وَقَعَتِ الضَّوْضَاءُ بَيْنَهُمْ- وَ اجْتَمَعَ النَّاسُ فَافْتَرَقَا عَشِيَّتَهُمَا- بِذَلِكَ وَ غَدَوْتُ فِي حَاجَةٍ- فَإِذَا أَنَا بِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ - عَلَى بَابِ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَ هُوَ يَقُولُ- يَا جَارِيَةُ قُولِي لِأَبِي مُحَمَّدٍ - يَخْرُجُ قَالَ فَخَرَجَ فَقَالَ- يَا أَبَا عَبْدِاللَّهِ مَا بَكَّرَ بِكَ فَقَالَ- إِنِّي تَلَوْتُ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- الْبَارِحَةَ فَأَقْلَقَتْنِي قَالَ وَ مَا هِيَ- قَالَ قَوْلُ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ ذِكْرُهُ- الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ- أَنْ يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ -فَقَالَ صَدَقْتَ لَكَأَنِّي لَمْ أَقْرَأْ- هَذِهِ الْآيَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ- قَطُّ فَاعْتَنَقَا وَ بَكَيَا.

۱۹۹۱-۲۴- وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ إِنَّ لِيَ ابْنَ عَمٍّ أَصِلُهُ فَيَقْطَعُنِي- وَ أَصِلُهُ فَيَقْطَعُنِي- حَتَّى لَقَدْ هَمَمْتُ لِقَطِيعَتِهِ إِيَّايَ- أَنْ أَقْطَعَهُ أَ تَأْذَنُ لِي قَطْعَهُ قَالَ إِنَّكَ إِذَا وَصَلْتَهُ وَ قَطَعَكَ- وَصَلَكُمَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ جَمِيعاً- وَ إِنْ قَطَعْتَهُ وَ قَطَعَكَ قَطَعَكُمَا اللَّهُ.

۱۹۹۲-۲۵- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ إِنِّي أُحِبُّ أَنْ يَعْلَمَ اللَّهُ- أَنِّي قَدْ أَذْلَلْتُ رَقَبَتِي فِي رَحِمِي- وَ أَنِّي لَأُبَادِرُ أَهْلَ بَيْتِي- أَصِلُهُمْ قَبْلَ أَنْ يَسْتَغْنُوا عَنِّي.

۲۳ - صفوان جمال، گوید: میان امام صادق علیه السلام و عبدالله بن الحسن بحثی در گرفت تا به سر و صدا کشید و مردم اطراف آنها جمع شدند و وقت شب با این وضع از هم جدا شدند و صبح که برای کاری از خانه بیرون رفتم به امام صادق برخورد نمودم که درب خانه عبدالله بن حسن ایستاده است و می‌فرماید: ای کنیزک، به ابی محمد (کنیه عبدالله است) بگو بیرون بیاید، گوید: بیرون آمد و گفت: یا ابا عبدالله در این وقت صبح برای چه بیرون آمدی؟ در پاسخ فرمود: من دیشب آیه‌ای از قرآن خدای عزّ و جلّ را خواندم و مرا پریشان کرد، گفت: آن آیه چه بود؟ فرمود: قول خدای عزّو جلّ: «آن کسانی که پیوند زنند به آن پیوندی که خدا فرمان داده از خدای خود بیم داشته و از سختی حساب بترسند (رعد / ۲۱)» در پاسخ گفت: راست فرمودی، گویا من این آیه از قرآن را نخوانده‌ام پس همدیگر را در آغوش کشیدند و گریستند.

توضیح: عبدالله بن حسن همان کسی است که از امام صادق علیه السلام می‌خواسته با فرزندش محمد بن عبدالله بیعت کند و حضرت با نصیحت می‌خواست او را از راه کفر و گناه باز دارد و بیان جریان برخورد به آیه برای آگاه ساختن او بوده نه نیاز به یادآوری آیه قرآنی و پریشانی حضرت هم بخاطر او بوده و این حدیث کاملاً دلالت دارد بر اینکه نباید قطع رحم کرد هرچند که خویشاوند در راه فسق و گمراهی باشد.

۲۴ - عبدالله بن سنان، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: عموزاده‌ای دارم که هر چه به او می‌پیوندم او از من می‌برد تا آنکه تصمیم گرفتم که اگر از من ببرد من هم از او ببرم آیا اجازه می‌فرمائید؟ فرمود: براستی که هرگاه با او بپیوندی و او از تو ببرد خدای عزّوجلّ بین شما پیوند زند و اگر تو از او ببری و او هم از تو ببرد، خدا هم از هر دو شما خواهد برید.

۲۵ - داود بن فرقد، گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: دوست دارم

۱۹۹۳ -۲۶- عَنْهُ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ الصَّيْرَفِيِّ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:
إِنَّ رَحِمَ آلِ مُحَمَّدٍ الْأَئِمَّةِ عليهم السلام لَمُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَقُولُ- اللَّهُمَّ صِلْ مَنْ وَصَلَنِي- وَ اقْطَعْ مَنْ قَطَعَنِي- ثُمَّ هِيَ جَارِيَةٌ بَعْدَهَا فِي أَرْحَامِ الْمُؤْمِنِينَ- ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ- وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسائَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحامَ.

۱۹۹۴ -۲۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام -عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- الَّذِينَ يَصِلُونَ ما أَمَرَ اللهُ بِهِ- أَنْ يُوصَلَ فَقَالَ قَرَابَتُكَ.

۱۹۹۵ -۲۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ وَ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ وَ دُرُسْتَ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام الَّذِينَ يَصِلُونَ ما أَمَرَ اللهُ- بِهِ أَنْ يُوصَلَ قَالَ- نَزَلَتْ فِي رَحِمِ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ- وَ قَدْ تَكُونُ فِي قَرَابَتِكَ- ثُمَّ قَالَ فَلَا تَكُونَنَّ مِمَّنْ يَقُولُ لِلشَّيْءِ- إِنَّهُ فِي شَيْءٍ وَاحِدٍ.

۱۹۹۶ -۲۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنِ الْوَصَّافِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَمُدَّ اللَّهُ فِي عُمُرِهِ- وَ أَنْ يَبْسُطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ- فَإِنَّ الرَّحِمَ لَهَا لِسَانٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَلْقٌ- تَقُولُ يَا رَبِّ صِلْ مَنْ وَصَلَنِي- وَ اقْطَعْ مَنْ قَطَعَنِي- فَالرَّجُلُ لَيُرَى بِسَبِيلِ خَيْرٍ- إِذَا أَتَتْهُ الرَّحِمُ الَّتِي قَطَعَهَا- فَتَهْوِي بِهِ إِلَى أَسْفَلِ قَعْرٍ فِي النَّارِ.

خداوندبداندکه من در برابر خویشانم فروتنی می‌کنم و پیش دستی‌کنم نسبت به‌خاندانم و با آنها صله رحم کنم پیش از آنکه از من بی نیاز شوند.

۲۶ - امام رضا﷣ فرمود: به راستی رحم آل محمد که امامند﷣ به عرش آویخته و می‌گوید: بار خدایا بپیوند هرکس که به من بپیوندد و ببر از هرکس که از من ببرد سپس این حالت در رحم و خویشی با مؤمنان هم جاری است بعد این آیه را خواند: «و بپرهیزید نسبت به خدائی که از او باز خواست شوید و نیز نسبت به ارحام(نساء / ۱)»

۲۷ - عمر بن یزید، گوید: از امام صادق﷣ از قول خدا عزّوجلّ پرسیدم: «کسانی که می‌پیوندند بخاطر آنچه که خداوند دستور به پیوستنش داده (صله رحم) و از خدای خود بیمنا کند (رعد / ۲۱)»
در پاسخ فرمود: خویشان توست.

۲۸ - عمر بن یزید، گوید: به امام صادق﷣ گفتم: «آن کسانی که بپیوندند به آنچه که خدا دستور داده به پیوستنش داده» فرمود: درباره خویشی آل محمد ﷺ نازل شده و نسبت به خویشان تو هم می‌باشد، سپس فرمود: مبادا تو از کسانی باشی که درباره هر چیزی گویند که: نسبت به خصوص مورد است.

۲۹ - امام زین العابدین فرمود: رسول خدا ﷺ فرمود: هرکس دوست دارد خدا عمرش را دراز کند و روزیش را وسعت دهد، باید صله رحم کند، زیرا رحم را در روز قیامت زبان تیز و برانی دارد که می‌گوید: پروردگارا پیوند زن مرا با کسی که با من پیوند زند و ببر از کسی که از من بریده است، مردی در روش خوبی دیده شود و چون رحم آید راه او را ببرد و او را به پائین ترین قعر دوزخ بیفکند.

۱۹۹۷-۳۰- عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ صَفْوَانَ عَنِ الْجَهْمِ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ - تَكُونُ لِيَ الْقَرَابَةُ عَلَى غَيْرِ أَمْرِي - أَلَهُمْ عَلَيَّ حَقٌّ قَالَ - نَعَمْ حَقُّ الرَّحِمِ لَا يَقْطَعُهُ شَيْءٌ - وَ إِذَا كَانُوا عَلَى أَمْرِكَ - كَانَ لَهُمْ حَقَّانِ - حَقُّ الرَّحِمِ وَ حَقُّ الْإِسْلَامِ.

۱۹۹۸-۳۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ صِلَةَ الرَّحِمِ وَ الْبِرَّ - لَيُهَوِّنَانِ الْحِسَابَ - وَ يَعْصِمَانِ مِنَ الذُّنُوبِ - فَصِلُوا أَرْحَامَكُمْ - وَ بَرُّوا بِإِخْوَانِكُمْ - وَ لَوْ بِحُسْنِ السَّلَامِ وَ رَدِّ الْجَوَابِ.

۱۹۹۹-۳۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ صِلَةُ الرَّحِمِ تُهَوِّنُ الْحِسَابَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - وَ هِيَ مَنْسَأَةٌ فِي الْعُمُرِ - وَ تَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ وَ صَدَقَةُ اللَّيْلِ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ.

۲۰۰۰-۳۳- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

إِنَّ صِلَةَ الرَّحِمِ تُزَكِّي الْأَعْمَالَ - وَ تُنْمِي الْأَمْوَالَ - وَ تُيَسِّرُ الْحِسَابَ - وَ تَدْفَعُ الْبَلْوَى - وَ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ.

۳۰- جهم بن حمید، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: من خویشانی دارم که هم مذهبم نیستند، آیا حقّی بر من دارند؟
فرمود: آری خویشاوندی را چیزی قطع نکند و اگر همدین تو باشند دو حق پیدا کنند حق خویشاوندی و حق اسلام.

* * *

۳۱- امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
به راستی صله رحم و احسان حساب را آسان کنند و از گناهان نگه دارند، با خویشان خود صله رحم کنید و به برادران خود احسان کنید ولو به سلام کردن و جواب دادن خوب باشد.

* * *

۳۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
صله رحم روز قیامت حساب را آسان و عمر را دراز کند و از مرگ بد حفظ نماید و صدقه دادن در شب، خشم خدا را خاموش کند.

* * *

۳۳- امام صادق علیه السلام فرمود علیه السلام:
به راستی صله رحم کردارها را پاک نماید و به اموال برکت دهد و حساب را آسان کند و بلا را بزداید و روزی را زیاد کند.

بَابُ الْبِرِّ بِالْوَالِدَيْنِ

۲۰۰۱ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَعَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي وَلَّادٍ الْحَنَّاطِ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ بِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً مَا هَذَا الْإِحْسَانُ فَقَالَ - الْإِحْسَانُ أَنْ تُحْسِنَ صُحْبَتَهُمَا - وَ أَنْ لَا تُكَلِّفَهُمَا أَنْ يَسْأَلَاكَ شَيْئاً - مِمَّا يَحْتَاجَانِ إِلَيْهِ - وَ إِنْ كَانَا مُسْتَغْنِيَيْنِ أَلَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - لَنْ تَنالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ وَ أَمَّا قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُما - أَوْ كِلاهُما فَلا تَقُلْ لَهُما - أُفٍّ وَ لا تَنْهَرْهُما قَالَ - إِنْ أَضْجَرَاكَ فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ - وَ لَا تَنْهَرْهُمَا إِنْ ضَرَبَاكَ - قَالَ وَ قُلْ لَهُما قَوْلاً كَرِيماً قَالَ إِنْ ضَرَبَاكَ فَقُلْ لَهُمَا - غَفَرَ اللَّهُ لَكُمَا - فَذَلِكَ مِنْكَ قَوْلٌ كَرِيمٌ - قَالَ وَ اخْفِضْ لَهُما - جَناحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ قَالَ لَا تَمْلَأْ عَيْنَيْكَ - مِنَ النَّظَرِ إِلَيْهِمَا إِلَّا بِرَحْمَةٍ وَ رِقَّةٍ - وَ لَا تَرْفَعْ صَوْتَكَ فَوْقَ أَصْوَاتِهِمَا - وَ لَا يَدَكَ فَوْقَ أَيْدِيهِمَا - وَ لَا تَقَدَّمْ قُدَّامَهُمَا.

۲۰۰۲ - ۲ - ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ نَافِعٍ الْبَجَلِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي - فَقَالَ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئاً - وَ إِنْ حُرِّقْتَ بِالنَّارِ وَ عُذِّبْتَ إِلَّا وَ قَلْبُكَ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ - وَ وَالِدَيْكَ فَأَطِعْهُمَا - وَ بَرَّهُمَا حَيَّيْنِ كَانَا أَوْ مَيِّتَيْنِ - وَ إِنْ أَمَرَاكَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ أَهْلِكَ وَ مَالِكَ - فَافْعَلْ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ.

نیکی به پدر و مادر

۱- أبی ولاّد حنّاط (گندم فروش)، گوید: از امام صادق عليه السلام از قول خدای عزّوجلّ: «و به پدر و مادر خود نیکی کنید (اسراء / ۲۳)» پرسیدم این احسان چیست؟ فرمود: احسان این است که به خوبی با آنها برخورد کنی و آنها را ناگزیر نسازی که آنچه که نیاز دارند از تو بخواهند گرچه توانگر باشند (یعنی نیاز آنها را نگفته فراهم کنی) مگر نه این است که خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «هرگز به نیکی نرسید مگر آنکه از آنچه دوست دارید انفاق کنید (آل عمران / ۹۲)»

گوید: سپس امام صادق عليه السلام فرمود: و اما قول خدای عزّوجلّ: «اگر چنانچه یکی از آنها یا هر دو نزد تو به پیری رسیدند به آنها اف مگو و با آنها درشتی مکن» فرمود: یعنی اگر تو را به تنگ آورند به آنها مگو اف و اگر تو را زدند با آنها درشتی مکن، فرمود: «و به آنها با احترام سخن بگو» فرمود: یعنی اگر تو را زدند به آنها بگو: خدا شما را بیامرزد، این است گفتار کریمانه و محترمانه، فرمود: «از روی مهربانی در برابر آنها زبونی و فروتنی کن» فرمود: یعنی چشم به آنها خیره مکن و جز با مهر و دلسوزی به آنها منگر و صدای خود را از صدای آنها بلندتر مکن و دست را بالای دست آنها قرار مده و بر آنها پیشی مگیر.

۲- امام صادق عليه السلام فرمود: مردی نزد پیامبر صلى الله عليه وآله آمد و گفت: یا رسول الله، به من سفارشی فرما، در پاسخ فرمود: چیزی را با خدا شریک قرار مده گرچه به آتش سوخته و شکنجه شوی جز آنکه دلت وابسته به ایمان به خدای واحد باشد و پدر و مادر خود را فرمانبر و به آنها احسان کن چه زنده باشند و چه مرده و اگر به تو فرمان دهند که از خانواده و ثروت خود دست بردار آنها را کنار گذار این کار انجام ده که از ایمان است.

۲۰۰۳-۳-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ سَيْفٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَيْءٌ مِثْلُ الْكُبَّةِ - فَيَدْفَعُ فِي ظَهْرِ الْمُؤْمِنِ - فَيُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ - فَيُقَالُ هَذَا الْبِرُّ.

۲۰۰۴-۴-الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ - قَالَ الصَّلَاةُ لِوَقْتِهَا - وَ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۲۰۰۵-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ دُرُسْتَ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ:

سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَا حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ - قَالَ لَا يُسَمِّيهِ بِاسْمِهِ - وَ لَا يَمْشِي بَيْنَ يَدَيْهِ - وَ لَا يَجْلِسُ قَبْلَهُ وَ يَسْتَسِبُّ لَهُ.

۲۰۰۶-۶-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَحْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ وَ أَنَا عِنْدَهُ لِعَبْدِ الْوَاحِدِ الْأَنْصَارِيِّ فِي بِرِّ الْوَالِدَيْنِ - فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ بِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً فَظَنَنَّا أَنَّهَا الْآيَةُ الَّتِي فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ قَضى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ - وَ بِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً فَلَمَّا كَانَ بَعْدُ سَأَلْتُهُ فَقَالَ - هِيَ الَّتِي فِي لُقْمَانَ - وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسانَ بِوالِدَيْهِ حُسْناً وَ إِنْ جاهَداكَ عَلى أَنْ تُشْرِكَ بِي - ما لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلا تُطِعْهُما

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
روز قیامت چیزی چون گلوله می آید و به پشت مؤمن می‌خورد تا او را داخل بهشت کند و به او گفته می‌شود این احسان است.

۴- منصور بن حازم، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: کدام عمل بالاتر است؟ فرمود: نماز در وقت و احسان به پدر و مادر و جهاد در راه خدای عزّوجلّ.

۵- امام کاظم علیه السلام فرمود: مردی از رسول خدا صلی الله علیه و آله پرسید، حق پدر بر فرزند چیست؟ فرمود: او را با نام نخواند و جلو او راه نرود و پیش از وی ننشیند و سبب دشنام به او نشود (کاری نکند که مردم پدرش را دشنام دهند).

۶- راوی گوید: خدمت امام صادق علیه السلام بودم که به عبدالواحد انصاری درباره احسان به والدین که در پیرامون گفتار خدای عزّوجلّ «و به پدر و مادر نیکی کنید» می‌فرمود: ما تصور کردیم بیانات آن حضرت در تفسیر آیه‌ای است که راجع به سفارش پدر و مادر در سوره بنی اسرائیل نازل شده است، که فرمود: «پروردگارت حتی حکم کرده که جز او را نپرستید و به پدر و مادر نیکی کنید (بنی اسرائیل / ۲۳)» پس از این من در مورد این آیه از آن حضرت پرسیدم، در پاسخ فرمود: آن آیه‌یی که مورد استناد من بوده است، آیه‌ای است که در سوره لقمان است (نه آیه بنی اسرائیل) درباره پدر و مادر به انسان سفارش به نیکی کرده» سپس دنباله آیه فرمود: و اگر با تو به سختی مبارزه کردند و اگر از تو خواستند که چیزی را شریک من سازی از آنها پیروی مکن» این جمله دوم سوره لقمان «اگر با تو مبارزه کنند که چیزی را با من شریک سازی و خود ندانی از آنها

فَقَالَ إِنَّ ذَلِكَ أَعْظَمُ- مِنْ أَنْ يَأْمُرَ بِصِلَتِهِمَا- وَ حَقِّهِمَا عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ إِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي- مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ -فَقَالَ لَا بَلْ يَأْمُرُ بِصِلَتِهِمَا- وَ إِنْ جَاهَدَاهُ عَلَى الشِّرْكِ- مَا زَادَ حَقَّهُمَا إِلَّا عِظَماً.

۲۰۰۷-۷ -عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مِسْكِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ مَا يَمْنَعُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ أَنْ يَبَرَّ وَالِدَيْهِ- حَيَّيْنِ وَ مَيِّتَيْنِ- يُصَلِّيَ عَنْهُمَا- وَ يَتَصَدَّقَ عَنْهُمَا- وَ يَحُجَّ عَنْهُمَا- وَ يَصُومَ عَنْهُمَا -فَيَكُونَ الَّذِي صَنَعَ لَهُمَا- وَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ -فَيَزِيدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِبِرِّهِ- وَ صِلَتِهِ خَيْراً كَثِيراً.

۲۰۰۸-۸ -مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ أَدْعُو لِوَالِدَيَّ- إِذَا كَانَا لَا يَعْرِفَانِ الْحَقَّ- قَالَ ادْعُ لَهُمَا وَ تَصَدَّقْ عَنْهُمَا- وَ إِنْ كَانَا حَيَّيْنِ لَا يَعْرِفَانِ الْحَقَّ فَدَارِهِمَا- فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي بِالرَّحْمَةِ- لَا بِالْعُقُوقِ.

۲۰۰۹-۹ -عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَبَرُّ- قَالَ أُمَّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أُمَّكَ- قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أُمَّكَ- قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أَبَاكَ.

فرمان مبر» این بزرگترین و مهم‌تر است از دستور به پیوست و وصله به آنها سپس امام علیه السلام فرمود: نه، بلکه در این جمله فرمان می‌دهد به صله و احترام و حق پدر و مادر اگرچه فرزند را به شرک وادارند و این جز به عظمت آنها نیفزاید (زیرا وقتی در حال وادار کردن به شرک رعایت حق آنها لازم باشد در موقع هدایت فرزند لازم‌تر است).

۷- امام صادق علیه السلام فرمود: چه مانعی است برای مردی از شما که به پدر و مادرش احسان کند، زنده باشند یا مرده که از طرف آنها نماز بخواند و از طرف آنها صدقه بدهد و از طرف آنها حج کند و از طرف آنها روزه بدارد تا ثواب آنچه را که کرده است از آن آنها باشد و مانند آنها هم به خود او بدهند و خدای عزو جل بر احسان وصله او خیر فراوانی بیفزاید.

۸- معمر بن خلاد، گوید: به امام رضا علیه السلام عرض کردم آیا من برای پدر و مادرم که مذهب حق را نشناسند باید دعا کنم؟

فرمود: برای آنها دعا کن و از طرف آنها صدقه بده و اگر زنده‌اند و به مذهب حق نیستند با آنها سازش و مدارا کن، زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به راستی خدا مرا به رحمت و مهربانی فرستاده نه به بی‌مهری و ناسپاسی.

۹- امام صادق علیه السلام فرمود: مردی به حضور پیامبر آمد و گفت به چه کسی احسان کنم فرمود: به مادرت گفت: بعد به چه کسی فرمود: به مادرت عرض کرد: سپس به چه کسی: فرمود: به مادرت گفت: بعد به چه کسی گفت: به پدرت.

۲۰۱۰ - ۱۰ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرِو ابْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ - إِنِّي رَاغِبٌ فِي الْجِهَادِ نَشِيطٌ - قَالَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فَجَاهِدْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ - فَإِنَّكَ إِنْ تُقْتَلْ تَكُنْ حَيّاً - عِنْدَ اللَّهِ تُرْزَقْ - وَ إِنْ تَمُتْ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُكَ عَلَى اللَّهِ وَ إِنْ رَجَعْتَ - رَجَعْتَ مِنَ الذُّنُوبِ كَمَا وُلِدْتَ - قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ - إِنَّ لِي وَالِدَيْنِ كَبِيرَيْنِ - يَزْعُمَانِ أَنَّهُمَا يَأْنَسَانِ بِي - وَ يَكْرَهَانِ خُرُوجِي - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقِرَّ مَعَ وَالِدَيْكَ - فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ - لَأُنْسُهُمَا بِكَ يَوْماً وَ لَيْلَةً - خَيْرٌ مِنْ جِهَادِ سَنَةٍ.

۲۰۱۱ - ۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ:

كُنْتُ نَصْرَانِيّاً فَأَسْلَمْتُ - وَ حَجَجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ إِنِّي كُنْتُ عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ وَ إِنِّي أَسْلَمْتُ - فَقَالَ وَ أَيَّ شَيْءٍ رَأَيْتَ فِي الْإِسْلَامِ - قُلْتُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ - وَ لَا الْإِيمَانُ وَ لٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُوراً نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ فَقَالَ لَقَدْ هَدَاكَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اهْدِهِ ثَلَاثاً - سَلْ عَمَّا شِئْتَ يَا بُنَيَّ فَقُلْتُ - إِنَّ أَبِي وَ أُمِّي عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ وَ أَهْلَ بَيْتِي - وَ أُمِّي مَكْفُوفَةُ الْبَصَرِ - فَأَكُونُ مَعَهُمْ وَ آكُلُ فِي آنِيَتِهِمْ - فَقَالَ يَأْكُلُونَ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ - فَقُلْتُ لَا وَ لَا يَمَسُّونَهُ - فَقَالَ لَا بَأْسَ فَانْظُرْ أُمَّكَ فَبَرَّهَا - فَإِذَا مَاتَتْ فَلَا تَكِلْهَا إِلَى غَيْرِكَ - كُنْ

۱۰- فرمود: مردی نزد رسول خدا ﷺ آمد و گفت: یا رسول الله! به راستی من عشق به جهاد دارم و در آن با نشاط و نیرومندم.
پیامبر فرمود: پس در راه خدا جهاد کن زیرا اگر کشته شوی پیش خدا زنده‌ای و روزی خوری و اگر در راه بمیری اجر تو بر عهدهٔ خداست و اگر برگردی از گناهان پاک شده‌ای همانند روزی که زاییده شده‌یی عرض کرد: یا رسول الله، به راستی برای من پدر و مادر پیری است که به من علاقه دارند و خوش ندارند که از نزد آنها بخاطر جهاد بروم، رسول خداﷺ فرمود: پس با پدر و مادرت بمان که سوگند به کسی که جانم در دست اوست که یک شبانه روز انس با آنها بهتر است از جهاد یک سال.
(این در صورتی است که جهاد بر شخص واجب نشده باشد وگرنه این کار بر نظر پدر و مادر مقدم است).

۱۱- زکریا بن ابراهیم می‌گوید: من نصرانی بودم و مسلمان شدم و به حج رفتم و خدمت امام صادقؑ رسیدم و به آن حضرت گفتم: براستی من مسیحی بودم و واقعاً مسلمان شدم فرمود: در اسلام چه خوبی دیدی و چه دلیلی در دست داشتی که اسلام را برگزیدی؟ گفتم: قول خدای عزّوجلّ: «نبودی که تو بدانی چیست کتاب و ایمان؟ ولی ما آن را نوری ساختیم که هر کس را که بخواهیم به آن هدایت کنیم (شوری / ۵۲)» فرمود: براستی که خدا تو را هدایت کرده است، سپس فرمود: خداوندا او را هدایت فرما ای پسر! بپرس هر چه که خواهی.
گفتم: پدر و مادرم و فامیلم همه مسیحی و مادرم نابیناست، آیا من با آنها باشم و در ظرف آنها غذا بخورم؟
فرمود: آنها گوشت خوک می‌خورند؟

أَنْتَ الَّذِي تَقُومُ بِشَأْنِهَا - وَ لَا تُخْبِرَنَّ أَحَداً - أَنَّكَ أَتَيْتَنِي حَتَّى تَأْتِيَنِي بِمِنًى - إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ - فَأَتَيْتُهُ بِمِنًى وَ النَّاسُ حَوْلَهُ - كَأَنَّهُ مُعَلِّمُ صِبْيَانٍ هَذَا يَسْأَلُهُ وَ هَذَا يَسْأَلُهُ - فَلَمَّا قَدِمْتُ الْكُوفَةَ أَلْطَفْتُ لِأُمِّي - وَ كُنْتُ أُطْعِمُهَا وَ أَفْلِي - ثَوْبَهَا وَ رَأْسَهَا وَ أَخْدُمُهَا - فَقَالَتْ لِي يَا بُنَيَّ مَا - كُنْتَ تَصْنَعُ بِي هَذَا وَ أَنْتَ عَلَى دِينِي - فَمَا الَّذِي أَرَى مِنْكَ - مُنْذُ هَاجَرْتَ فَدَخَلْتَ فِي الْحَنِيفِيَّةِ - فَقُلْتُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ نَبِيِّنَا أَمَرَنِي بِهَذَا - فَقَالَتْ هَذَا الرَّجُلُ هُوَ نَبِيٌّ - فَقُلْتُ لَا وَ لَكِنَّهُ ابْنُ نَبِيٍّ - فَقَالَتْ يَا بُنَيَّ إِنَّ هَذَا نَبِيٌّ - إِنَّ هَذِهِ وَصَايَا الْأَنْبِيَاءِ - فَقُلْتُ يَا أُمَّهْ إِنَّهُ لَيْسَ يَكُونُ بَعْدَ نَبِيِّنَا نَبِيٌّ - وَ لَكِنَّهُ ابْنُهُ فَقَالَتْ - يَا بُنَيَّ دِينُكَ خَيْرُ دِينٍ - اعْرِضْهُ عَلَيَّ فَعَرَضْتُهُ عَلَيْهَا - فَدَخَلَتْ فِي الْإِسْلَامِ وَ عَلَّمْتُهَا - فَصَلَّتِ الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ - وَ الْمَغْرِبَ وَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ - ثُمَّ عَرَضَ لَهَا عَارِضٌ فِي اللَّيْلِ فَقَالَتْ يَا بُنَيَّ أَعِدْ عَلَيَّ - مَا عَلَّمْتَنِي فَأَعَدْتُهُ عَلَيْهَا - فَأَقَرَّتْ بِهِ وَ مَاتَتْ - فَلَمَّا أَصْبَحَتْ كَانَ الْمُسْلِمُونَ - الَّذِينَ غَسَّلُوهَا - وَ كُنْتُ أَنَا الَّذِي صَلَّيْتُ عَلَيْهَا - وَ نَزَلْتُ فِي قَبْرِهَا.

۲۰۱۲ - ۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ جَمِيعاً عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ حَيَّانَ قَالَ:

خَبَّرْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام بِبِرِّ إِسْمَاعِيلَ ابْنِي بِي - فَقَالَ لَقَدْ كُنْتُ أُحِبُّهُ وَ قَدِ ازْدَدْتُ لَهُ حُبّاً - إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَتَتْهُ - أُخْتٌ لَهُ مِنَ

گفتم: نه بلکه دست به آن نمی‌زنند، فرمود: باکی ندارد، به مادرت توجه کن و به او احسان نما و چون او بمیرد او را به دیگری وا مگذار خودت به کارش اقدام کن و به کسی مگو که نزد من آمده‌ای تا در منا انشاء الله نزد من بیایی، گوید: در منا نزد آن حضرت رفتم و مردم دور او جمع شده بودند و او هم مانند یک معلم با آنها رفتار می‌کرد، این یک پرسشی می‌کرد و آن یک چیزی می‌پرسید، و چون به کوفه برگشتم به مادرم مهربانی کردم و به دست خودم به او خوراک می‌دادم و لباسش را عوض می‌کردم و او را تمیز می‌نمودم.

مادرم به من گفت: پسر جانم، آن وقت که تو هم کیش من بودی با من چنین رفتاری نمی‌کردی پس چی شده است که با من چنین رفتاری داری؟ تو از وقتی مهاجرت کردی و مسلمان شدی این کار را با من می‌کنی؟ گفتم: یکی از فرزندان پیامبر به ما چنین دستور داده، گفت: این مرد پیامبر است؟ گفتم: نه، پیامبر زاده است، گفت: پسرجانم، او پیامبر است، اینها سفارش‌های پیامبران است من گفتم: ای مادر، به راستی مطلب این است که پس از پیامبر مسلمانان، دیگر پیامبری نیست ولی این پسر آن پیامبر است، گفت: پسر جان، دین تو بهترین دین است، آن را به من عرضه کن، من آن را به او عرضه کردم و او هم اسلام آورد و من دستورهای اسلام را به او آموختم و او نماز ظهر و عصر و مغرب و عشاء را خواند، سپس در شب برای او حادثه‌یی رخ داد و به من گفت: ای پسر جانم، آن چه بر من آموختی برایم بازگو، من برای او بازگفتم و او بدان اعتراف کرد و مُرد و چون صبح شد مسلمانان آمدند و او را غسل دادند و خود بر او نماز خواندم و به خاکش سپردم.

۱۲- عمار بن حیان، می‌گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: فرزندم اسماعیل با من خوش رفتار است در پاسخم فرمود: من هم اورا دوست می‌داشتم اکنون

الرَّضَاعَةِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا سُرَّ بِهَا - وَ بَسَطَ مِلْحَفَتَهُ لَهَا - فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهَا - ثُمَّ أَقْبَلَ يُحَدِّثُهَا وَ يَضْحَكُ فِي وَجْهِهَا - ثُمَّ قَامَتْ وَ ذَهَبَتْ وَ جَاءَ أَخُوهَا - فَلَمْ يَصْنَعْ بِهِ مَا صَنَعَ بِهَا - فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَنَعْتَ بِأُخْتِهِ - مَا لَمْ تَصْنَعْ بِهِ وَ هُوَ رَجُلٌ - فَقَالَ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَبَرَّ بِوَالِدَيْهَا مِنْهُ.

۲۰۱۳-۱۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ أَبِي قَدْ كَبِرَ جِدّاً وَ ضَعُفَ - فَنَحْنُ نَحْمِلُهُ إِذَا أَرَادَ الْحَاجَةَ - فَقَالَ إِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَلِيَ ذَلِكَ مِنْهُ - فَافْعَلْ وَ لَقِّمْهُ بِيَدِكَ - فَإِنَّهُ جُنَّةٌ لَكَ غَداً.

۲۰۱۴-۱۴- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ رَجُلاً يَقُولُ - لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ لِي أَبَوَيْنِ مُخَالِفَيْنِ - فَقَالَ بَرَّهُمَا - كَمَا تَبَرُّ الْمُسْلِمِينَ مِمَّنْ يَتَوَلَّانَا.

۲۰۱۵-۱۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ عَنْبَسَةَ بْنِ مُصْعَبٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

ثَلَاثٌ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - لِأَحَدٍ فِيهِنَّ رُخْصَةً - أَدَاءُ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَرِّ وَ الْفَاجِرِ - وَ الْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ لِلْبَرِّ وَ الْفَاجِرِ - وَ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ بَرَّيْنِ كَانَا أَوْ فَاجِرَيْنِ.

دوستی‌ام نسبت به او زیادتر شده همانا خواهر رضاعی رسول خدا ﷺ نزد آن حضرت آمد و چون او را دید شاد شد و ردای خود را برای او پهن کرد و او را روی آن نشانید، رو به او کرد و با او سخن گفت و بر روی او لبخند زد سپس آن دخترک برخاست و رفت و برادرش آمد ولی پیامبر چنین رفتاری با او نکرد به او عرض شد: یا رسول الله با خواهرش رفتاری و لطفی داشتی که با او نداشتی با این که او مرد است، در پاسخ فرمود که: آن دخترک نسبت به پدر و مادر خود بیشتر از آن برادر احسان و احترام می‌کند.

۱۳- ابراهیم بن شعیب می‌گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: پدرم بی اندازه پیر و ناتوان شده و برای قضای حاجت او او را بر دوش می‌کشم. در پاسخ فرمود: اگر بتوانی این کار را بکن و به دست خود لقمه را به دهانش بگذار، زیرا این خدمت تو به او، برایت بهشت به ارمغان می‌آورد.

۱۴- جابر می‌گوید: شنیدم مردی به امام صادق علیه السلام گفت: برایم پدر و مادری است که مخالف مذهب من است با او چه کار کنم؟
در پاسخ فرمود: به آنها احسان کن همانطور که به مسلمانان احسان می‌کنی.

۱۵- امام باقر علیه السلام فرمود:
سه چیز است که خدای عزّوجلّ اجازه مخالفت در آنها نداده است:
۱ - ادای امانت به خوش کردار و بدکردار،
۲ - وفای به عهد و پیمان، برای خوش کردار و بدکردار،
۳- احسان به پدر و مادر چه خوش کردار باشند و چه بدکردار.

۲۰۱۶-۱۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مِنَ السُّنَّةِ وَ الْبِرِّ أَنْ- يُكَنَّى الرَّجُلُ بِاسْمِ أَبِيهِ.

۲۰۱۷-۱۷- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ جَمِيعاً عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ سَالِمِ بْنِ مُكْرَمٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

جَاءَ رَجُلٌ وَ سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله عَنْ بِرِّ الْوَالِدَيْنِ فَقَالَ- ابْرَرْ أُمَّكَ ابْرَرْ أُمَّكَ ابْرَرْ أُمَّكَ- ابْرَرْ أَبَاكَ ابْرَرْ أَبَاكَ ابْرَرْ أَبَاكَ- وَ بَدَأَ بِالْأُمِّ قَبْلَ الْأَبِ.

۲۰۱۸-۱۸- الْوَشَّاءُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ إِنِّي قَدْ وَلَدْتُ بِنْتاً- وَ رَبَّيْتُهَا حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ- فَأَلْبَسْتُهَا وَ حَلَّيْتُهَا- ثُمَّ جِئْتُ بِهَا إِلَى قَلِيبٍ- فَدَفَعْتُهَا فِي جَوْفِهِ وَ كَانَ آخِرُ مَا سَمِعْتُ مِنْهَا- وَ هِيَ تَقُولُ يَا أَبَتَاهْ- فَمَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ قَالَ أَلَكَ أُمٌّ حَيَّةٌ- قَالَ لَا قَالَ فَلَكَ خَالَةٌ حَيَّةٌ- قَالَ نَعَمْ قَالَ- فَابْرَرْهَا فَإِنَّهَا بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ- يُكَفِّرْ عَنْكَ مَا صَنَعْتَ- قَالَ أَبُو خَدِيجَةَ- فَقُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَتَى كَانَ هَذَا فَقَالَ- كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ - وَ كَانُوا يَقْتُلُونَ الْبَنَاتِ مَخَافَةَ- أَنْ يُسْبَيْنَ فَيَلِدْنَ فِي قَوْمٍ آخَرِينَ.

۱۶- امام صادق علیه السلام فرمود: از سنت و احسان به پدر و مادر این است که مرد به نام پدرش برای فرزند کنیه انتخاب کند.

* * *

۱۷- امام صادق علیه السلام فرمود: مردی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و از احسان به پدر و مادر، پرسید حضرت فرمود: با مادر خود خوش رفتاری کن و سه بار این را تکرار کرد آنگاه فرمود: به پدرت هم احسان و نیکی کن.

* * *

۱۸- امام صادق علیه السلام فرمود: مردی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و گفت: من دختری آورده‌ام و او را بزرگ کردم تا بالغ شد و چون به حد بلوغ رسید، جامه در بر او کردم و او را زیور نمودم و بر سر چاهی آوردم و او را در میان آن چاه پرت کردم و آخر سخنی که از او شنیدم این بود که‌ای پدر! کفارهٔ این بدکرداری چیست؟ فرمود:
آیا مادرت زنده است؟ گفت: نه، فرمود: آیا خاله ات زنده است؟ عرض کرد: آری، فرمود: به او احسان و نیکی کن، زیرا خاله به جای مادر است و شاید این خدمت به خاله کفاره و جبران کاری شود که کرده‌ای. ابو خدیجه (راوی حدیث) گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: این حادثه در چه دورانی بوده است؟ فرمود: در دوران جاهلیّت که عادت داشتند دخترها را می‌کشتند از ترس اینکه مبادا اسیر شوند و در میان قبیله‌ای دیگر، فرزند به دنیا بیاورند.

۲۰۱۹-۱۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام هَلْ يَجْزِي الْوَلَدُ وَالِدَهُ- فَقَالَ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا فِي خَصْلَتَيْنِ يَكُونُ الْوَالِدُ- مَمْلُوكاً فَيَشْتَرِيهِ ابْنُهُ فَيُعْتِقُهُ- أَوْ يَكُونُ عَلَيْهِ دَيْنٌ- فَيَقْضِيهِ عَنْهُ.

۲۰۲۰-۲۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ:

أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ إِنِّي رَجُلٌ شَابٌّ- نَشِيطٌ وَ أُحِبُّ الْجِهَادَ- وَ لِي وَالِدَةٌ تَكْرَهُ ذَلِكَ- فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله- ارْجِعْ فَكُنْ مَعَ وَالِدَتِكَ- فَوَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيّاً- لَأُنْسُهَا بِكَ لَيْلَةً خَيْرٌ- مِنْ جِهَادِكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ سَنَةً.

۲۰۲۱-۲۱- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَكُونُ بَارّاً- بِوَالِدَيْهِ فِي حَيَاتِهِمَا- ثُمَّ يَمُوتَانِ فَلَا يَقْضِي عَنْهُمَا دُيُونَهُمَا- وَ لَا يَسْتَغْفِرُ لَهُمَا فَيَكْتُبُهُ اللَّهُ عَاقّاً- وَ إِنَّهُ لَيَكُونُ عَاقّاً لَهُمَا- فِي حَيَاتِهِمَا غَيْرَ بَارٍّ بِهِمَا فَإِذَا مَاتَا قَضَى دَيْنَهُمَا وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمَا كَتَبَهُ اللَّهُ بَارّاً.

۱۹- سدیر می‌گوید: به امام باقر علیه السلام عرض کردم: آیا فرزند، مزدی و پاداشی به پدرش می‌دهد؟
فرمود: جزایی برای پدر به عهده ندارد مگر در دو مورد:
یکی اینکه پدر، مملوک باشد و پسر او را بخرد که آزادش کنند. و دیگر اینکه بر عهدهٔ پدر وامی باشد، باید فرزند آن را از طرف او بپردازد.

* * *

۲۰ - جابر، گوید: مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و گفت:
من جوانی با نشاطم و دوست دارم جهاد کنم ولی مادری دارم که آن را بد می‌داند و خواهان آن نیست.
پیامبر صلی الله علیه و آله به او فرمود: برگرد و با مادر خود باش، سوگند به خدائی که مرا به نبوت برانگیخته است، یک شب با مادر خود مأنوس باشی بهتر است از یک سال جهاد در راه خدا.

* * *

۲۱ - امام باقر علیه السلام فرمود:
همانا بنده‌ای نسبت به پدر و مادرش تا زنده‌اند خوش رفتار و نیکوکار است سپس آنها می‌میرند و او بدهی آنها را پرداخت نمی‌کند و برای آنها آمرزش نمی‌خواهد لذا خداوند او را عاق ناشناس بنویسد و بنده‌ای دیگر در زمان حیات پدر و مادر خود عاق آنها شده است به آنها نیکی نمی‌کند ولی وقتی آنهامردند بدهی آنهارا می‌پردازد و برای آنها آمرزش می‌خواهد و خداوند او را به عنوان مرد نیکوکار می‌پذیرد.

بَابُ الِاهْتِمَامِ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ
وَالنَّصِيحَةِ لَهُمْ وَنَفْعِهِمْ

٢٠٢٢ - ١ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ.

٢٠٢٣ - ٢ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَنْسَكُ النَّاسِ نُسُكاً أَنْصَحُهُمْ جَيْباً وَأَسْلَمُهُمْ قَلْباً لِجَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ.

٢٠٢٤ - ٣ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ عَلَيْكَ بِالنُّصْحِ لِلَّهِ فِي خَلْقِهِ فَلَنْ تَلْقَاهُ بِعَمَلٍ أَفْضَلَ مِنْهُ.

٢٠٢٥ - ٤ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْهَاشِمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ لَمْ يَهْتَمَّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ.

توجه به کار مسلمانان
و نصیحت و خیرخواهی و سود رسانی به آنها

۱- رسول خدا ﷺ فرمود: هرکس صبح کند و توجهی به کار مسلمانان نداشته باشد مسلمان نیست.

* * *

۲- رسول خدا ﷺ فرمود:
عابدترین مردم، کسی است که: خیر خواه‌تر و دل پاک‌تر برای همه مسلمانان باشد.

* * *

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
بر تو باد که برای خدا نسبت به خلق او خیر خواه باشی و اندرزگویی که هرگز خدا را به عملی بهتر از آن برخورد نکنی.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که توجهی به کار مسلمانان نداشته باشد مسلمان نیست.

۲۰۲۶-۵- عَنْهُ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ عَمِّهِ عَاصِمٍ الْكُوزِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله قَالَ مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ - فَلَيْسَ مِنْهُمْ وَ مَنْ سَمِعَ رَجُلاً- يُنَادِي يَا لَلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يُجِبْهُ- فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ.

۲۰۲۷-۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله الْخَلْقُ عِيَالُ اللَّهِ - فَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ- مَنْ نَفَعَ عِيَالَ اللَّهِ- وَ أَدْخَلَ عَلَى أَهْلِ بَيْتٍ سُرُوراً.

۷

۲۰۲۸-۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ قَالَ:

حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ- قَالَ أَنْفَعُ النَّاسِ لِلنَّاسِ.

۲۰۲۹-۸- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُثَنَّى بْنِ الْوَلِيدِ الْحَنَّاطِ عَنْ فِطْرِ بْنِ خَلِيفَةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ رَدَّ عَنْ قَوْمٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَادِيَةَ [مَاءٍ] أَوْ نَارٍ أُوجِبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

۵- پیامبر ﷺ فرمود:

هرکس صبح کند و توجهی به کارهای مسلمانان نداشته باشد مسلمان نیست، و هرکس فریاد کمک خواهی مسلمانی را بشنود و به او پاسخ نگوید و داد خواهیش نکند مسلمان نیست.

* * *

٦- رسول خدا ﷺ فرمود: مخلوقات عیال خدایند، و محبوب‌ترین مردم نزد خدا کسی است که به عیال خود سود رساند و برای خاندانی سرور و شادی فراهم آورد.

* * *

۷- امام صادق علیه السلام فرمود: از رسول خدا ﷺ از محبوب‌ترین مردم نزد خدا سؤال شد فرمود: سودمندترین مردم برای مردم.

* * *

۸- رسول خدا ﷺ فرمود: هرکس جلوی گسترش آتش یا جلوی تجاوز آب را نسبت به مسلمانان بگیرد بهشت بر او واجب است.

* * *

۲۰۳۰-۹- عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْناً قَالَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْناً - وَ لَا تَقُولُوا إِلَّا خَيْراً - حَتَّى تَعْلَمُوا مَا هُوَ.

۲۰۳۱-۱۰- عَنْهُ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْناً قَالَ قُولُوا لِلنَّاسِ أَحْسَنَ - مَا تُحِبُّونَ أَنْ يُقَالَ فِيكُمْ.

۲۰۳۲-۱۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ جَعَلَنِي مُبَارَكاً أَيْنَ مَا كُنْتُ قَالَ نَفَّاعاً.

بَابُ إِجْلَالِ الْكَبِيرِ

۲۰۳۳-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ - إِجْلَالُ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ.

۲۰۳۴-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُوَقِّرْ - كَبِيرَنَا وَ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا.

۹- امام صادق علیه السلام درباره قول خدای عزّوجلّ: «و گفتارتان برای مردم خوش باشد (بقره / ۸۳)» درباره مردم، خوب بگویید و نگویید جز خوبی تا آنکه بدانید حقیقت مطلب چیست؟

* * *

۱۰- امام باقر علیه السلام در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «با مردم به نیکی سخن گوئید» فرمود: بهترین سخنی که دوست دارید مردم درباره شما بگویند درباره مردم بگوئید.

* * *

۱۱- امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «و خداوند مرا مبارک ساخت در هر کجا که باشم» فرمود: یعنی بسیار سودمند ساخت.

احترام سالخوردگان و پیران

۱- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
از ما نیست کسی که بزرگسال ما را احترام نکند و به کودکان ما رحم ننماید.

* * *

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
از ما نیست آن که بزرگ ما را احترام نکند و به خردسالان ما مهر نورزد.

۲۰۳۵-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبَانٍ عَنِ الْوَصَّافِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَظِّمُوا كِبَارَكُمْ- وَ صِلُوا أَرْحَامَكُمْ- وَ لَيْسَ تَصِلُونَهُمْ بِشَيْءٍ- أَفْضَلَ مِنْ كَفِّ الْأَذَى عَنْهُمْ.

بَابُ أُخُوَّةِ الْمُؤْمِنِينَ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ

۲۰۳۶-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ بَنُو أَبٍ وَ أُمٍّ- وَ إِذَا ضَرَبَ عَلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ- عِرْقٌ سَهِرَ لَهُ الْآخَرُونَ.

۲۰۳۷-۲- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ قَالَ:

تَقَبَّضْتُ بَيْنَ يَدَيْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ رُبَّمَا حَزِنْتُ مِنْ غَيْرِ مُصِيبَةٍ- تُصِيبُنِي أَوْ أَمْرٍ يَنْزِلُ بِي- حَتَّى يَعْرِفَ ذَلِكَ أَهْلِي فِي وَجْهِي وَ صَدِيقِي- فَقَالَ نَعَمْ يَا جَابِرُ - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- خَلَقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ طِينَةِ الْجِنَانِ- وَ أَجْرَى فِيهِمْ مِنْ رِيحِ رُوحِهِ- فَلِذَلِكَ الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ لِأَبِيهِ وَ أُمِّهِ- فَإِذَا أَصَابَ رُوحاً مِنْ تِلْكَ الْأَرْوَاحِ فِي بَلَدٍ مِنَ الْبُلْدَانِ- حُزْنٌ حَزِنَتْ هَذِهِ لِأَنَّهَا مِنْهَا.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
سالمندان خود را احترام کنید و با نزدیکان و خویشان خود پیوند زنید و هیچ صله رحمی بهتر از آزار نرساندن به آنها نیست.

اهل ایمان برادر یکدیگرند

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
مؤمنان برادر یکدیگرند، فرزندان یک پدر و مادرند، چون از مردیشان رگی زده شود (و به خواب نرود) دیگران برایش بی خواب شوند.

۲- جابر جعفی گوید: در برابر امام باقر علیه السلام دلم گرفته شد و عرض کردم: چه بسا مواردی که به من مصیبت و ناراحتی می‌رسد اندوهگین می‌شوم تا آنجا که خانواده و یارانم آن را در چهره من می‌بینند فرمود:
ای جابر، براستی خدای عزّوجلّ مؤمن را از طینت بهشت آفریده و از نسیم روح خویش در آن دمیده به همین خاطر مؤمن برادر پدر و مادری مؤمن است (چون سرشت و طینت بجای پدر و نسیم بجای مادر است و هرگاه به یکی از آن ارواح، در شهری آسیبی رسد، این روح هم غمگین می‌شود چون که از جنس همان است.

۲۰۳۸-۳-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ ابْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ -عَيْنُهُ وَ دَلِيلُهُ- لَا يَخُونُهُ وَ لَا يَظْلِمُهُ -وَ لَا يَغُشُّهُ وَ لَا يَعِدُهُ عِدَةً فَيُخْلِفَهُ.

۲۰۳۹-۴-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ كَالْجَسَدِ الْوَاحِدِ- إِنِ اشْتَكَى شَيْئاً مِنْهُ- وَجَدَ أَلَمَ ذَلِكَ فِي سَائِرِ جَسَدِهِ- وَ أَرْوَاحُهُمَا مِنْ رُوحٍ وَاحِدَةٍ- وَ إِنَّ رُوحَ الْمُؤْمِنِ لَأَشَدُّ اتِّصَالاً- بِرُوحِ اللَّهِ مِنِ اتِّصَالِ شُعَاعِ الشَّمْسِ بِهَا.

۲۰۴۰-۵-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ -هُوَ عَيْنُهُ وَ مِرْآتُهُ وَ دَلِيلُهُ لَا يَخُونُهُ وَ لَا يَخْدَعُهُ- وَ لَا يَظْلِمُهُ وَ لَا يَكْذِبُهُ وَ لَا يَغْتَابُهُ.

۲۰۴۱-۶-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ قَالَ:

كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ وَ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ- فَقَالَ لِي تُحِبُّهُ فَقُلْتُ نَعَمْ- فَقَالَ لِي وَ لِمَ لَا تُحِبُّهُ- وَ هُوَ أَخُوكَ وَ شَرِيكُكَ فِي دِينِكَ- وَ عَوْنُكَ عَلَى عَدُوِّكَ- وَ رِزْقُهُ عَلَى غَيْرِكَ.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:

مؤمن برادر مؤمن است، چشم و رهنمای اوست، نسبت به او خیانت و ستم روا ندارد و او را فریب ندهد و به او وعده خلافی ندهد.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:

مؤمن برادر مؤمن است، و در حکم یک تنند که چون یکی دردمند شود اعضای دیگری هم احساس درد کنند روحشان از یک روح است و به راستی پیوستگی روح مؤمن به روح خدا بیشتر از پرتو خورشید است.

* * *

۵- امام صادق علیه السلام فرمود:

مسلمان برادر مسلمان است، او چشم و آینه و راهنمای اوست نسبت به او خیانت نکند و فریبش ندهد و به او ستم ننماید و او را دروغگو نشمارد و پشت سر او بدش نگوید.

* * *

۶- حفص بن بختری گفت: من خدمت امام صادق علیه السلام بودم و مردی نزد آن حضرت آمد، آن حضرت به من فرمود: او را دوست داری؟ گفتم: آری، به من فرمود: چرا دوستش نداشته باشی، او برادر و هم مذهب توست و در برابر دشمن کمک کار توست و روزیش بر عهدهٔ دیگری است.

* * *

۲۰۴۲-۷- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ- لِأَبِيهِ وَ أُمِّهِ- لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ طِينَةِ الْجِنَانِ- وَ أَجْرَى فِي صُوَرِهِمْ مِنْ رِيحِ الْجَنَّةِ فَلِذَلِكَ هُمْ إِخْوَةٌ لِأَبٍ وَ أُمٍّ.

۲۰۴۳-۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ أَخُو الْمُؤْمِنِ- عَيْنُهُ وَ دَلِيلُهُ- لَا يَخُونُهُ وَ لَا يَظْلِمُهُ- وَ لَا يَغُشُّهُ وَ لَا يَعِدُهُ عِدَةً فَيُخْلِفَهُ.

۲۰۴۴-۹- أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْمُؤْمِنُونَ خَدَمٌ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ- قُلْتُ وَ كَيْفَ يَكُونُونَ خَدَماً بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ- قَالَ يُفِيدُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً الْحَدِيثَ.

۲۰۴۵-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْبَصْرِيِّ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ نَفَراً مِنَ الْمُسْلِمِينَ- خَرَجُوا إِلَى سَفَرٍ لَهُمْ- فَضَلُّوا الطَّرِيقَ فَأَصَابَهُمْ عَطَشٌ شَدِيدٌ- فَتَكَفَّنُوا وَ لَزِمُوا أُصُولَ

۷- امام باقر علیه السلام فرمود:

مؤمن برادر پدر و مادری مؤمن است، زیرا خداوند عزّوجلّ مؤمنان را از سرشت بهشت آفریده و در پیکرهایشان از نسیم بهشت دمیده، از این رو مؤمنین برادر پدر و مادر یکدیگرند.

* * *

۸- امام صادق علیه السلام فرمود:

مؤمن برادر مؤمن است، چشم او و رهنمای اوست نسبت به او خیانت و نیرنگ و ستم روا ندارد، گولش نزند و به او وعده خلاف ندهد.

* * *

۹- امام صادق علیه السلام فرمود:

مؤمنین خدمتگزار یکدیگرند، گفتم: چگونه خدمتگزار یکدیگرند؟ فرمود: برای هم سودمندند تا آخر حدیث.

* * *

۱۰ - امام باقر علیه السلام فرمود:

گروهی از مسلمانان با هم به سفر رفتند و راه را گم کردند و به شدت تشنه شدند و کفن در بر کردند و به ریشه‌های درخت (که رطوبت کمی داشت) چسبیدند ناگهان پیرمردی سفید پوش نزد آنها آمد و گفت:

الشَّجَرِ - فَجَاءَهُمْ شَيْخٌ وَ عَلَيْهِ ثِيَابٌ بِيضٌ - فَقَالَ قُومُوا فَلَا بَأْسَ عَلَيْكُمْ فَهَذَا الْمَاءُ - فَقَامُوا وَ شَرِبُوا وَ ارْتَوَوْا - فَقَالُوا مَنْ أَنْتَ يَرْحَمُكَ اللَّهُ - فَقَالَ أَنَا مِنَ الْجِنِّ - الَّذِينَ بَايَعُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ - عَيْنُهُ وَ دَلِيلُهُ - فَلَمْ تَكُونُوا تَضَيَّعُوا بِحَضْرَتِي.

۲۰۴۶-۱۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ رِبْعِيٍّ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ؑ يَقُولُ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ - لَا يَظْلِمُهُ وَ لَا يَخْذُلُهُ - وَ لَا يَغْتَابُهُ وَ لَا يَخُونُهُ وَ لَا يَحْرِمُهُ - قَالَ رِبْعِيٌّ فَسَأَلَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ - سَمِعْتَ فُضَيْلاً يَقُولُ ذَلِكَ - قَالَ فَقُلْتُ لَهُ نَعَمْ فَقَالَ فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ؑ يَقُولُ - الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَ لَا يَغُشُّهُ - وَ لَا يَخْذُلُهُ وَ لَا يَغْتَابُهُ وَ لَا يَخُونُهُ وَ لَا يَحْرِمُهُ.

بَابٌ فِيمَا يُوجِبُ الْحَقَّ لِمَنِ انْتَحَلَ الْإِيمَانَ وَ يَنْقُضُهُ

۲۰۴۷-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ؑ يَقُولُ وَ سُئِلَ عَنْ إِيمَانِ مَنْ يَلْزَمُنَا حَقُّهُ وَ أُخُوَّتُهُ كَيْفَ هُوَ وَ بِمَا يَثْبُتُ وَ بِمَا يَبْطُلُ - فَقَالَ إِنَّ الْإِيمَانَ قَدْ يُتَّخَذُ عَلَى

برخیزید، باکی بر شما نیست، این هم آب، برخاستند و نوشیدند و سیراب شدند، پس گفتند: خدا تو را رحمت کند تو کیستی؟ گفت: من از طایفه جنّ هستم که با رسول خدا ﷺ بیعت کردند و به راستی من از رسول خدا ﷺ شنیدم که فرمود: مؤمن برادر مؤمن است، چشم و رهنمای اوست پس شما نباید در حضور من نابود شوید.

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
مسلمان برادر مسلمان است، به او ستم نکند و تنهایش نگذارد ((و غیبت او نکند و به او خیانت نورزد و محرومش نکند)) ربعی (که راوی از فضیل بن یسار است) گوید: مردی از هم مذهبان ما در مدینه از من پرسید، تو خود شنیدی که فضیل بن یسار این را می‌گفت؟ به او گفتم: که امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
مسلمان برادر مسلمان است، به او ستم نکند و فریبش ندهد و او را تنها نگذارد و غیبتش را نکند و به او خیانت نورزد و محرومش نسازد.

در بیان معرفی آن کس که خود را به ایمان نسبت دهد و از حق او بکاهد

۱- «مَسْعَدَةِ بْنِ صَدَقَه»، گوید: شنیدم شخصی از امام صادق علیه السلام پرسید ایمان کسی که حق او و برادریش بر عهده‌ی ماست چگونه است و از چه راه ثابت شود و با چه وسیله‌ای نابود می‌شود؟ امام فرمود: ایمان از دو راه به دست می‌آید راه اول آنکه از جانب دوستت برای تو آشکار می‌شود

وَجْهَيْنِ - أَمَّا أَحَدُهُمَا فَهُوَ الَّذِي يَظْهَرُ لَكَ - مِنْ صَاحِبِكَ فَإِذَا ظَهَرَ لَكَ مِنْهُ - مِثْلُ الَّذِي تَقُولُ بِهِ أَنْتَ - حَقَّتْ وَلَايَتُهُ وَ أُخُوَّتُهُ - إِلَّا أَنْ يَجِيءَ مِنْهُ نَقْضٌ - لِلَّذِي وَصَفَ مِنْ نَفْسِهِ وَ أَظْهَرَهُ لَكَ - فَإِنْ جَاءَ مِنْهُ مَا تَسْتَدِلُّ بِهِ - عَلَى نَقْضِ الَّذِي أَظْهَرَ لَكَ - خَرَجَ عِنْدَكَ مِمَّا وَصَفَ لَكَ وَ أَظْهَرَ - وَكَانَ لِمَا أَظْهَرَ لَكَ نَاقِضاً - إِلَّا أَنْ يَدَّعِيَ أَنَّهُ - إِنَّمَا عَمِلَ ذَلِكَ تَقِيَّةً - وَ مَعَ ذَلِكَ يُنْظَرُ فِيهِ - فَإِنْ كَانَ لَيْسَ مِمَّا يُمْكِنُ - أَنْ تَكُونَ التَّقِيَّةُ فِي مِثْلِهِ - لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ ذَلِكَ - لِأَنَّ لِلتَّقِيَّةِ مَوَاضِعَ - مَنْ أَزَالَهَا عَنْ مَوَاضِعِهَا لَمْ تَسْتَقِمْ لَهُ - وَ تَفْسِيرُ مَا يُتَّقَى مِثْلُ أَنْ يَكُونَ - قَوْمُ سَوْءٍ ظَاهِرُ حُكْمِهِمْ وَ فِعْلِهِمْ - عَلَى غَيْرِ حُكْمِ الْحَقِّ وَ فِعْلِهِ - فَكُلُّ شَيْءٍ يَعْمَلُ الْمُؤْمِنُ بَيْنَهُمْ - لِمَكَانِ التَّقِيَّةِ مِمَّا لَا يُؤَدِّي إِلَى الْفَسَادِ - فِي الدِّينِ فَإِنَّهُ جَائِزٌ.

بَابٌ فِي أَنَّ التَّوَاخِيَ لَمْ يَقَعْ عَلَى الدِّينِ وَ إِنَّمَا هُوَ التَّعَارُفُ.

۲۰۴۸ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّيَّارِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لَمْ تَتَوَاخَوْا عَلَى هَذَا الْأَمْرِ - وَ إِنَّمَا تَعَارَفْتُمْ عَلَيْهِ.

۲۰۴۹ - ۲ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ وَ سَمَاعَةَ جَمِيعاً عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَمْ تَتَوَاخَوْا عَلَى هَذَا الْأَمْرِ - وَ إِنَّمَا تَعَارَفْتُمْ عَلَيْهِ.

پس هر گاه مثل عقیدهٔ خودت از رفیقت برای تو آشکار شد حق دوستی وبرادری او ثابت می‌شود مگر اینکه سخنی گوید که بر خلاف آن صورتی باشد که خود را به آن معرفی و وصف نموده است و اگر از او جریانی به دست آید که برای تو دلیل باشد بر نقض آنچه به تو اظهار کرده از آنچه برای تو از ایمان خود وصف نموده و اظهار داشته بیرون رود و ناقض اظهار اولی خود باشد مگر این که مدعی شود که این عمل خلاف، از روی تقیّه انجام داده است و با این دعوی هم باید در حال او تأمل و اندیشه کرد اگر از کسانی باشد که تقیّه دربارهٔ او و امثال او زمینه ندارد، دعوی تقیّه او پذیرفته نشود، زیرا برای تقیّه موارد مخصوصی است، هر کس از محل خود آن را ذائل کند، برای او درست نباشد و تفسیر آنچه در آن تقیّه روا بود مثل این است که مردم بدی بر حکمرانی مسلط شدند و کار آنها بر خلاف حق است و بر خلاف کردار به حق، پس هر کاری شخص مؤمن در میان آنها از روی تقیّه به جا آورد از آنچه که به فساد و تباهی در دین نکشاند روا خواهد بود.

در اینکه برادری بر پایهٔ دین واقع نشده و از روی تعارف بوده است

۱- امام باقر(ع) فرمود: شما در حقیقت در این امر (تشیع) برادری نکردید بلکه همدیگر را شناختید و تعارف کردید.

۲- امام صادق(ع) فرمود: شما در این کار واقعاً برادری نکردید بلکه یکدیگر را شناختید و تعارف کردید.

بَابُ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى أَخِيهِ وَ أَدَاءِ حَقِّهِ

۲۰۵۰-۱ـمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ أَنْ يُشْبِعَ جَوْعَتَهُ وَ يُوَارِيَ عَوْرَتَهُ وَ يُفَرِّجَ عَنْهُ كُرْبَتَهُ وَ يَقْضِيَ دَيْنَهُ - فَإِذَا مَاتَ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ وَ وُلْدِهِ.

۲۰۵۱-۲- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ الْهَجَرِيِّ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ مَا حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ - قَالَ لَهُ سَبْعُ حُقُوقٍ وَاجِبَاتٍ مَا مِنْهُنَّ حَقٌّ إِلَّا وَ هُوَ عَلَيْهِ وَاجِبٌ - إِنْ ضَيَّعَ مِنْهَا شَيْئاً خَرَجَ مِنْ وِلَايَةِ اللَّهِ - وَ طَاعَتِهِ وَ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ فِيهِ مِنْ نَصِيبٍ - قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا هِيَ - قَالَ يَا مُعَلَّى إِنِّي عَلَيْكَ شَفِيقٌ - أَخَافُ أَنْ تُضَيِّعَ - وَ لَا تَحْفَظَ وَ تَعْلَمَ وَ لَا تَعْمَلَ - قَالَ قُلْتُ لَهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ - قَالَ أَيْسَرُ حَقٍّ مِنْهَا أَنْ تُحِبَّ لَهُ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ - وَ تَكْرَهَ لَهُ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ - وَ الْحَقُّ الثَّانِي أَنْ تَجْتَنِبَ سَخَطَهُ - وَ تَتَّبِعَ مَرْضَاتَهُ وَ تُطِيعَ أَمْرَهُ - وَ الْحَقُّ الثَّالِثُ أَنْ تُعِينَهُ بِنَفْسِكَ - وَ مَالِكَ وَ لِسَانِكَ - وَ يَدِكَ وَ رِجْلِكَ - وَ الْحَقُّ الرَّابِعُ أَنْ تَكُونَ - عَيْنَهُ وَ دَلِيلَهُ وَ مِرْآتَهُ - وَ الْحَقُّ الْخَامِسُ - أَنْ لَا تَشْبَعَ وَ يَجُوعُ - وَ لَا تَرْوَى وَ يَظْمَأُ - وَ لَا تَلْبَسَ وَ يَعْرَى - وَ الْحَقُّ السَّادِسُ أَنْ

حق مؤمن بر برادرش و ادای حق او

۱- امام باقر علیه السلام فرمود:
از حق مؤمن بر برادر مؤمنش این است که گرسنگی او را، سیر کند و عورتش را بپوشاند و گرفتاری او بر طرف نماید و قرضش را بپردازد و چون بمیرد به جای او سرپرست خانواده‌اش باشد.

۲- «مُعَلَّی بْنِ خُنَیْس» می‌گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: حق مسلمان بر مسلمان چیست؟ فرمود: برای او هفت حق واجب است که همه آنها بر شخص واجب است و اگر یکی از آن‌ها را تباه و بی‌اجر گذارد از ولایت و اطاعت خدا بیرون است و برای خداوند هیچ بهره‌ای از بندگی و اطاعت در او نیست، به او گفتم: قربانت، آن چیست؟ فرمود: ای معلی، به راستی من بر تو نگرانم و می‌ترسم که آنها را تباه گردانی و نگهداری نکنی و بدانی و به کار نبندی، گوید: به او گفتم: لا حول و لا قوة الا بالله، فرمود: آسان‌ترین آنها این است

۱ - آنچه برای خود دوست می‌داری برای دوستت هم دوست بداری و آنچه برای خود نپسندی برای دوستت هم نپسندی.

۲- از خشم او کناره گیری کنی و خشنودی او را بخواهی و فرمان او را ببری.

۳- با جان و مال و دست و زبان خود، او را یاری نمائی.

۴- چشم و راهنما و آینهٔ او باشی.

۵- سیر نباشی و او گرسنه باشد سیراب باشی و او تشنه بماند، پوشیده باشی و او برهنه باشد.

يَكُونَ لَكَ خَادِمٌ- وَ لَيْسَ لِأَخِيكَ خَادِمٌ- فَوَاجِبٌ أَنْ تَبْعَثَ خَادِمَكَ- فَيَغْسِلَ ثِيَابَهُ وَ يَصْنَعَ طَعَامَهُ- وَ يُمَهِّدَ فِرَاشَهُ- وَ الْحَقُّ السَّابِعُ أَنْ تُبِرَّ قَسَمَهُ- وَ تُجِيبَ دَعْوَتَهُ- وَ تَعُودَ مَرِيضَهُ- وَ تَشْهَدَ جَنَازَتَهُ- وَ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّ لَهُ حَاجَةً- تُبَادِرُهُ إِلَى قَضَائِهَا- وَ لَا تُلْجِئُهُ أَنْ يَسْأَلَكَهَا- وَ لَكِنْ تُبَادِرُهُ مُبَادَرَةً- فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ وَصَلْتَ وَلَايَتَكَ بِوَلَايَتِهِ وَ وَلَايَتَهُ بِوَلَايَتِكَ.

۲۰۵۲-۳- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَيْفٍ عَنْ أَبِيهِ سَيْفٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ:

كَتَبَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا- يَسْأَلُونَ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنْ أَشْيَاءَ وَ أَمَرُونِي أَنْ أَسْأَلَهُ- عَنْ حَقِّ الْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ- فَسَأَلْتُهُ فَلَمْ يُجِبْنِي- فَلَمَّا جِئْتُ لِأُوَدِّعَهُ- فَقُلْتُ سَأَلْتُكَ فَلَمْ تُجِبْنِي- فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ أَنْ تَكْفُرُوا إِنَّ مِنْ أَشَدِّ مَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ- ثَلَاثاً إِنْصَافَ الْمَرْءِ مِنْ نَفْسِهِ حَتَّى لَا يَرْضَى لِأَخِيهِ مِنْ نَفْسِهِ- إِلَّا بِمَا يَرْضَى لِنَفْسِهِ مِنْهُ- وَ مُوَاسَاةَ الْأَخِ فِي الْمَالِ- وَ ذِكْرَ اللَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ- لَيْسَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ- وَ لَكِنْ عِنْدَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَيَدَعُهُ.

۲۰۵۳-۴- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ مُرَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ- مِنْ أَدَاءِ حَقِّ الْمُؤْمِنِ.

۶- اگر برای تو خدمتکاری است و برای برادرت نیست، خدمتکار خودرا بفرستی تا جامه او را بشوید و خوراک او را درست کند و بستر او را پهن نماید.

۷- به سوگند او وفادار باشی، دعوت او را بپذیری، اگر بیمار شد به دیدارش روی و در جنازهٔ او حاضر شوی و هر گاه بدانی او را حاجتی است حاجت او را برآورده سازی و او را ناگزیر نسازی که از تو بخواهد بلکه پیش دستی کنی و هر گاه چنین کردی دوستی خود را به دوستی او پیوسته ساخته‌ای و دوستی او را به دوستی خود.

۳- «عَبْدُالْاَعْلَی بْنِ اَعْیَنْ» گوید: (بعضی) از اصحاب ما نوشتند و چیزهائی از امام صادق علیه السلام پرسیدند و به من دستور دادند که از آن حضرت حق مسلمان را بر برادرش بپرسم، پرسیدم و به من پاسخی نداد، چون آمدم با او خداحافظی کنم،

به او گفتم: پرسیدم و جواب ندادید؟ فرمود: من می‌ترسم شما کافر شوید، براستی از سخت‌ترین چیزها که خدا بر مخلوق خود واجب کرده سه چیز است:

۱ - عدالت‌ورزی مرد، از طرف خودش، تا اینکه نپسندد برای برادرش از طرف خود، جز آنچه بپسندد برای خودش از طرف او.

۲ - همراهی برادر با مال و دارائی.

۳- ذکر خدا در هر حال که نه لفظ سبحان الله و الحمد الله است ولی در برابر آنچه که خدا حرام کرده یاد خدا کند و آن را کنار گذارد.

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:

خدا با چیزی عبادت نشود که بهتر از ادای حق مؤمن باشد.

۲۰۵۴-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ - أَنْ لَا يَشْبَعَ وَ يَجُوعُ أَخُوهُ - وَ لَا يَرْوَى وَ يَعْطَشُ أَخُوهُ - وَ لَا يَكْتَسِيَ وَ يَعْرَى أَخُوهُ - فَمَا أَعْظَمَ حَقَّ الْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ الْمُسْلِمِ - وَ قَالَ أَحِبَّ لِأَخِيكَ الْمُسْلِمِ - مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ - وَ إِذَا احْتَجْتَ فَسَلْهُ - وَ إِنْ سَأَلَكَ فَأَعْطِهِ - لَا تَمَلَّهُ خَيْراً وَ لَا يَمَلَّهُ لَكَ - كُنْ لَهُ ظَهْراً فَإِنَّهُ لَكَ ظَهْرٌ - إِذَا غَابَ فَاحْفَظْهُ فِي غَيْبَتِهِ - وَ إِذَا شَهِدَ فَزُرْهُ وَ أَجِلَّهُ وَ أَكْرِمْهُ - فَإِنَّهُ مِنْكَ وَ أَنْتَ مِنْهُ - فَإِنْ كَانَ عَلَيْكَ عَاتِباً - فَلَا تُفَارِقْهُ حَتَّى تَسْأَلَ سَمِيحَتَهُ - وَ إِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ فَاحْمَدِ اللَّهَ - وَ إِنِ ابْتُلِيَ فَاعْضُدْهُ - وَ إِنْ تُمُحِّلَ لَهُ فَأَعِنْهُ - وَ إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِأَخِيهِ - أُفٍّ انْقَطَعَ مَا بَيْنَهُمَا مِنَ الْوَلَايَةِ - وَ إِذَا قَالَ أَنْتَ عَدُوِّي كَفَرَ أَحَدُهُمَا - فَإِذَا اتَّهَمَهُ انْمَاثَ الْإِيمَانُ فِي قَلْبِهِ - كَمَا يَنْمَاثُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ - وَ قَالَ بَلَغَنِي أَنَّهُ قَالَ - إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَزْهَرُ نُورُهُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ - كَمَا تَزْهَرُ نُجُومُ السَّمَاءِ لِأَهْلِ الْأَرْضِ وَ قَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ وَلِيُّ اللَّهِ - يُعِينُهُ وَ يَصْنَعُ لَهُ - وَ لَا يَقُولُ عَلَيْهِ إِلَّا الْحَقَّ - وَ لَا يَخَافُ غَيْرَهُ.

۲۰۵۵-۶- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لِلْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ الْمُسْلِمِ مِنَ الْحَقِّ - أَنْ يُسَلِّمَ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ وَ يَعُودَهُ إِذَا مَرِضَ - وَ يَنْصَحَ لَهُ إِذَا غَابَ - وَ يُسَمِّتَهُ إِذَا عَطَسَ

۵- امام صادق علیه السلام فرمود: حق مسلمان بر مسلمان این است که خود سیر نباشد و برادرش گرسنه، و خود سیراب نباشد و برادرش تشنه، و خود پوشیده نباشد و برادرش عریان و برهنه، پس چقدر بزرگ است حق مسلمان بر برادر مسلمانش و فرمود: دوست بدار، برای برادر مسلمانت آنچه را برای خود دوست می‌داری و هر گاه نیازمند شدی از او کمک بخواه و اگر از تو کمک خواست به او کمک کن، از هیچ کار خوبی دربارۀ او دل تنگ و خسته مشو، و او از هیچ کار خوبی برای تو دل تنگ و خسته نشود، در غیاب او پشتیبانش باش که او هم پشتیبان توست و چون حاضر باشد او را دیدار و او را احترام کن زیرا او از تو و تو از اوئی و چون از تو بدش آید از او دوری مکن تا گذشت او را خواستار شوی، و اگر به او خیری رسد خدا را سپاس گزار و اگر گرفتار شود، زیر بازویش را بگیر و اگر برای او دامی نهادند و سخن چینی کردند، به او کمک کن و اگر مردی به برادرش بگوید وای بر تو، دوستی معنوی میان آنها بریده شود و وقتی به او بگوید: تو دشمن منی، یکی از آنها کافر باشد و اگر او را متهم سازد و به او تهمت زند ایمان در دلش آب شود همچون نمک در آب، و گفت: به من رسیده است که فرمود: به راستی مؤمن است که نورش برای اهل آسمان می‌درخشد چنانچه ستاره‌های آسمان برای اهل زمین می‌درخشند و فرمود: به راستی مؤمن دوست خداست که خدایش کمک کند و برای او بسازد و مؤمن برای خدا جز حق و راستی نگوید و از جز او نترسد.

۶- امام صادق علیه السلام فرمود: حق مسلمان بر برادر مسلمانش این است که: هر گاه به او برخورد سلامش کند، و هر وقت بیمار شد او را عیادت کند، و

وَ يُجِيبَهُ إِذَا دَعَاهُ- وَ يَتْبَعَهُ إِذَا مَاتَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ ابْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ مِثْلَهُ.

۲۰۵۶-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي الْمَأْمُونِ الْحَارِثِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا حَقُّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ- قَالَ إِنَّ مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ- الْمَوَدَّةَ لَهُ فِي صَدْرِهِ- وَ الْمُوَاسَاةَ لَهُ فِي مَالِهِ وَ الْخَلَفَ لَهُ فِي أَهْلِهِ- وَ النُّصْرَةَ لَهُ عَلَى مَنْ ظَلَمَهُ- وَ إِنْ كَانَ نَافِلَةٌ فِي الْمُسْلِمِينَ- وَ كَانَ غَائِباً أَخَذَ لَهُ بِنَصِيبِهِ- وَ إِذَا مَاتَ الزِّيَارَةَ إِلَى قَبْرِهِ وَ أَنْ لَا يَظْلِمَهُ وَ أَنْ لَا يَغُشَّهُ- وَ أَنْ لَا يَخُونَهُ وَ أَنْ لَا يَخْذُلَهُ- وَ أَنْ لَا يُكَذِّبَهُ وَ أَنْ لَا يَقُولَ لَهُ أُفٍّ- وَ إِذَا قَالَ لَهُ أُفٍّ فَلَيْسَ- بَيْنَهُمَا وَلَايَةٌ وَ إِذَا قَالَ لَهُ- أَنْتَ عَدُوِّي فَقَدْ كَفَرَ أَحَدُهُمَا- وَ إِذَا اتَّهَمَهُ انْمَاثَ الْإِيمَانُ فِي قَلْبِهِ- كَمَا يَنْمَاثُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ.

۲۰۵۷-۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ صَاحِبِ الْكِلَلِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

كُنْتُ أَطُوفُ مَعَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَعَرَضَ لِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا كَانَ سَأَلَنِي الذَّهَابَ مَعَهُ فِي حَاجَةٍ- فَأَشَارَ إِلَيَّ فَكَرِهْتُ أَنْ أَدَعَ.

وقتی غایب شد برای او خیر خواهی کند، و چون عطسه زد به او دعای خیر کند (یرحمک الله) بگوید، و چون از او دعوت کرد او را اجابت کند، و وقتی مُرد از او تشییع کند.

۷- اَبی مَأْمُونِ حَارِثِی گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: حق مؤمن بر مؤمن چیست؟ فرمود:
به راستی از حق مؤمن بر مؤمن این است که او را از دل دوست بدارد و با او در مال همراهی کند و به جای او از خانواده‌اش سرپرستی نماید و بر کسی که به او ستم نماید او را یاری دهد و اگر در میان مسلمانان بهره‌ای داشته باشد برادرش دریافت کند و چون بمیرد قبر او را زیارت کند و به او ستم نکند و او را فریب ندهد و به او خیانت نورزد و او را رها نسازد و او را دروغگو نشمارد و به او اف نگوید و اگر به او اف گوید میان آنها دوستی و رابطه معنوی برجا نماند و هر گاه به او بگوید: تو دشمن من، یکی از آنها کافر شود و هر گاه او را متهم سازد، ایمان در دلش آب شود مانند ذوب شدن نمک در آب.

۸- اَبَانِ بْنِ تَغْلِبْ می‌گوید: با امام صادق علیه السلام طواف می‌کردم، مردی از اصحاب جلوی مرا گرفت، او از من خواسته بود به همراه او برای کاری بروم و به من اشاره کرد، من بد داشتم که طواف با امام صادق علیه السلام را رها کنم و با او بروم، در این میان که طواف می‌کردم ناگهان باز به من اشاره کرد، امام صادق علیه السلام او را دید و گفت:
ای أبان، این مرد تو را می‌خواهد؟ گفتم: آری، فرمود: او کیست؟ گفتم: از یاران است، فرمود: با تو هم عقیده است؟ گفتم: آری، فرمود:

وَ أَذْهَبَ إِلَيْهِ - فَبَيْنَا أَنَا أَطُوفُ إِذْ أَشَارَ إِلَيَّ أَيْضاً - فَرَآهُ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَقَالَ يَا أَبَانُ إِيَّاكَ يُرِيدُ هَذَا - قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَمَنْ هُوَ قُلْتُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا - قَالَ هُوَ عَلَى مِثْلِ مَا أَنْتَ عَلَيْهِ - قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَاذْهَبْ إِلَيْهِ - قُلْتُ فَأَقْطَعُ الطَّوَافَ - قَالَ نَعَمْ قُلْتُ - وَ إِنْ كَانَ طَوَافَ الْفَرِيضَةِ - قَالَ نَعَمْ قَالَ فَذَهَبْتُ مَعَهُ - ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَيْهِ بَعْدُ فَسَأَلْتُهُ - فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي عَنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ - فَقَالَ يَا أَبَانُ دَعْهُ لَا تَرِدْهُ - قُلْتُ بَلَى جُعِلْتُ فِدَاكَ - فَلَمْ أَزَلْ أُرَدِّدُ عَلَيْهِ - فَقَالَ يَا أَبَانُ تُقَاسِمُهُ شَطْرَ مَالِكَ - ثُمَّ نَظَرَ إِلَيَّ فَرَأَى مَا دَخَلَنِي - فَقَالَ يَا أَبَانُ أَمَا تَعْلَمُ - أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - قَدْ ذَكَرَ الْمُؤْثِرِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ - قُلْتُ بَلَى جُعِلْتُ فِدَاكَ - فَقَالَ أَمَّا إِذَا أَنْتَ قَاسَمْتَهُ فَلَمْ تُؤْثِرْهُ بَعْدُ إِنَّمَا أَنْتَ وَ هُوَ سَوَاءٌ إِنَّمَا تُؤْثِرُهُ إِذَا أَنْتَ أَعْطَيْتَهُ مِنَ النِّصْفِ الْآخَرِ.

۲۰۵۸ - ۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ عِيسَى بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ قَالَ:

كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَنَا وَ ابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَلْحَةَ - فَقَالَ ابْتِدَاءً مِنْهُ يَا ابْنَ أَبِي يَعْفُورٍ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله سِتُّ خِصَالٍ - مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ عَنْ يَمِينِ اللَّهِ فَقَالَ ابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ - وَ مَا هُنَّ جُعِلْتُ فِدَاكَ - قَالَ يُحِبُّ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِأَعَزِّ أَهْلِهِ - وَ يَكْرَهُ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ لِأَخِيهِ - مَا يَكْرَهُ لِأَعَزِّ أَهْلِهِ

برو نزد او، گفتم: طوافم را رها کنم؟ فرمود: آری، گفتم: و اگر چه طواف واجب باشد؟ فرمود: آری، گوید: با او رفتم، پس از آن به نزد حضرت بازگشتم و از او پرسیدم، گفتم: به من خبر دهید از حق مؤمن بر مؤمن، فرمود: ای أبان، آن را مخواه، گفتم: چرا، قربانت آن را می‌خواهم و پیوسته اصرار کردم، پس فرمود: ای أبان، تا آنجا حق دارد که نیمی از مالت را به او بدهی، سپس به من نگاه کرد و دید چه حالی به من دست داده، پس فرمود: مگر نمی‌دانی خداوند از کسانی یاد کرده که دیگران را برخود ترجیح داده‌اند؟ عرض کردم: چرا قربانت، فرمود: اگر تو مالت را با او قسمت کنی او را برخود مقدم نداشتی، بلکه با او برابر شده‌ای ترجیح او بر خود زمانی است که از نصف دیگر که بهرهٔ توست به او بدهی.

۹- «عِیسَی بْنِ أَبِی مَنْصُور» گوید: من با اِبْنِ أَبِی یَعْفُور و «عَبْدُاللهِ بْنِ طَلْحَه» خدمت امام صادق عليه السلام بودیم و آن حضرت آغاز سخن کرد و فرمود: ای پسر أبی یعفور، رسول خدا صلى الله عليه وآله فرموده: شش خصلت است که در هر کس باشد در برابر خدا عزّوجلّ و در طرف راست او خواهد بود، پسر أبی یعفور گفت: قربانت، آنها چیستند؟ فرمود: مرد مسلمان برای برادرش نخواهد جز آنچه را که برای خود می‌خواهد و برای برادرش بد بدارد آنچه را که برای عزیزترین خاندانش بد بدارد و به پاکی و خلوص با او دوستی کند، پسر أبی یعفور گریست و گفت: چگونه با او به پاکی و خلوص دوستی کند؟ فرمود: ای پسر أبی یعفور، چون در دل او این مقام را داشته باشد (که برای او بخواهد هر چه را برای عزیزترین خاندانش می‌خواهد... الخ) توجهش به او باشد و در نتیجه با غم و شادی او شریک گردد، برای شادی او شاد شود اگر او شاد است و بر اندوه او

وَ يُنَاصِحُهُ الْوَلَايَةَ- فَبَكَى ابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ وَ قَالَ- كَيْفَ يُنَاصِحُهُ الْوَلَايَةَ- قَالَ يَا ابْنَ أَبِي يَعْفُورٍ - إِذَا كَانَ مِنْهُ بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ بَثَّهُ هَمَّهُ فَفَرِحَ لِفَرَحِهِ إِنْ هُوَ فَرِحَ- وَ حَزِنَ لِحُزْنِهِ إِنْ هُوَ حَزِنَ- وَ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ مَا يُفَرِّجُ عَنْهُ- فَرَّجَ عَنْهُ وَ إِلَّا دَعَا اللَّهَ لَهُ- قَالَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام ثَلَاثٌ لَكُمْ وَ ثَلَاثٌ لَنَا- أَنْ تَعْرِفُوا فَضْلَنَا- وَ أَنْ تَطَئُوا عَقِبَنَا- وَ أَنْ تَنْتَظِرُوا عَاقِبَتَنَا- فَمَنْ كَانَ هَكَذَا- كَانَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَيَسْتَضِيءُ بِنُورِهِمْ مَنْ هُوَ أَسْفَلُ مِنْهُمْ- وَ أَمَّا الَّذِينَ عَنْ يَمِينِ اللَّهِ- فَلَوْ أَنَّهُمْ يَرَاهُمْ مَنْ دُونَهُمْ- لَمْ يَهْنِئْهُمُ الْعَيْشُ مِمَّا يَرَوْنَ مِنْ فَضْلِهِمْ- فَقَالَ ابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ - وَ مَا لَهُمْ لَا يَرَوْنَ وَ هُمْ عَنْ يَمِينِ اللَّهِ- فَقَالَ يَا ابْنَ أَبِي يَعْفُورٍ - إِنَّهُمْ مَحْجُوبُونَ بِنُورِ اللَّهِ- أَمَا بَلَغَكَ الْحَدِيثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى‌الله‌عليه‌وآله كَانَ يَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ خَلْقاً- عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ- وَ عَنْ يَمِينِ اللَّهِ وُجُوهُهُمْ أَبْيَضُ مِنَ الثَّلْجِ- وَ أَضْوَأُ مِنَ الشَّمْسِ الضَّاحِيَةِ- يَسْأَلُ السَّائِلُ مَا هَؤُلَاءِ- فَيُقَالُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ تَحَابُّوا فِي جَلَالِ اللَّهِ.

۲۰۵۹- ۱۰- عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه‌السلام:

فَدَخَلَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ- فَسَأَلَهُ كَيْفَ مَنْ خَلَّفْتَ مِنْ إِخْوَانِكَ قَالَ فَأَحْسَنَ الثَّنَاءَ- وَ زَكَّى وَ أَطْرَى- فَقَالَ لَهُ كَيْفَ عِيَادَةُ أَغْنِيَائِهِمْ عَلَى

اندوه می‌خورد اگر او افسرده است و اگر چیزی که مایهٔ گشایش کار او باشد در دست داشته باشد، کار او راگشایش می‌دهد و اگر نه برای او دعا کند، گوید: سپس امام صادق علیه السلام فرمود: سه تا از آن شماست و سه تا هم راجع به ماست، فضیلت ما را درست بفهمید، دنبال ما گام بردارید، در انتظار انجام کار ما باشید، هر کس چنین باشد در پیشگاه خدای عزّوجلّ است و به نور آنها تابنده شود آنها که در درجهٔ پائین‌تر از آنهایند و اما آن کسانی که در جناح راست خدایند اگر کسانی که پائین از درجهٔ آنهایند را بنگرد از فضل و برتری آنها زندگی برایشان ناگوار و تلخ گردد.
ابن أبی یعفور گفت: چه باکی دارند که آنها را در جناح راست خدا نبینند؟ در پاسخ فرمود: ای پسر أبی یعفور، به راستی که آنها به نور خدا در پس پرده‌اند (یعنی چشم از دیدار آنها خیره می‌شود و نمی‌تواند آنها را ببیند) آیا به تو این حدیث نرسیده که رسول خدا صلی الله علیه و آله بارها می‌فرمود: براستی برای خدا از طرف راست عرش در برابر خدا و در جناح راست خدا خلقی است که چهرهٔ آنها از برف سفیدتر است و از آفتاب ظهر هنگام، تابان‌تر است، سؤال کننده می‌پرسید، اینان کیانند؟ و جواب می‌شنید: اینانند آن کسانی که در جلال خدا با یکدیگر دوستی دارند.

* * *

۱۰ - محمد بن عجلان می‌گوید: نزد امام صادق علیه السلام بودم و مردی وارد شد و سلام کرد و آن حضرت از او پرسید، برادرانی را که از آنها جدا شدی چگونه‌اند؟ گوید: آن مرد آنان را به خوبی ستود و به پاکی از آنها یاد کرد و بسیار تعریف نمود، حضرت به او فرمود: چگونه ثروتمندان از بینوایان عیادت کنند؟ در پاسخ گفت: اندکی، امام فرمود: چقدر توانگران

فُقَرَائِهِمْ - فَقَالَ قَلِيلَةٌ قَالَ - وَ كَيْفَ مُشَاهَدَةُ أَغْنِيَائِهِمْ لِفُقَرَائِهِمْ - قَالَ قَلِيلَةٌ قَالَ - فَكَيْفَ صِلَةُ أَغْنِيَائِهِمْ لِفُقَرَائِهِمْ - فِي ذَاتِ أَيْدِيهِمْ فَقَالَ إِنَّكَ لَتَذْكُرُ أَخْلَاقاً - قَلَّ مَا هِيَ فِيمَنْ عِنْدَنَا - قَالَ فَقَالَ فَكَيْفَ تَزْعُمُ هَؤُلَاءِ أَنَّهُمْ شِيعَةٌ.

۲۰۶۰-۱۱ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ ﷺ - جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ الشِّيعَةَ عِنْدَنَا كَثِيرٌ - فَقَالَ فَهَلْ يَعْطِفُ الْغَنِيُّ عَلَى الْفَقِيرِ - وَ هَلْ يَتَجَاوَزُ الْمُحْسِنُ عَنِ الْمُسِيءِ وَ يَتَوَاسَوْنَ فَقُلْتُ لَا - فَقَالَ لَيْسَ هَؤُلَاءِ شِيعَةً - الشِّيعَةُ مَنْ يَفْعَلُ هَذَا.

۲۰۶۱-۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ يَقُولُ عَظِّمُوا أَصْحَابَكُمْ وَ وَقِّرُوهُمْ - وَ لَا يَتَجَهَّمْ بَعْضُكُمْ بَعْضاً - وَ لَا تَضَارُّوا وَ لَا تَحَاسَدُوا - وَ إِيَّاكُمْ وَ الْبُخْلَ - كُونُوا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ.

۲۰۶۲-۱۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ أَيَجِيءُ أَحَدُكُمْ إِلَى أَخِيهِ - فَيُدْخِلُ يَدَهُ فِي كِيسِهِ فَيَأْخُذُ حَاجَتَهُ فَلَا يَدْفَعُهُ - فَقُلْتُ مَا أَعْرِفُ ذَلِكَ فِينَا - فَقَالَ أَبُو

از بینوایان سرکشی و ملاقات می‌کنند؟ در پاسخ گفت: اندکی، امامعليه‌السلام فرمود: چگونه توانگران از مستمندان دستگیری می‌کنند و از مال خود به آنها می‌دهند؟ در پاسخ گفت: شما اخلاق و صفاتی را یادآوری می‌کنید که در مردم ما بسیار کم است، امامعليه‌السلام فرمود: پس تو چگونه معتقدی که اینها شیعه‌اند.

* * *

۱۱- أبی اسماعیل می‌گوید: به امام باقرعليه‌السلام عرض کردم: قربانت، ما شیعیان بسیارداریم فرمود: آیا توانگران به مستمندان مهربانی و توجه می‌کنند؟ خوش کرداران از بدکاران گذشت دارند؟ با هم همراهی می‌کنند؟ عرض کردم: نه، فرمود: اینها شیعه نیستند، شیعه کسی است که چنین کند.

* * *

۱۲- امام باقرعليه‌السلام بارها می‌فرمود: یاران خود را بزرگ شمارید و آنان را احترام کنید و به یکدیگر ترشروئی و زیان نرسانید و نسبت به هم جسور نباشید و از بخل بپرهیزید تا بنده‌های با اخلاص به حساب آئید.

* * *

۱۳- امام باقرعليه‌السلام به سعید بن حسن فرمود:

آیا یکی از شماها نزد برادرش می‌رود و دست در کیسهٔ او می‌کند و آنچه را می‌خواهد بر می‌دارد و او جلوش را نمی‌گیرد عرض کردم: من در میان خودمان چنین چیزی را سراغ ندارم، امام باقرعليه‌السلام فرمود: در این صورت چیزی در بین نیست (یعنی از ایمان خبری نیست) گفتم: پس در

جَعْفَرٍ عليه السلام فَلاَ شَيْءَ إِذاً قُلْتُ - فَالْهَلاَكُ إِذاً فَقَالَ - إِنَّ الْقَوْمَ لَمْ يُعْطَوْا أَحْلاَمَهُمْ بَعْدُ.

۲۰۶۳-۱۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ رَفَعَهُ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ فَقَالَ - سَبْعُونَ حَقّاً لاَ أُخْبِرُكَ إِلاَّ بِسَبْعَةٍ - فَإِنِّي عَلَيْكَ مُشْفِقٌ أَخْشَى أَلاَّ تَحْتَمِلَ - فَقُلْتُ بَلَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ - فَقَالَ لاَ تَشْبَعُ وَ يَجُوعُ - وَ لاَ تَكْتَسِي وَ يَعْرَى - وَ تَكُونُ دَلِيلَهُ وَ قَمِيصَهُ الَّذِي يَلْبَسُهُ - وَ لِسَانَهُ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِهِ - وَ تُحِبُّ لَهُ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ - وَ إِنْ كَانَتْ لَكَ جَارِيَةٌ - بَعَثْتَهَا لِتُمَهِّدَ فِرَاشَهُ - وَ تَسْعَى فِي حَوَائِجِهِ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ - فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ - وَصَلْتَ وَلاَيَتَكَ بِوَلاَيَتِنَا - وَ وَلاَيَتَنَا بِوَلاَيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ.

۲۰۶۴-۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ - لاَ يَظْلِمُهُ وَ لاَ يَخْذُلُهُ وَ لاَ يَخُونُهُ - وَ يَحِقُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ الاِجْتِهَادُ - فِي التَّوَاصُلِ وَ التَّعَاوُنُ عَلَى التَّعَاطُفِ - وَ الْمُوَاسَاةُ لِأَهْلِ الْحَاجَةِ - وَ تَعَاطُفُ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ - حَتَّى تَكُونُوا كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - رُحَمَاءَ بَيْنَكُمْ مُتَرَاحِمِينَ - مُغْتَمِّينَ لِمَا غَابَ عَنْكُمْ - مِنْ أَمْرِهِمْ عَلَى مَا مَضَى عَلَيْهِ - مَعْشَرُ الْأَنْصَارِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ - صلى الله عليه وآله.

این صورت هلاکت است، فرمود: براستی هنوز خرد این مردم کامل نشده (و آداب و رسوم دینی یاد نگرفته‌اند).

* * *

۱۴- معلی بن خنیس می‌گوید: از امام صادق علیه السلام دربارهٔ حق مؤمن پرسیدم فرمود: هفتاد حق است که جز هفت نوع آن را به تو نگویم زیرا من نسبت به تو مهربان و دربارهٔ تو نگرانم و می‌ترسم تحمّل نکنی، گفتم: آری انشاء الله، فرمود: سیر نباشی و او گرسنه و تو خود جامه نپوشی و او برهنه، و تو رهنما و پیراهن تن او و زبان‌گویای او باشی و برای او دوست بداری هر چه را که برای خود دوست می‌داری و اگر خدمتکاری داری او را بفرستی تا بستر او را مرتب کند و در انجام خواسته او شب و روز گوش باشد چون چنین کردی ولایت خود را به ولایت ما پیوسته ساخته و ولایت ما را به ولایت خدای عزّوجلّ.

* * *

۱۵- امام صادق علیه السلام فرمود:
تنها نگذارد و به او خیانت نکند و سزاوار است که در پیوستگی و کمک به هم بکوشند و نسبت به هم مهر ورزند و نیازمندان را همراهی کند تا آنطور که خدا فرموده است باشید آنجا که می‌فرماید: «به یکدیگر مهربانند (فتح / ۲۹)» با هم مهربانند و از اینکه خدمتی از آنان از دست رفته نگران و اندوهگین اند بر همان روش باشند که گروه انصار در دوران رسول خدا صلی الله علیه و آله بودند.

٢٠٦٥-١٦- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله حَقٌّ عَلَى الْمُسْلِمِ إِذَا أَرَادَ سَفَراً- أَنْ يُعْلِمَ إِخْوَانَهُ- وَ حَقٌّ عَلَى إِخْوَانِهِ- إِذَا قَدِمَ أَنْ يَأْتُوهُ

بَابُ التَّرَاحُمِ وَ التَّعَاطُفِ

٢٠٦٦-١- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ شُعَيْبٍ الْعَقَرْقُوفِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا إِخْوَةً بَرَرَةً- مُتَحَابِّينَ فِي اللَّهِ- مُتَوَاصِلِينَ مُتَرَاحِمِينَ- تَزَاوَرُوا وَ تَلَاقَوْا وَ تَذَاكَرُوا أَمْرَنَا وَ أَحْيُوهُ.

٢٠٦٧-٢- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ كُلَيْبٍ الصَّيْدَاوِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

تَوَاصَلُوا وَ تَبَارُّوا- وَ تَرَاحَمُوا وَ كُونُوا إِخْوَةً بَرَرَةً- كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

٢٠٦٨-٣- عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ يَحْيَى الْكَاهِلِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ تَوَاصَلُوا وَ تَبَارُّوا- وَ تَرَاحَمُوا وَ تَعَاطَفُوا.

۱۶-بر عهده‌ی مسلمان است که چون بخواهد به مسافرت رود برادران خود را آگاه‌ سازد و بر عهده‌ی برادران است که چون او بازگشت به دیدارش روند.

مهرورزی و دلسوزی به یکدیگر

۱- امام صادق علیه السلام به یاران می‌فرمود:

از خدا بپرهیزید و برادرانی خوشرفتار باشید، در راه خدا به هم دوستی کنید، و پیوند داشته باشید و به هم مهربانی کنید، به دیدار هم بروید و با هم به خوبی برخورد کنید و ولایت ما را به هم یاد آوری کنید و آن را زنده نگه دارید.

* * *

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:

پیوستگی و خوشرفتاری و مهربانی داشته باشید و به هم مهر بورزید همانطور که خداوند به شما دستور داده است.

* * *

۳- امام صادق علیه السلام می‌فرمود:

به هم پیوستگی و نیکی و مهربانی کنید و دلسوز هم باشید.

* * *

٢٠٦٩-٤- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ: يَحِقُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ الاجْتِهَادُ - فِي التَّوَاصُلِ وَ التَّعَاوُنُ عَلَى التَّعَاطُفِ - وَ الْمُوَاسَاةُ لِأَهْلِ الْحَاجَةِ - وَ تَعَاطُفُ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ حَتَّى تَكُونُوا كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ مُتَرَاحِمِينَ - مُغْتَمِّينَ لِمَا غَابَ عَنْكُمْ مِنْ أَمْرِهِمْ - عَلَى مَا مَضَى عَلَيْهِ مَعْشَرُ الْأَنْصَارِ - عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله.

بَابُ زِيَارَةِ الْإِخْوَانِ

٢٠٧٠-١- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ زَارَ أَخَاهُ لِلَّهِ - لَا لِغَيْرِهِ الْتِمَاسَ مَوْعِدِ اللَّهِ - وَ تَنَجُّزَ مَا عِنْدَ اللَّهِ وَكَّلَ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ - يُنَادُونَهُ أَلَا طِبْتَ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ.

٢٠٧١-٢- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ خَيْثَمَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أُوَدِّعُهُ فَقَالَ يَا خَيْثَمَةُ - أَبْلِغْ مَنْ تَرَى مِنْ مَوَالِينَا السَّلَامَ - وَ أَوْصِهِمْ بِتَقْوَى اللَّهِ الْعَظِيمِ - وَ أَنْ يَعُودَ غَنِيُّهُمْ عَلَى فَقِيرِهِمْ - وَ قَوِيُّهُمْ عَلَى ضَعِيفِهِمْ - وَ أَنْ يَشْهَدَ حَيُّهُمْ جِنَازَةَ مَيِّتِهِمْ - وَ أَنْ يَتَلَاقَوْا فِي بُيُوتِهِمْ - فَإِنَّ لُقِيَّا بَعْضِهِمْ بَعْضاً حَيَاةٌ لِأَمْرِنَا رَحِمَ اللَّهُ عَبْداً أَحْيَا أَمْرَنَا - يَا خَيْثَمَةُ أَبْلِغْ مَوَالِيَنَا - أَنَّا لَا نُغْنِي عَنْهُمْ

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
بر مسلمانان سزاوار است که پیوستگی و کمک به هم و مهر ورزی و همراهی با نیازمندان تا همانطور باشید که خداوند به شما دستور داده است: «مهربانند در میان خودشان» (فتح / ۲۹) به هم مهر بورزید و بخاطر کمکی که از دست داده‌اید غمناک باشید و بر همان روشی باشید که انصار در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله بودند.

دیدار برادران

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس به دیدار برادر دینی خود برود، تنها برای خدا نه چیز دیگر و بخاطر وعده خداوند و دریافت آنچه نزد اوست خداوند هفتاد هزار فرشته بر او گمارد که فریاد کشند: هان! پاک گشتی و بهشت گوارای تو باد.

۲- خیثمه می‌گوید: نزد امام باقر علیه السلام رفتم تا با او خداحافظی کنم فرمود: ای خیثمه، هر کدام از دوستان ما را که دیدی سلام برسان و به آنها به تقویٰ خدای بزرگ سفارش کن و اینکه توانگران به مستمندان توجه کنند و توانایان بر ناتوانان و زنده آنها بر جنازه مردگان حاضر شوند و در خانه‌های خود با یکدیگر ملاقات کنند زیرا برخورد آنها با یکدیگر مایه زنده ساختن فرمان ماست، خدا رحمت کند بنده‌ای را که کار ما را زنده نگه دارد، ای خیثمه، به دوستان این پیام را برسان که ما از طرف خدا هیچ کار و چاره سازی برای شما نمی‌توانیم انجام دهیم جز به عمل و رفتارش و به راستی که آنها به دوستی و ولایت ما نرسند جز به ورع و

مِنَ اللَّهِ شَيْئاً إِلَّا بِعَمَلٍ - وَأَنَّهُمْ لَنْ يَنَالُوا وَلَايَتَنَا إِلَّا بِالْوَرَعِ - وأنّ أشدّ النّاس حسرة يوم القيامة من وصف عدلاً ثم خالفه إلى غيره.

۲۰۷۲-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله حَدَّثَنِي جَبْرَئِيلُ عليه السلام أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَهْبَطَ إِلَى الْأَرْضِ مَلَكاً - فَأَقْبَلَ ذَلِكَ الْمَلَكُ يَمْشِي - حَتَّى وَقَعَ إِلَى بَابٍ - عَلَيْهِ رَجُلٌ يَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّ الدَّارِ - فَقَالَ لَهُ الْمَلَكُ - مَا حَاجَتُكَ إِلَى رَبِّ هَذِهِ الدَّارِ - قَالَ أَخٌ لِي مُسْلِمٌ زُرْتُهُ فِي اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - قَالَ لَهُ الْمَلَكُ مَا جَاءَ بِكَ إِلَّا ذَاكَ - فَقَالَ مَا جَاءَ بِي إِلَّا ذَاكَ - فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ - وَ هُوَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ - وَجَبَتْ لَكَ الْجَنَّةُ وَ قَالَ الْمَلَكُ - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - أَيُّمَا مُسْلِمٍ زَارَ مُسْلِماً - فَلَيْسَ إِيَّاهُ زَارَ - إِيَّايَ زَارَ وَ ثَوَابُهُ عَلَيَّ الْجَنَّةُ.

۲۰۷۳-۴- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيٍّ النَّهْدِيِّ عَنِ الْحُصَيْنِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ - قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِيَّايَ زُرْتَ وَ ثَوَابُكَ عَلَيَّ - وَ لَسْتُ أَرْضَى لَكَ ثَوَاباً دُونَ الْجَنَّةِ.

پارسائی و به راستی باحسرت‌ترین در روز قیامت کسی است که عدالت و داد را برای دیگران شرح دهد و خودش بر خلاف آن عمل کند.

* * *

۳- رسول خدا ﷺ فرمود:

جبرئیل برای ما باز گفت که خداوند عزّوجلّ فرشته‌ای را به زمین فرستاد و آن فرشته آمد و آغاز رفتن نمود تا گذرش بر دری افتاد که مردی بر آن ایستاده و از صاحب خانه اجازه ورود می‌خواست، آن فرشته به وی گفت: چه نیازی به صاحب این خانه داری؟ در پاسخ گفت: برادر دینی من است و بخاطر خداوند از او ملاقات می‌کنم، آن فرشته به وی گفت: تو تنها برای همین آمدی؟ در پاسخ گفت: جز برای این کار نیامدم، به او گفت: من پیک خدایم و خداوند به تو و او سلام می‌رساند و می‌فرماید: بهشت برای تو واجب است، سپس گفت: خدای عزّوجلّ می‌فرماید: هر مسلمانی که به دیدار مسلمان دیگر رود تنها او را دیدار نکرده بلکه مرا نیز دیدار کرده است و اجر او بر من بهشت است.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:

هرکس بخاطر رضای خدا برادرش را دیدار کند، خدای عزّوجلّ می‌فرماید: پس مرا دیدار کردی و اجرت بر من است و من برای تو ثوابی کمتر از بهشت نپسندم.

۲۰۷۴ - ۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي جَانِبِ الْمِصْرِ - اِبْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ فَهُوَ زَوْرُهُ - وَ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكْرِمَ زَوْرَهُ.

۲۰۷۵ - ۶ - عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي بَيْتِهِ - قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ أَنْتَ ضَيْفِي وَ زَائِرِي - عَلَيَّ قِرَاكَ وَ قَدْ أَوْجَبْتُ - لَكَ الْجَنَّةَ بِحُبِّكَ إِيَّاهُ.

۲۰۷۶ - ۷ - عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي غُرَّةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ فِي مَرَضٍ أَوْ صِحَّةٍ لَا يَأْتِيهِ خِدَاعاً وَ لَا اسْتِبْدَالاً - وَكَّلَ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ - يُنَادُونَ فِي قَفَاهُ أَنْ - طِبْتَ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ - فَأَنْتُمْ زُوَّارُ اللَّهِ - وَ أَنْتُمْ وَفْدُ الرَّحْمَنِ حَتَّى يَأْتِيَ مَنْزِلَهُ - فَقَالَ لَهُ يُسَيْرٌ جُعِلْتُ فِدَاكَ - وَ إِنْ كَانَ الْمَكَانُ بَعِيداً - قَالَ نَعَمْ يَا يُسَيْرُ وَ إِنْ كَانَ الْمَكَانُ مَسِيرَةَ سَنَةٍ - فَإِنَّ اللَّهَ جَوَادٌ وَ الْمَلَائِكَةُ كَثِيرَةٌ - يُشَيِّعُونَهُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ.

۲۰۷۷ - ۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النَّهْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ وَ لِلَّهِ - جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَخْطُرُ بَيْنَ قَبَاطِيَّ مِنْ نُورٍ - وَ لَا يَمُرُّ بِشَيْءٍ إِلَّا أَضَاءَ لَهُ - حَتَّى يَقِفَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ

۵- امام صادق علیه السلام می‌فرمود: هرکس بخاطر رضای خداوند به دیدار برادر دینی خود که در آن سوی شهر است برود او زائر خداست و بر خدا سزاوار است که زائر خود راگرامی بدارد.

۶- امام باقر علیه السلام فرمود:
رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: هرکس از برادر خود در خانه او دیدن کند، خدای عزّوجلّ فرماید: تو مهمان و زائر من هستی، بر عهده من است از تو پذیرایی کنم و من بهشت را بر تو واجب کردم برای آنکه او را دوستداری.

۷- امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
هرکس بخاطر رضای خدا برادر دینی خود را در سلامتی و بیماری بدون فریب و چشم داشتن دیدار کند خداوند بر او هفتاد هزار فرشته بگمارد که به دنبالش فریاد کشند که خوش باش و گوارا باد بر تو بهشت که شما زائران خدائید و شما واردین بر حضرت رحمانید تا بیاید به خانه خود، «یَسِیْر» به آن حضرت گفت: قربانت گردم، و اگرچه جای او دور باشد؟ فرمود: آری ای یسیر، و اگر چه یک سال راه باشد زیرا خدا بخشنده است و فرشته‌های بسیاری او را همراهی کنند تا به خانه‌اش برگردد.

۸- امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس بخاطر خدا و در راه او از برادر دینی خود دیدار کند روز قیامت در میان پارچه هائی از نور بیاید و گام بردارد و بر هر چیزی که

فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ مَرْحَباً - وَ إِذَا قَالَ مَرْحَباً - أَجْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ الْعَطِيَّةَ.

۲۰۷۸ - ۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ وَ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنْ بَشِيرٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ - زَائِراً أَخَاهُ لِلَّهِ لَا لِغَيْرِهِ - الْتِمَاسَ وَجْهِ اللَّهِ - رَغْبَةً فِيمَا عِنْدَهُ - وَكَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُنَادُونَهُ مِنْ خَلْفِهِ - إِلَى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ - أَلَا طِبْتَ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ.

۲۰۷۹ - ۱۰ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا زَارَ مُسْلِمٌ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ - فِي اللَّهِ وَ لِلَّهِ إِلَّا نَادَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَيُّهَا الزَّائِرُ طِبْتَ وَ طَابَتْ - لَكَ الْجَنَّةُ.

۲۰۸۰ - ۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ جَنَّةً - لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا ثَلَاثَةٌ رَجُلٌ حَكَمَ عَلَى نَفْسِهِ بِالْحَقِّ وَ رَجُلٌ زَارَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ فِي اللَّهِ - وَ رَجُلٌ آثَرَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ فِي اللَّهِ.

بگذرد بر او می‌تابد تا در برابر خدای عزّوجلّ بایستد و خدا به او فرماید: خوشامدی، و چون خدا خوشامد گوید عطای او را زیاد سازد.

* * *

۹- امام باقر علیه‌السلام فرمود:

به راستی که چون بنده مسلمانی از خانه‌اش بیرون بیاید و از برادرش برای خدا نه برای چیز دیگری دیدن کند و در طلب رضای خدا باشد و شوق دریافت آنچه که نزد خداست خداوند بر او هفتاد هزار فرشته بگمارد که به دنبالش به راه افتند تا به منزلش برسد و فریاد کشند که خوش باش و بهشت بر تو گوارا باد.

* * *

۱۰- امام صادق علیه‌السلام فرمود:

هیچ مسلمانی از برادر مسلمانش را در راه رضای خدا و برای خدا دیدن نکند جز آنکه خدای عزّوجلّ فریاد زند: ای زائر! خوش باش و بهشت گوارایت باد.

* * *

۱۱- امام باقر علیه‌السلام فرمود:

برای خدای عزّوجلّ بهشتی است که در آن درنیاید جز سه کس:

۱ - مردی که درباره خود به حق داوری کند.

۲ - مردی که برادر مؤمن خود را برای رضای خدا دیدار کند.

۳- مردی که در راه رضای خدا برادر مؤمن خود را انتخاب کند.

۲۰۸۱-۱۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَخْرُجُ إِلَى أَخِيهِ- يَزُورُهُ فَيُوَكِّلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ- مَلَكاً فَيَضَعُ جَنَاحاً فِي الْأَرْضِ- وَ جَنَاحاً فِي السَّمَاءِ يُظِلُّهُ- فَإِذَا دَخَلَ إِلَى مَنْزِلِهِ- نَادَى الْجَبَّارُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- أَيُّهَا الْعَبْدُ الْمُعَظِّمُ- لِحَقِّي الْمُتَّبِعُ لِآثَارِ نَبِيِّي - حَقٌّ عَلَيَّ إِعْظَامُكَ- سَلْنِي أُعْطِكَ ادْعُنِي أُجِبْكَ- اسْكُتْ أَبْتَدِئْكَ- فَإِذَا انْصَرَفَ شَيَّعَهُ الْمَلَكُ- يُظِلُّهُ بِجَنَاحِهِ حَتَّى يَدْخُلَ إِلَى مَنْزِلِهِ- ثُمَّ يُنَادِيهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- أَيُّهَا الْعَبْدُ الْمُعَظِّمُ لِحَقِّي- حَقٌّ عَلَيَّ إِكْرَامُكَ- قَدْ أَوْجَبْتُ لَكَ جَنَّتِي - وَ شَفَّعْتُكَ فِي عِبَادِي.

۲۰۸۲-۱۳- صَالِحُ بْنُ عُقْبَةَ عَنْ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَزِيَارَةُ الْمُؤْمِنِ فِي اللَّهِ خَيْرٌ- مِنْ عِتْقِ عَشْرِ رِقَابٍ مُؤْمِنَاتٍ- وَ مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً- وُقِيَ كُلُّ عُضْوٍ عُضْواً مِنَ النَّارِ - حَتَّى أَنَّ الْفَرْجَ يَقِي الْفَرْجَ.

۲۰۸۳-۱۴- صَالِحُ بْنُ عُقْبَةَ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَيُّمَا ثَلَاثَةِ مُؤْمِنِينَ- اجْتَمَعُوا عِنْدَ أَخٍ لَهُمْ- يَأْمَنُونَ بَوَائِقَهُ- وَ لَا يَخَافُونَ غَوَائِلَهُ- وَ يَرْجُونَ مَا عِنْدَهُ- إِنْ دَعَوُا اللَّهَ أَجَابَهُمْ- وَ إِنْ سَأَلُوا أَعْطَاهُمْ- وَ إِنِ اسْتَزَادُوا زَادَهُمْ- وَ إِنْ سَكَتُوا ابْتَدَأَهُمْ.

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود:

وقتی مؤمن برای زیارت برادرش خارج می‌شود خدای عزّوجلّ بر او فرشته‌ای می‌گمارد و آن فرشته یک پر را بر زمین می‌گسترد و پری دیگر بر فراز آسمان تا او را سایه اندازد و چون به خانه‌اش وارد شود خداوند او را صدا زند: ای بنده‌ای که حق مرا بزرگ شمردی و از روش پیامبرم پیروی کردی بر عهده من است که تو را بزرگوار شمارم، بخواه از من، تا به تو بدهم، مرا بخوان تا تو را اجابت کنم، خاموش باش، تا من به سود تو آغاز کنم و چون برگردد، فرشته‌ای که با پر خود، بر او سایه افکنده بود او را همراهی کند تا به خانه‌اش برسد سپس خداوند او را صدا زند ای بنده‌ای که حقم را بزرگ شمردی بر عهده من است که تو را گرامی بدارم، من بهشت را بر تو واجب کردم و تو را شفیع بنده‌های خود ساختم.

۱۳- امام صادق علیه السلام فرمود:

دیدار از مؤمن در راه رضای خدا بهتر است از آزاد کردن ده بنده مؤمن و هرکس بنده مؤمنی را آزاد کند هر عضو از او یک عضو آزاد کننده را از دوزخ نگهداری کند تا آنجا که فَرْجْ هم نگهدار فَرْجْ باشد.

۱۴- امام صادق علیه السلام فرمود:

هر سه تن مؤمنی که نزد برادر دینی خود جمع شوند که از بلای او ایمن باشند و از شر او بیمی نداشته باشند و به آنچه که نزد اوست امیدوار باشند اگر خدا را بخوانند به آنها پاسخ می‌دهد و اگر از او چیزی بخواهند بیشتر به آنها خواهد داد و اگر سکوت کنند خداوند به نفع و سود آنها آغاز خواهد کرد.

۲۰۸۴-۱۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا حَمْزَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ الْعَبْدَ الصَّالِحَ عليه السلام يَقُولُ مَنْ زَارَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ لِلَّهِ لَا لِغَيْرِهِ- يَطْلُبُ بِهِ ثَوَابَ اللَّهِ- وَ تَنَجُّزَ مَا وَعَدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَكَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ- مِنْ حِينِ يَخْرُجُ مِنْ مَنْزِلِهِ- حَتَّى يَعُودَ إِلَيْهِ يُنَادُونَهُ- أَلَا طِبْتَ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ- تَبَوَّأْتَ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلاً.

۲۰۸۵-۱۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِقَاءُ الْإِخْوَانِ مَغْنَمٌ جَسِيمٌ وَ إِنْ قَلُّوا.

بَابُ الْمُصَافَحَةِ

۲۰۸۶-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ:

كُنْتُ زَمِيلَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ كُنْتُ أَبْدَأُ بِالرُّكُوبِ- ثُمَّ يَرْكَبُ هُوَ فَإِذَا اسْتَوَيْنَا سَلَّمَ وَ سَاءَلَ مُسَاءَلَةَ- رَجُلٍ لَا عَهْدَ لَهُ بِصَاحِبِهِ وَ صَافَحَ- قَالَ وَ كَانَ إِذَا نَزَلَ نَزَلَ قَبْلِي- فَإِذَا اسْتَوَيْتُ أَنَا وَ هُوَ عَلَى الْأَرْضِ- سَلَّمَ وَ سَاءَلَ مُسَاءَلَةَ مَنْ لَا عَهْدَ لَهُ بِصَاحِبِهِ- فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ- إِنَّكَ لَتَفْعَلُ شَيْئاً مَا يَفْعَلُهُ أَحَدٌ مَنْ قِبَلَنَا- وَ إِنْ فَعَلَ مَرَّةً

۱۵- امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: هرکس برای رضایت خدا نه بخاطر چیز دیگر به دیدار برادر مؤمنش برود که اجر و ثواب خداوند را بطلبد و وفای او را خواستار باشد خداوند هفتاد هزار فرشته را بر او گمارد تا او را در رفت و برگشت به خانه همراهی کنند و فریاد برآورند هان پاک و خوش باش و بهشت برایت گوارا باد.

* * *

۱۶- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:
دیدار برادران غنیمت و نعمت بزرگی است اگرچه اندک باشند (چنین برادرانی کمیابند)

دست به هم دادن و فشردن

۱- أبی عبیده می‌گوید: من هم کجاوه امام باقر علیه السلام بودم اول من سوار می‌شدم و بعد او سوار می‌شد و چون در کجاوه جا به جا می‌شدیم همچون مردی که سالها او را ندیده‌ام سلام می‌کرد و احوال پرسی می‌نمود و دست می‌داد و مصافحه می‌کرد و چون پیاده می‌شدیم، آن حضرت پیش از من پیاده می‌شد و چون روی زمین قرار می‌گرفتیم حضرت سلام می‌کرد و مانند کسی که سالها دوست خود را ندیده است احوال پرسی می‌کرد گفتم: یابن رسول الله، شما کاری می‌کنید که کسانی که نزد ما هستند این کار را نمی‌کنندو اگر یک بار هم بکنند زیاد است

فَكَثِيرٌ - فَقَالَ أَمَا عَلِمْتَ مَا فِي الْمُصَافَحَةِ - إِنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيُصَافِحُ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ - فَلَا تَزَالُ الذُّنُوبُ تَتَحَاتُّ عَنْهُمَا - كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ عَنِ الشَّجَرِ - وَ اللَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِمَا حَتَّى يَفْتَرِقَا.

۲۰۸۷-۲ - عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ إِذَا الْتَقَيَا وَ تَصَافَحَا - أَدْخَلَ اللَّهُ يَدَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا فَصَافَحَ أَشَدَّهُمَا حُبّاً لِصَاحِبِهِ.

۲۰۸۸-۳ - ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَيُّوبَ عَنِ السَّمَيْدَعِ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ الْجُهَنِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ إِذَا الْتَقَيَا فَتَصَافَحَا - أَدْخَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَدَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا وَ أَقْبَلَ بِوَجْهِهِ عَلَى أَشَدِّهِمَا حُبّاً لِصَاحِبِهِ فَإِذَا أَقْبَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِوَجْهِهِ عَلَيْهِمَا تَحَاتَّتْ عَنْهُمَا الذُّنُوبُ - كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ.

۲۰۸۹-۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ إِذَا الْتَقَيَا فَتَصَافَحَا - أَقْبَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ وَ تَسَاقَطَتْ عَنْهُمَا الذُّنُوبُ - كَمَا يَتَسَاقَطُ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ.

امام فرمود: مگر تو نمی‌دانی در مصافحه چه فضیلتی است؟ به راستی دو مؤمن به هم بر می‌خورند و یکی با دیگری دست می‌دهد و مصافحه می‌کند و مانند ریزش برگ درختان، گناهان آنها فرو می‌ریزد وخدا به هر دو نظر دارد تا از هم جدا شوند.

* * *

۲- امام باقر علیه السلام فرمود:

به راستی که هر گاه دو مؤمن به هم بر می‌خورند و مصافحه می‌کنند، خداوند دست خود میان دو دست آنها قرار می‌دهد و با هر کدام که بیشتر رفیق دیگر خود را دوست دارد مصافحه می‌کند.

* * *

۳- امام باقر علیه السلام فرمود:

چون دو مؤمن به هم بر می‌خورند و به هم دست می‌دهند، خداوند عزّوجلّ دست خود را میان دست آنها قرار می‌دهد و روی بدان یک تن می‌کند که رفیقش را بیشتر دوست دارد، و چون خدای عزّوجلّ روی به آنها کند، گناهان آنها، مانند برگ درخت، می‌ریزد.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:

چون دو مؤمن به هم بر می‌خورند و به هم دست می‌دهند، خدای عزّوجلّ رو به سوی آنها می‌کند و گناهان آنها را می‌ریزد، همانطور که برگ درختان، می‌ریزد.

۲۰۹۰ - ۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ قَالَ:

زَامَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فِي شِقِّ مَحْمِلٍ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ - فَنَزَلَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ - فَلَمَّا قَضَى حَاجَتَهُ وَ عَادَ - قَالَ هَاتِ يَدَكَ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ فَنَاوَلْتُهُ يَدِي فَغَمَزَهَا - حَتَّى وَجَدْتُ الْأَذَى فِي أَصَابِعِي - ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ - لَقِيَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فَصَافَحَهُ - وَ شَبَّكَ أَصَابِعَهُ فِي أَصَابِعِهِ - إِلَّا تَنَاثَرَتْ عَنْهُمَا ذُنُوبُهُمَا - كَمَا يَتَنَاثَرُ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ - فِي الْيَوْمِ الشَّاتِي.

۲۰۹۱ - ۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ مَالِكٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا مَالِكُ أَنْتُمْ شِيعَتُنَا - أَلَا تَرَى أَنَّكَ تُفْرِطُ فِي أَمْرِنَا - إِنَّهُ لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَةِ اللَّهِ - فَكَمَا لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَةِ اللَّهِ كَذَلِكَ لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَتِنَا - وَ كَمَا لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَتِنَا - كَذَلِكَ لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَةِ الْمُؤْمِنِ - إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَلْقَى الْمُؤْمِنَ فَيُصَافِحُهُ - فَلَا يَزَالُ اللَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِمَا - وَ الذُّنُوبُ تَتَحَاتُّ عَنْ وُجُوهِهِمَا - كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ - حَتَّى يَفْتَرِقَا فَكَيْفَ يُقْدَرُ - عَلَى صِفَةِ مَنْ هُوَ كَذَلِكَ.

۲۰۹۲ - ۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

زَامَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فَحَطَطْنَا الرَّحْلَ - ثُمَّ مَشَى قَلِيلاً ثُمَّ جَاءَ - فَأَخَذَ

۵- ابی عبیده حذّاء، می‌گوید: از مدینه تا مکه در یک کجاوه با امام باقر علیه السلام بودم در بین راه برای قضاء و حاجت پیاده شد و چون قضای حاجت کرد و برگشت گفت: دست خود را به من بده‌ای ابی عبیده، من دستم را به آن حضرت دادم و آن را فشرد تا درد آن در انگشتان خود حس کردم سپس فرمود: ای ابا عبیده، مسلمانی نباشد که به برادر خود رسد و با او دست دهد و انگشتان خود را با انگشتان او درهم کند، جز آنکه گناهان آنها مانند ریزش برگ درختان، در زمستان بریزد.

* * *

۶- مالک جهنی می‌گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: ای مالک، شما شیعه ما هستید، نمی‌دانی که در کار ما تقصیر می‌کنی، به راستی که توانائی بر کار وصف خدا نیست و چنانچه توانائی بر کار و وصف خدا نیست، توانائی بر کار و وصف مخصوص ما هم نیست و چنانچه توانائی بر کار و وصف مخصوص ما نیست، توانائی بر کار و وصف مؤمن هم نیست، به راستی مؤمنی به مؤمن دیگر بر می‌خورد و به او دست می‌دهد و پیوسته خدا به آنها نگاه می‌کند و گناهان آنها را فرو می‌ریزد همانطور که برگ درختان می‌ریزد. چگونه توانائی است بر وصف آنکه چنین است.

* * *

۷- ابی حمزه می‌گوید: من با امام باقر علیه السلام هم کجاوه شدم و بار را بر زمین

بِيَدِي فَغَمَزَهَا غَمْزَةً شَدِيدَةً- فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ -أَوَ مَا كُنْتُ مَعَكَ فِي الْمَحْمِلِ- فَقَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْمُؤْمِنَ- إِذَا جَالَ جَوْلَةً ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِ أَخِيهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ- فَلَمْ يَزَلْ مُقْبِلاً عَلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ- وَ يَقُولُ لِلذُّنُوبِ تَحَاتَّ عَنْهُمَا- فَتَتَحَاتُّ يَا أَبَا حَمْزَةَ -كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ عَنِ الشَّجَرِ- فَيَفْتَرِقَانِ وَ مَا عَلَيْهِمَا مِنْ ذَنْبٍ.

۲۰۹۳-۸-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنْ حَدِّ الْمُصَافَحَةِ- فَقَالَ دَوْرُ نَخْلَةٍ.

۲۰۹۴-۹-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْأَفْرَقِ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ:

يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنَيْنِ إِذَا تَوَارَى- أَحَدُهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ بِشَجَرَةٍ- ثُمَّ الْتَقَيَا أَنْ يَتَصَافَحَا.

۲۰۹۵-۱۰-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا لَقِيَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ- فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ وَ لْيُصَافِحْهُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَكْرَمَ بِذَلِكَ- الْمَلَائِكَةَ فَاصْنَعُوا صُنْعَ الْمَلَائِكَةِ.

گزاردیم، سپس اندکی راه رفت و برگشت و دست مرا گرفت و آن را به سختی فشرد، به آن حضرت عرض کردم: قربانت، مگر من با شما در کجاوه نبودم؟

فرمود: مگر تو نمی‌دانی که چون مؤمن گردشی کند و سپس دست برادرش را بگیرد، خدا به آنها با لطف خود نگاه می‌کند و پیوسته متوجّه آنها می‌شود و به گناهان دستور می‌دهد که همچون برگ درختان، فرو ریزند و جدا شوند.

۸- هشام بن سالم می‌گوید: از امام صادقعليه‌السلام پرسیدم از اندازه جدائی که مصافحه و دست دادن؟ فرمود:

به اندازه گردش دور یک نخل خرماست.

۹- امام باقرعليه‌السلام فرمود:

برای مؤمنان شایسته است که چون یکی از آنها از رفیقش بخاطر وجود درختی جدا شد و سپس به هم برخورد نمودند به هم دست دهند و مصافحه کنند.

۱۰- امام باقرعليه‌السلام فرمود:

رسول خدا صلى‌الله‌عليه‌وآله فرموده است: هرگاه یکی از شما به برادرش برخورد کند باید به او سلام گوید و به او دست دهد، زیرا خدای عزّوجلّ بدین روش فرشته‌ها را گرامی داشته، شما هم کار فرشته‌ها را بکنید.

۲۰۹۶-۱۱-عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ ابْنِ بَقَّاحٍ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِذَا الْتَقَيْتُمْ فَتَلَاقَوْا بِالتَّسْلِيمِ وَ التَّصَافُحِ- وَ إِذَا تَفَرَّقْتُمْ فَتَفَرَّقُوا بِالاسْتِغْفَارِ.

۲۰۹۷-۱۲-عَنْهُ عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ جَدِّهِ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ رَزِينٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ الْمُسْلِمُونَ إِذَا غَزَوْا- مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ مَرُّوا بِمَكَانٍ كَثِيرِ الشَّجَرِ- ثُمَّ خَرَجُوا إِلَى الْفَضَاءِ- نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ فَتَصَافَحُوا.

۲۰۹۸-۱۳-عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ زَيْدِ بْنِ الْجَهْمِ الْهِلَالِيِّ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِذَا صَافَحَ الرَّجُلُ صَاحِبَهُ- فَالَّذِي يَلْزَمُ التَّصَافُحَ- أَعْظَمُ أَجْراً مِنَ الَّذِي يَدَعُ- أَلَا وَ إِنَّ الذُّنُوبَ لَتَتَحَاتُّ- فِيمَا بَيْنَهُمْ حَتَّى لَا يَبْقَى ذَنْبٌ.

۲۰۹۹-۱۴-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ جَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَنَظَرَ إِلَيَّ بِوَجْهٍ قَاطِبٍ- فَقُلْتُ مَا الَّذِي غَيَّرَكَ لِي- قَالَ الَّذِي غَيَّرَكَ لِإِخْوَانِكَ- بَلَغَنِي يَا إِسْحَاقُ أَنَّكَ أَقْعَدْتَ بِبَابِكَ بَوَّاباً- يَرُدُّ عَنْكَ فُقَرَاءَ الشِّيعَةِ- فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي خِفْتُ الشُّهْرَةَ- فَقَالَ أَفَلَا خِفْتَ الْبَلِيَّةَ- أَوَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ- إِذَا

۱۱- رسول خدا ﷺ فرمود:
هرگاه به هم برخوردید با سلام و دست دادن به هم آغاز کنید و چون از هم جدا شوید، با آمرزش خواهی برای هم از یکدیگر جدا شوید.

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
شیوه مسلمانان چنین بود که هرگاه با رسول خدا ﷺ به جنگی می‌رفتند و از جای پر درختی می‌گذشتند و سپس از آنجا به فضای بازی بیرون می‌شدند، به هم نگاه می‌کردند و دست یکدیگر را می‌فشردند و مصافحه می‌کردند.

۱۳- امام باقر علیه السلام فرمود:
هرگاه مردی به رفیق خود دست دهد، آنکه دستش را نگه دارد اجر بزرگ‌تری دارد از آنکه دست خود را از میان دست او می‌کشد، همانا به راستی که گناهان آنها آنچنان فرو می‌ریزد که دیگر گناهی بر جای نماند.

۱۴- اسحاق بن عمار می‌گوید: من خدمت امام صادق علیه السلام وارد شدم با حضرت با ترشرونی به من نگریست به او عرض کردم چه چیزی تو را این چنین خشمگین ساخته است فرمود:
آنچه تو را نسبت به برادرانت دگرگون ساخته است، ای اسحق، به من خبر رسیده که تو دربانانی به در خانه خود نشانده‌ای تا فقراء شیعه را از تو برانند، من گفتم: قربانت، به راستی من از شهرت ترسیدم، فرمود: از شهرت می‌ترسی و از بلا نمی‌ترسی؟ آیا نمی‌دانی که چون مؤمنان به هم بر می‌خورند و به هم دست می‌دهند و مصافحه می‌کنند، خدای عزّوجلّ

اِلْتَقَيَا فَتَصَافَحَا - أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - الرَّحْمَةَ عَلَيْهِمَا - فَكَانَتْ تِسْعَةٌ وَ تِسْعُونَ - لِأَشَدِّهِمَا حُبّاً لِصَاحِبِهِ - فَإِذَا تَوَافَقَا غَمَرَتْهُمَا الرَّحْمَةُ - فَإِذَا قَعَدَا يَتَحَدَّثَانِ - قَالَ الْحَفَظَةُ بَعْضُهَا لِبَعْضٍ - اِعْتَزِلُوا بِنَا فَلَعَلَّ لَهُمَا سِرّاً وَ - قَدْ سَتَرَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا - فَقُلْتُ أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ فَقَالَ يَا إِسْحَاقُ إِنْ كَانَتِ الْحَفَظَةُ لَا تَسْمَعُ - فَإِنَّ عَالِمَ السِّرِّ يَسْمَعُ وَ يَرَى.

۲۱۰۰ - ۱۵ - عَنْهُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَيْمَنَ بْنِ مُحْرِزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا صَافَحَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - رَجُلاً قَطُّ فَنَزَعَ يَدَهُ - حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَنْزِعُ يَدَهُ مِنْهُ.

۲۱۰۱ - ۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يُوصَفُ - وَ كَيْفَ يُوصَفُ وَ قَالَ فِي كِتَابِهِ - وَ مَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ فَلَا يُوصَفُ بِقَدْرٍ إِلَّا كَانَ أَعْظَمَ مِنْ ذَلِكَ - وَ إِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله لَا يُوصَفُ - وَ كَيْفَ يُوصَفُ عَبْدٌ - اِحْتَجَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِسَبْعٍ - وَ جَعَلَ طَاعَتَهُ فِي الْأَرْضِ كَطَاعَتِهِ فِي السَّمَاءِ - فَقَالَ وَ مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ - وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ مَنْ أَطَاعَ هَذَا فَقَدْ أَطَاعَنِي - وَ مَنْ عَصَاهُ فَقَدْ عَصَانِي - وَ فَوَّضَ إِلَيْهِ وَ إِنَّا لَا نُوصَفُ وَ كَيْفَ يُوصَفُ قَوْمٌ - رَفَعَ اللَّهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَ هُوَ الشَّكُّ - وَ الْمُؤْمِنُ لَا

رحمت خود را به سوی آنها می‌فرستد ونود و نه قسمت از آنِ رفیقی باشد که رفیق خود رابیشتر دوست دارد و چون دو دوستی برابر باشند رحمت خدا آنها را فرا گیرد وچون با هم بنشینند و صحبت و گفتگو کنند، نگهبانان فرشته آنها به هم گویند: باید ما به کناری برویم، شاید اینها با هم گفتار محرمانه‌ای دارند و خدا بر آنها پرده کشیده است، من گفتم: مگر این نیست که خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «به گفتاری دم نزند جز آنکه نزد او رقیب و عتید باشند (ق / ۱۸)»؟ فرمود: ای اسحاق، اگر نگهبانان وی سخن آنها را نشنوند، به راستی که دانای اسرار (خداوند) بشنود و ببیند.

۱۵- امام صادق علیه‌السلام فرمود: رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله هرگز با مردی مصافحه نکرد که دست خود را از دست او بیرون بکشد و ادامه داد تا او دست خود را از دست آن حضرت بیرون کشد.

۱۶- «زُراره» می‌گوید: شنیدم امام باقر علیه‌السلام می‌فرمود: به راستی خدای عزّوجلّ به وصف درنیاید و چگونه به‌وصف درآید بااین‌که در کتاب خود فرماید: «خداوند چنانکه شایسته اندازه است اندازه نکردند (انعام / ۲۱)» خداوند به هیچ اندازه‌وصف نشود جز آنکه از آن بزرگ‌تر است و به راستی پیامبر هم وصف نشود و چگونه بنده‌ای رابتوان وصف کرد که خدا درپس هفت حجاب است و طاعت او را در زمین چون طاعت خود (در آسمان) لازم دانسته و فرموده است: «و آنچه را که پیامبر برای شما آورد بگیرید و از هر چه منعتان کرد کنار کشید (حشر / ۷)» و هرکس این پیامبر را اطاعت کند، مرا اطاعت کرده و هرکس او را نافرمانی کند مرا نافرمانی کرده، و دین را به او واگذاشت و به راستی ما را هم ناتوان وصف کرده و چگونه وصف

يُوصَفُ وَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَلْقَى أَخَاهُ فَيُصَافِحُهُ فَلَا يَزَالُ اللَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِمَا وَ الذُّنُوبُ تَتَحَاتُّ عَنْ وُجُوهِهِمَا - كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ عَنِ الشَّجَرِ.

۲۱۰۲-۱۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ إِذَا الْتَقَى الْمُؤْمِنَانِ فَتَصَافَحَا - أَقْبَلَ اللَّهُ بِوَجْهِهِ عَلَيْهِمَا - وَ تَتَحَاتُّ الذُّنُوبُ عَنْ وُجُوهِهِمَا - حَتَّى يَفْتَرِقَا.

۲۱۰۳-۱۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

تَصَافَحُوا فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالسَّخِيمَةِ.

۲۱۰۴-۱۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَقِيَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله حُذَيْفَةَ - فَمَدَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله يَدَهُ فَكَفَّ حُذَيْفَةُ يَدَهُ - فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله يَا حُذَيْفَةُ بَسَطْتُ يَدِي إِلَيْكَ - فَكَفَفْتَ يَدَكَ عَنِّي - فَقَالَ حُذَيْفَةُ - يَا رَسُولَ اللَّهِ بِيَدِكَ الرَّغْبَةُ - وَ لَكِنِّي كُنْتُ جُنُباً - فَلَمْ أُحِبَّ أَنْ تَمَسَّ يَدِي يَدَكَ وَ أَنَا جُنُبٌ - فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله أَمَا تَعْلَمُ أَنَّ الْمُسْلِمَيْنِ إِذَا الْتَقَيَا فَتَصَافَحَا - تَحَاتَّتْ ذُنُوبُهُمَا كَمَا يَتَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ.

شوند مردمی که خدا پلیدی را از آنها برداشته و آن شک و تردید است و مؤمن هم وصف نشود و به راستی مؤمن به برادرش برخورد و به او دست دهد و پیوسته خدا به آنها نگاه کند و گناهان آنها را همچون برگ درختان بریزد.

* * *

۱۷- ابی عبیده، می‌گوید: از امام باقر علیه السلام شنیدم می‌فرمود:
چون دو مؤمن به هم برسند و با هم دست بدهند، خدا به آنها توجّه می‌کند و گناهان را از چهره آنها می‌ریزد تا از هم جدا شوند.

* * *

۱۸- امام صادق علیه السلام فرمود:
مصافحه کنید زیرا مصافحه کینه و حسد را از میان می‌برد.

* * *

۱۹- امام صادق علیه السلام فرمود:
پیامبر صلی الله علیه و آله حُذیفه را ملاقات کرد و دست به سوی او دراز کرد و حذیفه دست خود را کشید پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: ای حذیفه، دست به سویت دراز کردم و تو دست خود را کشیدی، حذیفه عرض کرد: یا رسول الله، شوق فراوان به دست شما فراهم است ولی من جنب (نا پاک) بودم و نخواستم در جنابت دستم به دست شما برخورد کند پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: آیا نمی‌دانی که چون دو مسلمان به هم برخوردند و به هم دست بدهند، گناهانشان می‌ریزد همانطور که برگ، از درخت می‌ریزد.

۲۱۰۵-۲۰- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَقْدِرُ أَحَدٌ قَدْرَهُ- وَ كَذَلِكَ لَا يَقْدِرُ قَدْرَ نَبِيِّهِ - وَ كَذَلِكَ لَا يَقْدِرُ قَدْرَ الْمُؤْمِنِ- إِنَّهُ لَيَلْقَى أَخَاهُ فَيُصَافِحُهُ- فَيَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمَا- وَ الذُّنُوبُ تَتَحَاتُّ عَنْ وُجُوهِهِمَا حَتَّى يَفْتَرِقَا- كَمَا تَتَحَاتُّ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ الْوَرَقَ- عَنِ الشَّجَرِ.

۲۱۰۶-۲۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ رِفَاعَةَ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ مُصَافَحَةُ الْمُؤْمِنِ أَفْضَلُ- مِنْ مُصَافَحَةِ الملائکه.

بَابُ الْمُعَانَقَةِ

۲۱۰۷-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليهما السلام قَالا:

أَيُّمَا مُؤْمِنٍ خَرَجَ إِلَى أَخِيهِ- يَزُورُهُ عَارِفاً بِحَقِّهِ- كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً- وَ مُحِيَتْ عَنْهُ سَيِّئَةٌ- وَ رُفِعَتْ لَهُ دَرَجَةٌ- وَ إِذَا طَرَقَ الْبَابَ فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ- فَإِذَا الْتَقَيَا وَ تَصَافَحَا وَ تَعَانَقَا- أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ- ثُمَّ بَاهَى بِهِمَا الْمَلَائِكَةَ- فَيَقُولُ انْظُرُوا إِلَى عَبْدَيَّ تَزَاوَرَا وَ تَحَابَّا فِيَّ حَقٌّ عَلَيَّ أَلَّا أُعَذِّبَهُمَا بِالنَّارِ بَعْدَ هَذَا الْمَوْقِفِ- فَإِذَا انْصَرَفَ شَيَّعَهُ الْمَلَائِكَةُ- عَدَدَ نَفَسِهِ وَ خُطَاهُ وَ كَلَامِهِ- يَحْفَظُونَهُ- مِنْ

۲۰- امام صادق علیه السلام فرمود:
به راستی کسی قدر خدای عزّوجلّ را نمی‌داند و نیز قدر پیامبر و مؤمن را به راستی که او اگر به برادر مؤمن خود برخورد نماید و به او دست دهد خداوند به آنها نظر می‌کند و گناه را از چهره آنها فرو می‌ریزد تا از هم جدا شوند مانند بادی تند که برگ درختان را می‌ریزد.

۲۱- رفاعه می‌گوید: شنیدم امام علیه السلام می‌فرمود:
مصافحه مؤمن بهتر است از مصافحه او با فرشته‌ها.

در آغوش گرفتن یکدیگر

۱- امام باقر و امام صادق علیهما السلام فرمودند:
هر مؤمنی که به سوی برادرش بیرون رود و او را دیدار کند و معرفت او را بشناسد هر گامی که بر می‌دارد خداوند حسنه‌ای در نامه عملش می‌نویسد و گناهی از او بر می‌دارد و درجه‌ای از او بالا می‌برد و چون در خانه را بکوبد، درهای آسمان به رویش باز می‌شوند و چون به هم برسند و به هم دست بدهند و یکدیگر را در آغوش کشند، خداوند به آنها رو می‌کند و فرشته‌ها به آنها می‌بالند و می‌فرماید: نگاه کنید به این دو بنده من که در راه من از یکدیگر دیدار کردند و به هم دوستی نمودند، بر من سزاست که پس از این کلماتش آنها را به آتش شکنجه نکنم و چون برگردد به شماره نفس کشیدن و گام‌ها و فرشتگان او را بدرقه کنند و تا فردای آن شب او را از بلای دنیا و آسیب‌های آخرت دور نگهدارند و

بَلاءِ الدُّنْيَا- وَ بَوَائِقِ الْآخِرَةِ إِلَى مِثْلِ تِلْكَ اللَّيْلَةِ مِنْ قَابِلٍ- فَإِنْ مَاتَ فِيمَا بَيْنَهُمَا- أُعْفِيَ مِنَ الْحِسَابِ- وَ إِنْ كَانَ الْمَزُورُ يَعْرِفُ مِنْ حَقِّ الزَّائِرِ مَا عَرَفَهُ الزَّائِرُ مِنْ حَقِّ الْمَزُورِ- كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ.

۲۱۰۸-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ إِذَا اعْتَنَقَا- غَمَرَتْهُمَا الرَّحْمَةُ فَإِذَا الْتَزَمَا لَا يُرِيدَانِ بِذَلِكَ- إِلَّا وَجْهَ اللَّهِ وَ لَا يُرِيدَانِ غَرَضاً- مِنْ أَغْرَاضِ الدُّنْيَا قِيلَ لَهُمَا- مَغْفُوراً لَكُمَا فَاسْتَأْنِفَا- فَإِذَا أَقْبَلَا عَلَى الْمُسَاءَلَةِ- قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ بَعْضُهَا لِبَعْضٍ- تَنَحَّوْا عَنْهُمَا فَإِنَّ لَهُمَا سِرّاً- وَ قَدْ سَتَرَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا- قَالَ إِسْحَاقُ فَقُلْتُ- جُعِلْتُ فِدَاكَ فَلَا يُكْتَبُ عَلَيْهِمَا- لَفْظُهُمَا وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ما يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ قَالَ فَتَنَفَّسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الصُّعَدَاءَ- ثُمَّ بَكَى حَتَّى اخْضَلَّتْ دُمُوعُهُ لِحْيَتَهُ- وَ قَالَ يَا إِسْحَاقُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- إِنَّمَا أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ تَعْتَزِلَ عَنِ الْمُؤْمِنَيْنِ- إِذَا الْتَقَيَا إِجْلَالًا لَهُمَا- وَ إِنَّهُ وَ إِنْ كَانَتِ الْمَلَائِكَةُ لَا تَكْتُبُ لَفْظَهُمَا- وَ لَا تَعْرِفُ كَلَامَهُمَا- فَإِنَّهُ يَعْرِفُهُ وَ يَحْفَظُهُ عَلَيْهِمَا- عَالِمُ السِّرِّ وَ أَخْفَى.

اگر در این میان از دنیا برود، از حساب، معاف شود، و اگر دیدار شونده هم حق دیدار کننده را بشناسد آنچه را دیدار کننده از حق او شناخته او هم همانند اجر او را دارد.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
به راستی دو مؤمن هرگاه یکدیگر را در آغوش کشند رحمت الهی آنها را در بر گیرد و هرگاه به هم چسبند و از آن جز رضای خدا نخواهند و غرض دنیوی نداشته باشند، به آنها گفته می‌شود: آمرزیده‌اید و زندگی را از سر گیرید، و چون برای پرسش و پاسخ در برابر هم قرار گیرند، فرشته‌ها به هم می‌گویند: از آنها دور شوید که با هم رازی دارند و خدا بر آنها پرده انداخته است.
اسحق می‌گوید: عرض کردم: قربانت، هر سخنی که گویند، نوشته نشود با این که خدای عزّوجلّ فرماید: «هیچ گفته‌ای به زبان نیاورد جز آنکه رقیب و عتیدی نزد او باشند» گوید: امام صادق علیه السلام آه عمیقی کشید و سپس گریست تا آنکه اشکش ریشش را خیس کرد و فرمود: ای اسحق، به راستی خدای تبارک و تعالی همانا به فرشته فرمان داده که هرگاه دو مؤمن به هم برخورد کنند به احترام آنها از هم دور شوند هرچند فرشتگان لفظ آنها را ننویسند و سخن آنها را نفهمند، به راستی که خداوند به اسرار پنهان آنها آگاه است و اسرار آنها را حفظ خواهد کرد.

* * *

بابُ التَّقبيل

۲۱۰۹ - ۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

إِنَّ لَكُمْ لَنُوراً - تُعْرَفُونَ بِهِ فِي الدُّنْيَا - حَتَّى إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا لَقِيَ أَخَاهُ قَبَّلَهُ فِي مَوْضِعِ النُّورِ مِنْ جَبْهَتِهِ.

۲۱۱۰ - ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

لَا يُقَبَّلُ رَأْسُ أَحَدٍ وَ لَا يَدُهُ - إِلَّا يَدُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَوْ مَنْ أُرِيدَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ.

۲۱۱۱ - ۳ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ زَيْدٍ النَّرْسِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَزْيَدٍ صَاحِبِ السَّابِرِيِّ قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ فَتَنَاوَلْتُ يَدَهُ فَقَبَّلْتُهَا - فَقَالَ أَمَا إِنَّهَا لَا تَصْلُحُ - إِلَّا لِنَبِيٍّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيٍّ.

۲۱۱۲ - ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ - نَاوِلْنِي يَدَكَ أُقَبِّلْهَا فَأَعْطَانِيهَا - فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ رَأْسَكَ - فَفَعَلَ فَقَبَّلْتُهُ فَقُلْتُ - جُعِلْتُ فِدَاكَ رِجْلَاكَ - فَقَالَ أَقْسَمْتُ أَقْسَمْتُ أَقْسَمْتُ - ثَلَاثاً وَ بَقِيَ شَيْءٌ وَ بَقِيَ شَيْءٌ - وَ بَقِيَ شَيْءٌ.

بوسیدن یکدیگر

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:

به راستی برای شما شیعیان نوری است که به وسیله آن در دنیا شناخته می‌شوید تا اینکه هرگاه یکی از شماها به برادر خود برخورد کند و محل نور او که در پیشانی است ببوسد.

توضیح: شناخت شیعیان از سیمای ظاهری آنها براساس گفته خداوند است که می‌فرماید: در چهره آنها نشانه واثری است از سجده پروردگار خودکه سجده گاهشان نورانی و درخشان است.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:

سر و دست کسی بوسیده نشود مگر رسول خدا صلی الله علیه و آله یا کسی که مانند رسول خدا باشد (مثل ائمه معصومین علیهم السلام)

۳- علی بن مزید می‌گوید: بر امام صادق علیه السلام وارد شدم و دست او راگرفتم و بوسیدم، فرمود: این کار نشاید جز برای پیامبر یا وصی پیامبر.

۴- یُونِس بِنْ یَعقُوب می‌گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: دستت را بده ببوسم و به من داد، گفتم: قربانت سرت را و چنان کرد و من آنرا بوسیدم. گفتم: قربانت، پایت را، پس حضرت سه بار فرمود: تو را سوگند می‌دهم (که از بوسیدن پا بگذری) سپس سه بار فرمود: آیا چیزی باقیمانده؟ (آیا جائی غیر از سر و دست سزاوار بوسیدن است؟).

۲۱۱۳-۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنِ الْعَمْرَكِيِّ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ قَبَّلَ لِلرَّحِمِ ذَا قَرَابَةٍ - فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ - وَ قُبْلَةُ الْأَخِ عَلَى الْخَدِّ وَ قُبْلَةُ الْإِمَامِ بَيْنَ عَيْنَيْهِ.

۲۱۱۴-۶ - وَ عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ مَوْلَى آلِ سَامٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَيْسَ الْقُبْلَةُ عَلَى الْفَمِ - إِلَّا لِلزَّوْجَةِ أَوِ الْوَلَدِ الصَّغِيرِ.

بَابُ تَذَاكُرِ الْإِخْوَانِ

۲۱۱۵-۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ شِيعَتُنَا الرُّحَمَاءُ بَيْنَهُمُ - الَّذِينَ إِذَا خَلَوْا ذَكَرُوا اللَّهَ - إِنَّ ذِكْرَنَا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ - إِنَّا إِذَا ذُكِرْنَا ذُكِرَ اللَّهُ - وَ إِذَا ذُكِرَ عَدُوُّنَا ذُكِرَ الشَّيْطَانُ.

۲۱۱۶-۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

تَزَاوَرُوا فَإِنَّ فِي زِيَارَتِكُمْ - إِحْيَاءً لِقُلُوبِكُمْ وَ ذِكْراً لِأَحَادِيثِنَا وَ أَحَادِيثُنَا تُعَطِّفُ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ - فَإِنْ أَخَذْتُمْ بِهَا رَشَدْتُمْ وَ نَجَوْتُمْ وَ إِنْ تَرَكْتُمُوهَا ضَلَلْتُمْ وَ هَلَكْتُمْ - فَخُذُوا بِهَا وَ أَنَا بِنَجَاتِكُمْ زَعِيمٌ.

۵- أبی الحسن علیه السلام فرمود:
هرکس بخاطر خویشاوندی، فامیل خود را ببوسد باکی بر او نیست و نیز بوسیدن گونه برادر نسبی و دینی و بوسه امام میان دو چشمان اوست.

۶- امام صادق علیه السلام فرمود:
بوسه بر لب نباشد جز برای همسر یا فرزند خردسال.

مذاکره و گفتگو با برادران

۱- علی بن أبی حمزه می‌گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود:
شیعیان ما در میان خود مهربانند، کسانی هستند که چون تنها باشند خدا را یاد کنند به راستی چون از ما یاد شود، خدا یاد شده و چون از دشمن ما یاد شود از شیطان یاد شده است.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
به دیدن هم بروید، زیرا دیدار یکدیگر سبب زنده کردن دل‌های شماست و یاد نمودن احادیث ماست و احادیث ما، شما را به یکدیگر مهربان می‌سازند و اگر بدان عمل کنید، هدایت می‌شوید و نجات می‌یابید و اگر آنها را واگذارید، گمراه و هلاک شوید، به آنها عمل کنید که من ضامن نجات شمایم.

* * *

۲۱۱۷-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنْ عَبَّادِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنِّي مَرَرْتُ بِقَاصٍّ يَقُصُّ- وَ هُوَ يَقُولُ هَذَا الْمَجْلِسُ الَّذِي لَا يَشْقَى بِهِ جَلِيسٌ- قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ أَخْطَأَتْ أَسْتَاهُهُمُ الْحُفْرَةَ- إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ- سِوَى الْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ- فَإِذَا مَرُّوا بِقَوْمٍ- يَذْكُرُونَ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ قَالُوا قِفُوا فَقَدْ أَصَبْتُمْ حَاجَتَكُمْ- فَيَجْلِسُونَ فَيَتَفَقَّهُونَ مَعَهُمْ- فَإِذَا قَامُوا عَادُوا مَرْضَاهُمْ- وَ شَهِدُوا جَنَائِزَهُمْ وَ تَعَاهَدُوا غَائِبَهُمْ- فَذَلِكَ الْمَجْلِسُ الَّذِي لَا يَشْقَى بِهِ جَلِيسٌ.

۲۱۱۸-۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْمُسْتَوْرِدِ النَّخَعِيِّ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ فِي السَّمَاءِ- لَيَطَّلِعُونَ إِلَى الْوَاحِدِ وَ الِاثْنَيْنِ وَ الثَّلَاثَةِ وَ هُمْ يَذْكُرُونَ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ- قَالَ فَتَقُولُ أَمَا تَرَوْنَ إِلَى هَؤُلَاءِ- فِي قِلَّتِهِمْ وَ كَثْرَةِ عَدُوِّهِمْ- يَصِفُونَ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام قَالَ فَتَقُولُ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى مِنَ الْمَلَائِكَةِ- ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ- وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ.

۲۱۱۹-۵- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ مُيَسِّرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِي أَتَخْلُونَ- وَ تَتَحَدَّثُونَ وَ تَقُولُونَ مَا شِئْتُمْ- فَقُلْتُ إِي وَ اللَّهِ إِنَّا

۳- عَبّادِ بْنِ کَثیر می‌گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: من به یک قصه گو برخورد نمودم که قصه می‌گفت: و او چنین می‌گفت که: این مجلسی است که هر کس در آن نشیند شقی نگردد، گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
هیهات هیهات به خطا رفتند، به راستی برای خدا فرشته هائی است گشتی جز کرام الکاتبین و چون به مردی رسند که ذکر محمد و آل محمد کنند، گویند: بایستید، به تحقیق که به حاجت خود رسیدید و بنشینند و با آنها فقه آموزند و چون برخیزند بیماران آنان را عیادت کنند و سر مرده آنها حاضر شوند و از غائبین آنها بازرسی و احوال پرسی کنند، این است آن مجلسی که هر که در آن نشیند شقی نگردد.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
به راستی بعضی از فرشته‌ها که در آسمانند به یک و دو و سه نفر از کسانی که فضیلت آل محمد را بیان می‌کنند سرکشی می‌کنند و می‌گویند: آیا نمی‌بینید اینان را که با تعداد اندک خود و زیادی دشمنانشان فضل آل محمد را توصیف می‌کنند، فرمود: دسته‌ای دیگر از فرشته‌ها، در پاسخ آنها می‌گویند: این فضل خداست که به هر کس خواهد بدهد و خدا صاحب فضل بزرگی است.

* * *

۵- میسر می‌گوید: امام باقر علیه السلام به من فرمود: آیا خلوت می‌کنید و حدیث

لَنَخْلُو - وَ نَتَحَدَّثُ وَ نَقُولُ مَا شِئْنَا - فَقَالَ أَمَا وَ اللَّهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي مَعَكُمْ فِي بَعْضِ تِلْكَ الْمَوَاطِنِ - أَمَا وَ اللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّ رِيحَكُمْ وَ أَرْوَاحَكُمْ - وَ إِنَّكُمْ عَلَى دِينِ اللَّهِ وَ دِينِ مَلَائِكَتِهِ - فَأَعِينُوا بِوَرَعٍ وَ اجْتِهَادٍ.

۲۱۲۰ -۶- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى جَمِيعاً عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زَكَرِيَّا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا اجْتَمَعَ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ - فَصَاعِداً إِلَّا حَضَرَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مِثْلُهُمْ - فَإِنْ دَعَوْا بِخَيْرٍ أَمَّنُوا - وَ إِنِ اسْتَعَاذُوا مِنْ شَرٍّ - دَعَوُا اللَّهَ لِيَصْرِفَهُ عَنْهُمْ - وَ إِنْ سَأَلُوا حَاجَةً تَشَفَّعُوا - إِلَى اللَّهِ وَ سَأَلُوهُ قَضَاءَهَا وَ مَا اجْتَمَعَ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْجَاحِدِينَ - إِلَّا حَضَرَهُمْ عَشَرَةُ أَضْعَافِهِمْ مِنَ الشَّيَاطِينِ - فَإِنْ تَكَلَّمُوا تَكَلَّمَ الشَّيْطَانُ بِنَحْوِ كَلَامِهِمْ - وَ إِذَا ضَحِكُوا ضَحِكُوا مَعَهُمْ - وَ إِذَا نَالُوا مِنْ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ نَالُوا مَعَهُمْ - فَمَنِ ابْتُلِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ بِهِمْ - فَإِذَا خَاضُوا فِي ذَلِكَ فَلْيَقُمْ - وَ لَا يَكُنْ شِرْكَ شَيْطَانٍ وَ لَا جَلِيسَهُ - فَإِنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - لَا يَقُومُ لَهُ شَيْءٌ - وَ لَعْنَتَهُ لَا يَرُدُّهَا شَيْءٌ - ثُمَّ قَالَ صلوات الله عليه فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَلْيُنْكِرْ بِقَلْبِهِ وَ لْيَقُمْ - وَ لَوْ حَلْبَ شَاةٍ أَوْ فُوَاقَ نَاقَةٍ.

می‌گوئید و هر چه خواهید می‌گوئید؟ گفتم: آری، به خدا به راستی ما جلسه سرّی تشکیل می‌دهیم و حدیث می‌گوئیم و هرچه خواهیم می‌گوئیم، فرمود: همانا به خدا من دوست داشتم که در بعضی از این جاهای خلوت، با شما باشم همانا به خدا که من بوی و ارواح شما را دوست دارم، شما بر دین خدا و دین فرشته هائید شما با تقوی و تلاش خود، ما را یاری نمایید.

* * *

۶- امام صادق‌؈ فرمود: هرگاه سه نفر یا بیشتر از مؤمنین جلسه‌ای تشکیل دهند به همان تعداد فرشته‌ها حاضر شوند اگر دعای خیر کنند، آنها آمین گویند، و اگر از بدی به خدا پناه برند فرشته‌ها دعا کنند تا خداوند بدی را از آنها بردارد و اگر حاجتی خواهند، فرشته‌ها به درگاه خدا شفاعت کنند و از خدا بخواهند آن را بر آورده سازد و هرگاه سه نفر از منکرین (ولایت آل محمد ﷺ) یا بیشتر جلسه کنند ده برابر آنها شیاطین حاضر شوند و اگر سخن گویند، شیطان‌ها همانند آنها، سخن گویند و اگر بخندند آنها هم با آنها بخندند و اگر عیب دوستان خدا کنند، آنها هم با ایشان عیبجوئی کنند، اگر کسی از مؤمنان دچار مجلس آنها شد و در این باره مشغول صحبت شدند، باید برخیزد و شریک و هم نشین شیطان نشود، زیرا چیزی در برابر خشم خدا نایستد و چیزی لعنت خدا را برنگرداند، سپس فرمود؈ اگر نتواند برخیزد، باید از دل انکار کند هر چندبه اندازه دوشیدن گوسفند یا شتر باشد.

* * *

۲۱۲۱-۷- وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْفُوظٍ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ لَيْسَ شَيْءٌ أَنْكَى لِإِبْلِيسَ وَ جُنُودِهِ- مِنْ زِيَارَةِ الْإِخْوَانِ فِي اللَّهِ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ- قَالَ وَ إِنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيَذْكُرَانِ اللَّهَ ثُمَّ يَذْكُرَانِ- فَضْلَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ- فَلَا يَبْقَى عَلَى وَجْهِ إِبْلِيسَ مُضْغَةُ لَحْمٍ- إِلَّا تَخَدَّدُ حَتَّى إِنَّ رُوحَهُ لَتَسْتَغِيثُ- مِنْ شِدَّةِ مَا يَجِدُ مِنَ الْأَلَمِ- فَتَحُسُّ مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ وَ خُزَّانُ الْجِنَانِ فَيَلْعَنُونَهُ حَتَّى لَا يَبْقَى مَلَكٌ مُقَرَّبٌ إِلَّا لَعَنَهُ فَيَقَعُ خَاسِئاً حَسِيراً مَدْحُوراً.

بَابُ إِدْخَالِ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ.

۲۱۲۲-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ ابْنِ عِيسَى جَمِيعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ سَرَّ مُؤْمِناً فَقَدْ سَرَّنِي- وَ مَنْ سَرَّنِي فَقَدْ سَرَّ اللَّهَ.

۲۱۲۳-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ يُكَنَّى أَبَا مُحَمَّدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

تَبَسُّمُ الرَّجُلِ فِي وَجْهِ أَخِيهِ- حَسَنَةٌ وَ صَرْفُ الْقَذَى عَنْهُ حَسَنَةٌ وَ مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ- مِنْ إِدْخَالِ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ.

۷- اَبِی الْمَغْرا، گوید: شنیدم ابوالحسن(ع) می‌فرمود:
چیزی برای شیطان و لشکرهای او کشنده‌تر از این نیست که برادران دینی، برای رضایت خداوند به دیدار هم روند، فرمود: به راستی وقتی دو نفر مؤمن به هم برمی‌خورند و ذکر خدا می‌گویند و فضل ما خانواده بیان می‌کنند در چهرهٔ شیطان گوشتی باقی نماند، مگر آنکه فرد ریزد و روحش از سختی دردی که می‌کشد فریادرس می‌خواهد و فرشته‌های آسمان و خازنان بهشت آن را بفهمند و به او لعنت کنند تا آنکه هیچ فرشته مقربی نماند جز آنکه او را لعنت کند و درمانده و رانده گردد.

شادکردن مؤمنان

۱- امام باقر(ع) فرمود: رسول خدا(ص) فرموده است:
هرکس مؤمنی را شاد نماید مرا شاد کرده و هرکس مرا شاد کند، خدا را شاد کرده است.

* * *

۲- امام باقر(ع) فرمود:
لبخند مردی در روی برادرش، حسنه است و دور کردن غبار اندوه از چهرهٔ او حسنه است و خداوند به چیزی پرستش نشده که دوست داشتنی‌تر از شاد کردن دل مؤمن باشد.

۲۱۲۴-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِيدِ الْوَصَّافِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ:

إِنَّ فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- بِهِ عَبْدَهُ مُوسَى عليه السلام قَالَ إِنَّ لِي عِبَاداً أُبِيحُهُمْ جَنَّتِي- وَ أُحَكِّمُهُمْ فِيهَا قَالَ- يَا رَبِّ وَ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ تُبِيحُهُمْ جَنَّتَكَ وَ تُحَكِّمُهُمْ فِيهَا- قَالَ مَنْ أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُرُوراً

ثُمَّ قَالَ إِنَّ مُؤْمِناً كَانَ فِي مَمْلَكَةِ جَبَّارٍ- فَوَلَعَ بِهِ فَهَرَبَ مِنْهُ إِلَى دَارِ الشِّرْكِ فَنَزَلَ بِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ- فَأَظَلَّهُ وَ أَرْفَقَهُ وَ أَضَافَهُ- فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ- أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ- وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَوْ كَانَ لَكَ فِي جَنَّتِي- مَسْكَنٌ لَأَسْكَنْتُكَ فِيهَا- وَ لَكِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَى مَنْ مَاتَ بِي مُشْرِكاً- وَ لَكِنْ يَا نَارُ هِيدِيهِ- وَ لَا تُؤْذِيهِ وَ يُؤْتَى بِرِزْقِهِ- طَرَفَيِ النَّهَارِ- قُلْتُ مِنَ الْجَنَّةِ- قَالَ مِنْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ.

۲۱۲۵-۴- عَنْهُ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ:

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- إِدْخَالُ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ.

۲۱۲۶-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- إِلَى دَاوُدَ عليه السلام إِنَّ الْعَبْدَ مِنْ عِبَادِي

۳- امام باقر ﷺ فرمود:
به راستی آنچه خدای عزّوجلّ با بندهٔ خود موسیٰ با راز سخن گفت فرمود: (ای موسیٰ) به راستی برای من بنده هایی است که بهشتم را برایشان مباح سازم و به آنان در استفاده از آنها اختیار دهم، عرض کردم: پروردگارا، اینان کیانند که تو بهشت را بر آنها مباح کنی و آنها را در آن صاحب اختیار سازی؟ فرمود: هر کس مؤمنی را شاد کند.
سپس فرمود: مؤمنی که در کشور جبّاری بود، آن جبّار او را تکذیب می‌کرد و کوچک می‌شمرد بناچار به کشور مشرکان گریخت و به مرد مشرکی وارد شد مشرک او را زیر سایه‌یی جا داد و با او به نرمی رفتار می‌کرد و او را مهمان نمود و چون مرگ آن مشرک فرا رسید، خدا به او وحی کرد: به عزت و جلالم سوگند، اگر برایت در بهشت جایی بود، تو را در آن بهشت جای می‌دادم ولی بهشت بر کسی که مشرک بمیرد حرام است ، ولی ای آتش، او را بترسان ولی میازار و هر بامداد و شامگاه روزی او می‌رسد گفتم: از بهشت؟
فرمود: از هر کسی که خدا خواهد.

۴- علی بن الحسین ﷺ فرمود که رسول خدا ﷺ فرمود:
دوست‌ترین کارها نزد خدای عزّوجلّ، شاد کردن مؤمن است.

۵- امام صادق ﷺ فرمود:
خدای عزّوجلّ به داود ﷺ وحی کرد که: به راستی اگر بنده‌ای از بندگانم حسنه‌ای انجام دهد من بهشتم را بر او مباح می‌سازم، داود عرض

لَيَأْتِينِي بِالْحَسَنَةِ فَأُبِيحُهُ جَنَّتِي - فَقَالَ دَاوُدُ - يَا رَبِّ وَ مَا تِلْكَ الْحَسَنَةُ قَالَ يُدْخِلُ عَلَى عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ - سُرُوراً وَ لَوْ بِتَمْرَةٍ قَالَ دَاوُدُ - يَا رَبِّ حَقٌّ لِمَنْ عَرَفَكَ - أَنْ لَا يَقْطَعَ رَجَاءَهُ مِنْكَ.

۲۱۲۷ - ۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَا يَرَى أَحَدُكُمْ إِذَا أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ - سُرُوراً أَنَّهُ عَلَيْهِ أَدْخَلَهُ فَقَطْ بَلْ وَ اللَّهِ عَلَيْنَا بَلْ وَ اللَّهِ - عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله.

۲۱۲۸ - ۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - إِدْخَالُ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ - شَبْعَةُ مُسْلِمٍ أَوْ قَضَاءُ دَيْنِهِ.

۲۱۲۹ - ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ - إِذَا بَعَثَ اللَّهُ الْمُؤْمِنَ مِنْ قَبْرِهِ - خَرَجَ مَعَهُ مِثَالٌ يَقْدُمُ أَمَامَهُ - كُلَّمَا رَأَى الْمُؤْمِنُ هَوْلاً - مِنْ أَهْوَالِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ لَهُ - الْمِثَالُ لَا تَفْزَعْ وَ لَا تَحْزَنْ - وَ أَبْشِرْ بِالسُّرُورِ وَ الْكَرَامَةِ - مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى يَقِفَ - بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ

کرد: پروردگارا، این حسنه چیست؟ فرمود: دل بندهٔ مؤمنم را شاد سازد اگرچه با یک خرما باشد، داود عرض کرد: پروردگارا، سزا است هر کس تو را نشناسد، و امید خود را از تو قطع نکند.

* * *

۶- امام صادق عليه السلام فرمود:

نپندارد یکی از شماها که مؤمنی را شاد کرده است تنها او را شاد کرده، بلکه خدا و رسول خدا صلى الله عليه وآله را نیز شاد کرده است.

* * *

۷- اِبی الْجَارُود می‌گوید: شنیدم امام باقر عليه السلام می فرمود:

به راستی دوست‌ترین کارها به درگاه خداوند عزّوجلّ شاد کردن دل مؤمن یا سیر کردن شکم مسلمانی یا پرداختن بدهکاری اوست.

* * *

۸- امام صادق عليه السلام در ضمن حدیثی طولانی فرمود:

چون خدا مؤمن را از قبرش برانگیزد، با او نمونه‌ای از قبر بیرون آید و جلو او باشد و هر جا که مؤمن یکی از صحنه‌های وحشتناک قیامت را ببیند آن نمونه می‌گوید: نترس و غم مخور شادی تو را مژده باد به کرامت از طرف خدای عزّوجلّ تا آنکه در برابر خدای عزّوجلّ بایستد و از او حساب آسانی بکشد و فرماید: او را به بهشت برند و آن نمونه جلوه او باشد، مؤمن به او گوید: خدایت رحمت کند، چه خوب کسی بودی که از گورم بیرون آمدی و پیوسته مرا به شادی و کرامت از طرف خدا مژده

فَيُحَاسِبُهُ حِسَاباً يَسِيراً - وَ يَأْمُرُ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ - وَ الْمِثَالُ أَمَامَهُ فَيَقُولُ لَهُ الْمُؤْمِنُ - يَرْحَمُكَ اللَّهُ نِعْمَ الْخَارِجُ - خَرَجْتَ مَعِي مِنْ قَبْرِي - وَ مَا زِلْتَ تُبَشِّرُنِي بِالسُّرُورِ - وَ الْكَرَامَةِ مِنَ اللَّهِ حَتَّى رَأَيْتُ ذَلِكَ - فَيَقُولُ مَنْ أَنْتَ - فَيَقُولُ أَنَا السُّرُورُ الَّذِي - كُنْتَ أَدْخَلْتَ عَلَى أَخِيكَ الْمُؤْمِنِ - فِي الدُّنْيَا خَلَقَنِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - مِنْهُ لِأُبَشِّرَكَ.

۲۱۳۰ - ۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ السَّيَّارِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ قَالَ: كَانَ النَّجَاشِيُّ وَ هُوَ رَجُلٌ - مِنَ الدَّهَاقِينِ عَامِلاً عَلَى الْأَهْوَازِ وَ فَارِسَ فَقَالَ بَعْضُ أَهْلِ عَمَلِهِ - لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ إِنَّ فِي دِيوَانِ النَّجَاشِيِّ عَلَيَّ خَرَاجاً - وَ هُوَ مُؤْمِنٌ يَدِينُ بِطَاعَتِكَ - فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تَكْتُبَ لِي إِلَيْهِ كِتَاباً - قَالَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ - سُرَّ أَخَاكَ يَسُرَّكَ اللَّهُ - قَالَ فَلَمَّا وَرَدَ الْكِتَابُ عَلَيْهِ - دَخَلَ عَلَيْهِ وَ هُوَ فِي مَجْلِسِهِ - فَلَمَّا خَلَا نَاوَلَهُ الْكِتَابَ وَ قَالَ - هَذَا كِتَابُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فَقَبَّلَهُ وَ وَضَعَهُ عَلَى عَيْنَيْهِ - وَ قَالَ لَهُ مَا حَاجَتُكَ - قَالَ خَرَاجٌ عَلَيَّ فِي دِيوَانِكَ - فَقَالَ لَهُ وَ كَمْ هُوَ قَالَ - عَشَرَةُ آلَافِ دِرْهَمٍ فَدَعَا كَاتِبَهُ وَ أَمَرَهُ بِأَدَائِهَا عَنْهُ - ثُمَّ أَخْرَجَهُ مِنْهَا - وَ أَمَرَ أَنْ يُثْبِتَهَا لَهُ لِقَابِلٍ - ثُمَّ قَالَ لَهُ سَرَرْتُكَ - فَقَالَ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ - ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِمَرْكَبٍ وَ جَارِيَةٍ - وَ غُلَامٍ وَ أَمَرَ لَهُ بِتَخْتِ ثِيَابٍ - فِي كُلِّ ذَلِكَ يَقُولُ لَهُ - هَلْ سَرَرْتُكَ فَيَقُولُ - نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ - فَكُلَّمَا قَالَ نَعَمْ زَادَهُ - حَتَّى فَرَغَ ثُمَّ

می‌دادی تا آن را به چشم دیدم و به او می‌گوید: تو کیستی؟ می‌گوید: من همان شادیم که به دل برادر مؤمن خود در دنیا وارد ساختی، خدای عزّوجلّ مرا از آن آفریده تا به تو مژده دهم.

* * *

۹- محمد بن جمهور، می‌گوید: نجاشی که یک دهقانی بود، حاکم اهواز و فارس شد، یکی از کارمندانش به امام صادق علیه السلام گفت: در دفتر نجاشی خراجی به عهدهٔ من است و او مردی است مؤمن و فرمانبر، شما اگر صلاح می‌دانی برای من نامه‌ای به او بنویس، گوید: امام صادق علیه السلام به او نوشت: بسم الله الرحمن الرحیم، برادر خود را شاد کن تا خدا شادت کند، گوید: چون نامه به او رسید، در مجلس کار خود بود و چون تنها شد، نامه را به او داد و گفت: این نامهٔ امام صادق علیه السلام است، آن را بوسید و بر دو چشم نهاد و به او گفت: چه حاجتی داری؟ گفت: خراجی که در دفترت به عهدهٔ من است، به او گفت: چه مقدار است؟ گفت: ده هزار درهم.
نجاشی دفتر خود را خواست و به او دستور داد تا از طرف او بپردازد و آن را از دفتر بیرون آورد و دستور داد برای سال آینده هم برابر همین مبلغ برای او بنویسد، سپس به او گفت: من تو را شاد کردم؟ پاسخ داد: آری قربانت، سپس فرمان داد یک مرکب سواری و یک کنیز و یک غلام به او دادند با یک دست جامه و در عطای هر کدام می‌گفت: آیا تو را شاد کردم؟ و او جواب می‌داد: آری قربانت، و هر چه می‌گفت: آری، برای او می‌افزود تا بخشش او پایان یافت و سپس به او گفت: همهٔ فرش این اتاق را هم که من در آن نشسته‌ام با خود ببر چون که نامهٔ آقای

قَالَ لَهُ- اِحْمِلْ فُرُشَ هَذَا الْبَيْتِ الَّذِي -كُنْتَ جَالِساً فِيهِ حِينَ دَفَعْتَ إِلَيَّ كِتَابَ مَوْلَايَ الَّذِي نَاوَلْتَنِي فِيهِ- وَ ارْفَعْ إِلَيَّ حَوَائِجَكَ قَالَ- فَفَعَلَ وَ خَرَجَ الرَّجُلُ- فَصَارَ إِلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ بَعْدَ ذَلِكَ- فَحَدَّثَهُ الرَّجُلُ بِالْحَدِيثِ- عَلَى جِهَتِهِ فَجَعَلَ يُسَرُّ بِمَا فَعَلَ- فَقَالَ الرَّجُلُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ -كَأَنَّهُ قَدْ سَرَّكَ مَا فَعَلَ بِي- فَقَالَ إِي وَ اللَّهِ لَقَدْ سَرَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ.

۲۱۳۱- ۱۰ـ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي الْيَقْظَانِ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ عَنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ- قَالَ فَقَالَ حَقُّ الْمُؤْمِنِ- عَلَى الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ- لَوْ حَدَّثْتُكُمْ لَكَفَرْتُمْ- إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ- خَرَجَ مَعَهُ مِثَالٌ مِنْ قَبْرِهِ- يَقُولُ لَهُ أَبْشِرْ بِالْكَرَامَةِ مِنَ اللَّهِ وَ السُّرُورِ- فَيَقُولُ لَهُ بَشَّرَكَ اللَّهُ بِخَيْرٍ- قَالَ ثُمَّ يَمْضِي مَعَهُ يُبَشِّرُهُ- بِمِثْلِ مَا قَالَ وَ إِذَا مَرَّ بِهَوْلٍ- قَالَ لَيْسَ هَذَا لَكَ- وَ إِذَا مَرَّ بِخَيْرٍ قَالَ هَذَا لَكَ- فَلَا يَزَالُ مَعَهُ يُؤْمِنُهُ- مِمَّا يَخَافُ وَ يُبَشِّرُهُ بِمَا يُحِبُّ- حَتَّى يَقِفَ مَعَهُ بَيْنَ يَدَيِ- اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِذَا أَمَرَ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ -قَالَ لَهُ الْمِثَالُ أَبْشِرْ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- قَدْ أَمَرَ بِكَ إِلَى الْجَنَّةِ -قَالَ فَيَقُولُ مَنْ أَنْتَ رَحِمَكَ اللَّهُ- تُبَشِّرُنِي مِنْ حِينِ خَرَجْتُ مِنْ قَبْرِي- وَ آنَسْتَنِي فِي طَرِيقِي- وَ خَبَّرْتَنِي عَنْ رَبِّي- قَالَ فَيَقُولُ أَنَا السُّرُورُ الَّذِي- كُنْتَ تُدْخِلُهُ عَلَى إِخْوَانِكَ- فِي الدُّنْيَا خُلِقْتُ مِنْهُ- لِأُبَشِّرَكَ وَ أُونِسَ

مرا در اینجا به من دادی و هر حاجتی به من داری به من اظهار کن و برسان، گوید: این کار را کرد و آن مرد بیرون شد و پس از آن خدمت امام صادق(ع) رسید و به او همه را بازگفت و آن حضرت هم به خاطر کار او شاد شد، آن مرد گفت:
ای پسر رسول خدا، گویا کاری که با من کرده، شما را شاد نمود؟ فرمود: آری، خدا و رسولش را هم شاد کرد.

* * *

۱۰- اَبانِ بِنْ تَغلِبْ، گوید: از امام صادق(ع) از حق مؤمن بر مؤمن پرسیدم فرمود: حق مؤمن بر مؤمن بزرگتر از اینهاست، اگر بر شما بازگویم کافر می‌شوید، به راستی چون مؤمن از گورش بیرون آید با او نمونه‌ای از گور درآید و به او می‌گوید: مژده باد تو را از طرف خدا، کرامت و شادی، در پاسخش می‌گوید: خدا تو را مژدهٔ خوب بدهد، فرمود:
سپس با او می‌رود و بانچه گفت، پیوسته او را مژده می‌دهد و چون به جای ترسناکی بگذرد به او گوید: این از برای تو نیست و چون به نقطه خوبی گذر کند گوید: این از آن توست و پیوسته با اوست، از آنچه بیم دارد و به او آرامش و بدانچه دوست دارد مژده دهد تا با او در برابر خدای عزّوجلّ قرار گیرد و هر گاه فرمان بهشت به او دهد، آن نمونه به او گوید: مژده باد تو را که خدای عزّوجلّ فرمان بهشت داد، فرمود: به او می‌گوید: تو کیستی که به من مژده دادی از وقتی که از گورم به در آمدم و در راه به من آرامش دادی و از طرف پروردگارم مرا خبر خوش دادی؟ گوید: من همان شادی هستم که تو بر دل برادران خود در دنیا انداختی از

وَحْشَتَكَ: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ مِثْلَهُ.

۲۱۳۲-۱۱ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ- سُرُورٌ الَّذِي تُدْخِلُهُ عَلَى الْمُؤْمِنِ- تَطْرُدُ عَنْهُ جَوْعَتَهُ- أَوْ تَكْشِفُ عَنْهُ كُرْبَتَهُ.

۲۱۳۳-۱۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مِسْكِينٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُرُوراً- خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ ذَلِكَ السُّرُورِ- خَلْقاً فَيَلْقَاهُ عِنْدَ مَوْتِهِ- فَيَقُولُ لَهُ أَبْشِرْ يَا وَلِيَّ اللَّهِ- بِكَرَامَةٍ مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانٍ- ثُمَّ لَا يَزَالُ مَعَهُ- حَتَّى يَدْخُلَهُ قَبْرَهُ يَلْقَاهُ- فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ- فَإِذَا بُعِثَ يَلْقَاهُ- فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ- ثُمَّ لَا يَزَالُ مَعَهُ عِنْدَ كُلِّ هَوْلٍ- يُبَشِّرُهُ وَ يَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ- فَيَقُولُ لَهُ مَنْ أَنْتَ رَحِمَكَ اللَّهُ فَيَقُولُ أَنَا السُّرُورُ الَّذِي أَدْخَلْتَهُ عَلَى فُلَانٍ.

۲۱۳۴-۱۳- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

كَانَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ- وَ الَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِناتِ- بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا- بُهْتاناً وَ إِثْماً مُبِيناً قَالَ فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَمَا ثَوَابُ مَنْ أَدْخَلَ عَلَيْهِ السُّرُورَ- فَقُلْتُ

آن آفریده شدم تا به تو مژده دهم و تو را از نگرانی نجات دهم.

* * *

۱۱- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
دوست‌ترین کارها نزد خداوند، شاد کردن مؤمن است، گرسنگی را از او دور سازی و گرفتاری را از او برداری.

* * *

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس مؤمنی را شاد کند، خدای عزّوجلّ از آن شادی مخلوقی آفریند که هنگام مرگش او را دیدار کند و به او گوید: ای دوست خدا، مژده گیر به کرامت و احترام از طرف خدا و رضوان، سپس پیوسته با اوست تا در گورش در آید و مانند آن را به وی می‌گوید: و چون مبعوث شود، او را برخورد کند و مانند آن را به وی گوید، سپس پیوسته با اوست در برابر هر چیز ترسناکی، او را مژده دهد و مانند آن، به وی گوید، مؤمن به او می‌گوید، تو کیستی؟ خدا تو را رحمت کند، در پاسخ می‌گوید: من همان شادی هستم که در دل فلان کس وارد کردی.

* * *

۱۳- عَبْدُالله بنْ سِنانْ، گوید: مردی نزد امام صادق علیه السلام بود و این آیه را خواند «کسانی که مردان و زنان مؤمن را به غیر از آنچه که کرده‌اند (بدون گناه) آزار دهند متحمل بهتان و گناه بزرگی شده‌اند (احزاب / ۵۸)» گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

جُعِلْتُ فِدَاكَ عَشْرُ حَسَنَاتٍ - فَقَالَ إِي وَ اللَّهِ وَ أَلْفُ أَلْفِ حَسَنَةٍ.

۲۱۳۵-۱۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَحْيَى عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ الْعَلَاءِ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَدْخَلَ السُّرُورَ عَلَى مُؤْمِنٍ - فَقَدْ أَدْخَلَهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ مَنْ أَدْخَلَهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - فَقَدْ وَصَلَ ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ - وَ كَذَلِكَ مَنْ أَدْخَلَ عَلَيْهِ كَرْباً.

۲۱۳۶-۱۵- عَنْهُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَيُّمَا مُسْلِمٍ لَقِيَ مُسْلِماً - فَسَرَّهُ سَرَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ.

۲۱۳۷-۱۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مِنْ أَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - إِدْخَالُ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ إِشْبَاعُ جَوْعَتِهِ - أَوْ تَنْفِيسُ كُرْبَتِهِ - أَوْ قَضَاءُ دَيْنِهِ.

بَابُ قَضَاءِ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ

۲۱۳۸-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ بَكَّارِ بْنِ كَرْدَمٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِي يَا مُفَضَّلُ اسْمَعْ مَا أَقُولُ لَكَ - وَ اعْلَمْ أَنَّهُ الْحَقُّ - وَ افْعَلْهُ

پس چه ثوابی دارد آنکه آن مؤمن را شاد کند؟ من گفتم: قربانت، ده حسنه، فرمود: آری به خدا و هزار هزار حسنه.

۱۴- امام صادقؑ فرمود:
هر کس مؤمنی را شاد کند، رسول خدا ﷺ را شاد کرده و هر کس وسیلهٔ شادی رسول خدا ﷺ را فراهم آورده، آن را به خدا پیوسته و چنین است کسی که مؤمنی را گرفتار و اندوهناک سازد (یعنی رسول خدا و بلکه خدا را آزرده است).

۱۵- امام صادقؑ فرمود:
هر کس به مسلمانی برخورد کند و او را شاد سازد، خدای عزّوجلّ او را شاد کند.

۱۶- امام صادقؑ فرمود:
از دوست‌ترین اعمال به درگاه خدای عزّوجلّ شادی رساندن به مؤمن است سیر کردن او از گرسنگی، گشودن گره مشکلات او یا پرداختن بدهی او.

برآوردن خواسته مؤمن

۱- مُفَضَّل می‌گوید: امام صادقؑ به من فرمود:
ای مفضل، آنچه به تو می‌گویم بشنو و آن را به کار گیر و به برادران بزرگوار خود سفارش کن تا انجام دهند گفتم: قربانت گردم، برادران

وَ أَخْبِرْ بِهِ عِلْيَةَ إِخْوَانِكَ- قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَا عِلْيَةُ إِخْوَانِي- قَالَ الرَّاغِبُونَ فِي قَضَاءِ حَوَائِجِ إِخْوَانِهِمْ- قَالَ ثُمَّ قَالَ وَ مَنْ قَضَى لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ- حَاجَةً قَضَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ- يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِائَةَ أَلْفِ حَاجَةٍ مِنْ ذَلِكَ- أَوَّلُهَا الْجَنَّةُ وَ مِنْ ذَلِكَ أَنْ يُدْخِلَ قَرَابَتَهُ- وَ مَعَارِفَهُ وَ إِخْوَانَهُ الْجَنَّةَ- بَعْدَ أَنْ لَا يَكُونُوا نُصَّاباً- وَ كَانَ الْمُفَضَّلُ إِذَا سَأَلَ الْحَاجَةَ- أَخاً مِنْ إِخْوَانِهِ قَالَ لَهُ- أَمَا تَشْتَهِي أَنْ تَكُونَ مِنْ عِلْيَةِ الْإِخْوَانِ.

۲۱۳۹-۲- عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ حَدَّثَنِي خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ خَلْقاً مِنْ خَلْقِهِ- انْتَجَبَهُمْ لِقَضَاءِ حَوَائِجِ فُقَرَاءِ شِيعَتِنَا- لِيُثِيبَهُمْ عَلَى ذَلِكَ الْجَنَّةَ- فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ فَكُنْ- ثُمَّ قَالَ لَنَا وَ اللَّهِ رَبٌّ نَعْبُدُهُ- لَا نُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً.

۲۱۴۰-۳- عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ عَنْ صَدَقَةَ الْأَحْدَبِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَضَاءُ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ- مِنْ عِتْقِ أَلْفِ رَقَبَةٍ- وَ خَيْرٌ مِنْ حُمْلَانِ أَلْفِ فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ مِثْلَ الْحَدِيثَيْنِ.

بزرگوارم کیانند؟ فرمود: آنان که علاقمند به برآوردن حوائج برادران خود می‌باشند، سپس فرمود: هر کس حاجت برادر مؤمن خود را برآورده سازد، خدای عزّوجلّ روز قیامت صد هزار حاجت او را برآورده کند که نخستین آنها بهشت است و دیگر آنکه خویشان و آشنایانش و برادرانش را به بهشت برد، بشرط آنکه دشمن ائمه نباشند، و شیوهٔ مفضل این بود که هر وقت از یکی از برادران دینی خود تقاضای حاجتی می‌کرد به او می‌گفت: نمی‌خواهی که از برادران بزرگوار باشی؟

* * *

۲- به مُفَضَّل فرمود؛ که: به راستی خدای عزّوجلّ در آفریده‌های خود خلقی آفریده که آنها را برای برآورده کردن خواسته‌های شیعه‌های مستمند ما برگزیده تا در برابر آن، بهشت به آنها دهد، اگر بتوانی از آنها باشی از آنها باش، سپس فرمود: به خدا برای ما پروردگاری است که او را پرستش کنیم و چیزی را شریک او نسازیم.

* * *

۳- امام صادق؛ فرمود:

برآوردن حاجت مؤمن، بهتر است از آزاد کردن هزار بنده و بهتر است از تقدیم هزار اسب در راه خدا (یعنی فرستادن آنها به جهاد)

* * *

۲۱۴۱-۴-عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ صَنْدَلٍ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ لَقَضَاءُ حَاجَةِ امْرِئٍ مُؤْمِنٍ - أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ عِشْرِينَ حَجَّةً - كُلُّ حَجَّةٍ يُنْفِقُ فِيهَا صَاحِبُهَا - مِائَةَ أَلْفٍ.

۲۱۴۲-۵-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَمَّارٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ - جُعِلْتُ فِدَاكَ الْمُؤْمِنُ رَحْمَةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ كَيْفَ ذَاكَ - قَالَ أَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَتَى أَخَاهُ فِي حَاجَةٍ - فَإِنَّمَا ذَلِكَ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ - سَاقَهَا إِلَيْهِ وَ سَبَّبَهَا لَهُ - فَإِنْ قَضَى حَاجَتَهُ - كَانَ قَدْ قَبِلَ الرَّحْمَةَ بِقَبُولِهَا - وَ إِنْ رَدَّهُ عَنْ حَاجَتِهِ - وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى قَضَائِهَا - فَإِنَّمَا رَدَّ عَنْ نَفْسِهِ - رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ - سَاقَهَا إِلَيْهِ وَ سَبَّبَهَا لَهُ وَ ذَخَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ تِلْكَ الرَّحْمَةَ - إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَكُونَ - الْمَرْدُودُ عَنْ حَاجَتِهِ هُوَ الْحَاكِمَ فِيهَا - إِنْ شَاءَ صَرَفَهَا إِلَى نَفْسِهِ - وَ إِنْ شَاءَ صَرَفَهَا إِلَى غَيْرِهِ - يَا إِسْمَاعِيلُ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ - وَ هُوَ الْحَاكِمُ فِي رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ - قَدْ شُرِعَتْ لَهُ فَإِلَى مَنْ تَرَى يَصْرِفُهَا - قُلْتُ لَا أَظُنُّ يَصْرِفُهَا عَنْ نَفْسِهِ - قَالَ لَا تَظُنَّ وَ لَكِنِ اسْتَيْقِنْ - فَإِنَّهُ لَنْ يَرُدَّهَا عَنْ نَفْسِهِ - يَا إِسْمَاعِيلُ مَنْ أَتَاهُ أَخُوهُ فِي حَاجَةٍ - يَقْدِرُ عَلَى قَضَائِهَا فَلَمْ يَقْضِهَا لَهُ - سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِ شُجَاعاً - يَنْهَشُ إِبْهَامَهُ فِي قَبْرِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ - مَغْفُوراً لَهُ أَوْ مُعَذَّباً.

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
برآوردن حاجت مرد مؤمن نزد خداوند پسندیده‌تر است از بیست حجی که در راه هر یک از آنها صد هزار دینار خرج شود.

* * *

۵- اِسْماعِیْل بْنِ عَمّارِ صَیْرَفِی می‌گوید: من به امام صادق علیه السلام گفتم: قربانت، مؤمن برای مؤمن رحمت است؟ فرمود: آری، گفتم:
چگونه؟ فرمود: هر مؤمنی که برای حاجتی نزد برادر دینی خود رود رحمتی است که خدا به سوی او کشانیده و برای او فراهم کرده و اگر حاجتش را برآورد، رحمت را پذیرفته، و اگر حاجت او را رد کند، رحمت خدای عزّوجلّ را که به سوی او کشانده و برای او فراهم ساخته بود از خود دور ساخته و خداوند عزّوجلّ این رحمت را تا روز قیامت برای آن کسی که حاجت او رّد شده ذخیره ساخته تا دربارهٔ آن قضاوت کند، اگر خواهد آن را به خود برگرداند و اگر خواهد به دیگری برساند، ای اسماعیل، چون روز قیامت شود و او در رحمت خدا حاکم گردد که به او اجازه داده شده به نظر تو آن را به چه کسی برگرداند؟
گفتم: گمان ندارم که آن را از خود برگرداند، فرمود: گمان مدار بلکه یقین داشته باش که آن را هرگز از خود برنگرداند، ای اسماعیل، هر کس برادرش در حاجتی که دارد به او مراجعه کرد و او می‌توانست برآورده نسازد ولی برآورده نکرد خداوند در گورش ماری را بر او بگمارد که تا روز رستاخیز انگشت بزرگ او را به دندان خود بگزد و بجود، خواه آمرزیده شود و خواه کیفر گردد.

٢١٤٣ - ٦ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ عَنْ أَبَانِ ابْنِ تَغْلِبَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﴿ع﴾ يَقُولُ مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعاً - كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ - سِتَّةَ آلَافِ حَسَنَةٍ - وَ مَحَا عَنْهُ سِتَّةَ آلَافِ سَيِّئَةٍ - وَ رَفَعَ لَهُ سِتَّةَ آلَافِ دَرَجَةٍ - قَالَ وَ زَادَ فِيهِ إِسْحَاقُ بْنُ عَمَّارٍ - وَ قَضَى لَهُ سِتَّةَ آلَافِ حَاجَةٍ - قَالَ ثُمَّ قَالَ وَ قَضَاءُ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ أَفْضَلُ مِنْ طَوَافٍ وَ طَوَافٍ حَتَّى عَدَّ عَشْراً.

٢١٤٤ - ٧ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﴿ع﴾ قَالَ:

مَا قَضَى مُسْلِمٌ لِمُسْلِمٍ حَاجَةً - إِلَّا نَادَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - عَلَيَّ ثَوَابُكَ وَ لَا أَرْضَى لَكَ - بِدُونِ الْجَنَّةِ.

٢١٤٥ - ٨ - عَنْهُ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﴿ع﴾ قَالَ:

قَالَ مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ طَوَافاً وَاحِداً - كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ سِتَّةَ آلَافِ حَسَنَةٍ - وَ مَحَا عَنْهُ سِتَّةَ آلَافِ سَيِّئَةٍ - وَ رَفَعَ اللَّهُ لَهُ سِتَّةَ آلَافِ دَرَجَةٍ - حَتَّى إِذَا كَانَ عِنْدَ الْمُلْتَزَمِ - فَتَحَ اللَّهُ لَهُ سَبْعَةَ أَبْوَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ - قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ - هَذَا الْفَضْلُ كُلُّهُ فِي الطَّوَافِ - قَالَ نَعَمْ وَ أُخْبِرُكَ بِأَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ - قَضَاءُ حَاجَةِ الْمُسْلِمِ - أَفْضَلُ مِنْ طَوَافٍ وَ طَوَافٍ - وَ طَوَافٍ حَتَّى بَلَغَ عَشْراً.

۶- امام صادق علیه السلام فرمود:

هر کس به خانه (خانهٔ کعبه) یک هفته طواف کند، خدای عزّوجلّ برای او شش هزار حسنه بنویسد و از او شش هزار سیّئه محو کند و شش هزار درجه از او بالا برد.

گوید: اسحاق بن عمار این را هم اضافه کرده که فرمود: و شش هزار حاجت او را برآورده سازد.

گوید: سپس فرمود: و برآوردن حاجت مؤمن بهتر است از طواف و طواف و تا ده بر شمرد.

۷- امام صادق علیه السلام فرمود:

هیچ مسلمانی حاجت مسلمانی را برآورده نسازد جز اینکه خدای تبارک و تعالیٰ او را ندا دهد: بر من است مزد تو و کمتر از بهشت رابرایت نپسندم.

۸- امام صادق علیه السلام فرمود:

هر کس به این خانه (یعنی خانهٔ کعبه) طوافی کند، خدای عزّوجلّ برای او شش هزار حسنه بنویسد و از او شش هزار سیّئه محو کند و شش هزار درجه از او بالا برد و چون نزد ملتزم (قسمتی از دیوار پشت خانه کعبه) رسد، خدا هفت در، از بهشت به روی او بگشاید، من به او گفتم: قربانت گردم این همه فضیلت در طواف است؟ فرمود: آری و من تو را به بهتر از آن خبر دهم، برآوردن حاجت مسلمانی بهتراست از طواف و طواف تا برسد به ده طواف.

۲۱۴۶-۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْخَارِقِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ- يَطْلُبُ بِذَلِكَ مَا عِنْدَ اللَّهِ- حَتَّى تُقْضَى لَهُ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ- بِذَلِكَ مِثْلَ أَجْرِ حَجَّةٍ وَ عُمْرَةٍ مَبْرُورَتَيْنِ- وَ صَوْمِ شَهْرَيْنِ مِنْ أَشْهُرِ الْحُرُمِ وَ اعْتِكَافِهِمَا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ- وَ مَنْ مَشَى فِيهَا بِنِيَّةٍ- وَ لَمْ تُقْضَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِذَلِكَ- مِثْلَ حَجَّةٍ مَبْرُورَةٍ فَارْغَبُوا فِي الْخَيْرِ.

۲۱۴۷-۱۰- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ تَنَافَسُوا فِي الْمَعْرُوفِ لِإِخْوَانِكُمْ- وَ كُونُوا مِنْ أَهْلِهِ- فَإِنَّ لِلْجَنَّةِ بَاباً يُقَالُ لَهُ- الْمَعْرُوفُ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا مَنِ اصْطَنَعَ الْمَعْرُوفَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا- فَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَمْشِي فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ- فَيُوَكِّلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ مَلَكَيْنِ- وَاحِداً عَنْ يَمِينِهِ وَ آخَرَ عَنْ شِمَالِهِ- يَسْتَغْفِرَانِ لَهُ رَبَّهُ- وَ يَدْعُوَانِ بِقَضَاءِ حَاجَتِهِ- ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ لَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَسَرُّ بِقَضَاءِ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ- إِذَا وَصَلَتْ إِلَيْهِ مِنْ صَاحِبِ الْحَاجَةِ.

۹- اِبْراهیم خارقی، گوید: شنیدم امام صادقعليه‌السلام می‌فرمود:

هر کس در انجام حاجت برادر مؤمن خود راه برود ومزد خود را از خدا بخواهد تا حاجتش برآورده شود خدای عزّوجلّ برای او در برابر آن، چون مزد یک حجّ و یک عمره پذیرفته شده را بنویسد و روزه دو ماه از ماه‌های محرم و اعتکاف دو ماه در مسجدالحرام، و هرکس با نیت الهی برای آن تلاش کند ولی انجام نگیرد خدا در برابرش برای او یک حجّ پذیرفته بنویسد پس در انجام کار خیر کوشا باشید.

* * *

۱۰- امام صادقعليه‌السلام فرمود:

در کار خوب با برادران خود رقابت کنید و اهل آن باشید، زیرا برای بهشت، دری است که آن را «معروف» گویند و از آن در کسی وارد نشود جز آنکه در دنیا خوبی کرده باشد، زیرا بنده‌ای که برای برآوردن حاجت برادر مؤمن خود تلاش کند خدای عزّوجلّ دو فرشته بر او بگمارد، یکی از طرف راست و دیگری از طرف چپش تا از خدا آمرزش بخواهند و برای برآوردن حاجتش دعا کنند، سپس فرمود:

به خدا که رسولش صلى‌الله‌عليه‌وآله شادتر است به برآوردن حاجت مؤمن وقتی که خبرش از طرف صاحب حاجت به او برسد.

* * *

۲۱۴۸-۱۱ـ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

وَ اللَّهِ لَأَنْ أَحُجَّ حَجَّةً - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ رَقَبَةً - وَ رَقَبَةً وَ رَقَبَةً وَ مِثْلَهَا وَ مِثْلَهَا - حَتَّى بَلَغَ عَشْراً وَ مِثْلَهَا وَ مِثْلَهَا - حَتَّى بَلَغَ السَّبْعِينَ وَ لَأَنْ أَعُولَ أَهْلَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ - أَسُدَّ جَوْعَتَهُمْ وَ أَكْسُوَ عَوْرَتَهُمْ فَأَكُفَّ وُجُوهَهُمْ عَنِ النَّاسِ - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَحُجَّ حَجَّةً - وَ حَجَّةً وَ حَجَّةً وَ مِثْلَهَا وَ مِثْلَهَا حَتَّى بَلَغَ عَشْراً وَ مِثْلَهَا وَ مِثْلَهَا حَتَّى بَلَغَ السَّبْعِينَ.

۲۱۴۹-۱۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ صَاحِبِ الشَّعِيرِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى مُوسَى عليه‌السلام أَنَّ مِنْ عِبَادِي مَنْ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالْحَسَنَةِ فَأُحَكِّمُهُ فِي الْجَنَّةِ - فَقَالَ مُوسَى يَا رَبِّ وَ مَا تِلْكَ الْحَسَنَةُ - قَالَ يَمْشِي مَعَ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ - فِي قَضَاءِ حَاجَتِهِ قُضِيَتْ أَوْ لَمْ تُقْضَ.

۲۱۵۰-۱۳- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه‌السلام يَقُولُ مَنْ أَتَاهُ أَخُوهُ الْمُؤْمِنُ فِي حَاجَةٍ - فَإِنَّمَا هِيَ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - سَاقَهَا إِلَيْهِ فَإِنْ قَبِلَ ذَلِكَ - فَقَدْ وَصَلَهُ بِوَلَايَتِنَا وَ هُوَ - مَوْصُولٌ بِوَلَايَةِ اللَّهِ - وَ إِنْ رَدَّهُ عَنْ حَاجَتِهِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى قَضَائِهَا - سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِ شُجَاعاً مِنْ نَارٍ - يَنْهَشُهُ فِي قَبْرِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ - مَغْفُوراً لَهُ أَوْ مُعَذَّباً - فَإِنْ عَذَرَهُ الطَّالِبُ كَانَ أَسْوَأَ حَالاً.

۱۱- امام باقر علیه السلام فرمود: به خدا اگر من حجّی کنم، دوست‌تر دارم از اینکه بنده‌ای را آزاد کنم و باز هم بنده‌ای و بنده‌ای و مانند آن تا برسد به ده برابر آن و برابر آن تا برسد به هفتاد. و اگر یک خاندان مسلمان را مخارج بدهم، شکم آنها را سیر کنم و عورت آنها راپوشانم و آبروی آنها را از مردم حفظ کنم برایم بهتر است از اینکه حجّی انجام دهم و باز هم حجّی (و حجّی) و مانند آن و مانند آن تا برسد به ده حجّ و مانند آن و مانند آن تا برسد به هفتاد حجّ.

۱۲- محمد بن قیس، از امام باقر علیه السلام نقل می‌کند که فرمود:
خدای عزّوجلّ به موسیٰ علیه السلام وحی کرد که: به راستی برخی از بندگانم با خوش کرداری به من نزدیک شوند تا به جائی که او را در بهشت انتخاب کنم و او را حاکم سازم. موسیٰ علیه السلام عرض کرد: بار خدایا این حسنه چیست؟ در پاسخ فرمود: کسی که برای برآوردن حاجت مؤمن تلاش کند خواه موفّق شود یا نشود.

۱۳- علی بن جعفر، گوید: شنیدم ابوالحسن علیه السلام می‌فرمود: هرکس برای عرض حاجتی نزد برادر مؤمنش بیاید همانا آن حاجت رحمتی است از طرف خدای تبارک و تعالیٰ که به سوی او روانه کرده و اگر آن راپذیرد به ولایت ما پیوسته و اگر او با آنکه در رواکردن آن حاجت، تواناست بی‌نتیجه برگرداند، خداوند درگورش مار آتشینی بر او مسلط سازد که تا قیامت او را بگزد خواه آمرزیده باشد یا معذّب و اگر حاجتخواه عذر او را بپذیرد بد حال‌تر باشد. (یعنی علاوه بر مار آتشینی در قبر، عذاب بیشتری به او برساند زیرا صاحب حاجت بزرگواری کرده و عذر او را پذیرفته است)

۲۱۵۱-۱۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَتَرِدُ عَلَيْهِ الْحَاجَةُ لِأَخِيهِ- فَلَا تَكُونُ عِنْدَهُ فَيَهْتَمُّ بِهَا قَلْبُهُ- فَيُدْخِلُهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِهَمِّهِ الْجَنَّةَ..

بَابُ السَّعْيِ فِي حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ

۲۱۵۲-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ مَشْيُ الرَّجُلِ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ- يُكْتَبُ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَ يُمْحَى عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ- وَ يُرْفَعُ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ- قَالَ وَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ- وَ يَعْدِلُ عَشْرَ رِقَابٍ- وَ أَفْضَلُ مِنِ اعْتِكَافِ شَهْرٍ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ.

۲۱۵۳-۲- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ عِبَاداً فِي الْأَرْضِ- يَسْعَوْنَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ- هُمُ الْآمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - وَ مَنْ أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُرُوراً- فَرَّحَ اللَّهُ قَلْبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

۲۱۵۴-۳- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ - أَظَلَّهُ اللَّهُ بِخَمْسَةٍ وَ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ- وَ لَمْ يَرْفَعْ قَدَماً إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً- وَ حَطَّ

۱۴- امام باقر علیه السلام فرمود:
به راستی مؤمن حاجتمندی برای برآورده شدن حاجتش، به شخصی مراجعه می‌کند که نمی‌تواند انجام دهد ولی او تلاش خود را می‌کند به یقین خداوند بخاطر همت و دلبستگی او، برای برآوردن حاجت برادر مؤمن خود، او را به بهشت می‌برد.

کوشش در حاجت مؤمن

۱- محمد بن مروان، از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که فرمود:
مردی که در انجام حاجت برادر مؤمنش گام برمی دارد ده حسنه برایش می‌نویسند و ده سیّئه از او محو می‌گردد و ده درجه از او بالا می‌رود، گوید: به نظرم جز این نفرموده که برابر آزاد کردن ده بنده است و بهتر است از اعتکاف یک ماه در مسجدالحرام.

۲- معمر بن خلاد، گوید: شنیدم ابوالحسن علیه السلام می‌فرمود:
به راستی برای خدا بنده هائی است در زمین که برای برآوردن خواسته‌های مردم تلاش می‌کنند آنان در روز قیامت آسوده‌اند، و هرکس وسیله شادی مؤمنی را فراهم سازد، خدا دلش را در روز قیامت شاد کند.

۳- ابی عبیده حذاء، می‌گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس در انجام حاجت برادر مسلمانش راه رود، خداوند توسط هفتاد و پنج هزار فرشته بر او سایه افکند و گامی برندارد جز این که خدا

عَنْهُ بِهَا سَيِّئَةً- وَ يَرْفَعُ لَهُ بِهَا دَرَجَةً- فَإِذَا فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهِ- كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِهَا- أَجْرَ حَاجٍّ وَ مُعْتَمِرٍ.

۲۱۵۵-۴- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ صَدَقَةَ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ حُلْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَأَنْ أَمْشِيَ فِي حَاجَةِ أَخٍ لِي مُسْلِمٍ- أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَلْفَ نَسَمَةٍ- وَ أَحْمِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَلَى أَلْفِ فَرَسٍ- مُسْرَجَةٍ مُلْجَمَةٍ.

۲۱۵۶-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَمْشِي لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ فِي حَاجَةٍ- إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً- وَ حَطَّ عَنْهُ بِهَا سَيِّئَةً- وَ رَفَعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةً وَ زِيدَ بَعْدَ ذَلِكَ عَشْرُ حَسَنَاتٍ- وَ شُفِّعَ فِي عَشْرِ حَاجَاتٍ.

۲۱۵۷-۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ سَعَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ- طَلَبَ وَجْهِ اللَّهِ- كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَةٍ- يَغْفِرُ فِيهَا لِأَقَارِبِهِ وَ جِيرَانِهِ- وَ إِخْوَانِهِ وَ مَعَارِفِهِ- وَ مَنْ صَنَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفاً فِي الدُّنْيَا- فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ قِيلَ لَهُ- ادْخُلِ النَّارَ فَمَنْ وَجَدْتَهُ فِيهَا- صَنَعَ إِلَيْكَ مَعْرُوفاً فِي الدُّنْيَا فَأَخْرِجْهُ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَاصِباً.

برایش حسنه‌ای نویسد و گناهی از او بریزد و درجه‌ای بالایش برد و چون از حاجت او فارغ شود، خدای عزّوجلّ برای او مزد کسی که حجّ و عمره کرده بنویسد.

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
اگر من در انجام حاجت برادر مسلمانم قدم بردارم برایم دوست داشتنی تر است از اینکه هزار بنده را آزاد کنم و در راه خدا هزار اسب با زین و لگام زیر پای جهادگران قرار دهم.

۵- امام صادق علیه السلام فرمود:
هیچ مؤمنی نیست که برای برادر مؤمنش در انجام حاجتی دوندگی کند جز اینکه خدای عزّوجلّ برای هر گامی برایش حسنه‌ای بنویسد و سیئه‌ای فرو ریزد و درجه‌ای بالا برد و پس از آن ده حسنه برایش افزوده شود و در ده حاجت وساطتش پذیرفته گردد.

۶- امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس در انجام حاجت برادر مسلمانش بکوشد و رضای خدا بخواهد، خدای عزّوجلّ برای او هزار حسنه بنویسد که در ضمن آن، خویشان و همسایگان و برادران و آشنایان باشند و هرکس در دنیا به او خوبی کرده، آمرزیده شود و چون روز رستاخیز فرا رسد، به او گفته شود که به دوزخ برو و هرکس را دیدی که در دنیا به تو خوبی کرده، به اجازه خدای عزّوجلّ او را بیرون بیاور جز اینکه دشمن أهل بیت باشد.

۲۱۵۸ -۷- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ سَعَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ - فَاجْتَهَدَ فِيهَا فَأَجْرَى اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ قَضَاءَهَا - كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ حَجَّةً وَ عُمْرَةً - وَ اعْتِكَافَ شَهْرَيْنِ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ صِيَامَهُمَا - وَ إِنِ اجْتَهَدَ فِيهَا وَ لَمْ يُجْرِ اللَّهُ قَضَاءَهَا عَلَى يَدَيْهِ - كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ حَجَّةً وَ عُمْرَةً.

۲۱۵۹ -۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَفَى بِالْمَرْءِ اعْتِمَاداً عَلَى أَخِيهِ - أَنْ يُنْزِلَ بِهِ حَاجَتَهُ.

۲۱۶۰ -۹- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ:

كُنْتُ جَالِساً مَعَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ - يُقَالُ لَهُ مَيْمُونٌ فَشَكَا إِلَيْهِ - تَعَذُّرَ الْكِرَاءِ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي - قُمْ فَأَعِنْ أَخَاكَ - فَقُمْتُ مَعَهُ فَيَسَّرَ اللَّهُ كِرَاهُ - فَرَجَعْتُ إِلَى مَجْلِسِي - فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا صَنَعْتَ فِي حَاجَةِ أَخِيكَ - فَقُلْتُ قَضَاهَا اللَّهُ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي - فَقَالَ أَمَا إِنَّكَ أَنْ تُعِينَ أَخَاكَ الْمُسْلِمَ - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ طَوَافِ أُسْبُوعٍ بِالْبَيْتِ مُبْتَدِئاً - ثُمَّ قَالَ إِنَّ رَجُلاً - أَتَى الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عليه السلام فَقَالَ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي - أَعِنِّي عَلَى قَضَاءِ حَاجَةٍ - فَانْتَعَلَ وَ قَامَ مَعَهُ - فَمَرَّ عَلَى الْحُسَيْنِ عليه السلام وَ هُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فَقَالَ لَهُ - أَيْنَ كُنْتَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ

۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس در انجام حاجت برادر مؤمنش بکوشد و تلاش کند و حاجت او را بـرآورده سازد خدای عزّوجلّ برایش یک حجّ و یک عمره و اعتکاف دو ماه در مسجدالحرام و روزه آنها رابنویسد و اگر در انجام آن بکوشد ولی به نتیجه‌ای نرسد خدای عزّوجلّ برای او یک حجّ و یک عمره بنویسد.

۸- امام صادق علیه السلام فرمود:
برای مرد در اظهار اعتماد به برادر دینی خود، همین قدر کافیست که برای رفع حاجت خود به او مراجعه کند.

۹- صفوان جمال، گوید: من با امام صادق علیه السلام نشسته بودم، به ناگاه مردی از اهل مکه به نام میمون وارد شد و در حضور حضرت از نداشتن کرایه بدهکاری خود، شکوه کرد، آن حضرت به من فرمود: بر خیز، به برادر خود کمک کن، من با او برخاستم و کرایه بدهی او را فراهم کردم و به مجلس خود بازگشتم.
امام صادق علیه السلام فرمود: با حاجت برادرت چه کردی؟ گفتم: خدا آن را برآورده ساخت، پدر و مادرم قربانت، پس فرمود: همانا به راستی که کمکت به برادر مسلمانت نزدم دوست داشتنی‌تر از این است که یک هفته طواف خانه کعبه کنی سپس فرمود:
مردی نزد حسن بن علی علیه السلام آمد و عرض کرد: پدر و مادرم قربانت، مرا برای برآوردن حاجتی کمک کن، آن حضرت نعلین خود را به پا کرد و با او برخاست و برحسین علیه السلام گذر کرد که ایستاده بود و نماز می‌خواند،

تَسْتَعِينُهُ عَلَى حَاجَتِكَ قَالَ- قَدْ فَعَلْتُ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي- فَذُكِرَ أَنَّهُ مُعْتَكِفٌ فَقَالَ لَهُ- أَمَا إِنَّهُ لَوْ أَعَانَكَ- كَانَ خَيْراً لَهُ مِنِ اعْتِكَافِهِ شَهْراً.

۲۱۶۱- ۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- الْخَلْقُ عِيَالِي فَأَحَبُّهُمْ إِلَيَّ أَلْطَفُهُمْ بِهِمْ وَ أَسْعَاهُمْ فِي حَوَائِجِهِمْ.

۲۱۶۲- ۱۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عُمَارَةَ قَالَ:

كَانَ حَمَّادُ بْنُ أَبِي حَنِيفَةَ إِذَا لَقِيَنِي- قَالَ كَرِّرْ عَلَيَّ حَدِيثَكَ فَأُحَدِّثُهُ قُلْتُ رُوِّينَا أَنَّ عَابِدَ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ إِذَا بَلَغَ الْغَايَةَ فِي الْعِبَادَةِ- صَارَ مَشَّاءً فِي حَوَائِجِ النَّاسِ عَانِياً بِمَا يُصْلِحُهُمْ.

بَابُ تَفْرِيجِ كُرَبِ الْمُؤْمِنِ.

۲۱۶۳- ۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ مَنْ أَغَاثَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ اللَّهْفَانَ اللَّهْثَانَ عِنْدَ جَهْدِهِ فَنَفَّسَ كُرْبَتَهُ- وَ أَعَانَهُ عَلَى نَجَاحِ حَاجَتِهِ- كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِذَلِكَ- ثِنْتَيْنِ وَ سَبْعِينَ رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ- يُعَجِّلُ لَهُ مِنْهَا وَاحِدَةً يُصْلِحُ بِهَا أَمْرَ مَعِيشَتِهِ- وَ يَدَّخِرُ لَهُ إِحْدَى وَ سَبْعِينَ رَحْمَةً- لِأَفْزَاعِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ أَهْوَالِهِ.

به آن مرد فرمود: کجا بودی که ابی عبدالله الحسینؑ را برای حاجت خود به یاری‌طلبی؟ گفت: - پدر و مادرم قربانت باد همین کار را کردم در پاسخ فرمود که: معتکف است، به آن مرد فرمود: همانا راستش این است که اگر به تو کمک کرده بود برای او بهتر از اعتکاف یک ماه بود.

۱۰- امام صادقؑ فرمود: خدای عزّوجلّ فرماید:
خلق، عیال منند و دوست‌ترین آنها نزد من، مهربان‌ترین و کوشاترین آنها در برآوردن حاجت‌های مردم است.

۱۱- ابی عماره، گوید: هرگاه حمّاد بن ابی حنیفه به من بر می‌خورد می‌گفت: حدیثت را برایم تکرار کن، من هم برای او باز می‌گفتم، گویم: برای ما روایت شده که یک عابد بنی اسرائیل چون به پایان عبادت می‌رسید و دوران آن را طی می‌کرد، کارگزار حوائج مردم می‌شد و متوجه اصلاح کارهای آنها می‌گردید.

حل گرفتاری مؤمن

۱- زید شحام، گوید: شنیدم امام صادقؑ می‌فرمود:
هرکس به داد برادر مؤمن گرفتار تشنه کام خود برسد در وقتی که پایداری از او گرفته شده است و گرفتاری او را برطرف کند و برای انجام حاجتش به او کمک کند، خدای عزّوجلّ بخاطر این کار برای او هفتاد و دو رحمت از طرف خداوند برایش بنویسد یکی از آنها بزودی در دنیا به او دهد و بخاطر آن کار زندگیش را اصلاح کند و هفتاد و یک رحمت دیگر را برای ترک و هراس او از قیامت ذخیره سازد.

٢١٦٤ - ٢ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ أَعَانَ مُؤْمِناً نَفَّسَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - عَنْهُ ثَلَاثاً وَ سَبْعِينَ كُرْبَةً - وَاحِدَةً فِي الدُّنْيَا وَ ثِنْتَيْنِ وَ سَبْعِينَ - كُرْبَةً عِنْدَ كُرَبِهِ الْعُظْمَى - قَالَ حَيْثُ يَتَشَاغَلُ النَّاسُ بِأَنْفُسِهِمْ.

٢١٦٥ - ٣ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ عَنْ مِسْمَعٍ أَبِي سَيَّارٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً - نَفَّسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرَبَ الْآخِرَةِ - وَ خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ وَ هُوَ ثَلِجُ الْفُؤَادِ - وَ مَنْ أَطْعَمَهُ مِنْ جُوعٍ - أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ - وَ مَنْ سَقَاهُ شَرْبَةً - سَقَاهُ اللَّهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ.

٢١٦٦ - ٤ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

مَنْ فَرَّجَ عَنْ مُؤْمِنٍ - فَرَّجَ اللَّهُ عَنْ قَلْبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

٢١٦٧ - ٥ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ ذَرِيحٍ الْمُحَارِبِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ أَيُّمَا مُؤْمِنٍ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً - وَ هُوَ مُعْسِرٌ يَسَّرَ اللَّهُ لَهُ - حَوَائِجَهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ - قَالَ وَ مَنْ سَتَرَ عَلَى مُؤْمِنٍ عَوْرَةً - يَخَافُهَا سَتَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَبْعِينَ عَوْرَةً - مِنْ عَوْرَاتِ

۲- امام صادق علیه السلام می‌گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هرکس مؤمنی را کمک کند، خدای عزّوجلّ هفتاد و سه گرفتاری را از او رفع کند، یکی در دنیا و هفتاد و دو گرفتاری هنگام گرفتاری بزرگ او، فرمود: آنجا که هرکس به خود مشغول است.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:

هرکس یک گفتاری را از مؤمنی برطرف کند، خدا گرفتاری‌های روز قیامت را از او برطرف کند و ازگورش دل شاد و آسوده بر آید و هرکس مؤمنی را خوراک دهد، خدا به او از میوه‌های بهشت بخوراند و هرکس او را سیراب کند، خداوند او را از شراب بهشتی سربسته بنوشاند.

۴- امام رضا علیه السلام فرمود:

هرکس به مؤمنی گشایش در زندگی دهد، خدا روز قیامت گره را از دلش بگشاید.

۵- امام صادق علیه السلام فرمود:

هر مؤمنی که برای رفع تنگدستی برادر مؤمن خود، تلاش کند و آن را اصلاح نماید خدا حوائج دنیا و آخرتش را آسان سازد آنگاه فرمود:

و هرکس عیبی را از مؤمنی بپوشاند که از آن بیم دارد خدا هفتاد عیب از عیب‌های دنیا و آخرتش را بپوشاند سپس فرمود:

تا زمانی که مؤمن در مسیر کمک به برادر مؤمن خویش است خداوند در راه کمک به اوست از پند و اندرزها سود برید و میل به انجام کارهای خیر داشته باشید.

الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ- قَالَ وَ اللَّهُ فِي عَوْنِ الْمُؤْمِنِ- مَا كَانَ الْمُؤْمِنُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ- فَانْتَفِعُوا بِالْعِظَةِ وَ ارْغَبُوا فِي الْخَيْرِ.

بَابُ إِطْعَامِ الْمُؤْمِنِ

۲۱۶۸-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي يَحْيَى الْوَاسِطِيِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَشْبَعَ مُؤْمِناً وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ- وَ مَنْ أَشْبَعَ كَافِراً- كَانَ حَقّاً عَلَى اللَّهِ أَنْ يَمْلَأَ جَوْفَهُ مِنَ الزَّقُّومِ- مُؤْمِناً كَانَ أَوْ كَافِراً.

۲۱۶۹-۲- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَأَنْ أُطْعِمَ رَجُلاً مِنَ الْمُسْلِمِينَ- أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُطْعِمَ أُفُقاً مِنَ النَّاسِ- قُلْتُ وَ مَا الْأُفُقُ- قَالَ مِائَةُ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ.

۲۱۷۰-۳- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَنْ أَطْعَمَ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ- أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَلَاثِ جِنَانٍ- فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ الْفِرْدَوْسِ- وَ جَنَّةِ عَدْنٍ وَ طُوبَى وَ شَجَرَةٍ- تَخْرُجُ مِنْ جَنَّةِ عَدْنٍ غَرَسَهَا رَبُّنَا بِيَدِهِ..

باب اطعام مؤمن

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس مؤمنی را سیر کند، بهشت بر او واجب است و هر کس کافری را سیر کند بر خدا لازم است که دلش را از زقوم (جهنم) پر کند، خواه مؤمن باشد خواه کافر.

* * *

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
اگر من مسلمانی را اطعام کنم، نزد من دوست داشتنی تر است از خوراک دادن اُفقی از مردم عرض کردم: افق چقدر است؟ فرمود: صد هزار یا بیشتر.

* * *

۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
هر کس سه تن از مسلمانان را اطعام کند، خدایش از سه بهشت در ملکوت آسمانها اطعام کند: فردوس و بهشت و عدن و طوبیٰ، درختی که از جنّت عدن برآید و پروردگار ما، آن را به دست خود کاشته. (یعنی آن را تنها به قدرت خود بدون اسباب دیگری آفریده)

۲۱۷۱-٤- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ رَجُلٍ يُدْخِلُ بَيْتَهُ مُؤْمِنَيْنِ- فَيُطْعِمُهُمَا شِبَعَهُمَا إِلَّا- كَانَ ذَلِكَ أَفْضَلَ مِنْ عِتْقِ نَسَمَةٍ.

۲۱۷۲-٥- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً مِنْ جُوعٍ- أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ - وَ مَنْ سَقَى مُؤْمِناً مِنْ ظَمَإٍ- سَقَاهُ اللَّهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ.

۲۱۷۳-٦- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً حَتَّى يُشْبِعَهُ- لَمْ يَدْرِ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ- مَا لَهُ مِنَ الْأَجْرِ فِي الْآخِرَةِ- لَا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ- إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ- ثُمَّ قَالَ مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ- إِطْعَامُ الْمُسْلِمِ السَّغْبَانِ- ثُمَّ تَلَا قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- أَوْ إِطْعامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ- يَتِيماً ذا مَقْرَبَةٍ- أَوْ مِسْكِيناً ذا مَتْرَبَةٍ.

۲۱۷٤-٧- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ سَقَى مُؤْمِناً شَرْبَةً مِنْ مَاءٍ- مِنْ حَيْثُ يَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ- أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ شَرْبَةٍ- سَبْعِينَ أَلْفَ حَسَنَةٍ- وَ إِنْ سَقَاهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ- فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ عَشْرَ رِقَابٍ- مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ.

۴- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
مردی نیست که دو تن مؤمن را به خانهٔ خود آورد و آنها را با خوراک سیر سازد جز اینکه این کار برایش از آزاد کردن بنده بهتر باشد.

۵- علی بن الحسین علیه‌السلام فرمود:
هر کس مؤمنی را در گرسنگی اطعام کند، خداوند از میوه‌های بهشت به او بخوراند و هر کس مؤمن تشنه‌ای را سیراب کند، خداوند از شراب سر بستهٔ بهشت به او بنوشاند.

٦- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
هر کس مؤمن را اطعام کند تا سیرش سازد، هیچ کس اندازهٔ مزدی که در آخرت دارد نداند، نه فرشتهٔ مقرب و نه پیامبر مرسل جز خدا پروردگار جهانیان، سپس فرمود:
از اسباب آمرزش،، اطعام مسلمان گرسنه است، سپس قول خدای عزّوجلّ را خواند: «یا اطعام یتیم خویشاوند، یا گرسنه خاک نشین، در روز قحطی و گرسنگی (بلد / ۱۴ - ۱۶)».

۷- امام صادق علیه‌السلام فرمود: رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله فرموده است:
هر کس شربت آبی را به مؤمنی بنوشاند که بدان تواناست، خدایش به هر شربتی هفتاد هزار حسنه به او دهد و اگر به او آبی را بنوشاند در جائی که توانائی به آن ندارد (برایش بسیار دشوار است) مثل این است که ده بنده از فرزندان اسماعیل را آزاد ساخته است.

۲۱۷۵-۸- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ حُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ الصَّحَّافِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَتُحِبُّ إِخْوَانَكَ يَا حُسَيْنُ - قُلْتُ نَعَمْ قَالَ تَنْفَعُ فُقَرَاءَهُمْ - قُلْتُ نَعَمْ قَالَ أَمَا إِنَّهُ يَحِقُّ عَلَيْكَ - أَنْ تُحِبَّ مَنْ يُحِبُّ اللَّهُ أَمَا وَ اللَّهِ لَا تَنْفَعُ مِنْهُمْ أَحَداً حَتَّى تُحِبَّهُ - أَتَدْعُوهُمْ إِلَى مَنْزِلِكَ - قُلْتُ نَعَمْ مَا آكُلُ إِلَّا وَ مَعِيَ - مِنْهُمُ الرَّجُلَانِ وَ الثَّلَاثَةُ - وَ الْأَقَلُّ وَ الْأَكْثَرُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَمَا إِنَّ فَضْلَهُمْ عَلَيْكَ - أَعْظَمُ مِنْ فَضْلِكَ عَلَيْهِمْ - فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أُطْعِمُهُمْ طَعَامِي - وَ أُوطِئُهُمْ رَحْلِي وَ يَكُونُ فَضْلُهُمْ عَلَيَّ أَعْظَمَ - قَالَ نَعَمْ إِنَّهُمْ إِذَا دَخَلُوا مَنْزِلَكَ - دَخَلُوا بِمَغْفِرَتِكَ وَ مَغْفِرَةِ عِيَالِكَ - وَ إِذَا خَرَجُوا مِنْ مَنْزِلِكَ - خَرَجُوا بِذُنُوبِكَ وَ ذُنُوبِ عِيَالِكَ.

۲۱۷۶-۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْوَابِشِيِّ قَالَ:

ذُكِرَ أَصْحَابُنَا عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ مَا أَتَغَدَّى وَ لَا أَتَعَشَّى إِلَّا وَ مَعِيَ مِنْهُمُ الِاثْنَانِ - وَ الثَّلَاثَةُ وَ أَقَلُّ وَ أَكْثَرُ - فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - فَضْلُهُمْ عَلَيْكَ أَعْظَمُ مِنْ فَضْلِكَ عَلَيْهِمْ - فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ - كَيْفَ وَ أَنَا أُطْعِمُهُمْ طَعَامِي - وَ أُنْفِقُ عَلَيْهِمْ مِنْ مَالِي - وَ أُخْدِمُهُمْ عِيَالِي فَقَالَ - إِنَّهُمْ إِذَا دَخَلُوا عَلَيْكَ دَخَلُوا - بِرِزْقٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ كَثِيرٍ وَ إِذَا خَرَجُوا خَرَجُوا بِالْمَغْفِرَةِ لَكَ.

۸- حسین بن نعیم صحاف می‌گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: ای حسین، برادرانت را دوست داری؟ گفتم: آری، فرمود: همانا راستش این است بر تو سزاوار است که دوست بداری هر کس که خدا را دوست می‌دارد، همانا به خدا هیچ کدام آنها را سود نرسانی تا او را دوست بداری، آیا آنها را به خانه ات دعوت می‌کنی؟

گفتم: آری، من غذا نمی‌خورم تا دو سه مرد یا کم و بیش به همراه من باشند، پس امام صادق علیه السلام فرمود:

همانا فضل ایشان بر تو بیش‌تر است از فضل تو برایشان، پس من گفتم: قربانت، آنها را از طعام خود بخورانم و فرشم را زیر پای آنها بیندازم و فضل آنها بیش از من باشد؟ فرمود: آری زیرا وقتی آنها به منزلت در آیند، آمرزش برایت بیاورند و آمرزش برای خانواده است و چون از خانه ات بیرون آیند، گناهان تو و خاندانت را از بین ببرند.

***

۹- ابی محمد وابشی، گوید: نزد امام صادق علیه السلام از اصحاب ما (شیعیان) یاد شد و من گفتم: صبحانه و شامی نخورم جز آنکه دو سه تن یا بیش و کم از آنها همراهم باشند، امام صادق علیه السلام فرمود:

فضل آن میهمانان بر تو که میزبانی، بیشتر است از فضل تو بر آنان، گفتم: قربانت گردم، چگونه با اینکه من از طعام خودم به آنها می‌خورانم و از مالم برای آنها خرج می‌کنم و عیالم به آنها خدمت می‌کند؟ فرمود: برای آنکه چون آنها بر تو وارد شوند، روزی بسیاری از طرف خدای عزّوجلّ برای تو می‌آورند و چون بیرون روند با آمرزش تو بیرون روند.

۲۱۷۷-۱۰ـعَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُقَرِّنٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ الْوَصَّافِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لَأَنْ أُطْعِمَ رَجُلاً مُسْلِماً - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أُفُقاً - مِنَ النَّاسِ قُلْتُ وَكَمِ الْأُفُقُ - فَقَالَ عَشَرَةُ آلَافٍ.

۲۱۷۸-۱۱ـعَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ رِبْعِيٍّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَنْ أَطْعَمَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ - كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ مَنْ أَطْعَمَ فِئَاماً مِنَ النَّاسِ - قُلْتُ وَمَا الْفِئَامُ مِنَ النَّاسِ - قَالَ مِائَةُ أَلْفٍ مِنَ النَّاسِ.

۲۱۷۹-۱۲ـعَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا مَنَعَكَ أَنْ تُعْتِقَ كُلَّ يَوْمٍ نَسَمَةً - قُلْتُ لَا يَحْتَمِلُ مَالِي ذَلِكَ - قَالَ تُطْعِمُ كُلَّ يَوْمٍ مُسْلِماً - فَقُلْتُ مُوسِراً أَوْ مُعْسِراً قَالَ - فَقَالَ إِنَّ الْمُوسِرَ قَدْ يَشْتَهِي الطَّعَامَ.

۲۱۸۰-۱۳ـعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَكْلَةٌ يَأْكُلُهَا أَخِي الْمُسْلِمُ عِنْدِي - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ رَقَبَةً.

۱۰- امام باقر علیه السلام فرمود:
اگر من یک مرد مسلمان را اطعام کنم، برایم بهتر است از اینکه یک اُفُق از مردم را اطعام کنم گفتم: اُفُق چه اندازه است؟ فرمود: ده هزار.

* * *

۱۱- ربعی گوید امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس برادر دینی خود را اطعام کند، مزد کسی را دارد که گروهائی از مردم را اطعام کرده باشد گفتم: گروهان از مردم چقدر است؟
فرمود: صد هزار.

* * *

۱۲- سدیر صیرفی، گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود:
چرا هر روز یک بنده را آزاد نکنی؟ گفتم: دارائی من به آن نرسد فرمود: هر روز یک مسلمانی را اطعام کن، گفتم: دارا باشد یا ندار؟
فرمود: گاهی ثروتمند هم به غذا نیاز دارد.

* * *

۱۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
خوراکی که برادر مسلمانم نزد من بخورد برایم دوست داشتنی‌تر است از آزاد کردن یک بنده.

* * *

۲۱۸۱-۱۴- عَنْهُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَأَنْ أُشْبِعَ رَجُلاً مِنْ إِخْوَانِي - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَدْخُلَ سُوقَكُمْ - هَذَا فَأَبْتَاعَ مِنْهَا رَأْساً فَأُعْتِقَهُ.

۲۱۸۲-۱۵- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَأَنْ آخُذَ خَمْسَةَ دَرَاهِمَ - وَ أَدْخُلَ إِلَى سُوقِكُمْ هَذَا - فَأَبْتَاعَ بِهَا الطَّعَامَ وَ أَجْمَعَ نَفَراً مِنَ الْمُسْلِمِينَ - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ نَسَمَةً.

۲۱۸۳-۱۶- عَنْهُ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سُئِلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام مَا يَعْدِلُ عِتْقَ رَقَبَةٍ - قَالَ إِطْعَامُ رَجُلٍ مُسْلِمٍ.

۲۱۸۴-۱۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي شِبْلٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا أَرَى شَيْئاً يَعْدِلُ زِيَارَةَ الْمُؤْمِنِ - إِلَّا إِطْعَامَهُ وَ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ - أَنْ يُطْعِمَ مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً - مِنْ طَعَامِ الْجَنَّةِ.

۲۱۸۵-۱۸- مُحَمَّدٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ رِفَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَأَنْ أُطْعِمَ مُؤْمِناً مُحْتَاجاً - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَزُورَهُ - وَ لَأَنْ أَزُورَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ - مِنْ أَنْ أُعْتِقَ عَشْرَ رِقَابٍ.

۱۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر آینه اگر مردی از برادرانم را سیر کنم برایم دوست داشتنی تر است از اینکه در این بازار شما بیایم و بنده‌ای را بخرم و آزاد سازم.

* * *

۱۵- امام صادق علیه السلام فرمود:
اگر ۵ درهم بردارم و در بازار بیایم و خوراکی بخرم و چند تن از مسلمانان را به دور او جمع کنم نزدم بهتر است از اینکه یک بنده را آزاد کنم.

* * *

۱۶- از امام باقر علیه السلام پرسیدند، با آزاد کردن بنده چه چیز برابر است؟ فرمود:
غذا دادن به یک مسلمان.

* * *

۱۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
من چیزی را نمی‌بینم که برابر زیارت مؤمن باشد جز اطعام او و بر خدا سزاوار است که هرکس مؤمن را اطعام کند، او را از طعام بهشت بخوراند.

* * *

۱۸- امام صادق علیه السلام فرمود:
اگر مؤمن محتاجی را اطعام کنم، برایم دوست داشتنی تر است از اینکه او را دیدار کنم و اگر او را دیدار کنم، برایم دوست داشتنی تر است از اینکه ده بنده را آزاد کنم.

۲۱۸۶-۱۹- صَالِحُ بْنُ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِالْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً مُوسِراً- كَانَ لَهُ يَعْدِلُ رَقَبَةً- مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ يُنْقِذُهُ مِنَ الذَّبْحِ- وَ مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً مُحْتَاجاً- كَانَ لَهُ يَعْدِلُ مِائَةَ رَقَبَةٍ- مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ يُنْقِذُهَا مِنَ الذَّبْحِ صَالِحُ بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَصْرِ بْنِ قَابُوسَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ لَإِطْعَامُ مُؤْمِنٍ أَحَبُّ إِلَيَّ- مِنْ عِتْقِ عَشْرِ رِقَابٍ وَ عَشْرِ حِجَجٍ- قَالَ قُلْتُ عَشْرِ رِقَابٍ وَ عَشْرِ حِجَجٍ- قَالَ فَقَالَ يَا نَصْرُ إِنْ لَمْ تُطْعِمُوهُ مَاتَ- أَوْ تَدُلُّونَهُ فَيَجِيءُ إِلَى نَاصِبٍ فَيَسْأَلُهُ وَ الْمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ مَسْأَلَةِ نَاصِبٍ- يَا نَصْرُ مَنْ أَحْيَا مُؤْمِناً فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً- فَإِنْ لَمْ تُطْعِمُوهُ فَقَدْ أَمَتُّمُوهُ- وَ إِنْ أَطْعَمْتُمُوهُ فَقَدْ أَحْيَيْتُمُوهُ.

بَابُ مَنْ كَسَا مُؤْمِناً

۲۱۸۷-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ كَسَا أَخَاهُ كِسْوَةَ شِتَاءٍ أَوْ صَيْفٍ كَانَ حَقّاً عَلَى اللَّهِ- أَنْ يَكْسُوَهُ مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ وَ أَنْ يُهَوِّنَ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ- وَ أَنْ يُوَسِّعَ عَلَيْهِ فِي قَبْرِهِ وَ أَنْ يَلْقَى الْمَلَائِكَةَ إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ بِالْبُشْرَى- وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ- وَ تَتَلَقَّاهُمُ الْمَلائِكَةُ هذا- يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.

۱۹- امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس مؤمن ثروتمندی را اطعام کند، اجرش برابر است با آزاد کردن یکی از فرزندان اسماعیل که او را از مرگ نجات دهد و هرکس مؤمن نیازمندی را اطعام کند، برابر است با آنکه صد تن از فرزندان اسماعیل را از مرگ نجات دهد.

۲۰- نصر بن قابوس می‌گوید امام صادق علیه السلام فرمود:
اطعام یک مؤمن نزد مؤمن، محبوب‌تر است از آزاد کردن ده بنده و از ده حج، گوید: گفتم: از ده بنده و ده حج؟ در پاسخ فرمود:
ای نصر، اگر او را اطعام نکنید و بمیرد یا خوارش کنید و برود به دَرِ خانه یک ناصِبی دشمنِ اهل بیت و از او گدایی کند، برایش مردن بهتر است از گدایی از ناصبی.
ای نصر، هرکس مؤمنی را زنده کند، گویا همه مردم را زنده کرده است، اگر به او غذا ندهید او را کشته‌اید و اگر به او غذا دهید او را زنده ساخته‌اید.

کسی که مؤمنی را بپوشاند

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس به برادر مؤمن خود، جامه‌ای برای زمستان یا تابستان بپوشاند، برای خدا سزاوار است که از جامه‌های بهشتی به او بپوشاند، و سختی جانکندن را بر او آسان سازد و گورش را گشاد کند و چون از قبر خود بیرون آید فرشتگان او را مژده دهند و این است معنی قول خدای عزّوجلّ: «و فرشتگان به پیشواز آنها روند که امروز همان روزی است که به شما وعده داده شده است (انبیاء / ۱۰۳)».

۲۱۸۸-۲ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ كَسَا أَحَداً مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ - ثَوْباً مِنْ عُرْيٍ أَوْ أَعَانَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا يَقُوتُهُ مِنْ مَعِيشَتِهِ - وَكَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ سَبْعَةَ آلَافِ مَلَكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ - يَسْتَغْفِرُونَ لِكُلِّ ذَنْبٍ عَمِلَهُ - إِلَى أَنْ يُنْفَخَ فِي الصُّورِ.

۲۱۸۹-۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ كَسَا أَحَداً مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ - ثَوْباً مِنْ عُرْيٍ أَوْ أَعَانَهُ بِشَيْءٍ - مِمَّا يَقُوتُهُ مِنْ مَعِيشَتِهِ - وَكَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ - يَسْتَغْفِرُونَ لِكُلِّ ذَنْبٍ عَمِلَهُ - إِلَى أَنْ يُنْفَخَ فِي الصُّورِ.

۲۱۹۰-۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ كَسَا مُؤْمِناً كَسَاهُ اللَّهُ مِنَ الثِّيَابِ الْخُضْرِ - وَ قَالَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ لَا يَزَالُ فِي ضَمَانِ اللَّهِ - مَا دَامَ عَلَيْهِ سِلْكٌ.

۲۱۹۱-۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ مَنْ كَسَا مُؤْمِناً ثَوْباً مِنْ عُرْيٍ - كَسَاهُ اللَّهُ مِنْ إِسْتَبْرَقِ

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس به یکی از فقراء مسلمانان که لخت است جامه‌ای بپوشاند یا چیزی برای زندگی اش به او کمک کند، خدای عزّوجلّ بر او هفتاد هزار فرشته بگمارد تا برای هر گناهی که کرده در صور بدمند و آمرزش را بخواهند.

* * *

۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
هر کس برای برهنگی او جامه‌ای بر تن یکی از مستمندان مسلمان کند یا او را در قوت و غذا یاری دهد خداوند بر او هفتاد هزار فرشته بگمارد که تا در صور بدمند و برای هر گناهی که کرده آمرزش بخواهند.

* * *

۴- علی بن الحسین علیه السلام فرمود:
هر کس مؤمنی را بپوشاند، خدا از جامه‌های سبز به او بپوشاند و در حدیث دیگر فرمود:
پیوسته در ضمانت خداست تا نخی از آن جامه موجود باشد.

* * *

۵- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس مؤمن برهنه‌ای را بپوشاند خداوند بر او لباس استبرق بهشتی (لباس ابریشمی نازک) بپوشاند و هر کس به مؤمن توانگری جامه‌ای بپوشاند، تا پاره‌ای از آن جامه باقی مانده باشد در تحت حمایت خداوند

الْجَنَّةِ - وَ مَنْ كَسَا مُؤْمِناً ثَوْباً مِنْ غِنًى - لَمْ يَزَلْ فِي سِتْرٍ مِنَ اللهِ مَا بَقِيَ مِنَ الثَّوْبِ خِرْقَةٌ.

بَابٌ فِي أَلْطَافِ الْمُؤْمِنِ وَ إِكْرَامِهِ

۲۱۹۲ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَخَذَ مِنْ وَجْهِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ قَذَاةً - كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ - وَ مَنْ تَبَسَّمَ فِي وَجْهِ أَخِيهِ - كَانَتْ لَهُ حَسَنَةٌ.

۲۱۹۳ - ۲ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ قَالَ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ - مَرْحَباً كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ - مَرْحَباً إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

۲۱۹۴ - ۳ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَتَاهُ أَخُوهُ الْمُسْلِمُ فَأَكْرَمَهُ - فَإِنَّمَا أَكْرَمَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ.

۲۱۹۵ - ۴ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ نَصْرِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ أَبِي دَاوُدَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا فِي أُمَّتِي عَبْدٌ أَلْطَفَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ بِشَيْءٍ - مِنْ لُطْفٍ إِلَّا أَخْدَمَهُ اللَّهُ - مِنْ خَدَمِ الْجَنَّةِ.

قرار داشته باشد (از رسوائی دنیا و اخرت او را حفظ نماید)

در اظهار لطف و مهربانی به مؤمن و گرامی داشتن او

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس از چهرهٔ برادر مؤمنش خار و خاشاکی بزداید، خدا برای او ده حسنه می‌نویسد.
و هر کس بر روی برادرش لبخند زند، برای او یک حسنه می‌نویسند.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس به برادر مؤمنش خوش آمد گوید، خدا برای او تا روز قیامت خوش آمد و مرحبا می‌نویسد.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس مقدم برادر مسلمان خود را که به او وارد شود گرامی بدارد و از او احترام کند، خدای عزّوجلّ را گرامی داشته است.

۴- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
در امتم بنده‌ای نباشد که نسبت به برادر دینی خود لطفی کند جز آنکه خداوند از خدمتکاران بهشتی خادمش سازد.

۲۱۹۶-۵- وَ عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ أَكْرَمَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ - بِكَلِمَةٍ يُلْطِفُهُ بِهَا وَ فَرَّجَ عَنْهُ كُرْبَتَهُ - لَمْ يَزَلْ فِي ظِلِّ اللَّهِ الْمَمْدُودِ عَلَيْهِ - الرَّحْمَةُ مَا كَانَ فِي ذَلِكَ.

۲۱۹۷-۶- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ مِمَّا خَصَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ - الْمُؤْمِنَ أَنْ يُعَرِّفَهُ بِرَّ إِخْوَانِهِ وَ إِنْ قَلَّ - وَ لَيْسَ الْبِرُّ بِالْكَثْرَةِ - وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ - وَ يُؤْثِرُونَ عَلىٰ أَنْفُسِهِمْ - وَ لَوْ كانَ بِهِمْ خَصاصَةٌ ثُمَّ قَالَ وَ مَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ - فَأُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ - وَ مَنْ عَرَّفَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِذَلِكَ - أَحَبَّهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَحَبَّهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - وَفَّاهُ أَجْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ - ثُمَّ قَالَ يَا جَمِيلُ - ارْوِ هَذَا الْحَدِيثَ لِإِخْوَانِكَ فَإِنَّهُ تَرْغِيبٌ فِي الْبِرِّ.

۲۱۹۸-۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَتْحِفُ أَخَاهُ التُّحْفَةَ - قُلْتُ وَ أَيُّ شَيْءٍ التُّحْفَةُ - قَالَ مِنْ مَجْلِسٍ وَ مُتَّكَإٍ وَ طَعَامٍ وَ كِسْوَةٍ وَ سَلَامٍ - فَتَطَاوَلُ الْجَنَّةُ مُكَافَأَةً لَهُ وَ يُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهَا - أَنِّي قَدْ حَرَّمْتُ طَعَامَكِ - عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا

۵- رسول خدا ﷺ فرمود:
هر کس به برادر مسلمان خود سخن محبت‌آمیز گوید و گرفتاری اش را بگشاید تا زمانی که در این کار باشد زیر سایهٔ رحمت خدا قرار گیرد.

۶- جمیل می‌گوید که امام صادق علیه السلام فرمود:
به راستی از آنچه خدای عزّوجلّ مؤمن را به آن مخصوص گردانیده، این است که او را نسبت به برادران دینی خود قدردان سازد هر چند که کم باشد و احسان به زیادی نیست برای آنکه خدای عزّوجلّ در قرآن فرماید: «اگرچه تنگ دست و در مضیقه باشند دیگران را بر خود ترجیح دهند» سپس فرمود: «هر کس از بخل خود محفوظ ماند از پیروزمندان و رستگاران خواهد بود (حشر / ۹)» و هر کس خدای عزّوجلّ را به این صفت شناخت او را دوست دارد و هر کس خدا را دوست بدارد، روز قیامت مزد او را بی اندازه بپردازد. سپس فرمود:
ای جمیل، این حدیث را برای برادرانت روایت کن، زیرا تشویق به احسان کردن است. (در نظر بعضی از مفسرین مشهور است که این آیه دربارهٔ انصار و مردم مدینه است که مهاجرین را بر خود مقدم داشتند و آنها را در زندگی خود شریک نمودند).

۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
براستی که باید مؤمن به برادر خود تحفه‌ای بدهد، گفتم: تحفه چه باشد؟ فرمود: فرش، متکا، خوراک، پوشاک، سلام، پس بهشت برای پاداش به او گردن کشد و خداوند به او وحی کند که: من طعام تو را بر اهل دنیا حرام کردم جز بر پیامبر یا وصی او، و چون روز رستاخیز فرا

إِلَّا عَلَى نَبِيٍّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيٍّ - فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ - أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهَا - أَنْ كَافِئِي أَوْلِيَائِي بِتُحَفِهِمْ - فَيَخْرُجُ مِنْهَا وُصَفَاءُ وَ وَصَائِفُ مَعَهُمْ - أَطْبَاقٌ مُغَطَّاةٌ بِمَنَادِيلَ مِنْ لُؤْلُؤٍ - فَإِذَا نَظَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ وَ هَوْلِهَا وَ إِلَى الْجَنَّةِ وَ مَا فِيهَا - طَارَتْ عُقُولُهُمْ وَ امْتَنَعُوا أَنْ يَأْكُلُوا فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ - أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ حَرَّمَ جَهَنَّمَ - عَلَى مَنْ أَكَلَ مِنْ طَعَامِ جَنَّتِهِ - فَيَمُدُّ الْقَوْمُ أَيْدِيَهُمْ فَيَأْكُلُونَ.

۲۱۹۹-۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ؑ قَالَ:

يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ - أَنْ يَسْتُرَ عَلَيْهِ سَبْعِينَ كَبِيرَةً.

۲۲۰۰-۹- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى جَمِيعاً عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَدِيٍّ قَالَ أَمْلَى عَلَيَّ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ؑ أَحْسِنْ يَا إِسْحَاقُ إِلَى أَوْلِيَائِي مَا اسْتَطَعْتَ - فَمَا أَحْسَنَ مُؤْمِنٌ إِلَى مُؤْمِنٍ وَ لَا أَعَانَهُ - إِلَّا خَمَشَ وَجْهَ إِبْلِيسَ وَ قَرَّحَ قَلْبَهُ.

بَابٌ فِي خِدْمَتِهِ

۲۲۰۱-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ رَفَعَهُ عَنْ أَبِي الْمُعْتَمِرِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ؑ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَيُّمَا مُسْلِمٍ خَدَمَ قَوْماً مِنَ الْمُسْلِمِينَ - إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مِثْلَ عَدَدِهِمْ - خُدَّاماً فِي الْجَنَّةِ.

رسد خداوند به او وحی کند که دوستانم را به دادن هدایایی پاداش ده پس غلمان و حوریان بسیار از بهشت بیرون آیند که به همراه آنها طبق هایی است با سر پوش هایی از لؤلؤ و چون اولیاء خدا به دوزخ و به بهشت و آنچه که در آن است بنگرند عقل از سرشان بپرد و از خوردن آن غذاهای بهشتی دریغ ورزند و جارچی از زیر عرش فریاد کند:
براستی خدای عزّوجلّ دوزخ را بر هر کس که طعام بهشتی خورد حرام کرده و آن مردم، دست خود دراز می‌کنند و از آن طعام‌ها می‌خورند.

۸- امام باقر علیه السلام فرمود: بر مؤمن واجب است که هفتاد گناه کبیره را بر مؤمن بپوشاند (شاید استفاده از عدد هفتاد برای کثرت باشد یعنی هر چه گناهش باشد باز باید پرده پوشی کرد و آبروی مسلمان گنهکار را حفظ نمود)

۹- اسحاق بن عمار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
ای اسحاق تا می‌توانی به دوستان من نیکی کن، زیرا هیچ مؤمنی به مؤمن دیگر احسان و نیکی نکند و به او کمک ننماید جز آنکه روی شیطان را بخراشد و دلش را مجروح سازد.

پیرامون خدمت به مؤمن

۱- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
هر مسلمانی که به گروهی از مسلمانان خدمت کند خداوند در بهشت به شمارهٔ آن، خدمت گذار به او دهد.

بَابُ نَصِيحَةِ الْمُؤْمِنِ

۲۲۰۲-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ عِيسَى بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ - أَنْ يُنَاصِحَهُ.

۲۲۰۳-۲- عَنْهُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ - النَّصِيحَةُ لَهُ فِي الْمَشْهَدِ وَ الْمَغِيبِ.

۲۲۰۴-۳- ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ النَّصِيحَةُ.

۲۲۰۵-۴- ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِيَنْصَحِ الرَّجُلُ مِنْكُمْ أَخَاهُ - كَنَصِيحَتِهِ لِنَفْسِهِ.

۲۲۰۶-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ مَنْزِلَةً - عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْشَاهُمْ - فِي أَرْضِهِ بِالنَّصِيحَةِ لِخَلْقِهِ.

۲۲۰۷-۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ ابْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ عَلَيْكُمْ بِالنُّصْحِ لِلَّهِ فِي خَلْقِهِ - فَلَنْ تَلْقَاهُ بِعَمَلٍ أَفْضَلَ مِنْهُ.

اندرز و خیر خواهی برای مؤمن

۱- امام صادقؑ فرمود: بر مؤمن واجب است که ناصح و خیر خواه مؤمن باشد (یعنی او را در امور دنیا و دین نصیحت کند و خیر خواهش باشد).

۲- امام صادقؑ فرمود: بر مؤمن نصیحت و خیر خواهی برادر مؤمن واجب است در حضور و غیاب.

۳- امام باقرؑ فرمود: خیر خواهی مؤمن بر مؤمن واجب است.

۴- رسول خدا ﷺ فرمود: باید هر مردی از شما برای برادر خود، چنان خیر خواهی کند که برای خود می‌کند.

۵- رسول خدا ﷺ فرمود: براستی بزرگترین مردم در رتبه، نزد خداوند در در روز رستاخیز کسی است که در زمین خدا برای خیر خواهی و نصیحت خلق خدا بیشتر دوندگی کند.

۶- سفیان بن عیینه، گوید: شنیدم امام صادقؑ می‌فرمود:
بر شما باد به اندرز و خیر خواهی برای رضای خدا دربارهٔ مخلوق که خدا به عملی بهتر از آن ملاقات نکنی (نصیحت و خیر خواهی برای خدا یعنی خیر خواهی برای مخلوقات او یا خیر خواهی و نصیحت مخلوق بخاطر رضای خداوند).

بَابُ الْإِصْلَاحِ بَيْنَ النَّاسِ

۲۲۰۸-۱ـمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ حَبِيبٍ الْأَحْوَلِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ صَدَقَةٌ يُحِبُّهَا اللَّهُ إِصْلَاحٌ بَيْنِ النَّاسِ إِذَا تَفَاسَدُوا وَ تَقَارُبٌ بَيْنِهِمْ إِذَا تَبَاعَدُوا عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مِثْلَهُ.

۲۲۰۹-۲ـعَنْهُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَأَنْ أُصْلِحَ بَيْنَ اثْنَيْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ - مِنْ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِدِينَارَيْنِ.

۲۲۱۰-۳ـعَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ مُفَضَّلٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِذَا رَأَيْتَ بَيْنَ اثْنَيْنِ مِنْ شِيعَتِنَا - مُنَازَعَةً فَافْتَدِهَا مِنْ مَالِي.

۲۲۱۱-۴ـابْنُ سِنَانٍ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ سَابِقِ الْحَاجِّ قَالَ:

مَرَّ بِنَا الْمُفَضَّلُ وَ أَنَا وَ خَتَنِي - نَتَشَاجَرُ فِي مِيرَاثٍ - فَوَقَفَ عَلَيْنَا سَاعَةً ثُمَّ قَالَ لَنَا - تَعَالَوْا إِلَى الْمَنْزِلِ فَأَتَيْنَاهُ - فَأَصْلَحَ بَيْنَنَا بِأَرْبَعِمِائَةِ دِرْهَمٍ - فَدَفَعَهَا إِلَيْنَا مِنْ عِنْدِهِ - حَتَّى إِذَا اسْتَوْثَقَ كُلٌّ وَاحِدٍ مِنَّا مِنْ صَاحِبِهِ - قَالَ أَمَا إِنَّهَا لَيْسَتْ مِنْ مَالِي - وَ لَكِنْ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام - أَمَرَنِي

اصلاح میان مردم

۱- امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
صدقه‌ای که خدا دوست دارد، اصلاح میان مردم است وقتی میان آنها به هم خورده و فساد شده، نزدیک کردن آنها به هم زمانی است که از هم دور شوند.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
اگر میان دو نفر را اصلاح کنم، برایم دوست داشتنی‌تر است از اینکه دو اشرفی طلا صدقه دهم.

۳- مُفَضَّل گوید، که امام صادق علیه السلام فرمود:
هرگاه میان دو تن از شیعه ما جنگ و ستیز دیدی، از مالم برای رفع آن مصرف کن.

۴- ابو حنیفه پیشرو حاج، گوید: من و دامادم درباره ارث جنگ داشتیم که مفضل از ما گذشت و ساعتی با ما توقف کرد و سپس گفت: بـه خـانه بیایید، ما نزد او رفتیم و میان ما با چهارصد درهم اصلاح کرد و آن را از مال خود به ما پرداخت و چون از هریک از ما نسبت به طرف او تـعهد

إِذَا تَنَازَعَ رَجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِنَا - فِي شَيْءٍ أَنْ أُصْلِحَ بَيْنَهُمَا - وَ أَفْتَدِيَهَا مِنْ مَالِهِ - فَهَذَا مِنْ مَالِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام.

۲۲۱۲ - ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُصْلِحُ لَيْسَ بِكَاذِبٍ.

۲۲۱۳ - ۶ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ لاٰ تَجْعَلُوا اللّٰهَ عُرْضَةً لِأَيْمٰانِكُمْ - أَنْ تَبَرُّوا وَ تَتَّقُوا - وَ تُصْلِحُوا بَيْنَ النّٰاسِ قَالَ إِذَا دُعِيتَ لِصُلْحٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ - فَلَا تَقُلْ عَلَيَّ يَمِينٌ أَلَّا أَفْعَلَ.

۲۲۱۴ - ۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ أَوْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَبْلِغْ عَنِّي كَذَا وَ كَذَا - فِي أَشْيَاءَ أَمَرَ بِهَا قُلْتُ - فَأُبَلِّغُهُمْ عَنْكَ وَ أَقُولُ عَنِّي - مَا قُلْتَ لِي وَ غَيْرَ الَّذِي قُلْتَ - قَالَ نَعَمْ إِنَّ الْمُصْلِحَ لَيْسَ بِكَذَّابٍ - (إِنَّمَا هُوَ الصُّلْحُ لَيْسَ بِكَذَّابٍ).

گرفت و آسوده خاطر شد، گفت: بدانی که این وجه از خودم نیست ولی امام صادق‌علیه‌السلام به من سفارش کرده و فرمان داده که هرگاه دو نفر از شیعیان در چیزی با هم ستیز دارند آنها را اصلاح بده و از مال من برای رفع نزاع، خرج کن، و این مال امام صادق‌علیه‌السلام است.

* * *

۵- امام صادق‌علیه‌السلام فرمود:
مصلح، دروغگو نیست. (یعنی هرگاه مصلح بخاطر اصلاح دروغی بگوید دروغ به حساب نمی آید بلکه بخاطر اصلاح چنین کاری خوب است)

* * *

٦- امام صادق‌علیه‌السلام در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «خدا را دست آویز سوگندهای خود مسازید تا خوش کردار و پرهیزکار و مصلح میان مردم باشید (بقره / ۲۲۴)». فرمود: چون برای اصلاح میان دو کس دعوت شدی، مگو من سوگند خورده‌ام که این کار را نکنم.

* * *

۷- معاویه بن وهب یا معاویه بن عمار گوید: امام صادق‌علیه‌السلام به من فرمود:
از قول من چنین و چنین ابلاغ کن - در چیزهایی که بدان‌ها دستور داده بود - من گفتم: فرموده شما را به آنها برسانم و از خود بگویم آنچه را که به من فرمودید و جز آنچه هم فرمودید؟ فرمود: آری، به راستی که شخص مصلح، دوغگو نیست (همانا آن صلح و سازش است و دروغ نیست).

بَابُ فِي إِحْيَاءِ الْمُؤْمِنِ

۲۲۱۵-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قُلْتُ لَهُ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - مَنْ قَتَلَ نَفْساً بِغَيْرِ نَفْسٍ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعاً - وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً قَالَ مَنْ أَخْرَجَهَا مِنْ ضَلَالٍ إِلَى هُدًى - فَكَأَنَّمَا أَحْيَاهَا وَ مَنْ أَخْرَجَهَا - مِنْ هُدًى إِلَى ضَلَالٍ فَقَدْ قَتَلَهَا.

۲۲۱۶-۲- عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ - وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً - قَالَ مِنْ حَرَقٍ أَوْ غَرَقٍ - قُلْتُ فَمَنْ أَخْرَجَهَا مِنْ ضَلَالٍ إِلَى هُدًى - قَالَ ذَاكَ تَأْوِيلُهَا الْأَعْظَمُ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ وَ عَبْدِاللَّهِ ابْنَيْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبَانٍ مِثْلَهُ.

۲۲۱۷-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَسْأَلُكَ أَصْلَحَكَ اللَّهُ - فَقَالَ نَعَمْ فَقُلْتُ كُنْتُ عَلَى حَالٍ - وَ أَنَا الْيَوْمَ عَلَى حَالٍ أُخْرَى - كُنْتُ أَدْخُلُ الْأَرْضَ فَأَدْعُو الرَّجُلَ - وَ الِاثْنَيْنِ وَ الْمَرْأَةَ فَيُنْقِذُ اللَّهُ مَنْ شَاءَ - وَ أَنَا الْيَوْمَ لَا أَدْعُو

احیاء مؤمن

۱- سماعه، گوید: از امام صادق‌علیه‌السلام از قول خدای عزّوجلّ را پرسیدم: «هرکس شخصی را بجز بخاطر قصاص بکشد مانند آن است که همه مردم را کشته و هرکس او را زنده سازد مثل اینکه همه مردم را زنده ساخته است (مائده / ۳۲)» در پاسخ فرمود: هرکس شخصی را از گمراهی هدایت کند چنان است که او را زنده ساخته است و هرکس او را از راه حق گمراه سازد مانند این است که او را کشته است.

۲- فضیل بن یسار، گوید: به امام باقرعلیه‌السلام عرض کردم: که خداوند در قرآن فرماید: «هرکس نفسی را زنده دارد گویا همه مردم را زنده داشته است» فرمود: یعنی از سوختن و غرق شدن نجات دهد، عرض کردم: کسی که او را از گمراهی به راه راست آورد؟
فرمود: این تأویل اعظم آیه است. (یعنی این معنی آیه از معنی اول عالی‌تر است.

۳- حمران، گوید: به امام صادق‌علیه‌السلام عرض کردم: از شما بپرسم؟ فرمود: آری، عرض کردم: من در حالی بودم و امروز در حال دیگرم، من در گذشته در زمین می‌گشتم و یک مرد یا دو مرد یا زنی را دعوت به مذهب حق می‌کردم و خداوند هرکس را خواسته بود نجات می‌داد و من امروز کسی را دعوت نمی‌کنم، در پاسخ فرمود: بر تو گناهی نیست که مردم را به پروردگارشان واگذاری تا هرکس را خدا خواهد از تاریکی و گمراهی

أَحداً - فَقالَ وَ ما عَلَيْكَ أَنْ تُخَلِّيَ بَيْنَ النّاسِ وَ بَيْنَ رَبِّهِمْ فَمَنْ أَرادَ اللّٰهُ أَنْ يُخْرِجَهُ مِنْ ظُلْمَةٍ إِلى نُورٍ أَخْرَجَهُ - ثُمَّ قالَ وَ لا عَلَيْكَ إِنْ آنَسْتَ مِنْ أَحَدٍ خَيْراً - أَنْ تَنْبِذَ إِلَيْهِ الشَّيْءَ نَبْذاً قُلْتُ - أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ مَنْ أَحْياها فَكَأَنَّما أَحْيَا النّاسَ جَمِيعاً قالَ مِنْ حَرَقٍ أَوْ غَرَقٍ ثُمَّ سَكَتَ ثُمَّ قالَ - تَأْوِيلُها الْأَعْظَمُ أَنْ - دَعاها فَاسْتَجابَتْ لَهُ.

بابٌ فِي الدُّعاءِ لِلْأَهْلِ إِلَى الْإِيمانِ.

۲۲۱۸-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمانِ عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بْنِ مُسْكانَ عَنْ سُلَيْمانَ بْنِ خالِدٍ قالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللّٰهِ ﵇ إِنَّ لِي أَهْلَ بَيْتٍ وَ هُمْ يَسْمَعُونَ مِنِّي أَفَأَدْعُوهُمْ - إِلَى هَذَا الْأَمْرِ - فَقالَ نَعَمْ إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ - يَقُولُ فِي كِتابِهِ - يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا - قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ ناراً - وَقُودُهَا النّاسُ وَ الْحِجارَةُ.

بابٌ فِي تَرْكِ دُعاءِ النّاسِ.

۲۲۱۹-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْراهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ كُلَيْبِ بْنِ مُعاوِيَةَ الصَّيْداوِيِّ قالَ:

قالَ لِي أَبُو عَبْدِاللّٰهِ ﵇ إِيّاكُمْ وَ النّاسَ - إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذا أَرادَ بِعَبْدٍ خَيْراً - نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً فَتَرَكَهُ - وَ هُوَ يَجُولُ لِذلِكَ وَ يَطْلُبُهُ - ثُمَّ قالَ لَوْ أَنَّكُمْ إِذا كَلَّمْتُمُ النّاسَ - قُلْتُمْ ذَهَبْنا حَيْثُ ذَهَبَ اللّٰهُ - وَ اخْتَرْنا

به نور هدایت ببرد، سپس فرمود: و بر تو باکی نیست که اگر از کسی بوی خیری شنیدی، برای دعوت او گوشه‌ای بزنی و راهی نشان دهی، گفتم: به من خبر ده از قول خدای عزّوجلّ؟ «هرکس که او را زنده سازد، گویا همه مردم را زنده کرده» فرمود: یعنی از سوختن یا غرق شدن، سپس خاموش شد و سپس فرمود: تأویل اعظمش این است که او را دعوت به مذهب حق کند و او هم بپذیرد.

در دعوت خانواده به ایمان

۱- سلیمان بن خالد، گوید: به امام صادقعليه‌السلام عرض کردم: به راستی من خاندانی دارم که از من حرف شنوی دارند، آنها را به مذهب شیعه دعوت کنم؟ فرمود:
آری، به راستی خدای عزّوجلّ در قرآن می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان دارید خود و خانواده خودتان را از آتشی که آتش گیره آن مردم و سنگ است برکنار دارید (تحریم / ۶)».

دعوت نکردن مردم

۱- کلیب بن معاویه صیداوی می‌گوید: امام صادقعليه‌السلام به من فرمود:
مبادا معترض مردم شوید، به راستی خدای عزو جل چون خیر بنده‌ای را بخواهد، نکته‌ای در دل او به وجود می‌آورد (نور هدایت بر دل او می‌اندازد) او را رها می‌سازد و خود به جستجوی حق می‌پردازد تا آن را بجوید، سپس فرمود: کاش شما هرگاه با مردم به سخن می‌پرداختید،

مَنِ اِخْتَارَ اللَّهُ- وَ اِخْتَارَ اللَّهُ مُحَمَّداً وَ اِخْتَرْنَا- آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ.

۲۲۲۰- ۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجِ عَنِ اِبْنِ مُسْكَانَ عَنْ ثَابِتٍ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَا ثَابِتُ مَا لَكُمْ وَ لِلنَّاسِ- كُفُّوا عَنِ النَّاسِ وَ لَا تَدْعُوا أَحَداً إِلَى أَمْرِكُمْ- فَوَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَ أَهْلَ الْأَرْضِ اِجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يُضِلُّوا عَبْداً- يُرِيدُ اللَّهُ هُدَاهُ مَا اِسْتَطَاعُوا- كُفُّوا عَنِ النَّاسِ- وَ لَا يَقُولُ أَحَدُكُمْ أَخِي وَ اِبْنُ عَمِّي- وَ جَارِي فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ- خَيْراً طَيَّبَ رُوحَهُ- فَلَا يَسْمَعُ بِمَعْرُوفٍ إِلَّا عَرَفَهُ وَ لَا بِمُنْكَرٍ إِلَّا أَنْكَرَهُ- ثُمَّ يَقْذِفُ اللَّهُ فِي قَلْبِهِ- كَلِمَةً يَجْمَعُ بِهَا أَمْرَهُ.

۲۲۲۱- ۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الْفُضَيْلِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ نَدْعُو النَّاسَ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ- فَقَالَ يَا فُضَيْلُ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ- خَيْراً أَمَرَ مَلَكاً فَأَخَذَ بِعُنُقِهِ- حَتَّى أَدْخَلَهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ- طَائِعاً أَوْ كَارِهاً.

۲۲۲۲- ٤- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ اِبْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ اِبْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ اِجْعَلُوا أَمْرَكُمْ هَذَا لِلَّهِ- وَ لَا تَجْعَلُوهُ لِلنَّاسِ

می‌گفتید: ما به راهی رفته‌ایم که خدا رفته و کسی را انتخاب کرده‌ایم که او انتخاب کرده خداوند محمد ﷺ را انتخاب کرده و ما هم خاندان محمد را انتخاب کرده‌ایم.

توضیح: شاید منظور امام که از دعوت مردم به دین صرف نظر کنید در زمان تقیه بوده که حضرت به این نقطه اشاره دارد که هرکس لیاقت هدایت داشته باشد خداوند نور حق را در دلش می‌افکند تا خود به جستجوی راه حق باشد تا به او برسد.

۲- ثابت أبی سعید می‌گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: ای ثابت، شما را به مردم چه کار؟ از مردم دست بردارید و احدی را به مذهب خود دعوت نکنید، به خدا اگر اهل آسمان و زمین جمع شوند، که آن بنده‌ای را که خدا می‌خواهد هدایتش کند، گمراه کنند نتوانند، دست از مردم بردارید و یکی از شماها نگوید: برادر من است، عموزاده من و همسایه من است، زیرا خدای عزّوجلّ هرگاه خیر بنده‌ای را بخواهد، جانش را پاک سازد که هر خوبی را بشنود آن را بفهمد و بپذیرد و هر زشتی و بدی را که به گوشش برسد آن را منکر شود سپس خداوند در دلش کلمه‌ای اندازد که توسط آن کارش اصلاح سازد (یعنی امامت را در دلش بیندازد تا از طریق هدایت ائمه علیهم السلام که در جایگاه خود قرار گیرد).

۳- فُضیل گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: مردم را به این امر دعوت کنید؟ در پاسخ فرمود: ای فضیل، به راستی، خداوند هرگاه خیر بنده‌یی را بخواهد به فرشته‌ای فرماید تاگردن او را خواه ناخواه بگیرد و او را در امر ولایت وارد سازد.

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: امر (امامت) خود را برای خدا قرار دهید نه برای مردم، زیرا راستش این است که هر چه برای خداست از آن خداست و

فَإِنَّهُ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ لِلَّهِ - وَ مَا كَانَ لِلنَّاسِ فَلَا يَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ - وَ لَا تُخَاصِمُوا بِدِينِكُمُ النَّاسَ - فَإِنَّ الْمُخَاصَمَةَ مَمْرَضَةٌ لِلْقَلْبِ - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ لِنَبِيِّهِ ﷺ - إِنَّكَ لاٰ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ - وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشٰاءُ وَ قَالَ أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النّٰاسَ - حَتّٰى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ذَرُوا النَّاسَ فَإِنَّ النَّاسَ - أَخَذُوا عَنِ النَّاسِ وَ إِنَّكُمْ أَخَذْتُمْ - عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ عَلِيٍّ عليه السلام وَ لَا سَوَاءٌ - وَ إِنِّي سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ - إِذَا كَتَبَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ - أَنْ يُدْخِلَهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ - كَانَ أَسْرَعَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّيْرِ إِلَى وَكْرِهِ.

۲۲۲۳ - ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ - خَلَقَ قَوْماً لِلْحَقِّ - فَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْحَقِّ قَبِلَتْهُ قُلُوبُهُمْ وَ إِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ - وَ إِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْبَاطِلِ أَنْكَرَتْهُ قُلُوبُهُمْ - وَ إِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ - وَ خَلَقَ قَوْماً لِغَيْرِ ذَلِكَ - فَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْحَقِّ - أَنْكَرَتْهُ قُلُوبُهُمْ - وَ إِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ وَ إِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْبَاطِلِ - قَبِلَتْهُ قُلُوبُهُمْ وَ إِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ.

۲۲۲۴ - ٦ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِالْحَمِيدِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ - خَيْراً نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً - مِنْ نُورٍ فَأَضَاءَ لَهَا سَمْعُهُ وَ قَلْبُهُ - حَتَّى يَكُونَ أَحْرَصَ عَلَى - مَا فِي أَيْدِيكُمْ

هرچه برای مردم باشد بالا نرود، بر سر دین خودتان با مردم مبارزه نکنید، زیرا دعوا و مبارزه دل را بیمار می‌کند، به راستی خدای عزّوجلّ به پیامبر خود فرموده: «تو هرکس را که دوست داری هدایت نکنی بلکه این خداست که هرکس که خواهد هدایت می‌کند (قصص / ۵۶)» و باز فرموده: «آیا می‌توانی مردم را به زور وادار به ایمان سازی (یونس / ۹۹)» مردم را رها سازید زیرا آنها از مردم دین را فراگرفتند و شما از رسول خدا ﷺ و علی ؑ دین را فراگرفته‌اید (بین این دو) و برابری نیست و به راستی که من از پدرم شنیدم می‌فرمود: چون خداوند برای بنده‌ای نوشت که در این کار وارد شود شتابنده‌تر باشد به سوی آن از پرنده به آشیانه خود.

۵- امام صادق ؑ فرمود: به راستی، خدای عزّوجلّ مردمی را برای حق آفریده و چون دری از حق به ادبی از آنها باز شود (یعنی سخن حقی را بشنوند) دلشان آن را بپذیرد گرچه به خوبی آن را نفهمند و هرگاه دری از باطل به روی آنها باز شود دلشان آن را گرچه انکار کند به خوبی آن را نفهمند و مردمی را برای غیر حق آفریده که چون دری از حق به سوی آنها باز شود آن را نپذیرند گرچه به خوبی آن را نفهمند و هرگاه دری از باطل به روی آنها باز شود آن را بپذیرند گرچه به خوبی آن را نفهمند.

توضیح: شاید توضیحات پیرامون این دو گروه به این خاطر باشد که مردم عامی و بی سواد توانایی تجزیه و تحلیل مطالب را ندارند و آشنا به نقش امامان معصوم در جامعه انسانی نیستند چنانچه مردم توجه به آثار شوم فساد حکومت ظالمان و ستمگران نداشتند و با آنها همکاری می‌کردند و مکتب معصومین را رها می‌ساختند ولی همین توده مردم دو گروه می‌شده‌اند گروهی که حق را می‌پذیرفتند و گروهی که به انکار آن می‌پرداختند که این خود نشانه پاکی و یا ناپاکی باطن آن می‌باشد.

۶- امام صادق ؑ فرمود: راستی که خدای عزّوجلّ چون خیر بنده‌ای را بخواهد در دلش نقطه نوری افکند و به وسیله آن گوش و دلش پرتو

مِنْكُمْ- وَ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ سُوءاً- نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً سَوْدَاءَ- فَأَظْلَمَ لَهَا سَمْعُهُ وَ قَلْبُهُ- ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ- فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ أَنْ يَهْدِيَهُ- يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلامِ- وَ مَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ- يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقاً حَرَجاً كَأَنَّما يَصَّعَّدُ فِي السَّماءِ.

۲۲۲۵- ۷- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْراً- نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً بَيْضَاءَ وَ فَتَحَ مَسَامِعَ قَلْبِهِ- وَ وَكَّلَ بِهِ مَلَكاً يُسَدِّدُهُ- وَ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ سُوءاً نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً سَوْدَاءَ- وَ سَدَّ مَسَامِعَ قَلْبِهِ- وَ وَكَّلَ بِهِ شَيْطَاناً يُضِلُّهُ.

بَابُ أَنَّ اللَّهَ إِنَّمَا يُعْطِي الدِّينَ مَنْ يُحِبُّهُ

۲۲۲۶- ۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَةَ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَا أَبَا الصَّخْرِ إِنَّ اللَّهَ يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ وَ يُبْغِضُ- وَ لَا يُعْطِي هَذَا الْأَمْرَ- إِلَّا صَفْوَتَهُ مِنْ خَلْقِهِ- أَنْتُمْ وَ اللَّهِ عَلَى دِينِي- وَ دِينِ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ- لَا أَعْنِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ- وَ لَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ- وَ إِنْ كَانَ هَؤُلَاءِ عَلَى دِينِ هَؤُلَاءِ.

گیرد و نسبت بدانچه در دست شماست (ولایت)، از شما حریص‌تر باشد و چون برای بنده‌ای بد خواهد در دلش نقطه سیاهی پدید آورد و گوش و دلش از آن تاریک شود، سپس این آیه را تلاوت فرمود: «کسی که خداوند هدایتش را بخواهد سینه‌اش را برای پذیرش اسلام باز کند و کسی که خداوند گمراهی او را بخواهد سینه‌اش را تنگ سازد که گوئی به آسمان بالا می‌رود (انعام / ۱۲۵)».

۷- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
به راستی که خدای عزّوجلّ چون خیر بنده‌ای را بخواهد، در دلش نقطه سپیدی افکند و گوش‌های دلش را بگشاید و به او فرشته‌ای گمارد که به او کمک کند و چون برای بنده‌ای بدی بخواهد، در دلش نقطه سیاهی افکند و گوشه‌های دلش را ببندد و بر او شیطانی را بگمارد تا او را گمراه کند.

خداوند کسی را که دوست بدارد هدایتش می‌کند

۱- عمر بن حنظله می‌گوید: امام صادق علیه‌السلام به من فرمود: ای ابا صخر، به راستی خدا دنیا را به دوست و دشمن می‌دهد ولی این امر (ولایت) را جز به برگزیدگان از بنده خود نمی‌دهد، به خدا سوگند که شما دین من و پدرانم ابراهیم و اسماعیل را دارید مقصودم از پدرانم: علی بن الحسین و محمد بن علی علیهما‌السلام نیست اگرچه آنان هم کیش آنانند.

۲۲۲۷-۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ الْجُهَنِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه‌السلام يَقُولُ يَا مَالِكُ إِنَّ اللَّهَ يُعْطِي الدُّنْيَا- مَنْ يُحِبُّ وَ يُبْغِضُ- وَ لَا يُعْطِي دِينَهُ إِلَّا مَنْ يُحِبُّ.

۲۲۲۸-۳- عَنْهُ عَنْ مُعَلًّى عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو الْخَثْعَمِيِّ عَنْ عُمَرَ ابْنِ حَنْظَلَةَ وَ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه‌السلام قَالَ:

إِنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا يُعْطِيهَا اللَّهُ- الْبَرَّ وَ الْفَاجِرَ وَ لَا يُعْطِي الْإِيمَانَ- إِلَّا صَفْوَتَهُ مِنْ خَلْقِهِ.

۲۲۲۹-۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِي سُلَيْمَانَ عَنْ مُيَسِّرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام إِنَّ الدُّنْيَا يُعْطِيهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- مَنْ أَحَبَّ وَ مَنْ أَبْغَضَ- و إنّ الايمان لايعطيه إلّا من أحبّه.

بَابُ سَلَامَةِ الدِّينِ

۲۲۳۰-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحُرِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فَوَقَاهُ اللهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا فَقَالَ أَمَا لَقَدْ بَسَطُوا عَلَيْهِ- وَ قَتَلُوهُ وَ لَكِنْ أَتَدْرُونَ مَا وَقَاهُ- وَقَاهُ أَنْ يَفْتِنُوهُ فِي دِينِهِ.

۲- مالک بن اعین جهنی، گفت: شنیدم امام باقر علیه السلام می‌فرمود:
ای مالک، براستی که خداوند دنیا را به دوست و دشمن خود داده و دین خود را جز به دوست خود ندهد.

* * *

۳- امام باقر علیه السلام فرمود:
براستی که این دنیا را به خوب و بد می‌دهد و ایمان را جز به برگزیده خلقش ندهد.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
خدای عزّوجلّ دنیا را به دوست و دشمن خود می‌دهد ولی ایمان را جز به کسانی که دوستشان دارد ندهد.

سلامت دین

۱- امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «خداوند او را از بدی‌های و آنچه که آنها نیرنگ زدند نگه داشت (مؤمن / ۴۰)» فرمود: همانا بر او چیره شدند و او را کشتند ولی می‌دانید که خدا او را از چه نگه داشت؟ او را از این نگه داشت که از دین حقش برنگردانیدند و بیرون نبردند. (این آیه مربوط به مؤمن آل فرعون است).

۲۲۳۱- ۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام كَانَ فِي وَصِيَّةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لِأَصْحَابِهِ اِعْلَمُوا أَنَّ الْقُرْآنَ هُدَى- اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ نُورُ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ- عَلَى مَا كَانَ مِنْ جَهْدٍ وَ فَاقَةٍ- فَإِذَا حَضَرَتْ بَلِيَّةٌ- فَاجْعَلُوا أَمْوَالَكُمْ دُونَ أَنْفُسِكُمْ- وَ إِذَا نَزَلَتْ نَازِلَةٌ- فَاجْعَلُوا أَنْفُسَكُمْ دُونَ دِينِكُمْ وَ اِعْلَمُوا أَنَّ الْهَالِكَ مَنْ هَلَكَ دِينُهُ- وَ الْحَرِيبَ مَنْ حُرِبَ دِينَهُ- أَلَا وَ إِنَّهُ لَا فَقْرَ بَعْدَ الْجَنَّةِ -أَلَا وَ إِنَّهُ لَا غِنَى بَعْدَ النَّارِ -لَا يُفَكُّ أَسِيرُهَا وَ لَا يَبْرَأُ ضَرِيرُهَا.

۲۲۳۲- ۳- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَلَامَةُ الدِّينِ وَ صِحَّةُ الْبَدَنِ- خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ وَ الْمَالُ زِينَةٌ- مِنْ زِينَةِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام مِثْلَهُ.

۲۲۳۳- ۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ يُونُسَ ابْنِ يَعْقُوبَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ:

كَانَ رَجُلٌ يَدْخُلُ عَلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مِنْ أَصْحَابِهِ فَغَبَرَ زَمَاناً- لَا يَحُجُّ فَدَخَلَ عَلَيْهِ بَعْضُ مَعَارِفِهِ- فَقَالَ لَهُ فُلَانٌ مَا فَعَلَ- قَالَ فَجَعَلَ يُضَجِّعُ الْكَلَامَ- يَظُنُّ أَنَّهُ إِنَّمَا يَعْنِي الْمَيْسَرَةَ وَ الدُّنْيَا- فَقَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام كَيْفَ دِينُهُ- فَقَالَ كَمَا تُحِبُّ- فَقَالَ هُوَ وَ اللَّهِ الْغَنِيُّ.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: در ضمن سفارش امیرالمؤمنین علیه السلام به اصحاب خود فرموده است: بدانید که قرآن در شب و روز وسیلهٔ راهنمائی و هدایت است و نور شب تاریک است با هر سختی و نیازی روشنی بخش است، چون بلائی رخ داد، مال خود را فدای جان کنید و چون ناگواری در رسد، جان خود را فدای دین خود کنید و بدانید نابود کسی است که دینش از دستش برود و غارت زده کسی است که دینش را برده‌اند، همانا پس از داشتن بهشت، فقری متصوّر نیست، همانا راستش این است که با دوزخ رفتن توانگری معنی ندارد که گرفتار بدان رهائی ندارد و نابینائی بهبودی نیابد.

* * *

۳- امام باقر علیه السلام فرمود:
سلامتی دین و تن درستی از مال بهترند و مال هم یکی از زینت‌های دنیاست.

* * *

۴- مردی از اصحاب امام صادق علیه السلام (هرسال) خدمت آن حضرت می‌رسید و دیر زمانی گذشت که به حجّ نرفت (و خدمت امام نرسید) و یکی از آشنایان او خدمت آن حضرت رفت و امام به او فرمود: فلانی چه کار می‌کند؟ (راوی) گوید: در پاسخ سخن را پیچیده و شکسته ادا کرد و به گمانش که مقصود امام وضع دارائی و مالی اوست، امام صادق علیه السلام فرمود: دین او چگونه است؟ در پاسخ گفت: چنانچه شما دوست دارید، فرمود: به خدا که او توانگر و بی نیاز است.

بَابُ التَّقِيَّةِ

۲۲۳۴-۱-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - أُولئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ - بِمَا صَبَرُوا قَالَ بِمَا صَبَرُوا عَلَى التَّقِيَّةِ - وَ يَدْرَؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ قَالَ الْحَسَنَةُ التَّقِيَّةُ - وَ السَّيِّئَةُ الْإِذَاعَةُ.

۲۲۳۵-۲-ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عُمَرَ الْأَعْجَمِيِّ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَا أَبَا عُمَرَ إِنَّ تِسْعَةَ أَعْشَارِ الدِّينِ فِي التَّقِيَّةِ وَ لَا دِينَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ - وَ التَّقِيَّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ - إِلَّا فِي النَّبِيذِ وَ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ.

۲۲۳۶-۳-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام التَّقِيَّةُ مِنْ دِينِ اللَّهِ - قُلْتُ مِنْ دِينِ اللَّهِ - قَالَ إِي وَ اللَّهِ مِنْ دِينِ اللَّهِ - وَ لَقَدْ قَالَ يُوسُفُ عليه السلام أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ وَ اللَّهِ مَا كَانُوا سَرَقُوا شَيْئاً - وَ لَقَدْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام إِنِّي سَقِيمٌ وَ اللَّهِ مَا كَانَ سَقِيماً.

تقیّه

۱- امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «آنان به خاطر صبری که کرده‌اند دو بار مزد می‌گیرند و بدکرداری را با خوش رفتاری دفع کردند(قصص / ۵۴)»

خوش کرداری تقیّه است و بدکرداری فاش نمودن. (فرمود: بخاطر صبری که در تقیّه داشته‌اند) البته تقیّه مسأله‌ای است که هرکس نمی‌تواند کار خود را بعنوان تقیه توجیه کند و شانه را از زیر بار وظیفه خارج سازد بلکه تقیه در مواردی است که ائمه دستور به آن داده‌اند و در شرائطی است که دین و ناموس و مال انسان در خطر باشد).

۲- أَبِي عُمَرِ أَعْجَمِي گفت: امام صادق علیه السلام به من فرمود:
ای أبا عمر، براستی که $\frac{9}{10}$ دین در تقیّه است و کسی که تقیّه ندارد دین ندارد، و تقیّه در هر چیز است جز در نوشیدن شراب و مسح بر روی کفش (به جای روی پا).

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: تقیّه از دین خداست.
گفتم: از دین خدا؟ فرمود: آری، به خدا هر آینه یوسف فرمود: «ای کاروان آیا شما براستی دزد هستید (یوسف / ۷۰)» بخدا سوگند که آنها چیزی ندزدیده بودند و ابراهیم فرمود: «راستی من بیمارم (صافات / ۸۹)» سوگند به خدا که بیمار نبود.

۲۲۳۷-٤- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ وَ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ جَمِيعاً عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ حَبِيبِ بْنِ بِشْرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ لَا وَ اللَّهِ مَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ التَّقِيَّةِ- يَا حَبِيبُ إِنَّهُ مَنْ كَانَتْ لَهُ تَقِيَّةٌ رَفَعَهُ اللَّهُ- يَا حَبِيبُ مَنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ تَقِيَّةٌ وَضَعَهُ اللَّهُ- يَا حَبِيبُ إِنَّ النَّاسَ إِنَّمَا هُمْ فِي هُدْنَةٍ- فَلَوْ قَدْ كَانَ ذَلِكَ كَانَ هَذَا.

۲۲۳۸-٥- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ جَابِرٍ الْمَكْفُوفِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام قَالَ:

اتَّقُوا عَلَى دِينِكُمْ- فَاحْجُبُوهُ بِالتَّقِيَّةِ- فَإِنَّهُ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ إِنَّمَا أَنْتُمْ فِي النَّاسِ- كَالنَّحْلِ فِي الطَّيْرِ- لَوْ أَنَّ الطَّيْرَ تَعْلَمُ مَا فِي أَجْوَافِ النَّحْلِ- مَا بَقِيَ مِنْهَا شَيْءٌ إِلَّا أَكَلَتْهُ- وَ لَوْ أَنَّ النَّاسَ عَلِمُوا مَا فِي أَجْوَافِكُمْ- أَنَّكُمْ تُحِبُّونَّا أَهْلَ الْبَيْتِ- لَأَكَلُوكُمْ بِأَلْسِنَتِهِمْ- وَ لَنَحَلُوكُمْ فِي السِّرِّ وَ الْعَلَانِيَةِ- رَحِمَ اللَّهُ عَبْداً مِنْكُمْ كَانَ عَلَى وَلَايَتِنَا.

۲۲۳۹-٦- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ لَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَ لَا السَّيِّئَةُ قَالَ الْحَسَنَةُ التَّقِيَّةُ- وَ السَّيِّئَةُ الْإِذَاعَةُ- وَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ- ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

۴- از حبیب بن بشر که فرمودعليه‌السلام: از پدرم شنیدم می‌فرمود: نه به خدا در روی زمین چیزی نیست که نزد من محبوب‌تر از تقیّه باشد.
ای حبیب، راستش این است که هر کس تقیّه کند، خدا او را بالا برد و هر کس تقیّه نکند، خدا او را پست گرداند.
ای حبیب، راستی که مردم در حال صلح و سازشند و اگر آن باشد این هم هست (یعنی اگر امام قائم ظهور کند و با مخالفان فرمان جهاد دهد، ترک تقیّه خواهد شد)

* * *

۵- ابن ابی یعفور گوید: امام صادقعليه‌السلام فرمود:
بخاطر حفظ دین خود، تقیّه کنید، آن را زیر پردهٔ تقیّه نگه بدارید زیرا هر کس تقیّه نکند، ایمان ندارد، همانا شما در میان مردم چون زنبور عسل باشید میان پرندگان، اگر پرنده‌ها می‌دانستند درون زنبور عسل چیست؟ چیزی از آن نمی‌ماند که آن را نخورند و اگر مردم بدانند که در درون دل شما چیست و بفهمند که شما، ما خاندان را دوست می‌دارید، شما را با زبانشان بخورند (یعنی دشنام و ناسزا گویند)، خدا رحمت کند بنده‌ای را که بر دوستی و ولایت ما باشد.

* * *

۶- امام صادقعليه‌السلام در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «خوبی و بدی با هم برابر نیستند (فصلت / ۳۴)» فرمود:
خوبی تقیّه است، و بدی فاش کردن است، «دفاع کن بدان چه که آن بهتر است، از بدی» فرمود:

السَّيِّئَةَ قَالَ الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ التَّقِيَّةُ- فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ- عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ.

۲۲۴۰-۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَمْرٍو الْكِنَانِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَا أَبَا عَمْرٍو أَ رَأَيْتَكَ لَوْ حَدَّثْتُكَ بِحَدِيثٍ- أَوْ أَفْتَيْتُكَ بِفُتْيَا ثُمَّ جِئْتَنِي بَعْدَ ذَلِكَ- فَسَأَلْتَنِي عَنْهُ فَأَخْبَرْتُكَ بِخِلَافِ مَا كُنْتُ أَخْبَرْتُكَ- أَوْ أَفْتَيْتُكَ بِخِلَافِ ذَلِكَ- بِأَيِّهِمَا كُنْتَ تَأْخُذُ قُلْتُ بِأَحْدَثِهِمَا وَ أَدَعُ الْآخَرَ- فَقَالَ قَدْ أَصَبْتَ يَا أَبَا عَمْرٍو -أَبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُعْبَدَ سِرّاً- أَمَا وَ اللَّهِ لَئِنْ فَعَلْتُمْ ذَلِكَ- إِنَّهُ لَخَيْرٌ لِي وَ لَكُمْ- وَ أَبَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَنَا- وَ لَكُمْ فِي دِينِهِ إِلَّا التَّقِيَّةَ.

۲۲۴۱-۸- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ دُرُسْتَ الْوَاسِطِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا بَلَغَتْ تَقِيَّةُ أَحَدٍ- تَقِيَّةَ أَصْحَابِ الْكَهْفِ إِنْ كَانُوا لَيَشْهَدُونَ الْأَعْيَادَ- وَ يَشُدُّونَ الزَّنَانِيرَ- فَأَعْطَاهُمُ اللَّهُ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ.

۲۲۴۲-۹- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ وَاقِدٍ اللَّحَّامِ قَالَ:

اِسْتَقْبَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فِي طَرِيقٍ فَأَعْرَضْتُ عَنْهُ بِوَجْهِي

آنچه که بهتر است: تقیّه است، «آنگاه میان تو و او که دشمنی است گویا که دوستی با مهربانی است».

* * *

۷- ابی عمرو کنانی، گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

ای ابا عمرو، بگو بدانم، اگر برایت حدیثی گفتم یا فتوائی دادم سپس باز گشتی و از آن پرسیدی و به تو خبری بر خلاف خبر اول دادم یا فتوائی مخالف فتوای اول دادم، به کدام، عمل می‌کنی؟ گفتم:

به آنکه تازه‌تر است و آن دیگری را رها کنم، فرمود: درست گفتی ای ابا عمرو، خدا نخواسته عبادت شود، جز نهانی، همانا به خدا که اگر شما چنین کنید، راستی که برای شما و برای من بهتر است و خدا برای ما و شما جز تقیّه در دین خود نخواسته است.

* * *

۸- امام صادق علیه السلام فرمود:

تقیّهٔ هیچکس به تقیّه اصحاب کهف نرسد، راستی که در جشن عید (بت پرستها) شرکت می‌کردند و زنار به کمر می‌بستند و خدا دو مزد به آنها داد.

* * *

۹- حمّاد بن واقد لحّام، گوید: در راهی روبروی امام صادق علیه السلام قرار گرفتم از آن حضرت رو برگرداندم و گذشتم و پس از آن خدمتش رسیدم و گفتم: قربانت، به راستی بر شما بر می‌خورم و رو را بر می‌گردانم که مبادا بر شما

وَ مَضَيْتُ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ - فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ - إِنِّي لَأَلْقَاكَ فَأَصْرِفُ وَجْهِي كَرَاهَةَ - أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ فَقَالَ لِي - رَحِمَكَ اللَّهُ وَ لَكِنَّ رَجُلاً لَقِيَنِي - أَمْسِ فِي مَوْضِعِ كَذَا وَ كَذَا - فَقَالَ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا أَبَا عَبْدِاللَّهِ - مَا أَحْسَنَ وَ لَا أَجْمَلَ.

۲۲۴۳ - ۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ: قِيلَ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ النَّاسَ يَرْوُونَ أَنَّ عَلِيّاً عليه السلام قَالَ عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَةِ - أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ سَتُدْعَوْنَ - إِلَى سَبِّي فَسُبُّونِي - ثُمَّ تُدْعَوْنَ إِلَى الْبَرَاءَةِ مِنِّي - فَلَا تَبَرَّءُوا مِنِّي - فَقَالَ مَا أَكْثَرَ مَا يَكْذِبُ النَّاسُ - عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام ثُمَّ قَالَ - إِنَّمَا قَالَ إِنَّكُمْ سَتُدْعَوْنَ - إِلَى سَبِّي فَسُبُّونِي - ثُمَّ سَتُدْعَوْنَ إِلَى الْبَرَاءَةِ مِنِّي - وَ إِنِّي لَعَلَى دِينِ مُحَمَّدٍ - وَ لَمْ يَقُلْ لَا تَبَرَّءُوا مِنِّي - فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ - أَ رَأَيْتَ إِنِ اخْتَارَ الْقَتْلَ دُونَ الْبَرَاءَةِ - فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا ذَلِكَ عَلَيْهِ وَ مَا لَهُ - إِلَّا مَا مَضَى عَلَيْهِ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ - حَيْثُ أَكْرَهَهُ أَهْلُ مَكَّةَ - وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ - فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ - إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله عِنْدَهَا - يَا عَمَّارُ إِنْ عَادُوا فَعُدْ - فَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عُذْرَكَ وَ أَمَرَكَ أَنْ تَعُودَ إِنْ عَادُوا.

ناگوار نباشد، به من فرمود:
خدا تو را رحمت کند ولی دیروز مردی در فلان موضع به من برخورد، گفت: بر تو درود ای اباعبدالله، او کار شایسته‌ای نکرد.

۱۰ - مسعدة بن صدقه، گوید: به امام صادقؑ عرض شد:
مردم روایت کنند که علیؑ بر منبر کوفه فرموده است:
ای مردم! بزودی شما دعوت می‌شوید که مرا دشنام دهید، شما مرا دشنام دهید، سپس دعوت می‌شوید، که از من بیزاری جوئید، ولی از من بیزاری مجوئید، در پاسخ فرمود: مردم چه اندازه به علیؑ دروغ می‌بندند، سپس فرمود: همانا علیؑ فرموده است: براستی شما به دشنام بر من دعوت می‌شوید، مرا دشنام دهید، سپس به بی زاری از من دعوت شوید، و به راستی که من بر کیش محمدم، نفرمود: از من بی زاری مجوئید، سائل گفت: بفرمائید اگر کشته شدن را بر بیزاری جستن برگزید؟ فرمود: که به خدا این وظیفه را ندارد، و وظیفهٔ او همان است که عمار بن یاسر بدان عمل کرد که اهل مکه او را به زور وادار کردند (کفر گوید) ولی دلش به ایمان، مطمئن بود، و خدا عزّوجلّ دربارهٔ او این آیه را نازل کرد فرو فرستاد: «جز کسی که وادارش کند و دلش به ایمان مطمئن است(نحل / ۱۰۶)»
در این وقت، پیامبر ﷺ به او فرمود: اگر به کار خود باز گشتند، تو هم برگرد بدانچه کردی، خدای عزّوجلّ عذر تو را پذیرفت و فرمان داد که اگر تکرار کردند باز تکرار کن.

* * *

۲۲۴۴-۱۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ هِشَامٍ الْكِنْدِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِيَّاكُمْ أَنْ تَعْمَلُوا عَمَلاً يُعَيِّرُونَّا بِهِ- فَإِنَّ وَلَدَ السَّوْءِ يُعَيَّرُ وَالِدُهُ بِعَمَلِهِ- كُونُوا لِمَنِ انْقَطَعْتُمْ إِلَيْهِ زَيْناً- وَ لَا تَكُونُوا عَلَيْهِ شَيْناً- صَلُّوا فِي عَشَائِرِهِمْ- وَ عُودُوا مَرْضَاهُمْ وَ اشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ- وَ لَا يَسْبِقُونَكُمْ إِلَى شَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ- فَأَنْتُمْ أَوْلَى بِهِ مِنْهُمْ- وَ اللَّهِ مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الْخَبْءِ- قُلْتُ وَ مَا الْخَبْءُ قَالَ التَّقِيَّةُ.

۲۲۴۵-۱۲- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْقِيَامِ لِلْوُلَاةِ- فَقَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام التَّقِيَّةُ مِنْ دِينِي وَ دِينِ آبَائِي- وَ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ.

۲۲۴۶-۱۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

التَّقِيَّةُ فِي كُلِّ ضَرُورَةٍ- وَ صَاحِبُهَا أَعْلَمُ بِهَا حِينَ تَنْزِلُ بِهِ.

۲۲۴۷-۱۴- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ وَ أَيُّ شَيْءٍ أَقَرُّ لِعَيْنِي مِنَ التَّقِيَّةِ- إِنَّ التَّقِيَّةَ جُنَّةُ الْمُؤْمِنِ.

۱۱- هشام کندی، گوید: شنیدم که امام صادق علیه السلام فرمود:
مبادا کاری کنید که مارا بدان سرزنش کنند زیرا پدر، فرزند بد را مورد سرزنش قرار می‌دهد (شما برای کسی که خود را به او بسته و از دیگران به خاطر اوگسسته‌اید) آبرو و زینت باشید و برای او مایهٔ بدنامی و زشتی نباشید، در میان عشائر و تیره‌های مخالفان، نماز بخوانید (یعنی در نماز جماعت آنها شرکت کنید)، بیماران آنهارا عیادت کنید، و سر جنازهٔ مرده‌های آنها حاضر شوید، و مبادا آنها به کار خیری بر شما سبقت جویند، شما به کار خیر از آنها سزاوارتر هستید، به خدا که خداوند به چیزی مانند خبء (یعنی نهانی و زیر پرده بودن) عبادت نشده است، گفتم: خبء چیست؟ فرمود: تقیّه است.

۱۲- معمّر بن خلاد گوید: از ابوالحسن علیه السلام (امام هفتم یا امام هشتم) پرسیدم از قیام به کار والیان، در پاسخ فرمود:
امام باقر علیه السلام فرموده است: تقیّه مربوط به دین من و دین پدران من است و کسی که تقیّه نکند، ایمان ندارد.

۱۳- امام صادق علیه السلام فرمود: تقیّه در هر مورد بیچارگی است و خودگرفتار، بدان داناتر است به آن، هنگامی که برای او پیش آید.

۱۴- امام صادق علیه السلام فرمود که پدرم می‌فرمود:
کدام چیز چشمم راازتقیّه روشن‌تر می‌کند، براستی تقیّه سپر مؤمن است.

۲۲۴۸-۱۵ -عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ:
قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا مَنَعَ مِيثَمَ رَحِمَهُ اللَّهُ مِنَ التَّقِيَّةِ -فَوَ اللَّهِ لَقَدْ عَلِمَ أَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ- نَزَلَتْ فِي عَمَّارٍ وَ أَصْحَابِهِ- إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ.

۲۲۴۹-۱۶ -أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ شُعَيْبٍ الْحَدَّادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:
إِنَّمَا جُعِلَتِ التَّقِيَّةُ لِيُحْقَنَ بِهَا الدَّمُ- فَإِذَا بَلَغَ الدَّمَ فَلَيْسَ تَقِيَّةٌ.

۲۲۵۰-۱۷ -مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:
كُلَّمَا تَقَارَبَ هَذَا الْأَمْرُ- كَانَ أَشَدَّ لِلتَّقِيَّةِ.

۲۲۵۱-۱۸ -عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجُعْفِيِّ وَ مَعْمَرِ بْنِ يَحْيَى بْنِ سَامٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَ زُرَارَةَ قَالُوا:
سَمِعْنَا أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ التَّقِيَّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ يُضْطَرُّ إِلَيْهِ- ابْنُ آدَمَ فَقَدْ أَحَلَّهُ اللَّهُ لَهُ.

۲۲۵۲-۱۹ -عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:
قَالَ التَّقِيَّةُ تُرْسُ اللَّهِ- بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ.

۱۵-محمدبن مروان، گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: چه چیزی میثم را از تقیّه باز داشت به خدا سوگند که او می دانست که این آیه درباره عمار و اصحابش نازل شده است: «جز کسی که در فشار است و دلش بر ایمان مطمئن»

توضیح: ابن زیاد که حاکم کوفه شده بود روزی میثم را به دارالاماره آورد و از او خواست که از علی علیه السلام برائت و بی زاری جوید و چون او این کار را نکرد او را کشت و به دار آویخت.

۱۶- امام باقر علیه السلام فرمود: همانا تقیّه برای این مقرر شده که خون و جان با آن نگهداری شود و اگر تقیّه به خون ریزی کشد، دیگر تقیّه نیست (و در ریختن خون دیگران تقیّه روا نیست).

توضیح: شاید این حدیث به این معنی باشد که اگر شخص دیگری را ناگزیر به کشتن یک نفر کرد که اگر دستور او را اجرا نکند او را خواهد کشت شخص تهدید شده حق ندارد بعنوان تقیّه و برای حفظ جان خود آن شخص را بکشد.

۱۷- محمد بن مسلم گوید امام صادق علیه السلام فرمود:

هر چه این امر (یعنی ظهور امام قائم «ع») نزدیکتر شود، تقیّه سخت تر گردد. (زیرا ایمان سست تر می‌شود و ستمگر جری تر).

۱۸- امام باقر علیه السلام فرمود: تقیّه در هر چیزی است که آدمی زاده بدان ناچار می‌گردد و محققاً خدا آن را برایش حلال کرده است.

۱۹- امام صادق علیه السلام فرمود:

تقیّه سپر خداست میان او میان خلق (یعنی مانع عذاب خداو نزول بلا است). (یعنی اگر بنای حکومت بر عقل و اندیشه و ایمان استوار نباشد و روی هوی و هوس باشد یک عمل کودکانه خواهد بود و کشور به تباهی کشیده خواهد شد).

۲۲۵۳-۲۰- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَمْزَةَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام خَالِطُوهُمْ بِالْبَرَّانِيَّةِ - وَ خَالِفُوهُمْ بِالْجَوَّانِيَّةِ - إِذَا كَانَتِ الْإِمْرَةُ صِبْيَانِيَّةً.

۲۲۵۴-۲۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ زَكَرِيَّا الْمُؤْمِنِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَسَدٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَطَاءٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام رَجُلَانِ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ أُخِذَا - فَقِيلَ لَهُمَا ابْرَأَا مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ - فَبَرِئَ وَاحِدٌ مِنْهُمَا - وَ أَبَى الْآخَرُ - فَخُلِّيَ سَبِيلُ الَّذِي بَرِئَ وَ قُتِلَ الْآخَرُ - فَقَالَ أَمَّا الَّذِي بَرِئَ فَرَجُلٌ فَقِيهٌ فِي دِينِهِ وَ أَمَّا الَّذِي لَمْ يَبْرَأْ فَرَجُلٌ تَعَجَّلَ إِلَى الْجَنَّةِ.

۲۲۵۵-۲۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام احْذَرُوا عَوَاقِبَ الْعَثَرَاتِ.

۲۲۵۶-۲۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ التَّقِيَّةُ تُرْسُ الْمُؤْمِنِ - وَ التَّقِيَّةُ حِرْزُ الْمُؤْمِنِ - وَ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ - إِنَّ الْعَبْدَ لَيَقَعُ إِلَيْهِ الْحَدِيثُ مِنْ حَدِيثِنَا - فَيَدِينُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَهُ - فَيَكُونُ لَهُ عِزّاً فِي

۲۰- امام باقر علیه السلام فرمود:
با آن‌ها آشکارا درآمیزید و در نهان از آنهابگریزید، هر گاه فرمان روائی کودکانه باشد.

* * *

۲۱- عبدالله بن عطاء، گوید:
به امام باقر علیه السلام گفتم: دو مرد از اهل کوفه راگرفتند و به آنها گفته شد از امیرالمؤمنین علیه السلام بی زاری جوئید، یکی بی زاری جست و او را آزاد کردند و یکی سرپیچی کرد و او راکشتند؟ فرمود:
آنکه بی زاری جسته (از روی تقیّه) مردی است که در دیانت خود مسئله می‌دانسته (و به تکلیف تقیّه عمل کرده) و اما انکه بی زاری نجسته، مردی.است که به بهشت شتافته (یعنی از مصلحان بزرگ و جانبازان راه حق بوده است).

* * *

۲۲- امام صادق علیه السلام فرمود:از عاقبت لغزشها بپرهیزید.

* * *

۲۳- عبدالله بن ابی یعفور، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود:
تقیّه سپر مؤمن است، تقیّه نگهدار مؤمن است، کسی که تقیّه ندارد، ایمان ندارد به راستی بنده‌ای است که حدیثی از ما به دست او می‌رسد و میان خود و خدای عزّوجلّ بدان دین داری می‌کند پس وسیلهٔ عزّت در دنیا اوست و نور است در سرای دیگر، و بنده‌ای است که حدیثی از ما به

الدُّنْيَا- وَ نُوراً فِي الْآخِرَةِ- وَ إِنَّ الْعَبْدَ لَيَقَعُ إِلَيْهِ الْحَدِيثُ من حديثنا فيذيعه فيكون له ذلاًّ في الدنيا و ينزع الله عزّوجلّ ذلك النور منه.

بَابُ الْكِتْمَانِ

۲۲۵۷-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

وَدِدْتُ وَ اللَّهِ أَنِّي افْتَدَيْتُ خَصْلَتَيْنِ- فِي الشِّيعَةِ لَنَا بِبَعْضِ لَحْمِ سَاعِدِي- النَّزَقَ وَ قِلَّةَ الْكِتْمَانِ.

۲۲۵۸-۲- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أُمِرَ النَّاسُ بِخَصْلَتَيْنِ- فَضَيَّعُوهُمَا فَصَارُوا مِنْهُمَا- عَلَى غَيْرِ شَيْءٍ الصَّبْرِ وَ الْكِتْمَانِ.

۲۲۵۹-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا سُلَيْمَانُ إِنَّكُمْ عَلَى دِينٍ مَنْ كَتَمَهُ- أَعَزَّهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَذَاعَهُ أَذَلَّهُ اللَّهُ.

دستش می‌افتد و آن را فاش و آشکار می‌سازد و در دنیا خوار می‌شود و خدای عزّوجلّ آن نور را از او می‌ستاند.

نگهداری راز

۱- علی بن الحسین علیه السلام، فرمود:
من دوست دارم برای دو خصلت بد که در شیعهٔ ما هست، گوشت استخوان دستم را عوض بدهم تا رفع شوند: کج خلقی و کم سر نگهداری (تنگ حوصله‌ای و کم سر پوشی).

* * *

۲- امام صادق علیه السلام، فرمود:
مردم به دو خصلت فرمان یافتند و هر دو را ضایع کردن سرانجام همه چیز خود را از دست دادند آن دو خصلت عبارتند از صبر و رازداری.

* * *

۳- سلیمان بن أبي خالد گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: ای سلیمان، شما کیشی دارید که هرکس آن را از دشمنان، نهان داشت، خدایش عزیز سازد، و هرکس آن را فاش کند، خدایش خوار کند.

۲۲۶۰-۴-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

دَخَلْنَا عَلَيْهِ جَمَاعَةً-فَقُلْنَا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ-إِنَّا نُرِيدُ الْعِرَاقَ فَأَوْصِنَا-فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام لِيَقْوَ شَدِيدُكُمْ ضَعِيفَكُمْ-وَ لْيَعُدْ غَنِيُّكُمْ عَلَى فَقِيرِكُمْ-وَ لَا تَبُثُّوا سِرَّنَا-وَ لَا تُذِيعُوا أَمْرَنَا-وَ إِذَا جَاءَكُمْ عَنَّا حَدِيثٌ-فَوَجَدْتُمْ عَلَيْهِ شَاهِداً-أَوْ شَاهِدَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ-فَخُذُوا بِهِ وَ إِلَّا فَقِفُوا عِنْدَهُ-ثُمَّ رُدُّوهُ إِلَيْنَا حَتَّى يَسْتَبِينَ لَكُمْ-وَ اعْلَمُوا أَنَّ الْمُنْتَظِرَ لِهَذَا الْأَمْرِ-لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ-وَ مَنْ أَدْرَكَ قَائِمَنَا فَخَرَجَ مَعَهُ-فَقَتَلَ عَدُوَّنَا كَانَ لَهُ-مِثْلُ أَجْرِ عِشْرِينَ شَهِيداً-وَ مَنْ قُتِلَ مَعَ قَائِمِنَا-كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ خَمْسَةٍ وَ عِشْرِينَ شَهِيداً.

۲۲۶۱-۵-عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنِ احْتِمَالِ أَمْرِنَا-التَّصْدِيقُ لَهُ وَ الْقَبُولُ فَقَطْ-مِنِ احْتِمَالِ أَمْرِنَا سَتْرُهُ-وَ صِيَانَتُهُ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِ فَأَقْرِئْهُمُ السَّلَامَ وَ قُلْ لَهُمْ-رَحِمَ اللَّهُ عَبْداً اجْتَرَّ مَوَدَّةَ النَّاسِ إِلَى نَفْسِهِ-حَدِّثُوهُمْ بِمَا يَعْرِفُونَ-وَ اسْتُرُوا عَنْهُمْ مَا يُنْكِرُونَ-ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ مَا النَّاصِبُ لَنَا حَرْباً-بِأَشَدَّ عَلَيْنَا مَئُونَةً مِنَ النَّاطِقِ عَلَيْنَا بِمَا نَكْرَهُ-فَإِذَا عَرَفْتُمْ مِنْ عَبْدٍ إِذَاعَةً-فَامْشُوا إِلَيْهِ وَ رُدُّوهُ عَنْهَا-فَإِنْ قَبِلَ مِنْكُمْ وَ إِلَّا-فَتَحَمَّلُوا عَلَيْهِ بِمَنْ يُثَقِّلُ عَلَيْهِ وَ يَسْمَعُ مِنْهُ-فَإِنَّ

۴- مردی می‌گوید: جمعی خدمت امام باقرؑ رسیدیم و گفتیم: یابن رسول‌الله، ما عازم عراق هستیم به ما سفارش کنید، امامؑ فرمود:

ثروتمندان شما به مستمندان کمک کنند و راز ما را فاش نکنید و امر (امامت) ما را آشکار نسازید.

و چون از طرف ما حدیثی به شما رسید و از طرف خداوند دلیلی بر این یافتید آن را بگیرید وگرنه توقف کنید و سپس آن را به ما ارجاع نمائید (یعنی از ما بپرسید) تا برای شما روشن شود و بداند چه کسی به قائم ما می‌رسد و همراهش به جهاد رود و دشمن ما را بکشد (گرچه کشته نشود) اجر یک شهید را دارد و کسی که در رکاب قائم کشته شود اجر بیست و پنج شهید را دارد.

۵- عبد الاعلیٰ گوید شنیدم امام صادقؑ فرمود:

راستش این است که پذیرش امامت تنها همان باور کردن و قبول داشتن نیست، بلکه منظور از پذیرفتن امامت: نهان کردن آن و حفظ آن، از نا اهل است، به آنها سلام برسان و به آنها بگو: خدا رحمت کند بنده‌ای را که دوستی مردم را (مخالفین ما) را به سوی خود کشاند و با مردم چیزی را بگوئید که می‌فهمند و می‌شناسند و از آنها پنهان دارید آنچه را که منکرید، سپس فرمود:

به خدا سوگند آنکه شمشیر دشمنی بر روی ما بکشد بخدا سوگند برای ما ناگوارتر از این نیست که به زبان سخنی بگوید که چون بنده‌ای را بشناسید که راز را فاش می‌کند، نزد او بروید و او را از آن بازدارید و اگر از شما پذیرفت (که بسیار خوب) وگرنه کسی را بر او وادار کنید که بر او گران آید و از او بشنود، به راستی از شما هرکس حاجتی را دارد، دربارهٔ

الرَّجُلَ مِنْكُمْ يَطْلُبُ الْحَاجَةَ - فَيَلْطُفُ فِيهَا حَتَّى تُقْضَى لَهُ - فَالْطُفُوا فِي حَاجَتِي - كَمَا تَلْطُفُونَ فِي حَوَائِجِكُمْ - فَإِنْ هُوَ قَبِلَ مِنْكُمْ وَ إِلَّا - فَادْفِنُوا كَلَامَهُ تَحْتَ أَقْدَامِكُمْ - وَ لَا تَقُولُوا إِنَّهُ يَقُولُ وَ يَقُولُ - فَإِنَّ ذَلِكَ يُحْمَلُ عَلَيَّ وَ عَلَيْكُمْ - أَمَا وَ اللَّهِ لَوْ كُنْتُمْ تَقُولُونَ - مَا أَقُولُ لَأَقْرَرْتُ أَنَّكُمْ أَصْحَابِي - هَذَا أَبُو حَنِيفَةَ لَهُ أَصْحَابٌ - وَ هَذَا الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ لَهُ أَصْحَابٌ - وَ أَنَا امْرُؤٌ مِنْ قُرَيْشٍ - قَدْ وَلَدَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ عَلِمْتُ كِتَابَ اللَّهِ - وَ فِيهِ تِبْيَانُ كُلِّ شَيْءٍ - بَدْءِ الْخَلْقِ وَ أَمْرِ السَّمَاءِ وَ أَمْرِ الْأَرْضِ وَ أَمْرِ الْأَوَّلِينَ - وَ أَمْرِ الْآخِرِينَ وَ أَمْرِ مَا كَانَ - وَ أَمْرِ مَا يَكُونُ كَأَنِّي أَنْظُرُ - إِلَى ذَلِكَ نُصْبَ عَيْنِي.

۲۲۶۲-۶- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُسْلِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

قَالَ لِي مَا زَالَ سِرُّنَا مَكْتُوماً - حَتَّى صَارَ فِي يَدَيْ وُلْدِ كَيْسَانَ فَتَحَدَّثُوا بِهِ فِي الطَّرِيقِ - وَ قُرَى السَّوَادِ.

۲۲۶۳-۷- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ؑ يَقُولُ وَ اللَّهِ إِنَّ أَحَبَّ أَصْحَابِي إِلَيَّ - أَوْرَعُهُمْ وَ أَفْقَهُهُمْ وَ أَكْتَمُهُمْ لِحَدِيثِنَا - وَ إِنَّ أَسْوَأَهُمْ عِنْدِي حَالاً - وَ أَمْقَتَهُمْ لَلَّذِي إِذَا سَمِعَ الْحَدِيثَ - يُنْسَبُ إِلَيْنَا وَ يُرْوَى عَنَّا - فَلَمْ يَقْبَلْهُ اشْمَأَزَّ مِنْهُ

آن خرده بینی کند تا برآورده شود، شما در حاجت من هم خرده بینی و چاره جوئی کنید چنانچه برای حوائج خود خرده بینی و چاره جوئی می‌کنید و اگر او از شما بپذیرد (چه بهتر) وگرنه سخن او را دفن کنید (نشنیده حساب کنید) و نگوئید او چنین و چنان می‌گوید: زیرا این بر من و شما هر دو گران بار خواهد بود همانا به خدا اگر شماها بگوئید آنچه که من می‌گویم، اقرار دارم که یاران منید، این ابو حنیفه یارانی دارد و این حسن بصری یارانی، من مردی از قریشم و زادهٔ رسول خدایم و قرآن خدا را خوب می‌دانم و در آن بیان هر چیزی هست، آغاز آفرینش، امر آسمان، امر زمین، امر اوّلین و امر آخرین و امر آنچه بوده و امر آنچه می‌باشد، گویا من در برابر چشم خود به آن نگاه می‌کنم.

* * *

۶- عبدالله بن سلیمان گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
همیشه راز ما نهان بود تا به دست اولاد کیسان افتاد و آن را در سر راه و در دهات کوفه باز گفتند (و آشکار کردند).

توضیح: کیسان همان مختار ثقفی است که بخونخواهی امام حسین علیه السلام قیام کرد و طایفه کیسان منسوب به اوست.

۷- ابی عبیده حذّاء، گوید: از امام باقر علیه السلام شنیدم که فرمود:
محبوب‌ترین یارانم نزد من پارساترین و داناترین آنها به دین و راز نگهدارترین آنها نسبت به حدیث ما و بدترین و مبغوض‌ترین آنها کسی است که چون حدیثی را بشنود به ما نسبت دهند و از ما روایت کنند و دلچسب نیست از آن اظهار تنفّر کند و آن را منکر گردد و هرکس پیرو

وَ جَحَدَهُ- وَ كَفَّرَ مَنْ دَانَ بِهِ وَ هُوَ لَا يَدْرِي- لَعَلَّ الْحَدِيثَ مِنْ عِنْدِنَا خَرَجَ وَ إِلَيْنَا أُسْنِدَ- فَيَكُونَ بِذَلِكَ خَارِجاً عَنْ وَلَايَتِنَا.

٢٢٦٤-٨- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى عَنْ حَرِيزٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَا مُعَلَّى اُكْتُمْ أَمْرَنَا وَ لَا تُذِعْهُ- فَإِنَّهُ مَنْ كَتَمَ أَمْرَنَا وَ لَمْ يُذِعْهُ- أَعَزَّهُ اللَّهُ بِهِ فِي الدُّنْيَا- وَ جَعَلَهُ نُوراً بَيْنَ عَيْنَيْهِ فِي الْآخِرَةِ- يَقُودُهُ إِلَى الْجَنَّةِ - يَا مُعَلَّى مَنْ أَذَاعَ أَمْرَنَا- وَ لَمْ يَكْتُمْهُ أَذَلَّهُ اللَّهُ بِهِ فِي الدُّنْيَا- وَ نَزَعَ النُّورَ مِنْ بَيْنِ عَيْنَيْهِ فِي الْآخِرَةِ- وَ جَعَلَهُ ظُلْمَةً تَقُودُهُ إِلَى النَّارِ - يَا مُعَلَّى إِنَّ التَّقِيَّةَ- مِنْ دِينِي وَ دِينِ آبَائِي - وَ لَا دِينَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ- يَا مُعَلَّى إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُعْبَدَ فِي السِّرِّ- كَمَا يُحِبُّ أَنْ يُعْبَدَ فِي الْعَلَانِيَةِ- يَا مُعَلَّى إِنَّ الْمُذِيعَ لِأَمْرِنَا- كَالْجَاحِدِ لَهُ.

٢٢٦٥-٩- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عَمَّارٍ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَخْبَرْتَ بِمَا أَخْبَرْتُكَ بِهِ أَحَداً- قُلْتُ لَا إِلَّا سُلَيْمَانَ بْنَ خَالِدٍ - قَالَ أَحْسَنْتَ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ الشَّاعِرِ.

فَلَا يَعْدُوَنْ سِرِّي وَ سِرُّكَ ثَالِثاً أَلَا كُلُّ سِرٍّ جَاوَزَ اثْنَيْنِ شَائِعٌ.

آن باشد، او را کافر داند با اینکه نمی‌داند، شاید حدیث از ما باشد و به ما مستند باشد و به این سبب از ولایت ما بیرون رود.

* * *

۸- معلّیٰ بن خنیس، گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

ای معلّیٰ، راز ما را پنهان دار و فاش مکن، زیرا هر کس راز ما را پنهان داشت و فاش نکرد، خدایش در دنیا عزیز دارد و آن را در آخرت نوری میان دو چشم او قرار دهد تا او را به بهشت کشاند.

ای معلّیٰ، هر کس راز ما را فاش کند و آن را نهان ندارد، خدا بدین وسیله او را در دنیا خوار دارد و نور ایمان را از میان دو دیدهٔ او در آخرت بر دارد و آن را در تاریکی قرار دهد تا به دوزخش اندازد.

ای معلّیٰ، راستی که تقیّه از دین من و از دین پدرانم می‌باشد هر کس تقیّه ندارد دین ندارد.

ای معلّیٰ، خدا دوست دارد که در پنهانی عبادت شود همانطور که دوست دارد در آشکار عبادت شود.

ای معلّیٰ، آنکه امر ما را فاش کند، چون کسی باشد که منکر آن است.

* * *

۹- عمّار، گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

مردم را خبر دادی بدانچه من به تو خبر دادم؟

گفتم: نه جز به سلیمان بن خالد.

فرمود: خوب کردی، آیا نشنیدی گفتهٔ شاعر را:

راز من و تو به سومی سر نزند　　　هر راز که بگذرد از او فاش شود

۲۲۶۶ - ۱۰ ـ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَأَبَى وَ أَمْسَكَ - ثُمَّ قَالَ لَوْ أَعْطَيْنَاكُمْ كُلَّمَا - تُرِيدُونَ كَانَ شَرّاً لَكُمْ - وَ أُخِذَ بِرَقَبَةِ صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ - قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ وَلَايَةُ اللَّهِ أَسَرَّهَا إِلَى جَبْرَئِيلَ ﷺ وَ أَسَرَّهَا جَبْرَئِيلُ إِلَى مُحَمَّدٍ ﷺ وَ أَسَرَّهَا مُحَمَّدٌ إِلَى عَلِيٍّ ﷺ وَ أَسَرَّهَا عَلِيٌّ إِلَى مَنْ شَاءَ اللَّهُ - ثُمَّ أَنْتُمْ تُذِيعُونَ ذَلِكَ - مَنِ الَّذِي أَمْسَكَ حَرْفاً سَمِعَهُ - قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ فِي حِكْمَةِ آلِ دَاوُدَ يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ - أَنْ يَكُونَ مَالِكاً لِنَفْسِهِ - مُقْبِلاً عَلَى شَأْنِهِ - عَارِفاً بِأَهْلِ زَمَانِهِ - فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ لَا تُذِيعُوا حَدِيثَنَا - فَلَوْ لَا أَنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنْ أَوْلِيَائِهِ - وَ يَنْتَقِمُ لِأَوْلِيَائِهِ مِنْ أَعْدَائِهِ - أَمَا رَأَيْتَ مَا صَنَعَ اللَّهُ بِآلِ بَرْمَكَ - وَ مَا انْتَقَمَ اللَّهُ لِأَبِي الْحَسَنِ ﷺ وَ قَدْ كَانَ بَنُو الْأَشْعَثِ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ - فَدَفَعَ اللَّهُ عَنْهُمْ بِوَلَايَتِهِمْ - لِأَبِي الْحَسَنِ ﷺ وَ أَنْتُمْ بِالْعِرَاقِ - تَرَوْنَ أَعْمَالَ هَؤُلَاءِ الْفَرَاعِنَةِ - وَ مَا أَمْهَلَ اللَّهُ لَهُمْ فَعَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ - وَ لَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا - وَ لَا تَغْتَرُّوا بِمَنْ قَدْ أُمْهِلَ لَهُ - فَكَأَنَّ الْأَمْرَ قَدْ وَصَلَ إِلَيْكُمْ.

۲۲۶۷ - ۱۱ ـ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ طُوبَى لِعَبْدٍ نُوَمَةٍ - عَرَفَهُ اللَّهُ وَ لَمْ يَعْرِفْهُ النَّاسُ - أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى - وَ يَنَابِيعُ الْعِلْمِ - يَنْجَلِي عَنْهُمْ كُلُّ فِتْنَةٍ مُظْلِمَةٍ - لَيْسُوا بِالْمَذَايِيعِ الْبُذُرِ - وَ لَا بِالْجُفَاةِ الْمُرَاءِينَ.

۱۰- احمد بن محمد بن ابی نصر، گوید: از امام رضا علیه السلام مسأله‌ای پرسیدم، پاسخ نداد و خود داری کرد و سپس فرمود: اگر هر چه بخواهید به شما بگوئیم، برای شما بدتر باشد و گردن صاحب الأمر را بگیرند.
امام باقر علیه السلام فرمود: ولایت خداست که آن را رازی به جبرئیل سپرده و جبرئیل رازی به محمد صلی الله علیه و آله سپرده و محمد صلی الله علیه و آله رازی را به علی علیه السلام سپرده و علی علیه السلام رازی به هرکس خدا خواسته سپرده، سپس شما آن را فاش می‌کنید، کیست که سخنی را بشنود و آن را نگهدارد؟
امام باقر علیه السلام فرموده است: در حکمت آل داود است که شایسته است برای مسلمان که خوددار باشد و به کار خود رو آورد و مردم زمان خود را بشناسد، از خدا بپرهیزید و حدیث ما را فاش نکنید، پس اگر نبود که خدا از اولیاء خود دفاع می‌کند و برای دوستانش از دشمنانش انتقام می‌کشد (رشتهٔ امامت گسسته می‌شد) آیا ندیدی خدا با خاندان (برمک) چه کرد؟ و خدا چه انتقامی بخاطر امام کاظم علیه السلام از آنها گرفت و محقّقاً بنی اشعث در خطر بزرگی بودند و خدا به واسطهٔ دوستی آنها با امام کاظم علیه السلام خطر را از آنها دفع کرد؟ شما در عراق به چشم خود کردار فرعون‌ها را می‌بینید و ملاحظه می‌کنید خدا چه مهلتی به آنها داده؟ بر شما باد به تقویٰ از برای خدا، مبادا دنیا شما را بفریبد و گول نخورید به وضع کسانی که خداوند به آنها مهلتی داده، پس گویا کار حکومت به دست شما افتاده است.

۱۱- ابی بصیر، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: خوشا بر بندهٔ گمنام، خدا او را بشناسد و مردم او را نشناسند، آنانند چراغ‌های هدایت و سرچشمه‌های دانش‌اند آنها اسرار را فاش نمی‌کنند به واسطهٔ آنها هر فتنهٔ تیره و تاری برطرف گردد، و نیز ناسپاس و ریاکار و خود نما هم نیستند.

۲۲۶۸-۱۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَصْبَهَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام طُوبَى لِكُلِّ عَبْدٍ نُوَمَةٍ لَا يُؤْبَهُ لَهُ- يَعْرِفُ النَّاسَ وَ لَا يَعْرِفُهُ النَّاسُ- يَعْرِفُهُ اللَّهُ مِنْهُ بِرِضْوَانٍ- أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى- يَنْجَلِي عَنْهُمْ كُلُّ فِتْنَةٍ مُظْلِمَةٍ- وَ يُفْتَحُ لَهُمْ بَابُ كُلِّ رَحْمَةٍ لَيْسُوا بِالْبُذُرِ الْمَذَايِيعِ- وَ لَا الْجُفَاةِ الْمُرَائِينَ وَ- قَالَ قُولُوا الْخَيْرَ تُعْرَفُوا بِهِ- وَ اعْمَلُوا الْخَيْرَ تَكُونُوا مِنْ أَهْلِهِ- وَ لَا تَكُونُوا عُجُلاً مَذَايِيعَ- فَإِنَّ خِيَارَكُمُ الَّذِينَ- إِذَا نُظِرَ إِلَيْهِمْ ذُكِرَ اللَّهُ- وَ شِرَارُكُمُ الْمَشَّاءُونَ بِالنَّمِيمَةِ- الْمُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ- الْمُبْتَغُونَ لِلْبُرَآءِ الْمَعَايِبَ.

۲۲۶۹-۱۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَمَّنْ أَخْبَرَهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام كُفُّوا أَلْسِنَتَكُمْ وَ الْزَمُوا بُيُوتَكُمْ- فَإِنَّهُ لَا يُصِيبُكُمْ أَمْرٌ- تَخُصُّونَ بِهِ أَبَداً- وَ لَا تَزَالُ الزَّيْدِيَّةُ لَكُمْ وِقَاءً أَبَداً.

۲۲۷۰-۱۴- عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

إِنْ كَانَ فِي يَدِكَ هَذِهِ شَيْءٌ- فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَعْلَمَ هَذِهِ فَافْعَلْ قَالَ وَ كَانَ عِنْدَهُ إِنْسَانٌ- فَتَذَاكَرُوا الْإِذَاعَةَ فَقَالَ- احْفَظْ لِسَانَكَ تُعَزَّ وَ لَا تُمَكِّنِ النَّاسَ مِنْ قِيَادِ رَقَبَتِكَ- فَتَذِلَّ.

۱۲- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:
خوشا بر هر بندهٔ گمنامی که به او اعتناء نکنند، مردم را بشناسد و مردم او را نشناسند، خداوند رضایت او را بشناسد اینها چراغ‌های هدایتند، هر فتنهٔ ظلمانی از آنها بر طرف گردد و در هر رحمت به روی آنها گشوده شود نه راز را فاش کنند و نه خشن و ریا کار باشند.
سخن خیر بگوئید تا به خیر معروف شوید، کار خوب کنید تا اهل آن باشید، شتاب زده و راز فاش کن نباشید، براستی که خوبان شما آنهایند که چون به آنها نظر شود، یاد خدا بخاطرشان آید و بَدان شما آنهایند که برای سخن چینی گام برمی‌دارند و میان دوستان جدائی افکنند و عیب جوی پاکان باشند.

۱۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
زبانتان را نگه دارید و در خانهٔ خود بنشینید که هرگز مصیبتی مخصوص به شما نرسد، و پیوسته زیدیه برای شما وسیلهٔ دفاعی باشند.

۱۴- ابوالحسن علیه السلام فرمود:
اگر در این دست تو چیزی است و می‌توانی که از دست دیگرت پنهان داری، دریغ مکن.
نزد آن حضرت مردمی بودند و موضوع فاش کردن مذهب را به میان آوردند، آن حضرت فرمود:
زبانت را نگهدار تا عزیز شوی، و مردم را برگردن خود سوار کن تا خوار شوی.

۲۲۷۱-۱۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِيحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ أَمْرَنَا مَسْتُورٌ مُقَنَّعٌ بِالْمِيثَاقِ - فَمَنْ هَتَكَ عَلَيْنَا أَذَلَّهُ اللَّهُ.

۲۲۷۲-۱۶- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى جَمِيعاً عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ غَزْوَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ عِيسَى بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ نَفَسُ الْمَهْمُومِ لَنَا - الْمُغْتَمِّ لِظُلْمِنَا تَسْبِيحٌ - وَ هَمُّهُ لِأَمْرِنَا عِبَادَةٌ - وَ كِتْمَانُهُ لِسِرِّنَا جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللهِ قَالَ لِي أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ، أُكْتُبْ هَذَا بِالذَّهَبِ، مَاكَتَبْتَ شَيْئاً أَحْسَنَ مِنْهُ.

بَابُ الْمُؤْمِنِ وَ عَلَامَاتِهِ وَ صِفَاتِهِ.

۲۲۷۳-۱- مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ دَاهِرٍ عَنِ الْحَسَنِ ابْنِ يَحْيَى عَنْ قُثَمَ أَبِي قَتَادَةَ الْحَرَّانِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَامَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ هَمَّامٌ - وَ كَانَ عَابِداً نَاسِكاً مُجْتَهِداً - إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ هُوَ يَخْطُبُ

فَقَالَ - يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صِفْ لَنَا - صِفَةَ الْمُؤْمِنِ كَأَنَّنَا نَنْظُرُ إِلَيْهِ

فَقَالَ يَا هَمَّامُ - الْمُؤْمِنُ هُوَ الْكَيِّسُ الْفَطِنُ - بِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ - وَ حُزْنُهُ فِي قَلْبِهِ - أَوْسَعُ شَيْءٍ صَدْراً - وَ أَذَلُّ شَيْءٍ نَفْساً - زَاجِرٌ عَنْ كُلِّ فَانٍ

۱۵- امام صادق علیه السلام فرمود: راستی که امر ما زیر پرده است، و به وسیلهٔ پیمانی که خدا گرفته، روپوش دارد، هر کس پردهٔ آن را به زبان بدرد، خدا خوارش کند.

۱۶- عیسیٰ بن ابی منصور، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: نفس کسی که برای ما افسرده است و بخاطر ستمی که بر ما شده است غمناک است، تسبیح است و توجه او به امر ما عبادت است و راز نگهداری او برای ما جهاد در راه خداست (محمد بن مسلم یکی از روات خبر) گوید: محمد بن سعید (راوی حدیث) به من گفت: این حدیث را با طلا بنویس که چیزی بهتر از آن ننوشتی.

مؤمن و نشانه‌ها و صفاتش

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: مردی به نام «همّام» که عابد و خدا پرست و ریاضت کش بود در برابر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام که سخنرانی می‌کرد، برخاست و گفت: یا امیر المؤمنین علیه السلام، برای من، مؤمن را وصف کن و صفت او را برای ما طوری شرح و توضیح ده که گویا او برابر چشم ماست که به او می‌نگریم در پاسخش فرمود: ای همّام مؤمن، همان انسان زیرک و هوشمندی است که شادیش در چهره و اندوهش در دل است، دلش از همه چیز پهناورتر و از همه کس متواضع تر است، از هر نابودی گریزان و به سوی هر خوبی شتابان است، نه کینه ورز است و نه حسود و نه به مردم حمله می‌کند و نه دشنام گو و عیبجو و غیبت کننده است گردن فرازی را بد می‌داند و شهرت را دشمن شمارد، غمش طولانی است، و همتش بلند و دور زن، بسیار خموش است و با وقار و یادآور و شکیبا و شکر گزار، از اندیشه در آینده خود غمناک است و از نداشتن مال دنیا شاد، خلقش هموار و طبعش خاکسار و وفایش پایدار و خودش کم آزار است، نه دروغ زن است و نه آبرو ریز.

حَاضٌ عَلَى كُلِّ حَسَنٍ - لَا حَقُودٌ وَ لَا حَسُودٌ - وَ لَا وَثَّابٌ وَ لَا سَبَّابٌ وَ لَا عَيَّابٌ وَ لَا مُغْتَابٌ - يَكْرَهُ الرِّفْعَةَ وَ يَشْنَأُ السُّمْعَةَ - طَوِيلُ الْغَمِّ بَعِيدُ الْهَمِّ - كَثِيرُ الصَّمْتِ - وَقُورٌ ذَكُورٌ صَبُورٌ - شَكُورٌ مَغْمُومٌ بِفِكْرِهِ مَسْرُورٌ بِفَقْرِهِ - سَهْلُ الْخَلِيقَةِ - لَيِّنُ الْعَرِيكَةِ - رَصِينُ الْوَفَاءِ قَلِيلُ الْأَذَى - لَا مُتَأَفِّكٌ وَ لَا مُتَهَتِّكٌ - إِنْ ضَحِكَ لَمْ يَخْرَقْ - وَ إِنْ غَضِبَ لَمْ يَنْزَقْ - ضِحْكُهُ تَبَسُّمٌ - وَ اسْتِفْهَامُهُ تَعَلُّمٌ - وَ مُرَاجَعَتُهُ تَفَهُّمٌ - كَثِيرٌ عِلْمُهُ عَظِيمٌ حِلْمُهُ - كَثِيرُ الرَّحْمَةِ لَا يَبْخَلُ وَ لَا يَعْجَلُ - وَ لَا يَضْجَرُ وَ لَا يَبْطَرُ - وَ لَا يَحِيفُ فِي حُكْمِهِ - وَ لَا يَجُورُ فِي عِلْمِهِ - نَفْسُهُ أَصْلَبُ مِنَ الصَّلْدِ - وَ مُكَادَحَتُهُ أَحْلَى مِنَ الشَّهْدِ - لَا جَشِعٌ وَ لَا هَلِعٌ - وَ لَا عَنِفٌ وَ لَا صَلِفٌ - وَ لَا مُتَكَلِّفٌ وَ لَا مُتَعَمِّقٌ - جَمِيلُ الْمُنَازَعَةِ كَرِيمُ الْمُرَاجَعَةِ عَدْلٌ إِنْ غَضِبَ - رَفِيقٌ إِنْ طَلَبَ - لَا يَتَهَوَّرُ وَ لَا يَتَهَتَّكُ وَ لَا يَتَجَبَّرُ خَالِصُ الْوُدِّ وَثِيقُ الْعَهْدِ - وَفِيُّ الْعَقْدِ شَفِيقٌ - وَصُولٌ حَلِيمٌ خَمُولٌ قَلِيلُ الْفُضُولِ - رَاضٍ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - مُخَالِفٌ لِهَوَاهُ - لَا يَغْلُظُ عَلَى مَنْ دُونَهُ - وَ لَا يَخُوضُ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ - نَاصِرٌ لِلدِّينِ - مُحَامٍ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ - كَهْفٌ لِلْمُسْلِمِينَ - لَا يَخْرِقُ الثَّنَاءُ سَمْعَهُ - وَ لَا يَنْكِي الطَّمَعُ قَلْبَهُ - وَ لَا يَصْرِفُ اللَّعِبُ حُكْمَهُ - وَ لَا يُطْلِعُ الْجَاهِلَ عِلْمَهُ - قَوَّالٌ عَمَّالٌ عَالِمٌ حَازِمٌ - لَا بِفَحَّاشٍ وَ لَا بِطَيَّاشٍ - وَصُولٌ فِي غَيْرِ عُنْفٍ - بَذُولٌ فِي غَيْرِ سَرَفٍ - لَا بِخَتَّالٍ وَ لَا بِغَدَّارٍ - وَ لَا يَقْتَفِي أَثَراً - وَ لَا يَحِيفُ بَشَراً رَفِيقٌ بِالْخَلْقِ - سَاعٍ فِي الْأَرْضِ - عَوْنٌ لِلضَّعِيفِ - غَوْثٌ لِلْمَلْهُوفِ - لَا

اگر بخندد، دهان را باز نمی‌کند و اگر خشم کند، از جای خود بیرون نمی‌رود، خنده‌اش به قهقه نرسد و بر لبان نقش بندد، و پرسش او برای آموختن باشد و مراجعهٔ او برای فهمیدن است، دانشش بسیار و بردباریش بزرگ و مهربانیش زیاد است بخل نورزد و شتاب نکند و بد مستی و سرکشی ننماید، در قضاوت خلافِ حق نگوید، و در دانش خود به بیراهه نرود از سنگ خارا سخت‌تر است (تحت تأثیر و نفوذ دیگران قرار نگیرد) کار به هر دشواری که باشد در کامش از عسل شیرین‌تر است نه آزمند است و نه‌بی تاب و نه خشن و نه لاف زن و نه باربر دیگران و نه در جستجوی اسرار دیگران است، در نزاع خود نیکو و مراجعه کردنش شرافتمندانه است اگر خشم ورزد از عدالت به در نرود، و اگر چیزی خواهد با نرمش می‌خواهد نه زورگوست و نه هتّاک، دوستیش صمیمانه و پیمانش محکم است، مهربان و چسبان و بردبار و گمنام و کم زوائد است، از خدای عزّوجلّ راحتی و با هوای نفسش مخالف، به زیر دست درشتی نکند و در آنچه به کارش مربوط نیست وارد نشود یاور دین و حامی مؤمنین و پناهگاه مسلمین است ستایش دیگران گوشش را ندرد (در او اثر نگذارد) و طمع در دلش ننشیند و فرو نرود و بازیچه، او را از قضاوت حکیمانه برنگرداند و نادان بر دانش او مطلّع نشود. بسیار بجا گوید، و بسیار کارگر است، دانشمندی است عاقبت اندیش، ناسزا نگوید و سبکی نکند و همیشه به دنبال صله رحم و پیوند باخویشان است، بخشش کند بدون اسراف، نیرنگباز و حیله گر نیست و به دنبال غیبت دیگران نمی‌رود و به کسی ستم روا نمی‌دارد اخلاقش خوش است و در روی زمین تلاشگر، یاور ناتوان است و دادرس بیچارگان، پردهٔ آبروئی ندرد و رازی را فاش نکند، بلا بسیار کشد و شکایت اندک کند، اگر خوبی ببیند بیادش باشد و اگر بدی ببیند نهانش کند، عیب را بپوشاند و حفظ الغیب کند، از لغزش دیگران در گذرد و از نکوهش، چشم پوشی کند، بر اندرزی مطلّع نگردد که آن را از دست بنهد (چه دربارهٔ خودش از دیگران و چه دربارهٔ یادآوری آن به دیگران) و ناهمواری و ستمی را

يَهْتِكُ سِتْراً وَ لَا يَكْشِفُ سِرّاً - كَثِيرُ الْبَلْوَى قَلِيلُ الشَّكْوَى - إِنْ رَأَى خَيْراً ذَكَرَهُ - وَ إِنْ عَايَنَ شَرّاً سَتَرَهُ - يَسْتُرُ الْعَيْبَ وَ يَحْفَظُ الْغَيْبَ وَ يُقِيلُ الْعَثْرَةَ وَ يَغْفِرُ الزَّلَّةَ - لَا يَطَّلِعُ عَلَى نُصْحٍ فَيَذَرَهُ - وَ لَا يَدَعُ جِنْحَ حَيْفٍ فَيُصْلِحَهُ - أَمِينٌ رَصِينٌ - تَقِيٌّ نَقِيٌّ زَكِيٌّ - رَضِيٌّ يَقْبَلُ الْعُذْرَ وَ يُجْمِلُ الذِّكْرَ - وَ يُحْسِنُ بِالنَّاسِ الظَّنَّ - وَ يَتَّهِمُ عَلَى الْعَيْبِ نَفْسَهُ - يُحِبُّ فِي اللَّهِ بِفِقْهٍ وَ عِلْمٍ - وَ يَقْطَعُ فِي اللَّهِ بِحَزْمٍ وَ عَزْمٍ - لَا يَخْرَقُ بِهِ فَرَحٌ وَ لَا يَطِيشُ بِهِ مَرَحٌ - مُذَكِّرٌ لِلْعَالِمِ - مُعَلِّمٌ لِلْجَاهِلِ - لَا يُتَوَقَّعُ لَهُ بَائِقَةٌ وَ لَا يُخَافُ لَهُ غَائِلَةٌ - كُلُّ سَعْيٍ أَخْلَصُ عِنْدَهُ مِنْ سَعْيِهِ - وَ كُلُّ نَفْسٍ أَصْلَحُ عِنْدَهُ مِنْ نَفْسِهِ - عَالِمٌ بِعَيْبِهِ - شَاغِلٌ بِغَمِّهِ - لَا يَثِقُ بِغَيْرِ رَبِّهِ غَرِيبٌ وَحِيدٌ جَرِيدٌ - حَزِينٌ يُحِبُّ فِي اللَّهِ - وَ يُجَاهِدُ فِي اللَّهِ لِيَتَّبِعَ رِضَاهُ - وَ لَا يَنْتَقِمُ لِنَفْسِهِ بِنَفْسِهِ - وَ لَا يُوَالِي فِي سَخَطِ رَبِّهِ - مُجَالِسٌ لِأَهْلِ الْفَقْرِ - مُصَادِقٌ لِأَهْلِ الصِّدْقِ - مُوَازِرٌ لِأَهْلِ الْحَقِّ - عَوْنٌ لِلْقَرِيبِ - أَبٌ لِلْيَتِيمِ - بَعْلٌ لِلْأَرْمَلَةِ - حَفِيٌّ بِأَهْلِ الْمَسْكَنَةِ - مَرْجُوٌّ لِكُلِّ كَرِيهَةٍ - مَأْمُولٌ لِكُلِّ شِدَّةٍ - هَشَّاشٌ بَشَّاشٌ - لَا بِعَبَّاسٍ وَ لَا بِجَسَّاسٍ صَلِيبٌ كَظَّامٌ بَسَّامٌ - دَقِيقُ النَّظَرِ عَظِيمُ الْحَذَرِ - لَا يَجْهَلُ وَ إِنْ جُهِلَ عَلَيْهِ يَحْلُمُ - لَا يَبْخَلُ وَ إِنْ بُخِلَ عَلَيْهِ صَبَرَ - عَقَلَ فَاسْتَحْيَا - وَ قَنِعَ فَاسْتَغْنَى - حَيَاؤُهُ يَعْلُو شَهْوَتَهُ - وَ وُدُّهُ يَعْلُو حَسَدَهُ - وَ عَفْوُهُ يَعْلُو حِقْدَهُ - لَا يَنْطِقُ بِغَيْرِ صَوَابٍ - وَ لَا يَلْبَسُ إِلَّا الِاقْتِصَادَ - مَشْيُهُ التَّوَاضُعُ - خَاضِعٌ لِرَبِّهِ بِطَاعَتِهِ - رَاضٍ عَنْهُ فِي كُلِّ حَالَاتِهِ - نِيَّتُهُ

وانگذارد که اصلاحش نکند، استوار و پایدار است، پرهیزکار و پاک است، و پاکدامن و بی عیب و عذرپذیر و از مردم به نیکی یاد کند و نسبت به مردم خوشبین است و در نهان (خود را بعیب) متهم می‌کند از روی فهم و دانش برای رضای خدا دوست دارد و به دور اندیشی و تصمیم برای رضای خدا دوستی را ببرد، شادی او را به بد مستی نکشاند، و شادمانی بسیار عقل او را نبرد، یاد آور دانا باشد و معلم نادان، از او توقع شر ندارند و از آزار او نترسند (زیرا شری به کسی نرساند)، هر کوششی نزد او از کوشش خودش پاکتر است و هر کس در بر او از خودش شایسته تر، عیب خود داند و گرفتار غم خویش است جز به پروردگارش اعتماد ندارد، آواره است، تنهاست بی علاقه است، (غمناک است)، برای خدا دوست دارد و در راه او جهاد کند تا خشنودی او را پیروی کند، برای دل خود انتقام نجوید، و در مورد خشم پروردگارش دوستی نکند، همنشین فقراءست، باراستان راست باشد و اهل حق را یاری کند، یاور خویشاوندان است و پدری برای یتیمان و شوهری برای بیوه زنان، و در حق مستمندان مهربان است، و برای هر ناگواری امید به اوست، برای هر سختی آرزومند اویند، با نشاط است، و خوشرو و نه عیبجو و ترشروی محکم است و بسیار خشم فرو بر و بسیار خندان و پرهیزگار بخل نورزد و در برابر بخل دیگران شکیبا باشد می‌اندیشد تا شرم کند قناعت پیشه است و بی نیاز حیایش بر شهوتش برتری دارد و دوستش بر حسدش و گذشتش بر کینه‌اش، نادرست نگوید و جز سخن درست نگوید و جز راه اجتهاد نپوید و در طاعت پروردگارش فروتن باشد و در همه احوال از خدای خود راضی است نیتش پاک است و کردارش بی دغل و فریب، نگاهش عبرت است و خموشیش اندیشه و گفتارش حکمت، خیر خواه و بخشش کن و برادر، و در نهان و عیان خیر خواه است، از برادر خود قهر نکند و غیبت او را ننماید و به او نیرنگ نزند، بر آنچه از دستش رفته افسوس نخورد، و هر مصیبتی که ببیند، اندوه نخورد و به آنچه برایش روا نیست امید نبندد، در سختی و تنگ دستی سست نشود و در خوشی و فراوانی سست نگردد، بردباری را با دانش درآمیزد و خرد را با شکیبائی، ببینی که تنبلی از او دور و نشاط او پیوسته است، آرزوی کوتاه دارد و لغزش اندک و در انتظار مرگ، دلش لرزان

خَالِصَةٌ- أَعْمَالُهُ لَيْسَ فِيهَا غِشٌّ وَ لَا خَدِيعَةٌ- نَظَرُهُ عِبْرَةٌ- سُكُوتُهُ فِكْرَةٌ- وَ كَلَامُهُ حِكْمَةٌ- مُنَاصِحاً مُتَبَاذِلاً مُتَوَاخِياً- نَاصِحٌ فِي السِّرِّ وَ الْعَلَانِيَةِ- لَا يَهْجُرُ أَخَاهُ- وَ لَا يَغْتَابُهُ وَ لَا يَمْكُرُ بِهِ- وَ لَا يَأْسَفُ عَلَى مَا فَاتَهُ- وَ لَا يَحْزَنُ عَلَى مَا أَصَابَهُ- وَ لَا يَرْجُو مَا لَا يَجُوزُ لَهُ الرَّجَاءُ- وَ لَا يَفْشَلُ فِي الشِّدَّةِ- وَ لَا يَبْطَرُ فِي الرَّخَاءِ- يَمْزُجُ الْحِلْمَ بِالْعِلْمِ- وَ الْعَقْلَ بِالصَّبْرِ- تَرَاهُ بَعِيداً كَسَلُهُ- دَائِماً نَشَاطُهُ- قَرِيباً أَمَلُهُ- قَلِيلاً زَلَلُهُ مُتَوَقِّعاً لِأَجَلِهِ- خَاشِعاً قَلْبُهُ- ذَاكِراً رَبَّهُ- قَانِعَةً نَفْسُهُ- مَنْفِيّاً جَهْلُهُ سَهْلاً أَمْرُهُ- حَزِيناً لِذَنْبِهِ- مَيِّتَةً شَهْوَتُهُ- كَظُوماً غَيْظَهُ- صَافِياً خُلُقُهُ- آمِناً مِنْهُ جَارُهُ- ضَعِيفاً كِبْرُهُ- قَانِعاً بِالَّذِي قُدِّرَ لَهُ- مَتِيناً صَبْرُهُ- مُحْكَماً أَمْرُهُ- كَثِيراً ذِكْرُهُ- يُخَالِطُ النَّاسَ لِيَعْلَمَ- وَ يَصْمُتُ لِيَسْلَمَ- وَ يَسْأَلُ لِيَفْهَمَ- وَ يَتَّجِرُ لِيَغْنَمَ- لَا يُنْصِتُ لِلْخَبَرِ لِيَفْجُرَ بِهِ وَ لَا يَتَكَلَّمُ لِيَتَجَبَّرَ بِهِ عَلَى مَنْ سِوَاهُ- نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ- وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ- أَتْعَبَ نَفْسَهُ لِآخِرَتِهِ- فَأَرَاحَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ- إِنْ بُغِيَ عَلَيْهِ صَبَرَ- حَتَّى يَكُونَ اللَّهُ الَّذِي يَنْتَصِرُ لَهُ- بُعْدُهُ مِمَّنْ تَبَاعَدَ مِنْهُ بُغْضٌ وَ نَزَاهَةٌ- وَ دُنُوُّهُ مِمَّنْ دَنَا مِنْهُ لِينٌ وَ رَحْمَةٌ- لَيْسَ تَبَاعُدُهُ تَكَبُّراً وَ لَا عَظَمَةً- وَ لَا دُنُوُّهُ خَدِيعَةً وَ لَا خِلَابَةً- بَلْ يَقْتَدِي بِمَنْ كَانَ قَبْلَهُ مِنْ أَهْلِ الْخَيْرِ- فَهُوَ إِمَامٌ لِمَنْ بَعْدَهُ مِنْ أَهْلِ الْبِرِّ

قَالَ فَصَاحَ هَمَّامٌ صَيْحَةً- ثُمَّ وَقَعَ مَغْشِيّاً عَلَيْهِ

فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَمَا وَ اللَّهِ لَقَدْ كُنْتُ أَخَافُهَا عَلَيْهِ- وَ قَالَ

است و در یاد پروردگار خود است، نفسش قانع و جهلش زدوده و کارش آسان است، و برای گناهش غمگینی است و شهوت خود را کشته و خشمش را به خوبی فرو برده و اخلاقش بدون آلودگی و همسایه‌اش از او آسوده و خود پسندی در او راه ندارد و به آنچه که برایش مقرّر شده قانع است، بردباریش متین و کارش و محکم تذکرش بسیار است با مردم درآمیزد تا دانش آموزد و دم فرو بندد و بپرسد تا سالم بماند و بپرسد تا بفهمد، تجارت کند تا سود برد گوش دادنش به سخنان خوب بخاطر بالیدن بر دیگران نیست (منصب خوب را نپذیرد تا از مقام خود سوء استفاده کند و هرزگی پیش گیرد) سخن نگوید تا بر دیگران زور نمائی کند، خودش از خویش در رنج است و مردم از او در آسایش، خود را برای دیگر سرایش در رنج اندازد و مردم را از خود آسوده سازد، اگر به او ستم شود شکیبا باشد تا خدا برایش انتقام کشد، دوریش از هر کس بخاطر بغض و پاکدامنی است و نزدیکیش به هر کس بخاطر نرمی و مهربانی است، دوری کردنش از راه بزرگ منشی و تکبّر نیست و نزدیکیش فریب و نیرنگ نیست بلکه به اهل خیری که پیش او بودند، اقتدام کند و پیشوای نیکان پس از خود باشد.

گوید: همّام، پس از شنیدن بیانات امام، فریاد کشید و بی هوش افتاد، پس امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: همانا به خدا که من از همین بی تابی بر او می‌ترسیدم و فرمود: پندهای رسا و عمیق با اهل خود چنین کنند، گوینده‌ای به آن حضرت گفت: پس ای امیر المؤمنین، تو را چه در نهاد است؟ (یعنی پس چرا تو خود جیغ نزنی و بی هوش نشوی؟) فرمود: راستی برای هر کس، اجل مقرری است که از آن نگذرد و آن اجل را سبب معینی است که از آن تجاوز نکند، آرام باش، و دیگر مگو که این

هَكَذَا تَصْنَعُ الْمَوْعِظَةُ الْبَالِغَةُ بِأَهْلِهَا

فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ- فَمَا بَالُكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ - فَقَالَ إِنَّ لِكُلِّ أَجَلاً لَا يَعْدُوهُ- وَ سَبَباً لَا يُجَاوِزُهُ- فَمَهْلاً لَا تُعِدْ- فَإِنَّمَا نَفَثَ عَلَى لِسَانِكَ شَيْطَانٌ.

۲۲۷۴-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ غَالِبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ- فِيهِ ثَمَانُ خِصَالٍ- وَقُورٌ عِنْدَ الْهَزَاهِزِ صَبُورٌ عِنْدَ الْبَلَاءِ- شَكُورٌ عِنْدَ الرَّخَاءِ- قَانِعٌ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ- لَا يَظْلِمُ الْأَعْدَاءَ- وَ لَا يَتَحَامَلُ لِلْأَصْدِقَاءِ- بَدَنُهُ مِنْهُ فِي تَعَبٍ- وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ- إِنَّ الْعِلْمَ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ- وَ الْحِلْمَ وَزِيرُهُ- وَ الصَّبْرَ أَمِيرُ جُنُودِهِ وَ الرِّفْقَ أَخُوهُ- وَ اللِّينَ وَالِدُهُ.

۲۲۷۵-۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ يَصْمُتُ لِيَسْلَمَ- وَ يَنْطِقُ لِيَغْنَمَ- لَا يُحَدِّثُ أَمَانَتَهُ الْأَصْدِقَاءَ- وَ لَا يَكْتُمُ شَهَادَتَهُ مِنَ الْبُعَدَاءِ- وَ لَا يَعْمَلُ شَيْئاً مِنَ الْخَيْرِ رِيَاءً- وَ لَا يَتْرُكُهُ حَيَاءً- إِنْ زُكِّيَ خَافَ مِمَّا يَقُولُونَ- وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ- لَا يَغُرُّهُ قَوْلُ مَنْ جَهِلَهُ- وَ يَخَافُ إِحْصَاءَ مَا عَمِلَهُ.

شیطان است که این سخنان را بر زبانت جاری می‌سازد.

توضیح: سئوال پرسشگر و پاسخ مولا علی علیه السلام به او کاملا رسا و صحیح است و برای توضیح بیشتر باید گفت: که همانطور که خود حضرت در مورد سخنانش به کمیل می‌فرماید: هر کس دارای ظرفیت و اندازه‌ای است که اگر ظرفش پر شود سر ریز خواهد کرد ظرفی که قدرت نگهداری یک لیتر آب را دارد اگر بیشتر بریزی سر ریز می‌کند و می‌ریزد از این رو فردی است که قدرت نگهداری و درک مسائل را ندارد که مثل همّام فریاد می‌کشد و نقش زمین می‌شود و فردی است که مثل سلمان و ابوذر قدرت و توان نگهداری مسائل بسیاری را دارند و یا مثل خود حضرت علی علیه السلام که وجودش دریائی است بیکران که هر چه از مسائل حقایق در آن بریزند سرریز نمی‌کند و باز می‌گیرد از این رو حضرت در ضمن سخنان خود به این نکته مهم اشاره دارد و می‌فرماید: اگر آن چه که من می‌دانم شما بدانید یک لحظه قادر به ادامهٔ زندگی نخواهید بود و سر به بیابان خواهید گذاشت پس از آنجائی که ظرفیت وجودی امام بسیار وسیع و قدرت نگهداری آن نامحدود است پیامبر تمام مسائل را در قلب او فرو ریخت و نگفتنی‌ها را به او گفت از این رو حضرت علی علیه السلام نه مثل همّام غش می‌کند و نه بر زمین می‌افتد و نه از جای خود در می‌ورد سینه‌اش پر از اسرار است و اندیشه‌اش وسیع و والا وجودش مرکز بایگانی تمام اسرار الهی است که خود بارها به یارانش فرمود: این سینه پر از مسائل و اسرار است و هر کس هر چه خواهد می‌تواند بپرسد و سؤال کند.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: شایسته است که مؤمن هشت خصلت را دارا باشد:

۱- در پیشامدهای سخت خوددار باشد (و خود را نبازد)،

۲- در موقع بلاء و مصیبت شکیبا باشد، ۳- در نعمت و فراوانی شکر گزار باشد به آنچه که خدا روزیش کرده ۴- قانع باشد ۵- به دشمنان ستم نکند ۶- بخاطر دوستان خود گناه نکند ۷و۸- تنش از او در زحمت باشد و دیگران در آسایش همانا دانش دوست مؤمن و بردباری وزیر اوست و شکیبائی فرمانده لشکر او، نرمش برادر او و رفق و مدارا پدر اوست.

۳- علی بن الحسین علیه السلام فرمود: مؤمن سکوت می‌کند تا سالم ماند و سخن می‌گوید تا سود برد، سپرده و راز خود را به دوستان بازگو نکند (تا چه رسد به دشمنان) و گواهی به حق را از بیگانگان دریغ ندارد و هیچ کار خیری را برای خودنمائی نکند و از روی حیا آن را ترک نکند اگر او را به خوبی ستایند از آنچه دربارهٔ او گویند بیم دارد و از آنچه که در بارهٔ او ندانند آمرزش خواهد، گفتار کسی که به باطن او آگاه نیست (و بدون شناخت او را می‌ستاید) فریبش ندهد و از شمارش گناهی که مرتکب شده و در پروندهٔ اعمالش ثبت است بیم دارد و می‌ترسد.

۲۲۷۶ - ٤ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ مَنْ رَوَاهُ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ لَهُ قُوَّةٌ فِي دِينٍ - وَ حَزْمٌ فِي لِينٍ - وَ إِيمَانٌ فِي يَقِينٍ - وَ حِرْصٌ فِي فِقْهٍ - وَ نَشَاطٌ فِي هُدًى - وَ بِرٌّ فِي اِسْتِقَامَةٍ - وَ عِلْمٌ فِي حِلْمٍ - وَ كَيْسٌ فِي رِفْقٍ - وَ سَخَاءٌ فِي حَقٍّ - وَ قَصْدٌ فِي غِنًى - وَ تَجَمُّلٌ فِي فَاقَةٍ - وَ عَفْوٌ فِي قُدْرَةٍ - وَ طَاعَةٌ لِلَّهِ فِي نَصِيحَةٍ - وَ اِنْتِهَاءٌ فِي شَهْوَةٍ - وَ وَرَعٌ فِي رَغْبَةٍ وَ حِرْصٌ فِي جِهَادٍ - وَ صَلَاةٌ فِي شُغُلٍ - وَ صَبْرٌ فِي شِدَّةٍ - وَ فِي الْهَزَاهِزِ وَقُورٌ - وَ فِي الْمَكَارِهِ صَبُورٌ - وَ فِي الرَّخَاءِ شَكُورٌ - وَ لَا يَغْتَابُ وَ لَا يَتَكَبَّرُ - وَ لَا يَقْطَعُ الرَّحِمَ وَ لَيْسَ بِوَاهِنٍ - وَ لَا فَظٍّ وَ لَا غَلِيظٍ - وَ لَا يَسْبِقُهُ بَصَرُهُ - وَ لَا يَفْضَحُهُ بَطْنُهُ - وَ لَا يَغْلِبُهُ فَرْجُهُ - وَ لَا يَحْسُدُ النَّاسَ - يُعَيَّرُ وَ لَا يُعَيِّرُ وَ لَا يُسْرِفُ - يَنْصُرُ الْمَظْلُومَ وَ يَرْحَمُ الْمِسْكِينَ - نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ - وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ - لَا يَرْغَبُ فِي عِزِّ الدُّنْيَا - وَ لَا يَجْزَعُ مِنْ ذُلِّهَا - لِلنَّاسِ هَمٌّ قَدْ أَقْبَلُوا عَلَيْهِ - وَ لَهُ هَمٌّ قَدْ شَغَلَهُ - لَا يُرَى فِي حُكْمِهِ نَقْصٌ - وَ لَا فِي رأيه وهن و لا في دينه ضياع، يُرْشِدُ مَنِ اسْتَشَارَهُ، وَ يُسَاعِدُ مَنْ سَاعَدَهُ وَ يَكِيعُ عَنِ الْخَنَا وَ الْجَهْلِ..

۲۲۷۷ - ٥ - عَنْهُ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

مَرَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِمَجْلِسٍ مِنْ قُرَيْشٍ - فَإِذَا هُوَ بِقَوْمٍ بِيضٍ ثِيَابُهُمْ - صَافِيَةٍ أَلْوَانُهُمْ كَثِيرٍ ضِحْكُهُمْ - يُشِيرُونَ بِأَصَابِعِهِمْ إِلَى مَنْ

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن در کار دین نیرومند است و با احتیاط کاری خود، دور اندیش است و ایمانش با یقین در هم آمیخته و برای تحصیل مسائل دینی حریص و در هدایت بانشاط و با وجود ثبات و پایداری نیکوکار است خویشتن داریش با علم و به نرمی زیرک است سخاوتش در راه حق و هنگام توانگری رعایت اقتصاد کند و در وقت نداری ظاهرش بی نیاز نشان دهد، به هنگام قدرت گذشت دارد و با وجود خیر خواهی مردم، خدا را فرمان برد و به هنگام شهوت، خود را نگه دارد و به هنگام تمایل، پرهیزکار باشد. در کار خیر حریص و در سختی شکیبا باشد و در پیشامدهای سخت، باوقار است و در ناگواریها بردبار و به هنگام نعمت سپاسگزار، نه غیبت کند نه بزرگی فروشد و نه قطع رحم کند، مؤمن نه سست است و نه تند خو و نه سخت دل، چشم او از او پیش نیفتد و بی اختیار به هر جانگرد و شکمش او را رسوا نسازد و آلتش در شهوت بر او چیره نگردد، بر مردم حسد نبرد، سرزنش شنودو سرزنش نکند، اسراف نورزد، ستم دیده را یاری کند و به مستمندان مهربانی نماید، خودش را در رنج اندازد و مردم از او در آسایش، در عزّت دنیا رغبت ندارد و از خواری آن، بی تابی نکند مردم، مسئله مهمّی دارند که به آن رو آورده و او هم مسئله مهمی دارد که گرفتارش شده (مردم به دنیا توجه دارند و او به آخرت) در داوریش نقصی دیده نشود و در رأی او، سستی نباشد و در دینش گمشده نیست، هر کس از او مشورت خواهد، به راه راست هدایتش کند و هر کس از او کمک خواهد، به او کمک رساند و از هرزه گوئی و نادانی، می ترسد.

۵- امام باقر یا امام صادق علیه السلام می فرماید: امیر المؤمنین علیه السلام به انجمنی از مردم قریش گذر کرد، بر خلاف انتظار، دید همه جامه‌های سفید بر تن دارند و

يَمُرُّ بِهِمْ- ثُمَّ مَرَّ بِمَجْلِسٍ لِلْأَوْسِ وَ الْخَزْرَجِ - فَإِذَا قَوْمٌ بَلِيَتْ مِنْهُمُ الْأَبْدَانُ- وَ دَقَّتْ مِنْهُمُ الرِّقَابُ- وَ اصْفَرَّتْ مِنْهُمُ الْأَلْوَانُ- وَ قَدْ تَوَاضَعُوا بِالْكَلَامِ- فَتَعَجَّبَ عَلِيٌّ عليه السلام مِنْ ذَلِكَ- وَ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي- إِنِّي مَرَرْتُ بِمَجْلِسٍ لِآلِ فُلَانٍ ثُمَّ وَصَفَهُمْ- وَ مَرَرْتُ بِمَجْلِسٍ لِلْأَوْسِ وَ الْخَزْرَجِ فَوَصَفَهُمْ- ثُمَّ قَالَ وَ جَمِيعٌ مُؤْمِنُونَ- فَأَخْبِرْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ بِصِفَةِ الْمُؤْمِنِ- فَنَكَسَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ- عِشْرُونَ خَصْلَةً فِي الْمُؤْمِنِ- فَإِنْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ- لَمْ يَكْمُلْ إِيمَانُهُ- إِنَّ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِينَ يَا عَلِيُّ - الْحَاضِرُونَ الصَّلَاةَ- وَ الْمُسَارِعُونَ إِلَى الزَّكَاةِ- وَ الْمُطْعِمُونَ الْمِسْكِينَ- الْمَاسِحُونَ رَأْسَ الْيَتِيمِ - الْمُطَهِّرُونَ أَطْمَارَهُمْ- الْمُتَّزِرُونَ عَلَى أَوْسَاطِهِمْ- الَّذِينَ إِنْ حَدَّثُوا لَمْ يَكْذِبُوا- وَ إِذَا وَعَدُوا لَمْ يُخْلِفُوا- وَ إِذَا ائْتُمِنُوا لَمْ يَخُونُوا وَ إِذَا تَكَلَّمُوا صَدَقُوا- رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ- أُسُدٌ بِالنَّهَارِ- صَائِمُونَ النَّهَارَ قَائِمُونَ اللَّيْلَ- لَا يُؤْذُونَ جَاراً وَ لَا يَتَأَذَّى بِهِمْ جَارٌ- الَّذِينَ مَشْيُهُمْ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنٌ- وَ خُطَاهُمْ إِلَى بُيُوتِ الْأَرَامِلِ- وَ عَلَى أَثَرِ الْجَنَائِزِ جَعَلَنَا اللَّهُ وَ إِيَّاكُمْ مِنَ الْمُتَّقِينَ.

۲۲۷۸-۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ- وَ سَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ.

رنگ و روی آنها با صفاست، پر می‌خندند، و هر کس از کنار آنها می‌گذرد او را با انگشت نشانش می‌دهند و مسخره‌اش می‌نمایند سپس به انجمنی از اوس و خزرج (انصار مدینه) گذر کرد، دید مردمی هستند فرسوده تن، گردن آنها لاغر و رنگ آنها از ریاضت زرد است و در سخن و گفتار خود، با تواضع هستند. علی‌ؑ از این دو انجمن در شگفت شد و خدمت رسول خداﷺ آمد و گفت: پدر و مادرم فدایت باد من به انجمنی از آل فلان برخوردم، و حال آنها را شرح داد، و به انجمنی از اوس و خزرج برخوردم، و حال آنها را شرح داد، سپس عرض کرد: آیا همهٔ اینها در شمار مؤمنان هستند؟ رسول خدا ﷺ سر بزیر انداخت و سپس سر برداشت و فرمود: در مؤمن بیست خصلت است و اگر آنها در وی نباشد، ایمانش کامل نیست، به راستی ای علی، از اخلاق مؤمنان است که: ۱ - در نماز جماعت حاضر شوند ۲- به پرداخت زکات شتاب ورزند ۳- به مستمندان غذا دهند ۴- دست مهر بر سر یتیم کشند ۵-جامه‌های خود را پاکیزه نگه دارند ۶- کمر خود را محکم بندند ۷-کسانی که اگر خبری گویند، دروغ نگویند ۸- اگر وعده کنند تخلّف نورزند ۹-اگر امانتی گیرند، در آن خیانت نورزند ۱۰ - چون سخن گویند، راست گویند ۱۱- در شب، چون راهبان، عبادت کنند۱۲- در روز، چون شیران دلیر باشند ۱۳- روزها روزه دارند۱۴- و شبها را به عبادت گذرانند ۱۵-همسایه (پناهنده) را آزار ندهند۱۶-همسایه از آنها آزار نکشد ۱۷- در زمین با آرامش گام بردارند ۱۸- به خانهٔ بیوه زنان سرکشی کنند ۱۹-دنبالهٔ جنازهٔ مردگان بروند ۲۰- خداوند ما و شما را از پرهیزکاران قرار دهد.

۶- امام صادقؑ فرمود: هر کس از حسنهٔ خود شاد گردد و از کردار بد خود بدش آید، مؤمن است.

۲۲۷۹-۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ زَعْلَانَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْخُرَاسَانِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ الْعَبْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

شِيعَتُنَا هُمُ الشَّاحِبُونَ- الذَّابِلُونَ النَّاحِلُونَ- الَّذِينَ إِذَا جَنَّهُمُ اللَّيْلُ اِسْتَقْبَلُوهُ بِحُزْنٍ.

۲۲۸۰-۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

شِيعَتُنَا أَهْلُ الْهُدَى- وَ أَهْلُ التُّقَى وَ أَهْلُ الْخَيْرِ- وَ أَهْلُ الْإِيمَانِ وَ أَهْلُ الْفَتْحِ وَ الظَّفَرِ.

۲۲۸۱-۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مَنْصُورِ بُزُرْجَ عَنْ مُفَضَّلٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِيَّاكَ وَ السَّفِلَةَ- فَإِنَّمَا شِيعَةُ عَلِيٍّ- مَنْ عَفَّ بَطْنُهُ وَ فَرْجُهُ- وَ اِشْتَدَّ جِهَادُهُ- وَ عَمِلَ لِخَالِقِهِ- وَ رَجَا ثَوَابَهُ وَ خَافَ عِقَابَهُ- فَإِذَا رَأَيْتَ أُولَئِكَ- فَأُولَئِكَ شِيعَةُ جَعْفَرٍ.

۲۲۸۲-۱۰- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِئَابٍ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ شِيعَةَ عَلِيٍّ كَانُوا خُمُصَ الْبُطُونِ- ذُبُلَ الشِّفَاهِ- أَهْلَ رَأْفَةٍ وَ عِلْمٍ وَ حِلْمٍ- يُعْرَفُونَ بِالرَّهْبَانِيَّةِ- فَأَعِينُوا عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِالْوَرَعِ وَ الاجْتِهَادِ.

۷- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
شیعهٔ ما، رنگ پریدگانند (از بیم خداوند)، خشک لبانند (از روزه)، لاغرند (از کم خوری)، آن کسانی که چون شب آید با اندوه از آن استقبال کنند (برای توجه به حق و درک مسؤلیّت خود).

* * *

۸- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
شیعیان ما أهل هدایت، أهل تقوی، أهل خیر، أهل ایمان، أهل فتح و ظفر می‌باشند.

* * *

۹- امام صادق علیه‌السلام فرمود:
از مردم پست و اراذل بپرهیز، همانا شیعهٔ علی کسی است که عفت شکم و فرج دارد و سخت کوش است و برای خالق خود کار می‌کند و امید ثواب او دارد و از کیفر او می‌ترسد، هر گاه آنها را دیدی از شیعیان جعفرند.

* * *

۱۰ - امام صادق علیه‌السلام فرمود:
براستی شیعهٔ علی شکمی لاغر لبانی خشک دارند (زیرا اهل روزه و ریاضت اند) و اهل مهر و دانش که به بردباری و گوشه گیری شناخته می‌شدند پس (بخاطر کفاره گناهان خود) به پرهیزکاری و تلاش کمک کنید (و خود را از کیفر الهی دور سازید).

۲۲۸۳-۱۱-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ الَّذِي إِذَا غَضِبَ- لَمْ يُخْرِجْهُ غَضَبُهُ مِنْ حَقٍّ- وَ إِذَا رَضِيَ لَمْ يُدْخِلْهُ رِضَاهُ فِي بَاطِلٍ- وَ إِذَا قَدَرَ لَمْ يَأْخُذْ أَكْثَرَ مِمَّا لَهُ.

۲۲۸۴-۱۲-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا سُلَيْمَانُ أَتَدْرِي مَنِ الْمُسْلِمُ- قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنْتَ أَعْلَمُ- قَالَ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ- مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ ثُمَّ قَالَ وَ تَدْرِي مَنِ الْمُؤْمِنُ- قَالَ قُلْتُ أَنْتَ أَعْلَمُ- قَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ مَنِ ائْتَمَنَهُ الْمُسْلِمُونَ- عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ- وَ الْمُسْلِمُ حَرَامٌ عَلَى الْمُسْلِمِ- أَنْ يَظْلِمَهُ أَوْ يَخْذُلَهُ- أَوْ يَدْفَعَهُ دَفْعَةً تُعَنِّتُهُ.

۲۲۸۵-۱۳-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ الَّذِي إِذَا رَضِيَ- لَمْ يُدْخِلْهُ رِضَاهُ فِي إِثْمٍ وَ لَا بَاطِلٍ- وَ إِذَا سَخِطَ لَمْ يُخْرِجْهُ- سَخَطُهُ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ- وَ الَّذِي إِذَا قَدَرَ لَمْ تُخْرِجْهُ قُدْرَتُهُ إِلَى التَّعَدِّي إِلَى مَا لَيْسَ لَهُ بِحَقٍّ.

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
همانا مؤمن کسی است که چون خشم گیرد، خشمش او را از حق خارج نسازد و چون بپسندد، پسندش او را به باطل نکشاند و چون قدرت یافت بیش از حق خود بر ندارد.

* * *

۱۲- «سلیمان بن خالد» گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: ای سلیمان، تو می‌دانی که مسلمان کیست؟ گفتم: شما بهتر می‌دانید، فرمود:
مسلمان کسی است که مسلمانان از زبان و دستش سالم بمانند، سپس فرمود: می‌دانی مؤمن کیست؟ گفتم: شما دانا ترید، فرمود: به راستی مؤمن کسی است که مسلمانان مال و جانشان را به او بسپارند، بر مسلمان حرام است که به مسلمان دیگر ستم کند یا او را واگذارد و یاری نکند، یا او را از خود براند بطوری که او را به رنج اندازد.

* * *

۱۳- امام باقر علیه السلام فرمود:
همانا مؤمن کسی است که چون بپسندد، پسندش او را به گناه و باطل نکشد و هرگاه خشم گیرد، خشمش او را از گفتار حق خارج نسازد و هر گاه توانا شود قدرت او را به آنچه که حق او نیست نکشاند.

* * *

۲۲۸۶-۱۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ رَفَعَهُ قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْمُؤْمِنُونَ هَيِّنُونَ لَيِّنُونَ- كَالْجَمَلِ الْأَنِفِ إِذَا قِيدَ انْقَادَ وَ إِنْ أُنِيخَ عَلَى صَخْرَةٍ اسْتَنَاخَ.

۲۲۸۷-۱۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

ثَلَاثَةٌ مِنْ عَلَامَاتِ الْمُؤْمِنِ- الْعِلْمُ بِاللَّهِ وَ مَنْ يُحِبُّ وَ مَنْ يَكْرَهُ.

۲۲۸۸-۱۶- وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْمُؤْمِنُ كَمَثَلِ شَجَرَةٍ- لَا يَتَحَاتُّ وَرَقُهَا فِي شِتَاءٍ وَ لَا صَيْفٍ- قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا هِيَ- قَالَ النَّخْلَةُ.

۲۲۸۹-۱۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ الْأَعْجَمِيِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ حَلِيمٌ لَا يَجْهَلُ- وَ إِنْ جُهِلَ عَلَيْهِ يَحْلُمُ- وَ لَا يَظْلِمُ وَ إِنْ ظُلِمَ غَفَرَ- وَ لَا يَبْخَلُ وَ إِنْ بُخِلَ عَلَيْهِ صَبَرَ.

۲۲۹۰-۱۸- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ مُنْذِرِ بْنِ جَيْفَرٍ عَنْ آدَمَ أَبِي الْحُسَيْنِ اللُّؤْلُؤِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ مَنْ طَابَ مَكْسَبُهُ- وَ حَسُنَتْ خَلِيقَتُهُ- وَ صَحَّتْ سَرِيرَتُهُ

۱۴- «ابی البختری» می‌گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
مؤمنان هموار و خوش‌پذیرایند مانند شتر نرمهار در بینی دارند هر وقت او را بکشند می‌رود و هرگاه بر سر سنگش بخوابانند همان جا بخوابد.

۱۵- امام صادق علیه السلام فرمود: سه چیز از نشانه‌های مؤمن است علم به خدا و علم به هر کسی که خدا او را دوست دارد یا آنکس که دوست ندارد.

توضیح: می‌دانیم که علم به ذات باری از طریق ذات عملی نیست بلکه این علم از راه صفات به دست می‌آید پس مراد از علم به خدا علم به خداوند و صفات و کمال اوست و مراد از شناخت دوستان خداوند پیامبر و ائمه معصومین اند و مراد از کسانی که خدا دوستشان ندارد کفار و منافقین اند.

۱۶- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
مؤمن چون درختی است که برگ آن نریزد نه در زمستان و نه در تابستان، گفتند: یا رسول الله، آن درخت کدام است؟ فرمود:
نخل خرما (یعنی مؤمن همیشه مانند درخت خرما سر سبز و سود رسان است که میوه‌اش شیرین و لذتبخش است).

۱۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
مؤمن بردباری است که نادانی نورزد و اگر به او نادانی کنند بردبار باشد وستم نکند و اگر مورد ستم قرار گیرد گذشت کند، بخل نکند و اگر نسبت به او بخل ورزند شکیبا باشد.

۱۸- امام صادق علیه السلام فرمود:
مؤمن کسی است که کسبش پاک و اخلاقش خوش باشد و درونش

وَ أَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ- وَ أَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ كَلَامِهِ- وَ كَفَّ النَّاسَ شَرَّهُ- وَ أَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ.

۲۲۹۱-۱۹- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِالْمُؤْمِنِ- مَنِ ائْتَمَنَهُ الْمُؤْمِنُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ أَمْوَالِهِمْ- أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِالْمُسْلِمِ- مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ- وَ الْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ السَّيِّئَاتِ- وَ تَرَكَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ- وَ الْمُؤْمِنُ حَرَامٌ عَلَى الْمُؤْمِنِ- أَنْ يَظْلِمَهُ أَوْ يَخْذُلَهُ- أَوْ يَغْتَابَهُ أَوْ يَدْفَعَهُ دَفْعَةً.

۲۲۹۲-۲۰- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْعَطَّارِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّمَا شِيعَةُ عَلِيٍّ الْحُلَمَاءُ- الْعُلَمَاءُ الذُّبُلُ الشِّفَاهِ تُعْرَفُ الرَّهْبَانِيَّةُ عَلَى وُجُوهِهِمْ.

۲۲۹۳-۲۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ خَرَّبُوذَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

صَلَّى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بِالنَّاسِ الصُّبْحَ بِالْعِرَاقِ- فَلَمَّا انْصَرَفَ وَعَظَهُمْ- فَبَكَى وَ أَبْكَاهُمْ مِنْ خَوْفِ اللَّهِ- ثُمَّ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ لَقَدْ عَهِدْتُ أَقْوَاماً- عَلَى عَهْدِ خَلِيلِي رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ إِنَّهُمْ لَيُصْبِحُونَ

نیکو و زیادی مال خود را انفاق کند و از سخنِ زیاد خودداری نماید و مردم از شر او در امان باشند و از طرف خود به مردم حق بدهد.

* * *

۱۹- رسول خدا ﷺ فرمود:
آیا مؤمن را به شما معرفی نکنم مؤمن کسی است که مردم او را نسبت به جان و مال خود امین شمارند، آیا شما را آگاه نکنم از مسلمان؟ او کسی است که مسلمانان از دست و زبانش در امان باشند و آزار نکشند، مهاجر کسی است که بدیها را کنار گذارد و حرام خدا را ترک کند و برای هر مؤمن حرام است که نسبت به مؤمن دیگر ستم کند یا او را به حال خود واگذارد یا پشت سرش بدگوئی کند یا او را از خود براند.

* * *

۲۰- امام باقر علیه‌السلام فرمود: همانا شیعیان علی بردباران اند دانشمندان خشک لب اند که اثر عبادت و ترک دنیا از چهرهٔ آنها هویدا است.

* * *

۲۱- امام باقر علیه‌السلام فرمود:
امیر المؤمنین علیه‌السلام در عراق نماز صبح را با مردم خواند و چون رو برگرداند آن‌ها را پند داد و گریست و آنها را از خوف خدا، گریاند سپس فرمود: به خدا در عهد دوستم رسول خدا ﷺ مردمی را به یاد دارم که در صبح و شام ژولیده و گرد آلود و گرسنه بودند پیشانی آنها (در اثر سجده) چون سر زانوی گوسفند داغ سجده داشت، با سجده و عبادت

وَ يُمْسُونَ- شُعْثاً غُبْراً خُمْصاً- بَيْنَ أَعْيُنِهِمْ كَرُكَبِ الْمِعْزَى- يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِيَاماً- يُرَاوِحُونَ بَيْنَ أَقْدَامِهِمْ وَ جِبَاهِهِمْ- يُنَاجُونَ رَبَّهُمْ وَ يَسْأَلُونَهُ- فَكَاكَ رِقَابِهِمْ مِنَ النَّارِ- وَ اللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُهُمْ مَعَ هَذَا- وَ هُمْ خَائِفُونَ مُشْفِقُونَ.

۲۲۹۴-۲۲- عَنْهُ عَنِ السِّنْدِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّلْتِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ قَالَ:

صَلَّى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ الْفَجْرَ- ثُمَّ لَمْ يَزَلْ فِي مَوْضِعِهِ- حَتَّى صَارَتِ الشَّمْسُ عَلَى قِيدِ رُمْحٍ- وَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ- فَقَالَ وَ اللَّهِ لَقَدْ أَدْرَكْتُ أَقْوَاماً- يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِيَاماً- يُخَالِفُونَ بَيْنَ جِبَاهِهِمْ وَ رُكَبِهِمْ- كَانَ زَفِيرُ النَّارِ فِي آذَانِهِمْ- إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ عِنْدَهُمْ- مَادُوا كَمَا يَمِيدُ الشَّجَرُ- كَأَنَّمَا الْقَوْمُ بَاتُوا غَافِلِينَ- قَالَ ثُمَّ قَامَ فَمَا رُئِيَ ضَاحِكاً- حَتَّى قُبِضَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ.

۲۲۹۵-۲۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِفَ أَصْحَابِي- فَانْظُرْ إِلَى مَنِ اشْتَدَّ وَرَعُهُ- وَ خَافَ خَالِقَهُ وَ رَجَا ثَوَابَهُ- وَ إِذَا رَأَيْتَ هَؤُلَاءِ فَهَؤُلَاءِ أَصْحَابِي.

پروردگار شب را به سر می‌برند و گاهی روی پا ایستاده و گاهی پیشانی را به زمین می‌سائیدند با پروردگار خود مناجات می‌کردند و از او درخواست می‌نمودند آنها را از دوزخ آزاد کند، به خدا دیدم که آنها با این حال ترسان و نگران بودند.

* * *

۲۲- علی بن الحسین علیه السلام فرمود:

امیر المؤمنین علیه السلام نماز فجر را خواند و در جای خود ماند تا خورشید به اندازهٔ یک نیزه برآمد و رو به مردم کرد و فرمود:

بخدا مردمی را دیدم که برای پیامبر خود همهٔ شب را به سجده و عبادت به سر می‌کردند و پیشانی‌ها و زانوهای خود را (به نوبت) بر خاک می‌نهادند، گویا نفس زدن دوزخ، در گوش آنها بود و هرگاه نزد آنها نام خدا برده می‌شد همچون درخت به لرزه می‌افتادند گویا این مردم در خواب غفلت اند سپس از جای خود برخاست و تا هنگام مرگ او را خندان ندیدند درود خدا بر او باد.

* * *

۲۳- «مُفَضَّل بن عمر» گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:

هرگاه بخواهید یاران مرا بشناسید، بنگر به کسی که سخت پارساست و از آفریدگار خود بیمناک و به ثواب او امید واراست و هرگاه اینان را دیدار کردی، از یاران من اند.

۲۲۹۶-۲۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُّونٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْأَشْعَثِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام شِيعَتُنَا الْمُتَبَاذِلُونَ فِي وَلَايَتِنَا- الْمُتَحَابُّونَ فِي مَوَدَّتِنَا- الْمُتَزَاوِرُونَ فِي إِحْيَاءِ أَمْرِنَا- الَّذِينَ إِنْ غَضِبُوا لَمْ يَظْلِمُوا وَ إِنْ رَضُوا لَمْ يُسْرِفُوا- بَرَكَةٌ عَلَى مَنْ جَاوَرُوا- سِلْمٌ لِمَنْ خَالَطُوا.

۲۲۹۷-۲۵- عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عِيسَى النَّهْرِيرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ عَرَفَ اللَّهَ وَ عَظَّمَهُ- مَنَعَ فَاهُ مِنَ الْكَلَامِ وَ بَطْنَهُ مِنَ الطَّعَامِ- وَ عَفَا نَفْسَهُ بِالصِّيَامِ وَ الْقِيَامِ- قَالُوا بِآبَائِنَا وَ أُمَّهَاتِنَا- يَا رَسُولَ اللَّهِ هَؤُلَاءِ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ- قَالَ إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ سَكَتُوا فَكَانَ سُكُوتُهُمْ ذِكْراً- وَ نَظَرُوا فَكَانَ نَظَرُهُمْ عِبْرَةً- وَ نَطَقُوا فَكَانَ نُطْقُهُمْ حِكْمَةً- وَ مَشَوْا فَكَانَ مَشْيُهُمْ بَيْنَ النَّاسِ بَرَكَةً- لَوْ لَا الْآجَالُ الَّتِي قَدْ كُتِبَتْ عَلَيْهِمْ- لَمْ تَقِرَّ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ خَوْفاً مِنَ الْعَذَابِ وَ شَوْقاً إِلَى الثَّوَابِ.

۲۲۹۸-۲۶- عَنْهُ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ مِنَ الْعِرَاقِيِّينَ رَفَعَهُ قَالَ:

خَطَبَ النَّاسَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا أُخْبِرُكُمْ- عَنْ أَخٍ لِي كَانَ مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ فِي عَيْنِي- وَ كَانَ رَأْسُ مَا عَظُمَ بِهِ فِي عَيْنِي

۲۴- امیر المؤمنین علیه السلام فرمود:
شیعیان ما آنهایند که در دوستی و ولایت ما به یکدیگر بخشش کنند و در مهر ما یکدیگر را دوست دارند و برای زنده داشتن کار ما از هم دیدن کنند، آن کسانی که اگر خشم کنند ستم نکنند و اگر بپسندند از حد بدر نروند، برکت همسایگانند و با هر کس معاشرت کنند با هم بسازند.

۲۵- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
هر کس خدا را شناخت و بزرگوار دانست، دهانش را از سخن بیهوده ببندد و شکمش را از خوراک، اضافی باز دارد و نقش خود را با روزه و ریاضت عادت دهد اصحاب گفتند: پدران و مادران ما به فدایت باد آیا اینان اولیاء خدایند؟
فرمود: راستی که اولیاء خدا خاموشند و خموشی آنها یاد خداست نگاه کنند و نگاهشان عبرت است، و سخن گویند و سخنشان حکمت است، راه روند و راه رفتن آنها میان مردم برکت است، اگر نبود عمر مقدّری که بر ایشان نوشته شده، از بیم عذاب و از شوق ثواب جانشان در کالبدشان برجای نمی‌ماند.

۲۶- حسن بن علی علیه السلام برای مردم خطبه خوانده و فرمود: ای مردم! به شما گزارش دهم از برادری که داشتم و بزرگترین مردمش در چشم خود می‌پنداشتم و سر آمد بزرگواری او در چشم من زبونی و کوچکی دنیا بود در چشم او، او از تسلط شکم خود بدر بود، آنچه را نداشت نمی‌خواست و آنچه را هم داشت بسیار نمی‌خورد، و از تسلطِ فرج خود خارج شده بود (شهوت بر او مسلط نبود) و خرد ورأیش به خاطر آن

صِغَرَ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ - كَانَ خَارِجاً مِنْ سُلْطَانِ بَطْنِهِ - فَلَا يَشْتَهِي مَا لَا يَجِدُ - وَ لَا يُكْثِرُ إِذَا وَجَدَ - كَانَ خَارِجاً مِنْ سُلْطَانِ فَرْجِهِ - فَلَا يَسْتَخِفُّ لَهُ عَقْلَهُ وَ لَا رَأْيَهُ - كَانَ خَارِجاً مِنْ سُلْطَانِ الْجَهَالَةِ - فَلَا يَمُدُّ يَدَهُ إِلَّا عَلَى ثِقَةٍ لِمَنْفَعَةٍ - كَانَ لَا يَتَشَهَّى وَ لَا يَتَسَخَّطُ وَ لَا يَتَبَرَّمُ - كَانَ أَكْثَرَ دَهْرِهِ صَمَّاتاً - فَإِذَا قَالَ بَذَّ الْقَائِلِينَ - كَانَ لَا يَدْخُلُ فِي مِرَاءٍ - وَ لَا يُشَارِكُ فِي دَعْوَى - وَ لَا يُدْلِي بِحُجَّةٍ حَتَّى يَرَى قَاضِياً - وَ كَانَ لَا يَغْفُلُ عَنْ إِخْوَانِهِ - وَ لَا يَخُصُّ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ دُونَهُمْ - كَانَ ضَعِيفاً مُسْتَضْعَفاً فَإِذَا جَاءَ الْجِدُّ كَانَ لَيْثاً عَادِياً - كَانَ لَا يَلُومُ أَحَداً فِيمَا يَقَعُ الْعُذْرُ فِي مِثْلِهِ حَتَّى يَرَى اعْتِذَاراً - كَانَ يَفْعَلُ مَا يَقُولُ وَ يَفْعَلُ مَا لَا يَقُولُ - كَانَ إِذَا ابْتَزَّهُ أَمْرَانِ - لَا يَدْرِي أَيُّهُمَا أَفْضَلُ نَظَرَ - إِلَى أَقْرَبِهِمَا إِلَى الْهَوَى فَخَالَفَهُ - كَانَ لَا يَشْكُو وَجَعاً - إِلَّا عِنْدَ مَنْ يَرْجُو عِنْدَهُ الْبُرْءَ - وَ لَا يَسْتَشِيرُ إِلَّا مَنْ يَرْجُو عِنْدَهُ النَّصِيحَةَ - كَانَ لَا يَتَبَرَّمُ وَ لَا يَتَسَخَّطُ وَ لَا يَتَشَكَّى وَ لَا يَتَشَهَّى - وَ لَا يَنْتَقِمُ وَ لَا يَغْفُلُ عَنِ الْعَدُوِّ - فَعَلَيْكُمْ بِمِثْلِ هَذِهِ الْأَخْلَاقِ الْكَرِيمَةِ - إِنْ أَطَقْتُمُوهَا فَإِنْ لَمْ تُطِيقُوهَا كُلَّهَا - فَأَخْذُ الْقَلِيلِ خَيْرٌ مِنْ تَرْكِ الْكَثِيرِ - وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

٢٢٩٩-٢٧ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ مِهْزَمٍ وَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْكَاهِلِيِّ وَ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ رَبِيعِ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ مِهْزَمٍ الْأَسَدِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَا مِهْزَمُ شِيعَتُنَا مَنْ لَا يَعْدُو صَوْتُهُ سَمْعَهُ - وَ لَا

سبک و کم وزن نمی‌شد، و از تسلط ونادانی بیرون بود و دست دراز نمی‌کرد مگر نزد انسان با اعتمادی بخاطر سود، شیوه‌اش این بود که دل نمی‌داد و خشم نمی‌گرفت و خسته نمی‌شد، بیشتر روزگارش خاموش بود و چون زبان به گفتار می‌گشود، گوی سبقت از گوینده‌ها می‌ربود، در بحث و مناقشهٔ علمی وارد نمی‌شد و در دعوی دیگران، شرکت نمی‌کرد و دلیلی نمی‌آورد تا قاضی را بیابد (تا خود را در مسند قضاوت بیابد). شیوه‌اش این بود که از برادرانش غفلت نمی‌نمود و خود را به چیزی را بدون آنها به خود اختصاص نمی‌داد، لاغر و مردم‌ناتوانش می‌شمردند و چون پای مردی به میان می‌آمد همچون شیر جهنده بود کسی را در آنچه عذرپذیر بود، سرزنش نمی‌کرد تا عذر او را منظور دارد، شیوه‌اش این بود که می‌کرد هر چه را می‌گفت، و می‌کرد هر چه را هم (به خاطر تقیّه) نمی‌گفت، چون دو کار برایش به وجود می‌آید که نمی‌دانست کدام بهتر است، هر کدام که مخالف هوای نفس او بود در نظر می‌گرفت شیوه‌اش این بود که از درد نمی‌نالید جز در نزد کسی که دیده بهبودی از او داشت و با کسی مشورت نمی‌کرد جز آنکه امید خیر خواهی از او می‌برد، شیوه‌اش این بود که دل تنگی نمی‌کرد و خشم نمی‌ورزید و نمی‌نالید و دل نمی‌داد و انتقام نمی‌گرفت و از دشمن غفلت نمی‌ورزید بر شما باد به مانند این اخلاق ارجمند اگر تاب آنها را دارید، و اگر تاب همه را ندارید، دریافت اندک بهتر از واگذاشتن هر یک است، و جنبش و توانایی نیست جز به خدا.

۲۷- مهزم اسدی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
ای مهزم شیعهٔ ما کسی است که: آوازش تا آنجا آهسته است که از

شَحْنَاؤُهُ بَدَنَهُ- وَ لَا يَمْتَدِحُ بِنَا مُعْلِناً- وَ لَا يُجَالِسُ لَنَا عَائِباً- وَ لَا يُخَاصِمُ لَنَا قَالِياً- إِنْ لَقِيَ مُؤْمِناً أَكْرَمَهُ- وَ إِنْ لَقِيَ جَاهِلاً هَجَرَهُ- قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ- فَكَيْفَ أَصْنَعُ بِهَؤُلَاءِ الْمُتَشَيِّعَةِ - قَالَ فِيهِمُ التَّمْيِيزُ وَ فِيهِمُ التَّبْدِيلُ وَ فِيهِمُ التَّمْحِيصُ- تَأْتِي عَلَيْهِمْ سِنُونَ تُفْنِيهِمْ- وَ طَاعُونٌ يَقْتُلُهُمْ- وَ اخْتِلَافٌ يُبَدِّدُهُمْ- شِيعَتُنَا مَنْ لَا يَهِرُّ هَرِيرَ الْكَلْبِ- وَ لَا يَطْمَعُ طَمَعَ الْغُرَابِ- وَ لَا يَسْأَلُ عَدُوَّنَا وَ إِنْ مَاتَ جُوعاً- قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَأَيْنَ أَطْلُبُ هَؤُلَاءِ- قَالَ فِي أَطْرَافِ الْأَرْضِ- أُولَئِكَ الْخَفِيضُ عَيْشُهُمْ- الْمُنْتَقِلَةُ دِيَارُهُمْ- إِنْ شَهِدُوا لَمْ يُعْرَفُوا- وَ إِنْ غَابُوا لَمْ يُفْتَقَدُوا- وَ مِنَ الْمَوْتِ لَا يَجْزَعُونَ- وَ فِي الْقُبُورِ يَتَزَاوَرُونَ- وَ إِنْ لَجَأَ إِلَيْهِمْ ذُو حَاجَةٍ مِنْهُمْ رَحِمُوهُ- لَنْ تَخْتَلِفَ قُلُوبُهُمْ- وَ إِنِ اخْتَلَفَ بِهِمُ الدَّارُ- ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنَا الْمَدِينَةُ وَ عَلِيٌّ الْبَابُ- وَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَدْخُلُ الْمَدِينَةَ- لَا مِنْ قِبَلِ الْبَابِ- وَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي- وَ يُبْغِضُ عَلِيّاً ﷺ.

۲۳۰۰- ۲۸- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

قَالَ مَنْ عَامَلَ النَّاسَ فَلَمْ يَظْلِمْهُمْ- وَ حَدَّثَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبْهُمْ وَ وَعَدَهُمْ فَلَمْ يُخْلِفْهُمْ- كَانَ مِمَّنْ حُرِّمَتْ غِيبَتُهُ- وَ كَمَلَتْ مُرُوءَتُهُ وَ ظَهَرَ عَدْلُهُ وَ وَجَبَتْ أُخُوَّتُهُ.

گوشش فراتر نرود، و دشمنیش از کالبد خودش به دیگری تجاوز نکند، ما را آشکارا مدح نگوید، و با عیب گوی ما همنشینی نکند، و با دشمن ما سر تیز ننماید، اگر به مؤمنی برخورد او راگرامی می‌دارد، و اگر به نادانی برخورد از او دوری می‌کند، گفتم: قربانت، پس من چه کنم با این شیعه مآبها (که خود را به شیعه بندند و از حقیقت آن بی خبر اند) فرمود: در آنها تشخیص و تبدیل و آزمایش، حکم فرماست، دچار قحطی شوند و نابود گردند یا طاعونی آنها را بکشد یا اختلاف و دو دستگی آنها را پراکنده و نابود کند، شیعهٔ ما کسی است که: چون سگ زوزه نکشد و چون کلاغ طمع نورزد و اگر از گرسنگی بمیرد از دشمن ما گدائی و خواهش نکند، گفتم: قربانت، از کجا اینان را بجویم؟ فرمود: در اطراف زمین، آنانند که زندگی سبکی دارند، و آواره‌اند و از جائی به جائی کوچ می‌کنند، اگر حاضر باشند شناخته نشوند، و اگر غایب باشند از آنها جستجو نشود، و از مرگ بی تابی نکنند، و در گورها از هم دیدن کنند، و اگر حاجتمندی به آنها رو کند به او مهربانی و ترحم کنند، دلشان از هم جدا نیست و اگر چه خانه شان از هم دور باشد، سپس فرمود:
رسول خدا ﷺ فرموده است: من شهر، و علی در آن است، دروغ گوید کسی که پندارد از در شهر وارد شده و دروغ گوید کسی که پندارد دوست من است ولی علی را دشمن دارد.

۲۸- امام صادق علیه السلام فرمود: هر کس با مردم داد و ستد نماید و به آنها ستم نکند و به آنها خبر دهد و دروغ نگوید و به آنها وعده دهد و خلف وعده نکند، از کسانی است که غیبت او حرام است و مردانگی او تمام است و عدالت او آشکار و برادری با او واجب باشد.

۲۳۰۱-۲۹- عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أُمِّهِ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثُ خِصَالٍ مَنْ كُنَّ فِيهِ- اِسْتَكْمَلَ خِصَالَ الْإِيمَانِ- إِذَا رَضِيَ لَمْ يُدْخِلْهُ رِضَاهُ فِي بَاطِلٍ- وَ إِذَا غَضِبَ لَمْ يُخْرِجْهُ الْغَضَبُ مِنَ الْحَقِّ- وَ إِذَا قَدَرَ لَمْ يَتَعَاطَ مَا لَيْسَ لَهُ.

۲۳۰۲-۳۰- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّ لِأَهْلِ الدِّينِ عَلَامَاتٍ يُعْرَفُونَ بِهَا- صِدْقَ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ- وَ وَفَاءً بِالْعَهْدِ وَ صِلَةَ الْأَرْحَامِ- وَ رَحْمَةَ الضُّعَفَاءِ وَ قِلَّةَ الْمُرَاقَبَةِ لِلنِّسَاءِ- أَوْ قَالَ قِلَّةَ الْمُوَاتَاةِ لِلنِّسَاءِ وَ بَذْلَ الْمَعْرُوفِ وَ حُسْنَ الْخُلُقِ- وَ سَعَةَ الْخُلُقِ وَ اتِّبَاعَ الْعِلْمِ- وَ مَا يُقَرِّبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ زُلْفَى- طُوبَى لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ- وَ طُوبَى شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ- أَصْلُهَا فِي دَارِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله وَ لَيْسَ مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ فِي دَارِهِ غُصْنٌ مِنْهَا- لَا يَخْطُرُ عَلَى قَلْبِهِ شَهْوَةُ شَيْءٍ- إِلَّا أَتَاهُ بِهِ ذَلِكَ- وَ لَوْ أَنَّ رَاكِباً مُجِدّاً- سَارَ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ- مَا خَرَجَ مِنْهُ- وَ لَوْ طَارَ مِنْ أَسْفَلِهَا غُرَابٌ- مَا بَلَغَ أَعْلَاهَا حَتَّى يَسْقُطَ هَرِماً- أَلَا فَفِي هَذَا فَارْغَبُوا- إِنَّ الْمُؤْمِنَ مِنْ نَفْسِهِ فِي شُغُلٍ- وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ- إِذَا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ افْتَرَشَ وَجْهَهُ وَ سَجَدَ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- بِمَكَارِمِ بَدَنِهِ يُنَاجِي الَّذِي خَلَقَهُ فِي فَكَاكِ رَقَبَتِهِ- أَلَا فَهَكَذَا كُونُوا.

۲۹- رسول خدا ﷺ فرمود:

سه خصلت است که در هر کس باشد در ایمان کامل است:

۱ - راضی و خوشحال باشد و رضایتش او را به باطل نکشاند

۲- چون خشم کند خشمش او را از حق خارج نسازد

۳- چون به قدرت رسد به آنچه که حق او نیست دست درازی نکند.

* * *

۳۰- امیر المؤمنین علیه السلام فرمود:

راستی، اهل دین نشانه هایی دارند که به آن‌ها شناخته می‌شوند: راستگوئی، امانت داری، وفاداری به پیمان، صله ارحام و مهرورزی با بینوایان کم دنبال زنان رفتن یا کم آمیزش با آنها داشتن و و بذل نیکی و حسن خلق و گشاده رویی و پیروی از دانش و آنچه که انسان را به خدا نزدیک سازد.

خوشا بر آن‌ها و چه خوش سرانجامی، طوبی درختی است در بهشت، بیخ آن در خانهٔ پیامبر است، و مؤمنی نیست جز آنکه در خانه‌اش شاخه‌ای از آن است، چیزی دلش نخواهد جز آنکه برایش بیاورد، و اگر سوار تند روی، صد سال در سایهٔ آن برود، از آن خارج نشود، و اگر کلاغی از پائین آن به بالایش پرواز کند، بدان نرسد تا از پیری به زیر افتد، همانا در این نعمت رغبت کنید، به راستی که مؤمن: به خود مشغول است، و مردم از او در آسایشند، چون شب او را فراگیرد، روی بر زمین نهد و برای خدای عزّوجلّ با شریفترین اندام خود سجده کند، با آنکه او را آفریده دربارهٔ آزادکردنش راز گوید، همانا چنین باشید.

۲۳۰۳-۳۱- عَنْهُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو النَّخَعِيِّ قَالَ:

وَ حَدَّثَنِي الْحُسَيْنُ بْنُ سَيْفٍ عَنْ أَخِيهِ عَلِيٍّ عَنْ سُلَيْمَانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ خِيَارِ الْعِبَادِ- فَقَالَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبْشَرُوا- وَ إِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا- وَ إِذَا أُعْطُوا شَكَرُوا وَ إِذَا ابْتُلُوا صَبَرُوا- وَ إِذَا غَضِبُوا غَفَرُوا.

۲۳۰۴-۳۲- وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّ خِيَارَكُمْ أُولُو النُّهَى- قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ أُولُو النُّهَى- قَالَ هُمْ أُولُو الْأَخْلَاقِ الْحَسَنَةِ- وَ الْأَحْلَامِ الرَّزِينَةِ- وَ صَلَةُ الْأَرْحَامِ وَ الْبَرَرَةُ- بِالْأُمَّهَاتِ وَ الْآبَاءِ- وَ الْمُتَعَاهِدِينَ لِلْفُقَرَاءِ. وَ الْجِيرَانِ وَ الْيَتَامَى وَ يُطْعِمُونَ الطَّعَامَ وَ يُفْشُونَ السَّلَامَ فِي الْعَالَمِ وَ يُصَلُّونَ وَ النَّاسُ نِيَامٌ غَافِلُونَ.

۲۳۰۵-۳۳- عَنْهُ عَنِ الْهَيْثَمِ النَّهْدِيِّ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عُمَرَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ أَيُّ الْخِصَالِ بِالْمَرْءِ أَجْمَلُ- فَقَالَ وَقَارٌ بِلَا مَهَابَةٍ- وَ سَمَاحٌ بِلَا طَلَبِ مُكَافَأَةٍ- وَ تَشَاغُلٌ بِغَيْرِ مَتَاعِ الدُّنْيَا.

۲۳۰۶-۳۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي وَلَّادٍ الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ الْمَعْرِفَةَ بِكَمَالِ دِينِ الْمُسْلِمِ- تَرْكُهُ الْكَلَامَ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ- وَ قِلَّةُ مِرَائِهِ وَ حِلْمُهُ وَ صَبْرُهُ- وَ حُسْنُ خُلُقِهِ.

۳۱- امام باقرؑ فرمود: از پیامبر ﷺ سؤال شد از بنده‌های نیک، در پاسخ فرمود: آنهایند که هرگاه نیکی کنند شادمان شوند، و چون بدی کنند آمرزش خواهند، و اگر چیزی به آنها داده شود، شکرگزارند، و اگر گرفتار شوند شکیبائی کنند و هرگاه خشم گیرند درگذرند.

* * *

۳۲- امام باقرؑ از قول پیامبر ﷺ فرمود:

براستی، خوبان شما: خردمندانند، گفته شد: یا رسول الله، خردمندان کیانند؟ فرمود:ایشان صاحبان اخلاق خوش‌اند، آرمانهای سنگین و درست دارند، و خویش نواز، و به مادر و پدر مهرورز، و از فقراء و همسایه‌ها و یتیمان احوال پرسند، اطعام کنند، و آشکارا سلام دهند و نماز بخوانند در حالی که مردم خواب‌اند و در غفلت به سر می‌برند.

* * *

۳۳- «یحیی بن عمران حلبی»، گوید: به امام صادقؑ گفتم: کدام خصلت‌ها برای مرد زیباتر است؟ در پاسخ فرمود:

وقار بدون هیبت (بدون اینکه مردم از او بترسند) و بخشش بدون عوض خواستن و اشتغال به کاری جز بهره وری از دنیا.

* * *

۳۴- امام صادقؑ فرمود: علی بن الحسینؑ بارها می‌فرمود:

راستی، شناسائی کمال دیانت به مسلمان، در ترک سخن بیهوده است، و کم مناقشه و جدال کردن، و داشتن بردباری و شکیبائی و خوش خلقی.

۲۳۰۷ - ۳۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَرَفَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشْبَهِكُمْ بِي - قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَحْسَنُكُمْ خُلُقاً وَ أَلْيَنُكُمْ كَنَفاً - وَ أَبَرُّكُمْ بِقَرَابَتِهِ - وَ أَشَدُّكُمْ حُبّاً لِإِخْوَانِهِ فِي دِينِهِ - وَ أَصْبَرُكُمْ عَلَى الْحَقِّ - وَ أَكْظَمُكُمْ لِلْغَيْظِ - وَ أَحْسَنُكُمْ عَفْواً - وَ أَشَدُّكُمْ مِنْ نَفْسِهِ - إِنْصَافاً فِي الرِّضَا وَ الْغَضَبِ.

۲۳۰۸ - ۳۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِ - الْإِنْفَاقُ عَلَى قَدْرِ الْإِقْتَارِ - وَ التَّوَسُّعُ عَلَى قَدْرِ التَّوَسُّعِ - وَ إِنْصَافُ النَّاسِ - وَ ابْتِدَاؤُهُ إِيَّاهُمْ بِالسَّلَامِ عَلَيْهِمْ.

۲۳۰۹ - ۳۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ أَصْلَبُ مِنَ الْجَبَلِ - الْجَبَلُ يُسْتَقَلُّ مِنْهُ - وَ الْمُؤْمِنُ لَا يُسْتَقَلُّ مِنْ دِينِهِ شَيْءٌ.

۲۳۱۰ - ۳۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ إِسْحَاقَ ابْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ حَسَنُ الْمَعُونَةِ - خَفِيفُ الْمَئُونَةِ - جَيِّدُ التَّدْبِيرِ لِمَعِيشَتِهِ - لَا يُلْسَعُ مِنْ جُحْرٍ مَرَّتَيْنِ.

۳۵- امام صادق ؈ از قول رسول خدا ﷺ فرمود:

آیا به شما خبر ندهم از شبیه‌ترین کسانی به من؟ گفتند: چرا یا رسول الله؟ فرمود: خوش خلق‌تر، و خوش پذیراتر از شماها نسبت به واردین، و خویش نوازترین شماها، و هر کس برادر دینی خود را سخت دوست بدارد و شکیباترین شماها بر حق و خشم فروبرترین شماها و خوش گذشت‌ترین شماها و انصاف دهنده‌ترین از خود در حال رضا و خشم.

* * *

۳۶- علی بن الحسین ؈ فرمود: از اخلاق مؤمن است که:

در تنگدستی به فراخور آن انفاق می‌کند و در وسعت رزق به اندازهٔ آن، با مردم انصاف دارد و به سلام به آن‌ها پیشی می‌گیرد.

* * *

۳۷- امام باقر ؈ فرمود:

مؤمن از کوه سخت‌تر است، چون از کوه کم شود ولی از ایمان مؤمن کاسته نمی‌شود.

* * *

۳۸- امام صادق ؈ فرمود:

مؤمن، خوب کمک می‌دهد و کم خرج است، زندگی را خوب می‌چرخاند، از یک سوراخ دو بار گزیده نمی‌شود.

* * *

۲۳۱۱-۳۹- عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ سَهْلِ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ الدِّلْهَاثِ مَوْلَى الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِناً- حَتَّى يَكُونَ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ- سُنَّةٌ مِنْ رَبِّهِ وَ سُنَّةٌ مِنْ نَبِيِّهِ- وَ سُنَّةٌ مِنْ وَلِيِّهِ- فَأَمَّا السُّنَّةُ مِنْ رَبِّهِ- فَكِتْمَانُ سِرِّهِ- قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- عالِمُ الْغَيْبِ فَلا يُظْهِرُ عَلى غَيْبِهِ أَحَداً إِلَّا مَنِ ارْتَضى مِنْ رَسُولٍ وَ أَمَّا السُّنَّةُ مِنْ نَبِيِّهِ - فَمُدَارَاةُ النَّاسِ- فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- أَمَرَ نَبِيَّهُ صلى الله عليه وآله بِمُدَارَاةِ النَّاسِ- فَقَالَ خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَمَّا السُّنَّةُ مِنْ وَلِيِّهِ- فَالصَّبْرُ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ.

بَابٌ فِي قِلَّةِ عَدَدِ الْمُؤْمِنِينَ

۲۳۱۲-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ قُتَيْبَةَ الْأَعْشَى قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ الْمُؤْمِنَةُ أَعَزُّ مِنَ الْمُؤْمِنِ- وَ الْمُؤْمِنُ أَعَزُّ مِنَ الْكِبْرِيتِ الْأَحْمَرِ- فَمَنْ رَأَى مِنْكُمُ الْكِبْرِيتَ الْأَحْمَرَ.

۲۳۱۳-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ كَامِلٍ التَّمَّارِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ النَّاسُ كُلُّهُمْ بَهَائِمُ- ثَلَاثاً إِلَّا قَلِيلاً مِنَ الْمُؤْمِنِينَ- وَ الْمُؤْمِنُ غَرِيبٌ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

۳۹- امام رضاعليه‌السلام فرمود:
مؤمن، مؤمن نباشد تا سه خصلت داشته باشد: یک خصلت از پروردگار خویش، و یک خصلت از پیامبرش و یک خصلت از امامش، امّا خصلتی که از پروردگار اوست: راز نگهداری است، خدای عزّوجلّ فرماید: «خداوند آگاه به غیب است و کسی را بر غیب آگاه نکند جز رسولی را که بپسندد (جن / ۲۵ - ۲۶)» و امّا سنت و روش پیامبری: مدارا و سازگاری با مردم است، زیرا خدای عزّوجلّ به پیامبر خود دستور داده که با مردم مدارا کند و فرموده است: «گذشت را پیش گیر و به خوبی فرمان ده (اعراف / ۱۹۹)» و امّا سنت امامش صبر است و شکیبائی در حال تنگدستی و سخت حالی.

در کمی شمارهٔ مؤمنان

۱- امام صادقعليه‌السلام فرمود:
زن با ایمان از مرد با ایمان کمتر است، و مرد با ایمان از کبریت احمر کم یاب‌تر است، کدام شما کبریت احمر را دیده است؟

توضیح: کبریت احمر جوهری است که کیمیاگران در جستجویش هستند صاحب قاموس می‌گوید: به معنی سنگ سرخی است که می‌سوزد و شاید این معدن وجود خارجی هم نداشته باشد ولی در میان مردم اینطور معروف است که هر چیز کمیابی را به کبریت احمر تشبیه می‌کنند.

۲- «کامل تمّار»، گوید: شنیدم امام باقرعليه‌السلام می‌فرمود:
همهٔ مردم همچون چهارپایانند، جز اندکی از مؤمنان، و (سه بار) فرمود: مؤمن غریب است.

۲۳۱۴-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ لِأَبِي بَصِيرٍ أَمَا وَ اللَّهِ لَوْ أَنِّي أَجِدُ مِنْكُمْ ثَلَاثَةَ مُؤْمِنِينَ يَكْتُمُونَ حَدِيثِي - مَا اسْتَحْلَلْتُ أَنْ أَكْتُمَهُمْ حَدِيثاً.

۲۳۱۵-٤- مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ وَ اللَّهِ مَا يَسَعُكَ الْقُعُودُ فَقَالَ وَ لِمَ يَا سَدِيرُ - قُلْتُ لِكَثْرَةِ مَوَالِيكَ وَ شِيعَتِكَ وَ أَنْصَارِكَ - وَ اللَّهِ لَوْ كَانَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَا لَكَ مِنَ الشِّيعَةِ وَ الْأَنْصَارِ وَ الْمَوَالِي - مَا طَمِعَ فِيهِ تَيْمٌ وَ لَا عَدِيٌّ - فَقَالَ يَا سَدِيرُ وَ كَمْ عَسَى أَنْ يَكُونُوا - قُلْتُ مِائَةَ أَلْفٍ قَالَ مِائَةَ أَلْفٍ قُلْتُ نَعَمْ - وَ مِائَتَيْ أَلْفٍ قَالَ مِائَتَيْ أَلْفٍ قُلْتُ نَعَمْ - وَ نِصْفَ الدُّنْيَا قَالَ فَسَكَتَ عَنِّي - ثُمَّ قَالَ يَخِفُّ عَلَيْكَ أَنْ تَبْلُغَ مَعَنَا إِلَى يَنْبُعَ - قُلْتُ نَعَمْ فَأَمَرَ بِحِمَارٍ وَ بَغْلٍ أَنْ يُسْرَجَا - فَبَادَرْتُ فَرَكِبْتُ الْحِمَارَ - فَقَالَ يَا سَدِيرُ أَ تَرَى أَنْ تُؤْثِرَنِي بِالْحِمَارِ - قُلْتُ الْبَغْلُ أَزْيَنُ وَ أَنْبَلُ - قَالَ الْحِمَارُ أَرْفَقُ بِي - فَنَزَلْتُ فَرَكِبَ الْحِمَارَ - وَ رَكِبْتُ الْبَغْلَ - فَمَضَيْنَا فَحَانَتِ الصَّلَاةُ - فَقَالَ يَا سَدِيرُ انْزِلْ بِنَا نُصَلِّ - ثُمَّ قَالَ هَذِهِ أَرْضٌ سَبِخَةٌ - لَا تَجُوزُ الصَّلَاةُ فِيهَا - فَسِرْنَا حَتَّى صِرْنَا إِلَى أَرْضٍ حَمْرَاءَ - وَ نَظَرَ إِلَى غُلَامٍ يَرْعَى جِدَاءً - فَقَالَ وَ اللَّهِ يَا سَدِيرُ - لَوْ كَانَ لِي شِيعَةٌ بِعَدَدِ هَذِهِ الْجِدَاءِ - مَا وَسِعَنِي الْقُعُودُ - وَ نَزَلْنَا وَ صَلَّيْنَا فَلَمَّا فَرَغْنَا مِنَ الصَّلَاةِ - عَطَفْتُ عَلَى الْجِدَاءِ فَعَدَدْتُهَا - فَإِذَا هِيَ سَبْعَةَ عَشَرَ.

۳- «ابن رئاب»، گوید: شنیدم امام صادقعليه السلام به ابی بصیر می‌فرمود: همانا به خدا سوگند اگر من سه تن از شماها را مؤمن کامل می‌دانستم که سخنان مرا پنهان دارند روا نمی‌دانستم که از آنها هیچ سخنی را پنهان سازم.

۴- «سدیر صیرفی» گوید: نزد امام صادقعليه السلام رفتم، و به آن حضرت گفتم: به خدا، برای شما روا نیست که خانه نشین باشید. در پاسخ فرمود: ای سدیر، چرا؟ گفتم: بخاطر بسیاری از دوستان و شیعیان و یاران شما، به خدا اگر امیر المؤمنینعليه السلام به اندازۀ شما شیعه و یاور و دوست داشت، تَیْم و عَدِیّ(ابوبکر و عمر) در بردن حقِ او طمع نمی‌کردند، (و حق او را غصب نمی‌نمودند) فرمود: ای سدیر فکر می‌کنی چقدر باشند؟ گفتم: صد هزار، فرمود: صد هزار؟ گفتم: آری، و دویست هزار، فرمود: دویست هزار؟ گفتم: آری، و نیمی از دنیا، گوید: امام دم بست و سپس فرمود: بر تو آسان است که با ما خود را تا (يَنْبُع) برسانی؟ گفتم: آری، فرمود: یک رأس الاغ سواری و یک استر زین کردند، من پیشی گرفتم و سوار الاغ شدم، فرمود: ای سدیر، میل داری که الاغ را به من واگذاری؟ گفتم: استر زیباتر و آبرومندتر است، فرمود: الاغ برای من هموارتر و آسان‌تر است، آن حضرت سوار الاغ شد و من سوار بر استر و به راه افتادیم و رفتیم تا وقت نماز رسید و فرمود: ای سدیر، پیاده شویم تا نماز بخوانیم، باز فرمود: اینجا زمین شوره زار است و نماز در آن روا نیست و رفتیم تا رسیدیم به یک زمین سرخه و آن حضرت به غلامی نگاه کرد که چند بزغاله را می‌چرانید و به من فرمود: ای سدیر، اگر من به شمارۀ این بزغاله‌ها شیعۀ با اخلاص داشتم، برای من گوشه نشینی روا نبود، و پیاده شدیم و نماز خواندیم و چون از نماز فارغ شدیم، من رو به سوی آن بزغاله‌ها کردم و آنها را شمردم، برخلاف انتظار ۱۷ رأس بودند.

۲۳۱۶ - ۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ:

قَالَ لِي عَبْدٌ صَالِحٌ عليه السلام يَا سَمَاعَةُ أَمِنُوا عَلَى فُرُشِهِمْ - وَ أَخَافُونِي أَمَا وَ اللَّهِ - لَقَدْ كَانَتِ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا - إِلَّا وَاحِدٌ يَعْبُدُ اللَّهَ - وَ لَوْ كَانَ مَعَهُ غَيْرُهُ - لَأَضَافَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ - حَيْثُ يَقُولُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتاً لِلَّهِ حَنِيفاً - وَ لَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَغَبَرَ بِذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ - ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ آنَسَهُ بِإِسْمَاعِيلَ - وَ إِسْحَاقَ فَصَارُوا ثَلَاثَةً - أَمَا وَ اللَّهِ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَقَلِيلٌ - وَ إِنَّ أَهْلَ الْكُفْرِ لَكَثِيرٌ - أَ تَدْرِي لِمَ ذَاكَ فَقُلْتُ لَا أَدْرِي جُعِلْتُ فِدَاكَ - فَقَالَ صُيِّرُوا أُنْساً لِلْمُؤْمِنِينَ - يَبُثُّونَ إِلَيْهِمْ مَا فِي صُدُورِهِمْ فَيَسْتَرِيحُونَ إِلَى ذَلِكَ وَ يَسْكُنُونَ إِلَيْهِ.

۲۳۱۷ - ۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ عَنِ النَّضْرِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَّاطِ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا أَقَلَّنَا - لَوِ اجْتَمَعْنَا عَلَى شَاةٍ مَا أَفْنَيْنَاهَا - فَقَالَ أَ لَا أُحَدِّثُكَ بِأَعْجَبَ مِنْ ذَلِكَ - الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ ذَهَبُوا إِلَّا - وَ أَشَارَ بِيَدِهِ ثَلَاثَةً قَالَ حُمْرَانُ - فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا حَالُ عَمَّارٍ - قَالَ رَحِمَ اللَّهُ عَمَّاراً أَبَا الْيَقْظَانِ بَايَعَ وَ قُتِلَ شَهِيداً - فَقُلْتُ فِي نَفْسِي مَا شَيْءٌ أَفْضَلَ مِنَ الشَّهَادَةِ - فَنَظَرَ إِلَيَّ فَقَالَ لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّهُ مِثْلُ الثَّلَاثَةِ - أَيْهَاتَ أَيْهَاتَ.

۵- «سماعة بن مهران»، گوید: امام کاظم علیه السلام به من فرمود: ای سماعة، (دوستان و شیعیان ما) در بستر خود آرمیدند و مرا به ترس انداختند (تقیه نکردند و راز را برای همه کس گفتند به خدا سوگند زمانی از این جهان جز یک تن خداپرست نبود) و اگر می‌بود، خدای عزّوجلّ او را هم نام می‌برد آنجا که می‌فرماید: «به راستی ابراهیم یک امت بود خداشناس و یگانه پرست و از مشرکین نبود (نحل / ۱۲۰)» تا خدا می‌خواست با این روش روز خود را سپری کرد سپس خداوند اسماعیل و اسحاق را انیس و همدم او ساخت و سه تن شدند همانا به خدا سوگند که مؤمن کم است و أهل کفر بسیارند، آیا می‌دانی برای چه؟ گفتم: نمی‌دانم فدایت شوم، فرمود: این مسلمان نماها و شیعه مآبها وسیلهٔ انس و آرامش دل مؤمنان حقیقی هستند، آنچه در سینه دارند به آن‌ها بگویند و با این وسیله راحت شوند و آرام می‌گیرند.

توضیح: یعنی خداوند این شیعیان ظاهری را وسیلهٔ آرامش دل مؤمنان حقیقی ساخته تا از کمی تعداد خود نترسند و در برابر کفار و منافقان محکم و استوار باشند.

۶- «حمران بن أعین»، گوید: به امام باقر علیه السلام عرض کردم: قربانت گردم، ما چه بسیار کم هستیم، اگر همه بر سر یک گوسفند جمع شویم، آن را تمام نمی‌کنیم؟ فرمود: من برای تو شگفت آورتر از این نگویم؟ همهٔ مهاجر و انصار (از حقیقت ایمان) بدر رفتند جز - با دستِ خود اشاره کرد - سه تا، حمران گوید: من گفتم: قربانت، حال عمار چون است؟ فرمود: خدا رحمت کند اباالیقظان (عمار) را که بیعت کرد و شهید شد من با خود گفتم: چیزی از شهادت بهتر نیست، فرمود: تو پنداری که او هم چون آن سه تن بود؟ هیهات که مثل آنها باشند.

توضیح: بر اساس نقل امام محمد باقر که فرمود: بعد از پیامبر همه مرتد شدند جز سه تن سلمان و ابوذر و مقداد شاید مراد امام که با سه انگشت خود اشاره فرمود: همین سه تن باشند.

۲۳۱۸-۷- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ لَيْسَ كُلُّ مَنْ قَالَ بِوَلَايَتِنَا مُؤْمِناً - وَ لَكِنْ جُعِلُوا أُنْساً لِلْمُؤْمِنِينَ.

بَابُ الرِّضَا بِمَوْهِبَةِ الْإِيمَانِ وَ الصَّبْرِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ بَعْدَهُ

۲۳۱۹-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ الْمُخْتَارِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ مَا يَضُرُّ رَجُلاً - إِذَا كَانَ عَلَى ذَا الرَّأْيِ - مَا قَالَ النَّاسُ لَهُ - وَ لَوْ قَالُوا مَجْنُونٌ - وَ مَا يَضُرُّهُ وَ لَوْ كَانَ عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ - يَعْبُدُ اللَّهَ حَتَّى يَجِيئَهُ الْمَوْتُ.

۲۳۲۰-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - لَوْ لَمْ يَكُنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَاحِدٌ - لَاسْتَغْنَيْتُ بِهِ عَنْ جَمِيعِ خَلْقِي - وَ لَجَعَلْتُ لَهُ مِنْ إِيمَانِهِ - أُنْساً لَا يَحْتَاجُ إِلَى أَحَدٍ.

۷- علی بن جعفر، گوید: امام کاظم‌علیه‌السلام فرمود: چنین نیست که هر کس معتقد به ولایت ماست مؤمن است ولی مایهٔ آرامش و انس مؤمنان شده‌اند.

رضا به موهبت ایمان

و صبر بر هر چیز

۱- «عبد الواحد بن مختار انصاری»، گوید: امام باقرعلیه‌السلام فرمود:
ای عبدالواحد مردی که عقیده به این مذهب (تشیّع) داشته باشد هر چه مردم در بارهٔ او می‌گویند به او زیانی نخواهد رسید گرچه بگوئید دیوانه است هر چند بر سر کوهی باشد و خدا را عبادت کند تا مرگش فرا رسد.

* * *

۲- رسول خداصلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود:
خدای تبارک و تعالی فرماید: اگر در روی زمین جز یک مؤمن نباشد، من به وجود او از همه خلق خود بی نیازم و از ایمانش برای او انسانی بسازم که نیاز به احدی نداشته باشد.

* * *

۲۳۲۱-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُوسَى عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَا يُبَالِي مَنْ عَرَّفَهُ اللَّهُ- هَذَا الْأَمْرَ أَنْ يَكُونَ عَلَى قُلَّةِ جَبَلٍ- يَأْكُلُ مِنْ نَبَاتِ الْأَرْضِ- حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ.

۲۳۲۲-۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ كُلَيْبِ بْنِ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَسْتَوْحِشَ إِلَى أَخِيهِ- فَمَنْ دُونَهُ الْمُؤْمِنُ عَزِيزٌ فِي دِينِهِ

۲۳۲۳-۵- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ وَ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي مَرْضَةٍ مَرِضَهَا لَمْ يَبْقَ مِنْهُ إِلَّا رَأْسُهُ فَقَالَ يَا فُضَيْلُ إِنَّنِي كَثِيراً مَا- أَقُولُ مَا عَلَى رَجُلٍ عَرَّفَهُ اللَّهُ هَذَا الْأَمْرَ- لَوْ كَانَ فِي رَأْسِ جَبَلٍ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ- يَا فُضَيْلَ بْنَ يَسَارٍ إِنَّ النَّاسَ أَخَذُوا يَمِيناً وَ شِمَالاً- وَ إِنَّا وَ شِيعَتَنَا هُدِينَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ يَا فُضَيْلَ بْنَ يَسَارٍ- إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَوْ أَصْبَحَ لَهُ- مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ- كَانَ ذَلِكَ خَيْراً لَهُ- وَ لَوْ أَصْبَحَ مُقَطَّعاً أَعْضَاؤُهُ- كَانَ ذَلِكَ خَيْراً لَهُ- يَا فُضَيْلَ بْنَ يَسَارٍ- إِنَّ اللَّهَ لَا يَفْعَلُ بِالْمُؤْمِنِ- إِلَّا مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ- يَا فُضَيْلَ بْنَ يَسَارٍ- لَوْ عَدَلَتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ- مَا سَقَى عَدُوَّهُ مِنْهَا شَرْبَةَ مَاءٍ- يَا فُضَيْلَ بْنَ يَسَارٍ- إِنَّهُ مَنْ

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود: هر کس از طرف خدا این امر را شناخت (یعنی پیروی از امامان معصوم) باکی ندارد که بر سر کوهی باشد و از گیاه زمین بخورد تا مرگش فرا رسد.

۴ - «کلیب بن معاویه»، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
سزاوار نیست برای مؤمن که از ترس به برادر یا غیر برادرش پناه برد، مؤمن از نظر دینش عزیز است (و عزت و شرف دین او از هر همدم و پناهگاهی بهتر است)

۵ - «فضیل بن یسار»، گوید: در حال بیماری امام صادق علیه السلام خدمتش رسیدم که بیماری بسیار لاغرش کرده بود، که جز سرش بر جای نگذاشته بود (یعنی خیلی لاغر شده بود) به من فرمود: ای فضیل، من از شخصی بسیار سخن می‌گویم که خداوند او را به این امر (تشیّع) آشنا کرد اگر به سر کوهی باشد مرگش برسد زیانی به او نمی‌رسد. ای فضیل! به راستی مردم به راست و چپ متمایل شده‌اند و ما، و شیعیان ما به راه راست رهبری شدیم، ای فضیل! براستی مؤمن اگر صبح کند و از مشرق تا مغرب از آن او باشد، همان برایش خوب است و اگر صبح کند و او تیکه تیکه کنند، همان برایش خوب است، ای فضیل! خدا با مؤمن کاری انجام ندهد جز آنچه خیر اوست، ای فضیل! اگر دنیا نزد خدای عزّوجلّ برابر بال مگسی ارزش داشت به دشمن خود از آن شربت آبی نمی‌داد، راستش این است که هر کس همّت او متوجّه یک چیز است (یک دین حق باشد) خدا برای کارش کافی است و هر کس همّت او متوجّه هر چیز است، خدا باک ندارد که او در چه درّه‌ای نابود شود.

توضیح: یعنی خداوند لطف خود را از او بگیرد و او را به حال خود واگذارد تا به اختیار خود یکی از ادیان باطل را انتخاب کند و در این راه نابود شود.

كَانَ هَمُّهُ هَمّاً وَاحِداً - كَفَاهُ اللَّهُ هَمَّهُ - وَ مَنْ كَانَ هَمُّهُ فِي كُلِّ وَادٍ - لَمْ يُبَالِ اللَّهُ بِأَيِّ وَادٍ هَلَكَ.

۲۳۲٤ - ٦ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ مَنْصُورٍ الصَّيْقَلِ وَ الْمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالاَ:

سَمِعْنَا أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَا تَرَدَّدْتُ فِي شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ - كَتَرَدُّدِي فِي مَوْتِ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ - إِنَّنِي لَأُحِبُّ لِقَاءَهُ - وَ يَكْرَهُ الْمَوْتَ فَأَصْرِفُهُ عَنْهُ - وَ إِنَّهُ لَيَدْعُونِي فَأُجِيبُهُ وَ إِنَّهُ لَيَسْأَلُنِي فَأُعْطِيهِ - وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا إِلَّا وَاحِدٌ - مِنْ عَبِيدِي مُؤْمِنٌ لَاسْتَغْنَيْتُ بِهِ - عَنْ جَمِيعِ خَلْقِي وَ لَجَعَلْتُ لَهُ مِنْ إِيمَانِهِ - أُنْساً لَا يَسْتَوْحِشُ إِلَى أَحَدٍ.

بَابٌ فِي سُكُونِ الْمُؤْمِنِ إِلَى الْمُؤْمِنِ

۲۳۲٥ - ١ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ يُونُسَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَسْكُنُ إِلَى الْمُؤْمِنِ - كَمَا يَسْكُنُ الظَّمْآنُ إِلَى الْمَاءِ الْبَارِدِ.

بَابٌ فِيمَا يَدْفَعُ اللَّهُ بِالْمُؤْمِنِ

۲۳۲٦ - ١ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّيْمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ بْنِ زُرَارَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ لَيَدْفَعُ بِالْمُؤْمِنِ - الْوَاحِدِ عَنِ الْقَرْيَةِ الْفَنَاءَ.

۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

خدای عزّوجلّ فرماید: من هر چه کنم تردیدی چون تردید در مرگ بندهٔ مؤمنم ندارم، راستی که من ملاقاتش را دوست دارم و او مرگ را بد دارد و مرگ را از او بگردانم و راستی که او مرا بخواند و اجابتش کنم و راستی که از من خواهشی بکند و به او بدهم و اگر نباشد در دنیا جز یک بندهٔ مؤمن، من به او از همهٔ خلقم بی نیاز باشم و برای او از ایمانش وسیلهٔ انس و آرامشی فراهم سازم که از هیچکس نهراسد.

توضیح: تردید و دودلی از آنجاکه نشانه ضعف و ناتوانی است بر خداوندتوانا محال است که دچار دودلی و شک شود پس در این مورد مرحوم مجلسی ناچار شده. به توجیهات مختلفی بپردازد که از آنجمله اگر بفرض محال برای خدا تردید روا باشد در کاری مانند مرگ مؤمن تردیدی ندارد و دیگر آنکه در این کلام استعاره تمثیل است و بدینصورت که مؤمن نزد خداوند مورد احترام خاصی است خلاف دیگران و باز خداوند هنگام مرگ مؤمن آنقدر به او لطف دارد که وعدهٔ بهشت به او می‌دهد و تمایل به بهشت پیدا می‌کند و به مرگ راضی و خشنود می‌شود.

آرامش یافتن مؤمن به مؤمن

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود:

براستی که مؤمن در کنار مؤمن آرامش پیدا می‌کند همانطور که شخص تشنه کام با آب خنک و گوارا آرامش می‌یابد.

در آنچه خدا به واسطهٔ مؤمن دفع می‌کند

۱ - امام باقر علیه السلام فرمود: به راستی که خداوند بخاطر یک مؤمن عذاب را از قریه و یا شهری بر می‌دارد.

۲۳۲۷-۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

لَا يُصِيبُ قَرْيَةً عَذَابٌ- وَ فِيهَا سَبْعَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ.

۲۳۲۸-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ قَالَ:

قِيلَ لَهُ فِي الْعَذَابِ إِذَا نَزَلَ بِقَوْمٍ يُصِيبُ الْمُؤْمِنِينَ- قَالَ نَعَمْ وَ لَكِنْ يَخْلُصُونَ بَعْدَهُ.

بَابٌ فِي أَنَّ الْمُؤْمِنَ صِنْفَانِ

۲۳۲۹-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ نُصَيْرٍ أَبِي الْحَكَمِ الْخَثْعَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنَانِ- فَمُؤْمِنٌ صَدَقَ بِعَهْدِ اللَّهِ- وَ وَفَى بِشَرْطِهِ- وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- رِجالٌ صَدَقُوا ما عاهَدُوا اللهَ عَلَيْهِ فَذَلِكَ الَّذِي لَا تُصِيبُهُ- أَهْوَالُ الدُّنْيَا وَ لَا أَهْوَالُ الْآخِرَةِ- وَ ذَلِكَ مِمَّنْ يَشْفَعُ وَ لَا يُشْفَعُ لَهُ- وَ مُؤْمِنٌ كَخَامَةِ الزَّرْعِ- تَعْوَجُّ أَحْيَاناً وَ تَقُومُ أَحْيَاناً- فَذَلِكَ مِمَّنْ تُصِيبُهُ- أَهْوَالُ الدُّنْيَا وَ أَهْوَالُ الْآخِرَةِ- وَ ذَلِكَ مِمَّنْ يُشْفَعُ لَهُ وَ لَا يَشْفَعُ.

۲- امام باقر علیه السلام فرمود:
خدا به قریه‌ای که هفت مؤمن در آن باشد عذاب نازل نمی‌کند.

۳- از امام صادق علیه السلام سؤال شد، چون بلا نازل شد، به مؤمنان هم می‌رسد؟ فرمود: آری، ولی پس از آن خلاص می‌شوند.

مؤمن دو گروه‌اند

۱ - امام صادق علیه السلام، فرمود: مؤمن دو جور است،

۱ - مؤمنی که به عهد خدا عمل کرده و به شرط خدا وفا کرده است و این است مورد قول خدای عزّوجلّ: «مردانی به پنهان خود با خداوند عمل کردند (احزاب / ۲۳)» این همان مؤمنی است که هراس دنیا و آخرت به او نرسد و او از کسانی است که شجاعت دارد و خود نیازی به شفاعت دیگران ندارد.

۲ - مؤمنی که چون زراعت تازه روئیده و لطیف است، گاهی کج می‌شود و گاهی راست و آن است که دچار هراس آخرت می‌شود و این از کسانی است که برایش شفاعت شود و او خود شفاعت نکند.

توضیح: مراد از عهد و پیمان با خداوند مسئله توحید و نبوت و امامت و معاد است و منظور از وفای به شرط خداوند، بجا آوردن واجبات و ترک محرمات است.

***

۲۳۳۰ - ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ خَالِدٍ الْعَمِّيِّ عَنْ خَضِرِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنَانِ - مُؤْمِنٌ وَفَى لِلَّهِ - بِشُرُوطِهِ الَّتِي شَرَطَهَا عَلَيْهِ - فَذَلِكَ مَعَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ - وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ - وَ حَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقاً - وَ ذَلِكَ مَنْ يَشْفَعُ وَ لَا يُشْفَعُ لَهُ وَ ذَلِكَ مِمَّنْ لَا تُصِيبُهُ أَهْوَالُ الدُّنْيَا - وَ لَا أَهْوَالُ الْآخِرَةِ - وَ مُؤْمِنٌ زَلَّتْ بِهِ قَدَمٌ - فَذَلِكَ كَخَامَةِ الزَّرْعِ - كَيْفَمَا كَفَأَتْهُ الرِّيحُ انْكَفَأَ - وَ ذَلِكَ مِمَّنْ تُصِيبُهُ أَهْوَالُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ - وَ يُشْفَعُ لَهُ وَ هُوَ عَلَى خَيْرٍ.

۲۳۳۱ - ۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَامَ رَجُلٌ بِالْبَصْرَةِ - إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنَا عَنِ الْإِخْوَانِ - فَقَالَ الْإِخْوَانُ صِنْفَانِ - إِخْوَانُ الثِّقَةِ وَ إِخْوَانُ الْمُكَاشَرَةِ - فَأَمَّا إِخْوَانُ الثِّقَةِ فَهُمُ الْكَفُّ - وَ الْجَنَاحُ وَ الْأَهْلُ وَ الْمَالُ فَإِذَا كُنْتَ مِنْ أَخِيكَ عَلَى حَدِّ الثِّقَةِ - فَابْذُلْ لَهُ مَالَكَ وَ بَدَنَكَ - وَ صَافِ مَنْ صَافَاهُ - وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ - وَ اكْتُمْ سِرَّهُ وَ عَيْبَهُ - وَ أَظْهِرْ مِنْهُ الْحَسَنَ - وَ اعْلَمْ أَيُّهَا السَّائِلُ - أَنَّهُمْ أَقَلُّ مِنَ الْكِبْرِيتِ الْأَحْمَرِ - وَ أَمَّا إِخْوَانُ الْمُكَاشَرَةِ - فَإِنَّكَ تُصِيبُ لَذَّتَكَ مِنْهُمْ - فَلَا تَقْطَعَنَّ ذَلِكَ مِنْهُمْ وَ لَا تَطْلُبَنَّ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ مِنْ ضَمِيرِهِمْ - وَ ابْذُلْ لَهُمْ مَا بَذَلُوا لَكَ - مِنْ طَلَاقَةِ الْوَجْهِ وَ حَلَاوَةِ اللِّسَانِ.

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن دو نوع است،
۱ - مؤمنی که به هر شرط و قراری که خدا با او داده عمل کرده است پس آن است که با پیامبران و صدیقان و شهیدان و نیکان است و چه خوب دوستانی هستند اوست که شفاعت کند و نیازی به شفاعت ندارد و این ازکسانی است که هراسهای دنیا و هراسهای آخرت به او نرسد
۲ - مؤمنی که لغزش کرده چون زراعت تازه و لطیف است و هر جور که باد او را به هر طرف که فرستد می‌رود و این است که هراسهای دنیا و آخرت به او می‌رسد و برای او شفاعت می‌شود و عاقبتش بخیر است.

۳ - امام باقر علیه السلام، فرمود:
مردی دربصره خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام ایستاد و گفت: یا امیرالمؤمنین! ما را از برادران با خبر کن، در پاسخ فرمود: برادران دو جورند،
۱ - برادران مورد اعتماد
۲ - برادران خنده رو امّا برادران مورد اعتماد کسانی هستند که انسان را یاری کنند و زیان و آزار را از انسان دور سازند پس هر گاه به برادرت اعتماد کردی مال و بدنت را به او ببخش و با هر کس صفا دارد صفا کن و با هر کس دشمن است دشمن باش و راز و عیب او را بپوش و خوبی او را ترویج کن، و بدان ای سؤال کننده که اینان ازکبریت احمر کمترند، امّا برادران خنده رو، تو از جانب آنها به لذت خود می‌رسی (و آن لذت همنشینی با آنهاست) پس از آنها مبر و بیش از این، از آنها مخواه، (توقع چگونگی و یکرنگی از آنها نداشته مباش) و از خوش‌روئی و خوش‌برخوردی خود، آنها را برخوردار کن تا آنجا که تو را از آن‌ها برخوردار کنند.

بَابُ مَا أَخَذَهُ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِ مِنَ الصَّبْرِ
عَلَى مَا يَلْحَقُهُ فِيمَا ابْتُلِيَ بِهِ.

۲۳۳۲ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الْمُؤْمِنِ - عَلَى أَنْ لَا تُصَدَّقَ مَقَالَتُهُ - وَ لَا يَنْتَصِفَ مِنْ عَدُوِّهِ - وَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَشْفِي نَفْسَهُ إِلَّا بِفَضِيحَتِهَا - لِأَنَّ كُلَّ مُؤْمِنٍ مُلْجَمٌ.

۲۳۳۳ - ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِيثَاقَ الْمُؤْمِنِ عَلَى بَلَايَا أَرْبَعٍ أَيْسَرُهَا عَلَيْهِ مُؤْمِنٌ - يَقُولُ بِقَوْلِهِ يَحْسُدُهُ - أَوْ مُنَافِقٌ يَقْفُو أَثَرَهُ - أَوْ شَيْطَانٌ يُغْوِيهِ - أَوْ كَافِرٌ يَرَى جِهَادَهُ - فَمَا بَقَاءُ الْمُؤْمِنِ بَعْدَ هَذَا.

۲۳۳۴ - ۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا أَفْلَتَ الْمُؤْمِنُ مِنْ وَاحِدَةٍ مِنْ ثَلَاثٍ - وَ لَرُبَّمَا اجْتَمَعَتِ الثَّلَاثُ عَلَيْهِ إِمَّا بُغْضُ مَنْ يَكُونُ مَعَهُ فِي الدَّارِ - يُغْلِقُ عَلَيْهِ بَابَهُ يُؤْذِيهِ - أَوْ جَارٌ يُؤْذِيهِ - أَوْ مَنْ فِي طَرِيقِهِ إِلَى حَوَائِجِهِ يُؤْذِيهِ - وَ لَوْ أَنَّ مُؤْمِناً عَلَى قُلَّةِ.

پیمان‌گیری خداوند از مؤمن برای شکیبائی
در برابر گرفتاریها

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود: خدا از مؤمن پیمان گرفته که گفتارش را تصدیق نکند و از دشمنش انتقام نگیرد و مؤمن دل خود را شفا نبخشد جز به رسوائی خویش زیرا هر مؤمنی لجام بر دهان دارد.

توضیح: همانطور که اسب با دهنه‌ای که بر دهان دارد در حرکت، زبانش آزاد نیست مؤمن هم با دهنه تقوی در حرکت زبان خود آزاد نمی‌باشد و نمی تواند به هر کس ناسزا گوید و غیبت نماید یا تهمت بزند و اگر بخواهد از دشمن خود انتقام بگیرد و دل خود را خوشحال سازد باید تقوی را کنار گذارد و بی پرده و بدون ملاحظه هر چه را خواهد بگوید که پیامد این کار، رسوائی و بیچارگی است.

۲- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدا از مؤمن پیمان گرفته برای صبر بر چهار بلا که آسانترین آنها بر مؤمن این است که مؤمنی هم عقیده او باشد و برادر او حسد ورزد و یا منافقی که دنبال او باشد (تا نقطه ضعفی از او بدست آورد) یا شیطانی که او را به گمراهی کشاند یا کافری که خواستار جنگ با او باشد پس با این گرفتاریها مؤمن چه اندازه عمر می‌کند و می‌تواند ایمان خود را حفظ نماید.

۳- امام صادق علیه السلام، فرمود: مؤمن نمی‌تواند خود را از یکی از سه چیز نجات دهد و چه بسا که هر سه چیز، او را در بر بگیرند و آن عبارتند از: ۱ - دشمنی که در خانه دربست با اوست و او را آزار می‌دهد. ۲ - همسایه‌ای که او را آزار می‌دهد. ۳ - کسی که در میان راه و هنگام رفتن بر سر کار او را می‌آزارد و اگر مؤمن در قله کوهی باشد خدای عزّوجلّ شیطانی را بفرستد تا او را بیازارد و خداوند از ایمان وی مونسی برایش فراهم سازد تا از وحشت به کسی پناه نبرد.

۲۳۳۵ - ٤ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ أَرْبَعٌ لَا يَخْلُو مِنْهُنَّ الْمُؤْمِنُ أَوْ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ - مُؤْمِنٌ يَحْسُدُهُ وَ هُوَ أَشَدُّهُنَّ عَلَيْهِ - وَ مُنَافِقٌ يَقْفُو أَثَرَهُ - أَوْ عَدُوٌّ يُجَاهِدُهُ - أَوْ شَيْطَانٌ يُغْوِيهِ.

۲۳۳۶ - ٥ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ - وَلِيَّهُ فِي الدُّنْيَا غَرَضاً لِعَدُوِّهِ.

۲۳۳۷ - ٦ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ قَالَ:

كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ فَشَكَا إِلَيْهِ رَجُلٌ الْحَاجَةَ - فَقَالَ لَهُ اصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ سَيَجْعَلُ لَكَ فَرَجاً - قَالَ ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً - ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى الرَّجُلِ - فَقَالَ أَخْبِرْنِي عَنْ سِجْنِ الْكُوفَةِ كَيْفَ هُوَ - فَقَالَ أَصْلَحَكَ اللَّهُ - ضَيِّقٌ مُنْتِنٌ وَ أَهْلُهُ بِأَسْوَإِ حَالٍ - قَالَ فَإِنَّمَا أَنْتَ فِي السِّجْنِ - فَتُرِيدُ أَنْ تَكُونَ فِيهِ فِي سَعَةٍ - أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ.

۲۳۳۸ - ۷ - عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْحَذَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَغِيرٍ عَنْ جَدِّهِ شُعَيْبٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ - فَأَيُّ سِجْنٍ جَاءَ مِنْهُ خَيْرٌ.

۴- امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن از چهار چیز یا یکی از آنها برکنار نیست
۱ - مؤمنی که بر او حسد برد و این از همه سخت‌تر است،
۲ - منافقی که او را تعقیب کند
۳ - دشمنی که با او بجنگد، یا شیطانی که او را به گمراهی کشاند.

* * *

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود:
راستی که خدای عزّوجلّ دوست خود را در دنیا، نشانه و هدفِ دشمنِ خود می‌سازد.

* * *

۶ - محمد بن عجلان می‌گوید: من نزد امام صادق علیه السلام بودم، مردی از نداری به آن حضرت شکایت کرد، و به او فرمود:
صبر کن، زیرا خداوند به زودی در زندگیت گشایش دهد سپس خاموش شد، و پس از آن، رو به آن مرد کرد و فرمود: بگو بدانم، زندان کوفه چگونه است؟ در پاسخ گفت:
اصلحک اللّه، تنگ است و بد بو، و زندانیانش به بدترین حال گرفتارند، فرمود: همانا تو هم در این زندانِ دنیا گرفتاری و می‌خواهی در راحت و آسایش باشی، آیا نمی‌دانی که این دنیا زندان مؤمن است.

* * *

۷- شعیب گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم می‌فرمود: دنیا زندان مؤمن است و کدام زندانی است که خوبی و خوشی داشته باشد؟

۲۳۳۹-۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَجَّالِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي يَزِيدَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْمُؤْمِنُ مُكَفَّرٌ وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى وَ ذَلِكَ أَنَّ مَعْرُوفَهُ يَصْعَدُ إِلَى اللَّهِ فَلَا يُنْشَرُ فِي النَّاسِ وَ الْكَافِرُ مَشْكُورٌ.

۲۳۴۰-۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ قَدْ وَكَّلَ اللَّهُ بِهِ أَرْبَعَةً- شَيْطَاناً يُغْوِيهِ يُرِيدُ أَنْ يُضِلَّهُ- وَ كَافِراً يَغْتَالُهُ- وَ مُؤْمِناً يَحْسُدُهُ- وَ هُوَ أَشَدُّهُمْ عَلَيْهِ وَ مُنَافِقاً يَتَتَبَّعُ عَثَرَاتِهِ.

۲۳۴۱-۱۰- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ خَلَّى عَلَى جِيرَانِهِ- مِنَ الشَّيَاطِينِ عَدَدَ رَبِيعَةَ وَ مُضَرَ -كَانُوا مُشْتَغِلِينَ بِهِ.

۲۳۴۲-۱۱- سَهْلُ بْنُ زِيَادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ ابْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا كَانَ وَ لَا يَكُونُ وَ لَيْسَ بِكَائِنٍ مُؤْمِنٌ إِلَّا وَ لَهُ جَارٌ يُؤْذِيهِ- وَ لَوْ أَنَّ مُؤْمِناً فِي جَزِيرَةٍ مِنْ جَزَائِرِ الْبَحْرِ- لَابْتَعَثَ اللَّهُ لَهُ مَنْ يُؤْذِيهِ.

۸- امام صادق علیه السلام فرمود:

مؤمن ناسپاس می‌شود. و از احسان او قدر دانی نمی‌شود. در روایت دیگر است که برای این است که کار خوب او به درگاه خدا بالا می‌رود و در میان مردم منتشر نمی‌شود و از کافر سپاسگزاری می‌شود.

۹- امام صادق علیه السلام، فرمود:

مؤمنی نباشد جز آنکه خدا به او چهار چیز گماشته است:

۱ - شیطانی که گمراهش کند و می‌خواهد او را از راه به در برد.

۲ - کافری که در کمین اوست.

۳ - مؤمنی که بر او حسد برد و این از همه سخت‌تر است.

۴ - منافقی که در پی لغزش‌های اوست و می‌خواهد نقطهٔ ضعفی از او بدست بیاورد.

۱۰- جابر، می‌گوید: شنیدم امام باقر علیه السلام می‌فرمود: چون مؤمنی بمیرد، به اندازهٔ افراد قبیلهٔ (ربیعه) و (مُضَر) شیطان بر همسایه‌های او، راه یابند که همهٔ آنها مشغول گمراه ساختن او بوده‌اند.

توضیح: ربیعه و مضر دو قبیله بزرگ عرب اند که از نظر کثرت و زیادی ضرب المثل‌اند و اعراب در کثرت و زیادی قبیله‌ای به آنها مثل می‌زنند و مضر جد هفدهم پیامبر صلی الله علیه و آله است.

۱۱- امام صادق علیه السلام، فرمود: نبوده و نباشد و نخواهد بود مؤمنی جز اینکه همسایه‌ای دارد که آزارش دهد و اگر مؤمنی در جزیره‌ای از جزایر دریا باشد، خداوند کسی را مأمور کند که او را آزار دهد.

۲۳۴۳-۱۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا كَانَ فِيمَا مَضَى وَ لَا فِيمَا بَقِيَ - وَ لَا فِيمَا أَنْتُمْ فِيهِ مُؤْمِنٌ - إِلَّا وَ لَهُ جَارٌ يُؤْذِيهِ.

۲۳۴۴-۱۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَا كَانَ وَ لَا يَكُونُ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ - مُؤْمِنٌ إِلَّا وَ لَهُ جَارٌ يُؤْذِيهِ.

بَابُ شِدَّةِ ابْتِلَاءِ الْمُؤْمِنِ

۲۳۴۵-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بَلَاءً - الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ - ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ.

۲۳۴۶-۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

ذُكِرَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام الْبَلَاءُ وَ مَا يَخُصُّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ الْمُؤْمِنَ فَقَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً فِي الدُّنْيَا - فَقَالَ النَّبِيُّونَ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ - وَ يُبْتَلَى الْمُؤْمِنُ بَعْدُ عَلَى قَدْرِ إِيمَانِهِ

۱۲ - امام صادق ﷺ فرمود:
مؤمنی در گذشته نبوده و در آینده و زمان‌ها نخواهد بود جز اینکه همسایه‌ای دارد که او را می آزارد.

۱۳ - امام صادق ﷺ، فرمود:
مؤمنی نبوده و تاقیامت نخواهد بود جز اینکه همسایه‌ای دارد که او را می آزارد.

سختی بلای مؤمن

۱ - امام صادق ﷺ فرمود:
براستی که سخت‌ترین مردم در بلاء پیامبرانند و سپس کسانی که نزد آنانند، سپس به ترتیب کسانی که نزد خداوند دارای رتبه و مقام‌اند.

توضیح: از اینکه برای پیامبر و اولیاء الهی درد و رنج و بیماری است بخاطر آن است که خداوند با این وسیله می‌خواهد به مردم بفهماند که آنها هم با اینکه مقام والائی دارند ولی بشر و انسان‌اند و با مردم عادی و معمولی فرق و تفاوتی ندارند تا دیگران درباره آن‌ها فکر نکنند که آنها از بشر جدا هستند و در خلقت با دیگران تفاوت دارند یا مردم دربارهٔ آنها غلو نکنند و آن‌ها را به خدائی نگیرند.

۲ - «عبد الرحمٰن بن حجّاج»، گوید: نزد امام صادق ﷺ نام بلاء برده شد و آنچه که خدا عزّوجلّ مؤمن را به آن مخصوص ساخته است آنگاه فرمود: از رسول خدا ﷺ پرسیدند از سخت‌ترین مردم از نظر بلاء در دنیا، در پاسخ فرمود: پیامبرانند سپس کسانی که بیشتر به آن‌ها نزدیک‌اند و مؤمن

وَ حُسْنِ أَعْمَالِهِ- فَمَنْ صَحَّ إِيمَانُهُ وَ حَسُنَ عَمَلُهُ اِشْتَدَّ بَلَاؤُهُ- وَ مَنْ سَخُفَ إِيمَانُهُ وَ ضَعُفَ عَمَلُهُ قَلَّ بَلَاؤُهُ.

۲۳۴۷-۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ عَظِيمَ الْأَجْرِ لَمَعَ عَظِيمِ الْبَلَاءِ- وَ مَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْماً إِلَّا ابْتَلَاهُمْ.

۲۳۴۸-۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ- ثُمَّ الْأَوْصِيَاءُ ثُمَّ الْأَمَاثِلُ فَالْأَمَاثِلُ.

۲۳۴۹-۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عِبَاداً فِي الْأَرْضِ- مِنْ خَالِصِ عِبَادِهِ مَا يُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ- تُحْفَةً إِلَى الْأَرْضِ إِلَّا صَرَفَهَا عَنْهُمْ- إِلَى غَيْرِهِمْ وَ لَا بَلِيَّةً إِلَّا صَرَفَهَا إِلَيْهِمْ.

۲۳۵۰-۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُبَيْدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُلْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ:

وَ عِنْدَهُ سَدِيرٌ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْداً- غَتَّهُ بِالْبَلَاءِ غَتّاً- وَ إِنَّا وَ إِيَّاكُمْ يَا سَدِيرُ- لَنُصْبِحُ بِهِ وَ نُمْسِي.

هم بعد از آن به اندازهٔ ایمان و خوبی کردارش گرفتار می‌شود، هر کس ایمانش درست و کردارش خوب است بلای او سخت است هر کس ایمانش سست و کردارش ناتوان است، گرفتاری او کمتر است.

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود: راستی مزد بزرگ با بلای بزرگ است، و خدا مردی را دوست ندارد جز اینکه آنها را گرفتار کند.

۴ - امام باقر علیه السلام فرمود: از میان مردم بلای پیامبران از همه سخت‌تر است سپس او صیاء آنها و بعد هر کس که به آن‌ها شبیه‌تر است.

۵ - امام صادق علیه السلام، فرمود:
راستی برای خدا در زمین بنده هایی است که زبدهٔ بنده‌های اویند، هیچ تحفه‌ای از آسمان فرود نیاید جز اینکه آنها را به سوی دیگران بگرداند و هیچ بلائی فرود نیاید جز اینکه آن را به سوی آنها بگرداند.

۶ - «سُدَیر» خدمت امام صادق علیه السلام بود که به او فرمود:
خداوند چون بنده‌ای را دوست بدارد او را در گرداب بلا فرو برد، ای سدیر! ما و شما در صبح شام با آن دمسازیم.

۲۳۵۱ - ۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَلَاءٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى - إِذَا أَحَبَّ عَبْداً غَتَّهُ بِالْبَلَاءِ غَتّاً - وَ ثَجَّهُ بِالْبَلَاءِ ثَجّاً - فَإِذَا دَعَاهُ قَالَ لَبَّيْكَ عَبْدِي - لَئِنْ عَجَّلْتُ لَكَ مَا سَأَلْتَ إِنِّي عَلَى ذَلِكَ لَقَادِرٌ - وَ لَئِنِ ادَّخَرْتُ لَكَ - فَمَا ادَّخَرْتُ لَكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ.

۲۳۵۲ - ۸ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ زَيْدٍ الزَّرَّادِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ عَظِيمَ الْبَلَاءِ يُكَافَأُ بِهِ عَظِيمُ الْجَزَاءِ - فَإِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْداً - ابْتَلَاهُ بِعَظِيمِ الْبَلَاءِ - فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ عِنْدَ اللَّهِ الرِّضَا وَ مَنْ سَخِطَ الْبَلَاءَ فَلَهُ عِنْدَ اللَّهِ السَّخَطُ.

۲۳۵۳ - ۹ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ الْحُرِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّمَا يُبْتَلَى الْمُؤْمِنُ فِي الدُّنْيَا عَلَى قَدْرِ دِينِهِ أَوْ قَالَ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ.

۲۳۵۴ - ۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى الْحَضْرَمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بُهْلُولِ بْنِ مُسْلِمٍ الْعَبْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كِفَّةِ الْمِيزَانِ - كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَائِهِ.

۷ - امام باقر علیه‌السلام فرمود:
به راستی خدای تبارک و تعالی هرگاه بنده‌ای را دوست داشته باشد او را در گرداب بلا فرو برد و باران بلا را بر سرش فرو ریزد و چون به درگاه خداوند دعا کند فرماید: لبّیک، ای بنده من، اگر آنچه خواهی با شتاب به تو دهم می‌توانم، و اگر آن را برایت به بعد موکول کنم بهتر است.

* * *

۸ - رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود: به راستی که بلای بزرگ، اجر بزرگ دارد، وهرگاه خدا بنده‌ای را دوست بدارد، بلای بزرگ به او می‌دهد، هرکس خشنود باشد، خدا از او خشنود است و هرکس از بلا خشم گیرد، خدا به او خشم گیرد.

* * *

۹ - امام باقر علیه‌السلام، فرمود:
همانا مؤمن به اندازه‌ای که دین دارد در دنیا بلا بیند، یا فرمود: بر حَسَب آنچه دین دارد.

* * *

۱۰ - امام صادق علیه‌السلام، فرمود:
همانا مؤمن چون کفّه ترازوست، هر آنچه بر ایمانش افزوده گردد، بر بلایش افزوده شود.

* * *

۲۳۵۵-۱۱ـعَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ الْمُؤْمِنُ لَا يَمْضِي عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ لَيْلَةً - إِلَّا عَرَضَ لَهُ أَمْرٌ يَحْزُنُهُ يُذَكَّرُ بِهِ.

۲۳۵۶-۱۲ـمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ نَاجِيَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّ الْمُغِيرَةَ يَقُولُ - إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُبْتَلَى بِالْجُذَامِ وَ لَا بِالْبَرَصِ وَ لَا بِكَذَا وَ لَا بِكَذَا - فَقَالَ إِنْ كَانَ لَغَافِلاً عَنْ صَاحِبِ يَاسِينَ إِنَّهُ كَانَ مُكَنَّعاً - ثُمَّ رَدَّ أَصَابِعَهُ فَقَالَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى تَكْنِيعِهِ أَتَاهُمْ فَأَنْذَرَهُمْ - ثُمَّ - عَادَ إِلَيْهِمْ مِنَ الْغَدِ فَقَتَلُوهُ - ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ يُبْتَلَى - بِكُلِّ بَلِيَّةٍ وَ يَمُوتُ بِكُلِّ مِيتَةٍ - إِلَّا أَنَّهُ لَا يَقْتُلُ نَفْسَهُ.

۲۳۵۷-۱۳ـعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ الْمُؤْمِنَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَبِأَفْضَلِ مَكَانٍ ثَلَاثاً - إِنَّهُ لَيَبْتَلِيهِ بِالْبَلَاءِ.

۲۳۵۸-۱۴ـمُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَا يَبْلُغُهَا عَبْدٌ إِلَّا بِالابْتِلَاءِ فِي جَسَدِهِ.

۱۱- «محمد بن مسلم» می‌گوید: شنیدم امام صادقؑ فرمود: بر مؤمن، چهل شب نگذرد جز آنکه برایش پیش آمدی شود که او را غمگین سازد و وسیله برای آگاهی او شود (او بداند آنچه که از ناراحتی به او رسد بخاطر گناهان و لغزشهای اوست متنبه و آگاه گردد و از لغزشهای خود توبه کند).

۱۲- «ناجیه»، گفت: به امام باقرؑ گفتم که: مغیره می‌گوید که: مؤمن به خوره و پیسی و به چنین و چنان گرفتار نمی‌شود؟ در پاسخ فرمود: راستش این است که او از اصحاب «یس» است (حبیب بخار که داستانش در سوره یس آمده است) غافل است که او چلاق بود اکنون می‌بینیم که او با دست چلاق خود آمده و آن‌ها را اندرز می‌دهد سپس فردا به سوی آن‌ها بر گشت و او را کشتند، سپس فرمود: براستی مؤمن به هر بلائی گرفتار شود و به هر مرگی بمیرد جز این که خود کشی نمی‌کند.

توضیح: باید توجه داشت که خودکشی و انتهار برای کسانی که در زندگی کاملاً بریده و از آینده خود ناامیدند و الا هیچکس حاضر نمی‌شود که درخت وجود خود را قطع سازد و بدیهی است که شخص مؤمن و معتقد به خداوند هیچ وقت از زندگی مأیوس و ناامید نمی‌شود بلکه همیشه در انتظار زندگی بهتر است و به امید گشایش زندگی لذتبخش ولی کسانی که تکیه گاه الهی و دینی ندارند به سرعت مأیوس و نا امید می‌شوند و به افسردگی روحی دچار می‌گردند که سرانجامش خودکشی و انتهار است.

۱۳- «عبید بن زراره»، گوید: از امام صادقؑ شنیدم تا سه بار فرمود: براستی مؤمن نزد خداوند بهترین مقام را دارد همانا خداوند شخص مؤمن را به بلاء مبتلا می‌کند سپس بدنش را تکه تکه می‌کند تا جانش را بگیرد و او همچنان خدارا سپاس می‌گوید.

۱۴- امام صادقؑ فرمود: براستی در بهشت مقامی است که هیچ بنده‌ای به آن مقام نرسد جز به وسیلهٔ بلائی که به تن او وارد شود.

۲۳۵۹-۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ أَبِي يَحْيَى الْحَنَّاطِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ:

شَكَوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ مَا أَلْقَى مِنَ الْأَوْجَاعِ وَكَانَ مِسْقَاماً فَقَالَ لِي يَا عَبْدَ اللَّهِ - لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا لَهُ - مِنَ الْأَجْرِ فِي الْمَصَائِبِ لَتَمَنَّى - أَنَّهُ قُرِضَ بِالْمَقَارِيضِ.

۲۳۶۰-۱۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ رِبَاطٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ أَهْلَ الْحَقِّ لَمْ يَزَالُوا مُنْذُ - كَانُوا فِي شِدَّةٍ أَمَا إِنَّ ذَلِكَ - إِلَى مُدَّةٍ قَلِيلَةٍ وَ عَافِيَةٍ طَوِيلَةٍ.

۲۳۶۱-۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَيَتَعَاهَدُ الْمُؤْمِنَ بِالْبَلَاءِ - كَمَا يَتَعَاهَدُ الرَّجُلُ أَهْلَهُ بِالْهَدِيَّةِ مِنَ الْغَيْبَةِ - وَ يَحْمِيهِ الدُّنْيَا كَمَا يَحْمِي - الطَّبِيبُ الْمَرِيضَ.

۲۳۶۲-۱۸ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَثْعَمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بُهْلُولٍ الْعَبْدِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ لَمْ يُؤْمِنِ اللَّهُ الْمُؤْمِنَ مِنْ هَزَاهِزِ الدُّنْيَا وَلَكِنَّهُ آمَنَهُ مِنَ الْعَمَى فِيهَا - وَ الشَّقَاءِ فِي الْآخِرَةِ

۱۵ - «عبداللّه بن ابی یعفور»، گوید: من بیمار بودم و از دردها که می‌کشیدم، به امام صادق(ع) شکایت کردم در پاسخ فرمود:
ای عبد اللّه! اگر مؤمن می‌دانست در مصیبت چه اجری دارد، آرزو می‌کرد که با مقراض بدنش را تکه تکه کنند.

* * *

۱۶ - «یونس بن رباط»، گوید: شنیدم امام صادق(ع) می‌فرمود:
راستی که اهل حق همیشه در سختی و رنج بوده‌اند آگاه باش که سختی مدت کوتاهی دارد و سرانجامش به آسایش طولانی ختم می‌شود.

* * *

۱۷ - امام باقر(ع)، فرمود:
راستی خدای عزّوجلّ با بلا، از مؤمن، احوال پرسی می‌کند، چنانچه از خانوادهٔ خود در حال غیبت، با هدیه احوال پرسی می‌کنند، او را از دنیا پرهیز می‌دهد چنانچه پزشک، بیمار را پرهیز می‌دهد.

* * *

۱۸ - «محمد بن بهلول عبدی»، گوید: شنیدم امام صادق(ع) می‌فرمود: خدا مؤمن را از بلاهای تکان دهنده در امان قرار نداده ولی او را از کوردلی در دنیا و شفاعت در آخرت در امان ساخته است.

* * *

۲۳۶۳-۱۹ -عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ الصَّحَّافِ عَنْ ذَرِيحٍ الْمُحَارِبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ إِنِّي لَأَكْرَهُ لِلرَّجُلِ -أَنْ يُعَافَى فِي الدُّنْيَا- فَلَا يُصِيبَهُ شَيْءٌ مِنَ الْمَصَائِبِ.

۲۳۶۴-۲۰ -عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي دَاوُدَ الْمُسْتَرِقِّ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام دُعِيَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله إِلَى طَعَامٍ -فَلَمَّا دَخَلَ مَنْزِلَ الرَّجُلِ- نَظَرَ إِلَى دَجَاجَةٍ فَوْقَ حَائِطٍ- قَدْ بَاضَتْ فَتَقَعُ الْبَيْضَةُ عَلَى وَتِدٍ فِي حَائِطٍ- فَثَبَتَتْ عَلَيْهِ وَ لَمْ تَسْقُطْ- وَ لَمْ تَنْكَسِرْ فَتَعَجَّبَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله مِنْهَا- فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ- أَعَجِبْتَ مِنْ هَذِهِ الْبَيْضَةِ- فَوَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ- مَا رُزِئْتُ شَيْئاً قَطُّ قَالَ- فَنَهَضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ طَعَامِهِ شَيْئاً- وَ قَالَ مَنْ لَمْ يُرْزَأْ فَمَا لِلَّهِ فِيهِ مِنْ حَاجَةٍ.

۲۳۶۵-۲۱ -عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ وَ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لَا حَاجَةَ لِلَّهِ فِيمَنْ لَيْسَ لَهُ -فِي مَالِهِ وَ بَدَنِهِ نَصِيبٌ.

۲۳۶۶-۲۲ -مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عُثْمَانَ النَّوَّاءِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَبْتَلِي الْمُؤْمِنَ- بِكُلِّ بَلِيَّةٍ وَ يُمِيتُهُ بِكُلِّ مِيتَةٍ- وَ لَا

۱۹ - علی بن الحسین(ع) فرمود: برای مرد مؤمن ناپسند می‌دانم اگر در دنیا همیشه سلامتی داشته باشد و گرفتار بیماری نشده و مصیبتی به او نرسیده باشد.

* * *

۲۰ - امام صادق(ع) فرمود:

پیامبر(ص) برای خوردن طعامی دعوت شد، و چون به منزل آن مرد میزبان وارد شد مرغی را دید که بر سر دیوار تخم گذاشت اتفاقاً تخم بر روی میخی افتاد که داخل دیوار باغ بود تخم نه بر زمین افتاد و نه شکست پیامبر از این جریان شگفت زده شد آن مردِ میزبان گفت شما از این تخم مرغ در شگفت شدید، سوگند بدانکه تو را براستی فرستاده من هرگز مصیبت و غمی ندیده‌ام پیامبر با شنیدن این سخن از جای خود برخاست و از غذای او نخورد و فرمود: کسی که در زندگی زیان و خسارتی ندیده است خداوند به او نیازی ندارد (یعنی لطف و توجهی نسبت به او ندارد).

* * *

۲۱ - پیامبر(ص)، فرمود: خداوند به کسی که در تن و دارائیش بهره‌ای نیست نیازی ندارد (یعنی کسی که ضرر و زیانی مالی و بدنی نبیند خداوند به او توجهی ندارد).

* * *

۲۲ - امام صادق(ع)، فرمود: به راستی که خداوند عزّوجلّ مؤمن را به هر بلاء گرفتار کند و به هر مرگی بمیراند ولی او را به بی خردی و دیوانگی

يَبْتَلِيهِ بِذَهَابِ عَقْلِهِ - أَمَا تَرَى أَيُّوبَ - كَيْفَ سُلِّطَ إِبْلِيسُ عَلَى مَالِهِ - وَ عَلَى وُلْدِهِ وَ عَلَى أَهْلِهِ - وَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ - وَ لَمْ يُسَلَّطْ عَلَى عَقْلِهِ - تُرِكَ لَهُ لِيُوَحِّدَ اللَّهَ بِهِ.

۲۳۶۷ - ۲۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ ابْنِ عُقْبَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّهُ لَيَكُونُ لِلْعَبْدِ مَنْزِلَةٌ عِنْدَ اللَّهِ - فَمَا يَنَالُهَا إِلَّا بِإِحْدَى خَصْلَتَيْنِ - إِمَّا بِذَهَابِ مَالِهِ - أَوْ بِبَلِيَّةٍ فِي جَسَدِهِ.

۲۳۶۸ - ۲۴ - عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُثَنًّى الْحَنَّاطِ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - لَوْ لَا أَنْ يَجِدَ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنُ فِي قَلْبِهِ - لَعَصَّبْتُ رَأْسَ الْكَافِرِ بِعِصَابَةِ حَدِيدٍ - لَا يُصَدَّعُ رَأْسُهُ أَبَداً.

۲۳۶۹ - ۲۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ خَامَةِ الزَّرْعِ تُكْفِئُهَا الرِّيَاحُ كَذَا وَ كَذَا - وَ كَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ تُكْفِئُهُ - الْأَوْجَاعُ وَ الْأَمْرَاضُ - وَ مَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الْإِرْزَبَّةِ الْمُسْتَقِيمَةِ - الَّتِي لَا يُصِيبُهَا شَيْءٌ - حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ فَيَقْصِفَهُ قَصْفاً.

گرفتار نسازد، آیا نمی‌دانی که خداوند چگونه ابلیس را بر مال و جان و بر خاندان ایوب و بر هر چیز او مسلط کرد و او را بر خِرَد وی چیره نساخت؟ خردش را به او واگذارد تا خدا را به یکتائی پرستش کند.

* * *

۲۳ - امام صادق علیه السلام فرمود:
راستش این است که بنده، مقامی نزد خدا دارد و بدان نرسد مگر به یکی از دو خصلت: رفتن مالش یا بلائی در تنش.

* * *

۲۴ - امام صادق علیه السلام فرمود:
خدای عزّوجلّ فرماید: اگر نبود که بندهٔ مؤمنم دل آزرده می‌شد، سر کافر را با دستمالی آهنین می‌بستم که هرگز درد نگیرد.

* * *

۲۵ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
داستان مؤمن داستان ساقه گیاهی است که باد او را به این طرف و آن طرف می‌برد و او را کج می‌سازد بیماریها و دردها هم مؤمن را به این طرف و آن طرف می‌کشاند و او را کج و دردمند می‌سازد و داستان منافق مانند عصای آهنین است که آسیبی به آن نمی‌رسد، زمانی که مرگش فرا رسد و او را بشکند.

* * *

۲۳۷۰-۲۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَوْماً لِأَصْحَابِهِ مَلْعُونٌ كُلُّ مَالٍ لَا يُزَكَّى مَلْعُونٌ كُلُّ جَسَدٍ لَا يُزَكَّى - وَ لَوْ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ يَوْماً مَرَّةً - فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ - أَمَّا زَكَاةُ الْمَالِ فَقَدْ عَرَفْنَاهَا - فَمَا زَكَاةُ الْأَجْسَادِ - فَقَالَ لَهُمْ أَنْ تُصَابَ - بِآفَةٍ - قَالَ فَتَغَيَّرَتْ وُجُوهُ - الَّذِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ مِنْهُ - فَلَمَّا رَآهُمْ قَدْ تَغَيَّرَتْ أَلْوَانُهُمْ - قَالَ لَهُمْ أَ تَدْرُونَ مَا عَنَيْتُ بِقَوْلِي - قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ - قَالَ بَلَى الرَّجُلُ يُخْدَشُ الْخَدْشَةَ - وَ يُنْكَبُ النَّكْبَةَ - وَ يَعْثُرُ الْعَثْرَةَ - وَ يُمْرَضُ الْمَرْضَةَ - وَ يُشَاكُ الشَّوْكَةَ - وَ مَا أَشْبَهَ هَذَا حَتَّى ذَكَرَ فِي حَدِيثِهِ - اخْتِلَاجَ الْعَيْنِ.

۲۳۷۱-۲۷- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَ يُبْتَلَى الْمُؤْمِنُ بِالْجُذَامِ - وَ الْبَرَصِ وَ أَشْبَاهِ هَذَا - قَالَ فَقَالَ وَ هَلْ كُتِبَ الْبَلَاءُ - إِلَّا عَلَى الْمُؤْمِنِ.

۲۳۷۲-۲۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَكْرُمُ عَلَى اللَّهِ - حَتَّى لَوْ سَأَلَهُ الْجَنَّةَ بِمَا فِيهَا - أَعْطَاهُ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ مُلْكِهِ شَيْئاً - وَ إِنَّ الْكَافِرَ لَيَهُونُ عَلَى اللَّهِ - حَتَّى

۲۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله یک روز به اصحابش فرمود:
ملعون است هر مالی که زکاتش داده نشود، ملعون است هر تنی که زکاتش داده نشود گرچه در هر چهل روز یکبار، عرض شد: یا رسول الله! زکوة مال را به خوبی می‌دانیم ولی زکات بدن چیست؟ به آنها فرمود: مراد این است که بدن دچار آسیب شود راوی می‌گوید: در این حال رخسار کسانی که اینها را شنیدند دگرگون شد چون پیامبر آنها را رنگ پریده دید فرمود: می‌دانید مقصودم از این گفتار چه بود؟ عرض کردند: نه یا رسول الله، فرمود: آری! بسا که مرد، خراشی ببیند یا پایش به سنگی برخورد کند و یا بلغزد و یا بیماری کوچکی پیدا کند و یا خاری به تن او فرو رود و امثال اینها تا آنجا که در حدیث خویش از پرش رگ چشم هم یاد آور شد.

۲۷ - «ابن بُکَیر» می‌گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم، مؤمن به خوره و پیسی و مانند آنها گرفتار می‌شود؟ فرمود:
مگر بلا جز برای مؤمن نوشته و ثابت شده است؟!

۲۸ - امام صادق علیه السلام فرمود:
راستی مؤمن نزد خدا ارجمند و گرامی است تا به جائی که اگر بهشت را از خدا بخواهد به وی ارزانی دارد بی آنکه از ملکش چیزی کاسته شود، و کافر نزد خدا خوار و بی مقدار است تا جائی که اگر همهٔ دنیا را بخواهد با آنچه در آن است به وی بدهد بی آنکه از ملکش چیزی کاسته شود، راستی که خدا بندهٔ مؤمن خود را با بلا و گرفتاری، احوال پرسی می‌کند چنانچه مرد غایب و مسافر با فرستادن تحفه‌ها و چیزهای خوب و

لَوْ سَأَلَهُ الدُّنْيَا بِمَا فِيهَا- أَعْطَاهُ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِ- أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ مُلْكِهِ شَيْئاً- وَ إِنَّ اللَّهَ لَيَتَعَاهَدُ عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ بِالْبَلَاءِ- كَمَا يَتَعَاهَدُ الْغَائِبُ أَهْلَهُ بِالطُّرَفِ- وَ إِنَّهُ لَيَحْمِيهِ الدُّنْيَا- كَمَا يَحْمِي الطَّبِيبُ الْمَرِيضَ.

۲۳۷۳-۲۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عليه السلام أَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بَلَاءً النَّبِيُّونَ- ثُمَّ الْوَصِيُّونَ- ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ- وَ إِنَّمَا يُبْتَلَى الْمُؤْمِنُ- عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِ الْحَسَنَةِ- فَمَنْ صَحَّ دِينُهُ- وَ حَسُنَ عَمَلُهُ اشْتَدَّ بَلَاؤُهُ- وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- لَمْ يَجْعَلِ الدُّنْيَا ثَوَاباً لِمُؤْمِنٍ- وَ لَا عُقُوبَةً لِكَافِرٍ- وَ مَنْ سَخُفَ دِينُهُ- وَ ضَعُفَ عَمَلُهُ قَلَّ بَلَاؤُهُ- وَ أَنَّ الْبَلَاءَ أَسْرَعُ إِلَى الْمُؤْمِنِ التَّقِيِّ- مِنَ الْمَطَرِ إِلَى قَرَارِ الْأَرْضِ.

۲۳۷۴-۳۰- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ هَذَا الَّذِي ظَهَرَ بِوَجْهِي- يَزْعُمُ النَّاسُ أَنَّ اللَّهَ- لَمْ يَبْتَلِ بِهِ عَبْداً لَهُ فِيهِ حَاجَةٌ- قَالَ فَقَالَ لِي لَقَدْ كَانَ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ- مُكَنَّعَ الْأَصَابِعِ فَكَانَ يَقُولُ هَكَذَا- وَ يَمُدُّ يَدَيْهِ وَ يَقُولُ- يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ثُمَّ قَالَ لِي- إِذَا كَانَ الثُّلُثُ الْأَخِيرُ- مِنَ اللَّيْلِ فِي أَوَّلِهِ- فَتَوَضَّ وَ قُمْ إِلَى صَلَاتِكَ الَّتِي تُصَلِّيهَا- فَإِذَا كُنْتَ فِي السَّجْدَةِ

تازه از خاندان خود، احوال پرسی می‌کند و راستش این است که او را از دنیا پرهیز می‌دهد چنانچه پزشک، بیمار را.

۲۹ - امام صادقعليه‌السلام فرمود:
در کتاب علیعليه‌السلام است: راستی سخت‌ترین مردم در کشیدن بار بلا پیامبرانند و سپس اوصیاء آنها و سپس شبیه‌ترین به آنها بترتیب رتبه و مقام و همانا مؤمن به اندازه کارهای خوب خود گرفتار می‌شود، هرکس دینش درست و عملش خوب است بلایش سخت است و این برای آن است که خدای عزّوجلّ دنیا را ثواب مؤمن نساخته و نه عقوبت و کیفر برای کافر، و هرکس دینش درست و عملش سستن است بلایش کم است و راستی که بلا به مؤمن پرهیزگار، شتابنده‌تر است از باران که به گودی سرازیر می‌شود.

۳۰ -«یونس بن عمّار»، گوید: (که گویا چهره‌اش دچار بیماری پوستی شده) می‌گوید: به امام صادقعليه‌السلام عرض کردم که این بیماری که در چهرهٔ من پدیدار شده مردم تصور می‌کنند که خداوند به بنده‌ای که مورد توجه اوست به چنین بیماری مبتلا نمی‌سازد. حضرت در پاسخ من فرمود: هر آینه مؤمن آل فرعون انگشت او چلاق بود و شیوه‌اش این بود که دستهای خود را دراز می‌کرد و می‌گفت: ای مردم! از رسولان خدا پیروی کنید سپس امام به من فرمود: چون ثلث آخر شب فرا رسید وضوء بگیر و به نماز شب بپرداز و چون در سجده دوم رکعت اول باشی در حال سجده بگو:
یا علی یا عظیم یا رحمن یا رحیم ای شنونده دعاها ای بخشندهٔ

الْأَخِيرَةِ- مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ- فَقُلْ وَ أَنْتَ سَاجِدٌ- يَا عَلِيُّ يَا عَظِيمُ- يَا رَحْمَانُ يَا رَحِيمُ- يَا سَامِعَ الدَّعَوَاتِ- يَا مُعْطِيَ الْخَيْرَاتِ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ- وَ أَعْطِنِي مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ- مَا أَنْتَ أَهْلُهُ- وَ اصْرِفْ عَنِّي مِنْ شَرِّ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ- مَا أَنْتَ أَهْلُهُ- وَ اذْهَبْ عَنِّي بِهَذَا الْوَجَعِ- وَ تُسَمِّيهِ فَإِنَّهُ قَدْ غَاظَنِي وَ أَحْزَنَنِي- وَ أَلِحَّ فِي الدُّعَاءِ قَالَ- فَمَا وَصَلْتُ إِلَى الْكُوفَةِ- حَتَّى أَذْهَبَ اللَّهُ بِهِ عَنِّي كُلَّهُ.

بَابُ فَضْلِ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ

۲۳۷۵- ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُسْلِمِينَ يَتَقَلَّبُونَ- فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفاً- ثُمَّ قَالَ سَأَضْرِبُ لَكَ مَثَلَ ذَلِكَ- إِنَّمَا مَثَلُ ذَلِكَ مَثَلُ سَفِينَتَيْنِ مُرَّ بِهِمَا عَلَى عَاشِرٍ- فَنَظَرَ فِي إِحْدَاهُمَا فَلَمْ يَرَ فِيهَا شَيْئاً- فَقَالَ أَسْرِبُوهَا وَ نَظَرَ فِي الْأُخْرَى- فَإِذَا هِيَ مَوْقُورَةٌ فَقَالَ احْبِسُوهَا.

۲۳۷۶- ۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدَانَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْمَصَائِبُ مِنَحٌ مِنَ اللَّهِ- وَ الْفَقْرُ مَخْزُونٌ عِنْدَ اللَّهِ.

۲۳۷۷- ۳- وَ عَنْهُ رَفَعَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ- جَعَلَ الْفَقْرَ أَمَانَةً عِنْدَ خَلْقِهِ فَمَنْ سَتَرَهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ- مِثْلَ أَجْرِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ- وَ مَنْ أَفْشَاهُ إِلَى مَنْ

خیرات، بر محمد و آل محمد درود و رحمت فرست و از خرد دنیا و آخرت آنچه سزاوار بخشش توست به من عطا فرما و از شر دنیا و آخرت و آنچه سزاوار بخشش توست از من برگردان و این درد را از من دور کن که مرا سخت خشمگین و افسرده ساخته است.
و در دعا سخت اصرار و پا فشاری کن یونس می‌گوید به کوفه نرسیده بودم که خداوند همه آنها را از من بر طرف ساخت (مرحوم مجلسی بر این عقیده است که ذکر مؤمن آل فرعون بجای مؤمن آل یاسین از اشتباهات راویان یا کاتبان حدیث است).

برتری مستمندان مسلمان

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
به راستی مستمندان مسلمان چهل پائیز پیش از توانگرانشان در باغهای بهشت می‌غلطند، سپس فرمود: من برای تو مثالی می‌زنم، مثالش این است که دو کشتی بر گمرگ‌چی بگذرند در یکی نگاه کند و چیزی در آن نباشد، وگوید: آزاد است که برود و در دیگری نگاه کند و بنگرد که پر از بار است، گوید: آن را نگهدارید.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
مصائب بخششهای خدایند و فقر گنجینهٔ خداست.

۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
ای علی! راستی که خدا فقر را به خلق خود سپرده و هر کس که آن را

يَقْدِرُ عَلَى قَضَاءِ - حَاجَتِهِ فَلَمْ يَفْعَلْ فَقَدْ قَتَلَهُ - أَمَا إِنَّهُ مَا قَتَلَهُ بِسَيْفٍ وَ لَا رُمْحٍ - وَلَكِنَّهُ قَتَلَهُ بِمَا نَكَى مِنْ قَلْبِهِ.

۲۳۷۸-٤ - عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ دَاوُدَ الْحَذَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَغِيرٍ عَنْ جَدِّهِ شُعَيْبٍ عَنْ مُفَضَّلٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام كُلَّمَا ازْدَادَ الْعَبْدُ إِيمَاناً - ازْدَادَ ضِيقاً فِي مَعِيشَتِهِ.

۲۳۷۹-٥ - وَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام لَوْ لَا إِلْحَاحُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى اللَّهِ - فِي طَلَبِ الرِّزْقِ لَنَقَلَهُمْ مِنَ الْحَالِ - الَّتِي هُمْ فِيهَا إِلَى حَالٍ أَضْيَقَ مِنْهَا.

۲۳۸۰-٦ - عَنْهُ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا أُعْطِيَ عَبْدٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا اعْتِبَاراً - وَ مَا زُوِيَ عَنْهُ إِلَّا اخْتِبَاراً.

۲۳۸۱-٧ - عَنْهُ عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ وَ أَبِي إِسْحَاقَ الْخَفَّافِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

لَيْسَ لِمُصَاصِ شِيعَتِنَا - فِي دَوْلَةِ الْبَاطِلِ إِلَّا الْقُوتُ - شَرِّقُوا إِنْ شِئْتُمْ - أَوْ غَرِّبُوا لَنْ تُرْزَقُوا إِلَّا الْقُوتَ.

نهان دارد، خدا به اندازهٔ ثواب روزه دار شب زنده دار به او بدهد، و هر کس آن را نزد کسی بر روا کردن حاجت او تواناست فاش سازد و آن را روا نکند، او را کشته است، همانا تیغ و نیزه او را نکشته ولی بازخمی که به دل آن حاجتمند زده، او را کشته است.

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر اندازه ایمان بنده زیاد شود تنگی معیشت نیز بیشتر گردد.

۵- امام صادق علیه السلام فرمود:
اگر مؤمنان برای طلب روزی نزد خداوند اصرار نمی‌ورزیدند خداوند آن‌ها را از آنحال به تنگ دستی بیشتری منتقل می‌نمود.

۶- امام صادق علیه السلام فرمود:
به هیچ بنده‌ای چیزی از دنیا داده نشده جز برای عبرت گرفتن و از بنده‌ای چیزی دریغ نشده جز برای آزمودن و امتحان.

۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
شیعیان پاک ما در دولت باطل جز قوت بهره‌ای ندارند، به مشرق بروید یا به مغرب هرگز جز قوت، روزی به دست نیاورید.

۲۳۸۲-۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ بَعْضِ مَشَايِخِهِ عَنْ إِدْرِيسَ بْنِ عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله يَا عَلِيُّ الْحَاجَةُ- أَمَانَةُ اللَّهِ عِنْدَ خَلْقِهِ- فَمَنْ كَتَمَهَا عَلَى نَفْسِهِ- أَعْطَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ مَنْ صَلَّى- وَ مَنْ كَشَفَهَا إِلَى مَنْ يَقْدِرُ- أَنْ يُفَرِّجَ عَنْهُ وَ لَمْ يَفْعَلْ فَقَدْ قَتَلَهُ- أَمَا إِنَّهُ لَمْ يَقْتُلْهُ بِسَيْفٍ- وَ لَا سِنَانٍ وَ لَا سَهْمٍ- وَ لَكِنْ قَتَلَهُ بِمَا نَكَى مِنْ قَلْبِهِ.

۲۳۸۳-۹- وَ عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَعْدَانَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَلْتَفِتُ- يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى فُقَرَاءِ الْمُؤْمِنِينَ- شَبِيهاً بِالْمُعْتَذِرِ إِلَيْهِمْ- فَيَقُولُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي- مَا أَفْقَرْتُكُمْ فِي الدُّنْيَا مِنْ هَوَانٍ بِكُمْ عَلَيَّ- وَ لَتَرَوُنَّ مَا أَصْنَعُ بِكُمُ الْيَوْمَ- فَمَنْ زَوَّدَ أَحَداً مِنْكُمْ فِي دَارِ الدُّنْيَا- مَعْرُوفاً فَخُذُوا بِيَدِهِ فَأَدْخِلُوهُ الْجَنَّةَ - قَالَ فَيَقُولُ رَجُلٌ مِنْهُمْ- يَا رَبِّ إِنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا تَنَافَسُوا فِي دُنْيَاهُمْ- فَنَكَحُوا النِّسَاءَ- وَ لَبِسُوا الثِّيَابَ اللَّيِّنَةَ- وَ أَكَلُوا الطَّعَامَ- وَ سَكَنُوا الدُّورَ- وَ رَكِبُوا الْمَشْهُورَ مِنَ الدَّوَابِّ- فَأَعْطِنِي مِثْلَ مَا أَعْطَيْتَهُمْ- فَيَقُولُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- لَكَ وَ لِكُلِّ عَبْدٍ مِنْكُمْ- مِثْلُ مَا أَعْطَيْتُ أَهْلَ الدُّنْيَا- مُنْذُ كَانَتِ الدُّنْيَا إِلَى- أَنِ انْقَضَتِ الدُّنْيَا سَبْعُونَ ضِعْفاً.

۲۳۸۴-۱۰- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ سَهْلٍ وَ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبَّادٍ جَمِيعاً يَرْفَعَانِهِ إِلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا كَانَ مِنْ وُلْدِ آدَمَ مُؤْمِنٌ- إِلَّا فَقِيراً وَ لَا كَافِرٌ إِلَّا غَنِيّاً- حَتَّى جَاءَ

۸- پیامبر ﷺ فرموده: ای علی! نیازمندی نیست مخلوقش امانت خداست هر کس آن را نزد خود پوشیده دارد خداوند به او ثواب نمازگزار دهد و هر کس از آن پرده بردارد بزرگی که بتواند او را گشایش دهد و نکند او را کشته است همانا او را با شمشیر و نیزه نکشته بلکه با زخمی که بر دل او وارد کرده است وی را کشته است.

* * *

۹- امام صادق علیه السلام فرمود:

به راستی خدای عزّوجلّ در روز قیامت مانند یک پوزش خواه به فقراء و مسلمانان توجه نماید و فرماید: به عزّت و جلالم سوگند، من برای خوار داشتن شما در دنیا ندارتان نکردم و هر آینه امروز خواهید دید که با شما چه می‌کنم، هر کس در دار دنیا احسانی به شما کرده است، دست او را بگیرید و او را به بهشت ببرید، فرمود که: یکی از آنها گوید: پروردگارا! دنیاداران برای خود رقابتها و خوشیها کردند، و زنان را نکاح کردند و جامه‌های نرم پوشیدند و خوراک‌ها خوردند و به کاخها نشستند و مرکب‌های زیبا را سوار شدند، به من هم بده مانند آنچه را که به آنها دادی، خدای تبارک و تعالی فرماید: برای تو و هر یک از شما هفتاد برابر آنچه که به اهل دنیا دادم از آغاز دنیا تا پایان آن خواهم داد.

* * *

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود:

از فرزندان آدم مؤمنی نبود جز آنکه فقیر بود و هیچ آدمی زاده کافر نبود جز آنکه توانگر بود تا ابراهیم علیه السلام آمد و عرض کرد «پروردگارا ما را

إِبْرَاهِيمُ عليه السلام فَقَالَ- رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا فَصَيَّرَ اللَّهُ فِي هَؤُلَاءِ أَمْوَالاً وَ حَاجَةً- وَ فِي هَؤُلَاءِ أَمْوَالاً وَ حَاجَةً.

۲۳۸۵-۱۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

جَاءَ رَجُلٌ مُوسِرٌ- إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله نَقِيُّ الثَّوْبِ- فَجَلَسَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَجَاءَ رَجُلٌ مُعْسِرٌ دَرِنُ الثَّوْبِ- فَجَلَسَ إِلَى جَنْبِ الْمُوسِرِ فَقَبَضَ الْمُوسِرُ ثِيَابَهُ مِنْ تَحْتِ فَخِذَيْهِ- فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَخِفْتَ أَنْ يَمَسَّكَ مِنْ فَقْرِهِ شَيْءٌ- قَالَ لَا قَالَ فَخِفْتَ أَنْ يُصِيبَهُ مِنْ غِنَاكَ شَيْءٌ قَالَ لَا قَالَ فَخِفْتَ أَنْ يُوَسِّخَ ثِيَابَكَ قَالَ لَا قَالَ فَمَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي قَرِيناً يُزَيِّنُ لِي كُلَّ قَبِيحٍ وَ يُقَبِّحُ لِي كُلَّ حَسَنٍ وَ قَدْ جَعَلْتُ لَهُ نِصْفَ مَالِي- فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِلْمُعْسِرِ أَتَقْبَلُ قَالَ لَا- فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ وَ لِمَ- قَالَ أَخَافُ أَنْ يَدْخُلَنِي مَا دَخَلَكَ.

۲۳۸۶-۱۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِي مُنَاجَاةِ مُوسَى عليه السلام يَا مُوسَى إِذَا رَأَيْتَ الْفَقْرَ مُقْبِلاً- فَقُلْ مَرْحَباً بِشِعَارِ الصَّالِحِينَ- وَ إِذَا رَأَيْتَ الْغِنَى مُقْبِلاً- فَقُلْ ذَنْبٌ عُجِّلَتْ عُقُوبَتُهُ.

۲۳۸۷-۱۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله طُوبَى لِلْمَسَاكِينِ بِالصَّبْرِ- وَ هُمُ الَّذِينَ يَرَوْنَ

وسیلهٔ آزمایش آن کسانی که کافراند مساز» پس خداوند از میان اینها دسته‌ای را مالدار و دسته‌ای را نیازمند قرار داد.

۱۱- امام صادق عليه السلام فرمود: مرد توانگری نزد رسول خدا صلى الله عليه وآله آمد که جامهٔ پاکیزه‌ای بر تن داشت و خدمت رسول خدا نشست و مرد نداری که جامهٔ چرکینی داشت و پهلوی آن توانگر نشست و آن توانگر جامهٔ خود را از زیر پاهای او کشید رسول خدا صلى الله عليه وآله به او فرمود: ترسیدی از فقر او چیزی به تو بچسبد؟ گفت: نه، فرمود: ترسیدی از دارائی تو چیزی به او بچسبد؟ در پاسخ گفت: نه، فرمود: ترسیدی جامهٔ تو چرکین شود؟ گفت: نه، فرمود: پس چه چیزی تو را وادار کرد که این کار را کردی؟ در پاسخ گفت: یا رسول الله! براستی برایم همنشینی است (شیطان) که هر کار زشتی در نظرم جلوه می‌دهد و هر کار خوبی زشت می‌نماید در اینصورت من نیمی از هر چه دارم به او می‌دهم پس رسول خدا صلى الله عليه وآله به آن مرد ندار فرمود: آیا می‌پذیری گفت: نه، آن مرد گفت: برای چه؟ در پاسخ گفت: می‌ترسم در دل من چیزی وارد شود (از تکبّر و خودبینی) که در دل تو وارد شده است.

۱۲- فرمود عليه السلام: در مناجات موسیٰ است که: ای موسیٰ! هر گاه دیدی فقر روی آورده بگو: مرحبا به شعار صالحان، و هر گاه دیدی توانگری آورده، بگو: گاهی است که کیفر آن شتاب کرده است.

توضیح: حقایق این جهان برای آنها معلوم خواهد کرد که خدای جهانیان بخیل و ناتوان نیست و ثروت و فقر مردم بر اساس قانون قضا و قدر و ارزشها و لیاقتها و مصالح است که به بندگان روی آورده است از این رو باید با رضایت و خردمندی شکیبا و صبور باشند.

۱۳- پیامبر صلى الله عليه وآله فرمود: خوشا به حال مستمندان که دارای صبر و شکیبائیند و

مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ.

۲۳۸۸-۱۴- وَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ

يَا مَعْشَرَ الْمَسَاكِينِ طِيبُوا نَفْساً- وَ أَعْطُوا اللَّهَ الرِّضَا مِنْ قُلُوبِكُمْ- يُثِبْكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى فَقْرِكُمْ- فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَلَا ثَوَابَ لَكُمْ.

۲۳۸۹-۱۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ عِيسَى الْفَرَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ؑ قَالَ:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ- أَمَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مُنَادِياً- يُنَادِي بَيْنَ يَدَيْهِ أَيْنَ الْفُقَرَاءُ- فَيَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ كَثِيرٌ- فَيَقُولُ عِبَادِي فَيَقُولُونَ- لَبَّيْكَ رَبَّنَا- فَيَقُولُ إِنِّي لَمْ أُفْقِرْكُمْ لِهَوَانٍ بِكُمْ عَلَيَّ- وَ لَكِنِّي إِنَّمَا اخْتَرْتُكُمْ- لِمِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ تَصَفَّحُوا وُجُوهَ النَّاسِ- فَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفاً لَمْ يَصْنَعْهُ- إِلَّا فِيَّ فَكَافُوهُ عَنِّي بِالْجَنَّةِ.

۲۳۹۰-۱۶- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْحَذَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَغِيرٍ عَنْ جَدِّهِ شُعَيْبٍ عَنْ مُفَضَّلٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ؑ لَوْ لَا إِلْحَاحُ هَذِهِ الشِّيعَةِ عَلَى اللَّهِ- فِي طَلَبِ الرِّزْقِ لَنَقَلَهُمْ مِنَ الْحَالِ- الَّتِي هُمْ فِيهَا إِلَى مَا هُوَ أَضْيَقُ مِنْهَا.

۲۳۹۱-۱۷- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ كَثِيرٍ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

قَالَ لِي أَمَا تَدْخُلُ السُّوقَ- أَمَا تَرَى الْفَاكِهَةَ تُبَاعُ- وَ الشَّيْءَ مِمَّا

آنهایند که ملکوت آسمان و زمین را می‌بینند.
(یعنی حقایق جهان مادی بر آنها کشف و آشکار می‌شود و چیزهایی را می‌بینند که دیگران نمی‌بینند.

۱۴- پیامبر ﷺ فرمود: ای تودهٔ مستمندان! پاکدل باشید و از جان و دل از خداوند رضایت داشته باشید تا خداوند بخاطر فقرتان به شما پاداش دهد وگرنه پاداش نخواهد داد.

۱۵- امام باقر علیه السلام، فرمود: هرگاه روز رستاخیز فرا رسد خدای تبارک و تعالی فرماید تا یک جارچی برابر او فریاد کشد: فقیرها کجایند؟ گروه بسیاری از مردم به پا خیزند، پس خدا می‌فرماید: ای بندگانم! گویند: لبیک ای پروردگار ما، پس خدا فرماید: من شما را فقیر نکردم برای آنکه شما را نزد خود خوار شمرم ولی شما را برگزیدم برای چنین روزی، شما به چهره مردم محشر خوب نگاه کنید و روی همه را بازرسی نمائید هر کس به شما احسانی کرده که آن را جز برای رضای من نکرده است، از جانب من بهشت به او عوض دهید.

۱٦- امام صادق علیه السلام فرمود: اگر اصرار شیعه نبود به درگاه خدا برای طلب روزی، از همین حالی هم که دارد خدا آنها را به حالی بر می‌گرداند که تنگ دست‌تر باشند.

۱۷- «محمد بن حسین بن کثیر خزّاز» گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: آیا داخل بازار نشده‌یی، آیا ندیدی که میوه‌ها می‌فروشند و تو دلت هوای

تَشْتَهِيهِ- فَقُلْتُ بَلَى فَقَالَ أَمَا إِنَّ لَكَ بِكُلِّ مَا تَرَاهُ- فَلَا تَقْدِرُ عَلَى شِرَائِهِ حَسَنَةً.

۲۳۹۲-۱۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ- لَيَعْتَذِرُ إِلَى عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ الْمُحْوِجِ فِي الدُّنْيَا- كَمَا يَعْتَذِرُ الْأَخُ إِلَى أَخِيهِ- فَيَقُولُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي- مَا أَحْوَجْتُكَ فِي الدُّنْيَا- مِنْ هَوَانٍ كَانَ بِكَ عَلَيَّ- فَارْفَعْ هَذَا السَّجْفَ- فَانْظُرْ إِلَى مَا عَوَّضْتُكَ مِنَ الدُّنْيَا- قَالَ فَيَرْفَعُ فَيَقُولُ- مَا ضَرَّنِي مَا مَنَعْتَنِي مَعَ مَا عَوَّضْتَنِي.

۲۳۹۳-۱۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ- قَامَ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ- حَتَّى يَأْتُوا بَابَ الْجَنَّةِ فَيَضْرِبُوا بَابَ الْجَنَّةِ- فَيُقَالُ لَهُمْ مَنْ أَنْتُمْ- فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْفُقَرَاءُ فَيُقَالُ لَهُمْ أَقَبْلَ الْحِسَابِ- فَيَقُولُونَ مَا أَعْطَيْتُمُونَا شَيْئاً تُحَاسِبُونَّا عَلَيْهِ- فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- صَدَقُوا ادْخُلُوا الْجَنَّةَ.

۲۳۹۴-۲۰- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ مُبَارَكٍ غُلَامِ شُعَيْبٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ- إِنِّي لَمْ

آنها را دارد؟
گفتم: چرا، پس فرمود: همانا به راستی در برابر هر چه که می‌بینی و نمی‌توانی آن را خریداری کنی، برای تو در نزد خدا حسنه‌ای است.

۱۸- امام صادقعليه السلام فرمود:
به راستی که خداوند (در روز قیامت) از بنده مؤمن و حاجت‌مند خود عذر خواهی کند همانطور که برادری در دنیا از برادر خود عذر خواهی می‌کند خداوند فرماید: به عزّت و جلالم سوگند، که تو را در دنیا بخاطر خواریت‌ندار و محتاج نکردم این روپوش را بردار تا بینی بجای نعمتهای این دنیا به تو چه داده‌ام پرده را کنار می‌زند و می‌گوید: آنچه را از من دریغ داشتی با این عوضی که به من دادی، زیانی برای من نداشته است.

۱۹- امام صادقعليه السلام فرمود: چون رستاخیز فرا رسد، گروهی از مردم برخیزند و تا درِ بهشت بیایند و درِ بهشت را بزنند، به آنها گفته شود: چه کسانید؟ در پاسخ گویند: ما درویشان و ندارها هستیم، به آنها گفته شود: آیا می‌خواهید بدون حساب به بهشت وارد شوید؟ در پاسخ گویند: به ما چیزی ندادید که از ما حساب بکشید، پس خدای عزّوجلّ می‌فرماید: راست می‌گویند، به بهشت درآئید.

۲۰- از مبارک غلام شعیب، شنیدم که امام کاظمعليه السلام می‌فرمود:
راستی که خدای عزّوجلّ می‌فرماید: به راستی که من به توانگر توانای مالی ندادم که نزد من ارجمند و گرامیست و فقیر را بی چیز نکردم بخاطر آنکه نزد من خوار و بی مقدار است و این خود برای آزمایش

أُغْنِ الْغَنِيَّ لِكَرَامَةٍ بِهِ عَلَيَّ- وَ لَمْ أُفْقِرِ الْفَقِيرَ لِهَوَانٍ بِهِ عَلَيَّ- وَ هُوَ مِمَّا ابْتَلَيْتُ بِهِ- الْأَغْنِيَاءَ بِالْفُقَرَاءِ وَ لَوْ لَا الْفُقَرَاءُ- لَمْ يَسْتَوْجِبِ الْأَغْنِيَاءُ الْجَنَّةَ.

۲۳۹۵-۲۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عِيسَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَا:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ مَيَاسِيرُ شِيعَتِنَا أُمَنَاؤُنَا عَلَى مَحَاوِيجِهِمْ فَاحْفَظُونَا فِيهِمْ يَحْفَظْكُمُ اللَّهُ.

۲۳۹۶-۲۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ الْفَقْرُ أَزْيَنُ لِلْمُؤْمِنِ- مِنَ الْعِذَارِ عَلَى خَدِّ الْفَرَسِ.

۲۳۹۷-۲۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ غَالِبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ:

سَأَلْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ لَوْ لا أَنْ يَكُونَ النّاسُ أُمَّةً واحِدَةً قَالَ عَنَى بِذَلِكَ- أُمَّةَ مُحَمَّدٍ ﷺ أَنْ يَكُونُوا عَلَى دِينٍ وَاحِدٍ- كُفَّاراً كُلَّهُمْ لَجَعَلْنا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمنِ- لِبُيُوتِهِمْ سُقُفاً مِنْ فِضَّةٍ وَ لَوْ فَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ بِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ ﷺ لَحَزِنَ الْمُؤْمِنُونَ وَ غَمَّهُمْ ذَلِكَ وَ لَمْ يُنَاكِحُوهُمْ وَ لَمْ يُوَارِثُوهُمْ.

توانگر است به وجود بینوایان و اگر بینوایان نباشند، توانگران مستحق بهشت نگردند.

۲۱- امام صادق علیه السلام فرمود: توانگران شیعهٔ ما، امین ما هستند بر محتاجان آنها، رعایت ما را نسبت به آنها بکنید تا خداوند شما را رعایت کند.

توضیح: باید دانست که همه اموال از آن امام است که خود آنها به شیعیان اجازه تصرف را داده‌اند و این اجازه منوط است به رعایت حقوق مستمندان و چون امام در زمان تقیه و غیبت، امکان تصرف در آن نداشته‌اند به توانگران دستور داده‌اند که شما امین ما هستید و باید حقوق فقراء را رعایت کنید و حقشان که در اموال شماست به آن‌ها برگردانید.

۲۲- امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: فقر برای مؤمن زیباتراست از خطی که برگونهٔ اسب کشیده شده و بر زیبائیش افزوده است.

۲۳- «سعید بن مسیّب»، گوید: از علی بن الحسین علیه السلام پرسیدم از تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «و اگر چنین نبود که مردم یک امت می‌شدند (زخرف/۳۳)» فرمود: مقصود این آیه: امت محمد صلی الله علیه و آله است که اگر همه بر کیش کفر بودند «هر آینه مقرر می‌داشتیم برای آن کسانی که به خدای رحمان کافر می‌شدند منزل‌هائی که سقفش از نقره باشد» و اگر خدا با امت (یعنی کفار و منافقان آنها) چنین معامله‌ای می‌کرد، مؤمنان محزون می‌شدند و این غم، آنها را فرا می‌گرفت و دیگران با آنها زناشوئی نمی‌کردند و از یکدیگر ارث نمی‌بردند.

توضیح: مقصود از ناس امت محمد است محصل کلام این است که اگر این کار سبب کفر مؤمنان نمی‌شد که بخاطر حزن و اندوه، شیطان بر آنها مسلط شود همه منکرین و مخالفین امامت را ثروتمند و بی نیاز می‌کردیم و مؤمنین در نهایت فقر و تنگ دستی و بین این دو گروه ازدواجی صورت نمی‌گرفت و نسل امت محمد صلی الله علیه و آله قطع می‌شد.

بَابٌ

۲۳۹۸-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبَانِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ:

حَدَّثَنِي بَكْرٌ الْأَرْقَطُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ أَوْ عَنْ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَيْهِ وَاحِدٌ- فَقَالَ أَصْلَحَكَ اللَّهُ- إِنِّي رَجُلٌ مُنْقَطِعٌ إِلَيْكُمْ بِمَوَدَّتِي- وَ قَدْ أَصَابَتْنِي حَاجَةٌ شَدِيدَةٌ- وَ قَدْ تَقَرَّبْتُ بِذَلِكَ إِلَى أَهْلِ بَيْتِي وَ قَوْمِي- فَلَمْ يَزِدْنِي بِذَلِكَ مِنْهُمْ إِلَّا بُعْداً- قَالَ فَمَا آتَاكَ اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا أَخَذَ مِنْكَ- قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ ادْعُ اللَّهَ لِي- أَنْ يُغْنِيَنِي عَنْ خَلْقِهِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ قَسَمَ رِزْقَ- مَنْ شَاءَ عَلَى يَدَيْ مَنْ شَاءَ- وَ لَكِنْ سَلِ اللَّهَ أَنْ يُغْنِيَكَ عَنِ الْحَاجَةِ- الَّتِي تَضْطَرُّكَ إِلَى لِئَامِ خَلْقِهِ.

۲۳۹۹-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

الْفَقْرُ الْمَوْتُ الْأَحْمَرُ- فَقُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ الْفَقْرُ مِنَ الدِّينَارِ وَ الدِّرْهَمِ- فَقَالَ لَا وَ لَكِنْ مِنَ الدِّينِ.

دنباله بحث گذشته

۱- راوی گوید:
مردی خدمت امام صادقؑ رسید و عرض کرد اصلحک الله، راستی که من مردی هستم که به واسطه دوستی و ارادت به شما توجه به شما دارم و اکنون به سختی حاجت‌مند شده‌ام و من به وسیلهٔ ارادت به شما خود را به خاندان و تبارم نزدیک کردم تا بد ینوسیله به من کمک کنند، ولی این خود بیشتر مایهٔ دوری آنها از من گردید، فرمود: آنچه خدا به تو داده است (یعني ولایت اهل بیتؑ) بهتر است از آنچه از تو گرفته است (یعنی مال دنیا و مهرورزی خاندان و عشیره)، گفت: قربانت، دعا کنید برایم که خداوند مرا از خویشان بی نیاز کند، فرمود: خداوند روزی هر کس را به دست هرکس قسمت کرده است که خواسته و صلاح دانسته و تو از خدا بخواه که تو را از احتیاجی که بر در خانه مردمان پست بی چاره ات کند بر کنار و بی نیاز سازد.

* * *

۲- امام صادقؑ فرمود:
فقر، همان مرگ خونین است، (راوی) گوید: من به امام صادقؑ گفتم نداشتن و فقر از پول طلا و نقره را (می‌فرمائید)؟ در پاسخ فرمود: نه، ولی مراد نداشتن و فقر دین است (مراد فقیر قلبی و بی نیاز قلبی است) در اینصورت فقیر کسی است که شناخت و معرفت دینی ندارد.

بَابُ أَنَّ لِلْقَلْبِ أُذُنَيْنِ يَنْفُثُ فِيهِمَا الْمَلَكُ وَ الشَّيْطَانُ

۲۴۰۰-۱-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ قَلْبٍ إِلَّا وَ لَهُ أُذُنَانِ - عَلَى إِحْدَاهُمَا مَلَكٌ مُرْشِدٌ - وَ عَلَى الْأُخْرَى شَيْطَانٌ مُفْتِنٌ - هَذَا يَأْمُرُهُ وَ هَذَا يَزْجُرُهُ - الشَّيْطَانُ يَأْمُرُهُ بِالْمَعَاصِي - وَ الْمَلَكُ يَزْجُرُهُ عَنْهَا - وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - عَنِ الْيَمِينِ وَ عَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ - مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ - إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ.

۲۴۰۱-۲-الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ سَعْدَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ لِلْقَلْبِ أُذُنَيْنِ - فَإِذَا هَمَّ الْعَبْدُ بِذَنْبٍ - قَالَ لَهُ رُوحُ الْإِيمَانِ لَا تَفْعَلْ - وَ قَالَ لَهُ الشَّيْطَانُ افْعَلْ - وَ إِذَا كَانَ عَلَى بَطْنِهَا - نُزِعَ مِنْهُ رُوحُ الْإِيمَانِ.

۲۴۰۲-۳-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ - إِلَّا وَ لِقَلْبِهِ أُذُنَانِ فِي جَوْفِهِ - أُذُنٌ يَنْفُثُ فِيهَا الْوَسْوَاسُ الْخَنَّاسُ - وَ أُذُنٌ يَنْفُثُ فِيهَا الْمَلَكُ - فَيُؤَيِّدُ اللَّهُ الْمُؤْمِنَ بِالْمَلَكِ - فَذَلِكَ قَوْلُهُ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ.

در اینکه دل دو گوش دارد که
فرشته و شیطان در آن‌ها می‌دمند

۱- امام صادق علیه السلام فرمود: هیچ دلی نیست جز اینکه دو گوش دارد، بر یکی فرشته‌ای رهبر است و بر دیگری شیطانی فتنه گر، اینش فرمان دهد و از آنش بازش دارد و شیطانش به نافرمانیها فرمان دهد، و فرشته‌اش او را از آن باز دارد، و این است تفسیر گفتهٔ خدای عزّوجلّ: «از راست و از چپ نشسته‌ای است (۱۸) زبان به گفته‌ای نگشاید جز آنکه نزد او رقیب و عتید است (ق/۱۷،۱۸)».

* * *

۲- امام صادق علیه السلام، فرمود:
راستی! دل دو گوش دارد و هر گاه بنده قصد کند روح ایمان به او گوید: مکن، و شیطان به او گوید: بکن، و هر گاه روی شکم آن (زن زنا کار) افتد، روح ایمان از او جدا شود.

* * *

۳- امام صادق علیه السلام، فرمود:
هیچ مؤمنی نیست جز اینکه برای دلش دو گوش است درون او، یک گوش که وسواس خناس در آن می‌دمد، و گوشی که در آن فرشته می‌دمد و خدا به وسیلهٔ مؤمن کمک می‌دهد و این است قول خدای عزّوجلّ: «و کمک کند آنان را به روحی از طرف خود (مجادله / ۲۲)»

بَابُ الرُّوحِ الَّذِي أُيِّدَ بِهِ الْمُؤْمِنُ

۲۴۰۳- ۱- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى جَمِيعاً عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ غَزْوَانَ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ قَالَ:

دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ ﷺ فَقَالَ لِي إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- أَيَّدَ الْمُؤْمِنَ بِرُوحٍ مِنْهُ- تَحْضُرُهُ فِي كُلِّ وَقْتٍ يُحْسِنُ فِيهِ وَ يَتَّقِي- وَ تَغِيبُ عَنْهُ فِي كُلِّ وَقْتٍ- يُذْنِبُ فِيهِ وَ يَعْتَدِي- فَهِيَ مَعَهُ تَهْتَزُّ سُرُوراً عِنْدَ إِحْسَانِهِ- وَ تَسِيخُ فِي الثَّرَى عِنْدَ إِسَاءَتِهِ- فَتَعَاهَدُوا عِبَادَ اللَّهِ نِعَمَهُ بِإِصْلَاحِكُمْ أَنْفُسَكُمْ- تَزْدَادُوا يَقِيناً وَ تَرْبَحُوا نَفِيساً ثَمِيناً- رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً هَمَّ بِخَيْرٍ فَعَمِلَهُ- أَوْ هَمَّ بِشَرٍّ فَارْتَدَعَ عَنْهُ- ثُمَّ قَالَ نَحْنُ نُؤَيِّدُ الرُّوحَ- بِالطَّاعَةِ لِلَّهِ وَ الْعَمَلِ لَهُ

بَابُ الذُّنُوبِ

۲۴۰۴- ۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

كَانَ أَبِي ﷺ يَقُولُ مَا مِنْ شَيْءٍ أَفْسَدَ لِلْقَلْبِ مِنْ خَطِيئَةٍ- إِنَّ الْقَلْبَ لَيُوَاقِعُ الْخَطِيئَةَ- فَمَا تَزَالُ بِهِ حَتَّى تَغْلِبَ عَلَيْهِ- فَيُصَيِّرَ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ.

روحی که مؤمن با آن کمک می‌شود

۱- «ابی خدیجه» می‌گوید: نزد ابی الحسن عليه السلام رسیدم به من فرمود:
به راستی خدای تبارك و تعالی مؤمن را با روحی از طرف خود کمك کرده است که هرگاه نیکی کند و تقوی ورزد، آن روح نزد او حاظر شود، و هر گاه گناهی مرتکب شود از او پنهان شود و آن روح همراه اوست و هنگامی که احسانی کند، از شادی به رقص می‌آیدو چون بدی کند، به زیر خاك فرو می‌رود.
ای بنده‌های خدا! نعمت‌های خدا را به وسیله اصلاح نفس خود مراقبت نمائید تا بیقین شما افزوده شود و سود زیادی به دست شما برسد خدا رحمت کند بنده‌ای راکه قصد خیری کند و آن را انجام دهد یا قصد کار بدی کند و ار آن باز ایستد و کناره گیری کند، سپس فرمود: ما (اهل بیت) آن روح را به وسیلهٔ اطاعت خدا و عمل برای او، تأیید می‌کنیم.

گناهان

۱- امام صادق عليه السلام، فرمود: پدرم می‌فرمود:
برای فاسد کردن دل چیزی بالاتر از گناه نیست قلب مرتکب گناه می‌شود و بر آن اصرار می‌ورزد تا زیر و رو می‌شود (وارونه می‌گردد و پند و اندرز در آن کارگر نمی‌افتد).

* * *

۲۴۰۵-۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ فَقَالَ- مَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى فِعْلِ مَا يَعْلَمُونَ- أَنَّهُ يُصَيِّرُهُمْ إِلَى النَّارِ.

۲۴۰۶-۳- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عِرْقٍ يَضْرِبُ- وَ لَا نَكْبَةٍ وَ لَا صُدَاعٍ وَ لَا مَرَضٍ إِلَّا بِذَنْبٍ- وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ- وَ مَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ- فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ- وَ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ قَالَ ثُمَّ قَالَ وَ مَا يَعْفُو اللَّهُ أَكْثَرُ مِمَّا يُؤَاخِذُ بِهِ.

۲۴۰۷-۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنِ الْفُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ نَكْبَةٍ تُصِيبُ الْعَبْدَ- إِلَّا بِذَنْبٍ وَ مَا يَعْفُو اللَّهُ عَنْهُ أَكْثَرُ.

۲۴۰۸-۵- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ لَا تُبْدِيَنَّ عَنْ وَاضِحَةٍ- وَ قَدْ عَمِلْتَ الْأَعْمَالَ الْفَاضِحَةَ- وَ لَا يَأْمَنِ الْبَيَاتَ مَنْ عَمِلَ السَّيِّئَاتِ.

۲- امام صادقؑ در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «و چه بسیار بر آتش سوزان شکیبایند (بقره / ۱۷۵)» فرمود:
یعنی چه بسیار شکیبا هستند برای انجام کاری که می‌دانند، آنها را به دوزخ می‌کشاند.

* * *

۳- امام صادقؑ فرمود:
رگی نلرزد و پائی برنخورد و سری درد نگیرد و بیماری نیاید جز برای گناهی، و این است مقصود از گفتار خدای عزّوجلّ: «و آنچه مصیبت به شما رسد برای آن است که خود به دست آوردید و خداوند از بسیاری از آنها گذشت می‌کند (شورا / ۳۰)» سپس فرمود: آنچه خدا از آن گذشت می‌کند، بیشتر است از آنچه باز خواست می‌کند.

* * *

۴- امام باقرؑ، فرمود:
هیچ نکبتی به بنده‌ای نرسد جز برای گناه، و آنچه خدا گذشت می‌کند بیشتر است.

* * *

۵- امام صادقؑ فرمود: که امیر المؤمنینؑ می‌فرمود:
تو که اعمال رسوا کننده‌یی مرتکب شده‌ای خنده‌ای مکن که دندانت آشکار شود و کسی که گناهی کرده نباید از پیش آمد ناگهانی امنیت داشته باشد.

۲۴۰۹-۶- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ سَطَوَاتِ اللَّهِ- بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ قَالَ قُلْتُ لَهُ وَ مَا سَطَوَاتُ اللَّهِ- قَالَ الْأَخْذُ عَلَى الْمَعَاصِي.

۲۴۱۰-۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

الذُّنُوبُ كُلُّهَا شَدِيدَةٌ- وَ أَشَدُّهَا مَا نَبَتَ عَلَيْهِ اللَّحْمُ وَ الدَّمُ- لِأَنَّهُ إِمَّا مَرْحُومٌ وَ إِمَّا مُعَذَّبٌ- وَ الْجَنَّةُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا طَيِّبٌ.

۲۴۱۱-۸- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانٍ عَنِ الْفُضَيْلِ ابْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ- فَيُزْوَى عَنْهُ الرِّزْقُ.

۲۴۱۲-۹- عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ النَّوْفَلِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُخْتَارٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ- مَنْ عَبَدَ الدِّينَارَ وَ الدِّرْهَمَ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ كَمَهَ أَعْمَى- مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ نَكَحَ بَهِيمَةً.

۲۴۱۳-۱۰- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ- فَإِنَّ لَهَا طَالِباً- يَقُولُ

۶- «ابی اسامه»، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
به خدا پناه برید از سطوتهای خداوند در شب و روز، عرض کردم: چیست؟ فرمود: بازخواست از گناه.

* * *

۷- امام باقر علیه السلام، فرمود:
همهٔ گناهان سخت باشند، و سخت‌تر از آن‌ها گناهی است که گوشت و پوست بر آن روئیده باشد (چون خوردن مال حرام) زیرا باید گناه یا آمرزیده شود (به وسیلهٔ توبه) و یا آنکه بخاطر آن عذاب شود (در حال مرگ و قبر و برزخ و دوزخ) و به بهشت در نیاید جز شخص پاک.

* * *

۸- امام باقر علیه السلام، فرمود: بنده گناهی می‌کند و روزی از آن کنار می‌کشد.

* * *

۹- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
ملعون است کسی که ثروت را بپرستد ملعون است کسی که کوری را گمراه سازد (فردی راگمراه سازد) ملعون است کسی که با حیوان و چهارپائی نزدیکی کند.

۱۰ - ابی بصیر گوید: شنید امام باقر علیه السلام می‌فرمود:
بپرهیز ازگناهانی که ناچیزش شمارید زیرا آن‌ها هم بازخواست کننده‌ای دارد کسی از شماها می‌گوید: گناه می‌کنم و استغفار می‌نمایم،

أَحَدُكُمْ أُذْنِبُ وَ أَسْتَغْفِرُ - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ - وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ - إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللهُ إِنَّ اللهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ.

۲۴۱۴ - ۱۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ طَرِيفٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الذَّنْبَ يَحْرِمُ الْعَبْدَ الرِّزْقَ.

۲۴۱۵ - ۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ - فَيُدْرَأُ عَنْهُ الرِّزْقُ - وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ - إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ - وَ لَا يَسْتَثْنُونَ فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ - مِنْ رَبِّكَ وَ هُمْ نَائِمُونَ.

۲۴۱۶ - ۱۳ - عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِذَا أَذْنَبَ الرَّجُلُ - خَرَجَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ - فَإِنْ تَابَ انْمَحَتْ - وَ إِنْ زَادَ زَادَتْ حَتَّى تَغْلِبَ عَلَى قَلْبِهِ - فَلَا يُفْلِحُ بَعْدَهَا أَبَداً.

راستی خدای عزو جل می‌فرماید: «آنچه را پیش فرستاده و آثاری که از آنها بماند بنویسیم و هر چیزی را در امام مبین (لوح محفوظ) آمار می‌کنیم (یس / ۱۲)» و باز فرماید: «راستی اگر آنها به وزن دانهٔ خردل باشند (اعمال و رفتار مردم) یا در درون سنگی و یا در آسمان و یا در زمین باشند، خدا آنها را بیاورد زیرا خدا باریک بین و آگاه است (لقمان / ۱۶)».

* * *

۱۱- محمد بن مسلم، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
به راستی گناه، بنده را از روزی، محروم می‌سازد.

* * *

۱۲- امام باقر علیه السلام، فرمود:
راستی که مردی گناهی می‌کند و روزی او بند می‌آید و این آیه را خواند: «وقتی سوگند خوردند که ما آن را صبحگاه می‌چینیم و نگفتند انشاءالله از جانب خداوند بلائی بر آن چرخید و آنان خواب بودند (قلم/۲۷)»

* * *

۱۳- امام صادق علیه السلام فرمود:
چون مرد گناهی کند در دلش نقطهٔ سیاهی ایجاد می‌شود و اگر توبه کند از بین می‌رود و اگر بر گناه اصرار ورزد بر آن سیاهی افزوده گردد تا سیاهی سراسر دلش را فراگیرد، و پس از آن هرگز رستگار نخواهد شد.

* * *

۲۴۱۷-۱۴- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْعَبْدَ يَسْأَلُ اللَّهَ الْحَاجَةَ- فَيَكُونُ مِنْ شَأْنِهِ قَضَاؤُهَا- إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ أَوْ إِلَى وَقْتٍ بَطِيءٍ- فَيُذْنِبُ الْعَبْدُ ذَنْباً- فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- لِلْمَلَكِ لَا تَقْضِ حَاجَتَهُ- وَ احْرِمْهُ إِيَّاهَا- فَإِنَّهُ تَعَرَّضَ سخطى و استوجب الحرمان منّى.

۲۴۱۸-۱۵- ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:
سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّهُ مَا مِنْ سَنَةٍ أَقَلَّ مَطَراً مِنْ سَنَةٍ- وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَضَعُهُ حَيْثُ يَشَاءُ- إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- إِذَا عَمِلَ قَوْمٌ بِالْمَعَاصِي- صَرَفَ عَنْهُمْ مَا كَانَ قَدَّرَ لَهُمْ- مِنَ الْمَطَرِ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى غَيْرِهِمْ- وَ إِلَى الْفَيَافِي وَ الْبِحَارِ وَ الْجِبَالِ- وَ إِنَّ اللَّهَ لَيُعَذِّبُ الْجُعَلَ فِي جُحْرِهَا- بِحَبْسِ الْمَطَرِ عَنِ الْأَرْضِ الَّتِي- هِيَ بِمَحَلِّهَا بِخَطَايَا مَنْ بِحَضْرَتِهَا- وَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهَا السَّبِيلَ- فِي مَسْلَكٍ سِوَى مَحَلَّةِ أَهْلِ الْمَعَاصِي- قَالَ ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام- فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ.

۲۴۱۹-۱۶- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الرَّجُلَ يُذْنِبُ الذَّنْبَ- فَيُحْرَمُ صَلَاةَ اللَّيْلِ- وَ إِنَّ الْعَمَلَ السَّيِّئَ أَسْرَعُ فِي صَاحِبِهِ- مِنَ السِّكِّينِ فِي اللَّحْمِ.

۱۴- امام باقر علیه السلام، فرمود:
به راستی بنده از خدا حاجتی می‌خواهد که سزاوار است زود یا دیر برآورده شود در این میان بنده گناهی می‌کند و خدای تبارک و تعالی به فرشته می‌فرماید: حاجتش را برآورده مکن و او را محروم ساز زیرا در معرض خشم من قرار گرفت و سزاوار محرومیّت گردید.

* * *

۱۵- «ابو حمزه» گوید: شنیدم امام باقر علیه السلام فرمود:
حقیقت این است که سالی کم باران‌تر از سال دیگر نیست ولی خدا آن باران را به هر جا که خواهد می‌فرستد و هرگاه که مردم گرفتار گناه شوند آن را به نقطه دیگری فرستد خداوند عزّوجلّ آنچه باران را برای آن‌ها در آن سال مقرر کرده به دشتها و دریاها و کوههای دیگر ببارد، به راستی خداوند جُعَل را در سوراخش عذاب کند به واسطهٔ دریغ کردن باران از سر زمینی که محل اوست بخاطر گناهان مردمی که در میان آنهاست و به تحقیق خدا برای جُعَل راهی فراهم کرده که این راه را در غیر محل گنهکاران قرار داده سپس امام علیه السلام فرمود: ای صاحبان خرد اندرز فراگیرید.

* * *

۱۶- امام صادق علیه السلام، فرمود:
راستی بنده گناهی کند و بر اثر آن از نماز شب محروم گردد و براستی که کار بد از کارد در گوشت زودتر اثر کند.

۲۴۲۰-۱۷- عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَا يَعْمَلْهَا- فَإِنَّهُ رُبَّمَا عَمِلَ الْعَبْدُ السَّيِّئَةَ فَيَرَاهُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَيَقُولُ- وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَا أَغْفِرُ لَكَ بَعْدَ ذَلِكَ أَبَداً.

۲۴۲۱-۱۸- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

حَقٌّ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعْصَى فِي دَارٍ- إِلَّا أَضْحَاهَا لِلشَّمْسِ حَتَّى تُطَهِّرَهَا.

۲۴۲۲-۱۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُّونٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَصَمِّ عَنْ مِسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ الْعَبْدَ لَيُحْبَسُ عَلَى ذَنْبٍ- مِنْ ذُنُوبِهِ مِائَةَ عَامٍ- وَ إِنَّهُ لَيَنْظُرُ إِلَى أَزْوَاجِهِ فِي الْجَنَّةِ يَتَنَعَّمْنَ.

۲۴۲۳-۲۰- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ عِيسَى بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ- فَإِذَا أَذْنَبَ ذَنْباً- خَرَجَ فِي النُّكْتَةِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ- فَإِنْ تَابَ ذَهَبَ ذَلِكَ السَّوَادُ- وَ إِنْ تَمَادَى فِي الذُّنُوبِ- زَادَ ذَلِكَ السَّوَادُ حَتَّى يُغَطِّيَ الْبَيَاضَ- فَإِذَا غَطَّى الْبَيَاضَ

۱۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس آهنگِ گناهی کند مبادا گرد آن بگردد، راستش این است که بسا بنده‌ای کار بدی کند و پروردگار تبارک و تعالی او را ببیند، خدا می‌فرماید: به عزّت و جلالم سوگند پس از این هرگز تو را نیامرزم.

* * *

۱۸- ابی الحسن علیه السلام فرمود:
بر خدا سزاوار است که در خانه‌ای نافرمانی نشود جز آنکه آن را از بن برکند تا خورشید بر آن بتابد و از ناپاکی پاکش کند.

* * *

۱۹- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به راستی بنده بخاطر گناهی (در قیامت) صد سال زندانی شود ولی همسران خود را ببیند که در بهشت در ناز و نعمت‌اند.

* * *

۲۰- امام باقر علیه السلام، فرمود:
هیچ بنده‌ای نیست جز آنکه در دلش نقطهٔ سفیدی است و هر گاه گناهی کند، در آن نقطهٔ سیاهی برآید، اگر توبه کند، آن سیاهی از بین برود و اگر بر گناه ادامه دهد بر سیاهی افزوده شود تا تمام سفیدی را بپوشاند و چون سفیدی پوشیده شود صاحب آن هرگز به خیر و خوبی

لَمْ يَرْجِعْ صَاحِبُهُ إِلَى خَيْرٍ أَبَداً - وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ - مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.

۲۴۲۴-۲۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لَا تُبْدِيَنَّ عَنْ وَاضِحَةٍ - وَ قَدْ عَمِلْتَ الْأَعْمَالَ الْفَاضِحَةَ - وَ لَا تَأْمَنِ الْبَيَاتَ - وَ قَدْ عَمِلْتَ السَّيِّئَاتِ.

۲۴۲۵-۲۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَلِيِّ ابْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي عَمْرٍو الْمَدَائِنِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ قَضَى قَضَاءً حَتْماً - أَلَّا يُنْعِمَ عَلَى الْعَبْدِ بِنِعْمَةٍ - فَيَسْلُبَهَا إِيَّاهُ حَتَّى يُحْدِثَ الْعَبْدُ ذَنْباً - يَسْتَحِقُّ بِذَلِكَ النَّقِمَةَ.

۲۴۲۶-۲۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ سَدِيرٍ قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ الْآيَةَ فَقَالَ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ كَانَتْ لَهُمْ قُرًى مُتَّصِلَةٌ - يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ - وَ أَنْهَارٌ جَارِيَةٌ وَ أَمْوَالٌ ظَاهِرَةٌ - فَكَفَرُوا نِعَمَ اللَّهِ

رهسپار نگردد و این است قول خدای عزّوجلّ: «نه چنین است بلکه آنچه که مرتکب شدند سبب سیاهی دل آنها شده که خود کرده‌اند(مطففین/۱۴)»

* * *

۲۱- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: تو که مرتکب کارهای رسوا کننده شده‌ای خنده دندان‌نما مکن (بلند خنده مکن) و از بلاهای شبگیر و ناگهانی ایمن مباش.

* * *

۲۲- امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که: پدرم فرمود:

به راستی خدا به طور حتم حکم فرموده است: نعمتی را که به بندهٔ خود داده هرگز از او نستاند جز آنکه بنده گناهی انجام دهد که سزاوار کیفر باشد..

* * *

۲۳- سُدَیر، گوید: مردی از امام صادق علیه السلام از تفسیر قول خدای عزّوجلّ پرسید: «گفتند پروردگارا بین سفرهای ما دوری انداز ولی آنها به خود ستم کردند (سبا / ۱۹)» فرمود: اینان مردمی بودند که آبادیهای به هم پیوسته داشتند با نهرهای جاری و اموال بسیار که در معرض دید یکدیگر قرار داشتند ولی نسبت به نعمتهای خداوند ناسپاسی کردند خداوند هم

عَزَّ وَجَلَّ- وَ غَيَّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ مِنْ عَافِيَةِ اللَّهِ- فَغَيَّرَ اللَّهُ مَا بِهِمْ مِنْ نِعْمَةٍ-وَ إِنَّ اللهَ لاٰ يُغَيِّرُ مٰا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا مٰا بِأَنْفُسِهِمْ فَأَرْسَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ-فَغَرَّقَ قُرَاهُمْ-وَخَرَّبَ دِيَارَهُمْ- وَ أَذْهَبَ أَمْوَالَهُمْ- وَ أَبْدَلَهُمْ مَكَانَ جَنَّاتِهِمْ- جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَ أَثْلٍ- وَ شَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ- ثُمَّ قَالَ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَ هَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ.

۲۴۲۷- ۲۴ -مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً- فَسَلَبَهَا إِيَّاهُ حَتَّى يُذْنِبَ ذَنْباً- يَسْتَحِقُّ بِذٰلِكَ السَّلْبَ.

۲۴۲۸- ۲۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ الْجَزَرِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بَعَثَ نَبِيّاً- مِنْ أَنْبِيَائِهِ إِلَى قَوْمِهِ- وَ أَوْحَى إِلَيْهِ أَنْ قُلْ لِقَوْمِكَ- إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ وَ لَا أُنَاسٍ-كَانُوا عَلَى طَاعَتِي فَأَصَابَهُمْ فِيهَا سَرَّاءُ- فَتَحَوَّلُوا عَمَّا أُحِبُّ إِلَى مَا أَكْرَهُ- إِلَّا تَحَوَّلْتُ لَهُمْ عَمَّا يُحِبُّونَ إِلَى مَا يَكْرَهُونَ- وَ لَيْسَ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ وَ لَا أَهْلِ بَيْتٍ- كَانُوا عَلَى مَعْصِيَتِي فَأَصَابَهُمْ فِيهَا ضَرَّاءُ فَتَحَوَّلُوا عَمَّا أَكْرَهُ إِلَى مَا أُحِبُّ- إِلَّا تَحَوَّلْتُ لَهُمْ عَمَّا يَكْرَهُونَ إِلَى مَا يُحِبُّونَ- وَ قُلْ لَهُمْ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي- فَلَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَتِي فَإِنَّهُ لَا يَتَعَاظَمُ عِنْدِي ذَنْبٌ أَغْفِرُهُ- وَ قُلْ لَهُمْ لَا يَتَعَرَّضُوا مُعَانِدِينَ

نعمتش را دگرگون ساخت همانا خداوند نعمتها را دگرگون نسازد جز آنکه خود مردم با رفتار نا مناسب خود آنها را دگرگون سازند خداوند برای آنها سیل عَرِم فرستاد که تمام آبادیها و خانه هایشان را ویران کرد و باغهای سر سبز و آباد آنها را پس از فرو رفتن سیل به درخت تلخ و شور گز و درخت سدر تبدیل کرد سپس خداوند می‌فرماید: «ناسپاسی آنها را چنین کیفر دادیم مگر ما جز ناسپاسی را کیفر می‌دهیم؟».

۲۴- سماعه، گوید: شنیدم امام صادق عليه السلام می‌فرمود:
خداوند هرگز نعمتی را به بندهٔ خود نمی‌دهد که از او پس بگیرد جز آنکه گناهی کند که سزاوار گرفتن آن باشد.

۲۵- امام صادق عليه السلام می‌فرمود:
خدای عزّوجلّ یکی از پیامبرانش را به سوی قومش فرستاد و به او وحی کرد که به قومت بگو: اهل هیچ آبادی و هیچ مردمی که در اطاعت من به خوشی و فراوانی رسیده و از حالی که من دوست دارم به حالی که بد دارم منتقل شوند جز این نیست وضع آنان رااز آنچه دوست دارند به وضعی که بد دارند برگردانم و اهل هر آبادی و هر خانه که در نافرمانی من و به بد حالی و گرسنگی افتاده‌اند و از حالی که من بد دارم به حالی که دوست دارم برگردند جز این نیست که من آنها را از حالی که بد دارند به وضعی که خوش دارند برگردانم، به آنها بگو: رحمت من به خشم و غضبم پیشی دارد پس از رحمت من نا امید مباشید زیرا هیچ گناهی نزد من بزرگ‌تر از آن نیست که آن را بیامرزم به آنها بگو: از راه عناد و لجبازی خود را در معرض خشم قرار ندهند و دوستانم را خوار و

لِسَخَطِي - وَ لَا يَسْتَخِفُّوا بِأَوْلِيَائِي - فَإِنَّ لِي سَطَوَاتٍ عِنْدَ غَضَبِي - لَا يَقُومُ لَهَا شَيْءٌ مِنْ خَلْقِي.

۲۴۲۹ - ۲۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ عَنْ جَدِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ:

أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِلَى نَبِيٍّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ - إِذَا أُطِعْتُ رَضِيتُ وَ إِذَا رَضِيتُ بَارَكْتُ - وَ لَيْسَ لِبَرَكَتِي نِهَايَةٌ - وَ إِذَا عُصِيتُ غَضِبْتُ وَ إِذَا غَضِبْتُ لَعَنْتُ - وَ لَعْنَتِي تَبْلُغُ السَّابِعَ مِنَ الْوَرَى.

۲۴۳۰ - ۲۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

أَنَّهُ قَالَ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَكْثُرُ بِهِ الْخَوْفُ مِنَ السُّلْطَانِ - وَ مَا ذَلِكَ إِلَّا بِالذُّنُوبِ فَتَوَقَّوْهَا - مَا اسْتَطَعْتُمْ وَ لَا تَمَادَوْا فِيهَا.

۲۴۳۱ - ۲۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لَا وَجَعَ أَوْجَعُ لِلْقُلُوبِ مِنَ الذُّنُوبِ - وَ لَا خَوْفَ أَشَدُّ مِنَ الْمَوْتِ - وَ كَفَى بِمَا سَلَفَ تَفَكُّراً - وَ كَفَى بِالْمَوْتِ وَاعِظاً.

۲۴۳۲ - ۲۹ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ الْمِيثَمِيِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ هِلَالٍ الشَّامِيِّ مَوْلًى لِأَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ كُلَّمَا أَحْدَثَ الْعِبَادُ مِنَ الذُّنُوبِ - مَا لَمْ يَكُونُوا يَعْمَلُونَ - أَحْدَثَ اللَّهُ لَهُمْ مِنَ الْبَلَاءِ - مَا لَمْ يَكُونُوا يَعْرِفُونَ.

سبک نشمارند، زیرا هنگام خشم هیبت‌هائی دارم که هیچ یک از مخلوقاتم تاب مقاومت در برابر آنها را ندارند.

توضیح: در تاریخ ثبت است که بسیاری از فرزندان آن جباران و ستمگران گرفتار عکس‌العمل پدران خود قرار گرفته و در میان مردم بدبخت و سرافکنده شده‌اند و پاره‌ای دیگر بخاطر آنکه فرزندانشان به سرنوشت بدی گرفتار نشوند از ستم بسیار خودداری کرده‌اند و این خود لطف الهی به فرزندان است تا عبرت گیرند و راه پداران و نیکان خود پیمایند.

۲۶- امام رضا علیه السلام، فرمود: خدای عزّوجلّ به یکی از پیامبرانش وحی کرد: هرگاه اطاعت شوم، خوشنود گردم و هرگاه خشنود گردم، برکت دهم و برای برکت دادن من پایانی نیست و چون نافرمانی شوم خشم کنم و چون خشم کنم لعنت فرستم که به هفت پشت برسد.

۲۷- امام صادق علیه السلام، فرمود: یکی از شما از پادشاه گاهی اوقات، بسیار بترسد و این جز بخاطر انجام گناهان نیست، تا می‌توانید از گناهان بپرهیزید و بر آنها اصرار نورزید.

۲۸- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: هیچ دردی برای قلب، از گناه دردناک تر نیست، و ترس، سخت تر از مرگ نیست و رفتارهای گذشته گان، برای اندیشیدن و عبرت گرفتن کافیست و مرگ، برای اندرز و پند گوئی بس است.

۲۹- امام رضا علیه السلام فرمود: هر چه بندگان، گناهان تازه و ناکرده انجام دهند خداوند هم برایشان بلاهای تازه و ناشناخته به وجود خواهد آورد.

توضیح: این حدیث و روایت از معجزات معصوم است و ناظر به وضع امروز انسانهاست، در جامعه امروز، پاره‌ای از گناهان صورت می‌گیرد که اصلاً در گذشته هیچ سابقه‌ای نداشته است خداوند هم بیماری هایی به وجود می‌آورد که در گذشته هیچ گونه سابقه‌ای نداشته و در تاریخ پزشکی ثبت و ضبط نشده است مثل بیماری ایدز و دهها بیماریهای سرطانی که در نوع خود بی نظیر است.

۲۴۳۳ - ۳۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبَّادِ بْنِ صُهَيْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - إِذَا عَصَانِي مَنْ عَرَفَنِي - سَلَّطْتُ عَلَيْهِ مَنْ لَا يَعْرِفُنِي.

۲۴۳۴ - ۳۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ ابْنِ عَرَفَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ - مُنَادِياً يُنَادِي مَهْلاً مَهْلاً - عِبَادَ اللَّهِ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ - فَلَوْ لَا بَهَائِمُ رُتَّعٌ - وَ صِبْيَةٌ رضّع و شيوخ رُكّع اصّب عليكم العذاب صبّاً ترضّون به رضّاً..

بَابُ الْكَبَائِرِ

۲۴۳۵ - ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ - وَ نُدْخِلْكُمْ مُدْخَلاً كَرِيماً قَالَ الْكَبَائِرُ الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ - عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهَا النَّارَ.

۲۴۳۶ - ۲ - عَنْهُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ قَالَ:

كَتَبَ مَعِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام يَسْأَلُهُ عَنِ الْكَبَائِرِ

۳۰- امام صادقؑ، فرمود: خدای عزّوجلّ می‌فرماید: هر گاه کسی که با شناخت، مرانافرمانی کندکسی رابر او مسلط می‌سازم که مرا نشناخته است.

* * *

۳۱- حضرت ابی الحسنؑ، فرمود: راستی که خدای عزّوجلّ در هر روز یک جارچی است که فریاد می‌زند: ای بندگان! ایست ایست از نافرمانی خداوند که اگر کودکان و پیران خمیده و چهارپایان زبان بسته نبودند عذابی بر سرتان فرود می آمد که نرم و کوبیده شوید.

گناهان کبیره

۱- امام صادقؑ در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «اگر از گناهان کبیره که از آن نهی شده‌اید دوری کنید گناهان شما را بپوشانیم و شما را به منزل ارزشمندی وارد کنیم (نساء / ۳۱)»، فرمود: کبائر گناهانی هستند که خدای عزّوجلّ برای آنها دوزخ را لازم شمرده است.

* * *

۲- «ابن محجوب»، گوید: یعنی از اصحاب ما به همراه من برای ابی‌الحسنؑ نامه‌یی نوشت و پرسید کبائر چند تاست و چیست؟ در پاسخ نوشت: کسی که از آنچه خدا بر آن به دوزخ و آتش جهنم تهدید کرده کنار کشد

كَمْ هِيَ وَ مَا هِيَ - فَكَتَبَ الْكَبَائِرُ مَنِ اجْتَنَبَ مَا وَعَدَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ كَفَّرَ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ - إِذَا كَانَ مُؤْمِناً وَ السَّبْعُ الْمُوجِبَاتُ - قَتْلُ النَّفْسِ الْحَرَامِ - وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ - وَ أَكْلُ الرِّبَا - وَ التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ - وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ - وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ - وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ.

۲۴۳۷ - ۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْكَبَائِرُ سَبْعٌ - قَتْلُ الْمُؤْمِنِ مُتَعَمِّداً - وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ - وَ التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ - وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً وَ أَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ - وَ كُلُّ مَا أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ.

۲۴۳۸ - ۴ - يُونُسُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ مِنَ الْكَبَائِرِ عُقُوقَ الْوَالِدَيْنِ وَ الْيَأْسَ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ - وَ الْأَمْنَ لِمَكْرِ اللَّهِ - وَ قَدْ رُوِيَ أَنَّ أَكْبَرَ الْكَبَائِرِ الشِّرْكُ بِاللَّهِ.

۲۴۳۹ - ۵ - يُونُسُ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ نُعْمَانَ الرَّازِيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَنْ زَنَى خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ - وَ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ - وَ مَنْ أَفْطَرَ يَوْماً مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ - مُتَعَمِّداً خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ.

در صورتی که مؤمن باشد کردارهای بد او پوشیده گردد آن هفت گناهی که موجب دوزخ‌اند عبارتند از: ۱ - قتل نفس ۲- ناسپاسی از پدر مادر ۳- ربا خواری ۴- تعرّب بعد از هجرت (کسانی که از مکه و مناطق کفر به شهر مدینه پایگاه اسلام هجرت می‌کردند) ۵- خوردن مال یتیم به ناحق ۶- خوردن ربا بعد از علم به حرمت آن ۷- هر چه که خداوند بخاطر آن دوزخ را واجب کرده است.

۳- «محمد بن مسلم» می‌گوید از امام صادق علیه السلام که می‌فرمود: گناهان کبیره هفت چیزند

۱- کشتن مؤمن از روی عمد
۲- متهم ساختن زن پاکدامن
۳- فرار از جهاد
۴- تعرب بعد از هجرت
۵- خوردن مال یتیم بناحق
۶- خوردن ربا بعد از علم بحرمت
۷- هرچه که خداوند جهنم را برای آن لازم داشته است

۴- «عبدالله بن سنان»، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: کبائر عبارتنداز:
۱ - عاق والدین
۲- ناامیدی از رحمت خداوند
۳- ایمنی از مکر خدا و روایت شده که بزرگترین گناهان کبیره شرک به خداوند است.

۵- «نعمان رازی» می‌گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: هر کس زنا کند، از ایمان خارج شود و هر کس میخوارگی کند از ایمان بیرون است و هر کس یک روز از ماه رمضان را عمداً افطار کند، از ایمان خارج شود.

۲۴۴۰-۶- عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَةَ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ لَا يَزْنِي الزَّانِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- قَالَ لَا إِذَا كَانَ عَلَى بَطْنِهَا سُلِبَ الْإِيمَانُ- مِنْهُ فَإِذَا قَامَ رُدَّ إِلَيْهِ- فَإِذَا عَادَ سُلِبَ قُلْتُ فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَعُودَ- فَقَالَ مَا أَكْثَرَ مَنْ يُرِيدُ أَنْ يَعُودَ- فَلَا يَعُودُ إِلَيْهِ أَبَداً.

۲۴۴۱-۷- يُونُسُ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَواحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ قَالَ- الْفَوَاحِشُ الزِّنَى وَ السَّرِقَةُ- وَ اللَّمَمُ الرَّجُلُ يُلِمُّ بِالذَّنْبِ فَيَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْهُ- قُلْتُ بَيْنَ الضَّلَالِ وَ الْكُفْرِ مَنْزِلَةٌ- فَقَالَ مَا أَكْثَرَ عُرَى الْإِيمَانِ.

۲۴۴۲-۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ عَنِ الْكَبَائِرِ- فَقَالَ هُنَّ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ ﷺ سَبْعٌ- الْكُفْرُ بِاللَّهِ- وَ قَتْلُ النَّفْسِ- وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ- وَ أَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ- وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً- وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ- وَ التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ- قَالَ فَقُلْتُ فَهَذَا أَكْبَرُ الْمَعَاصِي- قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَأَكْلُ دِرْهَمٍ مِنْ مَالِ الْيَتِيمِ- ظُلْماً أَكْبَرُ أَمْ تَرْكُ الصَّلَاةِ- قَالَ تَرْكُ الصَّلَاةِ- قُلْتُ فَمَا عَدَدْتَ تَرْكَ الصَّلَاةِ فِي الْكَبَائِرِ- فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَوَّلُ مَا قُلْتُ لَكَ- قَالَ قُلْتُ الْكُفْرُ- قَالَ فَإِنَّ تَارِكَ الصَّلَاةِ كَافِرٌ- يَعْنِي مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ.

۶- «محمد بن عبده» می‌گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: زناکار هنگامی که زنا می‌کند، بی ایمان است؟ فرمود: نه، زمانی که روی شکم زن است ایمان از او سلب می‌شود و هرگاه برخاست به او برمی‌گردد و چون به زنا برگشت باز ایمان از او سلب می‌شود عرض کردم: او قصد دارد به زنا باز گردد؟ در پاسخ فرمود: چه بسیار اند کسانی که می‌خواهند برگردند و هرگز بر نمی‌گردند.

۷- امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «آن کسانی که از گناهان بزرگ و هرزگیها جز گناهان خرد کناره‌گیری کنند (نجم / ۳۵)» فرمود: هرزگی زنا و دزدی است و گناهان خرد آن است که شخص آهنگ گناه کند سپس از خدا آمرزش بخواهد عرض کردم: آیا میان گمراهی و کفر جایگاهی است؟ در پاسخ فرمود: دستاویزهای ایمان بسیار است.

توضیح: باید توجه داشت که گناهان کبیره عبارت از گناهانی است که کننده آن کار، مستحق دوزخ باشد فواحش گناهانی است که انجام دهنده آن باید حد بخورد مثل زنا و شراب خوری و سرقت و گناهان خرد، گناهانی است که حد ندارد ولی اگر صاحب آن بر آن اصرار ورزد به کبیره تبدیل می‌شود مثل نگاه به نامحرم.

۸- «عبیدة بن زراره» می‌گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم راجع به گناهان کبیره، در پاسخ فرمود: آنها در کتاب علی علیه السلام هفت چیز اند:
۱- کفر به خدا ۲- قتل نفس ۳- عاق والدین ۴- خوردن ربا با آگاهی از حرمت آن ۵- خوردن مال یتم به ناحق ۶- گریز از جبههٔ جهاد ۷- تعرّب بعد از هجرت. گوید: من عرض کردم: اینها بزرگترین معاصی هستند؟ فرمود: آری، من گفتم: خوردن یک درهم مال یتیم به ناحق یا ترک نماز؟ فرمود: ترک نماز، گفتم: شما ترک نماز را از کبائر نشمردی؟ در پاسخ فرمود: آنکه نخست برایت گفتم: چه بود؟ گوید: گفتم: کفر بود، فرمود: براستی تارک الصلوة (بی نماز) بدون عذر کافر است.

۲۴۴۳-۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَصَمِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ جُنَّةً- حَتَّى يَعْمَلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً- فَإِذَا عَمِلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً- انْكَشَفَتْ عَنْهُ الْجُنَنُ فَيُوحِي اللَّهُ إِلَيْهِمْ- أَنِ اسْتُرُوا عَبْدِي بِأَجْنِحَتِكُمْ- فَتَسْتُرُهُ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا- قَالَ فَمَا يَدَعُ شَيْئاً مِنَ الْقَبِيحِ إِلَّا قَارَفَهُ- حَتَّى يَمْتَدِحَ إِلَى النَّاسِ بِفِعْلِهِ الْقَبِيحِ- فَيَقُولُ الْمَلَائِكَةُ- يَا رَبِّ هَذَا عَبْدُكَ مَا يَدَعُ شَيْئاً إِلَّا رَكِبَهُ- وَ إِنَّا لَنَسْتَحْيِي مِمَّا يَصْنَعُ- فَيُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِمْ- أَنِ ارْفَعُوا أَجْنِحَتَكُمْ عَنْهُ- فَإِذَا فُعِلَ ذَلِكَ أَخَذَ فِي بُغْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ- فَعِنْدَ ذَلِكَ يَنْهَتِكُ سِتْرُهُ فِي السَّمَاءِ- وَ سِتْرُهُ فِي الْأَرْضِ- فَيَقُولُ الْمَلَائِكَةُ- يَا رَبِّ هَذَا عَبْدُكَ قَدْ بَقِيَ مَهْتُوكَ السِّتْرِ- فَيُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِمْ- لَوْ كَانَتْ لِلَّهِ فِيهِ حَاجَةٌ- مَا أَمَرَكُمْ أَنْ تَرْفَعُوا أَجْنِحَتَكُمْ عَنْهُ وَ رَوَاهُ ابْنُ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ.

۲۴۴۴-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ الْكَبَائِرُ الْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ- وَ الْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ- وَ الْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ- وَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ- وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً- وَ أَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ وَ التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ- وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ- وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ- فَقِيلَ

۹- امیر المؤمنین﷣ فرمود: برای هر بنده‌ای چهل پرده کشیده شده است تا آنکه چهل گناه کبیره انجام دهد و هر گاه چهل گناه کبیره کند، همهٔ پرده‌ها از او کنار روند و خدا به آنان (یعنی فرشته‌ها) وحی کند با پرهای خود بندهٔ مرا بپوشانید (و آبروی او را حفظ کنید) و فرشته‌ها با پرهای خود از او پرده پوشی کنند، فرمود: آن بنده هیچ کار زشتی را کنار نگذارد جز در آن فرو رود و به آن آلوده گردد تا کارش بدانجا کشد که از مردم در برابر کار زشت خود مدح و ثنا خواهد پس فرشته‌ها گویند: پروردگارا! این بنده هیچ چیز به جا نگذاشت و همه بدی‌ها را مرتکب شد و ما از آن‌چه او می‌کند خجالت می‌کشیم و حیا می‌کنیم، پس خدای عزّوجلّ به آنها وحی کند که شما هم پرهای خود را از روی کردار زشتش بردارید و چون چنین کند و کارش به اینجا بکشد آغاز دشمنی با ما خاندان کند، در این جاست که پردهٔ او در آسمان دریده شود و پردهٔ او در زمین پاره شود، پس فرشته‌ها می‌گویند: پروردگارا! این بنده ات پرده دریده و بی آبرو مانده است؟ خدای عزّوجلّ به آنها وحی کند اگر خداوند به او نیازی داشت به شما فرمان نمی‌داد که بالهای خود را از او بر دارید.

۱۰ - «مسعدة بن صدقه»، گوید: از امام صادق﷣ شنیدم می‌فرمود: کبائر: عبارتند از ناامیدی از رحمت خدا، ناامیدی از لطف خدا، و ایمنی از مکر خدا، و قتل نفسی که خدا آن را حرام کرده است، و عاق والدین و خوردن مال یتیم به ناحق و خوردن ربا پس از آگاهی از حرمت آن و تعرّب بعد از هجرت، و تهمت زنا به زنان پارسا، و گریختن از جبههٔ جهاد. به آن حضرت عرض شد:

بفرمائید که مرتکب گناه کبیره که بی توبه از آن بمیرد، از ایمان

لَهُ أَرَأَيْتَ الْمُرْتَكِبُ لِلْكَبِيرَةِ يَمُوتُ عَلَيْهَا - أَتُخْرِجُهُ مِنَ الْإِيمَانِ - وَ إِنْ عُذِّبَ بِهَا - فَيَكُونُ عَذَابُهُ كَعَذَابِ الْمُشْرِكِينَ - أَوْ لَهُ انْقِطَاعٌ قَالَ يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلَامِ - إِذَا زَعَمَ أَنَّهَا حَلَالٌ - وَ لِذَلِكَ يُعَذَّبُ أَشَدَّ الْعَذَابِ - وَ إِنْ كَانَ مُعْتَرِفاً بِأَنَّهَا كَبِيرَةٌ - وَ هِيَ عَلَيْهِ حَرَامٌ - وَ أَنَّهُ يُعَذَّبُ عَلَيْهَا وَ أَنَّهَا غَيْرُ حَلَالٍ - فَإِنَّهُ مُعَذَّبٌ عَلَيْهَا وَ هُوَ أَهْوَنُ عَذَاباً مِنَ الْأَوَّلِ - وَ يُخْرِجُهُ مِنَ الْإِيمَانِ - وَ لَا يُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ.

۲۴۴۵ - ۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ ﷺ فِي قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذَا زَنَى الرَّجُلُ فَارَقَهُ رُوحُ الْإِيمَانِ - قَالَ هُوَ قَوْلُهُ وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ ذَاكَ الَّذِي يُفَارِقُهُ.

۲۴۴۶ - ۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رِبْعِيٍّ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

يُسْلَبُ مِنْهُ رُوحُ الْإِيمَانِ - مَا دَامَ عَلَى بَطْنِهَا - فَإِذَا نَزَلَ عَادَ الْإِيمَانُ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَرَأَيْتَ إِنْ هَمَّ - قَالَ لَا أَرَأَيْتَ إِنْ هَمَّ أَنْ يَسْرِقَ أَتُقْطَعُ يَدُهُ.

۲۴۴۷ - ۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ صَبَّاحِ بْنِ سَيَابَةَ قَالَ:

كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدَةَ - يَزْنِي الزَّانِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ - قَالَ لَا إِذَا كَانَ عَلَى بَطْنِهَا - سُلِبَ الْإِيمَانُ مِنْهُ - فَإِذَا قَامَ رُدَّ عَلَيْهِ قُلْتُ - فَإِنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ قَالَ - مَا أَكْثَرَ مَا يَهُمُّ أَنْ يَعُودَ ثُمَّ لَا يَعُودُ.

بیرون‌اش می‌برد؟ و اگر بدان عذاب شود، عذابش همچون عذاب مشرکان باشد یا به پایان رسد؟
فرمود: از اسلام بیرون رود اگر گمان برد که آن حلال است و به همین سبب، سخت‌ترین عذاب را دارد، و اگر اعتراف دارد که کبیره است و بر او حرام است و به آن کیفر شود و آن روا نیست به واسطهٔ آن عذاب شود و این عذابش سبک‌تر باشد از عذاب اولی و ارتکاب آن کبیره او را از ایمان به در برد و از اسلام خارجش نسازد.

۱۱- «ابن بُکَیر» گوید: به امام باقرعلیه‌السلام عرض کردم چه می‌فرمائید در بارهٔ فرمودهٔ رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله که: چون مرد زنا کند، روح ایمان از او جدا شود، فرمود: مقصود از آن فرمودهٔ خداست: «و کمک کند آن را به روحی از طرف خدا» این است روحی که از او جدا شود.

۱۲- امام صادق‌علیه‌السلام فرمود: تا زمانیکه مرد روی شکم او است (یعنی زن زانیه)، روح ایمان از او سلب می‌شود به آن حضرت عرض کردم: بفرمائید اگر قصد زنا کند چطور؟ فرمود: نه، (ایمان از او سلب نمی‌شود) بگو بدانم اگر قصد دزدی کند دستش بریده می‌شود؟
توضیح: یعنی همانطور که با قصد دزدی دستش بریده نمی‌شود با قصد زنا هم ایمانش سلب نمی‌گردد زیرا در گناه عمل و فعل شرط است نه قصد یا اندیشه گناه.

۱۳- «صباح بن سیابه»، گوید: من خدمت امام صادق‌علیه‌السلام بودم که محمد بن عبده به آن حضرت گفت: آیا زانی در حال زنا کردن مؤمن است؟ فرمود: نه، تا آنگاه که روی شکم آن زن زانیه است ایمان از او سلب می‌شود و هر گاه برخاست ایمان به او بر می‌گردد عرض کردم: بازهم قصد دارد زنا بکند؟ فرمود:
چه بسا که قصد زنا می‌کند و از تصمیم خود بر می‌گردد و توبه می‌کند.

۲۴۴۸-۱۴- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْكَبَائِرُ سَبْعَةٌ- مِنْهَا قَتْلُ النَّفْسِ مُتَعَمِّداً- وَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ- وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ- وَ أَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ- وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ- وَ التَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ- وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ- وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً- قَالَ وَ التَّعَرُّبُ وَ الشِّرْكُ وَاحِدٌ.

۲۴۴۹-۱۵- أَبَانٌ عَنْ زِيَادٍ الْكُنَاسِيِّ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام وَ الَّذِي إِذَا دَعَاهُ أَبُوهُ لَعَنَ أَبَاهُ- وَالَّذِي إِذَا أَجَابَهُ ابْنُهُ يَضْرِبُهُ.

۲۴۵۰-۱۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ رَفَعَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ دَاوُدَ الْغَنَوِيِّ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام -

فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ -إِنَّ نَاساً زَعَمُوا أَنَّ الْعَبْدَ لَا يَزْنِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- وَ لَا يَسْرِقُ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- وَ لَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- وَ لَا يَأْكُلُ الرِّبَا وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- وَ لَا يَسْفِكُ الدَّمَ الْحَرَامَ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- فَقَدْ ثَقُلَ عَلَيَّ هَذَا- وَ حَرِجَ مِنْهُ صَدْرِي- حِينَ أَزْعُمُ أَنَّ هَذَا الْعَبْدَ يُصَلِّي صَلَاتِي- وَ يَدْعُو دُعَائِي- وَ يُنَاكِحُنِي وَ أُنَاكِحُهُ- وَ يُوَارِثُنِي وَ أُوَارِثُهُ وَ قَدْ خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ- مِنْ أَجْلِ ذَنْبٍ يَسِيرٍ أَصَابَهُ

۱۴- «ابی بصیر» می‌گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: گناهان کبیره هفت چیز است که عبارتند از: ۱ - آدم کشی از روی عمد، ۲- شرک به خدای بزرگ، ۳- متهم کردن زن پارسا به زنا، ۴- خوردن ربا با آگاهی از حرمت آن، ۵- گریز از جبهۀ جهاد، ٦- تعرّب بعد از هجرت، ۷- ناسپاسی حق پدر و مادر ۸- خوردن مال یتیم به ناحق. فرمود: تعرّب و شرک یکی است بنابر این مجموع کبائر هفت چیز می‌شود.

۱۵- زبیر کناسی، می‌گوید: امام صادق علیه السلام فرمود:
و آنکس که چون پدرش بخواند (بجای اجابت و اطاعت) او را دشنام دهد، و آنکس که فرزند مطیع و فرمان بر خود را، به ناحق بزند.

۱٦- «اصبغ بن نباته»، گوید: مردی نزد امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و گفت:
ای امیرالمؤمنین! گروهی چنین می‌پندارند که بنده تا ایمان دارد، زنا و دزدی نکند، و شراب ننوشد، و ربا نخورد، و خون محترمی را نریزد، این سخن بر من گران است و از آن دل تنگم که چنین بنده همان نماز را می‌خواند و همان دعای مرا انجام می‌دهد او از من زن می‌گیرد و من از او زن می‌گیرم و سپس از یکدیگر ارث می‌بریم و به خاطر اندک گناهی که به آن آلوده شده است از ایمان خارج می‌شود؟، امیر المؤمنین در پاسخ فرمود: راست گفتی، من از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم می‌فرمود: دلیل آن هم قرآن خداست که: خدای عزّوجلّ مردم را سه طبقه آفرید و آنهارا در سه مرتبه جا داده و این همان فرموده خدای عزّوجلّ است در قرآن: اصحاب میمنه و اصحاب مشأمه و سابقون، و امّا آنچه دربارۀ سابقین فرمود، دلالت دارد که آنان پیامبران مرسل و غیر مرسل اند، و خدا در

فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ صَدَقْتَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ وَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِ كِتَابُ اللَّهِ - خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - النَّاسَ عَلَى ثَلَاثِ طَبَقَاتٍ - وَ أَنْزَلَهُمْ ثَلَاثَ مَنَازِلَ - وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الْكِتَابِ - أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ - وَ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ وَ السَّابِقُونَ - فَأَمَّا مَا ذَكَرَ مِنْ أَمْرِ السَّابِقِينَ - فَإِنَّهُمْ أَنْبِيَاءُ مُرْسَلُونَ وَ غَيْرُ مُرْسَلِينَ - جَعَلَ اللَّهُ فِيهِمْ خَمْسَةَ أَرْوَاحٍ - رُوحَ الْقُدُسِ - وَ رُوحَ الْإِيمَانِ - وَ رُوحَ الْقُوَّةِ - وَ رُوحَ الشَّهْوَةِ وَ رُوحَ الْبَدَنِ - فَبِرُوحِ الْقُدُسِ بُعِثُوا أَنْبِيَاءَ مُرْسَلِينَ وَ غَيْرَ مُرْسَلِينَ - وَ بِهَا عَلِمُوا الْأَشْيَاءَ - وَ بِرُوحِ الْإِيمَانِ عَبَدُوا اللَّهَ - وَ لَمْ يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً - وَ بِرُوحِ الْقُوَّةِ جَاهَدُوا عَدُوَّهُمْ - وَ عَالَجُوا مَعَاشَهُمْ - وَ بِرُوحِ الشَّهْوَةِ أَصَابُوا لَذِيذَ الطَّعَامِ - وَ نَكَحُوا الْحَلَالَ مِنْ شَبَابِ النِّسَاءِ - وَ بِرُوحِ الْبَدَنِ دَبُّوا وَ دَرَجُوا - فَهَؤُلَاءِ مَغْفُورٌ لَهُمْ مَصْفُوحٌ عَنْ ذُنُوبِهِمْ

ثُمَّ قَالَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنا بَعْضَهُمْ عَلى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللهُ وَ رَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجاتٍ وَ آتَيْنا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّناتِ وَ أَيَّدْناهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

ثُمَّ قَالَ فِي جَمَاعَتِهِمْ - وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ يَقُولُ أَكْرَمَهُمْ بِهَا فَفَضَّلَهُمْ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ - فَهَؤُلَاءِ مَغْفُورٌ لَهُمْ - مَصْفُوحٌ عَنْ ذُنُوبِهِمْ - ثُمَّ ذَكَرَ أَصْحَابَ الْمَيْمَنَةِ - وَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقّاً بِأَعْيَانِهِمْ - جَعَلَ اللَّهُ فِيهِمْ أَرْبَعَةَ أَرْوَاحٍ - رُوحَ الْإِيمَانِ - وَ رُوحَ الْقُوَّةِ - وَ رُوحَ الشَّهْوَةِ وَ رُوحَ الْبَدَنِ

آن‌ها پنج روح نهاده است: روح القدس، روح ایمان، روح قوّت، روح شهوت، روح بدن، و به وسیلهٔ روح القدس به پیامبری مبعوث شدند، مرسل شدند یا غیر مرسل، و به واسطهٔ آن هر چه را دانستند، و به وسیله ء روح ایمان خدا را پرستیدند و چیزی با او شریک نساختند، و با روح قوّت با دشمنان نبرد کردند و به کار زندگی پرداختند، و با روح شهوت دنبال خوراک خوب و همسری با زنان جوان رفتند و با روح بدن، جنبیدند و راه رفتند، اینان آمرزیده‌اند و از گناهانشان چشم پوشی شده است، سپس فرمود: خدای عزّوجلّ فرماید: «ایناننند رسولان که برخی را بر برخی برتری دادیم، برخی از آنهایند که با خدا سخن گفته و رتبهٔ برخی را بالا بردیم و به عیسی بن مریم معجزاتی روشن دادیم و او را به روح القدس کمک کردیم (بقره / ۲۵۳)» سپس خدا دربارهٔ جمعی از آنان فرموده است: «آنها را به روح خدا کمک داده» می‌فرماید: آنها را بدان گرامی داشته و دیگران برتری داده است پس اینان آمرزیده و از گناهانشان چشم پوشی شده است سپس اصحاب میمنه را یاد کرده و آنها براستی همان خود مؤمنان هستند، خدا در آنها چها روح نهاده است: روح ایمان، روح قوّت، روح شهوت، و روح بدن، و پیوسته بدن این چهار روح را به کمال برساند و حالاتی برای او پدید آید، آن مرد گفت: یا امیر المؤمنین! این حالات چیستند؟ در پاسخ فرمود: امّا اول آنها همان است که خدای عزّوجلّ فرموده است: «و برخی از شماها به پست‌ترین دوران عمر برسد تا کسی از دانشی که داشت چیزی را نداند (نحل / ۷۰)» این کسی است که همهٔ ارواح او کاسته گردند، و آن کس نیست که از دین خدا خارج شود، زیرا آن خدایی که او را به عمل آورده، او را به دوران پست عمرش برگردانیده و او دیگر وقت نماز شب را نشناسد و

فَلَا يَزَالُ الْعَبْدُ- يَسْتَكْمِلُ هَذِهِ الْأَرْوَاحَ الْأَرْبَعَةَ- حَتَّى تَأْتِيَ عَلَيْهِ حَالَاتٌ

فَقَالَ الرَّجُلُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ - مَا هَذِهِ الْحَالَاتُ

فَقَالَ- أَمَّا أُولَاهُنَّ فَهُوَ- كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ مِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئاً فَهَذَا يَنْتَقِصُ مِنْهُ جَمِيعُ الْأَرْوَاحِ- وَ لَيْسَ بِالَّذِي يَخْرُجُ مِنْ دِينِ اللَّهِ- لِأَنَّ الْفَاعِلَ بِهِ رَدَّهُ إِلَى أَرْذَلِ عُمُرِهِ- فَهُوَ لَا يَعْرِفُ لِلصَّلَاةِ وَقْتاً- وَ لَا يَسْتَطِيعُ التَّهَجُّدَ بِاللَّيْلِ وَ لَا بِالنَّهَارِ- وَ لَا الْقِيَامَ فِي الصَّفِّ مَعَ النَّاسِ- فَهَذَا نُقْصَانٌ مِنْ رُوحِ الْإِيمَانِ- وَ لَيْسَ يَضُرُّهُ شَيْئاً- وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَقِصُ مِنْهُ رُوحُ الْقُوَّةِ- فَلَا يَسْتَطِيعُ جِهَادَ عَدُوِّهِ- وَ لَا يَسْتَطِيعُ طَلَبَ الْمَعِيشَةِ- وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَقِصُ مِنْهُ رُوحُ الشَّهْوَةِ- فَلَوْ مَرَّتْ بِهِ أَصْبَحُ بَنَاتِ آدَمَ - لَمْ يَحِنَّ إِلَيْهَا وَ لَمْ يَقُمْ- وَ تَبْقَى رُوحُ الْبَدَنِ فِيهِ- فَهُوَ يَدِبُّ وَ يَدْرُجُ- حَتَّى يَأْتِيَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ - فَهَذَا الْحَالُ خَيْرٌ- لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ هُوَ الْفَاعِلُ بِهِ- وَ قَدْ تَأْتِي عَلَيْهِ حَالَاتٌ فِي قُوَّتِهِ وَ شَبَابِهِ- فَيَهُمُّ بِالْخَطِيئَةِ فَيُشَجِّعُهُ رُوحُ الْقُوَّةِ وَ يُزَيِّنُ لَهُ رُوحُ الشَّهْوَةِ- وَ يَقُودُهُ رُوحُ الْبَدَنِ- حَتَّى تُوقِعَهُ فِي الْخَطِيئَةِ فَإِذَا لَامَسَهَا نَقَصَ مِنَ الْإِيمَانِ وَ تَفَصَّى مِنْهُ- فَلَيْسَ يَعُودُ فِيهِ حَتَّى يَتُوبَ- فَإِذَا تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ- وَ إِنْ عَادَ أَدْخَلَهُ اللَّهُ نَارَ جَهَنَّمَ فَأَمَّا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ- فَهُمُ الْيَهُودُ وَ النَّصَارَى - يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- الَّذِينَ آتَيْناهُمُ الْكِتابَ يَعْرِفُونَهُ كَما يَعْرِفُونَ أَبْناءَهُمْ يَعْرِفُونَ

نماز شب را نتواند خواند، نه در شب و نه (قضایش را) در روز و نتواند که با مردم در صف (نماز) قیام کند، این کاهشی است در روح ایمان و به او هیچ زیانی نرسد برخی از آنهاست که روح قوّت از او کاسته شود و نتواند بادشمن خود جهاد کند خرج معاش را به دست آورد و برخی از آنها باشند که روح شهوت آنها کاسته شود و اگر زیباترین دختران آدم بر او بگذرد، دل به هوای او ندهد و برای او از جای برنخیزد و همان روح بدن در او بماند و تنها بجنبد و راه برود تا ملک الموت برسر او آید و این حال هم خوب است، زیرا خدای عزّوجلّ آن را با وی کرده است و بسا حالاتی در دوران نیرومندی و جوانی برایش رخ دهد و قصد گناه کند و روح قوّت، او را دلیر سازد و روح شهوت، برای او آرایش دهد و روح بدن، او را بکشاند تا او را در گناه اندازد و چون به گناه آلوده شود، از ایمان او کاسته گردد و از او جدا شود و به او باز نگردد تا توبه کند و اگر توبه کند، خدا توبهٔ او را بپذیرد و اگر به گناه برگردد خدا او را در آتش دوزخ اندازد و امّا اصحاب مشأمه، همان یهود و نصاریٰ هستند، خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «آن کسانی که خداوند به آنها کتاب داد او را بشناسند چنانکه فرزندان خود را می‌شناسد (بقره / ۱۴۶)» یعنی محمد ﷺ را می‌شناسد و هم ولایت ائمه را در کتاب تورات و انجیل، چنانچه می‌شناسد پسران خود را در خانه‌های خود، «و به راستی دسته‌ای از آنها حق را نهان می‌کنند با اینکه آن را می‌دانند (۱۴۷) و به راستی از طرف پروردگار توست (که تو به سوی آنها فرستاده می‌شوی) مبادا خود را از آنها بدانی که در تردید و شک باشند» و چون انکار کردند آن‌چه را فهمیدند، خدا روح ایمان را از آنها گرفت و در پیکر آنها سه روح منزل

مُحَمَّداً وَ الْوَلَايَةَ- فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنْجِيلِ -كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ فِي مَنَازِلِهِمْ- وَ إِنَّ فَرِيقاً مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ- الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ أَنَّكَ الرَّسُولُ إِلَيْهِمْ- فَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ فَلَمَّا جَحَدُوا مَا عَرَفُوا ابْتَلَاهُمُ اللَّهُ بِذَلِكَ- فَسَلَبَهُمْ رُوحَ الْإِيمَانِ- وَ أَسْكَنَ أَبْدَانَهُمْ ثَلَاثَةَ أَرْوَاحٍ- رُوحَ الْقُوَّةِ- وَ رُوحَ الشَّهْوَةِ- وَ رُوحَ الْبَدَنِ- ثُمَّ أَضَافَهُمْ إِلَى الْأَنْعَامِ

فَقَالَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ لِأَنَّ الدَّابَّةَ إِنَّمَا تَحْمِلُ بِرُوحِ الْقُوَّةِ- وَ تَعْتَلِفُ بِرُوحِ الشَّهْوَةِ- وَ تَسِيرُ بِرُوحِ الْبَدَنِ- فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ- أَحْيَيْتَ قَلْبِي بِإِذْنِ اللَّهِ- يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ.

۲۴۵۱-۱۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ دَاوُدَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

عَنْ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِذَا زَنَى الرَّجُلُ فَارَقَهُ رُوحُ الْإِيمَانِ- قَالَ فَقَالَ هُوَ مِثْلُ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ لاَ تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ ثُمَّ قَالَ غَيْرُ هَذَا أَبْيَنُ مِنْهُ- ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ أَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ هُوَ الَّذِي فَارَقَهُ.

۲۴۵۲-۱۸- يُونُسُ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللهَ لاَ يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَ يَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ الْكَبَائِرَ فَمَا سِوَاهَا قَالَ- قُلْتُ دَخَلَتِ الْكَبَائِرُ فِي الِاسْتِثْنَاءِ- قَالَ نَعَمْ.

داد: روح قوّت و روح شهوت و روح بدن، و سپس آنها را به چهارپایان وابسته کرد و فرمود: «آنها جز به مانند چهار پایان نیستند (فرقان/۴۴)» زیرا جاندار به همان روح قوّت بار بردارد و به روح شهوت، علف می‌خورد و به روح بدن، راه می‌رود. پس سائل به آن حضرت گفت: یا امیر المؤمنین! دلم را زنده ساختی.

* * *

۱۷- داود، گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم از گفتهٔ رسول خدا صلی الله علیه و آله هر گاه مرد زنا کند، روح ایمان از او برود، فرمود: آن مانند قول خدای عزّوجلّ است: «آهنگ بد نکنید برای آنکه از آن در راه خدا خرج کنید(بقره/۲۶۸)» سپس فرمود: جز این از آن روشن‌تر است، آن گفتهٔ خدای عزّوجلّ است «و آنها را به روحی که خود تأیید کند» آن است که از خود جدا شود.

* * *

۱۸- «سلیمان بن خالد»، از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که فرمود:
«به راستی که خداوند کسانی را که به او شرک ورزند نیامرزد ولی کمتر از شرک هر کس را که بخواهد بیامرزد (نساء / ۴۸)» یعنی گناهان کبیره و غیر آنها عرض کردم: آیا گناهان کبیره هم مستثنی است؟ فرمود: آری.

* * *

۲۴۵۳-۱۹- يُونُسُ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام الْكَبَائِرُ فِيهَا اسْتِثْنَاءٌ أَنْ يَغْفِرَ- لِمَنْ يَشَاءُ قَالَ نَعَمْ.

۲۴۵۴-۲۰- يُونُسُ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:
سَمِعْتُهُ يَقُولُ وَ مَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ- فَقَدْ أُوتِيَ خَيْراً كَثِيراً قَالَ مَعْرِفَةُ الْإِمَامِ وَ اجْتِنَابُ الْكَبَائِرِ- الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا النَّارَ.

۲۴۵۵-۲۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام الْكَبَائِرُ تُخْرِجُ مِنَ الْإِيمَانِ- فَقَالَ نَعَمْ وَ مَا دُونَ الْكَبَائِرِ- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لَا يَزْنِي الزَّانِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- وَ لَا يَسْرِقُ السَّارِقُ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ.

۲۴۵۶-۲۲- ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الزَّيَّاتِ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَارَةَ قَالَ:
دَخَلَ ابْنُ قَيْسٍ الْمَاصِرِ وَ عَمْرُو بْنُ ذَرٍّ- وَ أَظُنُّ مَعَهُمَا أَبُو حَنِيفَةَ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَتَكَلَّمَ ابْنُ قَيْسٍ الْمَاصِرِ- فَقَالَ إِنَّا لَا نُخْرِجُ أَهْلَ دَعْوَتِنَا- وَ أَهْلَ مِلَّتِنَا مِنَ الْإِيمَانِ- فِي الْمَعَاصِي وَ الذُّنُوبِ- قَالَ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا ابْنَ قَيْسٍ أَمَّا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَدْ قَالَ لَا يَزْنِي الزَّانِي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- وَ لَا يَسْرِقُ السَّارِقُ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ- فَاذْهَبْ أَنْتَ وَ أَصْحَابُكَ حَيْثُ شِئْتَ.

۱۹- «اسحق بن عمار»، گوید: به امام صادق(ع) عرض کردم: در کبائر هم استثناء است که خدا برای هر کس که خواهد بیامرزد؟ فرمود: آری.

* * *

۲۰- «ابی بصیر»، گوید: شنیدم امام صادق(ع) می‌فرمود: «به هر کس حکمت داده شود خیر بسیار داده شده (بقره / ۲۶۹)».
فرمود: معرفت امام و برکناری از گناه کبیره‌ای است که خداوند دوزخ را بر آن‌ها واجب کرده است.

* * *

۲۱- «محمد بن حکیم»، گوید: به ابی الحسن(ع) عرض کردم: آیا ارتکاب گناهان کبیره شخص را از ایمان خارج می سازد؟ فرمود: آری و گناه کمتر از کبیره هم شخص را از ایمان خارج می سازد رسول خدا(ص) فرمود: زنا کار، زنا نکند تا ایمان دارد، و دزد تا ایمان دارد دزدی نکند.

* * *

۲۲- «عبید بن زراره»، گوید: ابن قیس ماصر و عمرو بن ذر و به گمانم ابو حنیفه هم به همراه آن‌ها بود که خدمت امام باقر(ع) رسیدند و ابن قیس ماصر به سخن درآمد و گفت که: همکیشان و اهل ملت خود را بخاطر گناهان از ایمان خارج نمی‌دانیم، امام باقر(ع) فرمود: ای پسر قیس! رسول خدا(ص) فرموده است که: زنا کار، تا مؤمن است زنا نکند، و دزد تا ایمان دارد دزدی نکند، تو و یارانت هر جا بخواهید بروید.

۲۴۵۷- ۲۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ؑ عَنِ الرَّجُلِ - يَرْتَكِبُ الْكَبِيرَةَ مِنَ الْكَبَائِرِ فَيَمُوتُ - هَلْ يُخْرِجُهُ ذَلِكَ مِنَ الْإِسْلَامِ - وَ إِنْ عُذِّبَ كَانَ عَذَابُهُ كَعَذَابِ الْمُشْرِكِينَ - أَمْ لَهُ مُدَّةٌ وَ انْقِطَاعٌ - فَقَالَ مَنِ ارْتَكَبَ كَبِيرَةً مِنَ الْكَبَائِرِ - فَزَعَمَ أَنَّهَا حَلَالٌ أَخْرَجَهُ ذَلِكَ مِنَ الْإِسْلَامِ - وَ عُذِّبَ أَشَدَّ الْعَذَابِ - وَ إِنْ كَانَ مُعْتَرِفاً أَنَّهُ أَذْنَبَ.

۲۴۵۸- ۲۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ الْحَسَنِيِّ قَالَ:

حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ ؑ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ سَمِعْتُ أَبِي مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ ؑ يَقُولُ دَخَلَ عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ - عَلَى أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ فَلَمَّا سَلَّمَ وَ جَلَسَ - تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ - الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَاحِشَ ثُمَّ أَمْسَكَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ؑ مَا أَسْكَتَكَ

قَالَ - أُحِبُّ أَنْ أَعْرِفَ الْكَبَائِرَ - مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ

فَقَالَ نَعَمْ يَا عَمْرُو أَكْبَرُ الْكَبَائِرِ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ - يَقُولُ اللَّهُ وَ مَنْ يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَ بَعْدَهُ الْإِيَاسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - إِنَّهُ لا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكافِرُونَ ثُمَّ الْأَمْنُ لِمَكْرِ اللَّهِ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخاسِرُونَ وَ مِنْهَا عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ - لِأَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ جَعَلَ الْعَاقَّ

۲۳- «عبد الله بن سنان»، گوید: از امام صادق علیه‌السلام پرسیدم از مردمی که مرتکب گناه کبیره می‌شوند، آیا به واسطهٔ آن، از اسلام خارج می‌شود؟ و عذابش چون عذاب مشرکان باشد یا مدّت معینی دارد و تمام می‌شود؟ در پاسخ فرمود: هر که گناه کبیره کند و خیال کند که حلال است، از اسلام بیرون است و به شدت عذاب و کیفر شود و اگر اقرار دارد که گناه کرده، و بر سر آن گناه بمیرد، از ایمان بیرون رود ولی از اسلام خارج نمی‌شود و کیفرش از کیفر اولی سبک‌تر باشد.

۲۴- حضرت عبد العظیم حسنی گوید: امام محمد تقی علیه‌السلام فرمود: از پدرم شنیدم که فرمود: عمرو بن عبید خدمت امام صادق علیه‌السلام رسید، و چون سلام کرد و نشست، این آیه را خواند که: «کسانی که از گناهان کبیره و از هرزگی‌ها کنار می‌کشند(نجم / ۳۲)» سپس دم فرو بست پس امام صادق علیه‌السلام به او فرمود: چه چیزی تو را خاموش کرد؟ گفت: من می‌خواهم گناهان کبیره را از روی قرآن خدای عزّوجلّ بشناسم، امام فرمود: آری، ای عمرو. ۱- بزرگترین گناهان کبیره: شرک به خدا است - خداوند می‌فرماید: «هر کس به خدا شرم ورزد خدا بهشت را بر او حرام گرداند (مائده / ۷۲)» ۲- سپس نا امیدی از رحمت خداست - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «به راستی که رحمت خدا جز مردمی که کافر باشند مأیوس و نا امید نشوند (یوسف / ۷۸)». ۳- ایمنی از مکر و عقوبت خداوند - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «از مکر خدا ایمن نگردد جز مردم زیان کار (اعراف / ۹۹)». ۴- عاق والدین و ناسپاسی حق پدر و مادر - زیرا خدای سبحانه، عاق والدین را جبار و شقی معرفی کرده است (اشاره است به قول خدای تعالی در حکایت از عیسی علیه‌السلام: «و نیکی به مادرم و خدا مرا جبار و شقی نسازد(مریم / ۳۲)». ۵- قتل نفسی که خداا و را محترم ساخته - جز به قانون حق الهی، زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «(هر کس مؤمنی را عمداً بکشد) سزای او دوزخ است و در آن جاویدان بماند (و خدا بر او خشم کند و او را لعنت نماید و برای او عذابی بزرگ فراهم سازد و ظاهر آیه این است که تعمّد در برابر خطا است که در آیهٔ قبل حکم آن را بیان کرده است) (نساء / ۹۳)». ۶- متّهم کردن زن پارسا به زنا - زیرا خداوند عزّوجلّ می‌فرماید: «به راستی آنها که به زنان پاکدامن و مؤمنه نسبت زنا دهند در دنیا و آخرت لعنت شوند و برای آنها کیفر بزرگی است (نور / ۲۳)». ۷- خوردن مال یتیم - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «آن کسانی که مال یتمیان را به نا حق و از روی ستم می‌خورند به راستی شکمهای خود را پر از آتش می‌کنند و محققاً در دوزخ آتش می‌گیرند و شعله ور می‌شوند (نساء / ۱۰)» ۸- فرار از جبههٔ جهاد - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «هر کس در روز نبرد، پشت به آن‌ها (یعنی دشمنان اسلام) نماید جز برای اینکه قصد تغییر وضع جنگ داشته باشد یا برای پیوستن به دسته دیگر از جنگجویان و کمک به آنها باشد محققاً به خشم خدا گرفتار شده و جای

جَبّاراً شَقِيّاً - وَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي - حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - فَجَزاؤُهُ جَهَنَّمُ خالِداً فِيها إِلَى آخِرِ الْآيَةِ - وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - لُعِنُوا فِي الدُّنْيا وَ الْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذابٌ عَظِيمٌ وَ أَكْلُ مالِ الْيَتِيمِ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - إِنَّما يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ ناراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً وَ الْفِرارُ مِنَ الزَّحْفِ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ مَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفاً لِقِتالٍ أَوْ مُتَحَيِّزاً إِلى فِئَةٍ فَقَدْ باءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللهِ وَ مَأْواهُ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ وَ أَكْلُ الرِّبا لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبا لا يَقُومُونَ إِلَّا كَما يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطانُ مِنَ الْمَسِّ وَ السِّحْرُ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَراهُ - ما لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلاقٍ وَ الزِّنا لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذلِكَ يَلْقَ أَثاماً يُضاعَفْ لَهُ الْعَذابُ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ يَخْلُدْ فِيهِ مُهاناً وَ الْيَمِينُ الْغَمُوسُ الْفاجِرَةُ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللهِ وَ أَيْمانِهِمْ ثَمَناً قَلِيلاً أُولئِكَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَ الْغُلُولُ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِما غَلَّ يَوْمَ الْقِيامَةِ وَ مَنْعُ الزَّكاةِ الْمَفْرُوضَةِ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - فَتُكْوى بِها جِباهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ وَ شَهادَةُ الزُّورِ وَ كِتْمانُ الشَّهادَةِ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ - وَ مَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ - لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ نَهى عَنْها - كَما نَهى عَنْ عِبادَةِ الْأَوْثانِ - وَ تَرْكُ الصَّلاةِ مُتَعَمِّداً أَوْ شَيْئاً مِمَّا فَرَضَ اللَّهُ - لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ

او دوزخ است و چه بد سرانجامی است (انفال / ۱۶)». ۹- خوردن ربا - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «آن کسانی که ربا را می‌خورند مانند کسی است که شیطان به جنون آشفته‌اش می‌کند و بر می‌خیزد (بقره / ۲۷۷)» (یعنی مانند دیوانگان در قیامت از گور بر می‌خیزد). ۱۰ - سحر و جادو - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «و پیروی کردند آنچه شیاطین در ملک سلیمان تلاوت می‌کردند سلیمان کفر نورزید ولی شیاطین کفر ورزیدند و به مردم سحرو جادو را آموختند و آن چه راکه به آن دو فرشته به نام هاروت و ماروت نازل شد به کسی نیاموختند تا اینکه به او گفتند همانا ما برای امتحان هستیم مبادا کافر شوی و از آنها آموختند آنچه راکه به وسیلهٔ آن میان مرد و همسرش جدائی می‌انداختند و آنها به احدی زیان نمی‌رساندند جز به اذن خدا می‌آموختند آنچه را به آنها زیان می‌زد و سودشان نمی‌داد) و به حقیقت دانستند هر آنکس که خریدار سحر و جادوست در آخرت بهره‌ای ندارد (بقره / ۱۰۲)». ۱۱- زنا کردن - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «و آن کسانی که با خدا معبود دیگری را نمی‌خوانند و نمی‌کشند کسی را که خدا حرام کرده جز به حق و زنا نمی‌کنند) و هر کس این کار کند سزای گناه خود خواهد دید (۷۰) عذابش در قیامت دوچندان باشد و به خواری در آن عذاب جاویدان بماند (فرقان / ۶۹)». ۱۲- سوگندِ دروغ در راه نابکاری و تبهکاری -(۶۰)، زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «آنها که پیمان با خدا و سوگندهای خود را به بهای اندکی بفروشند برای آنان در سرای دیگر بهره‌ای نیست (آل عمران / ۷۷)». ۱۳- غلول -(۶۱)، زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «هرکس از غنیمت دزدی کند روز قیامت او را با آنچه دزدیده به عرصهٔ محشر آورند (آل عمران / ۱۶۱)». ۱۴- منع زکوة واجب - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «آیا کسانی که گرویدند به راستی بسیاری از احبار (یهود) و رهبانان (نصاری) هر آینه مال مردم را به مفت می‌خوردند و آنها را از راه خدا باز می‌داشتند و کسانی که طلا و نقره (ثروت را) گنج می‌کنند و در راه خدا انفاق نمی‌کنند آن‌ها را به عذابی دردناک بشارت ده (۳۶) روزی بیاید که آن‌ها را در آتش دوزخ وارد کنند و پیشانی و پهلو و پشت آنان را داغ نمایند) و به آنها بگویند این است آنچه را که برای خود گنج کردید سپس بچشید عذابی راکه خود برای خویش آماده ساختید (توبه / ۳۵)». ۱۵ و ۱۶- گواهی به ناحق و کتمان گواهی به حق - زیرا خدا می‌فرماید: «هر کس آن گواهی راکتمان کند راستش این است که دلش گنهکار است (بقره / ۲۸۳)». ۱۷- شرب خمر - زیرا خداوند از آن نهی کرده چنانچه از پرستش بتها نهی کرده و فرموده است: «ای اهل ایمان شراب و قمار و بت پرستی و تیرها شما و گروبندی (که رسم جاهلیت بود) همه اینها پلیدند و از عمل شیطان است از آن دوری کنید تا رستگار شوید (مائده / ۹۰)». ۱۸ و ۱۹- ترک نماز عمداً یا ترک آنچه که خدا (برای نماز) واجب کرده است - زیرا رسول خدا ﷺ فرمود: هر کس عمداً نماز را ترک کند، از تعهد خدا و تعهد

قَالَ- مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّداً- فَقَدْ بَرِئَ مِنْ ذِمَّةِ اللَّهِ- وَ ذِمَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ- وَ نَقْضُ الْعَهْدِ وَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ- لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ- أُولئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدّارِ.

۲۴۵۹-۲۵-قَالَ فَخَرَجَ عَمْرٌو وَ لَهُ صُرَاخٌ مِنْ بُكَائِهِ-وَ هُوَ يَقُولُ هَلَكَ مَنْ قَالَ بِرَأْيِهِ- وَ نَازَعَكُمْ فِي الْفَضْلِ وَ الْعِلْمِ.

بَابُ اِسْتِصْغَارِ الذَّنْبِ

۲۴۶۰-۱-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ اِتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ- فَإِنَّهَا لَا تُغْفَرُ قُلْتُ وَ مَا الْمُحَقَّرَاتُ- قَالَ الرَّجُلُ يُذْنِبُ الذَّنْبَ- فَيَقُولُ طُوبَى لِي- لَوْ لَمْ يَكُنْ لِي غَيْرُ ذَلِكَ.

۲۴۶۱-۲-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ ﷺ يَقُولُ لَا تَسْتَكْثِرُوا كَثِيرَ الْخَيْرِ- وَ لَا تَسْتَقِلُّوا قَلِيلَ الذُّنُوبِ- فَإِنَّ قَلِيلَ الذُّنُوبِ يَجْتَمِعُ- حَتَّى يَكُونَ كَثِيراً- وَ خَافُوا اللَّهَ فِي السِّرِّ- حَتَّى تُعْطُوا مِنْ أَنْفُسِكُمُ النَّصَفَ.

رسول خدا ﷺ بیزار است. ۲۰ و ۲۱- عهد شکنی و قطع رحم - زیرا خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «(آن کسانی که پیمان خدا را می‌شکنند و قطع رحم می‌کنند آنچه خدا به وصل آن فرمان داده و در زمین فساد می‌کنند) آنانند که برایشان لعنت و برای آن‌هاست زشتی خانهٔ آخرت (رعد/ ۲۵)». گوید: عمرو از خانهٔ امام ؈ بیرون آمد در حالی که با صدای بلند می‌گریست و می‌گفت: «هر کس به رأی خود فتویٰ دهد و با شما در علم فضل مبارزه کند نابود است».

کوچک شمردن گناهان

۱- «زید شحّام»، گوید: امام صادق ؈ فرمود:

از گناهانی که بنظرتان خرد و کوچک است بپرهیزید، زیرا آن‌ها آمرزیده نمی‌شوند، عرض کردم: محقّرات از ذنوب کدامند؟ فرمود:

شخص گناه می‌کند و می‌گوید: خوشا بر من اگر جز این گناهی داشته‌باشم.

توضیح: گناه هر طور هم که کوچک و خرد باشد نباید شخص گنهکار آنها را کوچک و بی اهمیّت بداند زیرا انسان از همین گناهان کوچک گستاخ می‌شود و به گناهان بزرگ می‌رسد و این حرف در جائی مناسب است که شخص گناهان فراوانی داشته و با خود می‌گوید کاش گناهم فقط همین بود.

۲- «سماعه»، گوید: از ابی الحسن ؈ شنیدم می‌فرمود:

خیر بسیار خود را، فزون شمارید، و گناه اندک را دستکم مگیرید، زیرا گناه اندک، خورده خورده جمع می‌گردد و بسیار می‌شود، از خدا در نهانی بترسید تا از طرف خود حق را ادا کرده باشید.

۲۴۶۲-۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ وَ الْحَجَّالِ جَمِيعاً عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ زِيَادٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَزَلَ بِأَرْضٍ قَرْعَاءَ- فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ ائْتُوا بِحَطَبٍ- فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ - نَحْنُ بِأَرْضٍ قَرْعَاءَ مَا بِهَا مِنْ حَطَبٍ- قَالَ فَلْيَأْتِ كُلُّ إِنْسَانٍ بِمَا قَدَرَ عَلَيْهِ- فَجَاءُوا بِهِ حَتَّى رَمَوْا بَيْنَ يَدَيْهِ- بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ- فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هَكَذَا تَجْتَمِعُ الذُّنُوبُ- ثُمَّ قَالَ إِيَّاكُمْ وَ الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ- فَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ طَالِباً- أَلَا وَ إِنَّ طَالِبَهَا يَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ وَ كُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ.

بَابُ الْإِصْرَارِ عَلَى الذَّنْبِ

۲۴۶۳-۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّهِيكِيِّ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ الْقَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

لَا صَغِيرَةَ مَعَ الْإِصْرَارِ- وَ لَا كَبِيرَةَ مَعَ الِاسْتِغْفَارِ.

۲۴۶۴-۲- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ لَمْ يُصِرُّوا عَلىٰ مَا فَعَلُوا وَ هُمْ يَعْلَمُونَ قَالَ الْإِصْرَارُ هُوَ أَنْ يُذْنِبَ الذَّنْبَ- فَلَا يَسْتَغْفِرَ اللَّهَ وَ لَا يُحَدِّثَ نَفْسَهُ- بِتَوْبَةٍ فَذَلِكَ الْإِصْرَارُ.

۳- امام صادق‌علیه‌السلام فرمود:
رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله در زمین لخت و بی گیاهی فرود آمد و به یارانش فرمود: برای من هیزم بیاورید، عرض کردند: یا رسول الله! ما در سرزمین لخت و بی گیاه هستیم و هیزم ندارد، فرمود: هر کسی همان مقداری بیاورد که در توان دارد و خورده خورده آوردند و برابر آن حضرت ریختند (و در یکجا جمع گردیدند) رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود: گناهان هم چنین جمع شوند، سپس فرمود: بپرهیزید از گناهان کوچک، زیرا برای هر چیزی جوینده‌ای است همانا بازرس گناهان، هر آنچه مردم در پیش دارند و هر اثری از خود برجای گذارند می‌نویسد و ما هر چیزی را در کتابی روشن برشماریم.

پافشاری بر گناه

۱- امام صادق‌علیه‌السلام فرمود: با اصرار، گناهان صغیره نباشد، و با آمرزش جوئی و استغفار، گناه کبیره‌ای نماند.

توضیح: از اینکه با اصرار بر گناهان صغیره، کبیره خواهد شد و دیگر صغیره و خرد نخواهد داشت به دست می‌آید که اصرار بر گناه صغیره، کبیره خواهد شد از سخنان فقها، چنین بدست می‌آید که نفسِ اصرار بر گناه، کبیره خواهد شد نه آنکه گناه صغیره با اصرار کبیره خواهد شد.

۲- امام باقرعلیه‌السلام، فرمود: در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «(وآن کسانی که چون کار هرزگی کنند و یا برخود ستم نمایند متوجّه شوند و برای گناهان خود آمرزش خواهند و کیست که گناهان را بیامرزد جز خدا) و اصرار نداشته‌اند بر آنچه که کرده‌اند و با آنکه می‌دانستند (یعنی فهمیدند که بد کرده‌اند) » فرمود: اصرار این است که گناهی کند و از آن از خدا آمرزش نخواهد و در فکر توبه نباشد، این خودش اصرار به گناه است.

۲٤٦٥-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ لَا وَ اللَّهِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ شَيْئاً مِنْ طَاعَتِهِ عَلَى الْإِصْرَارِ عَلَى شَيْءٍ مِنْ مَعَاصِيهِ

بَابٌ فِي أُصُولِ الْكُفْرِ وَ أَرْكَانِهِ

۲٤٦٦-۱- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أُصُولُ الْكُفْرِ ثَلَاثَةٌ- الْحِرْصُ وَ الِاسْتِكْبَارُ وَ الْحَسَدُ- فَأَمَّا الْحِرْصُ- فَإِنَّ آدَمَ عليه السلام حِينَ نُهِيَ عَنِ الشَّجَرَةِ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنْهَا- وَ أَمَّا الِاسْتِكْبَارُ فَإِبْلِيسُ- حَيْثُ أُمِرَ بِالسُّجُودِ لِآدَمَ فَأَبَى- وَ أَمَّا الْحَسَدُ فَابْنَا آدَمَ- حَيْثُ قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ.

۲٤٦٧-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله أَرْكَانُ الْكُفْرِ أَرْبَعَةٌ- الرَّغْبَةُ وَ الرَّهْبَةُ وَ السَّخَطُ وَ الْغَضَبُ.

۳-ابی بصیر، گوید: از امام صادق(ع) شنیدم می‌فرمود: نه به خدا که خداوند چیزی از طاعت خود را با اصرار بر چیزی از گناهان خود نپذیرد.

در اصول کفر و ارکان آن

۱- امام صادق(ع) فرمود: ریشه‌های کفر سه چیز است:

۱- حرص ۲- تکبر ۳- حسد

اما حرص این است که چون آدم(ع) از خوردن گندم منع شد حرص، او را واداشته که از آن بخورد و اما تکبر این است که چون شیطان مأمور شد به آدم(ع) سجده کند سرپیچی کرد و اما حسد در داستان فرزندان آدم (هابیل و قابیل) این است که قابیل هابیل را کشت.

* * *

۲- پیامبر(ص) فرمود: پایه‌های کفر چهار چیز است:

۱ - رغبت (ودلبستگی به دنیا)

۲- رهبت (ترس از دست دادن دنیا)

۳- ناخرسندی (از قضا و قدر)

۴- غضب و خشم.

* * *

۲۴۶۸-۳-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ الدِّهْقَانِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ أَوَّلَ مَا عُصِيَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ سِتٌّ- حُبُّ الدُّنْيَا وَ حُبُّ الرِّئَاسَةِ- وَ حُبُّ الطَّعَامِ وَ حُبُّ النَّوْمِ- وَ حُبُّ الرَّاحَةِ وَ حُبُّ النِّسَاءِ.

۲۴۶۹-۴-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أَنَّ رَجُلاً مِنْ خَثْعَمٍ -جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَبْغَضُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فَقَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ- قَالَ ثُمَّ مَا ذَا قَالَ- قَطِيعَةُ الرَّحِمِ قَالَ ثُمَّ مَا ذَا- قَالَ الْأَمْرُ بِالْمُنْكَرِ وَ النَّهْيُ عَنِ الْمَعْرُوفِ.

۲۴۷۰-۵-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ يَزِيدَ الصَّائِغِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام رَجُلٌ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ- إِنْ حَدَّثَ كَذَبَ وَ إِنْ وَعَدَ أَخْلَفَ- وَ إِنِ ائْتُمِنَ خَانَ مَا مَنْزِلَتُهُ- قَالَ هِيَ أَدْنَى الْمَنَازِلِ مِنَ الْكُفْرِ- وَ لَيْسَ بِكَافِرٍ.

۲۴۷۱-۶-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مِنْ عَلَامَاتِ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ- وَ قَسْوَةُ الْقَلْبِ- وَ شِدَّةُ الْحِرْصِ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا- وَ الْإِصْرَارُ عَلَى الذَّنْبِ.

۳- «عبدالله بن سنان» از قول امام صادق علیه‌السلام نقل می‌کند که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود: سر آغاز آنچه سبب نافرمانی خداست شش چیز است:

۱- دوستی دنیا،

۲- دوستی ریاست،

۳- دوستی طعام،

۴- دوستی خواب،

۵- دوستی راحتی و آسایش،

۶- دوستی زنان.

۴- طلحة بن زید از امام صادق علیه‌السلام نقل می‌کند که فرمود:
مردی خثعم نزد پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله آمد و عرض کرد: کدام عمل نزد خدای عزّوجلّ دشمن‌تر است در پاسخ فرمود: شرک به خدا، عرض کرد: سپس چه کاری؟ فرمود: قطع رحم، عرض کرد: سپس چه کاری؟ فرمود: وادار کردن دیگران به کار زشت و بازداشتن آنها از کار خوب.

۵- «یزید صائغ»، گوید: به امام صادق علیه‌السلام عرض کردم: مردی که مسلمان وشیعه است اگر خبری دهد دروغ گوید، و اگر وعده دهد تخلف کند، و اگر چیزی به او سپرده شود خیانت ورزد، چه مقامی دارد؟ فرمود: این نزدیکترین مراتب است به کفر ولی کافر به حساب نیاید.

۶- «سکونی» از امام صادق علیه‌السلام نقل می‌کند که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمود:
از نشانه‌های شقاوت: خشکی چشم (نگریستن) و قساوت دل و حریص بودن در طلب دنیا و اصرار بر گناه است.

۲۴۷۲-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ؑ قَالَ:

خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّاسَ - فَقَالَ لَا أُخْبِرُكُمْ بِشِرَارِكُمْ - قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ - قَالَ الَّذِي يَمْنَعُ رِفْدَهُ - وَ يَضْرِبُ عَبْدَهُ وَ يَتَزَوَّدُ وَحْدَهُ - فَظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقاً - هُوَ شَرٌّ مِنْ هَذَا - ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ - بِمَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ - قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ - قَالَ الَّذِي لَا يُرْجَى خَيْرُهُ - وَ لَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ - فَظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقاً - هُوَ شَرٌّ مِنْ هَذَا - ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ - بِمَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ - قَالُوا بَلَى يا رسول الله، قال: المتفحش اللّعان الّذى إذا ذكر عنده المؤمنون لعنهم و إذا ذكروه لعنوه.

۲۴۷۳-۸- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؑ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقاً - وَ إِنْ صَامَ وَ صَلَّى وَ زَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ - مَنْ إِذَا ائْتُمِنَ خَانَ - وَ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ - وَ إِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ - إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ - فِي كِتَابِهِ إِنَّ اللهَ لا يُحِبُّ الْخائِنِينَ وَ قَالَ أَنَّ لَعْنَتَ اللهِ عَلَيْهِ إِنْ كانَ مِنَ الْكاذِبِينَ وَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ - وَ اذْكُرْ فِي الْكِتابِ إِسْماعِيلَ إِنَّهُ كانَ صادِقَ الْوَعْدِ وَ كانَ رَسُولاً نَبِيًّا.

۷- امام باقر علیه السلام فرمود رسول خدا صلی الله علیه و آله برای مردم خطبه خواند و فرمود:
آیا من شما را به بدترین از خود خبر ندهم؟ گفتند: چرا یا رسول الله، فرمود: آنکه از بخشش به واردین و حاجتمندان خود دریغ ورزد و بندهٔ خود را می‌زند و توشهٔ خود را تنها می‌خورد، شما چنین می‌پندارید که خداوند از او مخلوقی بدتر نیافریده است.
سپس فرمود: آیا به شما خبر ندهم از بدتر از آن؟ گفتند: آری یا رسول الله، فرمود: آنکه امید خیری از او و ایمنی از شر او نیست، بپندارید که خدا بدتر از آن را نیافریده‌است.
سپس فرمود: آیا شما را به بدتر از آن خبر ندهم؟ گفتند: چرا یا رسول الله، فرمود: کسی که زیادی ناسزا گوید و لعن کند چون مؤمنین را نزد او نام برند آنها را لعن کند و چون آن‌ها یادش کنند وی را لعنت نمایند.

۸- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
سه صفت در هر کس که باشد منافق است اگرچه نماز بخواند و روزه بگیرد و خود را مسلمان بداند
۱ - کسی که چون امانتی به او بسپارند خیانت کند
۲- چون خبری بدهد دروغ می‌گوید
۳- هر گاه وعده دهد وعده دروغ می‌دهد زیرا خدای عزّوجلّ در قرآن خود می‌فرماید: «به راستی خیانت کاران را دوست نمی‌دارد(انفال/۵۸)» و فرموده است: «این است که لعنت خدا بر اوست اگر از دروغگویان باشد (نور / ۳۷)» ودر قول خدای عزّوجلّ چنین آمده است: «اسماعیل را در کتاب یاد کن همانا او راست وعده و رسول و پیامبر بود(مریم / ۵۴)».

۲۴۷۴ - ۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَبْعَدِكُمْ مِنِّي شَبَهاً - قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ - قَالَ الْفَاحِشُ الْمُتَفَحِّشُ الْبَذِيءُ الْبَخِيلُ الْمُخْتَالُ الْحَقُودُ الْحَسُودُ الْقَاسِي الْقَلْبِ - الْبَعِيدُ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ يُرْجَى - غَيْرُ الْمَأْمُونِ مِنْ كُلِّ شَرٍّ يُتَّقَى.

۲۴۷۵ - ۱۰ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ عَلِيِّ ابْنِ أَسْبَاطٍ رَفَعَهُ إِلَى سَلْمَانَ قَالَ:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ هَلَاكَ عَبْدٍ - نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ - فَإِذَا نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ - لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا خَائِناً مَخُوناً - فَإِذَا كَانَ خَائِناً مَخُوناً - نُزِعَتْ مِنْهُ الْأَمَانَةُ - فَإِذَا نُزِعَتْ مِنْهُ الْأَمَانَةُ - لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا فَظّاً غَلِيظاً - فَإِذَا كَانَ فَظّاً غَلِيظاً - نُزِعَتْ مِنْهُ رِبْقَةُ الْإِيمَانِ - فَإِذَا نُزِعَتْ مِنْهُ رِبْقَةُ الْإِيمَانِ - لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا شَيْطَاناً مَلْعُوناً.

۲۴۷۶ - ۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ زِيَادٍ الْكَرْخِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثٌ مَلْعُونَاتٌ مَلْعُونٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ - الْمُتَغَوِّطُ فِي ظِلِّ النُّزَّالِ - وَ الْمَانِعُ الْمَاءَ الْمُنْتَابَ - وَ السَّادُّ الطَّرِيقَ الْمَعْرَبَةَ.

۹- رسول خدا ﷺ فرمود:
آیا به شما خبر ندهم از کسی که شباهتش به من از همه شما دورتر است؟
گفتند: چرا یا رسول الله، فرمود:
۱ - بی آبروی هرزه گوی بی شرم
۲- بخیل و متکبّر و کینه ورز و حسود
۳- سخت دل و دور از هر چیزی که به آن امید بسته باشد
۴- از هر شری که از آن پرهیز شود از او ایمن نیست.

۱۰ - سلمان فارسی گوید:
چون خدای عزو جل هلاک بنده‌ای را خواهد شرم را از او ببرد و چون شرم از او برود، جز خیانت کار و خیانت بار به او بر نخوری و چون خیانت کار و خیانت کار شد، امانت از او برود و چون امانت از او برود، به او بر نخوری جز بدخلق و سنگ دل و ناهنجار گو و چون بدخلق و سنگدل شد، مهار ایمان از او کنده شود، و چون مهار ایمان از او کنده شد، به او برنخوری جز اینکه شیطان ملعونی است.

۱۱- رسول خدا ﷺ فرمود:
سه چیز اند که مورد لعن صاحب آنهاست:
۱ - کسی که محل استراحت کار و آنها آلوده کند.
۲- کسی که از آبی که به نوبت مورد استفاده عموم قرار داشته جلوگیری نماید.
۳- کسی که راه روشن و معلومی را ببندد.

۲۴۷۷-۱۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكَرْخِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثٌ مَلْعُونٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ- الْمُتَغَوِّطُ فِي ظِلِّ النُّزَّالِ- وَ الْمَانِعُ الْمَاءَ الْمُنْتَابَ- وَ السَّادُّ الطَّرِيقَ الْمَسْلُوكَ.

۲۴۷۸-۱۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشِرَارِ رِجَالِكُمْ- قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ- فَقَالَ إِنَّ مِنْ شِرَارِ رِجَالِكُمُ- الْبَهَّاتَ الْجَرِيءَ الْفَحَّاشَ الْآكِلَ وَحْدَهُ- وَ الْمَانِعَ رِفْدَهُ- وَ الضَّارِبَ- عَبْدَهُ- وَ الْمُلْجِئَ عِيَالَهُ إِلَى غَيْرِهِ.

۲۴۷۹-۱۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُيَسِّرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله خَمْسَةٌ لَعَنْتُهُمْ وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُجَابٍ- الزَّائِدُ فِي كِتَابِ اللَّهِ- وَ التَّارِكُ لِسُنَّتِي- وَ الْمُكَذِّبُ بِقَدَرِ اللَّهِ- وَ الْمُسْتَحِلُّ مِنْ عِتْرَتِي مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَ الْمُسْتَأْثِرُ بِالْفَيْءِ- وَ الْمُسْتَحِلُّ لَهُ.

۱۲- سه عمل است که انجام دهندهٔ آن ملعون است:

۱ - کسی که سایه گاه کاروانیان را آلوده سازد.

۲- کسی که از آب نوبتی جلوگیری نماید.

۳- کسی که راه عبور مردم را ببندد.

۱۳- جابر بن عبدالله، گوید رسول خدا ﷺ فرمود:

آیا به شما خبر ندهم از بدترین مردان شما؟ گوید: عرض کردیم: چرا یا رسول الله، فرمود: بدترین مردان شما کسی است که بسیار تهمت زند و بی باک و هرزه گو باشد، تنها بخورد و به مهمان خود چیزی ندهد و بنده‌اش را بزند، و سبب پناه بردن عیاش به دیگری شود (آنقدر خانواده خود را تحت فشار زندگی قرار دهد که مجبور شود از دیگری کمک بگیرد.

۱۴- رسول خدا ﷺ فرمود:

پنج کس باشند که من و هر پیامبری او را لعنت کرده‌ایم

۱ - آنکس که بر کتاب خدا بیفزاید

۲- آنکس که روش و سنت مرا ترک گوید

۳- کسی که تقدیرات الهی را تکذیب کند

۴- حرمتی که خداوند برای خاندان من قرار داده زیر پا بگذارد و تکذیب کند

۵- غنمیت سنگینی که دیگران هم در آن شریک‌اند به خود اختصاص دهد و آنرا حلال شمرد.

بَابُ الرِّيَاءِ

۲۴۸۰-۱-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أَنَّهُ قَالَ لِعَبَّادِ بْنِ كَثِيرٍ الْبَصْرِيِّ فِي الْمَسْجِدِ- وَيْلَكَ يَا عَبَّادُ إِيَّاكَ وَ الرِّيَاءَ- فَإِنَّهُ مَنْ عَمِلَ لِغَيْرِ اللَّهِ- وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى مَنْ عَمِلَ لَهُ.

۲۴۸۱-۲-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ اجْعَلُوا أَمْرَكُمْ هَذَا لِلَّهِ- وَ لَا تَجْعَلُوهُ لِلنَّاسِ- فَإِنَّهُ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ لِلَّهِ- وَ مَا كَانَ لِلنَّاسِ فَلَا يَصْعَدُ إِلَى اللَّهِ.

۲۴۸۲-۳-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي الْمَغْرَاءِ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خَلِيفَةَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام كُلُّ رِيَاءٍ شِرْكٌ- إِنَّهُ مَنْ عَمِلَ لِلنَّاسِ- كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى النَّاسِ- وَ مَنْ عَمِلَ لِلَّهِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى اللَّهِ.

۲۴۸۳-۴-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ جَرَّاحٍ الْمَدَائِنِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- فَمَنْ كانَ يَرْجُوا لِقاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً

ریا و خودنمائی

۱- امام صادقؑ به «عباد بن کثیر بصری» در مسجد فرمود: وای بر تو ای عباد! مبادا خودنمائی کنی، زیرا هر کس برای غیر خدا کار کند، خداوند او را به کسی واگذار می‌کند که برایش کار کرده است.

۲- امام صادقؑ فرمود:
کار تشیع و مذهب داری خود را برای خدا قرار دهید نه برای مردم، زیرا راستش این است که هر چه برای خداست از آن خداست و هر چه برای مردم است به درگاه خدا بالا نرود.

۳- امام صادقؑ فرمود:
هر ریائی، شرک است، واقعش این است که هر کس برای مردم کار کند، ثوابش بر عهدهٔ مردم است و هر کس برای خدا کار کند، ثوابش با خداست.

۴- امام صادقؑ در تفسیر قول خدای عزّوجلّ: «هر کس امیدوار لقاء پروردگارش باشد باید کار خوب کند و هیچکس در عبادت پروردگار خود شریک قرار ندهد (کهف / ۱۱۰)» فرمود: مردی کار ثوابی می‌کند ولی مقصود او رضای خدا نیست مایل است مردم بشنوندو او را بشناسند و تعریفش کنند این است همان کس که در عبادت پروردگار خود شریک قرار داده، سپس فرمود:

صالحاً وَ لاَ يُشْرِكْ بِعِبادَةِ رَبِّهِ أَحَداً قالَ الرَّجُلُ يَعْمَلُ شَيْئاً مِنَ الثَّوابِ لاَ يَطْلُبُ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ - إِنَّمَا يَطْلُبُ تَزْكِيَةَ النَّاسِ - يَشْتَهِي أَنْ يُسْمِعَ بِهِ النَّاسَ - فَهَذَا الَّذِي أَشْرَكَ بِعِبادَةِ رَبِّهِ - ثُمَّ قالَ ما مِنْ عَبْدٍ أَسَرَّ خَيْراً فَذَهَبَتِ الْأَيَّامُ أَبَداً - حَتَّى يُظْهِرَ اللَّهُ لَهُ خَيْراً - وَ مَا مِنْ عَبْدٍ يُسِرُّ شَرّاً فَذَهَبَتِ الْأَيَّامُ أَبَداً - حَتَّى يُظْهِرَ اللَّهُ لَهُ شَرّاً.

٢٤٨٤-٥- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَرَفَةَ قَالَ:

قَالَ لِي الرِّضَا ﷺ وَيْحَكَ يَا ابْنَ عَرَفَةَ - اِعْمَلُوا لِغَيْرِ رِيَاءٍ وَ لاَ سُمْعَةٍ فَإِنَّهُ مَنْ عَمِلَ لِغَيْرِ اللَّهِ - وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى مَا عَمِلَ - وَيْحَكَ مَا عَمِلَ أَحَدٌ عَمَلاً - إِلَّا رَدَّاهُ اللَّهُ إِنْ خَيْراً فَخَيْرٌ - وَ إِنْ شَرّاً فَشَرٌّ.

٢٤٨٥-٦- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:

إِنِّي لَأَتَعَشَّى مَعَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ إِذْ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ - بَلِ الْإِنْسانُ عَلى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَ لَوْ أَلْقى مَعاذِيرَهُ يَا أَبَا حَفْصٍ مَا يَصْنَعُ الْإِنْسَانُ - أَنْ يَتَقَرَّبَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - بِخِلَافِ مَا يَعْلَمُ اللَّهُ تَعَالَى - إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ - مَنْ أَسَرَّ سَرِيرَةً - رَدَّاهُ اللَّهُ رِدَاءَهَا - إِنْ خَيْراً فَخَيْرٌ - وَ إِنْ شَرّاً فَشَرٌّ.

هرگز هیچ بنده‌ای نیست که در پنهانی کار خیری کند و روزگار بگذراند تا اینکه خدا کار خیر او را آشکار سازد و هیچ بنده‌ای نیست که کار بدی در پنهانی انجام دهد و روزگار بگذراند تا آنکه خدا کار بد او را آشکار سازد.

* * *

۵- «محمد بن عرفه»، گفت: امام رضا علیه السلام به من فرمود:
وای بر تو ای پسر عرفه! کار کنید نه برای خود نمائی و شهرت، زیرا هر کس برای غیر خدا کاری کند، خدایش او را به کسی واگذارد که برایش کار کرده است، وای بر تو! هیچ کس کاری نکند جز آنکه خدا عوض کارش را به او برگرداند، اگر خوب باشد خوب، و اگر بد باشد بد.

* * *

۶- «عمر بن یزید»، گوید: من با امام صادق علیه السلام شام می‌خوردم که این آیه را خواند: «بلکه انسان بر خود بیناست (۱۵) گرچه برای خود عذرها بتراشد(قیامت / ۱۴)» ای ابا حفص! انسان چرا چنین می‌کند تا به خدای عزّوجلّ تقرّب جوید بر خلاف آنچه خداوند تعالی از دل او می‌داند، راستی رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرمود: هر کس در دل نیتی پنهان دارد، خدا جامهٔ همرنگ آن را به وی بپوشاند اگر خوب است خوب، و اگر بد است بد.

۲۴۸۶-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّ الْمَلَكَ لَيَصْعَدُ بِعَمَلِ الْعَبْدِ مُبْتَهِجاً بِهِ - فَإِذَا صَعِدَ بِحَسَنَاتِهِ - يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - اجْعَلُوهَا فِي سِجِّينٍ - إِنَّهُ لَيْسَ إِيَّايَ أَرَادَ بِهَا.

۲۴۸۷-۸- وَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ؑ ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ لِلْمُرَائِي - يَنْشَطُ إِذَا رَأَى النَّاسَ - وَ يَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ وَ يُحِبُّ أَنْ يُحْمَدَ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ.

۲۴۸۸-۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَالِمٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ؑ يَقُولُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - أَنَا خَيْرُ شَرِيكٍ مَنْ أَشْرَكَ مَعِي غَيْرِي فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ - لَمْ أَقْبَلْهُ إِلَّا مَا كَانَ لِي خَالِصاً.

۲۴۸۹-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

مَنْ أَظْهَرَ لِلنَّاسِ مَا يُحِبُّ اللَّهُ - وَ بَارَزَ اللَّهَ بِمَا كَرِهَهُ - لَقِيَ اللَّهَ وَ هُوَ مَاقِتٌ لَهُ.

۷- امام صادق علیه السلام فرمود: به راستی فرشته رفتار بنده‌ای را بالا می‌برد چون حسناتش را بالا برد، خدای عزّوجلّ می‌فرماید: آنها را در دفتر بد کرداران ثبت کنید برای آنکه در این اعمال، قصد رضای مرا نداشته است.

* * *

۸- امیر المؤمنین علیه السلام فرمود:

ریاکار و خود نما سه نشانه دارد:

۱ - هنگامی که در برابر مردم باشد، در عبادت نشاط دارد،

۲- و چون تنها باشد اظهار کسالت و تنبلی کند،

۳- دوست دارد در هر کاری او را ستایش کنند (و به او آفرین گویند).

* * *

۹- علی بن سالم، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:

خدای عزّوجلّ می‌فرماید: من بهترین شریکم، هر کس با من دیگری را شریک قرار دهد در کاری که می‌کند، از او نپذیرم (و همه را به آن شریک واگذارم) جز آنچه که خالص برای من باشد.

* * *

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود:

هر کس به مردم واگذار کند آنچه را که خدا دوست دارد و با خدا در پنهانی آنچه را که بد می‌داند مبارزه کند، خدا را ملاقات کند در حالی که او را دشمن دارد.

۲۴۹۰-۱۱-أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ فَضْلٍ أَبِي الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا يَصْنَعُ أَحَدُكُمْ أَنْ يُظْهِرَ حَسَناً- وَ يُسِرَّ سَيِّئاً- أَ لَيْسَ يَرْجِعُ إِلَى نَفْسِهِ- فَيَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ لَيْسَ كَذَلِكَ- وَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- يَقُولُ- بَلِ الْإِنْسانُ عَلى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ إِنَّ السَّرِيرَةَ إِذَا صَحَّتْ- قَوِيَتِ الْعَلَانِيَةُ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِثْلَهُ.

۲۴۹۱-۱۲-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا مِنْ عَبْدٍ يُسِرُّ خَيْراً- إِلَّا لَمْ تَذْهَبِ الْأَيَّامُ حَتَّى يُظْهِرَ اللَّهُ لَهُ خَيْراً- وَ مَا مِنْ عَبْدٍ يُسِرُّ شَرّاً- إِلَّا لَمْ تَذْهَبِ الْأَيَّامُ حَتَّى يُظْهِرَ اللَّهُ لَهُ شَرّاً.

۲۴۹۲-۱۳-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ أَرَادَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْقَلِيلِ مِنْ عَمَلِهِ- أَظْهَرَ اللَّهُ لَهُ أَكْثَرَ مِمَّا أَرَادَ- وَ مَنْ أَرَادَ النَّاسَ بِالْكَثِيرِ مِنْ عَمَلِهِ- فِي تَعَبٍ مِنْ بَدَنِهِ وَ سَهَرٍ مِنْ لَيْلِهِ- أَبَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا- أَنْ يُقَلِّلَهُ فِي عَيْنِ مَنْ سَمِعَهُ

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود:
چه می‌کند آنکس از شما که خوبی را فاش و بدی را پنهان می‌دارد چرا به باطن خود مراجعه نمی‌کند تا بداند که نباید چنین باشد با اینکه خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «بلکه انسان به کار خود بیناست اگر چه برای خود عذرها بتراشد (قیامت / ۱۴)» باطن هر وقت درست شد ظاهر هم نیرومند می‌شود.

* * *

۱۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
هیچ بنده‌ای نیست که در پنهانی، کار خیر کند جز اینکه روزگاری نگذرد تا خدا کار خیر او را آشکار سازد، و هیچ بنده‌ای نیست که در پنهانی، کار بد کند جز اینکه روزگاری بگذرد تا خدا کار بد او را آشکار سازد.

* * *

۱۳- امام صادق علیه السلام، فرمود:
هر کس در کار ناچیز خود، رضای خدای عزّوجلّ را بخواهد خداوند هم بیش از آنچه که قصد کرده برایش آشکار سازد و هر کس بخاطر رضای مردم کار بسیار کند و خود را به رنج اندازد و بی خوابی کشد، خدای عزّوجلّ عملش را در نظر شنوندگان کم جلوه می‌دهد.

* * *

۲۴۹۳-۱۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ- تَخْبُثُ فِيهِ سَرَائِرُهُمْ وَ تَحْسُنُ فِيهِ عَلَانِيَتُهُمْ- طَمَعاً فِي الدُّنْيَا- لَا يُرِيدُونَ بِهِ مَا عِنْدَ رَبِّهِمْ يَكُونُ دِينُهُمْ رِيَاءً- لَا يُخَالِطُهُمْ خَوْفٌ- يَعُمُّهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ- فَيَدْعُونَهُ دُعَاءَ الْغَرِيقِ- فَلَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ.

۲۴۹۴-۱۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ:

إِنِّي لَأَتَعَشَّى مَعَ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِذْ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ- بَلِ الْإِنْسانُ عَلى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَ لَوْ أَلْقى مَعاذِيرَهُ.

۲۴۹۵-۱۶- يَا أَبَا حَفْصٍ مَا يَصْنَعُ الْإِنْسَانُ- أَنْ يَعْتَذِرَ إِلَى النَّاسِ- بِخِلَافِ مَا يَعْلَمُ اللَّهُ مِنْهُ- إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَقُولُ- مَنْ أَسَرَّ سَرِيرَةً أَلْبَسَهُ اللَّهُ رِدَاءَهَا- إِنْ خَيْراً فَخَيْرٌ وَ إِنْ شَرّاً فَشَرٌّ.

۲۴۹۶-۱۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام:

أَنَّهُ قَالَ الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ- قَالَ وَ مَا الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ- قَالَ يَصِلُ الرَّجُلُ بِصِلَةٍ- وَ يُنْفِقُ نَفَقَةً لِلَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

۱۴- رسول خدا ﷺ فرمود:

زمانی برای مردم پیش آید که بخاطر طمع به مال دنیا باطنشان زشت و ظاهرشان زیبا می‌گردد و از ظاهر خویش هدفشان خدا نباشد دینشان ریا و ترس از خدا با آن‌ها همراه نباشد خداوند همه را به کیفر کردارشان بگیرد، و چون مانند غریقی او را بخوانند آنها را اجابت نکند.

۱۵- «عمر بن یزید»، گوید: من با امام صادق(ع) شام می‌خوردم که این آیه را می‌خواند: «بلکه انسان به خود بیناست گرچه عذرهایی بیاورد (قیامت / ۱۴)»

۱٦- ای ابا حفص! انسان چه می‌کند که در کارهای خود، پیش مردم عذرهائی می‌تراشد بر خلاف آنچه خدا از حال او می‌داند، راستی رسول خدا ﷺ می‌فرمود: هر کس نهانی در نهاد خود دارد، خدایش چون ردائی آن را در بر او بیاراید و آشکار سازد، اگر خوب است خوب، و اگر بد است بد.

توضیح: این روایت با اندک اختلافی عین روایت ششم است و بعید نیست که این روایت اشتباها تکرار شده باشد.

۱۷- امام صادق(ع) فرمود:

نگهداری از کار خیر، از خود کار خیر سخت‌تر است، (راوی) گفت: نگهداری از عمل چیست؟ فرمود: مردی صله‌ای می‌کند و خرجی در راه خدای یگانه و بی شریک می‌دهد و ثواب کار خیر در نهانی برای او

فَكُتِبَ لَهُ سِرّاً ثُمَّ يَذْكُرُهَا- وَ تُمْحَى فَتُكْتَبُ لَهُ عَلَانِيَةً- ثُمَّ يَذْكُرُهَا فَتُمْحَى- وَ تُكْتَبُ لَهُ رِيَاءً.

۲۴۹۷-۱۸-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام اخْشَوُا اللَّهَ خَشْيَةً لَيْسَتْ بِتَعْذِيرٍ- وَ اعْمَلُوا لِلَّهِ فِي غَيْرِ رِيَاءٍ وَ لَا سُمْعَةٍ- فَإِنَّهُ مَنْ عَمِلَ لِغَيْرِ اللَّهِ- وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى عَمَلِهِ.

۲۴۹۸-۱۹-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ- يَعْمَلُ الشَّيْءَ مِنَ الْخَيْرِ- فَيَرَاهُ إِنْسَانٌ فَيَسُرُّهُ ذَلِكَ- فَقَالَ لَا بَأْسَ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَ هُوَ يُحِبُّ- أَنْ يَظْهَرَ لَهُ فِي النَّاسِ الْخَيْرُ- إِذَا لَمْ يكن صنع ذلك لذالك..

بَابُ طَلَبِ الرِّئَاسَةِ

۲۴۹۹-۱-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام:

أَنَّهُ ذَكَرَ رَجُلاً فَقَالَ إِنَّهُ يُحِبُّ الرِّئَاسَةَ فَقَالَ- مَا ذِئْبَانِ ضَارِيَانِ فِي غَنَمٍ- قَدْ تَفَرَّقَ رِعَاؤُهَا بِأَضَرَّ- فِي دِينِ الْمُسْلِمِ مِنَ الرِّئَاسَةِ.

نوشته می‌شود، سپس آن را یاد آوری می‌کند و اظهار می‌نماید و از دفتر کار خیر پنهانی محو می‌شود و در دفتر کار خیر آشکار نوشته می‌شود، و باز آن را یاد آوری می‌کند و اظهار می‌دارد و یک عمل ریاء و خودنمائی برای او نوشته می‌شود.

۱۸- امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: از خدا چنان بترسید که محتاج عذر خواهی نباشید و برای رضای خدا کار کنید بدون خود نمائی و قصد شهرت، زیرا هر کس برای غیر خدا کاری کند، خدا او را به کار خویش واگذارش می‌کند.

* * *

۱۹- زراره می‌گوید: به امام باقر علیه السلام عرض کردم: مردی کار خیری می‌کند و دیگری او را می‌بیند و خوشش می‌آید، فرمود: عیب ندارد، کسی نیست مگر اینکه دوست می‌دارد که میان مردم برای او کار خوبی ظاهر شود، به شرط اینکه سبب اقدام به این کار خیر صرفاً برای خودنمائی و جلب توجه دیگری نباشد.

توضیح: این یک جریان طبیعی است و هر کس کار خوبی می‌کند دوست دارد مردم از آن آگاه شوند و خوششان بیاید اگر هدف آشنائی مردم به کار خوب و تشویق آنها باشد ایرادی ندارد ولی اگر هدف تنها خودنمائی و برانگیختن تعریف دیگران باشد مناسب نیست.

* * *

ریاست طلبی

۱- «معمر بن خلاد» نزد ابوالحسن علیه السلام نام مردی را برد و گفت: او ریاست را دوست دارد.

پس آن حضرت فرمود: دو گرگ گرسنه و درنده در میان گله گوسفندی که چوپان ندارد، زیانمندتر از زیان ریاست بر دین مسلمانان نیست (یعنی ریاست‌طلبی دو گرگ درنده نسبت به دین مسلمانان بیشتر زیان دارد)

* * *

۲۵۰۰-۲- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جَنَاحٍ عَنْ أَخِيهِ أَبِي عَامِرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ طَلَبَ الرِّئَاسَةَ هَلَكَ.

۲۵۰۱-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِيَّاكُمْ وَ هَؤُلَاءِ الرُّؤَسَاءَ الَّذِينَ يَتَرَأَّسُونَ- فَوَ اللَّهِ مَا خَفَقَتِ النِّعَالُ خَلْفَ رَجُلٍ- إِلَّا هَلَكَ وَ أَهْلَكَ.

۲۵۰۲-۴- عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ وَ غَيْرِهِ رَفَعُوهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَلْعُونٌ مَنْ تَرَأَّسَ- مَلْعُونٌ مَنْ هَمَّ بِهَا- مَلْعُونٌ مَنْ حَدَّثَ بِهَا نَفْسَهُ.

۲۵۰۳-۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي عَقِيلَةَ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ:

حَدَّثَنَا كَرَّامٌ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِيَّاكَ وَ الرِّئَاسَةَ- وَ إِيَّاكَ أَنْ تَطَأَ أَعْقَابَ الرِّجَالِ- قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ- أَمَّا الرِّئَاسَةُ فَقَدْ عَرَفْتُهَا- وَ أَمَّا أَنْ أَطَأَ أَعْقَابَ الرِّجَالِ- فَمَا ثُلُثَا مَا فِي يَدِي- إِلَّا مِمَّا وَطِئْتُ أَعْقَابَ الرِّجَالِ- فَقَالَ لِي لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ إِيَّاكَ أَنْ تَنْصِبَ رَجُلاً دُونَ الْحُجَّةِ- فَتُصَدِّقَهُ فِي كُلِّ مَا قَالَ.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
هرکس دنبال ریاست برود، هلاک خواهد شد.

* * *

۳- «عبدالله بن مسکان»، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: بپرهیزید از رؤسای ریاست طلب، به خدا سوگند که تق و تق کفش‌ها دنبال مردی، بلند نشود جز اینکه خود هلاک شود و دیگران را هم هلاک سازد (شاید مراد از حدیث گروهی از ریاست طلبان بودند که در زمان ائمه علیهم السلام دعوی ریاست و حکومت دینی داشتند)

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
ملعون است کسی که ریاست به خود بندد، ملعون است کسی که آن را هم داشته باشد، ملعون است کسی که به فکر آن باشد.

* * *

۵- «ابی حمزه ثمالی»، گوید: امام صادق علیه السلام به من فرمود: بپرهیز از ریاست، و بپرهیز از اینکه دنبال مردم بروی، گوید: عرض کردم: قربانت! ریاست را فهمیدم و اما اینکه دنبال مردم نروم یعنی چه؟ من دو سوم هر چه دارم (از احادیث از شما) از طریق این مردم است فرمود:
چنین نیست که فهمیدی، مقصود این است که مبادا مردی را بی دلیل امام خود را بدانی و هرچه بگوید تصدیقش کنی.

۲۵۰۴-۶-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ لِي وَيْحَكَ يَا أَبَا الرَّبِيعِ - لَا تَطْلُبَنَّ الرِّئَاسَةَ وَ لَا تَكُنْ ذِئْباً - وَ لَا تَأْكُلْ بِنَا النَّاسَ فَيُفْقِرَكَ اللَّهُ - وَ لَا تَقُلْ فِينَا مَا لَا نَقُولُ فِي أَنْفُسِنَا - فَإِنَّكَ مَوْقُوفٌ وَ مَسْئُولٌ لَا مَحَالَةَ - فَإِنْ كُنْتَ صَادِقاً صَدَّقْنَاكَ - وَ إِنْ كُنْتَ كَاذِباً كَذَّبْنَاكَ

۲۵۰۵-۷-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنِ ابْنِ مَيَّاحٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَنْ أَرَادَ الرِّئَاسَةَ هَلَكَ.

۲۵۰۶-۸-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ أَتَرَى لَا أَعْرِفُ خِيَارَكُمْ مِنْ شِرَارِكُمْ بَلَى وَ اللَّهِ وَ إِنَّ شِرَارَكُمْ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوطَأَ عَقِبُهُ - إِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ كَذَّابٍ أَوْ عَاجِزِ الرَّأْيِ.

۶- «ابی الربیع شامی»، گوید: امام باقر علیه السلام فرمود:
وای بر تو ای ابا ربیع! مبادا ریاست بخواهی، و گرگ شوی و به نام ما، مال مردم را بخوری که خدا تو را محتاج سازد و دربارهٔ ما آنچه که گفته‌ایم مگو و غلومکن زیرا در قیامت بازداشت و بازخواست خواهی شد تو را تصدیق کنیم و اگر دروغگو باشی، تو را تکذیب نمائیم.

* * *

۷- «ابن میاح»، از پدرش می‌گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: هرکس ریاست را بخواهد به هلاکت خواهد رسید.

* * *

۸- «محمد بن مسلم»، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
آیا چنین می‌پنداری که من خوب و بد شما را نمی‌شناسم چرا بخدا که بد شما کسی است که دوست دارد مردم پشت سرش حرکت کنند پس به ناچار باید دروغگو یا در رأی خود درمانده باشد.

توضیح: ریاست و سرپرستی امت گاهی خوب و مناسب است مانند ریاست پیامبران و امامان که از طرف خداوند می‌رسد. و ریاستی است نامناسب و ظالمانه که شخص با سوء استفاده از طرفندهای گوناگون خود را رئیس و سرپرست مردم بخواند و وقتی در پاسخ به سؤالات مردم در می‌ماند به دروغ و نیرنگ پناه برد زیرا اگر پاسخی را ندهد درمانده و ناتوان معرفی می‌شود.

* * *

بَابُ اِخْتِتَالِ الدُّنْيَا بِالدِّينِ

۲۵۰۷-۱-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ- وَيْلٌ لِلَّذِينَ يَخْتِلُونَ الدُّنْيَا بِالدِّينِ- وَ وَيْلٌ لِلَّذِينَ يَقْتُلُونَ الَّذِينَ- يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ- وَ وَيْلٌ لِلَّذِينَ يَسِيرُ الْمُؤْمِنُ فِيهِمْ بِالتَّقِيَّةِ- أَبِي يَغْتَرُّونَ أَمْ عَلَيَّ يَجْتَرِءُونَ- فَبِي حَلَفْتُ لَأُتِيحَنَّ لَهُمْ فِتْنَةً- تَتْرُكُ الْحَلِيمَ مِنْهُمْ حَيْرَانَ.

بَابُ مَنْ وَصَفَ عَدْلاً وَ عَمِلَ بِغَيْرِهِ

۲۵۰۸-۱-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ يُوسُفَ الْبَزَّازِ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أَنَّهُ قَالَ إِنَّ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ -مَنْ وَصَفَ عَدْلاً ثُمَّ عَمِلَ بِغَيْرِهِ.

۲۵۰۹-۲-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ قُتَيْبَةَ الْأَعْشَى عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

أَنَّهُ قَالَ إِنَّ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ -مَنْ وَصَفَ عَدْلاً وَ عَمِلَ بِغَيْرِهِ.

حیله گری در طلب دنیا توسط دین

۱- «یونس بن ظبیان»، گوید: شنیدم امام صادقؑ می‌فرمود که: رسول خداﷺ فرموده: براستی خدای عزّوجلّ می‌فرماید: «وای بر کسانی که برای بدست آوردن دنیا به وسیلهٔ دین حیله گری کنند، وای بر کسانی که آنهائی را که امر به عدالت می‌کنند می‌کشند، و وای بر حال کسانی که مؤمن در میان آنها به تقیّه به سر می‌برد، آیا مرا فریب می‌دهند، آیا بر من گستاخی می‌کنند؟ من به حق خود سوگند خورده‌ام که برای آنها فتنه و آزمایشی پیش آورم که خردمندان سرگردان شوند.

حال کسی که دم از عدالت می‌زند
و کار دیگری می‌کند

توضیح: مقصود و هدف از طرح این فصل برای آن است که بعضی از افراد دم از عدالت و انسانیت می‌زنند و مردم را به کارهای خوب دعوت می‌کنند ولی خود برخلاف آن عمل می‌نمایند و قرآن با زبان اعتراض به آنها می‌فرماید: «مردم را به کارهای نیک دعوت می‌کنید ولی خود، آنها را فراموش می‌کنید؟».

۱- امام صادقؑ فرمود:

پرحسرت‌ترین مردم روز قیامت کسی است که عدالت بستاید و خود برخلاف آن عمل کند.

۲- امام صادقؑ فرمود:

براستی در روز قیامت سخت‌ترین مردم در عذاب، کسی است که دم از عدالت زند و بر خلاف آن، عمل کند.

۲۵۱۰-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ - مَنْ وَصَفَ عَدْلاً ثُمَّ خَالَفَهُ إِلَى غَيْرِهِ.

۲۵۱۱-۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ يَحْيَى عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ - فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَ الْغَاوُونَ قَالَ يَا أَبَا بَصِيرٍ هُمْ قَوْمٌ وَصَفُوا عَدْلاً بِأَلْسِنَتِهِمْ - ثُمَّ خَالَفُوهُ إِلَى غَيْرِهِ.

۲۵۱۲-۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ خَيْثَمَةَ قَالَ:

قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام أَبْلِغْ شِيعَتَنَا أَنَّهُ - لَنْ يُنَالَ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِعَمَلٍ - وَ أَبْلِغْ شِيعَتَنَا أَنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ - مَنْ وَصَفَ عَدْلاً ثُمَّ يُخَالِفُهُ إِلَى غَيْرِهِ.

بَابُ الْمِرَاءِ وَ الْخُصُومَةِ وَ مُعَادَاةِ الرِّجَالِ

۲۵۱۳-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِيَّاكُمْ وَ الْمِرَاءَ وَ الْخُصُومَةَ - فَإِنَّهُمَا يُمْرِضَانِ الْقُلُوبَ عَلَى الْإِخْوَانِ - وَ يَنْبُتُ عَلَيْهِمَا النِّفَاقُ.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: پرحسرت‌ترین مردم روز قیامت کسی است که از عدالت تعریف کند ولی بر خلاف آن عمل نماید.

۴- امام صادق علیه السلام در تفسیر قول خدای عزو جل: «آنها و گمراهان در دوزخ برو افتند (آیه ۹۴ / سوره ۲۶)» فرمود: ای ابا بصیر! اینان مردمی هستند که به زبان خود عدالت را می‌ستایند آنگاه بر خلاف آن عمل می‌کنند.

۵- «خیثمه»، گوید: امام باقر علیه السلام به من فرمود:
به شیعه‌های ما این پیغام را برسان که آنچه در نزد خداست به دست نیاید جز به وسیلهٔ عمل و کردار، و به شیعه‌های ما برسان پر حسدترین کس در روز قیامت کسی است که دم از عدالت می‌زند ولی خود بر خلاف آن عمل می‌کند.

خودنمائی و ستیز و دشمنی با مردم

توضیح: طرح این بحث برای این است که مجادله و بحث با یکدیگر در صورتی که برای روشن شدن حقیقت باشد بسیار خوب و پسندیده است ولی اگر برای اظهار فضل و خودنمائی باشد و شخص بخواهد با سر و صدا، حرف باطل خود را به کرسی بنشاند بسیار ناپسند است و پیامدش دشمنی و دوری از یکدیگر است.

۱- امیر المؤمنین علیه السلام فرمود:
از خود نمائی و ستیزه گری بپرهیزید زیرا این عمل دلها را تیره و بیمار می‌کند و نفاق و دوروئی را در دلها می‌پرورد.

۲۵۱۴-۲- وَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ:

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ ثَلَاثٌ مَنْ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِنَّ- دَخَلَ الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ بَابٍ شَاءَ- مَنْ حَسُنَ خُلُقُهُ- وَ خَشِيَ اللَّهَ فِي الْمَغِيبِ وَ الْمَحْضَرِ- وَ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَ إِنْ كَانَ مُحِقّاً.

۲۵۱۵-۳- وَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ:

مَنْ نَصَبَ اللَّهَ غَرَضاً لِلْخُصُومَاتِ- أَوْشَكَ أَنْ يُكْثِرَ الِانْتِقَالَ.

۲۵۱۶-۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ؑ لَا تُمَارِيَنَّ حَلِيماً وَ لَا سَفِيهاً- فَإِنَّ الْحَلِيمَ يَقْلِيكَ وَ السَّفِيهَ يُؤْذِيكَ.

۲۵۱۷-۵- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا كَادَ جَبْرَئِيلُ ؑ يَأْتِينِي- إِلَّا قَالَ يَا مُحَمَّدُ اتَّقِ- شَحْنَاءَ الرِّجَالِ وَ عَدَاوَتَهُمْ.

۲۵۱۸-۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْكِنْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ؑ قَالَ:

قَالَ جَبْرَئِيلُ ؑ لِلنَّبِيِّ ﷺ إِيَّاكَ- وَ مُلَاحَاةَ الرِّجَالِ.

۲- پیامبر ﷺ فرمود: سه چیز است که هر کس با داشتن آن‌ها خود را ملاقات کند از هر دری که می‌خواهد به بهشت می‌رود:

۱ - هر کس اخلاق او خوب باشد

۲- در آشکار و پنهان از خدا بترسد

۳- مراء و جدال را کنار گذارد هر چند حق با او باشد.

* * *

۳- باز فرمود: هر کس خدا را هدف بحث با مردم و ستیز با آنها قرار دهد در معرض لغزش فراوان قرار گیرد.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام، فرمود:

مبادا با شخص بردبار سفیه جدال کنی و به گفتهٔ او بی جا اعتراض نمایی، زیرا حلیم، دشمن تو شود و سفیه به تو آزار رساند.

* * *

۵- رسول خدا ﷺ فرمود:

نشد که جبرئیل علیه السلام نزد من آید جز اینکه گفت: ای محمد! از کینه و دشمنی با مردم بپرهیز.

* * *

۶- امام صادق علیه السلام فرمود:

جبرئیل به پیامبر گفت: از گفتگو و ستیزه با مردم بپرهیز.

۲۵۱۹-۷-عَنْهُ عَنْ عُثْمانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَيَابَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قالَ:

إِيَّاكُمْ وَ الْمُشَارَةَ- فَإِنَّهَا تُورِثُ الْمَعَرَّةَ- وَ تُظْهِرُ الْمُعْوِرَةَ.

۲۵۲۰-۸-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَنْبَسَةَ الْعَابِدِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قالَ:

إِيَّاكُمْ وَ الْخُصُومَةَ- فَإِنَّهَا تَشْغَلُ الْقَلْبَ- وَ تُورِثُ النِّفَاقَ وَ تَكْسِبُ الضَّغَائِنَ.

۲۵۲۱-۹-عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَا كَادَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام يَأْتِينِي إِلَّا قَالَ- يَا مُحَمَّدُ اتَّقِ شَحْنَاءَ الرِّجَالِ وَ عَدَاوَتَهُمْ.

۲۵۲۲-۱۰-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَا أَتَانِي جَبْرَئِيلُ عليه السلام قَطُّ- إِلَّا وَعَظَنِي فَآخِرُ قَوْلِهِ لِي- إِيَّاكَ وَ مُشَارَّةَ النَّاسِ- فَإِنَّهَا تَكْشِفُ الْعَوْرَةَ- وَ تَذْهَبُ بِالْعِزِّ.

۷- امام صادق علیه السلام فرمود:
مبادا با یکدیگر بدی کنید، زیرا سبب هلاکت و آشکار شدن عیبهاست.

* * *

۸- امام صادق علیه السلام فرمود:
از ستیزه و دشمنی بپرهیز، زیرا دل را به خود مشغول و نفاق پدید می‌آورد و سبب کینه توزی می‌شود.

* * *

۹- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
هیچگاه نمی‌شود که جبرئیل نزد من آید جز اینکه می‌گفت: ای محمد! از کشمکش و دشمنی با مردم بپرهیز (این حدیث تقریباً تکرار حدیث پنجم است).

* * *

۱۰ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هرگز جبرئیل نزد من نیامد جز اینکه مرا پند داد، و آخر سخنش به من این بود که: بدی را با بدی مکافات مده زیرا سبب آشکار شدن عیبها و ریختن آبروست.

* * *

۲۵۲۳-۱۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَا عَهِدَ إِلَيَّ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فِي شَيْءٍ- مَا عَهِدَ إِلَيَّ فِي مُعَادَاةِ الرِّجَالِ.

۲۵۲۴-۱۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عن بعض أصحابه، رفعه، قال:

قال أبو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَنْ زَرَعَ الْعَدَاوَةَ حَصَدَ مَا بَذَرَ.

بَابُ الْغَضَبِ

۲۵۲۵-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله الْغَضَبُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ- كَمَا يُفْسِدُ الْخَلُّ الْعَسَلَ.

۲۵۲۶-۲- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُيَسِّرٍ قَالَ:

ذُكِرَ الْغَضَبُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام - فَقَالَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَغْضَبُ- فَمَا يَرْضَى أَبَداً حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ- فَأَيُّمَا رَجُلٍ غَضِبَ عَلَى قَوْمٍ- وَ هُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ مِنْ فَوْرِهِ ذَلِكَ- فَإِنَّهُ سَيَذْهَبُ عَنْهُ رِجْزُ الشَّيْطَانِ- وَ أَيُّمَا رَجُلٍ غَضِبَ عَلَى ذِي رَحِمٍ- فَلْيَدْنُ مِنْهُ فَلْيَمَسَّهُ- فَإِنَّ الرَّحِمَ إِذَا مُسَّتْ سَكَنَتْ.

۱۱- رسول خدا ﷺ فرموده:

جبرئیل دربارهٔ چیزی آنقدر به من سفارش نکرد که دربارهٔ دشمن با مردم سفارش کرده است.

۱۲- امام صادق ﷺ فرمود:

هر کس بذر دشمنی بکارد، آنچه کاشته بدرود.

خشم و غضب

۱- رسول خدا ﷺ فرمود:

خشم، ایمان را تباه می‌کند همچون سرکه که عسل را تباه می‌کند.

۲- «میسر» می‌گوید: نزد امام باقر ﷺ نام خشم را بردند، پس فرمود:

مردی به خشم آید و تا داخل دوزخ نشود هرگز راضی نمی‌گردد (تا گناهی نکند خشنود نمی‌شود) پس هر کس خشمگین شد و ایستاده بود بنشیند تا پلیدی شیطان از او دور شود و هر کس بر خویشاوند خود خشمگین شود باید نزدیکش شود و او را لمس کند (مثلاً دست دادن) تا خشمش فرو نشیند.

توضیح: برای فرو نشاندن خشم و غضب بهترین راه آن است که خود را مشغول کند و آب خنک بنوشد و دست و صورت خود را خنک نماید و بنشیند و اگر خشمش نسبت به نزدیکان و فامیل است به نزدیک او رود و دو دست او را بگیرد و بفشارد و یا به قدم زدن بپردازد و بکوشد که خشم و غضب را از ذهن خود دور بسازد.

* * *

۲۵۲۷-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام **الْغَضَبُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ.**

۲۵۲۸-٤- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُ أَبِي عليه السلام يَقُولُ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله رَجُلٌ بَدَوِيٌّ فَقَالَ- إِنِّي أَسْكُنُ الْبَادِيَةَ- فَعَلِّمْنِي جَوَامِعَ الْكَلَامِ- فَقَالَ آمُرُكَ- أَنْ لَا تَغْضَبَ فَأَعَادَ عَلَيْهِ الْأَعْرَابِيُّ الْمَسْأَلَةَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ- حَتَّى رَجَعَ الرَّجُلُ إِلَى نَفْسِهِ- فَقَالَ لَا أَسْأَلُ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَ هَذَا- مَا أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِلَّا بِالْخَيْرِ قَالَ وَكَانَ أَبِي يَقُولُ- أَيُّ شَيْءٍ أَشَدُّ مِنَ الْغَضَبِ- إِنَّ الرَّجُلَ لَيَغْضَبُ فَيَقْتُلُ- النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ- وَيَقْذِفُ الْمُحْصَنَةَ.

۲۵۲۹-۵- عَنْهُ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام عَلِّمْنِي عِظَةً أَتَّعِظُ بِهَا- فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ- يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِّمْنِي عِظَةً أَتَّعِظُ بِهَا فَقَالَ لَهُ انْطَلِقْ وَلَا تَغْضَبْ- ثُمَّ أَعَادَ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ- انْطَلِقْ وَلَا تَغْضَبْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

۲۵۳۰-٦- عَنْهُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَمَّنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

يَقُولُ مَنْ كَفَّ غَضَبَهُ سَتَرَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: خشم، کلید هر بدی است .

* * *

۴- باز فرمود علیه السلام مرد بیابانی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و گفت: من بیابان نشینم و سخن‌های کلی به من بیاموز، در پاسخ او فرمود: به تو فرمان می‌دهم که خشم نکنی و سه بار آن عرب بیابانی خواسته خود را باز گفت، و همان پاسخ راگرفت، و آن مرد به خود آمد و گفت: دیگر چیزی نپرسم، رسول خدا صلی الله علیه و آله جز به خیر مرا فرمان نداده است. فرمود که: پدرم می‌فرمود: کدام چیزی است که از خشم، سخت‌تر است، راستی مردی خشم کند و قتل نفس کند که خدا حرام کرده و زن پارسا را به زنا متهَم نماید.

* * *

۵- «عبد الاعلی»، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: به من پندی ده که به آن پند گیرم، در پاسخ فرمود: مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و به او گفت: یا رسول الله! به من بیاموز پندی که به آن پند گیرم، در پاسخ او فرمود: برو و خشم مکن، و تا سه بار تکرار کرد و در هر سه بار، همین پاسخ را شنید که: برو و خشم مکن.

* * *

٦- امام صادق علیه السلام فرمود:

هرکس جلو خشم خود را بگیرد، خدا عیب او را بپوشاند.

۲۵۳۱-۷-عَنْهُ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ حَبِيبٍ السِّجِسْتَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ فِيمَا- نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ مُوسَى عليه السلام يَا مُوسَى أَمْسِكْ غَضَبَكَ عَمَّنْ- مَلَّكْتُكَ عَلَيْهِ أَكُفَّ عَنْكَ غَضَبِي.

۲۵۳۲-۸-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ يَحْيَى ابْنِ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى بَعْضِ أَنْبِيَائِهِ- يَا ابْنَ آدَمَ اُذْكُرْنِي فِي غَضَبِكَ- أَذْكُرْكَ فِي غَضَبِي- لَا أَمْحَقْكَ فِيمَنْ أَمْحَقُ وَ ارْضَ بِي مُنْتَصِراً- فَإِنَّ انْتِصَارِي لَكَ خَيْرٌ- مِنِ انْتِصَارِكَ لِنَفْسِكَ.

۲۵۳۳-۹-أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام:

مِثْلَهُ وَ زَادَ فِيهِ وَ إِذَا ظُلِمْتَ بِمَظْلِمَةٍ فَارْضَ بِانْتِصَارِي لَكَ فَإِنَّ انْتِصَارِي لَكَ خَيْرٌ مِنِ انْتِصَارِكَ لِنَفْسِكَ.

۲۵۳۴-۱۰-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ عليه السلام يَقُولُ إِنَّ فِي التَّوْرَاةِ مَكْتُوباً- يَا ابْنَ آدَمَ اذْكُرْنِي حِينَ تَغْضَبُ- أَذْكُرْكَ عِنْدَ غَضَبِي- فَلَا أَمْحَقْكَ فِيمَنْ أَمْحَقُ- وَ إِذَا ظُلِمْتَ بِمَظْلِمَةٍ- فَارْضَ بِانْتِصَارِي لَكَ- فَإِنَّ انْتِصَارِي لَكَ خَيْرٌ مِنِ انْتِصَارِكَ لِنَفْسِكَ.

۷- امام باقر علیه السلام فرمود: در کتاب تورات نوشته است در ضمن مناجات خدای عزّوجلّ با موسی، فرمود:
ای موسی! جلو خشمت را از هرکس که من تو را بر او مسلط کردم بگیر، تا من هم جلو خشم خودم را از تو بگیرم.

۸- امام صادق علیه السلام فرمود: خدای عزّوجلّ به یکی از پیامبران خود وحی کرد:
ای آدمی زاده! هنگام خشم مرا به یاد آر، تا من هم در هنگام خشم تو را به یاد آورم، با آنها که نابودشان می‌کنم، نابودت نکنم، و خشنود باش که من (از دشمنانت) انتقام می‌گیرم زیرا انتقام‌گیری من برای تو بهتر است از انتقام‌گیری تو برای خویش.

۹- «عبدالله بن سنان» هم از امام صادق علیه السلام مانند آن را روایت کرده و در آن افزوده است:
و هرگاه ستمی به تو رسد، به انتقام من برای خود خشنود باش، زیرا انتقام من برای تو بهتر است از انتقام خود برای خویش.

۱۰- «اسحاق بن عمار» می‌گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: در تورات نوشته است:
ای آدمی زاده! هنگام خشم مرا به یاد آر تا وقتی خشم کردم تو را به یاد آورم و تو را به همراه آنها نابود نسازم، و هرگاه به تو ستمی شد، راضی باش که من برایت انتقام می‌کشم، زیرا انتقام من برای تو بهتر از انتقام خویش است.

۲۵۳۵-۱۱- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ جَمِيعاً عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِّمْنِي قَالَ- اِذْهَبْ وَ لَا تَغْضَبْ- فَقَالَ الرَّجُلُ قَدْ اِكْتَفَيْتُ بِذَاكَ- فَمَضَى إِلَى أَهْلِهِ فَإِذَا بَيْنَ قَوْمِهِ- حَرْبٌ قَدْ قَامُوا صُفُوفاً وَ لَبِسُوا السِّلَاحَ- فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ لَبِسَ سِلَاحَهُ- ثُمَّ قَامَ مَعَهُمْ ثُمَّ ذَكَرَ- قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَا تَغْضَبْ فَرَمَى السِّلَاحَ- ثُمَّ جَاءَ يَمْشِي إِلَى الْقَوْمِ- الَّذِينَ هُمْ عَدُوُّ قَوْمِهِ- فَقَالَ يَا هَؤُلَاءِ مَا كَانَتْ لَكُمْ مِنْ جِرَاحَةٍ- أَوْ قَتْلٍ أَوْ ضَرْبٍ لَيْسَ فِيهِ أَثَرٌ- فَعَلَيَّ فِي مَالِي أَنَا أُوفِيكُمُوهُ- فَقَالَ الْقَوْمُ فَمَا كَانَ فَهُوَ لَكُمْ- نَحْنُ أَوْلَى بِذَلِكَ مِنْكُمْ- قَالَ فَاصْطَلَحَ الْقَوْمُ وَ ذَهَبَ الْغَضَبُ.

۲۵۳۶-۱۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ ابْنِ رِئَابٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ هَذَا الْغَضَبَ جَمْرَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ- تُوقَدُ فِي قَلْبِ ابْنِ آدَمَ- وَ إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا غَضِبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ- وَ انْتَفَخَتْ أَوْدَاجُهُ- وَ دَخَلَ الشَّيْطَانُ فِيهِ- فَإِذَا خَافَ أَحَدُكُمْ ذَلِكَ مِنْ نَفْسِهِ- فَلْيَلْزَمِ الْأَرْضَ فَإِنَّ رِجْزَ الشَّيْطَانِ- لَيَذْهَبُ عَنْهُ عِنْدَ ذَلِكَ.

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود: که مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و گفت: یا رسول الله! مرا تعلیم ده، فرمود: برو و خشم مکن، آن مرد گفت: همین مرا بس است، سپس به طرف قبیله خود رفت ناگاه در میان قومش جنگی برپا شد، همه صف کشیده و سلاح جنگ برداشته و چون چنین دید، سلاح جنگ خود را برداشت و سپس با آنها در صف ایستاد و به یاد گفته رسول خدا صلی الله علیه و آله افتاد که خشم مکن از این رو سلاح را به دور انداخت و به نزد مردی رفت که دشمن قبیله و تبارش بود و گفت: ای مردم! هر چه زخم و کشتار و زخم بی‌نشانه‌یی بر شما وارد شده به عهده‌ی من باشد و من خونبها و دیه آنها را می‌پردازم، آن مردم در پاسخ گفتند: هر چه از این بابت باشد، از آن شما باشد، و ما از شما به پرداخت این جریمه سزاوار تریم سپس با هم صلح کردند و کینه از میان آنها رفت.

***

۱۲- امام باقر علیه السلام فرمود:

به راستی این خشم یک شراره شیطانی است که در دل آدمی زاده شعله ور می‌شود، و به راستی وقتی یکی از شماها خشم می‌گیرد چشمانش سرخ می‌شود و رگ‌هایش باد می‌کند و شیطان در او نفوذ می‌کند و چون کسی از شماها از این عارضه بترسد، به زمین بچسبد که پلیدی شیطان در این وقت از او دور شود.

۲۵۳۷-۱۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام الْغَضَبُ مَمْحَقَةٌ لِقَلْبِ الْحَكِيمِ- وَ قَالَ مَنْ لَمْ يَمْلِكْ غَضَبَهُ- لَمْ يَمْلِكْ عَقْلَهُ.

۲۵۳۸-۱۴- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ كَفَّ نَفْسَهُ عَنْ أَعْرَاضِ النَّاسِ- أَقَالَ اللَّهُ نَفْسَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ- وَ مَنْ كَفَّ غَضَبَهُ عَنِ النَّاسِ- كَفَّ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى- عَنْهُ عَذَابَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

۲۵۳۹-۱۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

مَنْ كَفَّ غَضَبَهُ عَنِ النَّاسِ- كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ عَذَابَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

بَابُ الْحَسَدِ

۲۵۴۰-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّ الرَّجُلَ لَيَأْتِي بِأَيِّ بَادِرَةٍ- فَيَكْفُرُ وَ إِنَّ الْحَسَدَ لَيَأْكُلُ الْإِيمَانَ- كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

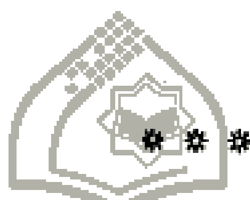
۱۳- امام صادق(ع) فرمود:

خشم، دل مرد حکیم را از بین ببرد و فرمود: هرکس مالک خشم خود نیست، مالک عقل خود نیست.

* * *

۱۴- رسول خدا ﷺ فرمود:

هرکس خود را از ریختن آبروی مردم خود را نگه دارد و درگذرد، و هرکس خشم خود را از مردم بردارد، خدای تبارک و تعالی عذاب روز قیامت را از او بردارد.

* * *

۱۵- امام صادق(ع) فرمود: هرکس خشم خود را از مردم بردارد، خدا عذاب روز قیامت را از او بردارد.

* * *

حسد و خود خوری

۱- امام باقر(ع) فرمود:

مرد (هنگام خشم) هرگونه شتاب زدگی از خود نشان می‌دهد و کافر می‌شود وبه‌راستی حسدایمان‌رامی‌خوردهمانطورکه آتش هیزم‌رامی‌خورد.

* * *

۲۵۴۱-۲- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ وَ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ جَرَّاحٍ الْمَدَائِنِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْإِيمَانَ- كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

۲۵۴۲-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ اتَّقُوا اللَّهَ وَ لَا يَحْسُدْ بَعْضُكُمْ بَعْضاً- إِنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ- كَانَ مِنْ شَرَائِعِهِ السَّيْحُ فِي الْبِلَادِ- فَخَرَجَ فِي بَعْضِ سَيْحِهِ- وَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ قَصِيرٌ- وَ كَانَ كَثِيرَ اللُّزُومِ لِعِيسَى عليه السلام فَلَمَّا انْتَهَى عِيسَى إِلَى الْبَحْرِ- قَالَ بِسْمِ اللَّهِ بِصِحَّةِ يَقِينٍ مِنْهُ- فَمَشَى عَلَى ظَهْرِ الْمَاءِ- فَقَالَ الرَّجُلُ الْقَصِيرُ- حِينَ نَظَرَ إِلَى عِيسَى عليه السلام جَازَهُ بِسْمِ اللَّهِ بِصِحَّةِ يَقِينٍ مِنْهُ- فَمَشَى عَلَى الْمَاءِ- وَ لَحِقَ بِعِيسَى عليه السلام فَدَخَلَهُ الْعُجْبُ بِنَفْسِهِ- فَقَالَ هَذَا عِيسَى رُوحُ اللَّهِ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ- وَ أَنَا أَمْشِي عَلَى الْمَاءِ فَمَا فَضْلُهُ عَلَيَّ- قَالَ فَرُمِسَ فِي الْمَاءِ فَاسْتَغَاثَ بِعِيسَى فَتَنَاوَلَهُ مِنَ الْمَاءِ- فَأَخْرَجَهُ- ثُمَّ قَالَ لَهُ مَا قُلْتَ يَا قَصِيرُ- قَالَ قُلْتُ هَذَا رُوحُ اللَّهِ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ- وَ أَنَا أَمْشِي عَلَى الْمَاءِ- فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ عُجْبٌ- فَقَالَ لَهُ عِيسَى لَقَدْ وَضَعْتَ نَفْسَكَ- فِي غَيْرِ الْمَوْضِعِ الَّذِي وَضَعَكَ اللَّهُ فِيهِ- فَمَقَتَكَ اللَّهُ عَلَى مَا قُلْتَ- فَتُبْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِمَّا قُلْتَ- قَالَ فَتَابَ الرَّجُلُ وَ عَادَ إِلَى مَرْتَبَتِهِ- الَّتِي وَضَعَهُ اللَّهُ فِيهَا فَاتَّقُوا اللَّهَ- وَ لَا يَحْسُدَنَّ بَعْضُكُمْ بَعْضاً.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:
به راستی حسد ایمان را می‌خورد همانطور که آتش، هیزم را می‌خورد.

۳- «داود رقّی»، گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود:
از خدا بپرهیزید و به یکدیگر حسد نبرید، راستی را شریعت عیسی بن مریم بر پایهٔ گردش در جهان بود، در یکی از گردشهای خود، از شهر خارج شد و مرد کوتاه قدی از یارانش همراهش خدمتش بود و چون عیسی به دریا رسید از روی یقین، نام خدا را برد و روی آب به راه افتاد، و چون آن مرد کوتاه قد به عیسی نگاه کرد که بر روی آب راه می‌رود، او هم با یقین کامل نام خدا را برد و بر روی آب به راه افتاد تا به عیسی علیه السلام رسید و خود بینی، او را فراگرفت و با خود گفت: این عیسی روح‌الله است که بر روی آب راه می‌رود و من هم بر روی آب راه می‌روم، او بر من چه امتیازی را دارد؟
فرمود: به محض این اندیشه، به زیر آب فرو رفت و عیسی را بفریاد خود طلبید و آن حضرت او را از زیر آب بیرون آورد. سپس به او فرمود: ای قدّکوتوله! چه گفتی که زیر آب رفتی؟ در پاسخ گفت که: گفتم این روح الله است که روی آب راه می‌رود و من هم روی آب راه می‌روم و خودبینی مراگرفت، عیسی علیه السلام به او گفت: خود را در جائی قرار دادی که خدا تو را در آن‌جا قرار نداده بود پس خدا تو را به وسیلهٔ همین سخنت، از تو متنفر شد اکنون به درگاه خدای عزّوجلّ توبه کن. فرمود: آن مرد توبه کرد و به مقامی که خدا به او داده بود بازگشت، پس از خدا بپرهیزید و به یکدیگر حسد نبرید.

۲۵۴۳-۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْراً - وَ كَادَ الْحَسَدُ أَنْ يَغْلِبَ الْقَدَرَ.

۲۵۴۴-۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام آفَةُ الدِّينِ الْحَسَدُ - وَ الْعُجْبُ وَ الْفَخْرُ.

۲۵۴۵-۶- يُونُسُ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِمُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عليه السلام يَا ابْنَ عِمْرَانَ لَا تَحْسُدَنَّ النَّاسَ - عَلَى مَا آتَيْتُهُمْ مِنْ فَضْلِي - وَ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى ذَلِكَ - وَ لَا تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ فَإِنَّ الْحَاسِدَ - سَاخِطٌ لِنِعَمِي صَادٌّ لِقَسْمِيَ - الَّذِي قَسَمْتُ بَيْنَ عِبَادِي - وَ مَنْ يَكُ كَذَلِكَ فَلَسْتُ مِنْهُ - وَ لَيْسَ مِنِّي.

۲۵۴۶-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنِ الْفُضَيْلِ بْنِ عِيَاضٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَغْبِطُ وَ لَا يَحْسُدُ - وَ الْمُنَافِقُ يَحْسُدُ وَ لَا يَغْبِطُ.

۴- رسول خدا ﷺ فرمود:

فقر نزدیک است به کفر و نزدیک است که حسد بر تقدیر چیره شود.

توضیح: فقر و دست تنگی برای مسلمان آنقدر زشت و خطرناک است که علی علیه‌السلام در یکی از سخنان خود به فرزندانش فرمود: کاد الفقران یکون کفر یعنی فقر سریعاً انسان را به کفر می‌کشاند زیرا فقیر و تنگ دست وقتی حال زار خود و خانواده‌اش را می‌بیند به شدت متأثر می‌شود و صبر و بردباری را از کف می‌دهد و چه بسا دست به دزدی و خیانت بزند و به ستمگران بپیوندد به همین جهت پیشوایان به ما اعلام خطر کرده‌اند.

۵- امام صادق علیه‌السلام فرمود:

آفت دین حسد است و خود بینی و بالیدن.

* * *

٦- رسول خدا ﷺ فرمود: خدای عزّ و جلّ به موسی بن عمران علیه‌السلام فرمود:

ای پسران عمران! مبادا بخاطر آنچه که به بندگان خود از نعمت و ذلت داده‌ام به آنها رشک و حسد بری و چشمان و دلت به سوی آنها روانه شود زیرا حسود از نعمت من و از تقسیمی که میان بندگانم کرده‌ام ناراحت و جلوگیر است و کسی که چنین باشد من از او نیستم و او از من نیست.

* * *

۷- امام صادق علیه‌السلام فرمود:

راستی مؤمن رشک می‌برد و حسادت ندارد، و منافق حسد می‌ورزد و رشک ندارد.

بَابُ الْعَصَبِيَّةِ

۲۵۴۷-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ تَعَصَّبَ أَوْ تُعُصِّبَ لَهُ - فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَةَ الْإِيمَانِ مِنْ عُنُقِهِ.

۲۵۴۸-۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَ دُرُسْتَ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ تَعَصَّبَ أَوْ تُعُصِّبَ لَهُ - فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَ الْإِيمَانِ مِنْ عُنُقِهِ.

۲۵۴۹-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ حَبَّةٌ مِنْ خَرْدَلٍ - مِنْ عَصَبِيَّةٍ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - مَعَ أَعْرَابِ الْجَاهِلِيَّةِ.

۲۵۵۰-۴- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ خَضِرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ تَعَصَّبَ عَصَبَهُ اللَّهُ - بِعِصَابَةٍ مِنْ نَارٍ.

تعصبات بیجا

۱- امام صادق علیه السلام، فرمود:
هر کس اظهار تعصّب داشته باشد یا برای او تعصب بخرج دهند، رشتهٔ ایمان را از گردن خود باز کرده است.

* * *

۲- از امام صادق علیه السلام، به همین مضمون از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل کرده است.

* * *

۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
هر کس به اندازهٔ یک دانه خردل تعصّب در دل داشته باشد، خدا روز رستاخیز او را با اعراب زمان جاهلیت محشور و برانگیخته خواهد کرد.

* * *

۴- امام صادق علیه السلام فرمود:
هر کس تعصّب داشته باشد خداوند با دستمالی از آتش سر او را خواهد بست.

* * *

۲۵۵۱-۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ عَامِرِ بْنِ السِّمْطِ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليه السلام قَالَ:

لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ حَمِيَّةٌ- غَيْرُ حَمِيَّةِ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ - وَ ذَلِكَ حِينَ أَسْلَمَ- غَضَباً لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فِي حَدِيثِ السَّلَى - الَّذِي أُلْقِيَ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله.

۲۵۵۲-۶- عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الْمَلَائِكَةَ كَانُوا يَحْسَبُونَ- أَنَّ إِبْلِيسَ مِنْهُمْ- وَكَانَ فِي عِلْمِ اللَّهِ أَنَّهُ لَيْسَ مِنْهُمْ- فَاسْتَخْرَجَ مَا فِي نَفْسِهِ بِالْحَمِيَّةِ وَ الْغَضَبِ- فَقَالَ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ- وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ.

۲۵۵۳-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ:

سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام عَنِ الْعَصَبِيَّةِ- فَقَالَ الْعَصَبِيَّةُ الَّتِي يَأْثَمُ عَلَيْهَا صَاحِبُهَا- أَنْ يَرَى الرَّجُلُ شِرَارَ قَوْمِهِ- خَيْراً مِنْ خِيَارِ قَوْمٍ آخَرِينَ- وَلَيْسَ مِنَ الْعَصَبِيَّةِ- أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ- وَلَكِنْ مِنَ الْعَصَبِيَّةِ- أَنْ يُعِينَ قَوْمَهُ عَلَى الظُّلْمِ.

۵- علی بن الحسین علیه السلام فرمود:
هیچ حمیّتی به بهشت نبرد جز حمیّتی که حمزة بن عبدالمطّلب از پیامبر کرد، و این برای آن بود که به طرفداری از پیامبر صلی الله علیه و آله خشم کرد و مسلمان شد، جریان او بخاطر شکمبه‌ای بود که ابوجهل بر پیامبر افکند.

* * *

۶- امام صادق علیه السلام، فرمود:
فرشته‌ها پنداشتند که شیطان از آنهاست و در علم خدا گذشته بود که از آن‌ها نیست و خدا آنچه از ذرات او بود به وسیلهٔ حمیّت و تعصّب و خشم بیرون آورد تا آنکه گفت: «مرا از آتش آفریدی و او را از گل».

* * *

۷- زهری، گوید: از علی بن الحسین علیه السلام سئوال شد از عصبیّت، در پاسخ فرمود: تعصّبی که صاحبش از آن گنهکار است که بدهای تیره و تبار خود را از نیکان دیگران بهتر شمارد، این تعصّب نسبت به کسی است که تیره و تبار خود را دوست بدارد. تعصّب این است که تیره و تبار خود را بر ستم و ظلم کمک و یاری دهد.

* * *

بَابُ الْكِبْرِ

۲۵۵٤-۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ حُكَيْمٍ قَالَ:

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ أَدْنَى الْإِلْحَادِ فَقَالَ- إِنَّ الْكِبْرَ أَدْنَاهُ.

۲۵۵۵-۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْكِبْرُ قَدْ يَكُونُ فِي شِرَارِ النَّاسِ مِنْ كُلِّ جِنْسٍ- وَ الْكِبْرُ رِدَاءُ اللَّهِ- فَمَنْ نَازَعَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ رِدَاءَهُ- لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا سَفَالاً- إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - مَرَّ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ - وَ سَوْدَاءُ تَلْقُطُ السِّرْقِينَ فَقِيلَ لَهَا تَنَحَّيْ عَنْ طَرِيقِ رَسُولِ اللَّهِ - فَقَالَتْ إِنَّ الطَّرِيقَ لَمُعْرَضٌ فَهَمَّ بِهَا بَعْضُ الْقَوْمِ أَنْ يَتَنَاوَلَهَا- فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - دَعُوهَا فَإِنَّهَا جَبَّارَةٌ.

۲۵۵٦-۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام الْعِزُّ رِدَاءُ اللَّهِ- وَ الْكِبْرُ إِزَارُهُ- فَمَنْ تَنَاوَلَ شَيْئاً مِنْهُ- أَكَبَّهُ اللَّهُ فِي جَهَنَّمَ.

تکبر و خود بزرگ بینی

۱- «حکیم»، گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم از کمترین درجهٔ الحاد پرسیدم، حضرت در پاسخ فرمود: کمترین درجهٔ آن، کبر است.

توضیح: تکبر و خود بزرگ بینی از صفات بسیار مذموم است گاهی تکبر در برابر خداوند و پیامبران و امامان است مثل فرعون و نمرود که به شرک می‌گراید و یا تکبر در برابر بندگان خداوند است که رد حق و خوار شمردن مردم است گاهی در و در درون ظاهر می‌شود که انسان را می‌سوزاند و آب می‌کند و گاهی در برون ظاهر می‌شود که در نگاه کردن انسان و راه رفتنش تجلی می‌کند و پیوسته شخص، خود را از دیگران بالاتر می‌داند کبر، یکی از گناهان بزرگ است که پیامبر فرمود: هر کس ذره‌ای از کبر در دلش باشد به بهشت نمی‌رود
کبر و خودبینی هر دو از نظر معنی نزدیک به هم اند با این تفاوت که در کبر باید شخص دیگری باشد که بر او ببالد ولی در عجب در برتری خود است و شخص دیگری لازم نیست، باید توجه داشت که به همان مقدار که تکبر زشت و بد است تواضع و فروتنی بسیار خوب و پسندیده است.

۲- «حسین بن ابی العلاء»، از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند: شنیدم می‌فرمود: کبر در بدترین مردم است از هر جنسی که باشند، کبر و بزرگی برازندهٔ خداست، هر کس با خدای عزّوجلّ در برابر او ستیزه کند جز پستی به او اضافه نگردد، به راستی رسول خدا صلی الله علیه و آله در راهی از راههای مدینه گذر می‌کرد و زن سیاهی سرگین رویهم می‌گذاشت، به او گفته شد: از جلو راه رسول خدا صلی الله علیه و آله دور شو، در پاسخ گفت: راه باز است و پیامبر می‌تواند از کنار آن بگذرد و یکی از یاران تصمیم داشت اورا گوشمال دهد. رسول خدا فرمود: دست از او بردارید که او زنی زورگوست.

۳- امام صادق علیه السلام، فرمود که: امام باقر علیه السلام فرموده است: عزّت چون روپوش خداست، و کبر چون زیر پوش او، هر کس به یکی از آنها دست یابد خدا او را در دوزخ سرنگون کند. (منظور از زیر پوش و رو پوش اختصاص داشتن عزت و بزرگ منشی نسبت بخداوند است).

۲۵۵۷ - ٤ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَطَاءٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

الْكِبْرُ رِدَاءُ اللَّهِ - وَ الْمُتَكَبِّرُ يُنَازِعُ اللَّهَ رِدَاءَهُ.

۲۵۵۸ - ٥ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَنْ لَيْثٍ الْمُرَادِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْكِبْرُ رِدَاءُ اللَّهِ فَمَنْ نَازَعَ اللَّهَ - شَيْئاً مِنْ ذَلِكَ أَكَبَّهُ اللَّهُ فِي النَّارِ.

۲۵۵۹ - ٦ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليهما السلام قَالَا:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ فِي قَلْبِهِ - مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ.

۲۵۶۰ - ۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ - مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنَ الْكِبْرِ قَالَ فَاسْتَرْجَعْتُ - فَقَالَ مَا لَكَ تَسْتَرْجِعُ - قُلْتُ لِمَا سَمِعْتُ مِنْكَ - فَقَالَ لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ - إِنَّمَا أَعْنِي الْجُحُودَ - إِنَّمَا هُوَ الْجُحُودُ.

۲۵۶۱ - ۸ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحُرِّ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

الْكِبْرُ أَنْ تَغْمِصَ النَّاسَ - وَ تَسْفَهَ الْحَقَّ.

۴- امام باقرعليه السلام، فرمود:
کبر برازندهٔ خداست، و متکبّر در ستیزه با خداست.

* * *

۵- امام صادق‌عليه السلام، فرمود:
کبر برازندهٔ خداست هر کس باخدا دربارهٔ چیزی از آن ستیز کند، خدا او را به آتش سرنگون سازد.

* * *

۶- امام باقر و امام صادق‌عليهما السلام فرمودند:
هر کس به وزن ذره‌ای کبر در دلش باشد، به بهشت نمی‌رود.

* * *

۷- محمد بن مسلم، از امام باقر و یا امام صادق‌عليهما السلام نقل می‌کند که فرمود:
هر کس در دلش به وزن دانهٔ خردلی کبر باشد، به بهشت نمی‌رود، گوید: من گفتم: «انا لله و انا الیه راجعون» فرمود: چرا گفتی «انا لله و انا الیه راجعون» گفتم: برای آنچه از شما شنیدم، فرمود: آن طور نیست که تو پنداشتی، همانا مقصود من، انکار است. (یعنی منظور از تکبر انکار خداوند وگردنکشی در برابر اوست).

* * *

۸- امام صادق‌عليه السلام، فرمود: کبر این است که مردم را خوار و حق را سبک شماری.

۲۵۶۲-۹-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ أَعْظَمَ الْكِبْرِ غَمْصُ الْخَلْقِ وَ سَفَهُ الْحَقِّ- قَالَ قُلْتُ وَ مَا غَمْصُ الْخَلْقِ وَ سَفَهُ الْحَقِّ- قَالَ يَجْهَلُ الْحَقَّ وَ يَطْعُنُ عَلَى أَهْلِهِ- فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ- فَقَدْ نَازَعَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ رِدَاءَهُ.

۲۵۶۳-۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

إِنَّ فِي جَهَنَّمَ لَوَادِياً لِلْمُتَكَبِّرِينَ- يُقَالُ لَهُ سَقَرُ- شَكَا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ شِدَّةَ حَرِّهِ وَ سَأَلَهُ أَنْ يَأْذَنَ لَهُ أَنْ يَتَنَفَّسَ- فَتَنَفَّسَ- فَأَحْرَقَ جَهَنَّمَ.

۲۵۶۴-۱۱-مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ عَنْ أَخِيهِ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِاللَّهِ ﷺ يَقُولُ إِنَّ الْمُتَكَبِّرِينَ يُجْعَلُونَ فِي صُوَرِ الذَّرِّ- يَتَوَطَّأُهُمُ النَّاسُ حَتَّى- يَفْرُغَ اللَّهُ مِنَ الْحِسَابِ.

۲۵۶۵-۱۲-عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ عَلِيِّ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ عَمِّهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ ﷺ قَالَ:

قُلْتُ لَهُ مَا الْكِبْرُ- فَقَالَ أَعْظَمُ الْكِبْرِ أَنْ تَسْفَهَ الْحَقَّ- وَ تَغْمِصَ النَّاسَ قُلْتُ وَ مَا سَفَهُ الْحَقِّ- قَالَ يَجْهَلُ الْحَقَّ- وَ يَطْعُنُ عَلَى أَهْلِهِ.

۹- رسول خدا ﷺ فرمود:
بزرگترین کبر، خوار شمردن خلق و سبک شمردن حق است، (راوی) گوید: من عرض کردم: خوار شمردن خلق و سبک شمردن حق چیست؟ فرمود: حق را نادیده بگیری و بر اهل آن طعن زنی، هر کس اینکار را بکند، با خدای عزّوجلّ در آنچه برای او برازنده است ستیز کرده است.

* * *

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود:
دوزخ درّه‌ای است ویژهٔ متکبّران که آن را سَقَر گویند، شخص مجرم از شدت حرارت به خدای عزّوجلّ شکایت کرد و از او اجازه خواست که نفس بکشد پس چون نفس کشید جهنم شعله ور شد.

* * *

۱۱- «داود بن فرقد»، از برادرش نقل می‌کند، که گفت: شنیدم امام صادق علیه السلام می‌فرمود: راستی که متکبّران به صورت مورچهٔ ریز (محشور) گردند و مردم آنها را پایمال کنند تا خدا از حساب خلایق فارغ شود.

* * *

۱۲- «عبد الاعلی»، گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: کبر چیست؟ فرمود: بزرگترین درجهٔ کبر این است که حق را سبک شماری و مردم را خوارپنداری، گفتم: سبک شمردن حق چیست؟ فرمود: در برابر حق نادانی کنی و بر آن طعن زنی و سرزنش کنی.

۲۵۶۶-۱۳- عَنْهُ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام إِنِّي آكُلُ الطَّعَامَ الطَّيِّبَ - وَ أَشَمُّ الرِّيحَ الطَّيِّبَةَ وَ أَرْكَبُ الدَّابَّةَ الْفَارِهَةَ - وَ يَتْبَعُنِي الْغُلَامُ فَتَرَى فِي هَذَا - شَيْئاً مِنَ التَّجَبُّرِ فَلَا أَفْعَلَهُ - فَأَطْرَقَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام ثُمَّ قَالَ إِنَّمَا الْجَبَّارُ الْمَلْعُونُ مَنْ غَمَصَ النَّاسَ وَ جَهِلَ الْحَقَّ - قَالَ عُمَرُ فَقُلْتُ أَمَّا الْحَقُّ فَلَا أَجْهَلُهُ وَ الْغَمْصُ لَا أَدْرِي مَا هُوَ - قَالَ مَنْ حَقَّرَ - النَّاسَ - وَ تَجَبَّرَ عَلَيْهِمْ فَذَلِكَ الْجَبَّارُ.

۲۵۶۷-۱۴- مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِالْحَمِيدِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ - وَ لَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - وَ لَا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ - شَيْخٌ زَانٍ وَ مَلِكٌ جَبَّارٌ وَ مُقِلٌّ مُخْتَالٌ.

۲۵۶۸-۱۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مَرْوَكِ بْنِ عُبَيْدٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ يُوسُفَ عليه السلام لَمَّا قَدِمَ عَلَيْهِ الشَّيْخُ يَعْقُوبُ عليه السلام دَخَلَهُ عِزُّ الْمُلْكِ فَلَمْ يَنْزِلْ إِلَيْهِ - فَهَبَطَ جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَقَالَ - يَا يُوسُفُ ابْسُطْ رَاحَتَكَ فَخَرَجَ مِنْهَا نُورٌ سَاطِعٌ - فَصَارَ فِي جَوِّ السَّمَاءِ - فَقَالَ يُوسُفُ يَا جَبْرَئِيلُ - مَا هَذَا النُّورُ الَّذِي خَرَجَ مِنْ رَاحَتِي - فَقَالَ نُزِعَتِ النُّبُوَّةُ مِنْ عَقِبِكَ عُقُوبَةً لِمَا لَمْ تَنْزِلْ إِلَى الشَّيْخِ يَعْقُوبَ - فَلَا يَكُونُ مِنْ عَقِبِكَ نَبِيٌّ.

۱۳- «محمد بن عمر بن یزید»، از پدرش، گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: من خوراک خوب می‌خورم و بوی خوش به کار می‌برم و سوار مرکب خوب می‌شوم و غلام همراهم می‌باشد. آیا این عمل کبر و غرور است؟ امام صادق علیه السلام سر به زیر افکند و سپس فرمود: همانا جبّار و ملعون کسی است که مردم را خوار شمارد و حق را نادیده گیرد، عمر گوید: من که به حق نادان و نفهم نیستم ولی خوار شمردن را نمی‌دانم که چیست؟ فرمود: هر کس مردم را زبون و ناچیز شمارد و بر آنها بزرگی فروشد اوست که جبّار و زورگوست.

۱۴- امام باقر علیه السلام فرمود، که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: سه نفرند که خدا روز رستاخیز با آنها سخن نمی‌گوید و به آنها نمی‌نگرد و آنها را پاک نشمرد و برای آنهاست عذابی دردناک:

۱- پیر مردِ زناکار
۲- پادشاه جبّار
۳- فقیر متکبّر و خود خواه

۱۵- امام صادق علیه السلام فرمود: به راستی چون یوسف در مقام پذیرائی پدر پیرِ خود یعقوب قرار گرفت، و یعقوب بر او وارد شد، عزّت سلطنت و قدرت، او را گرفت و به احترام او پیاده نشد و جبرئیل بر او فرو آمد و گفت: ای یوسف! کف دست خود را بگشا، گشود و از آن نوری تابید و در فضای آسمان قرار گرفت، یوسف گفت: ای جبرئیل! این نوری که از کف مشتم بیرون شد چه بود؟ در پاسخ فرمود: نبوّت از نسل تو برداشته شد به خاطر آنکه برای پدر پیرت یعقوب پیاده نشدی و از نسل تو پیامبری نخواهد بود.

۲۵۶۹-۱۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَ فِي رَأْسِهِ حِكْمَةٌ- وَ مَلَكٌ يُمْسِكُهَا- فَإِذَا تَكَبَّرَ قَالَ لَهُ- اتَّضِعْ وَضَعَكَ اللَّهُ فَلَا يَزَالُ أَعْظَمَ النَّاسِ فِي نَفْسِهِ- وَ أَصْغَرَ النَّاسِ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ- وَ إِذَا تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- ثُمَّ قَالَ لَهُ انْتَعِشْ نَعَشَكَ اللَّهُ- فَلَا يَزَالُ أَصْغَرَ النَّاسِ فِي نَفْسِهِ- وَ أَرْفَعَ النَّاسِ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ.

۲۵۷۰-۱۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنِ النَّهْدِيِّ عَنْ يَزِيدَ بْنِ إِسْحَاقَ شَعِرٍ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ الْمُنْذِرِ عَنْ عَبْدِاللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو عَبْدِاللَّهِ عليه السلام مَا مِنْ أَحَدٍ يَتِيهُ إِلَّا مِنْ ذِلَّةٍ يَجِدُهَا فِي نَفْسِهِ-.

بَابُ الْعُجْبِ

۲۵۷۱-۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ مِنْ وُلْدِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَيَّارٍ يَرْفَعُهُ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ عَلِمَ أَنَّ الذَّنْبَ خَيْرٌ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ الْعُجْبِ- وَ لَوْ لَا ذَلِكَ مَا ابْتُلِيَ مُؤْمِنٌ بِذَنْبٍ أَبَداً.

۱۶- امام صادق علیه‌السلام، فرمود: هیچ بنده‌ای نیست جز اینکه بر سر او لجام و فرشته‌ای است که او را نگهداری کند و چون تکبّر کند به او گوید: فروتنی کن که خدا تو را پست خواهد کرد پس همیشه در پیش خود، بزرگترین خلق خدا باشد و در چشم مردم دیگر، پست‌ترین و کوچک‌ترین مردم باشد و چون تواضع کند، خدای عزّوجلّ او را بالا برد سپس آن فرشته به او گوید: سرفراز باش، خدا سرفرازت کند پس همیشه در پیش خود کوچکترین مردم و در چشم مردم بالاترین مردم است.

۱۷- امام صادق علیه‌السلام فرمود: هیچکس نیست که کبر ورزد و خود را گم کند جز برای اینکه در خود زبونی و خواری دریابد.
در حدیثِ دیگر فرمود: هیچ مردی نیست که تکبّر ورزد و به جبر و زور دست زند جز برای زبونی و خواری که در خود درک کند.

عُجب و خودبینی

۱- امام صادق علیه‌السلام، فرمود: راستی خدا می‌داند که گناه برای مؤمن بهتر است از عُجب و خود بینی، و اگر چنین نبود هرگز شخص مؤمن به گناهکاری گرفتار نمی‌شد.

توضیح: عجب عبارت از این است که کار خوب خود را بزرگ بداند و از آن کاملاً خرسند و خشنود باشد باید توجه داشت که اگر شخص از انجام کار خود بخاطر خوشنودی خداوند شاد باشد و از خدا توفیق انجام چنین کارهائی را بخواهد عجب نیست ولی اگر انجام کار خوب ثمرهٔ توانمندی خود بداند و آن را بزرگ شمارد و به خود افتخار نماید و بر خدا منت گذارد عجب و خود بینی است که از نظر منطق دین بسیار ناپسند است.

۲۵۷۲-۲- عَنْهُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جَنَاحٍ عَنْ أَخِيهِ أَبِي عَامِرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

مَنْ دَخَلَهُ الْعُجْبُ هَلَكَ.

۲۵۷۳-۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَّالِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُوَيْدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ:

سَأَلْتُهُ عَنِ الْعُجْبِ الَّذِي يُفْسِدُ الْعَمَلَ- فَقَالَ الْعُجْبُ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ يُزَيَّنَ لِلْعَبْدِ سُوءُ عَمَلِهِ- فَيَرَاهُ حَسَناً فَيُعْجِبَهُ- وَ يَحْسَبَ أَنَّهُ يُحْسِنُ صُنْعاً- وَ مِنْهَا أَنْ يُؤْمِنَ الْعَبْدُ بِرَبِّهِ- فَيَمُنَّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ لِلَّهِ عَلَيْهِ فِيهِ الْمَنُّ.

۲۵۷۴-۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَنْدَمُ عَلَيْهِ وَ يَعْمَلُ الْعَمَلَ- فَيَسُرُّهُ ذَلِكَ فَيَتَرَاخَى عَنْ حَالِهِ تِلْكَ- فَلَأَنْ يَكُونَ عَلَى حَالِهِ تِلْكَ- خَيْرٌ لَهُ مِمَّا دَخَلَ فِيهِ.

۲۵۷۵-۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ نَضْرِ بْنِ قِرْوَاشٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

أَتَى عَالِمٌ عَابِداً- فَقَالَ لَهُ كَيْفَ صَلَاتُكَ- فَقَالَ مِثْلِي يُسْأَلُ عَنْ صَلَاتِهِ- وَ أَنَا أَعْبُدُ اللَّهَ مُنْذُ كَذَا وَ كَذَا- قَالَ فَكَيْفَ بُكَاؤُكَ- قَالَ

۲- امام صادق علیه‌السلام فرمود: هرکس عُجب داشته باشد نابود می‌شود.

۳- علی بن سوید، گوید: از ابی الحسن علیه‌السلام از عُجبی که عمل را تباه کند پرسیدم، در پاسخ فرمود: عُجب چند درجه دارد:

۱ - آنچه کردار بدِبنده را به چشم او بیاراید تا آن را خوب ببیند و او را خوش آید و پندارد که کار خوبی می‌کند.

۲- اینکه بنده‌ای به پروردگارش ایمان دارد و به کردار خود بر خدا عزّوجلّ منّت می‌گذارد با اینکه خدا در آن کار بر سر او منّت دارد.

۴- امام صادق علیه‌السلام، فرمود: به راستی مردی گناه می‌کند و از آن کار پشیمان می‌شود و کار خیری می‌کند و از آن شاد می‌شود، و از پشیمانی دور می‌شود و اگر درحال پشیمانی باقی بماند برایش بهتر است از آن شادی که او را در بر گرفته است.

توضیح: شادی و خوشحال و غرور نسبت به کار خود سبب نازیدن و بالیدن بر خداست که بسیار مذموم و بداست و از روایات معصومین به دست می‌آید که خداوند، گنهکار ترسان، از عابد ترسان بیشتر دوست دارد.

۵- امام صادق علیه‌السلام فرمود: دانشمندی نزد عابدی رفت و به او گفت: چطور نماز می‌خوانی؟ من از آغاز، چنین و چنان خدا را عبادت می‌کنم، گفت: چگونه است گریهٔ تو؟ گفت: به اندازه‌ای می‌گریم که اشکم روان شود.

أَبْكِي حَتَّى تَجْرِيَ دُمُوعِي- فَقَالَ لَهُ الْعَالِمُ- فَإِنَّ ضَحِكَكَ وَ أَنْتَ خَائِفٌ- أَفْضَلُ مِنْ بُكَائِكَ وَ أَنْتَ مُدِلٌّ- إِنَّ الْمُدِلَّ لَا يَصْعَدُ مِنْ عَمَلِهِ شَيْءٌ.

۲۵۷۶-۶- عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي دَاوُدَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما‌السلام قَالَ:

دَخَلَ رَجُلَانِ الْمَسْجِدَ- أَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَ الْآخَرُ فَاسِقٌ- فَخَرَجَا مِنَ الْمَسْجِدِ- وَ الْفَاسِقُ صِدِّيقٌ- وَ الْعَابِدُ فَاسِقٌ- وَ ذَلِكَ أَنَّهُ يَدْخُلُ الْعَابِدُ الْمَسْجِدَ- مُدِلًّا بِعِبَادَتِهِ يُدِلُّ بِهَا- فَتَكُونُ فِكْرَتُهُ فِي ذَلِكَ- وَ تَكُونُ فِكْرَةُ الْفَاسِقِ فِي التَّنَدُّمِ عَلَى فِسْقِهِ- وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ- مِمَّا صَنَعَ مِنَ الذُّنُوبِ.

۲۵۷۷-۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه‌السلام الرَّجُلُ يَعْمَلُ الْعَمَلَ- وَ هُوَ خَائِفٌ مُشْفِقٌ- ثُمَّ يَعْمَلُ شَيْئاً مِنَ الْبِرِّ- فَيَدْخُلُهُ شِبْهُ الْعُجْبِ بِهِ- فَقَالَ هُوَ فِي حَالِهِ الْأُولَى- وَ هُوَ خَائِفٌ أَحْسَنُ حَالًا- مِنْهُ فِي حَالِ عُجْبِهِ.

آن عالم گفت: براستی اگر بخندی و از خدا ترسان باشی بهتر است که گریه کنی و به خود ببالی، راستی هر کس بر خود ببالد، هیچ کرداری از او بالا نرود.

٦- امام باقر یا امام صادقؑ فرمود:
دو مرد به مسجد رفتند، یکی عابد بود و یکی فاسق، از مسجد خارج شدند، آن فاسق مقام صدیّق داشت (مؤمن واقعی بود) و آن عابد، فاسق بود؛ و این برای آن است که عابدبه مسجد رود و به عبادت خود می‌نازد و همهٔ‌اندیشه‌اش در این است ولی فکر فاسق و بدکار دنبال پشیمانی از کار بد خود و توبه است و از خدای عزّوجلّ دربارهٔ هر چه گناه کرده است آمرزش می‌خواهد.

۷- عبد الرحمن بن حجاج، گوید: به امام صادقؑ گفتم: مردی کاری می‌کند و ازآن ترسان و نگران است و سپس کار خیری می‌کند و شبه عُجب و خود بینی او را می‌گیرد. (به کار نیکش می‌بالد).
فرمود: حال نخستِ او که ترس است بهتر است از حال عُجب و خودبینی‌اش.

۲۵۷۸-۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ يُونُسَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِاللَّهِ عليه السلام قَالَ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بَيْنَمَا مُوسَى عليه السلام جَالِساً - إِذْ أَقْبَلَ إِبْلِيسُ وَ عَلَيْهِ بُرْنُسٌ ذُو أَلْوَانٍ - فَلَمَّا دَنَا مِنْ مُوسَى عليه السلام خَلَعَ الْبُرْنُسَ وَ قَامَ إِلَى مُوسَى - فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ مُوسَى - مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا إِبْلِيسُ - قَالَ أَنْتَ فَلَا قَرَّبَ اللَّهُ دَارَكَ - قَالَ إِنِّي إِنَّمَا جِئْتُ لِأُسَلِّمَ عَلَيْكَ لِمَكَانِكَ مِنَ اللَّهِ - قَالَ فَقَالَ لَهُ مُوسَى عليه السلام فَمَا هَذَا الْبُرْنُسُ - قَالَ بِهِ أَخْتَطِفُ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ - فَقَالَ مُوسَى فَأَخْبِرْنِي بِالذَّنْبِ الَّذِي - إِذَا أَذْنَبَهُ ابْنُ آدَمَ اسْتَحْوَذْتَ عَلَيْهِ - قَالَ إِذَا أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ - وَ اسْتَكْثَرَ عَمَلَهُ - وَ صَغُرَ فِي عَيْنِهِ ذَنْبُهُ - وَ قَالَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ - لِدَاوُدَ عليه السلام يَا دَاوُدُ - بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ وَ أَنْذِرِ الصِّدِّيقِينَ - قَالَ كَيْفَ أُبَشِّرُ الْمُذْنِبِينَ - وَ أُنْذِرُ الصِّدِّيقِينَ قَالَ - يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ أَنِّي - أَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَ أَعْفُو عَنِ الذَّنْبِ - وَ أَنْذِرِ الصِّدِّيقِينَ أَلَّا يُعْجَبُوا بِأَعْمَالِهِمْ - فَإِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ أَنْصِبُهُ - لِلْحِسَابِ إِلَّا هَلَكَ.

۸- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
زمانی که موسی علیه السلام نشسته بود، ناگاه شیطان به سوی او آمد در حالی که کلاه رنگارنگی برسر داشت و چون نزدیک موسی علیه السلام رسید، کلاه خود را از سر برداشت و نزد موسی آمد و به آن حضرت سلام داد، موسی گفت: تو کیستی؟
در پاسخ گفت: من ابلیسم گفت: توئی، خدا تو را به کسی نزدیک نکند، گفت: من آمدم به شما سلام کنم برای مقامی که نزد خدا داری، موسی به او گفت: این کلاه چیست؟
گفت: با آن دل مردم را می‌ربایم، موسی به او گفت: به من خبر ده از گناهی که چون انسان انجام دهد تو بر او مسلّط می‌شوی،
پاسخ داد: هرگاه خود بین شود و کار خود را افزون بخشد گناهش در چشمش افزون جلوه کند و فرمود: خدای عزّوجلّ به داود علیه السلام فرمود: ای داود! گنهکاران را مژده ده و صدیقان و راستگویان را بیم ده، عرض کردم: چگونه به گنهکاران، مژده و به صدیقان بیم دهم؟
فرمود: ای داود! به گنهکاران مژده ده که من توبه پذیرم و از گناه درگذرم، و به صدّیقان بیم ده که مبادا نسبت به کار خود، دچار عجب و خود بینی نشوند، زیرا هیچ بنده‌ای را من پای حساب نکشم جز آنکه هلاک شود.

پایان جلد سوم